

D. G. Monrad

BREVE

G · E · C G A D

D. G. Monrad

B R E V E

D. G. Monrad

B R E V E

Udgivet af

SVEND HAUGE

G. E. C. GAD . KØBENHAVN

1969

Udgivet af
DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURELSKAB

med støtte fra

Chr. Augustinus' Fabrikkers Fond

Bikuben

Den sjællandske Bondestands Sparekasse

Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn

Statens almindelige Videnskabsfond

★

Tilsyn:

Harald Jørgensen

★

INDHOLD

Indledning	9
Breve til Viggo og Olga Monrad samt til Adda Frederiksen, født Monrad	29
Fra Kong Christians IX's arkiv	402
Breve vekslet mellem Dronning Louise og D. G. Monrad	412
Breve til Greve F. M. Knuth	416
Breve til Hofjægermester H. Carlsen	420
Breve til C. F. Allen	429
Breve til Chr. Richardt	437
Navneregister	451
Stamtavle over D. G. Monrads familie	458
Familien Friderichsen	459
Efterskrift	460

FORORD

Hovedparten af de her foreliggende breve fra D. G. Monrad er breve, han har skrevet til sønnen Viggo, som forblev i New Zeeland, da Monrad vendte tilbage til Danmark fra sit frivillige eksil, og til datteren Adda, der var gift med nationaløkonomen, professor N. C. Frederiksen. Brevene er således væsentlig familiebrev, men har som sådanne en ikke ringe interesse ved det billede, de giver af Monrad som pater familias og ved den åbenhed, hvormed han beretter om dagligdagen, om sit arbejde og om sine tanker – også i politisk henseende. Hertil er føjet nogle få breve fra og til kong Christian IX og dronning Louise fra Kongehusets Arkiv, samt breve til Monrads politiske forbindelser greve F. M. Knuth og hofjægermester H. R. Carlsen og hans personlige venner C. F. Allen og Christian Richardt.

Udgaven er tilvejebragt ved tilskud fra *Chr. Augustinus' Fabrikkers Fond*, *Bikuben*, *Den sjællandske Bondestands Sparekasse*, *Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn* og *Statens almindelige Videnskabsfond*. Overfor disse institutioner vil man gerne give udtryk for sin hjertelige tak.

Det danske Sprog- og Litteraturselskab

INDLEDNING

I Hundredaaret for Krigen 1864 blev naturligt nok *D. G. Monrads* Navn paany draget frem. Det var i første Række hans Indsats som Politiker, Interessen samlede sig om, da det var ham, der som Konseilspræsident maatte bære Hovedansvaret for den tragiske Krigs-afslutning. Det er ikke vanskeligt at paavise de skæbnesvangre Fejltrin, Monrad gjorde sig skyldig i under sin Ledelse af Landets Regering i en af de sværeste og farligste Perioder af vort Folks Historie. Men under en mere indgaaende Beskæftigelse med Studiet af hele hans Liv og Gerning maa man uvilkaarlig fængsles af det helt usædvanlige i hans Personlighed, der ikke mindst i den Maade, hvorpaa han tog det sviende Nederlag, traadte tydeligt frem. Ingen af de Mænd, som havde været med til at føre den Politik, hvis sørgelige Konsekvens blev Danmarks Lemlæstelse i 1864, tog Fortiden saa alvorligt, som Monrad gjorde det. Her skal blot mindes om, hvad Prof. Aage Friis skrev i sin Indledning til Udgivelsen af Monrads efterladte Redegørelse for sin Deltagelse i Begivenhederne 1864 (S. X): »Direktøren i Udenrigsministeriet, P. Vedel, en af de meget faa, overfor hvem Monrad fortrolig udtalte sig om 1864, kunde herom skrive (i et Brev til Viggo Monrad, D. G. Monrads ældste Søn): »Monrad drejede og vendte i sin Tanke alle de enkelte Begivenheder, drøftede de forskjellige Synspunkter og Omstændigheder pro et contra — med det meget morsomme Resultat, at han vidste at fremstille sine Modstanderes Mening meget mere tiltalende end nogen af dem selv nogensinde havde forstaaet, gennemgik i sin Erindring de forskjellige Personligheders Opførsel, dømte og fordømte dem, og det sidste da med den Lidenskab, som skjulte sig under hans tilsyneladende Ro, men gik især i Rette med sig selv, om hvorvidt han havde valgt det Rette og ladet sig lede af de rette Motiver. Alt dette udgjorde et Aandsarbejde, som næppe nogen Anden kan opvise

Magen til og som adskiller Monrad saa bestemt fra vore andre Politikere, der ikke tog Fortiden saa tragisk.«

Den ydre Konsekvens af denne Monrads Selvransagelse blev, at han drog i frivillig Landflygtighed til det fjerne Ny Zealand og levede der som Nybygger under de mest primitive Forhold i ca. 3½ Aar. Han forlod Danmark som den af Danmark forladte, skrev han selv i den før omtalte »Redegørelse« (S. 243): »Denne Følelse af Forladthed gennemtrængte hele min Sjæl, medens jeg drog over de store Verdenshave.« Hans trofaste Hustru, den ældste Søn Viggo og hans unge Hustru Olga, f. Berg, den yngste Søn Johannes og den yngste Datter Karen delte Rejsens og Nybyggeriets mange Vanskeligheder med ham. I Begyndelsen af 1867 kom den næstældste Datter, Louise Dorothea, ogsaa derud. Den ældste Datter, Adda Maria, var 1. Maj 1865 blevet gift med Nationaløkonomen, Docent, senere Professor N. C. Frederiksen og havde sit Hjem paa Gaarden Hummeltofte (ved Lyngby), som Monrad havde ejet siden 1854, men før sin Bortrejse havde solgt til Svigersønnen N. C. Frederiksen. Fire unge Mænd fulgte ogsaa med den Monradske Familie, de tre Præstesønner Rørdam, Kornerup og Bloch samt den dygtige lollandske Landmand Heie, hvem Monrad havde udset sig som Forvalter paa den Landejendom, han agtede at erhverve paa Ny Zealand.

Gennem Brevene til Datteren Adda faar man et Indblik i den trælsomme og undertiden farlige Tilværelse, Nybyggerfamilien fik paa Ny Zealand. De indfødte, Maorierne, var ikke altid fredelige Naboer, der udbrød undertiden Uroligheder imellem dem, saa den ny-zealandske Militz maatte rykke ud imod dem. Monrad var først rejst til Regeringsbyen Wellington (paa den nordlige Øs Sydspids), men tog snart foreløbigt Ophold i Byen Nelson paa Nordsiden af den mellemste Ø, da han havde tænkt sig at købe Regeringsjord her. Til sin Overraskelse havde Monrad mødt stor Venlighed fra Myn-dighedernes Side. Den engelske Guvernør paa Ny Zealand, Sir George Grey, modtog ham med megen Gæstfrihed og Hjælpsomhed, satte ham i Forbindelse med Premierministeren og Parlamentets Formand, og tilbød Monrad med Familie at bo paa et Landsted, Guvernøren ejede i Nærheden af Wellington, men ikke selv benyttede. Biskoppen i Nelson tilbød ogsaa Monrad at tage Bolig i hans Hus, da han selv skulde rejse til England. Monrad tog dog ikke mod noget af disse Tilbud, men lejede i Stedet for et Hus i Nelson. Mens han selv kastede sig over gammeltestamentlige Studier og begyndte paa Over-

sættelsen af Profeten Jeremias, støttet af det gode teologiske Bibliotek, som Biskoppen i Nelson paa egen Regning havde oprettet, sendte han sin Søn Viggo og Forvalteren Heie ud for at undersøge den Regeringsjord, som var til Salgs uden for Byen. Det viste sig imidlertid, at denne Jord ikke var saa god, som Heie ønskede det. I Stedet for besluttede man sig til at tage mod et Tilbud fra Regeringen om at købe Jord paa Nordøen mellem Byen Wanganui og Regeringsbyen Wellington. Her fandt Heie nogle Arealer, der efter hans Skøn var næsten lige saa gode som Jorden paa Lolland; de laa ved en lille Sø ved Navn Karere (med Udløb til Floden Manawatu) og var tilpas fjernet fra de Maori-Stammer, man havde mest Grund til at frygte for. Monrad bestemte sig da for at købe Jord her og gik i Gang med at træffe de fornødne Foranstaltninger med Myndighederne. Men i Mellemtiden var en anden Plan dukket op fra Guvernørens Side for at lette Monrad Vanskelighederne ved Bosættelsen. Regeringen havde nemlig truffet den Ordning, at de, der vilde virke som Officerer i den ny-zealandske Militz, skulde som Løn have noget af Regeringsjorden, og naar de i 5 Aar havde dyrket og beboet den Jordlod, der var overladt dem, skulde den være deres Ejendom. Da Guvernøren havde erfaret, at Viggo Monrad som Løjtnant havde gjort Tjeneste i Krigen 1864, og den yngste Søn, Johannes Monrad ogsaa havde faaet en militær Uddannelse (paa Søkadet-skolen), havde han med Krigsministerens Tilslutning foreslaaet, at begge Søønnerne skulde indtræde i Militzen, henholdsvis som Premier- og Sekondløjtnant, og hver have 200 acres Jord. Monrad fandt, at de burde tage imod dette Tilbud, selv om det paa Grund af de betydelige Beløb, der krævedes for at rydde og opdyrke deres Jord, opføre de nødvendige Bygninger og anskaffe Kreaturer o. s. v., blev nødvendigt at opgive Planerne om Bosættelsen i Karere. I Stedet for fik Viggo Monrad overladt 300 Lst. for at kunne begynde paa Koloniseringen af sin Lod (i Patea, nord for Wanganui), og Monrad forpagtede Johannes Monrads Lod og betalte ham for hans Arbejde. Familien flyttede saa fra Nelson til Byen Wanganui, der laa nærmere ved det Sted, hvor Søønnerne skulde have Jord. Det gik imidlertid langsomt med den endelige Ordning af Søønnernes Forhold. De blev vel i Sommeren 1866 udnævnt til Officerer i Militzen, men fik ikke deres Jord anvist. Der var nemlig udbrudt Uroligheder blandt Maori-erne, saa man indtil videre havde maattet indstille Arbejdet med Udstykning af Jord i Patea. Da der saaledes hengik flere Maaneder,

hvor man ventede forgæves paa at faa den bebudede Jord anvist, fandt Monrad det nødvendigt at gøre Ende paa den tvungne Uvirk-somhed, som Familien var blevet henvist til. Vel havde Viggo Monrad benyttet sig af Lejligheden til at uddanne sig til Landmaaler ved at tage Arbejde hos Distriktets Landvæsenskommissær. Men for Johannes Monrad og Heie var der ikke noget at udrette i Wanganui, og da Monrad frygtede for, at den tvungne Lediggang skulde virke skadeligt paa de unge, bestemte han sig til at gaa i Gang med Arbejdet paa Karere. I Slutningen af August 1866 drog Johannes Monrad og Heie saa af Sted, forsynet med de mest nødtørftige For-nødenheder og belavet paa at maatte nøjes med et Telt som Bolig. Straks efter Ankomsten til Karere tog de to unge fat paa at rydde Grunden, fælde de store Træer, fjerne Underskov o. s. v.; det var i Virkeligheden en hel Urskov, de stod overfor at skulle forvandle til Agerjord, saa det var ikke underligt, at det uvante Arbejde kun skred langsomt fremad. I hvilken Grad Monrad selv trods sine 55 Aar underkastede sig en Nybyggers enkle Kaar, fremgaar klart af den Skildring, P. Vedel giver i sit »Bidrag til Monrads Biografi« (Tilskueren 1904, S. 715 f.), hvor han fortæller om, at Monrad red alene 20–25 engelske Mil gennem øde Egne og Skove, vadede over Floder o. s. v. for at komme til Karere. Vedel citerer et Brev fra Heie, hvori denne skriver: »Biskoppen deltager i enhver Ting, om Dagen gaar han med paa Arbejdet, og han er meget udholdende, om Af-tenen læser han for os et Stykke i det nye Testamente — hvor ganske anderledes forstaar man det da og kan følge med, end naar man læser det alene! — naar vi har skudt en And eller Vandhøne, hjælper han med at plukke den, er en Strømpe itu og man ikke ret forstaar at behandle den, siger han: »Kom her, din Klodrian, og lad mig vise dig, hvorledes du skal bære dig ad.« Monrad delte fuldstændig en Nybyggers Kaar sammen med de to unge Mænd, boede i Telt med dem og var som de henvist til at leve af Jagt og Fiskeri — eller naar disse to Næringsveje intet Udbytte gav — af Flæsk og Kartofler. Da hans Hænder imidlertid blev saa haardt angrebne af Sandfluer, at de til sidst var fulde af aabne Saar, maatte han efter 3 Ugers Forløb forlade Karere og begive sig tilbage til Wanganui. Før Aaret var til Ende, maatte han dog tilbage til Karere igen, da han havde modtaget den sørgelige Efterretning, at hans trofaste Medarbejder Heie var druknet, da han skulde føre nogle Kreaturer over Mana-watu-Floden. Det føltes som en personlig Sorg og et uerstatteligt Tab

for hele Familien at miste denne gode Medarbejder. — I den mellem-
liggende Tid var Monrad blevet Ejer af Karere, idet han havde
købt et Jordstykke paa 482 acres med Mulighed for senere at kunne
udvide det til 800 acres og derved sikre sig mod at faa Naboer alt
for nær ved. Da Johannes Monrad var blevet alene paa Karere efter
Heies Død, besluttede Monrad sig til selv at tage fast Ophold der
sammen med ham og lod samtidig den øvrige Familie flytte til Wa-
rungi, en lille Plads nær Byen Foxtown, ved Floden Manawatus
Udløb i Havet, kun ca. 25 engelske Mil fra Karere. Viggo Monrad
med sin Hustru Olga og deres lille Søn, som var født 20/9 1866 og
var blevet døbt med sin Farfaders fulde Navn, blev tilbage i Wan-
ganui, hvor Viggo Monrad havde sit Arbejde paa Landmaalerkon-
toret. Da Rideturene fra Warungi til Karere (25 eng. Mil) viste sig
for anstrengende for D. G. Monrad i det lange Løb, besluttede man
sig til at lade Fru Monrad og de to Døtre Louise og Karen flytte
til Karere, for at hele Familien kunde være samlet der, selv om
Boligforholdene endnu en Tid var ret primitive — Fru Monrad og
Døtrene maatte bo i et Telt, Monrad og Johannes i en lille Ler-
hytte, de havde bygget. Efter gentagne Besværligheder med at faa
det paabegyndte Beboelseshus gjort færdigt, lykkedes det endelig
at faa rejst en Træbygning paa Pæle for bedre at kunne modstaa
Jordrustelser — kun Skorstenen var bygget af Teglsten. Huset inde-
holdt 6 Værelser med Køkken, Entré, Loft m. m. Desuden opførtes
et Forraadskammer, bygget paa Pæle, og forsynet med Zinkplader
under Gulvet for at beskytte Forraadene mod Rotternes Angreb.
Da den nye Bolig var blevet færdig, følte det som en stor Festedag
at kunne flytte ind deri med de Møbler og Bøger, der var medbragt
fra Danmark. Til Hjælp for Husholdningen og til særlig Glæde for
Fru Monrad søgte man ogsaa at anlægge en Have. Før Sommeren
havde Fru Monrad faaet den tilsaaet med Frø, der var medtaget
fra Hummeltofte, mens Monrad plantede Tobaksplanter i det Haab,
at han ikke blot kunde dyrke den Tobak, han selv vilde bruge, men
ogsaa kunde blive i Stand til at drive en Eksportforretning med den.

Trods Vanskelighederne ved at skaffe sig tilstrækkelig og stadig
Arbejdskraft fandt Monrad sig taalmodigt i de Besværligheder, Livet
paa Karere førte med sig. I Tidens Løb kom adskillige danske og
andre Udvandrere derud for at faa Hjælp til at finde Arbejde. Det
var kun de færreste, der egnede sig til Landarbejde, saa de blev der
kun en begrænset Tid og maatte endda undertiden hjælpes med ret

betydelige Laan. En enkelt af dem, Callisen fra Sønderjylland, blev dog flere Aar hos ham og var en god Hjælp, indtil han selv kunde købe sig en Ejendom paa Øen.

Med Taalmodighed bar Monrad de Skuffelser, Livet bragte med sig – at Kreaturerne døde af Sygdom, at Maori-Hunde røvede hans Faar, eller at Maorierne stjal hans Heste. Hans Dag var nøje planlagt fra tidlig Morgen og delt mellem praktisk Arbejde og Læsning med de to Døtre; om Aftenen Oplæsning af Shakespeare eller danske Bøger. Om Søndagen holdt han Husandagt og foretog gejstlige Forretninger i den nærliggende Maori-Landsby. – Det viste sig snart, at det rolige og virksomme Liv i den frie Natur var gavnligt for hele Familien. Monrad selv var kun syg en enkelt Gang i de ca. 3 Aar, han opholdt sig derude, og det skyldtes, at Brødet var sluppet op, fordi det Skib, der skulde bringe Brødkorn fra Australien, strandede, saa man, indtil en ny Sending ankom, maatte ernære sig af Kød og Grøntsager. Men denne Ernæring passede ikke til Monrads Konstitution, saa han blev syg nogle Dage og først blev rask, da han igen kunde faa Brød. Bortset fra dette korte Sygdoms-anfald befandt Monrad sig forbavsende godt, kunde foretage lange Rideture og give sig af med al Slags praktisk Arbejde. Mens det at save Brænde kunde forekomme ham noget ensformigt, fandt han det afvekslende og spændende at hugge Brænde: »Hvert Stykke maa behandles som et eget Individ, ikke et eneste flækkes ganske paa samme Maade, ved hvert Slag maa der tænkes og sigtes paa et bestemt Punkt. Naar jeg saaledes har arbejdet en Times Tid, befinder jeg mig rigtig vel, og hele Verden staar for mig i et skønt Lys,« kunde han skrive. (P. Vedel: Bidrag til Monrads Biografi, Tilskueren 1904, S. 721 f.). Overraskende hurtigt havde Monrad genvundet baade sin sjælelige og sin legemlige Sundhed og kunde med Lune skildre de ellers ret primitive Forhold, de maatte leve under. I et Brev til Svogeren Chr. Winther kunde han skrive: »Nu kommer Maorierne og forstyrre mig – de ville have, at jeg skal døbe et Barn; Sagen er, at jeg for en 3 Uger siden holdt engelsk service over et Barn, der døde. Saa vilde de have, at jeg skulde gøre det samme over et udøbt Barn, der døde. Det nægtede jeg, men holdt en Bøn ved Graven, skændte ved samme Lejlighed paa dem, fordi de lod deres Børn henligge udøbte, og lovede at døbe deres Børn. Derfor skal jeg i Eftermiddag ind til Maori-Byen og døbe et Barn.«

Monrad fandt sig i det hele og store vel til Rette i det fremmede,

som han selv giver det Udtryk i et Brev til A. F. Tscherning: »Vi have det i det Hele taget ret godt; det kunde gaae mig meget bedre, men det kunde ogsaa have gaaet mig meget værre. Held har været blandet med Uheld. Dumheder med rigtige Beregninger, Sløsevornhed med Paapasselighed, Besværligheder med Nydelser; Livets Skaal har haft en passende Blanding af bittert og sødt.«

Før Monrad forlod Danmark, havde han selv antydnet, at hans Udlændighed skulde højst vare 5 Aar. Han rejste sig hurtigere, end han selv havde beregnet, og selv om det var med en vis Ængstelse, han beskæftigede sig med Tanken om at vende tilbage, var det tydeligt, at han længtes stærkere efter Danmark, end han havde beregnet. I det foran citerede Brev til Tscherning skriver han saaledes: »Hvorledes vil Livet i Danmark smage? Ja, det er et Spørgsmaal. Det skræmmer mig næsten. Men jeg erindrer, hvad Tscherning sagde i 1848: »Selv om Staten gaar til Grunde, er der en Befolkning, et borgerligt Samfund.« I mange Henseender har De, kjære Ven, (o: Tscherning), seet rigtigere end vi andre; det undrer mig, som om det nu bliver overseet. Mange Mænd, hvis hele Fortjeneste bestaaer i altid at følge med Strømmen, synes derimod fremdeles at nyde Agtelse og Tillid. Hvor Danmark og de danske Forhold see besynderlige ud, naar man seer dem herfra! Det er, som mange Ting blive klarere ved Afstanden, derved at den kun lader os see de store Omrids. Jeg troer vel ikke, at jeg vil kunne gjøre megen Gavn, jeg er forberedt paa at møde megen Uvillie; men det er mig kjært, at Deres Brev berettiger mig til at fastholde den Overbeviisning, at i det mindste tre Personer (nl. Tscherning, Dr. G. Winther og Hustru, til hvilke tre Breve var skrevet) ville med Venskab og Velvillie tage imod Deres hengivne D. G. Monrad.«

Det citerede Brev viser, at Monrad var forberedt paa at møde personlige Vanskeligheder ved en Hjemkomst til Danmark. Men Bevidstheden herom kunde ikke holde ham tilbage i det Fremmede; dertil var han for stærkt bundet til Danmark. Han havde i Sommeren 1868 tænkt sig, at Hjemrejsen skulde paabegyndes midt i Aaret 1869. Da der opstod Uroligheder blandt Maorierne paa Østlandet, raadede Regeringen i Wellington Monrad og hans Familie til at bringe sig i Sikkerhed. De tog da i December 1868 Afsked med Karere og flyttede først til Warungi, senere til Wellington. 10. Januar 1869 gik Monrad, hans Hustru og deres to Døtre, Louise og Karen om Bord paa Sejlskibet *Asterope* med London som Maal.

Rejsen hjem blev ikke uden Spænding. Kaptajnen var syg, da han kom om Bord, hans Tilstand forværredes, og faa Dage efter døde han. Monrad forrettede hans Begravelse paa sædvanlig Sømandsvis. Første Styrmand maatte nu for første Gang overtage Kommandoen. Et ombordværende Barn døde, to af Passagererne blev sindssyge, den ene sprang over Bord, den anden maatte holdes bundet lige til Ankomsten til London, hvor han blev anbragt paa en Sindssygeanstalt. Monrads yngste Datter Karen var syg en Uges Tid, Fru Monrad maatte ligge til Sengs Størstedelen af Rejsen og havde høj Feber. Monrad selv og hans næstældste Datter var raske hele Tiden, og som sædvanlig sørgede Monrad for at have sin Dag inddelt til regelmæssigt Arbejde, bl. a. underviste han Styrmanden i Navigation, som han selv havde studeret under sit Ophold paa Ny Zealand, da han havde følt det beskæmmende at være uvidende paa dette vigtige Omraade.

I Begyndelsen af April 1869 ankom Skibet til London, og 28. April naaede Monrad og hans Familie København. Hvad han nu vilde, skulde han først naa til Klarhed over. Men saa meget var i hvert Fald klart: Nu havde han faaet Mod og Kraft til atter at tage Livet op herhjemme. — Det blev ikke paa den Maade, som hans Venner havde tænkt sig. Han var paa det rene med, at han først maatte orientere sig i de hjemlige Forhold, da han følte sig fremmed overfor det politiske Liv. Derfor lod han sig ikke forlede til straks at give efter for Opfordringer til at tage aktiv Del i det politiske Liv, hvor han fandt en anden Partistilling end før. Da han ca. 11 Aar efter i »Redegørelsen« skildrede, hvordan han følte sin Stilling efter Hjemkomsten, skrev han saaledes: »Jeg tilstaaer, at jeg anseer mig selv for et af Jordens lykkeligste Mennesker, men at jeg har kunnet bevare Sjælens Fred og Glæde under Livets stærke Bølgegang, det skylder jeg ene den Herre Kristus. Jo mere dette gik op for mig, des mere følte jeg det som en Pligt at aflægge Vidnesbyrdet derom, inden jeg forlod denne Verden. Derfor vendte jeg tilbage til Danmark, søgte og fik et Landsbykald.« Saaledes stillede Sagerne sig altsaa for Monrad, da han ca. 1880 nedskrev sin »Redegørelse«.

Det blev dog ikke som Politiker, at han kom til at virke, skønt nogle af hans Venner havde ventet det, og han selv, efter nogen Tids Forløb, utvivlsomt ogsaa følte en stærk Trang til at kaste sig ud i det politiske Liv. Men begyndende som Landsbypræst i Brøndbyvester 1869—71, derefter som Biskop for anden Gang i Nykjøbing F.

fra 1871 til sin Død i 1887 øvede han med Nidkærhed og Dygtighed en saa betydningsfuld Indsats i Kirkens Tjeneste, at den uvilkårlig aftvang alles Respekt. Det mærkedes ikke, hvor stærke Rystelser han havde været udsat for i de nærmest foregaaende Aar. Af en Præst, som fik nøje Kendskab til ham og hans Gerning, blev der givet ham det Skudsmaal: »Han var i Sandhed ikke bleven nogen brudt Mand.« Hans Arbejdskraft kunde synes usædvanlig. Foruden at røgte sit Embede paa forbilledlig Maade udfoldede han et teologisk Forfatterskab saavel af rent videnskabelig som af opbyggelig Karakter. Det forudsatte grundige og selvstændige Studier, især som Forudsætning for Udarbejdelsen af hans Bøger om den apostolske Trosbekendelse og om den femte Bøn i Fadervor. Hans to Bøger af opbyggelig Art, Prædikensamlingen, der udsendtes i 1871, og »Fra Bønnens Verden« (fra 1876) udkom snart i flere Oplag — sidstnævnte blev endda hurtigt oversat paa flere fremmede Sprog. Om begge disse Bøger gælder, at de indtil Dato repræsenterer noget af det ypperste i dansk religiøs Litteratur. Det har da ogsaa vist sig, at ikke mindst »Fra Bønnens Verden« stadig finder nye Læsere, saa den Gang paa Gang er blevet udsendt i nye Oplag, senest i 1964 og hurtigt meldt udsolgt fra Forlaget. Jo mere man fordyber sig i denne lille Bog, vil man forstaa, i hvilken Grad den er præget af Monrads personlige Oplevelser i Bønnens Verden samtidig med, at den vidner om hans dybtgaaende Kendskab til det menneskelige Sinds mange Krinkelkroge, forenet med en personlig Indlevelse i Bibelens Budskab. Vil man prøve at forstaa den spændingsfyldte Personlighed, som Monrad var, præget af stærke Modsætninger, og alligevel med sit faste Stade i den kristne Tro under alle de stærke Bølgegeange, han i sit omtumlede Liv havde været udsat for, da kan man ikke undvære Fordybelsen i hans Bog »Fra Bønnens Verden«.

Naar der nu her fremlægges en Række, overvejende private, Breve fra D. G. Monrad, er det ud fra den Opfattelse, at man gennem dem vil kunne faa Hjælp til et klarere og sandere Billede af ham. Ved sit ofte tilknappe, undertiden afvisende Væsen gjorde Monrad det utvivlsomt i mange Tilfælde vanskeligt for ikke at sige umuligt for andre at forstaa ham og møde ham med Tillid og Sympati. Derfor er det ikke saa mærkeligt, at der tidt er fældet haarde og afvisende Domme om ham og hans Gerning. Men netop paa denne Baggrund har Monrads private Breve deres Interesse, ganske særlig gælder det dem, han har skrevet til sine to Børn — og det er disse Breve, der

udgør langt den overvejende Del af nærværende Samling. Vi faar her Lejlighed til at se ham fra en anden Side end den, der vendte ud mod Offentligheden. Der kan siges det samme om disse Breve til henholdsvis den ældste Søn, Viggo Monrad, og den ældste Datter, Adda Maria (1865 gift med Nationaløkonomen, Professor N. C. Frederiksen) som P. Vedel skrev om de Breve fra Monrad til Datteren, han kunde benytte ved sine fortræffelige Artikler om Monrad i Tilskueren 1904—05, at »de bærer næsten helt igennem Præget af den næsten rørende Ømhed, han (Monrad) nærrede for Kone og Børn, men er lige saa frie for sentimentale og trivielle Kærlighedsforsikringer som for alt, hvad der ligner faderlig Værdighed og Overlegenhed.« — Det er i ganske særlig Grad Monrad som den kærlige, omsorgsfulde Familiefader, vi faar et Billede af i nærværende Brevsamling. Som han selv ønskede at faa nøje Besked om, hvordan det daglige Liv med dets smaa og store Begivenheder formede sig for de Børn og Børnebørn, han opretholdt en regelmæssig Korrespondance med, saadan delagtiggjorde han ogsaa Børnene i det, der opfyldte hans egen Tilværelse — undertiden med den udtrykkelige Tilføjelse f. Ex. naar det gjaldt hans efterhaanden noget skrøbelige Helbred, at det var noget, han kun lod dem faa at vide, det skulde fremmede ikke indvies i. Efterhaanden som Børnebørnenes Tal voksede, følte han det som et Savn, at deres Forældre ikke fortalte tilstrækkelig udførligt om alt, hvad der angik dem, saa han kunde danne sig et klart Billede af, hvordan de egentlig var. Og naar han maatte konstatere, at han ikke engang kunde huske Navnene paa dem alle, følte han det som en Selvbekræftelse. De Tilbud, han flere Gange gav om at tage mod et eller flere af Børnebørnene for at give dem Mulighed for en europæisk Uddannelse, vidner ogsaa klart om den ansvarsfulde Omsorg, hvormed han omfattede dem lige til det sidste.

Som det fremgaar af Samlingen, skrev Monrad hyppigst til Datteren Adda, hvem han oftest benævner »Min Gamle«. At han omfattede hende med en ganske særlig omsorgsfuld Kærlighed, hang sikkert sammen med de vanskelige Kaar, hun ofte kom til at leve under. Skønt de første Aar i hendes Ægteskab med den begavede Nationaløkonom, Prof. N. C. Frederiksen utvivlsomt formede sig lykkeligt, og en stor Børneflokk (7) voksede op, maatte Forældrene opleve den store Sorg i Løbet af eet Aar at miste fire af deres Børn under en Difteri-Epidemi. En endnu haardere Prøvelse var det dog,

da N. C. Frederiksen selv maatte gennemgaa en alvorlig Operation og samtidig maatte opleve et økonomisk Sammenbrud paa Grund af de vidtløftige Forretninger, han havde indladt sig paa ved store Jordkøb i Sverige, med dertil hørende Skovbrug, Savværk m. m. Utvivlsomt var han en meget iderig og energisk Personlighed, men han syntes at savne det nødvendige økonomiske Overblik. Og da han i alt for stor Udstrækning maatte arbejde med laante Penge, blev Konsekvensen en fuldstændig Fallit, da Bankerne ikke fortsat vilde yde ham den Kredit, som han ikke kunde undvære. At denne sørgelige Begivenhed maatte føles som et haardt Slag ogsaa for Monrad, fremgaar tydeligt af hans Breve. Han satte personlig megen Pris paa N. C. Frederiksen, men havde længe med megen Betænkelighed fulgt hans rastløse Forretningsvirksomhed. Det er forstaaeligt, at Monrad, saa godt det var ham muligt, søgte at støtte sin Datter i de trange Aar, der fulgte efter, da N. C. Frederiksen maatte tage sin Afsked som Professor og rejse alene til Amerika, for der om muligt at bane sig en ny Livsvej. Det viste sig at være meget vanskeligt, og selv da der omsider aabnede sig Mulighed for, at hans Hustru sammen med nogle af deres Børn kunde rejse over til ham, var det under meget usikre Kaar. Monrad følte det nødvendigt gennem hyppige Breve at lade hende mærke den uforandrede Kærlighed, han havde baade til hende og hendes Mand, og opmuntre hende til trofast at staa ved sin Mands Side uden at tabe Modet eller opgive Haabet. At det var ham en stor Glæde efter de mange Aars Adskillelse paa sine gamle Dage at faa Besøg af hende i Nykøbing Bispegaard, giver nogle af hans sidste Breve smukt Udtryk for.

Som et andet fremtrædende Træk i Brevene til Børnene kan nævnes det Indblik, de giver os i Monrads stærke Optagethed af det politiske Liv. Det gik ham stadig, som han selv udtrykte det i et Brev til Biskop P. C. Kierkegaard (Ny kgl. Samling 3174, 4°, dateret 8. Marts 1871): »Jeg er nu engang anlagt saaledes, at jeg meget godt kan være uvirksom, men naar jeg kommer i Virksomhed, saa bliver denne dels politisk, dels religiøs.« Under sit Eksil paa Ny Zealand var han af selve Forholdene hindret i at beskæftige sig med Politik i Praksis. Men det betød ikke, at han havde mistet Interessen derfor. Det viste sig hurtigt efter hans Tilbagekomst fra Ny Zealand. Det kom ham godt tilpas, at han samtidig med Præstegerningen i Brøndbyvester 1869–71 fik Lejlighed til at skrive en ugentlig Artikel i »Berlingske Tidende« om Spørgsmaal fra det politiske Liv

(Artiklerne blev udgivet i tre Bind »Politiske Afhandlinger«). Overfor Indvendingen om, at han kunde udrette langt mere, naar han gjorde et Valg og opgav at beskæftige sig med Politik, skriver han i det før omtalte Brev til Biskop P. Chr. Kierkegaard: »Det er fuldkommen rigtigt, men hvad kan Elektriciteten gøre for, at den, naar den kaldes tillive, er baade positiv og negativ? Her i Brøndby, hvor en Prædiken og en politisk Artikel er gaet Haand i Haand, har min Tilstand været normal.« I hvilken Grad han følte det naturligt baade at virke i Kirkens og det politiske Livs Tjeneste, fremgaar ogsaa af den Maade, hvorpaa han i et Brev til Datteren Adda (i Oktober 1871) omtaler Udgivelsen af sin Prædikensamling (1871): »Naar denne Samling er udkommet, saa har jeg omtrent udtømt, hvad jeg har at sige om Religion og Politik.« Det er betegnende, at han tilføjer: »og Politik«, skønt det drejer sig om en Prædikensamling. Men det er et Vidnesbyrd om, hvordan det at staa i Kirkens og det politiske Livs Tjeneste for Monrad var noget naturligt — begge Dele var Udslag af at stille sig til Guds Tjeneste. At han betragtede Prædikensamlingen som noget væsentligt, fremgaar af, at han kalder den sit »Testamente« (Brev til Sønnen Viggo i August 1871) og i et senere Brev til ham (3/5 1872) kan skrive om den: »Deri har jeg nedlagt min Overbevisning med Hensyn til Christendommen, og jeg veed ei at anføre noget nyt — — jeg betragter disse Prædikener som det hele aandelige Udbytte af mit Liv.« Ud fra dette hans Grundsyn paa Forholdet mellem Kristendom og Politik er det forstaaeligt, at han ikke kunde sige Farvel til det politiske Liv, men gentagne Gange lod sig opstille til Folketinget. I Brevene til Børnene ser vi da ogsaa, hvorledes han hyppigt giver en mer eller mindre udførlig Oversigt over den politiske Situation, baade i Ind- og Udland, og saaledes røber, at han med vaagen Interesse fulgte Begivenhedernes Gang ude i Verden. At han saa i 1871 blev vraget ved Valget i Helsingør til Fordel for en Højremand, i 1872 ved Valget i Roskilde til Fordel for en Venstremand, var ham en større Skuffelse, end han ret vilde vedgaa for sig selv. I et Brev til Sønnen Viggo (30/4 1872) siger han da ogsaa, at han paa Roskildensernes Opfordring til at lade sig opstille til Folketinget har svaret, at han personlig morede sig ved en Valghandling, enten han valgtes eller faldt igennem, men at det ikke var sømmeligt, at en Biskop rejste Landet rundt, stillede sig og faldt igennem, og at han derfor maatte ønske en Opfordring fra mere end Halvdelen af Vælgerne.

En Henvendelse til Kongen om at blive kongevalgt Landstingsmand bragte ham vel et venligt Svar fra Kongen, men et negativt Resultat, da Kongen maatte meddele ham, at i et Statsraadmøde samme Dag var de ledige Pladser blevet besat. Monrad fik heller ikke, som han havde haabet, af Partierne tilbudt et Landstingsmandat for Lolland-Falster. Han oplevede saaledes at blive vraget af alle Partier og af selve Ministeriet. Det var tydeligt, at man ikke ønskede ham som aktiv Politiker. Et af Kongens Breve til Monrad (25/10 1877) viser ogsaa, at Monrads Deltagelse i den politiske Strid vakte Kongens Misbilligelse. »De indtager nu en stor smuk Stilling som Biskop og Forfatter af gudelige Skrifter, hvilke tjene til stor Opbyggelse baade her i Landet og selv i Udlandet. Det vilde derfor forekomme mig beklageligt, om De nu, i Deres modne Alder og i Deres gejstlige Stilling vilde befatte Dem med Politik.« Monrads Svar (i Brev af 30/10 1877) viser imidlertid, at han ikke saa sig i Stand til at opfylde Kongens Ønske om at afholde sig fra Politik. Det er betegnende, at selv om han i Brevene Gang paa Gang har udtrykt sin Lede ved hele den Udvikling, det politiske Liv havde undergaaet herhjemme, og kunde føle det som en Befrielse ikke at skulle have noget Medansvar for Begivenhedernes Gang, sagde han alligevel i 1882 ja til at blive Balthazar Christensens Efterfølger som Folketingsmand for Middelfart-Kredsen. Allerede forinden havde han syslet med Planer om forskellige Lovforslag, som han vilde anse det for gavnligt at faa gennemført. Efter at være indtraadt i Folketinget fik han da ogsaa Venstre med til at fremsætte disse Forslag. Han saa det som sin Opgave at faa Venstre til at opgive Visnepolitikken og gaa med til et positivt Arbejde til Landets Bedste. Men da Venstre ikke vilde gaa ind paa en virkelig Behandling af Regeringens Forslag, nægtede Regeringen til Gengæld at behandle de private Forslag, som Monrad og Venstre fremsatte. Det var en stor Skuffelse for Monrad at maatte konstatere, hvor frugtesløse alle Anstrengelser for at bringe de stridende Parter til at samarbejde viste sig at være. Han, der i 1860–61 havde været den drivende Kraft i et Folketingsarbejde mere effektivt og med større praktiske Resultater, end det før eller siden er set i en dansk Folketingssamling, kunde med sin stærke Handletrang og sin Iver for at gennemføre praktiske Reforme ikke finde sig til Rette med de herskende politiske Forhold. Hans Breve vidner da ogsaa om, hvordan han under Konstateringen af, at han intet kunde udrette, trøstede sig ved Tanken om, at han kun skulde være Folke-

tingsmand i to Aar — han var valgt i 1882 midt i en Valgperiode. Gang paa Gang udtalte han sig i Brevene om, at han ikke vilde fortsætte ud over de to Aar. Men da han saa i 1884 blev opfordret til at lade sig opstille paany i Middelfart-Kredsen, svarede han straks ja. Saa stærkt et Tag havde det politiske Liv alligevel stadig i ham. Det Samliv med gamle Venner, som Opholdet i København under Folketingssamlingen gav Anledning til, bidrog utvivlsomt ogsaa til hans Ønske om at fortsætte som Folketingsmand. I Nykøbing F. var hans Omgangskreds ivrige Højremænd, saa det havde ikke megen Tilløkkelse for ham at være henvist til Samvær med dem. Endelig maa det nok tilføjes, at han med den stærke Handletrang, der var en væsentlig Del af hans Natur, og ud fra den Forpligtelse, han som den sidste Martsminister følte overfor 5. Juni-Grundloven og den rette Forstaaelse af den, alligevel det længst mulige gerne vilde søge at udnytte Mulighederne for at virke med i det politiske Arbejde. Men det viste sig snart, at hans Forhaabninger i saa Henseende skuffedes. Han havde ikke den Indflydelse, som han i saa rigt Maal havde kunnet udøve i Aarene 1849—64. Hans Helbredstilstand forværredes efterhaanden, saa han blev paa det rene med, at han ikke vedblivende kunde være Folketingsmand og samtidig røgte sin Embedsgerning som Biskop, saadan som hans stærke Pligtfølelse bød ham det. Han fulgte derfor i August Maaned 1886 sin Læges Raad og nedlagde sit Mandat som Folketingsmand. I det Brev af 17/8 1886, hvori han meddeler Sønnen Viggo Monrad dette, tilføjer han: »Saaledes er da min lange politiske Virksomhed afsluttet. Jeg føler ogsaa, at jeg aldeles ikke vilde kunne udrette noget. Jeg tilstaaer, at det smerter mig at se Friheden knust og afløst af Absolutismen, og det formelig er mig væmmeligt at høre dem raabe: »Leve Grundloven«, idet de tramper paa den. Efter at have nedlagt mit Mandat vil det være mig langt lettere at tænke udelukkende paa min gejstlige Gjerning og mine kirkehistoriske Studier.«

Det var ikke et øjeblikkeligt Mismod, han hermed gav Udtryk for. Flere Gange tidligere havde han skrevet noget lignende. I et Brev til Datteren af 31/1 1886 skriver han med Henblik paa den politiske Situation: »Vi have da i Virkeligheden faaet indført Absolutismen. Du kan nok tænke dig, at det smerter mig. Hvad jeg fra min Ungdom har arbejdet for, er styrtet sammen. Min eneste Trøst er at sige: Ske din Villie, som i Himlen, saa og paa Jorden.«

Hvor nær det gik ham til Hjerter, at hans politiske Virksomhed

syntes at være forgæves, træder ogsaa frem i et Brev til Datteren Adda (af 15/1 1886). Han skriver her: »Ved du, hvad Oldingens værste Fjende er? Det er Livsleden, Savnet efter Livsglæden. Oldingen bliver let ked af Livet og det ganske uvilkaarligt, uden nogensomhelst ydre Foranledning. Livsleden har for mig en Allieret i de politiske Forholds Jammerlighed.« Men saa føjer han til: »Men ved min Side staar Kærlighed til Hustru, Børn, Børnebørn, Kirkefædrene. Bed for din Fader, at han maa sejre.«

Hvad Monrad særlig havde i Tanke, naar han talte om at sejre, gaar han ikke nærmere ind paa i denne Sammenhæng. Men hvad det var, han søgte og fandt sin Trøst i, fremtræder klart gennem de Ord, hvori han i Redegørelsen¹ taler om sin Gerning som Konseilspræsident i 1864: »Hvis man nu vilde spørge mig: Anerkjender du da, at du ei har været Stillingen voxen, saa svarer jeg: Ja, jeg anerkjender det, og føier endogsaa til: Jeg har været i mange Stillinger, høje og lave, og jeg anerkjender det Samme med dem alle, ikke mindst med Hensyn til Landsbypræstens. Naar jeg har lagt Pligterne i den ene Vægtskaal, og deres Opfyldelse i den anden, saa er Pligternes Vægtskaal sunket dybt. Men saa siger jeg paa den anden Side til mig selv, at ogsaa Uvirksomhed medfører Ansvar, og at nedgrave sit Pund, det være stort eller lille, er en Brøde; jeg har ingenlunde trængt mig frem, jeg er blevet søgt, jeg er blevet kaldet, jeg har kun søgt Vesterulslevs og Brøndbyernes Præstekald. Og saa — hvorfor skulde jeg ikke sige det, hvorfor skulde jeg skamme mig — saa søger jeg min Trøst i det store, det gamle, det ufor-gængelige Verdensraab: Gud, vær mig naadig!« Det fremgaar heraf, at det afgørende for Monrad blev Kampen for at turde tro paa Guds Tilgivelse, og som Følge heraf kom Kravet om at tilgive andre til at staa i Forgrunden for ham. Det ses ogsaa af, hvad P. Vedel beretter (Tilskueren 1905, S. 977): »Da hans (Monrads) Datter en Morgen kort før hans Død kom ind til ham, straaledede formelig hans Ansigt af Glæde, idet han sagde: »I Nat har jeg gennemgaaet Rækken af alle dem, som jeg mindes har forset sig imod mig, og jeg har kunnet forvise mig om, at jeg har tilgivet dem af mit fulde Hjerte, saa nu kan jeg trygt stole paa, at min Synd ogsaa vil blive mig forladt.«

Disse Ord skal næppe blot betragtes som et Udtryk for, at han stærkt opvurderede Betydningen af sin egen Tilgivelse af Andre,² men snarere som et Vidnesbyrd om, hvor alvorligt han opfattede

den femte Bøns anden Halvdel, »som ogsaa vi forlader vore Skyldnere.« At kunne sige disse Ord med Sandhed blev for Monrad Forudsætningen for at kunne tro paa Guds Tilgivelse.³ Derfor var det af saa afgørende Betydning for ham, at han før sit Livs Afslutning naaede til Forvisningen om, at han havde tilgivet andre. Det forklarer, at han satte saa stor en Kraft ind paa den »Sindets Bearbejdelse«, som han har skildret personligt og levende i »Fra Bønnens Verden« (S. 75 ff.), hvor han skriver: »Der er imidlertid ikke noget til Hinder for, at Villien ruster sig til Kamp mod den særlige Fjende, ikke ved at tænke paa ham, men ved idelig at forny det gode Forsæt: i al Almindelighed at ville tilgive Næsten al Skyld. Dette Forsæt maa fattes af enhver, der vil vinde den evige Salighed. Vor Sjæl kan ikke blive frelst, naar Gud ikke tilgiver os vore Synder, og Gud vil ikke tilgive os vor Skyld, naar vi ikke tilgive vore Skyldnere.«

I disse Ord har D. G. Monrad efterladt os sit Testamente. Det var ud af egen dyrekøbt Erfaring, at han fremfor nogen blev den femte Bøns Prædikant i den danske Kirke.

Her skal endnu tilføjes en Skildring af Afslutningen paa det bevægede Menneskeliv, som blev D. G. Monrads. En Hjertesvaghed, han havde haft allerede fra sine Ungdomsaar, mindede ham i Efteraaret 1886 om, at hans Liv nærmede sig sin Afslutning. Efter sin Læges Raad havde han nedlagt sit Folketingsmandat. Paa en Visitatsrejse samme Efteraar afsluttede han sin Paategning i Præsternes Embedsbog ikke med et Semikolon, som han før havde gjort, men med et Punktum for dermed at udtrykke, at det var sidste Gang han kom. Det viste sig at slaa til. Selv om han endnu kunne sidde og arbejde ved sit Skrivebord indtil 7—8 Timer daglig, følte han, at Kræfterne tog af. I et Brev til senere Biskop Th. Skat Rørdam (skrevet 20. Marts 1887), fortæller Monrad, at hans Læge, Dr. Struckmann, samme Dag har fortalt ham, at han ikke kan vente at leve mange Dage, og han slutter saa med følgende Ord: »Er det ikke deiligt at vide, at man om nogle Dage drager til Kristus?« Den kommende Uge kunde Monrad endnu arbejde lidt. Søndag d. 27. Marts ledede han Aftenandagten i Hjemmet paa sædvanlig Maade ved at fremsige Trosbekendelsen, bede Fadervor og lyse Velsignelsen. Næste Morgen skulde Fru Monrad rejse til sin alvorligt syge Mor, Fru Tutein paa Møen. Monrad var forberedt paa at dø, medens hans Hustru var borte. Det skete ogsaa. Samme Morgen, 28. Marts,

var Monrad gaaet ind i sin Stue; han sad døende i sin Stol, da Datteren, Karen, ved 9-Tiden kom ind til ham. Faa Minutter efter drog han sit sidste Suk.

Ved Begravelsen i Nykjøbing Kirke 4. April 1887⁴ talte Sognepræsten, *H. J. Haar*, Nykjøbing, og fremdrog Jesu Ord til de 70 Disciple: »Eders Navne ere skrevne i Himlen«, idet han bl. a. sagde: »Naar jeg nu tager dem frem ved vor Biskops Baare, da veed jeg, at hans Navn skal mindes i den danske Kirke, at det staar optegnet i vort Fædrelands Historie, og at det er skrevet i Menneskehjerter, i deres, der vare ham nærmest, og i deres, som paa mange Maader stode ham nær; dog meest glæde vi os ved det Ord: »Eders Navne ere skrevne i Himlen«.

Stiftprovst *H. F. Helveg*, Købelev, talte ud fra Jesu Ord (Luk. 22, 26): »Den største være iblandt Eder som den yngste og den øverste, som den, der tjener«, og skildrede Monrad som den, der havde søgt at give dette Livsideal Udtryk, saavel i det statsborgerlige som i det kirkelige. Han fremhævede, hvordan Monrads Tjenergerning i hans sidste Leveaar gik ud paa at samle det i Partier splittede Folk til Arbejdets Fællesskab. Det lykkedes ham ikke at løse denne Opgave, og derfor opgav han Kampen herfor. Men anderledes med den Side af Livsgerningen, som hørte Menigheden til. Her søgte han at samle det stridige, saa Forskelligheden ikke blev hæmmende, men snarere fremmende for Arbejdets Fællesskab. Som Eksempel nævntes Monrads Indsats ved Udgivelsen af det mønstergyldige lille Skrift: »Om Slaget ved Katekismen«. Herom sagde Helveg, at Monrad sejrede i dette Slag, saaledes at Udfaldet af Kampen ikke blev Nederlag for nogen af Parterne, men Forstaaelse og Fred. Endelig nævnte Helveg, at Monrad ikke som adskillige andre havde udgivet et selvforfattet Mindeskraft af helt personlig Art, men fremhævede Bogen »Fra Bønnens Verden« som et Bekendelsesskrift; det kunde have været kaldt »Fra Livets Skole« eller »Fra Kampens Dag«, men fyldigst er dog den Betegnelse, som den afdøde selv har valgt. Tidspunktet for Skriftets Fremkomst er talende — det kunde den Gang have set ud, som om han var tyet til en anden Verden for at finde Glemsel; han søgte og fandt snarere Foryngelse. — Det var fra Bønnens Verden, den han ikke blot kom *fra*, men uafbrudt stiledede *henimod*; og deri bekjendte han selv sin Stilling, thi det at være bedende, det er kun ret forstaaet som enstydigt med at være tjenende. Stiftprovst Helveg sluttede med at minde om, »hvordan denne vor Ypperste har været

som en Tjenende iblandt os« og betonede, hvordan den Mand, »der havde staaet i Kejsersale og ført Ordet med dem, som kunde tale afgørende om Tidens Anliggender, — denne samme Mand kunde man se paa den lave Skammel, Barneskamlen, maaske for at gennemgaa et Regnestykke — thi intet var ham for ringe af, hvad der hørte Gerningen til, og Ingen var ham for lille«.

Sidst talte Digteren Pastor *Chr. Richardt*, som i mange Aar havde staaet i et nært Venskabsforhold til Monrad. Han indledte sin Tale med følgende Ord: »Alle have vi følt, at vi overfor Monrad stode for det Ualmindelige; med ham er et Stykke Danmarkshistorie gaaet til Hvile.« Han nævnte, at to Gange havde Monrad, og væsentlig *han*, været Flagets Bærer: »Første Gang bar han og væsentlig *han* Frihedens Flag — til Sejr, anden Gang bar han Krigsflaget — til Nederlag; og en Flagstang maa finde sig i, naar det stormer, at blive pisket af Flaglinen. Mægtige vare hans Kræfter, mægtigt ogsaa hans Ansvar, men med de store og mangfoldige Kræfter følger ogsaa store og særegne Fristelser; at en gammel og øvet Styrmand, selv om der er baade Storm og Skær at kæmpe med, kan tiltro sig Evne til at føre Skuden frelst i Land, er ikke saa underligt.« Richardt sagde, at det vilde maaske have været vanskeligt for Monrad selv at udrede, hvad der havde været de inderste Bevæggrunde i denne eller hin Stund; thi Menneskehjertet er ikke blot efter det gamle Ord »en urolig Ting«, men ogsaa en saare sammensat Ting. Han brugte i denne Forbindelse et træffende Billede og sagde: »Det, hvoraf Menneskets Vilje spirer frem, ligner tidt mere et Løg end en Planterod, har som Løget Blad ved Blad, flere jævnsides Motiver, der først i Forening frembringer Beslutningen og Valget.«

Idet Richardt henviste til de stærke Omvekslinger, der havde præget Monrads Liv, vidste han ingen bedre Overskrift end de bekendte Kingo'ske Linjer:

Nu i Sorrig, nu i Glæde,
nu i Fald og nu i Sæde,
ofte fuld af stor Uro —
altid fuld af Jesu Tro!«

Men Richardt betonede, at selv om Monrads Liv som faa havde vekslet mellem Sorrig og Glæde, Højhed og Fald, Uro og Fred, havde under alle Omskiftelser Troen, Kristus-Troen arbejdet sig frem i hans Sjæl til større Dybde, Klarhed og Fylde, været ham

til Prøvesten og Paamindelse, snart til Støtte og Trøst. Han mindede om den Tid, da Monrad var »i Fald« og tog Jobs Bog for sig (Richardt sigtede herved til, at Monrad efter Nederlaget i 1864 var gaaet i Gang med Oversættelsen af Jobs Bog og Salmerne i G. T.). Monrad var da selv, sagde Richardt, en ensom Job mellem de bebrejdende Venner; han har oplevet noget af det, der taler gennem Griffenfelds bekendte Linjer fra Munkholmen:

»Da Verden blev mig ond, da lærte jeg at kende
for Alvor først min Gud, mig selv, min Ven, min Fjende;
min Fjende var mig gram, min Ven var svigefuld,
jeg selv var skrøbelig – Gud var alene huld!«

Richardt skildrede, hvordan Monrad, alt som han i de senere Aar ved de hellige Skrifters Lys ransagede sit eget Hjerte og sendte sine rige Opbyggelsesskrifter ud i Verden – Værker fra samme Haand som sproglige og lærde Arbejder, Journalartikler, Finansbetænkninger, diplomatiske Aktstykker – bøjede sig altid dybere som Østens Vise for Krybben i Bethlehem, og tog sig selv i Skole, baade i Ydmyghedens og i Kærlighedens – ja kom maaske videre end Mange i den Kristenkunst ej blot at bede for Fjender og Modstandere, men efter Evne gjøre dem godt. Han føjede til: »Trods alle Anklager, de være grundede eller ugrundede, lyder det derfor fra denne Baare: »Mig er det saare lidet at dømmes af Eder eller af nogen menneskelig Ret, ja jeg dømmes end ikke mig selv – men Herren er den, som dømmes mig« (1. Korinthierbrev 4, 3). Er der det, hvori hans Haand var med, overfor hvilket vi kunne staa spørgende og sørgende – hvor er der dog Mangt og Meget at sige ham Tak for; thi havde han de store Gaver, han havde ogsaa et stort Hjerte, Kærlighed til Frihed og Fædreland, Troskab mod Konge og Folk – varm Omsorg for baade Skole og Kirke.«

Richardt sluttede sin Tale med at minde om Skriftordet: »Salige ere de, som dø i Herren – de skulle hvile fra deres Møje, men deres Gerninger følger dem«, og føjede til, at det ikke blot er vore Gerninger, der i saa meget bærer Forfængelighedens og Skrøbelighedens Mærke, som følger os, men at Guds Gerning, hans Naades Gerning, baade er gaaet forud og følger efter. Richardt føjede endvidere til: »I den Tro har han levet med sine Kære, derfor velsigne de ham, som han velsignede dem – ja endnu i den sidste Aften, han levede. Ja for Hustru og Børn og Børnebørn – baade dem, der staa ved

hans Baare, og dem paa den anden Side Verdenshavet — vender Velsignelsesønsket tilbage over deres elskede gamle Fader, fuldt af Tak og Vemod.«

Med den aronitiske Velsignelse afsluttede Chr. Richardt sin Tale. Forud havde man sunget følgende Vers, som Richardt havde skrevet til Begravelsen:

Gik fra Skumring ind til Nat,
han, som har os nu forladt?
Nej, fra Jordens Aftenskjær,
ind til Morgen lys og nær —
til det Gry, hvorpaa han tro'de,
hvor hans bedste Længsler bo'del!

Hvilket Liv i Bølgegang
fra hans første Frihedssang!
Snart i Magtens gyldne Sal,
snart i Afmagts Skyggedal!
Snart til Havs mod Hyttetaget —
altid dog med Kors i Flaget!

Faa har havt saa stort et Pund,
faa saa dyb en Sjælegrund!
Faa har havt saa stærk en Strid,
i sig selv — og med sin Tid!
Fred dog søgte han med Smerte,
Fred for Land og Fred for Hjerte.

»Kristus, Ære være Dig,
Takkesang evindeligt!«
Du gav Stilhed i hans Bryst,
Du har altid Lys og Trøst!
Tak for Aandens rige Gave,
Du i ham lod Kirken have!

1 S. 323 f. 2 Troels Fink: Otte Foredrag om Danmarks Krise 1863—64, S. 69.
3 Denne Opfattelse af den 5. Bøn havde han udførligt begrundet, især i sit Skrift: »Tro, Daab, Gjerning, Tilgivelse« (1879) og i Materialesamlingen: »Den femte Bøn og dens Liv i Kirken indtil Luther« (1883). 4 Til den følgende Skildring af Monrads Begravelse, jvf. »Ved Biskop, Dr. Ditlev Gothard Monrads Jordefærd i Nykjøbing Kirke den 4. April 1887«, Bies Forlag, Nykjøbing F., S. 4 ff.

I.
BREVE TIL
VIGGO OG OLGA MONRAD SAMT TIL
ADDA FREDERIKSEN, f. MONRAD

Paris¹, rue Jacob 22, 29/12 1859.

Min kjære Dreng!

Jeg længes ikke saa sjældent efter at see dig og tale med dig, men jeg faer jo give Tid. Karen² har længe haft Hoste, idag antage vi, at det vil blive Mæslinger. Din Moder og de andre have det godt. Juledag var jeg i fransk reformert Kirke og syntes godt om Prædikenen. Jeg tænkte paa dig, og ønskede, at din Skjæbne i det Mindste i een Henseende maatte ligne min, og det er deri, at du fra din tidlige Ungdom maatte naae at faae Jesus Christus til din Ven, at du maatte komme til at holde ret meget af ham, gjøre dig al Flid for at kjende ham og for at ligne ham. Tro mig, min kjære Søn, han er den trofasteste og bedste af alle, du kan ikke forestille dig, hvormeget jeg skylder ham; at jeg under alle Livets Omvexlinger er glad og tilfreds, det skylder jeg ene ham. Inden jeg reiste fra Byen havde jeg i Sinde at sige dig dette; nu skriver jeg dig det til og beder Gud bevare dig og give dig megen Glæde.

Efter Nytaar skal Johannes³ i et fransk Pensionat. Jeg ville helst have havt ham kun i Skole, men den protestantiske Skole, som man anbefalede mig, kunne han ikke komme i uden at være i Pensionat sammesteds.

Han glæder sig meget til at komme derhen. Med venligst Hilsen fra alle.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Da Ministeriet Hall, i hvilket D. G. Monrad 6/5 1859 var indtraadt som Kultusminister, havde indgivet sin Afskedsbegæring og var blevet afløst af Ministeriet Rotwitt 2/12 1859, rejste Monrad med sin Familie til Paris; kun hans ældste Søn, Viggo (f. 1842) blev tilbage i København. Dette brev er for en væsentlig Del aftrykt i A. Nyholm: Religion og Politik hos D. G. Monrad, 1947, S. 205. ² Monrads yngste Datter (1858—1927). ³ Monrads næstældste Søn, Johannes Henrik Monrad (1849—1915).

Kjære Viggo! [med anden Skrift tilføjet: I Efteraaret 1863 i Fredericia¹]

Jeg har ladet dig vente alt for længe paa Svar, men saaledes gaaer det mig; jeg tvivler imidlertid ikke paa, at Du har faaet udførlige Beretninger om Husets mærkelige Begivenheder. [Fortæller derefter om Johannes, der er kommet i Snedkerlære, senere paa Søkadet-skolen, hvorfra han blev taget ud i Efteraaret 1865, da Monrad med hele sin Familie emigrerede til Ny Zealand; Monrad slutter sin Beretning herom]: Og saa maa Vorherre sørge for Resten. Han (o: Johannes) lader til at være ret tilfreds, men hvorledes hans Actier egentlig staae veed jeg endnu ikke. — — —

Din Moder var igaar med Adda² paa Hummeltofte³ spadserende fra og til Lyngby, og jeg gik dem imøde til Hellerup, hvorfra vi kjørte sammen hjem med Jernbanen. Hun havde godt af Touren.

Skriv mig til og lad mig vide, hvormange Penge Du skal have. Studeer Jura⁴ i det Mindste een Time om Dagen. Om vi faae Krig, kan Ingen endnu sige.

Jeg længes efter at Du kommer hjem; siden ogsaa Johannes er kommet bort, er Hjemmet blevet noget stille.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Her laa Viggo Monrad en Tid som Officer. ² Monrads ældste Datter Adda Maria (1841—1915). ³ Gaard i Lyngby, som Monrad havde købt i 1854, da han af politiske Grunde blev afskediget som Biskop over Lolland-Falsters Stift. ⁴ Viggo Monrad var som Student (1860) begyndt paa det juridiske Studium, men meldte sig 6/5 1861 som Reserveofficersaspirant, blev i Februar 1862 Sekondløjtnant, permitteret 23/9 1862, men indkaldtes igen 25/9 1863; deltog i Krigen 1864 Syd for Dannevirke, ved Dybbøl og paa Als. (Se Breve fra Reserveløjtnanten til Konseilspræsidenten, Viggo Monrads Breve til Faderen D. G. Monrad 1863—64, udgivet af Albert Fabritius, Gads Forlag 1964).

Kbhvn. 15/1 64.

Kjære Viggo!

Tak for dit Brev. Jeg skulde allerede for lang Tid siden have skrevet til dig, men der er altid kommet et eller andet i Veien. Det er jo med modstridende Følelser, at jeg seer dig ovre ved Arméen; men stærkest er dog Stolthed over at jeg ogsaa yder mit Bidrag: min egen kjære dyrebare Dreng. Naar man har talt til mig og foreholdt mig de mange Menneskers Liv og Velværd, man sætter paa Spil ved ei at gjøre de Indrømmelser, man forlanger af os, da har

jeg kunnet svare kort og med Bestemthed: Ja, jeg har ogsaa min Søn derovre. Din Nærværelse ved Armeen, kjære Viggo, har derfor mangen Gang paa en besynderlig Maade styrket mig, og jeg er nu glad over, at du i sin Tid [den følgende halve Snes Ord ulæselige, da Papiret er beskadiget — men Meningen maa være]: meldte dig til Uddannelsen som Reserveofficer. Kongen er en brav og ordholdende Mand, man kan i enhver Henseende stole paa ham, og jo mere man lærer at kjende ham, desmere holder man af ham. Han vandt meget Bifald ved sin Optræden ved Rigsdags-Taffelet igaar, og gik og passiarede med synlig Fornøielse med Menigmand. Vi faae to Mand i Indquartering og skulle have 6 til. De faae Kaffe og en Mark om Dagen.

Vi ere alle raske, ved godt Mod og haabe, at Begivenhederne dog tilsidst ville tage en gunstig Vending.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Kjøbenhavn 18. Februar 1864.

Min kjære Viggo!

Det var en sørgelig og brat Ende, som det tog med Forsvaret af Dannevirke-Stillingen; hvorvidt det i militair Henseende og altsaa ogsaa i og for sig var rigtigt, derom har jeg ikke nogen Mening endnu. Derimod beklager jeg, at Overcommandoen har ladet saavel Kongen som Krigsministeren forblive i den dybeste Uvidenhed om den tagne Beslutning, indtil det var for silde. Det gjør mig ondt, at Du saa tidlig taler om Fred. Om saa Als, Fyen, Jylland blive ero[b]rede, saa maa vi derfor ikke tabe Modet. Det gælder om at være seige og udholdende og give Begivenhederne paa den store europæiske Skueplads Leilighed til at udfolde sig.¹ Derfor maa Du, min kjære Dreng, være ved godt Mod, og være overbevist om, at det ikke er forgjæves, at du strider og lider for dit Fædreland.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Siger til de, som det viste sig, skuffede Forhaabninger om Hjælp fra England, Frankrig og Sverige-Norge. — Disse Linjer (»Om saa Als, Fyn, Jylland bliver erobrede o. s. v, skiftende med Ordene om at give Begivenhederne paa den europ. Skueplads Lejlighed til at udfolde sig») cit. Nyholm, S. 260.

Kjære Viggo!

I Formiddag har jeg syslet med dine Anliggender. Jeg har skrevet til min Vinhandler og bedt ham sende Dig 12 Bout. St. Julien og 4 Bout. Portvin, som jeg haaber skulle bekomme dig vel. Gid nu Kassen var i vel Behold ovre hos dig. Dernæst har jeg været hos din Skomager Krüger og paalagt ham at sy et Par Vandstøvler, der ere bestilte hos ham, saaledes at de vare fuldkommen tætte. Han lovede at gjøre sit Bedste, han vil bringe i Anvendelse en Invention, jeg veed ikke, om det er hans egen, bestaaende i at besmøre Sammensyningerne mellem Saaler og Læderet med Guttapercha. Jeg kan ikke finde mig i, at Du er forkjølet og hoster, Du maa se at blive rask.

Moder laa igaar, hun var blevet stærkt forkjølet og havde Feber, men idag er det betydelig bedre med hende. Hun tænker stadig paa sin Dreng, som er i Feldten, og beder Gud holde sin Haand over ham. Om fjorten Dage skal Jean [: Johannes, Monrads yngste Søn] op, han vil ikke til rigtigt at anstrenge sig, og jeg veed derfor heller ikke, hvorledes det vil gaa ham. Dine Søstre ere alle raske.

Jeg haaber sikkert, at Kampen vil faae et godt Udfald, naar vi holde ud, og vor Armee vil kjæmpe tappert. Vi maa være beredte til at underhandle, men maa være faste i ikke at gaa ind paa en paa [skal vel være for] Danmarks Rige vanærende Fred. Og lev nu vel, min egen kjære Viggo.

Din hengivne

D. G. Monrad

R. A.

Kjøbenhavn 28/4 64.

Kjære Viggo!

Tak for dit Brev. Det var af stor diplomatisk Vigtighed, om vi kunne have holdt Dyppel endnu en halv Snes Dage. Krigsministeriet formeente, at der var store Chancer for, at vi kunne have slaet et Angreb tilbage. Dette og ikke Bladene er¹ Grunden til, at Dyppel holdtes, idet Overcommandoen iøvrigt havde Frihed til at handle efter eget gode Skjøn.

Bagge² har det ret godt, er let saaret, ligger paa Lazarettet i Kronprindsens Gade.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Monrad har her rettet »var« til »er«. ² Der skal formentlig staa *Bache* (Monrad er ikke altid nøjagtig i sin Maade at stave Personnavne paa) og tænkes

paa Otto Frederik Bache, (1845—1943), cand. theol., senere Skoledirektør i Dansk Vestindien og derefter Rektor paa Herlufsholm; han deltog i Krigen 1864 og blev lettere saaret ved Dybbøl. I 1876 blev han gift med Monrads Datter Louise Dorothea (1845—1921).

Kbhvn. 10/5 64.

Kjære Viggø!

Med Posten i Morgen afsender jeg til dig 4 Flasker Portvin. For nogle Dage siden sendte jeg dig 2 Pund Kaffe og $\frac{1}{2}$ Pund som forhaabentlig nu er rigtigt modtaget. — Kongen har sagt mig, at Du er bleven Ridder af Dannebrog. Moder blev meget glad ved at høre det. Vi talte ikke om det, før det staaer i Dagsavisen. Jeg blev i Grunden ogsaa forundret, men sagde: Blot nu ikke for mange ville misunde ham. — Johannes bestod da med Nød og Næppe; han skal om otte Dage tilsøes og er aldeles ude af sig selv af Glæde. — Jeg billiger aldeles, at Du har taget mod Tilbudet at indtræde i Linien. Moder og de tre Søstre have det godt.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Kjøbenhavn 11/7 1864.

Kjære Viggø!

I dette Øieblik har jeg faaet min Afsked, hvilket herved meddeles dig til behagelig Efterretning. Da vi dog efter alt, hvad der foreligger, kommer til at søge om Fred, saa er det værdigere, at en anden Regjering gjør det end den tidligere.

Jeg er meget glad over Frederiksen¹ og holder af ham, som om han kunde være min egen. Adda er meget lykkelig. Jeg har bedet Fru Høien² om at besøge en Sending til dig.

En stor Byrde er falden fra mine Skuldre, ved at Kongen har taget et andet Ministerium.

Din hengivne
D. G. Monrad

R. A.

¹ Niels Christian Frederiksen, Docent, senere Professor (f. 23/3 1840) blev 1/5 1865 gift med D. G. Monrads ældste Datter, Adda Maria. ² Uvist hvem; maaske Fru Høyen, f. Westengaard, gift med Kunsthistorikeren N. L. A. Høyen.

Kjære Viggo!

Jeg har den Fornøielse hermed at sende dig 20 Rdlr. — Paa Mandag reiser din Moder og Adda med Frederiksen over til Lolland.¹ Jeg sidder og skriver disse Linier til dig i Folkethinget, og derfor maa jeg nu slutte. Man vil have Freden, men vil have Lov til at være misfornøiet.

Din hengivne

D. G. Monrad

R. A.

¹ N. C. Frederiksen havde sit Barndomshjem paa Lolland, idet han var Søn af Johan Ditlev Frederiksen (1791—1861), Justitsraad og Ejer af Nøbbøllegaard paa Lolland, og dennes 2. Hustru Maria, f. Hansen.

Hummeltofte 28/2 65.

Kjære Viggo!

Jeg gjør mig megen Flid for at komme afsted fra London¹ i December, men da det endnu ikke kan siges, hvilken Dag Skibet afgaaer, saa kunde det jo nok være, at vi kom til at reise de sidste Dage i November. — — —

Da Rørdam² har confirmeret Olga,³ er det vel rimeligt, at han vier hende. Skal jeg, naar Tiden kommer, bestille Tillysning i Lyngby eller skal der løses Kongebrev? Skal Brylluppet staae i Lyngby Kirke? Vi flytter rimeligvis ind til Kjøbenhavn i Begyndelsen af November. Jeg reiser saa tidligt disse Spørgsmaal, for at du betimeligt kan indhente Ordrene fra Lübeck.

For Stedet i Brogade⁴ blev der kun budt 16500 Rdl., og jeg bliver saaledes sandsynligvis nødt til at beholde det og lade det bestyre ved Kayser.⁵ Nu faae vi see, hvorledes det vil gaae med Hummeltofte.⁶ Udfaldet vil imidlertid ikke komme til at udøve nogen Indflydelse paa Reisen.

Læs først Bogen om Ny Zealand af H. og send mig den, naar du har læst den.

Hils alle paa Nøbbølle.⁷

Din hengivne

D. G. Monrad

P. S. Har Du begjæret din Afsked som Officer?

R. A.

¹ For derfra at afsejle til Ny Zealand, hvortil Monrad emigrerede i Slutningen af 1865. ² Peter Rørdam (1806—83), Spr. i Lyngby 1856—83. ³ Præstedatteren Olga

Marie Berg blev i 1865 forlovet og gift med Viggo Monrad. Som Svar paa Meddelelsen om Forlovelsen havde Monrad skrevet til sin Søn (21/3 65): Kjære Viggo! Gud velsigne dig og Olga! Hun skal være mig en kjær Datter! 4 Den Ejendom paa Christianshavn, hvor Monrad havde haft sin Vinterbolig. 5 Formodentlig Tømrermester H. H. Kayser (1817—95), Borgerrepræsentant, nationalliberal Politiker. 6 Monrad solgte i 1865 denne sin Ejendom til Svigersønnen, Prof. N. C. Frederiksen. 7 Viggo Monrad opholdt sig i nogen Tid her for at læse Landvæsen (jvf. Note 1 til Brev af 4/8 1864).

Hummeltofte 1/8 65.

Kjære Viggo!

Jeg sidder her ganske ene, det vil sige med Anna,¹ thi med Middagstoget reiste de til Helsingør, og jeg er ordentlig noget melancholsk ved denne Ensomhed. Vinden staaer paa, det suser og bruser og regner. Allen² var her i Søndags, og Lehmann³ i Dag. Dertil kommer, at jeg er begyndt paa den 119. Psalm,⁴ der har 176 Vers alle alphabetiske og det giver meget Hovedbrud. Jeg har tænkt paa, at vi uden Tvivl gjorde Ret i at tage med os en erfaren ung Landmand. Frederiksen har følt sig for hos Hansen, men han vil ikke gjøre sine Forældre den Sorg. Naar du har stiftet Bekjendtskab med Forvalteren (Heie)⁵ saa hør dig for hos ham med Lempe, som om det var dit eget Indfald og meddel mig Resultatet. — Jeg tænker selv paa en Kornerup, som har gode anbefalinger og som jeg synes godt om.

Med mange Hilsener til Fru Frederiksen.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Familiens norske Tjenestepige. 2 Historikeren, Prof. C. F. Allen (1811—71), Monrads Regenskammerat og trofaste Ven siden da Livet igennem. 3 Orla Lehmann (1810—70), nationalliberal Politiker, Martsminister uden Portefølje 1848; fra December 1848 Amtmand i Vejle, 1861—63 Indenrigsminister i Ministeriet Hall. 4 Monrad havde straks efter sin Afskedigelse som Konseilspræsident i Juli 1864, »da jeg fik den lange Dag til min Raadighed«, som han udtrykte sig, taget fat paa Oversættelsen af Profeten Esaias' Bog og de gammeltestamentlige Salmer. 5 Baade den lollandske Forvalter Heie, den i det følgende omtalte Præstesøn Kornerup samt to andre Præstesønner, Rørdam og Bloch, rejste sammen med Monrad til Ny Zealand.

Kjære Viggo!

Jeg har lidt i de sidste otte Dage af en temmelig stærk Diarrhoe, men nu lader det dog til, at det vil bedage sig. Idag er Adda reist til Helsingør og jeg venter til Gjengæld Louise. Auctionskataloget over mine Bøger, Hjob og Psalmerne ere overgivne i Trykken, Salget af Brogade og Hummeltofte til Procurator Winther. Johannes lader til at være flink, han gaaer trøstigt til sit Arbeide om Morgenens Kl. 6, og kommer syngende fra det. Han klager over, at Hjulmanden kun gjør Hjul og Hjulbøre, men jeg anseer det for det Første for det Vigtigste, at han lærer at arbeide og at bruge Redskaberne. Der har ikke været Tale[n] om, at vi skulde gaae til America. Det maa betragtes som endelig afgjort. Derimod vakler jeg fremdeles mellem Queensland og New Zealand. Det første Sted har størst Chancer baade gode og onde. Den sydlige Ø af New Zealand har ligesaa stor Retssikkerhed som din Moders Commodeskuffe. Heri er jeg blevet bestyrket af Fensmark, der for Tiden er herovre og som er squatter [Statsforpagter, Colonist] der. Jeg har to Værker vedrørende Australien, men da de ere historisk-politiske antager jeg ikke, at de vil have megen Interesse for dig. Jeg venter derimod snart en Ladning fra London, og Du skal efterhaanden faa tilsendt, hvad der kan interessere Dig. Du skal faae Lov at træffe det endelige Valg mellem Queensland og Nelson,¹ men alle amerikanske Tanker maa Du slaae af Hovedet.

Din

D. G. Monrad

R. A.

¹ En By paa Nordsiden af Ny Zealands midterste Ø.

Det er gaaet mig accurat denne ligesom forrige Gang med dit Brev. Jeg har faaet det, ligesom jeg havde sammenli[m?]et mit Brev til Dig. Denne Gang har jeg imidlertid aabnet det med stor Forsigtighed. — Vi begynde at tale om muligvis at komme noget før afsted, og det er sandsynligvis det, der er transpireret [?] til Christine, og hvorom hun saa gjerne vil have nærmere Besked. Jeg haaber at overvinde Modstanden af Peders Forældre, og vil i saa fald sætte ham i Smedelære i November. Du skal ikke tale videre til Heie, i det Mindste ikke for det første.

R. A.

Kjøbenhavn 2/10 65.

Kjære Viggo!

Jeg har nu skrevet til Cap. Hansen¹ og udbedt mig hans skriftlige Samtykke til Ægteskabet inden den 15. Octbr. Den 20. Octbr. eller saa omtrent reiser jeg til England og taler med Manden, dersom han ikke har sendt Samtykket. Nægtes det, tager jeg Olga hjem med mig paa Tilbagereisen fra London og bortfører hende med eller mod hendes Villie i fornødent Fald. Skriv imidlertid ikke herom til Olga.

Du skal have to Par Blankklæer, to Par Fedtlæer og to Par Sko med dig. Har Du dette Quantum og kan jeg bestille hos Krüger det manglende?

Skriv til Heie, forbered ham paa mulig Afreise først i December eller sidst i November; siig ham, at han maa være godt forsynet med Fodtøi herfra, men at han rimeligvis faaer Klæder og Linned til billigere Priis i Hamborg eller London. Brevet til Hansen lagde jeg indeni et Brev til »Barnet«.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Captajn Hansen, Lübeck, gift med Fru Olga Monrads Søster Thekla, f. Berg.

Kbhvn. 13/10 65.

Kjære Viggo!

Dramaets første Akt er da ganske rigtigt gaaet som forudsat. Hansen¹ har nægtet sit Samtykke til Olgas Ægteskab. Nu faae vi see, hvorledes anden Akt, min Samtale med Vedkommende vil løbe af. — Hansen giver allernaadigst sin Tilladelse til, at Olga maa reise med ugift, men det forekommer mig, at det vilde være urigtigt at gjøre Brug af denne Tilladelse, der iøvrigt er uforholden. Theklas Venlighed er uden Tvivl falsk. —

Jeg skal tage med fra Danmark efter dit Ønske en dansk Ploug uden Træværk samt 3 Skjærer og Tænderne til en svensk Harve. Jeg anseer det for rigtigt at medtage Kløverfrø og Raigræs. Kan Du skaffe det af indeværende Aars Høst paa Lolland, hvor meget? og til hvilken Pris? Svar mig, saasnart Du kan! Paa Veien til London kunne vi gjøre Aftale om, hvilke Maskiner og Redskaber vi bør medtage sammestedsfra. Selv om Hummeltofte ikke bliver solgt, vil det ikke lægge Hindringer i Veien for Reisen.

Din hengivne

D. G. Monrad

R. A.

Kopi.

Kjøbenhavn 27/10 65.

Jeg maa bede Hr. Captainen¹ meget undskyldte, at jeg har ulejliget Dem med mit forrige Brev; jeg bragte først senere i Erfaring, at Buch² var rette Vedkommende. Vor Opfattelse af Livet er uden Tvivl meget forskjellig. Hvad mig angaaer, da tilstaaer jeg, at Arbeidslyst, Arbeidsdygtighed og Nøisomhed staae for mig som langt bedre Garantier for en lykkelig Fremtid end Rigdom. Ovennævnte Egenskaber ere begge de Unge i Besiddelse af, og jeg haaber derfor, at Gud vil give sin Velsignelse til deres Samliv. For Fuldstændigheds Skyld skal jeg kun tilføie, at en Geistlig, der ikke har noget Embede, ikke kan foretage nogen Vielse paa egne Vegne, og at en Myndling med det fyldte attende Aar baade faaer Ret til at opholde sig, hvor hun vil og Raadighed over Renten af sine Capitaler.

Da jeg alt betragter Olga som mit eget Barn, haaber jeg, at De, Hr. Captain, ikke tager mig det ilde op, naar jeg aflægger Dem min oprigtige Tak for al den Omhu og Kjærlighed, hun har nydt i Deres Huus. Det skal være mig en kjær Pligt at hidrage, hvad der staaer i min Magt for at skabe hende et lykkeligt Hjem.

Deres ærbødige

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 1 til Brev af 2/10 65. ² Uvist hvem.

Kjære Viggo!

See! saaledes har jeg tilskrevet din Svoger. Det har kostet mig nogen Overvindelse at tilskrive ham, men siden du ønsker det, har jeg gjort det. —

Hvad gode Forstillinger er, veed jeg ikke, men jeg skal tale derom til Forvalter Hansen. Det er netop italiensk Raigræs, som jeg har kjøbt, saa Du kan see, hvor heldig jeg er i at træffe min Søns Anskuelse, selv om jeg ikke kjender dem. — Hvis Thekla¹ er med Olga, kunde I jo godt reise om ad Hammer paa Hjemreisen. Jeg henstiller, om det ikke var at foretrække, at I reiste derhen lige efter Bryl[l]uppet, og saa stødte til enten i Ringsted eller Lybæk. Iøvrigt er man i Hammer vred over Reisen til Australien. Gjør iøvrigt hvad du kan blive enig om med Lybækkerne. — Vi ville reise med det Skib, der afgaaer i December, men om det afgaaer først eller sidst i December, vides ikke endnu. Jeg haaber at faae det at vide i London og skal da strax underrette dig derom, for

at du kan bestemme, naar du vil reise til Kbhvn. Olga gjør vist bedst i at tænke paa sine Brudepiger allerede nu. Kunde du ikke paa en fin Maade faae at vide, om Thekla gjør Eders Bryllup? Ellers vil det naturligvis være os en Fornøielse at gjøre det.

Din hengivne
D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 1 til Brev af 2/10 65.

[Med anden Skrift: Oct. 65, ingen Dato]

Kjære Viggo!

Jeg sender Dig indlagt Capt. Hansens Brev; jeg har ikke gjort det før for ikke at volde Dig en uforholden Ærgrelse. Men da nu Hansen er død og magtesløs, saa kan man jo lee ad det. — — Paa Søndag otte Dage vil der blive lyst første Gang for Eder i Lyngby.

Saasntart Forfatnings Sagen er endt,¹ nedlægger jeg mine Mandater og reiser til London . . . .

Moders Hals vil ikke blive god; men jeg haaber, at det mildere Klima skal hjælpe.

Din hengivne
D. G. Monrad

R. A.

¹ Angaaende den reviderede Grundlov af 1866 sml. Monrads Ord om hans Deltagelse i dette Arbejde. (Redegør., S. 239 f.). »Naar jeg støttede Grev Frijs's Bestræbelser for at føre os ud af det konstitutionelle Uføre, der opstod derved, at vi havde baade et Rigsraad og [en] Rigsdag, saa var denne Understøttelse temmelig betydningsløs, og han kunde godt have undværet den. Jeg stod paa en Maade Fadder til Overenskomsten mellem Frijs og I. A. Hansen, men Barnet var blevet døbt, om der end havde været en anden Fadder.»

London den 14. November 1865.

Mit kjære Barn!

Vi reise fra London den 13. December og fra Kjøbenhavn den 30. Nvbr. Hr. V. Monrad med Frue reiser altsaa rimeligvis fra Kjøbenhavn den 27. eller 28. ds.

Din hengivne
D. G. Monrad

R. A.

Carere,¹ 2/5 67.

Kjære Viggo!

[Efter en Omtale af et økonomisk Mellemværende mellem Viggo og Monrad selv]: Jeg længes meget efter at høre, hvad Beslutning Du har taget og befinder mig iøvrigt vel. Med venligst Hilsen til Kone og Søn.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Carere var en lille Søb paa Vestkysten af Ny Zealands nordligste Ø; Monrad købte her et Jordstykke og opførte et Beboelseshus, som han kaldte Carere.

Carere, Manawatu 23/5 67.

Kjære Viggol

Olgas Brev voldte os alle megen Fornøjelse; det gav os et saa klart og livligt Billede af, hvorledes I har det. Moder og begge Døttrene ere ankomne i god Behold. — — — — Jeg synes det var saa ruskende galt, om Du vilde begynde at squatte¹ herude. Du maa vedblive med Landmaaleriet og haabe paa Patea.² Jeg har skrevet til Governør dog uden endnu at rykke ham. [Derefter omtales en Række økonomiske Detailler, hvorpaa Brevet slutter]: Det lader til, at saavel Moder som Louise befinder sig vel ved Livet in the bush [Urskoven]. Moder skriver ikke denne Gang, da hun har travlt med den europæiske Post.

Hils Olga og Drengen fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

P. S. Afsig Wanganui Times; den er vedbleven at komme meget uordentlig. Næstsidste Postdag fik jeg Nr. 178, Nr. 181, Nr. 188. Bemærk det til Redacteuren.

R. A.

¹ Være Forpagter, Kolonist. ² Laa paa den nordlige Ø, nord for Wanganui; Guvernøren havde her tilbudt Monrads Sønner hver 200 acres Jord.

³ Breve (af 21/4, 25/4 og 2/5 67, alle væsentlig kun omhandlende økonomiske Dispositioner) er udeladt.

Carere, 2/6 67.

Min kjære Søn!

— — — — Jeg er glad over, at Du endelig har faaet en Ansettelse,¹ og er overbevist om, at den Vei, du har betraadt, er den rigtige.

Vi have endelig faaet det indrettet nogenlunde hyggeligt til Damerne, men er rigtignok glad ved, at Drengen [Olga og V. Monrads lille Søn] ei er kommen herud, da jeg frygter for, at han ei vilde have kunnet udholde Besværlighederne.

Hils Olga paa det venligste.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Formodentlig hetydes der til, at Viggo Monrad hos Distriktets Landvæsenskommissær søgte at uddanne sig til Landmaaler.

Carere 30/6 67.

Kjære Viggo!

[Efter en Redegørelse for nogle økonomiske Dispositioner slutter Brevet]: Det gaaer langsomt med Bygningen; Alle er raske, Pengene knappe. Hils Olga og Sønnen paa det Venligste

fra din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Carere 25/8 67.

Kjære Søn!

[Efter at have bedt Viggo Monrad om at indkøbe forskellige Ting skriver M.]: Louise¹ har det nu igjen godt og har overtaget sine Forretninger efter en 8 Dages Hvile og Pine. Endelig er det lykkedes at faae Stenene brændte, saa der er Udsigt til det store Gode at faae en Skorsten. Vi mangle imidlertid noget Blik, uden hvilket vi ikke kunne faae Taget tæt over Quistværelset, og hvorved er indtraadt en Standsning i Taget [? Papiret beskadiget], der udstrækker sin Indflydelse til hele Huset. Damerne have imidlertid nu et godt lunt Værelse, der vender mod Nord. Haven er fencet [indhegnet] og Tilsaaning og Tilplantning gaaer for sig hver Dag. Moder er meget lykkelig over de mangfoldige Ting, som Mac Gregor har sendt hende. Naar Moder har Blomster, er hun glad. — Faare-Vangen er fencet, Faarene kunne ikke løbe bort. Om fjorten Dage vil Quæg-Vangen være fencet. Jeg begynder nu, efterat det kan ansees som vist, at I faae Jord i Patea, at tænke paa at vende tilbage til Europa om tre Aar, dersom det paa nogen Maade lader sig gjøre. Jeg har saa tænkt mig, at een af Sønnenne skulde have Eiendommen her med Vogne, Heste, Køer, Faar o. s. v., naturligvis naar vi saae, at Du kunde leve af den. Jeg vilde ikke forlange den hele Sum, som

Eiendommen staaer mig i, og hvad der blev staaende i den, skulde du forrente med 5 Procent. Det er virkelig en deilig Plet. Inden Du bestemmer dig, maatte du naturligvis see Eiendommen. Ønsker du ikke at faae den, saa vilde jeg standse snarest alt Arbeide her og søge af al Magt at betale, hvad jeg skylder dig. I modsat Fald var en saadan fuldstændig Standsning ikke nødvendig, og det var da ønskeligt at faae at vide, hvorledes Du meente, at vi skulde gaae frem. Faarene ere jo paa ingen Maade gode, men jeg haaber, at Racen vil forbedres meget betydeligt i tre Aar. Racen af Svin er meget god, og jeg haaber i kort Tid at faa en heel Hjord af »sorte Lam« som Englænderne saa onskabsfuldt kalde mine kjære Svin.

Naar jeg tænker paa at vende hjem om tre Aar, da er Hoved-Grunden vel den, at det stemmer overens med Moders og Louises Ønsker, men jeg kan ogsaa mærke, at min Sjæl begynder at tilbagevinde den Elasticitet, der var gaaet tabt ved de foregaaende Aars meget Arbeide og store Sorger.² Skuffer jeg mig ikke i denne Henseende, vil jeg endnu kunne gjøre lidt Gavn for gamle Danmark, og det vil ogsaa være mig lettere at tjene mere hjemme end her, selv om nedenstaaende Idee ikke skulde kunne udføres. Denne Idee gaaer ud paa at grunde et dansk ny-zealandsk Aktieselskab, hvis Formaal skal være 1) at anlægge Capitaler til 10 p. C. i ny-zealandske Eiendomme 2) at afsætte danske Fabricater. Du skal være Selskabets Hovedagent i Ny-Zealand og jeg Directeur i Kjøbenhavn. Naar jeg dør eller trækker mig tilbage, bliver du min og Johannes din Eftermand. Hvad siger du om den Idee? Du kan godt bo i Carere og besørges Forretningerne ved Reiser. Vor Løn bestaaer i Procenter, dog ikke over 1000 Lst. Hils Olga og Drengen flittigen fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Louise Dorothea Monrad, D. G. M.'s næstældste Datter (1845–1921) var først ankommet til Ny Zealand i 1867. ² Cit. Nyholm, S. 289, jvf. S. 303.

Carere 1/9 67.

Kjære Viggo!

Posten fra Europa er da ankommen; min Søster Sophie, der har været alvorligt angrebet af Typhus, er nu udenfor Fare, men føler sig jo endnu meget svag. Adda har det ret godt, iøvrigt intet Nyt.

Jeg har faaet 120 L., hvilke vare meget velkomne, da min Kasse havde en farlig Ebbe og flere store Regninger henstode ubetalte. sender dig derfor dine til Octbr. forfaldne Renter, da jeg jo dog ingen Rente faaer i Banken. Du bedes føre mig til Udgift, hvad det koster at faae mine cheques hernede i Wanganui. Mine fencere have forladt mig, inden de fik Arbeidet fuldført. Den ene havde faaet en uimodstaaelig Lyst til at gaae til Guld-Gravning. Da de vare i min Gjæld blev jeg nødt til at overtage den Skov, de havde Ret til og betalte $9\frac{1}{2}$ L for $9\frac{1}{2}$ acres. Nu er mit Mandskab reduceret til 4 foruden Johannes; *West* (i min Gjæld), *Tømmermanden James*, der allerede nu har 11 L tilgode hos mig; *Bill*, *Wests* Efterfølger, der er i min Gjæld, fælder Skov, og afbetaler Gjælden ved andet Arbeide; *Georg*, der var i Kompagniskab med Fencerne, og blev snydt af dem. Jeg giver ham interimistisk lidt Arbeide, for at han ikke skal forlade mig aldeles blottet. Han eier to Heste og jeg har i Sinde at gjøre et Forsøg paa at brække Jord op; desværre er den engelske Plov gaaet itu, inden den kom i Brug. — Jeg antager, at jeg uden meget stor Bekostning inden Udløbet af de tre Aar kan have 200 acres Land med ret godt Kløver og engelsk Græs, saa der derpaa kan fødes c. 800 Faar. Lagunen vil være at udtørre. Jeg har Lyst til at gjøre et lille Forsøg med kun at rydde Underskoven og faae Græs fra England, der voxer i Skygge. — Arbeidet skrider rask fremad i Haven, der er 2 acres stor. Jeg speculerer i Løg, den eneste Artikkel, der maaske kan bære Udgifterne ved Exporten. — Den Mand, der skal bygge vor Skorsten, kan ikke komme før om et Par Uger, før den Tid vil der heller ikke være Kalk at faae i Foxtown. Derimod har vi nu faaet Jernblik, saa Byggearbeidet iøvrigt kan skride fremad.

Af dit Brev seer jeg, at Du ikke har nogen afgjort Ulyst til at overtage i sin Tid Carere. Dette er mig nok; Du skal faae din fulde Frihed til Afgjørelsens Øieblik. Dette kommer 1) naar jeg har Penge til at reise hjem for, 2) naar Eiendommen her er i en saadan Stand, at en Familie kan leve af den, 3) naar Johannes faaer sine 200 acres i Patea, saameget mindre, som han slet ikke har Lyst til at bosætte sig i Patea, naar Du ikke er der. Der kan følgelig for Øieblikket slet ikke være tale om at laane ham Penge. Men hvad skal Du gjøre, see det er det store brændende Spørgsmaal! For mig staaer det, som om du gjorde klogest i at blive i din Stilling jævnt avancerende. Vel er den

nuværende Løn kun ringe, men Udsigterne til at blive Surveyor¹ er ogsaa Penge værd.

... Det forekommer mig, [at naar jeg]² betænker, hvor uvidende de fleste surveyors ere, at Du maa kunne vente at gjøre god Carriere i Regjeringens Tjeneste. Min Mening er imidlertid ikke saa afgjort, at jeg jo vilde rette den efter din, dersom Du selv bestemt hældede til en anden Side. Altsaa ikke gjøre nogen Forandring, men see Tingene an, det er formentlig bedst Politik.

Vi haabe alle sikkert at se Dig og Dine inden Aarets Udgang, men vi vilde jo nok først have Huset færdigt. Saavel Moder som Louise ere raske og hilse paa det Kjærligste dig, din Hustru og Søn.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

P. S. Det forekommer mig ikke, at det kan gaa an saa tidlig at søge om Permission, og jeg troer, at det er bedst at udsætte det indtil Juli Maaned. Saa skal jeg tage ind til Wellington og undersøge Terrainet, og efter Udfaldet af denne Undersøgelse kan Du saa tage din Beslutning.

R. A.

¹ Landmaaler. ² Papiret er her beskadiget, Læsmaaden derfor usikker.

2/1 68.

Kjære Viggo!

[Dette Brev er meget beskadiget paa alle 4 Sider, men følgende er læseligt og af Interesse med Henblik paa Monrads Forhold]:

Jeg ønsker derfor, at Du om et Aar kan overtage Carere, saa jeg kan vende hjem til Europa med et af de første Uldskibe. Jeg er for gammel og har for lidt Forstand paa farming, jeg overfalder undertiden af en uendelig Kjedsommelighed med det hele Wirtschafft og Tabet af Faarene har frembragt en Modbydelighed for det Hele, som jeg forjæves søger at overvinde.¹ Hertil kommer, at jeg troer, det var bedst baade for Moder og Louise at komme tilbage til Europa. De længes begge. — — — —

R. A.

¹ Cit. Nyholm, S. 313.

Kjære Viggo!

Jeg skulde egentlig skrive til Johannes, men skriver dog denne Gang til Dig, fordi Du i det sidste Brev gjør mig et Spørgsmaal, hvis Besvarelse jeg ei tør udsætte. — Du bør efter min Formening skrive uopholdelig til Krigsministeriet og bede om Forlængelse af din Reise-Tilladelse. Selv om din Ansøgning skulde blive afslaaet, hvad jeg ikke antager, saa vil jeg dog sandsynligvis let kunne bringe Sagen i Orden, naar jeg kommer hjem. — Hvad Dag er din Forpligtelse til Ophold i Patea¹ endt? — — — Johannes kommer vistnok til at blive sin Tid ud i Patea,¹ og han maatte jo saa vistnok have en Medhjælper. Skulde det vise sig, at vi ikke kan faae den ønskede Permission, saa kommer jeg til at blive her saa meget længer, men venter jo saa at see dig to Dage efterat dit Stavnsbaand er løst, for at jeg kan kaste Byrden fra mine gamle over paa dine unge Skuldre. Skulde Johannes synet meget ilde om at blive ene i Patea — saa kunde man jo prøve paa ogsaa at forkorte Stavnsbaandet for ham. [Fortæller saa om en Nordmand, der en Tid har været i Monrads Tjeneste, men nu har forladt dem, og fortsætter]: Uagtet jeg i mange Henseender var særdeles tilfreds med ham, saa er det dog, som en tyngende Byrde er taget fra Huset med hans Afreise, da han havde et stødende Væsen, var meget gnaven og ikke tilfreds med vor Kost. —

Din Dreng udvikler sig i gode Sæder, skjønt han er fuld af Spi-
lopper. Det kjendes mere og mere paa din Hustru, at hun snart ikke vil være ene, men det er en sand Fornøielse, hvor rask hun er. Hils Johannes mange Gange. Gud være os alle naadig, og give os sin Velsignelse.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

N. B. Skaf mig fra Amerikaneren fuldstændig Underretning om Tobakkens Tilberedelse.

R. A.

¹ Se Note 2 til Brev af 23/5 67.

Kjære Viggo!

Tak for dit Brev, som Johannes bragte. Han sagde, at det indeholdt Underretning om Behandlingen af Tobak, men der var ingen. Jeg haaber, at jeg snart faaer den, dersom Du selv har haft noget Udbytte af din Amerikanske Reise. Johannes har sagtens meddelt Dig alle Nyhederne fra Carere. Olga er rask og straalende og i godt Humeur. Drengen trives godt, og gaaer fremad; han har et vidunderligt Talent til at gjøre Spilopper, saa han vil i sin Tid kunne give Dig nok at bestille. Uagtet sine Spilopper er han vor Liv og Lyst. — Undertiden opstaaer der Tvivl hos mig, om det er rigtigt, at Du søger Permission i Wellington. Hvorledes stiller Sagen sig for dig; ønsker Du det eller ønsker Du det ikke. Dersom det sidste er Tilfældet, da skal jeg ikke have noget imod, at blive her den fornødne Tid. Tiden rinder saa fage. Nogen Bestemmelse er det jo iøvrigt ikke fornødent, at Du tager strax.

Det har voldt mig nogen Bekymring, at Johannes er i en Gjæld af 25 L til Dig. Jeg havde haabet, at han med sine Underholdspenge og sit Arbeide for Dig skulde have bragt det til at balancere saa nogenlunde. Dersom det skulde gaae saaledes fremdeles med hans Finantser, vil der næppe være meget tilbage, naar han engang sælger Jorden. Dog maaske seer jeg Sagen altfor mørkt.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Carere 27/6 68.

Kjære Viggo!

Posten fra Europa er ankommen; men desværre var der ikke Brev fra Frederiksen. Moder, der har gaet i megen Spænding med Hensyn til Patea, kunde ikke taale, at denne Skuffelse kom til. Hun blev syg idag, eller rettere, hun befandt sig ilde og gik i Seng før Thee.

Jeg kan ikke forstaae, hvorledes Johannes's Gjæld til dig kan være saa stor. [Der følger nu en længere detailleret Redegørelse for, hvordan Monrad mener, at det økonomiske Mellemværende maa stille sig. Derefter udvikler han sin Yndlingsplan om, at Viggo Monrad »bør speculere i Tobak«, da han mener, at det ret hurtigt vil kunne give et godt Udbytte. Derefter fortsættes]: Dersom det gaaer efter

Ønske, vil Du ved Overtagelsen af Carere have 20 Høveder, nemlig 1 Tyr, 7 Høns, 1 fuldvoxen Stud, 3 Grise, 1 ung Stud, 7 Kalve, 45 Faar, 65 Lam; hvad Faarene angaaer, har jeg imidlertid nogen Ængstelighed. Jeg finder det ikke rigtigt, at du kjøber Ungtvæg. Der er hverken paa Sletten eller i Paddocken Græs nok. —

[Slutningen af Brevet er beskadiget og derfor i det væsentlige ulæseligt.]

R. A.

Carere 8/7 68.

Ploven er sat i Jorden, det vil sige i Haven. Jack¹ trækker meget godt — hører du det, Johannes — Else² er noget mere urolig; Callisen³ lader til at være en dygtig Plovmand; hils Thiele og siig ham, at Ploven gaar godt. Jeg er meget glad over, at det gaar godt med Pløiningen og anseer det for at være et godt Varsel. Her er dog en Deel Jord, som vil kunne pløies, naar Viggo ønsker det. Ogsaa paa Sletten er der jo en Deel længere Stykker, som hensigtsmæssig vil kunne pløies. Al Kraft er nu sat ind paa Haven, men der vil jo medgaa en 2 a 3 Uger, inden den bliver tilsaat. Lev vel

D. G. M.

R. A.

¹ 1) og 2) Navnene paa 2 Heste. ³ En Sønderjyde, der i længere Tid var en af Monrads bedste Medhjælpere.

Carere 24/7 68.

Kjære Viggo!

Det er da ret sørgelige Efterretninger, som i den senere Tid ere komne fra Patea, hvortil Maoriernes Flugt fra Chatami Øerne og Landgang paa Østkysten. Det er ligesom Hyggen er reent flygtet bort og med Spænding imødesee [vi] den ene Postdag efter den anden. Det forekommer mig ogsaa, at baade din og Johannes's Stilling bliver vanskelig ved Dannelsen af et Volunteers corps. I kunne jo ikke træde ind i dette som Menige, og I kunne heller ikke staa udenfor det Hele. Jeg seer ikke, hvorledes I skulle komme ud af dette Dilemma. Skriv mig til din Mening herom.

Jeg imødeseer ligeledes et Svar paa mit Spørgsmaal angaaende Johannes's og dit pecuniære Mellemværende, og om hans Gæld uagtet de 35 L virkelig er saa stor, som af dig antaget.

Her have vi lidt noget Mangel paa Meel, saa vi i den sidste Uge

ikke har havt Brød. Jeg veed ikke, om det skulde være Grunden til, at jeg i de sidste Dage har lidt af en haardnakket Diarrhoe; nu er imidlertid Skibet [med Mel] ankommen, og vi kunne saaledes vende tilbage til vor sædvanlige Diæt.

Her paa Pladsen gaaer det saa jævnt fremad, men rigtignok ikke saa hurtigt, som jeg kunde ønske. Vi faae ondt ved blot at faae Qvægpaddocken i Orden i rette Tid, og jeg begynder næsten at opgive Haabet om at blive færdig med det fastsatte Arbeide, uagtet jeg havde været beskeden i mine Fordringer. Jeg rydder Kaal, Palmer, Flux, Tui Buske o. s. v. Callisen og Rasmussen sætte Stammer i Hob, men der indtræder jo mange Forstyrrelser saa med det ene, saa med det andet.

Naar du faaer disse Linier, saa er Du fyldt dit 26. Aar. Gud give Dig mange og lykkelige Dage, min kjære Søn. Ditlev er glad [?Papiret beskadiget], trives godt og kommer hver Dag efter nye Ord. Olga har i de sidste Dage havt nogen Hovedpine.

Din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

Carere 2/8 68.

Kjære Sønner!

Jeg har tænkt meget over Eders Stilling og er kommen til følgende Resultat.

Det første Spørgsmaal er da, om I som Officerer i Militsen kunne indtræde i Volunteur-Corpset. Skulde der være nogen Tvivl i saa Henseende — hvilket jeg ikke antager, da I jo kunne træde ud af Volunteur-Corpset, naar I kaldtes til activ Tjeneste i Militsen — saa kan jo denne Tvivl hæves ved en officiel Forespørgsel.

Lader os nu antage, at I kunne indtræde i Volunteur-Corpset. Jeg skjønner da ikke rettere, end at I bør gjøre det. Jeg troer ikke, at i det europæiske Omdømme en Officers Ære lider ved at tjene som Menig. Tværtimod! Da 1830 den polske General og Dictator Chlopicki blev afsat, saa kjæmpede han som Frivillig under General Skrzynecki. Dette er omtalt paa en for ham hædrende Maade i »Historiens vigtigste Begivenheder, fragmentarisk fremstillede for Begyndere af H. A. Kofod«, som jeg læser med Karen. Dog lader os lade det europæiske Omdømme fare; det, hvorpaa det fornemmelig kommer an for et Menneske, er Meningen i den snævre Kreds, hvori han lever. Denne er uden Tvivl for, at I skulle træde ind som

Volunteurer, navnlig maa jeg formode det efter nogle Yttringer i Viggos Brev til Olga. Det er sandt: I ere blevne tilsidesatte ved ikke at blive valgte til Officerer i Volunteer-Corpsen; men I ere blevne begunstigede ved at blive ansatte i Militzen; hiin Tilsidesættelse og denne Begunstigelse gaae op imod hinanden, og saa bliver der endda de 200 acres tilbage. I have aldrig selv taget det ret alvorligt med Eders militære Stilling herovre. Johannes er endogsaa bleven stødt, naar Moder har fremhævet, at han var enseign.¹ Men hvorfor skal da denne Stilling være til Hinder for at gjøre, hvad der i og for sig er rigtigt? I oeconomisk Henseende er det jo ubetinget det fordeelagtigste. Eders Jord ligger hen uden at bringes nærmere til at give Indtægter. Derimod har I store Udgifter hver Dag, hvilke Udgifter ville tyngte besværende paa Fremtiden. Det at gaae og ingenting have at bestille er ikke godt i nogen Alder og navnlig ikke i den unge. — See, saaledes stille Sagerne sig for Øieblikket for mig; jeg vil imidlertid villig indrømme, at det er vanskeligt for en Udenforstaaende at danne sig nogen rigtig klar Mening, og hvad I derfor end maatte beslutte, saa skal jeg ikke finde det urigtigt, thi jeg forstaaer at underordne min Overbevisning. — Iøvrigt er der maaske ikke liden Forskjel mellem Eders Stilling; om et Aarstid vil jo Viggo træde bort fra Skuepladsen i Patea og Publicums Mening der kan derfor være ham forholdsvis ligegyldig. Og saa er der Børnebørnene. Viggo kan tale med dem om Danmark og Dyppel. Johannes maa kunne tale om Bedrifterne med Maorierne. Naar Pateas gamle Settlerne komme sammen og tale om, hvorledes den blev tagen, hvorledes den Skandse blev forsvaret, da maa Johannes tie. — Men som sagt, gjør, hvad I selv finde at være rigtigt. Jeg har kun troet ikke at burde tilbageholde min Mening.

Herovre gaaer Alt i den gamle Tour. Uagtet vi langtfra ere færdige med Paddocken,² saa tør vi ikke længer udsætte at tage fat paa Haven, vi haaber, at den vil kunne pløies. Putly-Koen har kælvet. Nu har den saaledes to Kalve paa Carere. Rasmussen tænker paa at blive Bissekræmmer og indgaa Compagniskab med Kornerup. Han har ikke spurgt mig tilraads. Bliver Nogen af Eder Soldat, da er det en Selvfølge, at jeg venter han bliver et Mønster paa Lydighed, Orden, Arbeidsomhed, Tapperhed o. s. v.

Eders hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Sekondløjtnant. ² Indhegningen.

9/8 68.

Viggo omtaler i sit sidste Brev til Olga Muligheden af, at I snart vilde kunne flytte hen paa Eders Jord igjen. Dersom I kunde det, var det jo allerbedst. Jeg frygter imidlertid for, at det vil vare længe. Dog derom vil I jo selv bedst kunne skønne.

Jeg har idag været ude med Callisen for at udse en Plet Jord, hvor vi til Efteraaret kunde saae Humle. Han mener ligesom jeg, at hvad der ligger udenfor Fencingen op til Kornerups Bro ned til den store bush, vil være skikket og let til at dyrke. Fra Have-Fencen tværs over til den store Bush har jeg i Sinde at sætte Stub-fencies for at vinde noget Græsfrø og om muligt Plads til Kartofler, Mais. [Tilføjer en Tegning til Forklaring af sine Planer.]

R. A.

Carere 22/11 68.

Kjære Viggo!

Det er jo sørgelige Efterretninger, som komme allevegne fra, fra Øst og Vest. Imidlertid maa man jo holde Ørene stive. I Januar Maaned kommer jeg vel til at gaae til Wellington for at besørge det Fornødne med Hensyn til Afreisen til Europa. Hvilke Skridt skal jeg saa gjøre med Hensyn til Dig og Johannes? Skal jeg, selv om Du endnu til den Tid maatte være i din nuværende Stilling, søge at bevirke, at Du faaer Lov til at komme herved, og hvad skal der gjøres med Hensyn til Johannes? Disse Spørgsmaal løbe om i Hovedet paa mig, og jeg maa anmode Dig og Johannes om grundigt at overveie det, for at jeg inden min Afreise til Wellington kan være forsynet med de fornødne Instruxer. Jeg synes ligesom jeg er noget forstemt. — — — Er Regnveiret el. Maorierne Skyld deri??

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Foxtown, 27/11 68.

Kjære Viggo!

Forskjellige foruroligende Efterretninger have udbredt en panisk Skræk blandt Settlerne i Manawatu. De ere alle uden Undtagelse flygtede ned til Foxtown, hvor man er ivrig beskæftiget med at opføre en Skandse. Jeg har ikke troet at kunne paatage mig An-

svaret ved at forblive under saadanne Omstændigheder og idag ere Damerne og Ditlev og noget af den allernødvendigste [Brevet makuleret, flere Ord ulæselige] ankomne i god Behold. — Vogne og Heste ere i dette Øieblik gaaende derved for at bringe dem op til Langley.¹ Callisen² er forbleven paa Pladsen og bliver der indtil videre; jeg haaber, at han ikke faaer Panik. Omendskjønt han ikke kan bestille noget, saa er det jo saavel for Pladsens som Besætningens Skyld overordentlig vigtigt, at Pladsen ikke er forladt. Selv om det skulle vise sig, at vi om en kortere Tid skulle kunne komme tilbage, saa er baade din Moder og jeg for gamle og din Søn for ung til at kunne taale denne Flakken frem og tilbage, og da vort Ophold her saaledes ikke vil medføre nogen Gavn, men kun mange Udgifter, saa er det vor Bestemmelse at afreise den 26. Decbr. fra Wellington. Vi forbliver 14 Dage hos Langley og haaber jo sikkert at vi vil see Dig i den Tid. — En Mængde Sager er nedgravede.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

P. S. Et ligelydende Brev er afsendt til Johannes, kun at Søn er forandret til Marie.

R. A.

¹ Langley havde i Wanganui, hvorfra der gik Færge over Floden Manawatu, et Pensionat, hvor Monrad med Hustru og Døtre tog Ophold den sidste Tid før Afrejsen fra Wellington, jvf. Brevets Slutning. ² Se Note 3 til Brev af 8/7 68.

Mandagen 14/12 68,¹ Wellington.

Kjære Viggol

Det er sørgelige Nyheder, som jeg har at meddele Dig; men vi maa jo lære at finde os til Rette i Omstændighederne, som de ere. Jeg var idag oppe hos Krigsministeren og overrakte ham din Petition, men Resultatet var lidet tilfredsstillende. Han var yderst misfornøiet med din Virksomhed i Patea. Du havde Ingenting bestilt. Han havde givet Dig Ordre til at affatte en Inventarliste, et Arbeide, der kunde gjøres paa otte Dage, men du havde ikke fuldført det i to Maaneder. He is too funny!² Om at forlade Districtet kunde der aldeles ikke være Tale, med mindre Du vilde opgive Jorden. Du kunde jo være i Wairoa. Du kunde jo gjøre Tjeneste som volunteering private. Det gjorde en Mængde andre Officerer, for hvem der ikke var Brug

som Officerer. Jeg gjorde naturligvis i Samtalens Løb Modbemærkninger. I Danmark havde dine Foresatte været tilfredse med din Tjeneste. En Officer, der i flere Aar havde gjort Tjeneste og det paa en hæderfuld Maade i Krigen med Preusserne, vilde i det Mindste efter Europæiske Forestillinger ikke finde det passende at tjene som Menig. At blive i Wairoa uden at gjøre Tjeneste vilde jo ikke være til nogen Nytte, hvorimod din Nærværelse paa Carere vilde være til stor Gavn. Det gjorde imidlertid aldeles intet Indtryk paa ham, hvorimod jeg havde en Fornemmelse af, at det vilde være ham en sand Fornøielse, om han kunde berøve Eder Landet. Efter det Stød søgte jeg Guvernøren, men traf ham ikke. Jeg skal atter søge ham imorgen, men er overbevist om, at han ikke vil kunne afvige fra Ministerens Indstillinger. Dette er Facta. Hvad er nu herved at gjøre? 1) Jeg fortryder, at jeg ikke spurgte Krigsministeren, om han ikke vilde meddele Dig sin Misfornøielse, for at Du kunde faae Leilighed til at meddele, hvad der kunde tale til dit Forsvar. Maa-ske det dog ikke vilde føre til andet end nye Ubehageligheder. Lad mig faae din Mening at vide i denne Henseende. 2) Jeg anseer det for afgjort, at Du snarest muligt maa tage op til Patea eller Wairoa, uden at vente paa Ministerens Svar, da jeg frygter for, at han maa-ske vil føre sig til Nytte den uden Orlov foretagne Reise til Manawatu. Hvorvidt Du skal tilbyde din Tjeneste som private, vil uden Tvivl give dig mange Overveielser, dersom Du ikke strax er paa det Rene med dig selv, at du ikke vil gjøre det. For mig staaer det som det behageligste at smide dem alle de 400 acres i Øinene, men vore smaa Kaar forhindre os fra at gjøre det, og vi nødes til at bide i det sure Æble. Men naar det er afgjort, at Du maa opholde dig i Patea eller Wairoa, saa seer jeg ikke rettere, end at det er rigtigt, at Du gjør Tjeneste. Da jeg maa tro Ministerens Ord, at en heel Deel andre Officerer gjøre det, saa vil der ikke heri være noget nedværdigende for dig. Dit Ophold i Patea eller Wairoa som Ingen-ting vil uden Tvivl være Dig yderst ubehageligt. Det vil i oeconomic Henseende være det fordeelagtigste. For en Engländer stiller Sagen sig uden Tvivl saaledes: Der gaaer vi hen og giver de to unge Udlændinge Jord, og saa vil de ikke engang selv hjælpe til at forsvare. Hvorfor gjøre de ikke som vore engelske Officerer i lignende Stilling. Jeg anseer det for afgjort, at Du i alt Fald ikke for Tiden kan vente at faa Ansættelse under den nuværende Krigsminister. Det er jo en haard Prøvelse for Olga at skulle undvære dig, men

kjender jeg hende ret, saa vil hun vide at mande sig op og finde sig i det Uundgaaelige. Under de nuværende Omstændigheder maa jeg ogsaa ansee det for ønskeligt, om man kunde blive af med Hundene paa Carere.

16/12. Jeg aflagde Visit igaar hos Guvernøren og var der til Middag igaar, men hele hans Personlighed og Væsen gjorde ikke det Indtryk paa mig, at jeg kunde ansee det for rigtigt at bringe den Sag paa Bane. Ærgr dig ikke over det Passerede, thi man har hverken selv eller ens Kone Fornøielse af Ærgrelser.

Indlagt sender jeg Dig et Bevis paa de indbetalte 60 L. Jeg er meget kjed af, at Skibet først gaaer den 4. Januar; men derved er intet at gjøre. Opholdet her er meget dyrt, 10 L om Ugen; jeg seer, om jeg kan komme til et billigt Arrangement med Toxværd.³ Hils Olga paa det kjærligste.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Aarstallet er skrevet med en anden Skrift end Brevet, men er formentlig rigtigt.
² Han er for løjelig. ³ Toxværd, Christian J., en dansk Arkitekt paa Ny Zealand.

Wellington, 26/12 68.

Kjære Viggo!

1) Det var en god Idee, som Du havde med en Substitut. Efter at have sat mig fast i Suiten hos Guvernøren og efter at have overbeviist mig om, at jeg ikke kunde drive det videre, begav jeg mig, forsynet med et Brev fra Guvernør til Colonel Huultoni [?], der allerede fandtes betydelig formildet ved dit Brev. Resultatet var, at Du skulde indgive en ny Petition til ham, fremhæve de Vanskeligheder, som min Afreise vil bevirke for dig mht. Carere, bede om Tilladelse til at opholde dig paa Carere og tilbyde at stille en Substitut. Denne Ansøgning vil saa blive bevilget. En Copi af Ovenstaaende er afsendt saavel til Wanganui som Patea, da jeg ikke kan vide, hvad Beslutning du har taget, efterat have faaet mit sidste Brev.

2) Jeg anseer det for afgjort, at Du vil komme til at trænge til en Driftscapital for at leve af Carere. At skaffe dig en saadan Driftscapital til en billig Rente vil være et vigtigt Formaal for mig, naar jeg kommer hjem. Skjønt jeg jo ikke kan vide, hvorvidt det vil lykkes mig, saa er det dog af Vigtighed for mig at vide, hvormeget Du vil trænge til, naar jeg kommer hjem. Saaledes som Sagen stiller

sig for mig, vil Du næppe kunne komme ud af det med mindre end 300 L og næppe trænge til mere end 500 L. Det er imidlertid jo en ren Skjønssag for mit Vedkommende, da jeg jo ikke ved, hvorledes Du har i Sinde at tage fat paa Sagerne.

3) Mon Watson ikke skulde være villig til at sælge hans Faar, saaledes som de gaaer paa Carere, for en billig Penge, f. Ex. 50 L. Dersom Du skulde have Lyst til at købe dem og hvis Du skulde kunne faae dem for denne Sum, da vil jeg see, om jeg ikke kan skaffe dig et Laan til 5 p. Ct. som det første Afdrag paa ovennævnte Driftscapital. Maaske Du, dersom det var nødvendigt, kunde lade Watson ovenikjøbet beholde Ulden af hele Flokken.

4) Dersom der i London skulde kunne faaes en Maskine til at lave sammenpresset Tobak, skal jeg saa købe og sende dig den? Eller dersom der kan faaes en til at skjære Tobak?

[Omtaler dernæst forskellige Planer, bl. a. om Johannes Monrads Fremtid og giver Besked om en Del økonomiske Spørgsmaal. Brevet slutter]: Captainen paa Asterope er syg, men dersom han ikke skulde komme sig til den 7de. [den fastsatte Afsejlingsdato], saa vil Captainen paa E [?] føre Asterope hjem. Vi have det her alle ret godt, men længes jo efter at begynde Hjemreisen.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

Wellington 8/1 69.

Kjære Viggo!

Nu lakker det mod Afreisen; imorgen gaae vi ombord. Jeg indsætter paa dit Navn 50 L som et fixed depot; heraf ville du udrede hvad Salget af Carere til dig medtager samt Understøttelse i fornødent Fald til Johannes. Resten vil blive din Gjæld til mig. Deposits Beviset medfølger.

[Giver Besked om forskellige Checks, som ikke vil være indgaaet inden hans Afreise, og beder Viggo Monrad om at føre deres Beløb til M.'s Debet-Konto. Føjer saa til]: Kun naar Du er naturaliseret, kan Du eie Land. Du maa derfor indgive en Petition til Gouvernøren. Fornødne Oplysninger findes paa medfølgende Lap. — Lawyer Hart har i Commission at ordne det Fornødne m. H. til Salget af Carere. [Derefter følger en Omtale af Johannes Monrads Forhold, om forskellige økonomiske Spørgsmaal i Forbindelse med nogle dan-

ske Personer derude. Paa samme Brev er under 9/1 69 tilføjet flere Meddelelser om de før omtalte Danskere. Brevet slutter]: Dersom der skulde indtræffe Tilfælde, i hvilke Du ønskede at consulere en kyndig Mand herovre, har Judge Johnston anmodet mig om at lade dig vide, at det vil være ham en Fornøjelse, om Du vilde henvende dig til ham.

Og hermed giver jeg dig Gud i Vold og ønsker, at det i enhver Henseende maa gaa dig godt. Hils Olga og Ditlev paa det Kjærligste fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

N. B. To af dine Checks ere indkomne, men ikke honorerede da du først maa remittere receipten.

R. A.

London, Torsdag 15. April 1869.

Kjære Børn!¹

Vi ere ankomne lykkelig hertil. Vor hele Reise har været begunstiget af glimrende Veir, og skjønt vi have været tre Maaneder til Søes og have passeret Kap Horn, have vi ikke haft en eneste Storm. Men Captainen og et Barn døde. En Passager forsvandt efter et Par Dages Sygdom, en anden blev gal og efterlodes døende paa Skibet. Desforuden fandtes meget Børne-Vrøvl. Moder havde et Feber-Anfald, en Dag var jeg bange for hende; hun kom langsom til Kræfter i Løbet af tre-fire Uger og er nu atter fuldkommen vel. Idet jeg bringer dette Brev paa Posthuset, afhenter jeg de Breve, som forhaabentlig vente paa os fra Eder. Vi tage ud til Eder, naar vi komme til Sjælland, og blive hos Eder en ca. otte Dages Tid.¹ Louise, Karen og jeg have været raske. Vor Længsel efter at see Eder gjør, at vi kun blive her kort Tid.

Eders hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Som det fremgaar af Brevets Slutning (*Vi tage ud til Eder*) jvf. det følgende Brev af 27/7, er dette Brev skrevet til Prof. N. C. Frederiksen og hans Hustru Adda, f. Monrad.

London 22. April 1869.

Kjære Viggo!

Vi blev meget ubehageligt skuffede ved at den ny-zealandske Post, der bragte Efterretninger fra Ny-Zealand indtil den 12. Februar, ikke havde noget Brev med fra Eder. Nu haabe vi jo, at vi ville

finde dem i Kjøbenhavn. Idag afgaae vi med Dampskib directe til Kjøbenhavn, hvor vi haaber at ankomme i Løbet af 4 a 5 Dage. Moders Hals er noget skrøbelig, og da hun nu er søvnt, saa er det langt mere bequemt, mindre anstrengende og mere betryggende mod Forkjølelse at reise tilsøes end tillands. Vi ankom hertil den 13. April. Jeg antager, at Moder og Louise har udtalt sig udførligt om Reisens Eventualiteter. Louise og jeg have været fuldkommen raske. Karen havde et Anfald af Feber og Tandpine. Moder havde ogsaa Feber, men vi have Grund til at være tilfredse med, at hun har overstaaet Alt saa vel. Hun er ligesaa stærk, som da hun forlod Ny-Zealand; kun begynder hun at mærke noget til sin Hals i det koldere Clima. — Jeg har naturligvis ikke endnu bestemt, hvad jeg vil tage mig for, naar jeg kommer hjem. Jeg maa først lære at kjende Forholdene derhjemme, og navnlig hvorledes min egen Stilling er efter 3½ Aars Fraværelse. Undertiden staaer en Landsby-Præstegaard i en høist indtagende Belysning, navnlig efter at jeg paa hele Reisen har været beskjæftiget med en theologisk Afhandling. Undertiden staaer det derimod for mig som noget behageligt at træde i Forbindelse med et eller andet Blad som anonym eller halv-anonym Medarbejder, men saa forudsætter jeg jo rigtignok, at mit Arbeide vil blive godt betalt. En saadan Stilling vilde kunne bevarer, selv om jeg blev Minister (hvortil der jo rigtignok ei er nogen Udsigt), ja den vilde endog i saa Fald være mig til megen Gavn, da jeg altid som Minister har savnet et Organ. Saaledes stiller Fremtiden sig for mig paa en høist forskjellig Maade, alt eftersom Stemningen gaar i den ene eller den anden Retning; mais nous verrons.

Pengene ere naturligvis meget knappe, der gaar altid mere med for mig, end jeg beregner. Jeg haaber virkelig at kunne tilveiebringe Balance, naar jeg først kommer til at ligge for Anker. — Naar jeg faaer Brev fra dig, venter jeg at høre, hvorledes du og Johannes sidder i det. Meyer i London har lovet at skaffe mig fuldstændig Underretning om der kan faaes Maskiner til at fabrikere Tobak. Jeg lader en Plads staae aaben for at meddele dig Underretning, dersom den kan faaes inden Posten afgaaer.

Med venligst Hilsen til Olga og Ditlev.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1869 [ingen Dato — men maa være skrevet før det følgende Brev af 7/5.]

Kjære Viggo!

Dette Brev afgaaer noget tidligere, end jeg egentlig havde ønsket, da Forholdene endnu ikke i alle Henseender have udviklet sig med en saadan Klarhed, som jeg kunde ønske. Vi — eller rettere jeg — med de andre har det uden Tvivl altid været Tilfældet — begynder nu at falde i Ro paa Hummeltofte, saa jeg begynder at fortsætte det theologiske Arbeide, som jeg tog fat paa under Overreisen. Vi har i Sinde at leie en Leilighed i Hellebæk, hvor Moder etc. kan bo i Sommer-Maaneder[ne] og hvor Adda kan modtages i Besøg i nogle Uger inden Sommer-Ferien. Det er kun faa Dage, at jeg vil kunne opholde mig der, thi jeg har allerede fuldt op at bestille og vil sandsynligvis faae endnu mere. Omtrent 2 Miil fra Kjøbenhavn ligger et Præstekald, Brøndby-Øster og Vester, som den nu afdøde Pastor Busk¹ tidligere har havt. Det ligger en Fjerdingsvej fra Glostrup Jernbanestation. Egnen er styg, men Huset er saa godt som nyt og der er en stor Have og Lund. Dette Præstekald har jeg i Sinde at søge, og det forekommer i det Mindste mig selv, at jeg maa [have] grundet Haab om at faae det, da jeg er Candidat fra 1836 med egregie. Her have vi i Sinde at leve rigtigt lykkeligt og tilfreds. Moders Hoved-Fordring til Livet, en Have, bliver derved tilfredsstillet og vi ere ikke mere end 2 a 3 Miil fra Hummeltofte. Kaldet er et Middelkald. Halvdelen af dets Indtægter vil fragaae i Pensionen og Forøgelsen i Indtægter vil ikke blive stor, hvorimod jeg antager, at Udgifterne i et saadant Præstekald vil være mindre end i Kjøbenhavn, navnlig da det ligger tilstrækkelig langt fra den Egn, hvorhen Kjøbenhavnerne pleie at foretage deres Skovture. Indbygger-Antallet er ikke meget stort, kun mellem 13 og 1400, og jeg vil derfor faae en Del Fritid, navnlig da Præsterne ere fritagne for at have at bestille med den tvungne Fattigforsørgelse. Denne Fritid har jeg i Sinde at fylde med at overtage det Hverv at skrive ledende Artikler angaaende den indre Politik til den Berlingske Tidende. Paa den Maade haaber jeg at tilveiebringe Midler til at afbetale min Gjæld, hvormed jeg desværre vil være sysselsat nogle Aar. — Allerede medens Moder var paa Ny Zealand tænkte hun paa at anbringe i Eders Eiendomme i Ny Zealand en lille Capital paa 5000 Rdl., som hun har indestaaende i Overformynderiet. Heraf vilde 150 L staa til din og 400 til Johannes's Raadighed. Denne

Plan fastholder hun endnu, men jeg har endnu ikke faaet [inddraget] Underretning om det lader sig gjøre. Dersom det kunde lade sig gjøre, saa vilde dermed de oekonomiske Sorger for dit og Johannes's Vedkommende være hævede eller i alt Fald meget formindskede. Hvis ikke dette skulde lykkes, saa maa man lægge Hovedet i Blød for at finde andre Udveie; thi omendskjønt I ere tjerne, saa ligge I os lige nær paa Hjertet.

Hils min kjære Olga og ditto Ditlev mange Gange fra

Eders hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Gunni Busck (1798—1869), Spr. i Stiftsbjærgby-M. 1824, i Brøndby-Vester og Øster 1844 til sin Død 28/3 1869. Monrad blev udnævnt til Br. V. og Ø. 2/7 1869.

Hummeltofte 7/5 68 [69]¹.

Kjære Viggo!

Vi bleve meget glade ved idag at modtage Brev fra Ny-Zealand og deraf at see, at I have det alle godt. Moder begyndte nemlig at blive noget utaalmodig. Det var det første Brev, som vi have faaet fra Dig siden vor Ankomst til Europa. Det var dateret Marts. Alle de Enkeltheder, som Du meddeler mig om Bedriften, interesserer mig meget, da jeg jo holder meget af Eiendommen. Endnu mere interesserer jeg mig dog for Fornuftvæsenerne Svigerdatter og Sønnesøn, hvorom dit Brev ikke indeholder nogen Underretning. Deroim indeholder maaske Olgas Brev Besked, jeg fik ikke læst det, da det ankom, ligesom Moder steg til Vogns for at kjøre til Hellebæk. 1) Har Du faaet Indfødsret? 2) Er Papirerne komne i Orden angaaende Careres Overdragelse til Dig? 3) Har Du modtaget mit sidste Brev fra Wellington, i hvilket jeg sendte Dig Oplysning om, hvad du havde at gjøre for at faa Indfødsret tilligemed et Bevis for, at jeg paa dit Navn havde indsat 50 L i Banken foruden hvad jeg havde indsat i Henhold til mundtlig Overenskomst og stedfunden Opgjørelse? Besvarelsen af dette sidste Spørgsmaal ligger mig lidt paa Hjertet, da Brevet ikke var registreret. — Vi have levet her en sex Uger paa Hummeltofte og havt det meget godt. Igaar tog Moder med Louise og Karen til Hellebæk, hvor de nu have leiet en lille Leilighed til 100 Rdl. Paa Lørdag tage Adda og Louise derned

og blive der i 6 Uger for at bruge Badene. Jeg bliver her paa Hummeltofte hos Niels Christian, da jeg som Medarbejder i den Berlingske Tidende ikke kan være langt fra Byen. Mit Arbejde bliver godt betalt og hjælper paa Finantserne, der ere meget trykkende ved Afbetalingerne til Hambro og Brogade. Jeg har indgivet Ansøgning om Brøndby-Vester og Øster, hvorover mange af mine politiske Venner ere vrede eller bedrøvede. Jeg har langt mere Lyst til at ende mit Liv som Landsbypræst end som Pensionist, da jeg føler Glæde og Tilfredsstillelse ved den præstelige Virksomhed. Det vil ogsaa være den letteste Maade for mig, hvorpaa jeg kan skaffe Moder et Hjem, hvori hun kan føle sig tilfreds. Jeg er derhos saa nær ved Byen i Brøndby, at jeg, dersom det senere skulde ønskes, ikke er udelukket fra det politiske Liv og dog kan vedblive at udøve min Embeds-Gjerning.² I økonomisk Henseende er det ogsaa en Forbedring, thi jeg kommer ikke til at miste min hele Pension, og jeg antager, at det vil være lettere at føre et nogenlunde billigt Liv i Præstegaarden. Jeg imødeser derfor med Længsel Afgjørelsen og haaber inden Maaneden ender at sidde i Brøndby-Øster [skal være: Brøndby-Vester] Præstegaard. Da Indbyggerantallet er lille, saa haaber jeg ikke at behøve at opgive min Medarbejden i den Berlingske Avis.

Justitsministeren³ har været paa Reiser, og jeg har tre Gange søgt ham forgjæves. Det lader imidlertid; som mit Project om at anbringe de 5000 Rdl. ovre i Ny Zealand vil støde paa Vanskeligheder paa Grund af en ny Lov, der er givet om Overformynderiet.

Addas Børn⁴⁻⁵⁻⁶ er meget søde og elskværdige. Den mellemste, Johan,⁵ har saalænge vi har været her skrantet; vi haabe, at Badene ville gjøre ham godt. Ditlev⁴ er mærkværdig klar og eftertænsom; han har imidlertid ikke fortrængt Sønnen. De staae begge fast i mit bedstefaderlige Hjerte; de ere saa forskellige og har hver sin eiendommelige Elskværdighed. Den lille Pige⁶ er mild og smilende og følger Talen med stor Opmærksomhed, naar man skjenker hende nogle Ord, skjönt hun endnu ikke selv kan frembringe articulerede Lyde.

Det var godt at Du omtalte Callisens 10 L; jeg har forstaaet dig saaledes, at jeg skulde først have Ordre. De ville blive afsendte idag eller imorgen. Jeg adresserer Brevet til J. [Johannes Monrad] til Dig, da jeg antager, at han nu er hos Dig. Skulde det ikke være Tilfældet, er Du nok saa god at besørge det. Lev nu vel, kjære Viggo! Vær ved

godt Mod og hils Olga og Ditlev paa det hjerteligste. Glem ikke at hilse Stuart og Delrymple fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Indholdet viser tydeligt, at Brevet er fra 1869. ² Cit. Nyholm, S. 317.
³ E. S. E. Heltzen (1818—98). ⁴ *Ditlev* Gothard Monrad Frederiksen (f. 18/4 1866).
⁵ *Johan* Ditlev Frederiksen (f. 19/7 1867). ⁶ Marie Magdalene Frederiksen (f. 1/1 1869).

Brøndbyvester Præstegaard
[ingen Datoangivelse!]

Kjære Viggo!

Førrige Gang kom der intet Brev afsted til dig. Sagen var, at jeg pludselig [kom] afsted paa en Reise til Paris. En af mine Bekjendter havde en Commission som jeg tilbød at besørge for ham, da det var mig kjærkomment at gjøre denne lille Reise uden nogen Udgift for mig. Touren var mig meget interessant. Jeg var i det Hele fire Døgn i Paris, spiste til Middag hos den deputerede Marin og var en Aften i Thiers's Salon. Hvor er ikke Paris forandret fra den Tid jeg var der sidst. Hele Stemningen gaaer nu mod Keiseren, og man er i Grunden hjertelig kjed af ham. Frankrig er godt paa Veie til at drive henimod en Revolution trods alle tidligere gjorte bitter Erfaringer. Keiseren har nu begyndt at gjøre Indrømmelser, men det er dog vist meget tvivlsomt, om han i lang Tid vil være i Stand til at besværges Stormen. Jeg saa Onkel Winther,² Julie og Ida i Paris, de havde det alle ret godt og ved det Gamle. Winther synes ikke rigtig at lide Opholdet i Frankrig ligesaa lidt som i Italien. Han trives egentlig kun i Danmark. Som Du seer er dette Brev skrevet fra Brøndbyvester, hvortil jeg er kaldet som Præst. Det er en stor rummelig Præstegaard med 12 gipsede Værelser. Haven er gammel, og der grændser en Lund op til den. Egnen hører vel ikke til de smukkeste, men den er dog ikke indesluttet, og naar man kommer ud paa Marken, har man en viid Udsigt; den ene frugtbare Mark afløser den anden, og der kommer Afvexling i Landskabet ved de Trægrupper, hvoraf næsten hver Gaard er omgiven. Paa Søndag den første August skal jeg indsættes. Om Gud vil, haa-

ber jeg her at skulle tilbringe nogle lykkelige Aar og ende mine Dage i Fred. Ligeledes nærer jeg Haab om efterhaanden igjen at bringe mine Finantser paa Fode. For Tiden lade de meget tilbage at ønske. Jeg har en Forbindelse med den Berlingske Tidende indtil 1. November, men veed ikke, om den vil vare udover den Tid. Det forekommer mig, at jeg arbejder troligt, og undertiden falder det mig lidt haardt, at jeg ikke seer mig i Stand til bedre at hjælpe (paa) mine Børn. Dog stoler jeg paa, at der vil komme lysere Tider og at det ved forenede Kræfter vil lykkes os at komme igjennem de trange Dage. For Tiden er Moder i Hellebæk med Louise og Karen. Men vi haabe at kunne faae det arrangeret saaledes, at de komme hertil og blive her til midt i September. Saa skulle vi see efter bedste Evne at berede vort eller i det Mindste mit sidste Hjem. — Min Formand her var Busk.³ Det er en meget vakker Familie at være hos; de have indrettet Alt hyggeligt og godt for mig, men desuagtet er det jo noget eensomt at være skilt fra mine Egne. — Det lykkedes mig endelig at faae fat paa Justitsministeren,⁴ men han vilde aldeles ikke høre noget om at anbringe Moders 5000 Rdl. i Ny-Zealand. Han er et godt Exemplar af en juridisk Træmand, der staaer udenfor Livet, og er stolt af at overholde juridiske Formler. Men man maa jo bøie sig for Magten, og det ærgrer mig kun, at jeg henvendte mig til ham. Dersom Johannes ikke skulde være hos Dig, da er Du nok saa god at sende dette Brev tilligemed det indlagte, da jeg derved undgaaer en Deel unødvendig Gjentagelse. Hils Olga og Ditlev hjerteligt

fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

NB. *Humle?*

R. A.

¹ Maa paa Grund af Sætningen »Paa Søndag d. 1° August« være skrevet i sidste Uge af Juli 1869. ² Digteren Christian Winther var D. G. M.'s Svoger, idet han var gift med Fru Monrads Søster Julie, f. Lütthans. ³ Se Note 1 til udaterede Brev af 1869. ⁴ C. L. V. R. Nutzhorn (fra 17/8 1868 til 28/5 1870).

Brøndbyvester, 27. Juli 1869.

Kjære Børn!

See saaledes kommer jeg nu atter til at skrive, idet jeg et Øieblik vaklede, om jeg skulde skrive kjære Søn eller kjære Datter. Hjertelig Tak for al Eders Venlighed; jeg har haft gode og glade Dage paa Hummeltofte,¹ som jeg ikke skal glemme. Man er saa meget venlig

imod mig og har indrettet det hyggeligt for mig. Jeg antager, at Moder, Louise og Karen tage lige hertil paa Løverdag, da de have modtaget en Invitation. Jeg prædiker i Brøndbyvester Kl. 9 og i Brøndbyøster Kl. 1.

Lev vel, min Kjære, og bliver uforandrede i Kjærlighed til
Eders

D. G. Monrad

R. A.

¹ Hummeltofte (af Monrad ofte benævnt Hummeltoft) var den Ejendom ved Lyngby, som Monrad havde købt i 1854, da han af politiske Grunde blev afskediget som Biskop; i 1865 havde han solgt den til sin Svigersøn, Prof. N. C. Frederiksen.

Brøndbyvester 29/9 1869.

Kjære Viggio!

..... Herovre begynde vi nu at finde os hjemme i Præstegaarden, nu har Familien jo været her en Maaned. Moder har faaet nogle Værelser maalede, men klager over, at her er saa fugtigt. Jeg har ondt ved at gjøre Front til Udgifternes Mangfoldighed, da Huset jo er tomt og Stald ligesaa o. s. v. Det er sandsynligt, at min Forbindelse med Berlingske Tidende vil ophøre. Redaktøren¹ har gjort denne Tidende afhængig af Regjeringen og Grev Frijs² er saa overordentlig sensibel, at det er rimeligt, at jeg ikke kan vedblive at være Medarbejder og heller ikke ønskeligt. Dette er ikke nogen pecuniær Behagelighed. Jeg haaber imidlertid, at Du, naar Du forudseer, at Du vil komme i Forlegenhed, vil lade mig det vide i Tide, da jeg saa skal gjøre mig den yderste Flid for at tilveiebringe et lille Laan og sende dig Beløbet. Vi leve meget stille og see Ingen med Undtagelse af Frederiksens,³ der komme til os hver fjortende Dag og overnatte med alle Børnene. Det er som Festdage for hele Huset. Sidste Gang kom de om Lørdagen og drog bort om Mandagen. Det vilde være en Fryd, om Du og Dine kunde komme her den anden Lørdag. Men derved er nu intet at gjøre. Frederiksen er da bleven valgt til Medlem af Folkethinget ved de almindelige Valg, der for nyligt har fundet Sted. Uagtet han var den eneste Candidat, saa havde han dog en Del Stemmer mod sig, hvilket har undret mig. Han skal have stødt Beboerne af den store Stad Rødby ved kun at samles med Vælgerne i Maribo og det endda paa en Dag, da der var Marked i Rødby. Saa hævnede de gode Rødbynitter sig

ved at udeblive fra Valget. Han er frisk, livlig og interesserer sig for mange Ting, for sin Videnskab, for Politik og for sine Affærer i Sverige. Han har godt Haab om at tjene mange Penge ved de nævnte Affærer; undertiden gyser det lidt i mig ved Tanken om, at det hele maaske kunde gaae galt. Der kan let komme til at mangle Driftscapital, og naar en Crise indtraf, saa kunde let den hele Bygning styrte sammen. Han leer imidlertid ad mig, naar jeg ytrer nogen Frygt, og han bibeholder jo ogsaa altid sit gode Embede ved Universitetet. — Jeg er saa glad over de tre gammel-sjællandske Børnebørn, men det gjør mig lidt ondt for Adda, at der tænkes paa det fjerde, thi jeg er lidt bange for, at hun skal have for store Besværligheder.

Præsteembedet her giver mig nok at tage Vare paa. Her er just ikke mange Forretninger, men jeg har jo heller ikke den Lethed, som kun opnaas ved lang Øvelse. Udarbeidelsen af en Prædiken tager mig en 2 Dage. Konfirmand-Undervisningen medtager vel kun to Timer to Gange om Ugen, men ovenpaa disse to Timer føler jeg mig meget træt. Saa kommer der engang imellem en Brudevielse og Begravelse. Jeg aflægger ugentlig et Besøg til dem, der ere syge og sengeliggende, og naar Tiden strækker til, gjør jeg gerne en Visit til dem, for hvem jeg har havt en kirkelig Forretning. Paa denne Maade søger jeg efterhaanden at blive bekendt med Menigheden. Det er ikke saa let, da jeg har ondt ved at huske Navne og Personer. Alle disse Niels Sørensen og Søren Nielsen, Hans Persen og Per Hansen løbe om imellem hverandre i en taaget Forvirring. Naar saa til Præsteembedets Gjerning kommer det politiske Skriveri, saa er min Tid fuldt optagen. Jeg staaer op om Morgenens Kl. 5 og gaaer i Seng Kl. 9½, saa du seer, jeg har beholdt mine ny-zealandske Vaner.⁴

Europa seer for Tiden besynderligt ud, og det er vanskeligt at sige, hvad der forestaar. Der er opstaaet en brændende Lyst efter politisk Frihed i Frankrig. Keiseren giver efter, men jo mere han giver efter, desmere forlanger man og desto større bliver Bevægelsen. Han har været syg, er kommet sig, men man har dog ikke nogen ret Tillid til hans Helbred. Østerrig har tidligere staaet paa en spændt Fod til Preussen og sluttet sig nøie til Frankrig; men det lader, som Magterne ere blevne bange for, at den franske Bevægelse skal forplante sig til det øvrige Europa, og at de derfor slutte sig sammen. Dette er den nyeste Phase, som imidlertid endnu ikke har

udviklet sig fuldstændigt. Nordslesvigerne petitionerer i denne Tid om atter at blive forenede med Danmark.⁵

Lev vel, kjære Viggo! Hils Olga og Ditlev mange Gange
fra din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

¹ Etatsraad Fr. Knudsen. ² Lensgreve C. E. Krag-Juel-Vind-Frijs (1817–96); 6/11 1865–19/5 1870 Konseilspræsident og Udenrigsminister, 19/4–19/5 1870 tillige Krigs- og Marineminister. ³ Svigersønnen, Prof. N. C. Frederiksen med Familie. ⁴ Cit. Nyholm, S. 341. ⁵ Planen afvistes klart af Udenrigsministeriets Direktør, P. Vedel, og Konseilspræsidenten, Grev Frijs (se Aage Friis: Det nordslesvigske Spørgsmaal 1864–79, Bind II, S. 264 ff.

Brøndbyvester 25/10 69.

Kjære Viggo!

Det var da en slem Omstændighed med den Orne; jeg haaber, at den nu staaer lykkelig og vel paa dit Bord uden at have gjort dig eller Andre yderligere Skade. Vi længes jo altid meget efter Posten fra Ny-Zealand, men dog navnlig denne Gang for at faae at vide, at det er gaaet frem[ad] med dig og at du nu er fuldkommen rask. Efterretningen om det svinske Overfald gjorde et saa stærkt Indtryk paa Moder, at hun formelig blev syg deraf. Jeg har jo stærkere Nerver, men naar jeg tænker paa dig, kommer jeg altid til at tænke paa Ornen. Man burde have trukket Huggetænderne ud paa den.

Med vort offentlige Væsen gaaer det saa smaat. Ved at bygge Jernbaner, hvor der hverken er Folk eller Producter, og ved at udvikle et Forsvarsvæsen, hvorom man i private Samtaler indrømmer, at det ikke kan have nogensomhelst Betydning, kommer man i en bestandig dybere Gjæld. Jeg fristes til at gjøre en alvorlig Opposition derimod. Det er imidlertid endnu ikke afgjort, om jeg vil være i Stand til at modstaae Fristelsen. Giver jeg efter, saa vil jeg aabne mine Batterier under Form af 3 a 4 politiske Forelæsninger, som jeg vil afholde ved Universitetet og derpaa udgive. Dersom en Valgkreds saa efter disse Udtalelser anmoder mig om at stille mig til Folke-thinget, saa vil jeg stille mig.¹ Min Hovedtanke gaer ud paa at nedsætte Udgifterne til Forsvarsvæsenet og saa Tolden til det mindst Mulige og derved skabe en fri og lykkelig Tilstand, hvis Eiendommelighed lige overfor de andre Staters Tilstand kunde vække europæisk Interesse. Jeg antager, at en saadan Tanke vil blive anset for Landsforræderi af vore Patrioter, men det skal naturligvis ikke

genere mig, dersom det lykkes mig at vinde en fast Overbevisning om min Anskuelses Rigtighed. Endnu er jeg Medarbejder af den Berlingske Tidende, og jeg vilde ønske, at dette Medarbejderskab endnu maatte vare en Stund, da jeg derved hjælpes over Naadensaarets Besværigheder. Det lader imidlertid til, at Regjeringen er skinsyg paa den Indflydelse jeg derved udøver, og dens Skriverier, der allerede nu genere mig, ville sandsynligvis ende med at kaste mig ud af en Virksomhed, der interesserer mig, men som i Forbindelse med Præste-Embedets Gjerning nøder mig til at være paa Færde fra Kl. 5 om Morgenen.

I Europa begynder det ligesom at see ud til Union, og der begynder at vise sig for Fyrsterne de første Spoer af Tilbøielighed til at slutte sig sammen. Napoleon har ligesom ladet Tøilerne slippe sig ud af Hænderne, men det lader til, at han har naaet sit Formaal at bringe sine farligste Modstanderes Bestræbelser i Strid med den offentlige Mening. Yderste Venstre vil gjøre den 26. Octbr. en stor Demonstration i Anledning af, at den lovgivende Forsamling efter deres Mening er indkaldt for seent; man vilde bevæge sig til Parlamentets Forsamlingsaal, men lige overfor den offentlige Mening er der kun een, der holder fast ved sit Forsæt. Det er Raspail.² Østerrig og Preussen synes at gjøre forgjæves Forsøg paa at nærme sig hinanden, thi Preussen vil gjerne sluge Syd-Tyskland, og Østerrig vil ikke gjerne tillade det. Om Tilbagegivelsen af Nordslesvig er der ikke for Tiden alvorlig Tale. Vi vil have Als og Dybbøl, og det vil Preussen ikke udlevere.

Da du ikke holder Aviser, antager jeg, at du ikke trættes ved denne korte Oversigt. — Hils Olga og Ditlev paa det hjerteligste.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 326. ² Jvf. Nyholm, S. 334. ³ Raspail, fransk Socialdemokrat og ivrig Samfundsreformatør.

[Brøndbyvester] 23/11 69.

Kjære Viggo!

Det er en stor Feil, at man udsætter til det Sidste at skrive sine Breve til Ny-Zealand. Brevene komme derved til at have Sporene af et Hastværk, som kunde undgaes. Men que veux tu? Den ene Dags Gjerning afløser den anden med utrolig Stadighed og uagtet

jeg arbejder fra 5½ om Morgenen til 8½ om Aftenen med et Par Dages Mellemrum, saa har jeg dog ondt ved at faae Tiden til at slaa til. Udarbeidelsen af en Prædiken, der tager mig utrolig lang Tid, næsten et Par Dage, Konfirmand-Undervisning, Sygebesøg, Udarbeidelsen af en Artikel til den Berlingske Tidende — see hermed gaaer Tiden. Med samme Tidende er det da endnu ikke kommet til Brud. Kammerherren¹ vil nødig slippe mig, og har tilbudt at bryde med Regjeringen, dersom jeg vilde overtage Redactionen af Tidenden. Men [det] kan jeg da billigvis ikke forlange af Manden. Efterat Farvandet saaledes var undersøgt fra den Side, skrev jeg et Brev til Departementchefen i Udenrigsministeriet Vedel,² der er en god Ven af Grev Frijs og tildeels ogsaa af mig. Brevet var skrevet efter Mønster af en engelsk Depeche af Russel³: »Jeg finder det meget uforstandigt af Grev Frijs, at han ved at fortrædige mig vil nøde mig til at opponere.« Punctum. Vedel bad mig nu om at komme op til ham, naar jeg kom til Kjøbenhavn. I Samtalen lod jeg ham da vide, at jeg overtog Redactionen af Tidenden, hvis Regjeringen brød med den paa Grund af mine Artikler. Da jeg ikke agter at opgive Præstekaldet, har jeg rigtignok ikke den fjerneste Forestilling om, hvorledes det vilde være mig muligt. Imidlertid haaber jeg nu at have faaet Ro for det første, idet jeg jo er meget forsigtig i mine Udtalelser og anbringer andet Sted f. Ex. i »Fædrelandet« hvad der har en reen oppositionel Character. Det er ogsaa min Agt at holde et Par politiske Forelæsninger. [Efter at have omtalt et eventuelt økonomisk Mellemværende med en Mand i Wellington fortsætter Monrad]: Naar du kommer til at trænge til Penge, saa lad mig det vide i Tide. Gid jeg havde faaet solgt den Grund i Brogade.

Hvorvidt man vil betale noget ordentligt for en Oversættelse anseer jeg for mere end tvivlsomt. Man vil imidlertid nok betale noget, dersom man synes om samme Old New Zealand. Har ikke Johannes begyndt paa et lignende Arbejde eller er det opgivet? Naar jeg faaer Arbejdet eller Arbejderne sendte, saa skal jeg gjøre mig Flid for Anbringelsen.

Nobel sender dig to Maskiner, en til at skjære og en til at presse Tobak som Cavendish. Dersom det kan lykkes dig at sætte dig ind i Brugen af samme Maskiner, tvivler jeg ikke om, at du inden nogle faa Aar vil være en meget rig Mand. Mit Omqvæd er Tobak og Humle, Humle og Tobak. Jeg længes efter at høre, hvorledes Humleplanterne trives. Om Udfaldet af sidste Aars Tobakshøst meddeler

du mig ikke megen Underretning. — — — — Det vilde være mig kjært, om Johannes kunde blive hos dig for det Første. I stemme i flere Henseender ikke overens i Characteren, men I holde jo dog paa Bunden meget af hverandre, og maa bære over med hinanden som Brødre.

Karen taler stadig om den ny-zealandske Brodersøn og glemmer ham ikke over de herværende Neveuer og Niecer. Vi leve meget stille. Louise har været til en lille Dands hos Fengers⁴ og engang hos Lütkens⁵ til Middag. Jeg har været engang hos Lehmann.⁶ Voila tout. Jeg har et Par Gange redet ind til Kjøbenhavn; sidste Gang havde jeg paa Hjemveien Sneestorm, Hatten blæste af mig; jeg havde Besvær med at faae fat paa den; det var et heelt lille Eventyr. Lev vel, kjære Viggo! Hils Olga paa det Kjærligste og Ditlev paa det Høitideligste

R. A.

fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

¹ Kammerherren ²: Johan Carl Emil Berling (1812–71). Ejer af Berlingske Tidende, Hofembedsmand under Frederik VII. ³ P. A. F. S. Vedel (1823–1911); fra 1858 Geheimelegationsraad og Chef for Udenrigsministeriets 1^e Departement; fra 1864 til 1899 Direktør for det samlede Udenrigsministerium. ⁴ John Russell (1792–1878), engelsk liberal Politiker, flere Gange Minister. ⁵ Fenger — formodentlig Lægen og Politikeren C. E. Fenger (1814–74), Monrads Ven fra Studentertiden. ⁶ Lütken, Otto Hans (1813–83), Søofficer, Marineminister i Monrads, derefter i Bluhmes Ministerium (31/12 1863 til 6. Novbr. 1865). ⁷ P. M. Orla Lehmann (1810–70), Monrads Ven fra Ungdomsaarene, nationalliberal Politiker. Medlem af Martsministeriet Marts–November 1848 uden Portefeuillie, derefter Amtmand i Vejle, 1861–63 Indenrigsminister, Medlem af Folketinget 1851–53, af Landstinget 1854–70.

24/11 69.

Kjære Johannes!

Maaske du dog idag tænker paa mig, maaske det ikke er Tilfældet, og jeg tager dig det i saa Fald ikke ilde op, thi heller ikke jeg er i Stand til at huske mine nærmestes Fødselsdag og glemmer det ofte.¹ Moder og jeg bleve meget glade over dit Brev, da vi deraf seer, at du ikke engang indirecte har givet Anledning til de Tuxenske Skatte-Udskrivninger.² Du skal ikke tage dig Sagen videre nær. Det gjør mig ondt, at jeg maaskee har foranlediget din Ærgrelse ved et mindre correct Udtryk: »Den almindelige Mening«, thi Sagen er ikke videre bekjendt, og med den almindelige Mening forstod jeg Fru Høyens,³ Addas og Frederiksens. Det er kun i en meget

snæver Kreds, at man veed Noget om Sagen og dit gode Navn og Rygte har aldeles ikke lidt; jeg troer f. Ex. ikke, at Høyen veed Noget om Sagen, og Fru Høyen veed ikke af, at jeg veed den, da den kun er bleven mig bekendt ved Niels Christians Aabenhed. Jeg vilde jo nok ønske, at Fru Høyen fik Sagens rette Sammenhæng at vide — og har i [den] Anledning følgende Forslag at gjøre Dig. Du kommer i et Brev til hende [til] at omtale det Uhr, hun forærede dig, mindes derved, at du solgte det Uhr, beklager ret Salget af det, men glæder dig dog over, at du derved saae dig istand til at klare den Gjæld, som du havde, da du forlod Danmark. Du kan nok paa denne eller en anden fiin og sindrig Maade lade hende vide, at du ikke havde Gjæld, da du forlod Danmark.

Det kan være, at du gjør Ret i at sælge, dersom du kan faae 2 L. for Acren. Jeg kan ikke nægte, at jeg har forelsket mig i Landet deroppe, og at jeg har tænkt mig dig som boende der, hvis du ikke skulde komme hjem. Jeg har jo for Tiden en heel Deel om Ørene, og har ondt nok ved at klare mig ud af det i Naadensaaret, uagtet jeg dog har god Fortjeneste navnlig ved mit Skriverseri i den Berlingske Tidende. Naar jeg blot kunde faa det Sted i Brogade godt solgt. Hvis samme Skriverseri kunde være ved, da vilde efterhaanden den finansielle Status forbedre sig.

Jeg er glad ved, at Du er hos Viggo og vil vedblive at være der. Paa Grund af Eders Characterers Forskjellighed ville I maaskee nok nu og da faae nogen Vanskelighed ved at komme ud af det sammen, men jeg haaber jo dog, at det nok vil gaae, naar I som Brødre ville bære over med hverandre og ikke være altfor ømfindtlige.

Vi have det her i det Hele meget godt, og leve os efterhaanden ind i de nye Forhold. Moders Befindende har i Efteraaret været godt; hendes Hals har kun meldt sig en eneste Gang og det varede endda kun kort. Louise træder op som Organist i Brøndbyvester og skiller sig ret godt ved sin Forretning. Eengang om Ugen tager hun og Karen ind til Byen; Louise faaer først en Times Underviisning i Musik; derpaa følger hun Karen op til Juliette Price, hvor Karen gennemgaaer et Dandsecursus. Hertil trænger hun meget; hun er en rigtig sød Pige og rører mig og os alle ved sin store Kjærlighed til sine Neveuer og sin Niece, men noget klodset er hun og nu skulde hun see at faae noget mere Gracieust ind i sine Bevægelser. Hønsene og en lille Kat have iøvrigt en ikke ringe Lod i hendes Kjærlighed, og hun følte sig heel stolt over, at hendes Killing for-

leden Dag fangede en Muus. Hendes Tanker dvæle iøvrigt ofte ogsaa ved den new-zealandske Ditlev med Kjærlighed; imorges underholdt hun Adda en Timestid med Fortællinger om hans Elskværdighed. Addas Børn trives godt; den lille Maria, der gaaer under Navnet Pip, er nu lige i den Alder, da hun kan begynde at sige de første Ord. I Mandags Aftes kom Adda med sin hele lille Rede. Det er saa hyggeligt at have hende og alle Børnene. Niels Christians Besøg ere jo noget kortere, thi han har begge Hænder fulde af Forretninger.

Hermed maa jeg slutte denne Gang, min egen kjære Johannes. Gud holde sin Haand over dig og give dig Lykke og Velsignelse i al din Gjerning.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ 24/11 var D. G. Monrads Fødselsdag. ² Kaptajn Nicolai E. Tuxen (1810–91) var i 1866 Medlem af Kommissionen angaaende Land- og Søforsvar og flere Forsvarskommissioner; et Flertal foreslog en Styrkelse af Hær og Flaade. Resultatet forelaa i Hærloven af 6/7 1869. ³ Fru Høyen, gift med Kunsthistorikeren N. L. A. Høyen.

[med Blyant og en anden Skrift: 7/1 1870, ovenover 1871; Brevets 2. Halvdel skrevet af Louise Monrad og har Overskriften]: Brøndby d. 7ende Januar Morgen –70. Brevet maa vel være skrevet i 1871, jfr. Omtalen af Frankrigs Modstand.

Kjære Viggo!

Er denne Tanke aldrig falden dig ind, at sælge Carere, naar du kunde faae den godt betalt og flytte til Danmark eller Sverig og der kjøbe en Gaard? Det kunde være hyggeligt at have dig, Olga og Børnene. Adda er her i denne Tid med alle fire, men N. C. har spillet os det Puds at blive sygovre i Sverig. Hans hyppige Sygdomme foruroliger mig, hans Grosserer-Virksomhed i Sverig ængster mig; dog herved er jo Intet at gjøre, hver Mand sit Lyst. Moder har lidt og lider i denne Tid af Ørepine; jeg har faaet et Tilbagefald af Hoste, saa vor Juleglæde har ikke været ganske ublandet. Efterretningen om, at N. C. nu igjen er rask, har atter bragt lidt Lys i Stemningen. Jeg er bleven Medlem af Sogneraadet, ja Sogneraadets Formand. Det er jo meget smigrende, men jeg vilde dog helst være fri. Jeg skulde ikke have noget derimod, naar jeg kun var fuldstændig rask.

Vore indenlandske Sager gaae i deres gamle vrøvlagtige Gang; under megen Snak gjøres der dog lidt Fremskridt. — Frankrigs Modstand er meget energisk, langt stærkere, end man kunde gjøre Regning paa. Jeg regner, at de nu have en Udsigt af en 30 Procent mod 70 til et heldigt Udfald, men det er jo en reen Skjønssag.

Undertiden er jeg glad ved at tænke mig en Gren af min Æt ovre i et Land, der har en stor Fremtid. Undertiden ønsker jeg, at du og Dine var her. — — — Hils Olga og Drengene fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

[De to sidste Sider af Brevet er skrevet af Louise Monrad til Viggo Monrads Hustru Olga og beretter især om forskellige Familiemedlemmers Forhold, bl. a. et Besøg af de to nyforlovede, hendes næstældste Broder Johannes Monrad og Maria Hansen, og deres Lykke og Glæde.]

R. A.

22/1 70.

Kjære Viggo!

Forrige Postdag fik du intet Brev fra mig, da jeg var saa stærkt beskjæftiget med Prædikener og Correctur. Da jeg fuldstændigt udarbejder mine Prædikener, saa falder det mig besværligt at prædike meer end een Gang om Ugen, og fra den 25' December til den 2' Januar var der ikke mindre end 4 Helligdage.

Jeg haaber, at Du har faaet Nobels Anvisning i at bruge Maskinerne. De var fortrinlige, naar jeg skal dømme efter de Prøver, han har sendt mig. Den ene Maskine skjærer Tobakken fint som tyrkisk Tobak, den anden presser den sammen som Cavendish. Vedlagt følger en lille Lap, der indeholder et Tillæg til Brugs-Anviisningen. De to Maskiner ere afgaaede herfra til London under Meyers Adresse. Dersom de nu kunne naae dig i god Behold, saa er det da sikkert, at du bliver en rig Mand og gjør alle dine Naboer til velstaaende Folk. Jeg længes efter Efterretning om, at de ere ankomne i god Behold til London.

Dit Værk¹ ligger paa mit Bord i anden Correctur, og saasnart jeg faaer Tid, skal jeg corrigere det. Jeg har ingen Hast dermed; thi da jeg ikke kunde faae det ud inden Juul, har jeg ikke noget imod at vente, indtil Juletidens Bogfeber har sat sig. Jeg overtager den paa eget Forlag, lader trykke 500 Exemplarer, men da den kun udgjør 4 Ark, da man næppe kan tage mere end 2 Mark for Exemplaret, da Boghandleren skal have $\frac{1}{3}$ af de 2 Mark, og jeg skal betale Tryk-

ningen, saa vil Overskuddet næppe kunne dække, selv i heldigste Fald, den med denne foranledigede Udgifter.

Hvor meget jeg end glæder mig over at skulle see Johannes, saa kan jeg dog ikke andet end betragte hans Hjemreise som et Misgreb. Vi have ikke Raad til at koste 1000 Rdl. paa en Fornøielsesreise, og andet Udbytte end Fornøielse kan han ikke vente af denne for tidligt foretagne Reise. Det er omtrent hvad jeg fortjener som Præst i Brøndby et heelt Aar igjennem. Dog nu maa man jo see (?), at ikke hans eneste Udbytte af Reisen skal forspildes.

Jeg har holdt de politiske Forelæsninger² som Bladene have havt meget travlt med at rakke ned. Jeg er i denne Tid beskjæftiget med at svare til Høire og Venstre, hvilket morer mig meget. Jeg tænker næste Gang at kunne sende dig Svaret, med et Exemplar af dit eget Værk. —

Jeg har et Par Gange været ovre og besøgt Adda ridende, men rigtignok ligget over, omendskjønt Touren saaledes ikke har været meget lang, saa har den dog mindet mig noget om mine coloniale Bedrifter.

I Aften holder jeg et Foredrag for Skytteforeningen paa Skolen; jeg seer at more dem lidt med Fortælling om Ny Zealand.

Lev vel! Hils Olga og min Navne paa det Kjærligste
fra din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

¹ Om »Gamle Ny Zealand«, ² »Om politiske Drømmerier«, to Foredrag, holdt i Universitetets Festsal 8. og 15. December 1869; jvf. Nyholm, S. 332.

Brøndbyvester 19/2 70.

Kjære Viggo!

Det kommer altid som Juleaften paa Kjællingen, naar Louise kommer og siger: Imorgen afgaaer Posten til Ny Zealand. Saa beslutter jeg fast, at jeg næste Gang ikke skal lade mig saaledes overraske, og saa gaaer det mig atter paa samme Maade.

Med Skibet Alexandrine ere da afgaaet Maskinerne, der skulle gjøre dig velhavende. Du vilde jo strax have mere Nytte af dem, dersom du var traadt i mit Fodspoer og havde dyrket noget mere Tobak. Omkostningerne ved Forsendelsen fra London til Wellington er 9-16-11, hvilken Sum du bedes betale med hvad du iøvrigt maatte skyldte mig til Louise og Karen, naar jeg falder fra, og du saa skulde være velhavende.

Din Bog¹ er færdig fra min Haand og vil udkomme en af disse Dage. Jeg finder den meget morsom og ønsker, at Publicum maatte være af samme Mening. Jeg staaer som Udgiver. Der bliver trykt 1000 Expl. Prisen er efter Reitzels Raad sat til 36 Skilling, hvoraf han tager de 12. Selv om Oplaget bliver helt udsolgt vil Netto-Indtægten ikke naae 200 Rdl. Opgjørelsen finder først Sted om et Aar.

Sidenius² i Nykjøbing ønsker at sende sin Søn over til dig. Det skal være en rask og stærk Dreng. Har du Lyst til at gaae ind paa dette Ønskes Opfyldelse. Glem ikke at svare mig herpaa med omgaaende Post.

Jeg har i Berlingske Tidende selv anmeldt mine Forelæsninger »Om politiske Drømmerier« og imødegaaet de forskjellige Bemærkninger. Det har forbauset mig at see, at ikke et eneste Blad har taget til Gjenmæle; de have tiet quær.

Jeg er i denne Tid dygtig forkjølet; Forkjølelsen har slaet sig paa Stemmen, og det er jo ubehageligt, naar man skal prædike. Det er idag Løverdag, og jeg er i stor Tvivl, hvorvidt jeg skal eller rettere kan prædike i morgen. Jeg vil jo meget nødig lade være. Thomsen³ er paa Bistrup, men der er Haab om, at han vil komme sig.

Hils Olga, Ditlev og den ubenævnte Størrelse

fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ »Om gamle Ny-Zealand«. ² Rim. Chr. Sidenius, Spr. i Nykjøbing-Systofte 1850–70 og derefter i Østofte 1870–82. ³ Uvist hvem.

13/3 70.

Kjære N. C.!

Giv mig en nogenlunde fyldig Fremstilling af hvad der meddeltes Eder af Krigsministeren i Eders private Møder. Rart var det, om Gad¹ eller Nyholm² vilde gennemsee din Fremstilling. I Betragtning af den ringe Tid, Du anvender paa Svigerforældrene, kan du ikke undslaae dig herfor, med mindre du skaffer en paalidelig Substitut. Min Forkjølelse aftager, men meget langsomt.

Din hengivne Svigerfader

D. G. Monrad

P. S. Særligt interesserer det mig at vide, om Fyen

[Fortsættelse mangler]

R. A.

¹ J. M. E. K. Gad (1827—1902), Nationaløkonom, Politiker; 1878—95 Chef for Statens statistiske Bureau, 1895—1902 for Finansministeriets 2. Revisionsdepartement; blev valgt til Folketinget 1858; efter 1866 Medstifter og Medleder af det saakaldte »Mellemparti« indtil dets Opløsning 1876, da han faldt ved Folketingsvalget. ² C. K. V. Nyholm (1829—1912), Jurist, Politiker; 1864 Medlem af Rigsraadets og Rigsdagens Folketing; tilhørte de Nationalliberales venstre Fløj, men nærmede sig senere Højre; stemte i 1866 for den reviderede Grundlov og var i de følgende Aar en af Mellempartiets Førere; valgtes 1884 paa Frederiksberg som den første Kandidat for en samlet anti-estrupeisk Koalition og var Modstander saavel af Provisorier som af Visnepolitik.

Brøndbyvester 20/3 70.

Kjære Viggo!

Her sidder jeg Søndag Eftmd. ganske ene i Præstegaarden. Moder og Louise ere gaaede hen til et Barnedaabsgilde hos en Bonde. Jeg var naturligvis ogsaa indbudet, men har, efter at have holdt Gudstjeneste i to Kirker, ikke Lyst til at gaae ud, og er desuden bange for Conseqventserne. Moder har imidlertid denne Gang lade[t] sig forføre, og jeg haaber, at hun ikke kommer til at fortryde det. Karen er rigtignok hjemme, men hun ligger til Sengs, thi hun er noget forkjølet, og hun maa være rask, thi paa Tirsdag skal hun for sidste Gang ind til Dandsen. Tirsdagen er helliget Muserne, saa kjører Vognen ind med Louise og Karen, hiin spiller og denne danser. Vel ere vi Landsbyfolk, men vi ville dog føre os Hovedstadens Cultur til Nytte. Saa er Hans Jensen¹ her, han er vor stadige Søndagsgjæst og kommer, hvordan Veiret end er. Efter Omstændighederne sidder han med tilbords eller varter op, og veed med megen Takt i ethvert enkelt Tilfælde at træffe det Rette, thi Valget er overladt ham selv. Der er noget vist hyggeligt i denne Trofasthed. Jeg er endnu ikke bleven af med min Forkjølelse, og holder mig af denne Grund inde, saameget jeg kan. Naar jeg sammenligner den ene Uge og navnlig den ene Søndag med den anden, saa forekommer det mig dog, at den er i jævnt Aftagende. Den har angrebet Stemmen, slaaet sig paa Hørelsen, og yttret sig som Hoste. Stemmen har jeg Gudskelov nu til fuld Raadighed og kan ikke mærke, at jeg har prædiket i to Kirker og oven i Kjøbet indledet to Koner² og døbt to Børn. Hosten er ogsaa taget af, men om Morgenen har jeg gjerne et alvorligt Anfald paa min Viis, saaledes som du veed, at jeg ofte

har det. For Ørene bruser det som et Hvin, men idag kunde jeg dog høre Kirkesangeren læse i Chordøren, hvilket jeg ikke kunde for otte Dage siden. Det er nu en meget travl Tid, om Onsdagen er Catechisation i Kirken og Paasken stunder til. Naar den kommer, er der 5 Helligdage i ni Dage, og jeg maa da see forinden at have skrevet nogle af Prædikenerne, da det vil være mig umuligt at blive færdig i selve Paasken. Ved Siden af gaar endnu stadig Fabrikationen af Artikler til Berlingske Tidende. Den er mig jo i dette trange Naadensaar til stor Lettelse. Saa kommer der engang imellem en Liigprædiken, hvilket bruges meget her paa Egnen, og saa er man glad, naar man er sluppet Ugen igjennem og nogenlunde har gjort, hvad man skulde. Derfor løber Tiden meget hurtigt, og derfor kommer jeg saa sjældent til Kjøbenhavn; iaar har jeg kun været der eengang. Moder er jo ikke stærk; hun trykkes noget af Kulden, kan derfor heller ikke gaae i Kirke om Vinteren, men det forekommer mig dog, at hun har det ligesaa godt, som førend hun reiste hjemmefra. Hun ligger i stadig Kamp med sin Fordøielse, men bruger amerikansk Olie og engelsk Salt som sine Allierede; hendes Hals er af en meget følsom Natur og føler sig krænket ved den mindste nære Berøring af Luften. Det forekommer mig dog, at hendes Natur er stærk ved Svaghed.

Din lille Bog³ er da ude i Verden. Nogen egentlig Opsigt kan jeg ikke sige, at den har gjort. Den er bleven anmeldt ret velvilligt i »Dagbladet«. Jeg vil imidlertid haabe, at den vil finde en jævn god Afsætning. Om 11 Maaneder ville vi faae Afregning, og saa venter jeg at kunne sende dig nogle L[st.].

Min Tanke dvæler stadig ved Maskinerne, der ere paa Reisen til dig over de store Vande. Gid nu mit Haab om de store Rigdomme, som disse Maskiner ville bringe i dit Hus, ei maa blive skuffet. En Feil er det naturligvis, at du ikke har nogle Tusinde R Tobak liggende. Tobak vinder overordentlig ved at blive gammel. Jeg behøver ikke at sige dig, hvor ondt det gjorde os at høre om det Uheld, der har rammet Thiele.⁴ Nu er der rigtignok opstaaet Frygt hos mig, at Johannes skal sætte overstyr, hvad der var bestemt til hans Reisepenge, og at han saa vil være lige nær. Jeg kan ikke nægte, at jeg finder, at det Compagniskab med Thiele i alle Henseender har været yderst uheldigt. Kunde han være blevet roligt og have arbeidet hos dig et Par Aar, saa vilde der have været langt større Sikkerhed for, at han vilde være stadig, naar han tog fat

paa sit Eget. Dog herved er Intet at gjøre. Sidste Gang havde vi ikke Brev fra ham.

Jeg tænker ofte paa Olga og Eders to smaa. Hils hende og Ditlev paa det kjærligste

fra Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Hans Jensen, tidligere Karl hos Monrad. ²Sigter til den gamle Skik, hvorefter en Mor ved sin første Kirkegang efter en Barnefødsel blev modtaget i Vaabenhuset af Præsten, der efter en kort Tale til hende førte hende ind i Kirken, medens Menigheden sang Salmen: Til dit Hus med Takkesang kommer jeg min Gud tilbage (af den finsk-svenske Salmedigter F. M. Franzén (1772–1847)). ³ »Din lille Bog« = »Gamle Ny-Zealand«. ⁴ En af de unge Danskere, der en Tid havde arbejdet hos Monrad.

Brøndbyvester 8/5 70.

Kjære Viggo!

Du seer, at jeg denne Gang er tidlig paa Færde. Mit Ugeværk er endt. Jeg har prædiket, og Brevet med en Artikkel til den Berlingske Tidende ligger paa mit Bord. Den første Gjerning begynder at blive mig meget besværlig paa Grund af chroniske Hals-Affectioner og Døvhed. Det er meget ubehageligt, naar man ikke er fuldstændig Herre over sin Stemme, og dette ubehagelige forøges, naar man ikke rigtig selv kan høre den. Jeg er saaledes ifærd med at gaae over i Invalid-Klassen. Min Læge begynder at tale om, at jeg burde afholde mig fra at prædike en otte Ugers Tid. Det koster mig stor Overvindelse at beslutte mig hertil, da jeg har taget den faste Beslutning at prædike Aaret rundt uden nogen Afbrydelse, og hidtil kun een Søndag har gjort Brud paa denne Beslutning, da min Hæshed var altfor stærk. Naar man nærmer sig de 60, maa man jo være belavet paa at døe stykkevis, og jeg kan just ikke sige, at denne Tanke foruroliger mig. Om det er, fordi jeg nærer et lumsk Haab om, at Alt skal gaae i Orden, naar Varmen først indfinder sig, det kan jeg ikke sige, thi det er jo vanskeligt at kjende sig selv tilbunds. I Forholdet til Berlingske Tidende er der efterhaanden kommet System. Naar en Artikel befindes for delicat af den Berlingske Tidendes Redacteur, saa gaar den lige i »Fædrelandet« med Mærket 44.¹

I Fredags – Store Bededag – havde jeg Altergang og to Tjenester; idag tre Børn at døbe, Altergang og to Tjenester; ikke desto mindre

har min Stemme holdt ret godt ud, og jeg haaber, at det ikke skal blive nødvendigt at lade indtræde nogen Standsning i at prædike. Dette vilde jeg jo meget nødtigt, da jeg har samlet mig en lille Kreds af faste Tilhørere, som jeg nødtig vilde skulde spredes. Louises Hoste er ogsaa meget haardnakket, og jeg siger til mig selv, at da hun bliver ved med at hoste, uagtet hun ikke prædiker, saa kan man deraf see, at det ikke vilde hjælpe mig, om jeg vilde høre op. Moder har i den senere Tid nogen mere Uleilighed med at holde sin Fordøielse i Orden. At Høien² er død, har de andre vel skrevet. Jeg holdt meget af ham, skjønt jeg egentlig ikke har talt med ham de sidste 6—7 Aar.

Hvis Johannes's og min Jord bliver solgt i Patea, da vil du være saa god at disponere efter hans Ordre over 300 L — Gjælden til Toxværd 45 L, altsaa 255 L. Jeg har ikke noget imod, at du beholder 100 L mod 5 p. Ct. i Rente. Resten af, hvad der indkommer ved Salget af min Jord bedes remitteret.

Igaar kom Adda med sine Børn. Det er fire søde Børn. Maria har vi haft en halv Snes Dage, og hun syntes at befinde sig vel hos os.

Europa seer meget fredelig ud. I Frankrig har over 7 Millioner Stemmer bifaldet det liberale Keiserdømme, og Napoleon synes at sidde fastere i Sadlen end nogen Sinde før. Preusserne synes ikke for Tiden at tænke paa nogen voldsom Foranstaltning for at tilveiebringe Tysklands Enhed. Østerrig er fremdeles afmægtigt ved indre Stridigheder mellem dets mange forskjellige Nationaliteter. Preussen og Rusland ere fremdeles Venner. Paa Opfyldelsen af Pragfreden og Gjenforenelsen af Nordslesvig synes kun de Danske at tænke. — Rosløv³ er gaaet af, fordi Nordamerika ei vilde verificere Tractaten om Salget af de vestindiske Øer. Det var jo en grundig Prostitution, at vi inden Ratificationen har ladet Øerne afstemme. Hele Ministeriet siges at ville gaae af, naar Rigsdagen er færdig. Om hvem der skal være dets Eftermand vides Intet.

Hils Olga og de to Sønner paa det Kjærligste

fra din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Et Mærke, Monrad ofte, især tidligere, benyttede til at signere sine Artikler med. — Stedet cit. Nyholm, S. 335. ² Kunsthistorikeren, Prof. N. L. Høyen døde 29. April 1870. ³ Valdemar Rudolf Raasløff (1815—83), Officer, Diplomat, Politiker; Krigsminister 1866—70.

Brøndbyvester [ingen Dato angivet] ved
Brevets Begyndelse. To af Brevets Afsnit
dateret 11/6 og 12/6 70.

Kjære Viggo!

Jeg har da maattet stryge Flag, holde op med at prædike og antage en Mand til at prædike for mig.¹ Det er dog godt at kunne Latin. Ultra posse nemo obligatur. Jeg har sat den første September som den yderste Termin for denne Mellem-Tilstand. Er jeg ikke rask til den Tid, saa er det rimeligst, at jeg søger min Afskjed. Beslutter jeg mig til at holde Capellan, vil det dog ikke være længere end et Aar. Det er meget kjedeligt at skulle undlade at gjøre sin Pligt og dog gaae oppe og gaae omkring. Jeg skulde ikke undre mig meget, om der ikke er mange i Menigheden, der vil ansee det for Dovenskab, men som sagt ultra posse nemo obligatur. Jeg gennemgaaer Emser-Curen, som er et sandt Dyrplageri. Mine Lidelser kan du let forestille dig, naar jeg siger dig, at jeg hverken maa ryge Tobak (∴ ikke mere end to Piber), ikke heller sove om Dagen, uagtet jeg er vant til Middagssøvn, og er døddrukken af Søvn, naar jeg har løbet om i to Timer. Øl maa jeg heller ikke drikke og kun et Glas Vin.

11/6 70.

Igaar var jeg henne og besøgte Richardts, som bor et Par Mil herfra.² Baade han og Marie har det godt og har to søde Børn. Jeg kom 10½ og blev til 6. Alt er indrettet meget smukt til Eleverne paa den Høiskole, kun eet mangler, det er Elever. Den staaer aldeles tom, hvilket jo er høist fortrædeligt for Richardt. I den nærmeste Omegn findes der ingen Understøttelse, da den er oprettet mod Beboernes Ønske ved nogle Legater, som tidligere havde anden Anvendelse f. Ex. til Brudeudstyr paa 50 Rdl. for Gaardmandsdøttre. Da Richardt ikke er Grundtvigianer, saa faaer den heller ikke nogen Understøttelse fra den Side. Dersom der ikke kommer Elever til Vinter, antager jeg, at Richardt søger en anden Stilling. Jeg reed gennem Landet lang[s] med Stranden ved den gamle Kjøge-Landevei, der jo ikke er overciviliseret; men Erindringen om de ny-zealandske Ridestier kunde dog ikke fremkaldes derved.

[Paa samme Ark Brevpapir] 12/6 70.

Johannes er fundet og forsvundet i Landskrona, hvor han under Veiledning af N. C.s Inspecteur skal sætte sig ind i Regnskabsvæsenet.

Johannes er bleven stor og stærk og gjør nu [et] godt Indtryk. Han veed egentlig ikke selv, hvad han vil, og jeg skal lade det være usagt, hvorvidt det vil lykkes ham at komme til en Overbeviisning i denne Henseende. Det er en vanskelig Ting at springe ind i en Virksomhed og springe Læreaarene over. Jeg selv veed virkelig ikke, hvad jeg under disse Omstændigheder skal tilraade ham. Den store Lære at rette Indtægter efter Udgifter kan man kun lære sig selv.

Her i Landet har vi havt Ministerskifte. Hall, Krieger og Fenger ere Medlemmer og give Ministeriet dets Farve. Grev Holstein³ og Baron Rosenørn ere for ubetydelige til at kunne udøve nogen stor Indflydelse.⁴ Ministeriet indeslutter store Dygtigheder. Det er rimeligt, at det vil træde i sine Forgjængeres Fodspor. Med Undtagelse af Als og Düppel kunde vi maaske faa det nordlige Slesvig.⁵ Men Parolen er Alt eller Intet, og Haabet er, at vi i en stor Verdenskrig skulle kunne sætte vor Villie igjennem. I begge Henseender er jeg af en anden Mening. Men det vil betragtes som Landsforræderi, hvis man offentlig vilde gjøre denne Mening gjældende, da det vilde være at støtte Preussernes Paastand om at beholde Als og Düppel.⁶

Vi lide i det Hele taget under en stor Uklarhed i Tankegangen. Vi lukke med Flid Øinene for vor egen Svaghed, thi vi ville ikke gjøre de Anstrengelser og Opoffrelser, som et alvorligt Forsvar vilde gjøre nødvendige og vi ville alligevel leve hen i et behageligt Haab om de store Ting, vi skulle udrette. Jeg staaer saa fjernt fra den herskende Politik, at jeg er meget glad over at have indskrænket min Opgave til saa smaat at virke paa den offentlige Mening.

Naar en Udbetaling finder Sted af Johannes's Penge, da har jeg intet imod, at du beholder 100 L mod at forrente dem med 5 p. Ct. Hvis Moder er enig med mig, skulle de 100 L være Karens, og du kan lægge Renten til Capitalen mod ligeledes at forrente Renten og Rentes Renter, hvis du ikke foretrækker at sende dem herover. Johannes mener, at Toxværd kan betales af hans Penge, enten Capital eller Rente. Hils Callisen og sig ham, at hans Vexels Beløb 180 Rdl. og nogle Skilling ere modtagne af Captain Riis.

Med venligst Hilsen til Svigerdatter og Sønnesøn.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Jørgensen, H. F., Missionær i Grønland 1855–69, Lektor i Grønlandsk i København 1869–72. ² Digteren og Præsten Chr. Richardt var 1867–71 Forstander

for Tune Folkehøjskole. 3 Ludvig H. C. H. Holstein-Holsteinborg (1815–92), Lensgreve, Konseilspræsident 1870–74. 4 Otto Ditlev Rosenørn-Lehn (1821–92), Lensbaron, Udenrigsminister 1870–92 (med Undtagelse af Tiden Juni–Oktober 1875). 5 Cit. Nyholm, S. 335. 6 Brev af 28/4 64: Dyppe; Brev af 25/10 69: Dybbøl.

B. V. 10/7 70.

Kjære Viggo!

Det forekommer mig, at Eders sidste Breve ikke ere saa lyse som de pleie at være, men jeg vil haabe, at den udmærkede Tobak, som Du fabrikkerer, aabner Udsigten til en glimrende Fremtid navnlig for dig, men ogsaa for dine Naboer, hvis Raa-Producter du afkjøber. Jeg skal om det skulde være muligt skaffe dig en Recept. Jeg tænker ofte paa Eder, Eders Johannes [Olga og Viggo Monrads næstældste Søn] staaer jo i en taaget Skikkelse; hvis der engang skulde blive Leilighed dertil, saa sender Du nok hans Photographie. Helst saae jeg jo at have Eder alle, thi man forandrer sig efterhaanden i Aarenes Løb.

Det forekommer mig, at der mangler Driftighed hos Johannes [D. G. Monrads næstældste Søn]; han elsker alt for meget ikke at bestille Noget; paa den anden Side maa jeg jo paaskjønne, at han lader sig nøie med en Præstegaards stille Glæder. Næste Uge tager han med Frederiksen, Adda og Ditlev over til Sverig for at tilbringe nogle Uger der. Vi haabe at beholde de 3 andre Børn. I denne Tid er Hr. Johan [vel Adda og N. C. Frederiksens næstældste Søn] her. Det lader til, at han befinder sig overmaade vel i Præstegaarden. Naar nu Johannes kommer tilbage fra Sverig, saa skal jeg begynde at tale med ham om hans Fremtid. Hvad der vil falde ham vanskeligt, er stadig Udholdenhed. Niels Christian er glad ved sin svenske Forretning; jeg nægter imidlertid ikke, at den sætter mig i en vis Spænding. Han arbejder nemlig for en stor Deel med laante Penge; den Driftscapital Selskabet (han — hans Moder — Søster — Juel)¹ besidder, er nemlig meget for ringe. Det vilde derfor være vanskeligt for Compagniskabet at gjenneengaae en Handels-Crise, hvis en saadan skulde indtræde.

Louise er ikke rask, hun har Smerter i Brystet; da Lægen undersøgte hende, sagde han, at Lungen ikke feilede noget. Det forekommer mig, at Marienbader-Cure bekommer Moder vel; de sidste to Dage har jeg ogsaa befundet mig bedre, men jeg kan jo endnu ikke begynde at tænke paa at prædike. Det vilde være mig en stor Forstyrrelse, hvis jeg skulde opgive Præstekaldet. Jeg har ogsaa været

her for kort til at kunne være bekjendt i længere Tid at holde Capellan. Mais nous verrons. Min Karl er en doven Lømmel; min Sød staaer ret godt. Hermed er Posen af hjemlige Nyheder udtømt. — Bismarck har spilt Frankrig det Puds at faa den spanske Conseil-præsident Prim til at ville have en Hohenzollernsk [Prins] til Konge i Spanien. Herover ere Franskændene opbragte og true Preussen med Krig. Jeg vilde finde det naragtigt, om der skulde udbryde Krig i Anledning af en saadan Sag. Mais nous verrons.

Priserne paa Korn lader til at blive høie; der har været Tørke i Frankrig; ogsaa her vil Vaarkornet lide en Deel, navnlig bliver Straaet kort.

Jeg læser hver Dag lidt med en Søn af en Skolelærer i Brøndby-øster, der er død, mens jeg har været her. Han er ikke meget udviklet, men lader til at have Anlæg for Mathematik. Lev vel!

Hils Olga og Børnene ret meget fra
din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Uvist hvem.

B. V. 7/8 1870.

Kjære Viggo!

Hvor dog en Maaned løber utrolig hurtigt. Jeg bliver altid overrasket ved Tidens Løb. Baade Moder og jeg ere fremdeles skrøbelige. Det er Moders Fordøielse, der navnlig volder hende Uleilighed. Hun maa bruge kunstige Midler for at faae Naturen til at gjøre sin Pligt, men de Smerter, som herved voldes hende, ere ulidelige og ere bestandigt tiltagende. Naar det er overstaaet, befinder hun sig imidlertid vel. Hendes Læge Poulsen er herved kommet til den Formening, at der maa være en indre mechanisk Hindring for Passagen, og han har anmodet mig om at lade ham medtage en anden Læge, for at de i Fællesskab kunne raadslaa om Tilfældet. Jeg imødeser med Spænding Udfaldet af denne Consultation. — Jeg selv bruger Piller, Indaanding og synes virkelig at have det noget bedre, skjønt Fremskridtene ere smaa og vi dog nu ere i den varme Tid. Hvis jeg blot kunde bestyre Embedet, saa vilde jeg ikke lægge synderligt Mærke til mit Onde. Nu derimod kan jeg ikke unddrage mig Tanken paa, at jeg mulig kan komme til at opgive mit Embede, hvis jeg ikke skulde komme mig, og herved vilde baade den Virksomhed forstyrres, hvormed jeg havde tænkt at skulle ende, og mine finant-

sielle Beregninger ville komme i Uorden. Jeg har atter ved denne Leilighed maattet sande, hvor vanskeligt det er at lære at sige: Skee din Villie —.

Vi ere i denne Tid barn- men ikke barnebarnsløse; thi Adda er i Sverig, Du i Ny-Zealand, Louise paa Iselingen, Johannes paa Lolland hos Johan Frederiksen og Karen hos Constantin Hansens. Derimod er Addas tre yngste Børn her, og jeg finder dem meget elskværdige. — Jeg havde ventet, at min nødtvungne Ferie skulde blive rig paa Ideer. Dette er imidlertid langt fra Tilfældet; det forekommer mig, at jeg i aandelig Henseende gaaer tilbage, og at Tankerne holde sig tilbage, naar jeg ikke har Brug for dem.

Petersens¹ pludselige Død har vel Moder omtalt. Stakkels Thora vil sagtens have at indskrænke sig ikke lidt, hvis hun skal komme ud af det. Den Yngste, Emil, har været herinde en otte Dage og det er rigtig en baade flink og elskværdig Dreng. For Tiden er her en Søn af Pastor Pedersen, der er opkaldt efter mig og som er min Gudsøn. Han skal tilføres, men Faderen vil ikke betale 15 Rd. om Maaneden, der forlanges saavel af Puggaard² som Broberg.³ Nu skulle vi see at faae ham ombord paa en Orlogsmand. Det generer mig meget, at han hyppigt besøger sin Morbroder, der boer i Glostrup, og som har været paa Vridsløselille paa Grund af Snyderi som Rodemester.

Krigen [mellem Frankrig og Preussen] kom uventet for alle forstandige Mennesker, for den franske Conseilpræsident og jeg troer ogsaa for den franske Keiser; men de, der i de sidste fire Aar hver Dag have sagt, at vi fik Krig, ere naturligvis meget tilfredse. Jo mere jeg ønsker Franskændene Seir, des mere frygter jeg; Tydskerne er dem i Tal betydeligt overlegne. Mainz er Centrum for de tydske og Metz for de franske Troppe-Samlinger. Franskændene have slaaet T. ved Saarbrück, T. have slaaet F. ved Weissenburg. Begge Træfninger have været ret ubetydelige. Man venter nu hver Dag et afgjørende eller i hvert Fald stort Slag i det Terrain, der omsluttes af Saar, Mosel og Rhinen. Hvis Frankrig skulde sende Landgangstropper til Danmark, vil det vist være vanskeligt for os at bevare Neutraliteten; men forhaabentlig vil saadanne Tropper ikke komme, før det har viist sig, hvem der ved Rhinen er den stærkeste. Jeg havde en 12 Artikler paa Lager, men saalænge Krigen staaer paa, vil de kun have meget liden Interesse, og jeg er saaledes paa en Maade brændt inde med dem. Af og til maa jeg foretage Reiser

til Kbhvn. for [at] komme au courant des affaires. Jeg tilstaaer, at jeg er meget glad over ikke at have nogen ansvarlig politisk Virksomhed, saaledes som vore Forhold ere.⁴

Nu er min Pose med Nyheder og Efterretninger tømt. Hvorledes er din finansielle Status? Hvad Johannes vil, ved jeg ikke. Hvis vi faae Krig gaaer han med. Lev vel! Hils paa det Kjærligste din Hustru og dine to Dreng.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Petersen — rim. Prof., Overlærer C. L. Petersen, Metropolitanskolen, gift med M.'s Svigerinde Thora Elvine, f. Lütthans. ² Rim. Storkøbmand og Skibsreder C. R. Puggaard (1818—85). ³ Rim. C. A. Broberg (1811—86), Grosserer, Politiker, en af Samtidens betydelige Skibsredere. ⁴ Cit. Nyholm, S. 336.

[Brøndbyvester] 16/8 70.

Kjære Adda!

Igaar havde jeg en stor Forskrækkelse. Et Bud kom farende ud i Marken til mig med Underretning om, at der var et Telegram. Om Formiddagen var dit Brev kommen med Efterretning om Niels Christians Sygdom. Telegrammet var fra Johannes, der ikke havde faaet mit Svar paa Anmeldelsen. Jeg er meget glad over Begivenheden,¹ men havde nok kunnet ønske, at den unge Herre havde viist, at han var istand til at ernære en Familie? Troer Du ikke, at de samme Tanker gjøre sig endnu mere gjældende hos Broder Peder?² Jeg paaskjønner derfor, at Pigens Moder er glad. Breve afgaaer med denne Post til Q³ (?) og Peder.⁴ I Aviserne staaer, at Frederiksen har kjøbt et Gods. Er det sandt? Er det i Compagniskab med Hage?⁵ Børnene have det godt. Ammen taler saa ømt til Emilie,⁶ at en Moder ikke kunde tale ømmere. Det er en sand Fornøielse at høre det Seirsraab, hvormed Marie⁷ stormer ind i Spisestuen, og den glade Latter, hvormed hun hilser en Ret. Jeg er begyndt at give Johan⁸ Ærinder; han er synlig forbauset over en saadan Anmodning og veed ikke rigtig, om han skal lystre. Sender du Ditlev⁹ herhen, er han velkommen.

Jeg har det kjendelig bedre, men min Doctor spaaer mig, at jeg ei kan komme til at prædike i Vinter. Nous verrons. Imorgen kommer Louise.¹⁰ Vore Tanker ere idelig ved N. C., ved dig, ved Ditlev.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

Johan⁸ hilser sin Moder og Fader.

R. A.

¹ Den Begivenhed, der hentydes til her, maa være Johannes Monrads Forlovelse med Anna Maria Louise Friderichsen, Datter af Justitsraad Johan Ditlev F. (1791—1861) Nøbbøllegaard, Lolland. ² Sandsynligvis Prof. N. C. Frederiksens Broder, Jægermester David Peter Friderichsen, Jægermester, Ejer af Kjørstrup paa Lolland. ³ Uvist hvem. ⁴ Maaske den i Note 2 nævnte. ⁵ Rimeligvis Johannes Hage (1840—1923), Ejer af Nivaagaard m. fl. Gaarde, Politiker, Mæcen, Filantrop, omtales flere Gange i Monrads Breve. ⁶ Emilie Nathalie Frederiksen (f. 5/2 1870, d. 2/4 1876). ⁷ Marie ☉: Maria Magdalene Frederiksen (f. 1/1 1869). ⁸ Johan Ditlev Frederiksen (f. 19/7 1867). ⁹ Ditlev Gothard Monrad Frederiksen (f. 18/4 1866), ⁶⁻⁹ Adda og N. C. Frederiksens fire ældste Børn. ¹⁰ Louise Dorthæa Monrad (1845—1921), D. G. Monrads næstældste Datter.

B. V. 4/9 70.

Kjære Viggo!

I det jeg skriver til dig, er min ligesom alle Andres Sjæle optagne af en eneste stor og forfærdelig Begivenhed: Den franske Keiser er taget til Fange; han har capituleret tilligemed den ene af de franske Armeer, der var kastet tilbage af Preusserne og havde inde-sluttet sig i Sedan tæt ved den belgiske Grænse. Den anden franske Armee er indesluttet i Metz og General Bazaine, der anfører den, har flere Gange forgjæves prøvet paa at bryde igjennem. Adgangen til Paris ligger aaben. For menneskelige Øine synes det uundgaaeligt, at Frankrig maa blive dybt ydmyget. De Fredsbetingelser, som de tyske Blade tale om, er Afstaaelsen af Lothringen og Elsas og 1000 Millioner fr. i Krigsomkostninger. Det seer mørkt ud for os. I dette Øieblik kunde jeg ønske at boe i Ny-Zealand, thi Aandedraget vil blive tungt i Danmark under preussisk Overvælde.¹ Det er gaet betydeligt fremad med mit Befindende. Lægen har forbudt mig at prædike i Vinter. Hvis jeg imidlertid skulde overholde dette Forbud, saa kom jeg til at søge min Afsked, da jeg ikke kan være bekendt efter at have siddet i Embedet saa kort Tid at søge om at faae Capellan. Jeg har derfor besluttet at prædike i den ene Kirke og gjøre Begyndelsen idag ved at holde Høstprædiken i Brøndbyvester. I Fredags læste jeg med Confirmanderne, og jeg maa indrømme, at jeg kunde mærke, at det anstrengte mig. En Opgiven af min Stilling vilde være meget forstyrrende i oeconomic Henseende, hvorimod jeg, hvis jeg nogle Aar igjennem kunde bevare mit Embede og min Stilling ved den Berlingske Tidende, kunde gjøre mig Haab om inden min Død at bringe mine Sager nogenlunde i Orden. Iaar har jeg at betale 1000 Rdl. i Afdrag paa Brogade og 2000 til Ham-

bro. Næste Aar 1000 Rd. i Afdrag paa Brogade og 2000 til Lehmann. Saa vilde jeg endnu i fire Aar have Afdragene paa Brogade, men vil dog kunne begynde at lægge op til Louise og Karen. Alt dette kan dog ikke gennemføres uden ved ikke at holde de oeconomiske Tøiler altfor slappe og dette er naturligvis aldrig behageligt. Hvis jeg nu skulde søge min Afsked, saa vilde der igjen komme Forvirring i Sagerne, og jeg imødeser derfor med en vis Spænding Udfaldet af mit Forsøg idag.

Jeg har havt Howitz² herude til Moder, da der synes at være for hende en mechanisk Hindring for Fordøielser; det lader til at være en dygtig Mand, og jeg haaber, at den af ham foreskrevne Cuur: kolde Omslag og en egen Art The skal virke gavnligt. Da hendes Hjørnetand er faldet ud, nødes hun til at tage et heelt Gebis. Hun var inde hos Jensen, og han maatte jo i den Anledning føle og rumstere i Munden. Herved har hun faaet en Byld, der har voldt hende megen Smerte. Dette i Forbindelse med hendes øvrige Ildebefindende har medtaget hende en heel Deel. Der er vel ikke nogen Fare, men det har dog virket nedtrykkende paa hendes Stemning, og naar hun ikke er glad, saa er jo Husets Glæde borte.

Johannes er da bleven forlovet med Maja,³ som vi jo alle holde meget af. Det lader til, at han gaaer ind i Niels Christians Forretning, thi N. C. mener, at han bør stræbe efter at blive en velhavende Mand. Det er nu altsammen meget godt, men da jeg har ikke liden Uro med Hensyn til N. C.'s svenske Speculationer, saa kan det ikke være beroligende for mig, at Johannes vil søge at finde Lykken samme Sted. Nous verrons! Man maa finde sig ikke alene i sin egen, men ogsaa i sine Børns Skjæbne. N. C. har faaet Skarlagensfeber i Sverig, men nu er han rask, og vi venter ham i denne Uge til Danmark og Brøndbyvester, hvor han har tre Børn.

Kayser⁴ er død. Saaledes gaaer ens gamle Venner efterhaanden bort.

Jeg skriver idag til Nobel for at see, om jeg kan skaffe dig en Recept til Tobakssauce. [?]

Hils Olga og Ditlev paa det Kjærligste. Gid din lille Johannes maatte være fuldkommen rask.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Cit. Nyholm, S. 337. ² Frantz Johannes Carl Howitz (1828–1912), Kirurg, spec. Gynækolog; er blevet kaldt Nordens første Gynækolog og Underlivskirurgiens Grundlægger i Danmark; var knyttet til Diakonissestiftelsen og Frederiksberg

Hospital. 3 Maria (kaldet Maja) Louise Friderichsen, f. 26/11 1849 paa Nøbbøllegaard, Datter af Johan Ditlev Friderichsen, Justitsraad og gift 19/10 1872 med Johannes Heinrich Monrad. 4 Kayser, Carl Johan Henrik (1811—70), Læge, Nationaløkonom, Politiker, 1848 Prof. extraord., 1850 Prof. ordinarius i Statistik og Statsøkonomi ved Universitetet. Ungdomsven af Monrad; de havde samtidig haft Studieophold i Paris.

Sept. 70t.

Kjære Viggo!

Jeg haaber, at dette Brev kommer tidsnok, skjønt afsendt en Dag senere end sædvanligt. Den forløbne Maaned har været noget traurig. Moders Ildebefindende har været i stadig Tiltagende. Fredag d. 16. begyndte hun af og til at føle voldsomme Mavesmerter. Det gik dog over, og hun befandt sig endogsaa saa vel, at hun kunde gaae til et Bondebryllup, som hun dog hurtigt maatte forlade. Løverdag d. 17. hentede vi Læge; han kom saa tilsidst to Gange om Dagen og lindrede hendes Lidelser ved Indsprøjtning af Morphin. Tirsdagen d. 20. befandt hun sig særdeles vel og sagde smilende til os: Her har I mig igjen. Hun glædede sig som et Barn over Champagne, Østers og Vindruer. Jeg kunde derfor tage ind og overvære Lehmanns² Begravelse. Ogsaa han er gaaet bort; han døde af en Brandbyl[d]. Jeg var anmodet om at tale ved hans Baare i Frue Kirke, men turde ikke vove i den Grad at anstrenge min Stakkels Stemme. Fenger³ talte. Kirken var propfuld. Om Onsdagen begyndte Moders Tilstand at forværre sig. Smerterne vedbleve at tiltage. Det var umuligt at skaffe hende Aabning. Hun kastede Lægemedlerne op — — Lægen begyndte om Søndagen at blive bange for Inflammation, og at tale om, at en Operation kunde blive nødvendig. Mandag d. 25. f. M. begyndte jeg at forberede Moder derpaa, men hun vilde ikke tilstede det. Lægen (Poulsen) fandt heller ikke Indgang for sine Forestillinger. Tirsdag Nat kom han og sagde, at det maatte og skulde skee. Det var uforsvarligt at lade et Menneske ligge og døe, naar det kunde hjælpes. Hans faste Overbevisning overvandt Moders Betæneligheder. Onsdag Morgen (28.) tidligt tog jeg ind, talte med Howitz (Operateuren), fik en Stue paa Frederiksberg Hospital, hvorved Howitz har en Art Ansættelse, og fik paa Communehospitalet bestilt en Sygevogn, hvori Moder kunde transporteres. Kl. 11 samme Dag kjørte hun bort fra Brøndbyvester, ledsaget af Lægen og Louise paa vor lille Vogn; i Sygevognen var der kun Plads til hende. Et Par Timer efter tog jeg til Byen, og

hvor forbauset blev jeg ikke ved at erfare, at Operationen var foretagen. Alt var gaaet godt. Alligevel ere vi alle under et Tryk. Operationen bestaaer i at aabne Maven og skjære Hul paa en Tarm og saaledes skaffe Aabning. Men det Hele, der opnaaes derved, er kun det, der ellers sættes igjennem med amerikansk Olie. Det Ondes Rod hæves ikke. Vel haaber Howitz, at det Fordøiede atter kan bringes til at gaae den naturlige Gang, men det er ikke afgjort. Lykkes det, saa vil Moder have at kjæmpe med sine gamle Vanskeligheder. Lykkes det derimod ikke, saa maa der vedligeholdes en kunstig Aabning, og derved bliver Tilværelsens Glæde meget begrænset. Louise har pleiet og pleier Moder med Trofasthed; naar blot ikke hendes Sundhed maa lide derunder. Jeg selv er ikke fuldkommen rask, men prædiker dog i den ene Kirke, og det forekommer mig, at jeg ikke har Skade deraf. Maria Frederiksen [Johannes Monrads Forlovede] er i denne Tid hos mig. Hun er saa god og varm, og jeg glæder mig over, at Johannes har vundet hendes Hjerte. Karen har det godt. [Efter Omtalen af en økonomisk Opgørelse med en Mand (James) paa Ny-Zealand]: Indlagt følger en Recept paa Cavendish, den er maaske ikke nøiagtig, men vil nok kunne gaae an. Det er dog ret kjedeligt, at den lille Johannes ikke vil komme sig. Det forekommer mig, at du burde tage med ham til en Læge. —

Den Ny-Zealandske Moralitet er næppe under den gammel-sjællandske. Streng Retskaffenhed er rara avis; man maa tage Verden, som den er, skjønt det stundom kan falde lidt haardt. —

Paris beleires af Preusserne. Hvis jeg var vor Herre, saa veed jeg nok, hvad jeg gjorde.

Hils Olga og Ditlev paa det Hjerteligste fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Uden Dato; maa i Følge sit Indhold være skrevet en af de sidste Dage i Septbr. ² Orla Lehmann døde 13/9 1870 og blev begravet 20/9 1820. ³ P. A. Fenger, Spr. ved Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn 1855–78.

Brøndbyvester 5/11 70.

Kjære Søn!

Dette Brev sendes med Californieposten, hvormed det er min Agt fremdeles at skrive, da vi antage, at Brevene dermed ville komme hurtigere til Eder. Moder er nu lykkelig vendt tilbage fra Hospitalet; vi holdt vort Indtog med hende igaar for otte Dage siden.

Louise var med hende hele Tiden, ialt 32 Dage paa Hospitalet. Da Moder kom hjem, forekom det os, at hun ikke var saa rask som paa Hospitalet. Var det maaskee en Følge af Reisen, eller var det, fordi man uvilkaarligt lægger en anden Maalestok i Hjemmet end paa Hospitalet? Skjønt hun jo endnu er meget svag, skrider det dog jævnt fremad med hendes Befindende, og jeg haaber, at det ikke skal vare meget længe, inden hun er ved sit gamle, om end ikke ved fuldt Velvære. Operationen skal være gaaet saa heldigt som muligt, og hun var særdeles vel tilfreds saavel med Lægebehandlingen som Sygepleien.

Jeg selv har havt en temmelig slem Forkjølelse, der har bevirket, at jeg een Søndag ikke har kunnet prædike, og som i det Hele taget har sat mig noget tilbage. Jeg har det Indtryk at gaae noget paa Pumperne, men saalænge det gaaer paa Pumperne, gaaer det jo ogsaa. I den Tid Louise har været borte, har Maria Frederiksen været hos mig og Karen. Jeg er kommet til at holde ret meget af hende; det er en rigtig god, frisk og kløgtig Pige, og hvad kan man saa forlange mere? Jeg troer, at Johannes har al Grund til at være tilfreds med sit Valg. Jeg fandt paa at bruge hende som Secretair saavel ved min Prædiken som mine politiske Arbejder, og har fundet, at jeg derved sparede næsten den halve Tid. Dette er jo en udmærket Opdagelse, men desværre kommer det til at gaae ud over Stakkels Louise, der naturligvis siger, at det vil være hende en stor Fornøjelse. — Idag kom Adda med sin hele Flok. Det er dog fire prægtige Børn. Det glæder mig meget, at din Hr. Johannes befinder sig vel. Gid det maa vare ved; jeg begyndte at blive noget urolig over hans Befindende.

Jeg er meget kjed af den udenlandske Politik; der er vel et Tilløb til en Folkekamp i Frankrig, men der er ikke nogen gennemført Villie. De nuværende Magthavere kunne ikke slutte Fred; de have indsat sig selv til Regjering for at frelse Frankrig, men det er heelt daarligt bevendt med Frelsen. Maaskee det kan lykkes at faae en constituerende Forsamling, og den da kan slutte Fred.

Det lader til, at jeg vel ikke faaer solgt, men dog bortbyttet Stedet i Brogade mod et Sted i Smallegade. Brogade vurderes til 24000, Stedet i Smallegaden (Frederiksberg) til 10700. Da jeg ikke har kunnet faae 20000 for Brogade, og Stedet i Smallegade er anslaaet til 8—9000 Rdl., saa staaer jeg mig jo ved Handelen. Brogade staaer iøvrigt mig i 33000 Rdl., det var et uheldigt Kjøb, men hertil kom-

mer, at Priserne ere dalede ved Gammelholm, Villaquarteret o. s. v. Min Hoved-Fordeel er, at jeg slipper for en aarlig Afbetaling af 1000 Rd. og derved sættes i Stand til hurtigere at bringe min anden Gjæld i Orden. Hvad dit, mit og Johannes's Mellemværende angaaer, da er Sagen: Jeg skal have 200 L af Joh., deraf faaer du 100 L til laans, naturligvis gjør du dig selv først betalt af de fra Johannes indkomne Penge; hvad der saa mangler i de 100 L, bliver ikke din men Johannes's Gjæld til mig.

Hermed er denne Sinde min Kramkiste tom. Lev vel! Hils Olga og Børnene paa det Kjærligste

fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

4/12 70.

Kjære Viggo!

Jeg skal hilse dig fra Ballin;¹ han har været i Kirke med sin Kone, drukket Kaffe og tilbragt en 1½ Timestid, indtil Jernbanetoget afgik. Vi bade dem om at blive til Middag, men de skulde til Ballins Fader. Fremdeles skal jeg hilse dig fra Skovgaard; han kom med Jfr. eller Frøken Lyng og tre Børn; ligesaa fra Fru Frederiksen og Maja, der ogsaa var her idag. Saaledes har jeg udført, hvad der paaligger mig. Jeg anmodede Ballin om at skaffe sig selv, Olsen og Joh. Hage ud til din Fødselsdag. Den Invitation kom da ikke for silde.

Det har allerede frosset en 3 a 4 Dage, og imorges var det endogsaa 6 Graders Kulde. Ikke desto mindre gaar det godt fremad med mit Befindende; jeg haaber endogsaa at kunne til Nytaar overtage Embedets fuldstændige Bestyrelse, saa at jeg ikke bruger nogen Medhjælp. Det er mig naturligvis en stor Behagelighed. Hvad der har hjulpet til min Fremgang er uden Tvivl den Omstændighed, at jeg efterhaanden har lært at behandle mig selv som en skrøbelig Person. Jeg er vel ikke fuldkommen rask, men maa lægge Mærke til det for ei at glemme det. Moder har det godt.

Jeg haaber, at du har faaet mit Brev med Recepten paa Tobaks-tilberedelsen, og at du efterhaanden vil være i Stand til at skaffe god Tobak. Er din Pris en detail 4 sh., kan du en gros næppe faae mere end 2 sh. 6 d. Kan det lykkes dig at faae Afsætning, maa du see at faae dine Naboer til at dyrke Tobak og give dem 2 sh. eller 1 sh. 6 d.

Der er i disse Dage et Omslag eller ligesom et Omslag i de store

Begivenheder. Mod Alles Forventning have Franskmændene skabt store kampdygtige Hære. Man gaaer i disse Dage i den største Spænding, thi der synes at være nogen Mulighed om end ikke nogen Sandsynlighed for, at Franskmændene ville kunne bortjage Tydskerne. Man kan ikke nægte, at det franske Folk viser sig stort i sin Ydmygelse. For mig har det den særlige Interesse, at den nuværende Krig kommenterer min første politiske Drøm.² Rusland har nu midt under Krigen til Europas ∴: Englands, Østerrigs og Tyrkiets Bestyrtelse, erklæret, at det anseer den Artikel i Pariserfreden,³ hvorved det forpligter sig til kun at holde et vist Antal Krigsskibe i det sorte Hav, for ugyldig. Det er imidlertid næppe sandsynligt, at man af denne Grund vil begynde Krig mod Rusland.

Men venligst Hilsen til Olga og dine to Dreng.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Ballin, Alexander Carl Frantz (1839–76), Grosserer, Studenterkammerat med Viggo Monrad. ² Cit. Nyholm, S. 338. ³ Pariserfreden ∴: Freden, der undertegnedes i Paris 30/3 1856 som Afslutning paa Krimkrigen; i Henhold hertil maatte Rusland ikke holde flere Krigsskibe i det sorte Hav, end Tyrkiet gjorde.

Brevet udatereti.

Kjære Viggo!

Det er underligt, saa hurtigt en Maaned gaaer. Siden jeg sidst skrev dig til har Moder skrantet. Howitz siger, at der ikke er nogen Fare, men fuldstændig rask bliver hun næppe mere. Naar hun finder sig nogenlunde vel, vender hendes gamle Elasticitet tilbage, og hun er meget glad over Børn, Børnebørn og gamle Venner. Naar vi blot endnu maatte beholde hende mange Aar. Otto Pedersen har taget sin Embeds-Examen, men kun faaet anden Character. Han er blevet ansat som Moders Underlæge, medens Howitz er Overlæge.

Hvad mig angaaer, da er det gaet mærkeligt fremad med mit Befindende, trods den meget strenge Vinter og uagtet jeg prædiker i to Kirker hver Søndag. Min Hoste er næsten heelt borte, og min Stemme har næsten gjenvundet sin gamle Styrke. Det er formelig underligt for mig ei at hoste. Desuagtet maa jeg desværre anerkjende, at jeg begynder at blive en gammel Mand. Jeg ridder (sic!) ikke frimodigt Toure paa et Par Miil; jeg holder mig inde i min Stue og tager kun ud, naar Nødvendigheden byder det, saa svøber jeg mig

ind i Skind og har Respirator for Munden. Iøvrigt mærker jeg ikke noget til Alderens Tryk.

Disse Dages store Begivenhed her i Præstegaarden er den, at Biskop Bindesbøll i Nykjøbing er død.² Vil man byde mig dette Embede, og skal jeg tage imod det, hvis man byder mig det? Bispegaarden øver en uimodstaaelig tiltrækkende Kraft paa Moder. Der har hun en Bolig, som ganske er efter hendes Hoved. Der er Engle i Loftet og Blomster paa Væggen. Store Partier af Haven har hun selv anlagt, og mangt et Træ har hun selv plantet, og husker dem godt. For mig stiller Udsigterne sig ikke slet saa lysende. Nu er jeg begyndt at komme i Groning her og nu skulde jeg atter flytte. Der begynder at komme lidt Orden i mine oeconomiske Forhold; de vilde blive mindre heldige paa Falster, ikke saa meget ved formidskede Indtægter som ved forøgede Udgifter. Den præstelige Stilling tiltaler mig nok saa meget som den biskoppelige, fra hvilken saavel Confirmand-Underviisningen som Sacramenternes Forvaltning er udelukket. At prædike hver Søndag er mig ikke til Besvær, men til Glæde, og jeg sporer ikke nogen Træthed. Som Biskop har jeg ikke nogen Menighed. Jeg er valgt til Medlem af Sogneraadet og sammes Formand. Denne Blanding af geistlige og verdslige Forretninger tiltaler mig og ligger netop for min Natur. Paa den anden Side er det jo unægteligt, at Virksomhedskredsen er videre og Tilhørernes Antal større paa Lolland-Falster end her. Resultatet er, at jeg bliver kjed af det, naar man byder mig, og tager det meget ilde op, naar man ikke byder mig det ledige Embede. Nous verrons.

At Paris er blevet bombarderet og har capituleret vil du see af Aviserne. Alt er i Frankrig i den største Forvirring. Hils Olga og Børnene paa det Kjærligste fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Maa paa Grund af Omtalen af Biskop Bindesbølls Død 30/1 1871 være skrevet i Begyndelsen af Februar 1871. Jvf. Nyholm, S. 352. ² Biskop Severin Claudius Wilken Bindesbøll var Biskop i Nykjøbing F. fra 1856, (Biskop i Aalborg 1851–56, Spr. i Nakskov 1838–51).

B. V. [Brøndbyvester] 25/2 71.

Jeg tænker altid ofte paa dig, min egen gamle Pige,¹ men i denne Tid dog hyppigere end sædvanligt. Naar jeg er lidt ængstelig for Ditlev,² saa kan jeg mærke, hvorledes mit Hjerte dog hænger ved

den Knægt, og hvorledes jeg venter, at hans Fremgang og Udvikling skal forskjønne mine gamle Dage. Vi selv ere rige med de tre vi have hos os. Emilie³ seer ud, som hun havde høist dybsindige Tanker. Marie⁴ sprudler af Liv, men smiler venligt gjennem et under-tiden sløret Blik.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Saaledes kalder Monrad hyppigt sin Datter Adda. ², ³ og ⁴ Se Note 9, 6 og 7 i Brev af 16/8 1870.

[Udateret]¹.

Til Adda.

Min gamle Pige!

Her sidder jeg da atter i Bispegaarden. Simon laver Kaffe og The og gjør det meget ordentligt. Middagsmaden henter han i Byen, hvor han selv spiser. Hvis de øvrige Dage svare til de to første, saa vil jeg ikke have noget at klage over. Om Dagen gjør jeg eengang Visit til Husets Frue og hendes to unge Damer, spørger hvorledes de har sovet og passiarer ret hyggeligt med dem. Hidindtil er det imidlertid ikke lykkedes mig at faae Fru Bindsbølls² Bestemmelse at vide. Hun lader til at ville reise først i Juni, men jeg kan ikke faae lokket noget Ord ud af hende om Erstatningens Størrelse. Et Par af Præsterne og enkelte af Borgerne have besøgt mig. Byens Præst Haar³ lader til at være en meget vakker Mand. Jeg befinder mig vel, men er jo noget ensom; jeg mærker den kolde Luft og kan ikke døie at gaa meget ud i den, men haaber jo at komme mig fuldkommen i Varmen. Her er meget stille; jeg lever i den ene Ende af Huset, Familien og Folkene i den anden, Havestuen benyttes ikke; jeg kunde nok lide at høre dine Børn quiddre. Endnu har jeg ikke hørt fra nogen af Eder. Gid Moder var nogenlunde rask, — videre tør jeg jo ikke gaae i mine Ønsker; og gid du vel havde udført din store Gjerning.⁴ Husk, at du kun behøver at telegraphere, for at jeg skal komme til dig. Hils Frederiksen og de Tre fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Maa være skrevet kort efter Monrads Tiltrædelse af Bispeembedet i Nykjøbing 19/4 1871. ² Enke efter Biskop S. C. W. Bindsbøll (d. 30/1 1871); efter da-

gældende Regler om »Naadensaaret« havde en Enke Ret til at blive boende i Præste- eller Bispegaarden 1 Aar efter sin Ægtefælles Død. 3 H. F. Th. Haar (1819—1889), Spr. i Nykjøbing-Systofte 1870 til sin Død 1889. 4 Der sigtes rimeligvis til en forestaaende Fødsel — 4/6 1871 fødte Fru Adda Frederiksen en Dreng, der fik Navnet Niels Høyen Frederiksen.

Nykjøbing F. [Udateret]†.

Kjære Adda!

Tak for dit Brev. Fra Louise, der har skrevet mig til efter sin Reise til Hummeltofte, hører jeg til min Glæde, at det er betydeligt bedre med dig. Gid det nu blot maatte blive ved at gaae fremad med dig.

Jeg har en venlig Hilsen fra Philippa Møller;² jeg traf hende med den Møllerske² Slægt hos Pastor Haar,³ hvor jeg igaar var indbudet til Middag. Endnu er det ikke kommet til nogen Afgjørelse med Hensyn til Bispinde Bindsbølls Flytning; det lader imidlertid, at den Tanke begynder at finde Indgang hos hende, at bytte Leiligheden i Smallegaden mod Bispegaarden. Jeg har imidlertid ikke tilstrækkelig Naturhistorisk Kundskab til at vide, hvor længe hun behøver at gaae med en Tanke for at føde en Beslutning. Jeg er nu stærkt sysselsat med at revidere mine Prædikener, og maa derfor bede dig om snarest muligt at sende det Hefte, som du har tillaans. Da jeg begynder Revisionen med Adventsøndag, saa er jeg hurtigt rykket saa langt frem. Jeg havde en vis uklar Fornemmelse af, at jeg selv snart vilde komme til at trænge til Heftet, da jeg udleverede det til dig; men blev dog helt overrasket ved idag at savne det. Det har imidlertid ikke andre Følger end den, at jeg gjør et Spring i Revisionen. Vil du være saa god at recommendere Brevet. Du seer, at hvad der end maatte være at udsætte paa min Omsorg for mine legemlige Børn, saa er jeg omhyggelig nok for de aandelige. Det morer mig at see, hvorledes Louise elsker dine Børn; hun er formelig indtaget i dem, og det var hende derfor en stor Sorg, at hun bragte Emilie, uagtet hun kunde have beholdt hende meget længere. Det er idag 1. Mai.⁴ Gid du og N. C. maa leve mange lykkelige Aar sammen. Hils ham, Ditlev og Johan, Marie og Emilie

fra din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Slutningen viser, at det er skrevet 1/5 1871. 2 »Den Møllerske Slægt« er Efterkommere af Stiftsprovst, Dr. phil. H. Ulrik Møller (Søn af Biskop Rasmus Møller) og Hustru Marie Louise Hulda, f. Sidenius, af hvis Børn 2 Sønner blev Præster, 4 Døtre blev gift med Præster. 3 Se Note 3 i foranstaaende udaterede Brev fra 1871. 4 N. C. og Adda Frederiksens Bryllupsdag; de blev viet 1/5 1865. Hermed er Brevets Datering givet.

Nykjøbing 13/5 71.

Kjære N. C.!

Da der skal være en Ende paa Alting, saa vil du nok være saa venlig snart at sende mig en Opgjørelse af vort Mellemværende. Jeg har yttret et lignende Ønske til Juel¹ for hans Vedkommende, men har endnu ikke faaet mit Ønske opfyldt. Det vil være mig kjært, om du, naar du seer ham, vil bringe ham det i Erindring. Forleden Dag saa jeg saavel Fuglsangerne som Kirstine,² og var meget glad ved at see dem. Imorgen aflægger jeg Visit paa Fuglsang.

Jeg har det meget godt og er stærkt beskjæftiget med Revisionen af mine Prædikener og Correcturen. Uagtet jeg har det godt, saa er jeg dog endnu meget forsigtig; men haaber at komme saavidt i Løbet af Sommeren, at jeg kan tage mig min gamle Frihed med den Modification, som Erfaringen har lært mig at være nødvendig.

Hils Adda og kys [hende] paa Pande og paa Mund og hils alle Børnene

fra din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Uvist hvem. 2 Formentlig N. C. Frederiksens Søster, Elisabeth *Kirstine* Frederiksen (1844—1903); fra 1879 Lærerinde ved Frederiksberg Skolevæsen; udgav pædagogiske Skrifter; fra 1889 i en Aarrække Redaktør af »Kvinden og Samfundet«, tog Initiativet til Oprettelse af Femmers Forskolelærerindeseminarium 1901; 1875 Leder af Kvindeligt Læseforening, 1887—94 Formand for Dansk Kvinde-samfund.

[Nykjøbing] 7/6 71.

Kjære Adda!

Saa har du nu bortsikkert dine Venner, og har i Vuggen en lille Søn.¹ Nu er du een Søn rigere end Moder og jeg, men din Rigdom er jo ogsaa vor. Det skal være yndigt, naar du kommer herover med din Flok. Hils N. C. og bed ham hæve Renterne hos Nielsen² og sende mig dem, ligesom ogsaa at skikke mig Opgjørel-

sen af vort Mellemværende, naar han faaer Leilighed, senest inden
Aarets Udgang. Hils alle Børnene fra   Din hengivne Fader
  D. G. Monrad

R. A.

1 Sønnen Niels Høyen Frederiksen, der fødtes 4/6 1871, jvf. Note 4 til det
udaterede Brev fra 1871. 2 Monrads Sagfører.

Nykjøbing 12/6 71.

Kjære Niels Christian!

Menneskene ere dog nogle besynderlige Skabninger, og du som
Menneske ligesaa. Da jeg bad dig om Afregning, fik jeg den ikke,
og da jeg gav dig Udsættelse til Nytaar, saa fik jeg den strax. Til
Belønning bedes du beholde de 70 Rd. fra Nielsen som Afdrag paa
min Gjæld til dig. Resten kommer du til at vente lidt paa; thi paa
min Børs ere Penge knappe. Giv Adda et rigtigt trofast Kys paa
Munden, Drengen et let Kys paa Panden og Moder en kjærlig
Hilsen, alt sammen fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Helsingør 19/7 71.

Kjære Adda!

Tak for igaar. — Vil du ikke være saa god at lade undersøge, om
*nogen Correctur under Krydsbaand med Udskrift »Til det Thieleske
Bogtrykkeri«* skulde ligge paa N. C.s Værelse, og hvis det forholder
sig saa, da afsende den. — Der ligger nogen endnu urettet Correctur
paa N. C.s Værelse, men den skal du ikke bryde dig om. Hils N. C. F.¹
og N. H. F.² samt Marie og Emilie. Mon du idag sender noget Tele-
gram til

Din hengivne
D. G. Monrad

R. A.

1 N. C. Frederiksen, Adda F.'s Mand. 2 Hendes Søn, Niels Høyen Frederiksen,
jvf. Note 1 i Brev af 7/6 1871.

Nykjøbing F.

[Udateret; maa være fra Eftersommeren 1871].

Kjære Gamle!

Vi længes efter snart at faae dig rigtig rask, men ere dog glade
over hvert Budskab, der beretter os, at det gaaer fremad. Dine Søn-

ner synes at befinde sig vel herovre; det er saa hyggeligt at have de Smaapuds. Moder beskæftiger sig hver Dag noget med Ditlev.¹

Det lader til, at Moder befinder sig rigtig vel herovre. Naar hun ligger i sit Cabinet og betragter Aurora,² da er det, som om hun samlede friske Kræfter. Lofterne lade til at kunne blive meget ordentlige. Jeg har ladet gjøre en lille Tilføining til Landaueren, saa at hun beqvemt kan kjøre liggende. Idag var hun første Tour ude.

Louise³ har jo en deel at gjøre med Flytningens Roderi, men efterhaanden kommer Alt i Orden. Jeg har idag begyndt at undervise Karen;⁴ jeg har tidligere havt saa lidt at gjøre med det kjære Barn. Iøvrigt har jeg havt travlt med Revisionen af mine Prædikener. Nu er jeg færdig. Fem Ark ere reentrykte, og de fire næste ere under Correctur. Om Søndagen gjør jeg Udflugter i Stiftet for at lære Ansøgerne at kjende. — Undertiden medføre disse Udflugter, at jeg tager bort om Løverdagen.

Lev vell! Jeg glæder mig til, at du skal komme med den øvrige Flok. Som god Familiefader maa N. C. enten bringe eller hente dig, helst begge Dele, allerhelst blive her hele Tiden. Kys Børnene!

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Adda F.'s ældste Søn, f. 18/4 1866. ² Sigter til Maleren Constantin-Hansens Udsmykning af Bispegaarden i Nykjøbing F. ³ Monrads næstældste Datter (1845—1921), 22/9 1876 gift med senere Skoledirektør i Dansk Vestindien, O. F. Bache (1845—1943), Rektor paa Herlufsholm 1892—1916. ⁴ Monrads yngste Datter (1858—1927).

Nykjøbing F.

[med Blyant og anden Skrift tilføjet Aug. 71?].

Kjære Viggo!

Forrige Maaned fik jeg ikke skrevet til dig, da jeg var paa Reise. Vi ere nu komne til Ro i Bispegaarden og vilde leve meget tilfreds her, hvis Moder var rask. Hun er imidlertid næsten altid lidende og har kun faa smertefri Dage. Hendes Fordøielse er i Uorden, og den Operation, som hun gjennemgik for et Aar siden, har efterladt Spoer, der forstyrre hendes Velvære. I disse Dage har hun havt et meget alvorligt Angreb. For at bringe Fordøielsen nogenlunde i Orden gjennemgaaer hun en Sultecuur. Hun har kun nydt en Pot Mælk blandet med Maltsaft om Dagen. Feberen er nu borte, og hun synes at befinde sig bedre. Idag forhøies hendes Ration til 1½ Pot. Det

er saaledes at haabe, at Faren denne Gang er overstaaet; men der er ikke nogensomhelst Udsigt til, at hun skulde gjenvinde sin fulde Sundhed, kun om at formindske hendes Ildebefindende. Herved faer jo vort Liv en vis mørk Colorit, og navnlig falder den Repræsentation, der hører med til Embedet, mig besværlig. Jeg har hidtil søgt at undgaae den, saa vidt jeg formaaede, men det er ikke lykkedes ganske.

Jeg er faldet igjennem ved Valget i Helsingør, hvor jeg havde stillet mig. Det stod for mig, som om jeg vilde kunne udrette noget ved Finantslovens Behandling og ogsaa i andre Sager og for ikke at besværes med nogen Følelse af Pligtforsømmelse stillede jeg mig. Jeg har nu den Fordeel, at jeg med rolig Samvittighed kan nyde min politiske Uvirksomhed. Der vare forskjellige Kræfter som sloge sig sammen og bidrog til, at jeg faldt igjennem. Et Oprør af Smaaborgerne mod de mere Anseete forenede sig med det national-liberale Partis Bestræbelser. Derved er det for mit Vedkommende afgjort, at jeg ikke stiller mig til Folkethinget.¹

Naar jeg undtager Visitatserne, saa giver Embedet mig ikke meget [at] bestille. Jeg er fremdeles sysselsat med Trykningen af mine Prædikener og er nu naaet til Correcturen af det 16. Ark. Med Udgivelsen af disse Prædikener, de være nu, som de ville, har jeg udtalt, hvad der ligger mig paa Sinde, og skjønt jeg ikke venter at skulle døe for det første, saa betragter jeg dem dog som mit Testamente.² Ved Siden af dette Arbeide dukker der et andet op. Jeg har nemlig begyndt at gennemgaae Bindsbølls efterladte Papirer for at gjøre et Udvalg tjenligt til Trykning. Dette Arbeide vil tage flere Maaneder. Jeg mangler saaledes ikke Beskjæftigelse. Saaledes som Moder nu har det, er jeg meget glad over ikke at skulle til Rigsdagen. I Begyndelsen af August var hun endnu saa vel, at der ikke var Talen om andet, end at hun skulde ind med til Kjøbenhavn; nu kunde det ikke lade sig gjøre.

Louise pleier trofast sin Moder. Det lille Skind har jo ikke megen Glæde uden den, hun kan finde i Kjærligheden til sine Nærmeste. Hun har redet et Par Gange med en Datter af Consul Bentzen. — Karen trives godt; naar jeg ikke er paa Visitats, læser jeg hver Dag med hende, og det forekommer mig, at hun gjør god Fremgang. Hun elsker Neveuer og Niecer, Katte, Høns o. s. v., saa hun i Grunden har et meget rigt Liv. Vi har havt den store Glæde at have Adda med sine fem søde Børn i flere Uger. Igaar forlode de os og

dermed er jo Huset blevet underligt Tomt. Maaskee dog Moder er bedst tjent med Roen, skjønt hun vil savne Adda meget. Frederiksen har imidlertid været ovre ved sine svenske Forretninger. Han kom og hentede Adda. Han er overordentlig optaget.

Du kan gjerne indtil videre beholde de 100 L og lægge Renten til Gjælden. I de første fem Aar vil der ikke blive Spørgsmaal om Tilbagebetaling. Muligvis det lader sig ordne saaledes, at al Spørgsmaal om Tilbagebetaling bortfalder, saa at det bliver Forskud paa Arv; men derom kan jeg ikke for Tiden give dig noget sikkert Haab.

Jeg længes efter at høre, hvad du svarer paa mit forrige Brev.

Vore politiske Udsigter blive bestandig mørkere. Der kan vel ikke være nogen Tvivl om, at Frankrig er meget begjærlig efter snarest muligt at tage Hævn, men det vil næppe være i Stand dertil. Østerrig slutter sig til Preussen, Italien uden Tvivl ligesaa. Rusland er Preussens gamle Allierede, og der er Intet, som antyder, at denne Alliance skulde være svækket. Preussen har derfor aldrig været saa mægtigt som nu. Naar Rusland, Preussen og Østerrig blive enige om det østerlandske Spørgsmaals Løsning, da ville vi kunne imødesee store Begivenheder, men det er jo muligt, at det er vanskeligt at tilveiebringe en saadan Enighed.

Med venligst Hilsen til Hustru og Børn.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 353 f., Monrad lod sig dog opstille i Roskilde 20/9 1872, men blev ikke valgt, jvf. hans Ord i »Politiske Breve«, Nr. 16, S. 17 (»Vraget i Helsingør af Højre, i Roskilde af Venstre og ved alle Kongevalg af alle Ministerier«).
² Jvf. Nyholm, S. 343.

Nykjøbing F. 9/9 1871.

[tilføjet med Blyant].

Kjære Viggo!

Moder er ikke mere. Den 9. Septbr. Kl. 11¼ om Aftenen udaandede hun sit sidste Suk og jeg lukkede hendes Øine. Hun døde af indvendig Kræft, hvoraf hun uden Tvivl har lidt i flere Aar. For et Aar siden lukkede den naturlige Udgang, og det var kun ved en Aabning i Siden, som ikke blev lukket, at hun vedligeholdt Livet et Aar. Hun havde indtil det Sidste en mærkelig aandelig Elasticitet og kunde glæde sig over saa meget. Den næstsidste Nat

vilde jeg ligge i Sengen ved hendes Side, saa reiste hun sig op og sagde med et Smil, der mindede om hendes fagreste Ungdom: »Jeg staaer dig inde for, at jeg ikke dør inat.« Jeg sagde en af de sidste Dage: »Beed til Gud, Emilie!« Og saa svarede hun mig forundret: »Troer du, jeg gjør andet?« Den 7. kom Posten fra Eder, og da jeg fortalte hende det, udbrød hun glad: »Det var jo deilig!« Iøvrigt var det de sidste Par Dage, som hendes Sjæl sænkede sig i sig selv; og som hun forstyrredes ved al Tiltale. Hun holdt inderlig meget af dig. Du kan ikke gjøre dig for store Forestillinger om hendes Kjærlighed. Hvor længtes hun ikke, og hvor var hun ikke urolig, naar Posten fra Eder ei ankom til rette Tid. Gjem hende derfor indtil din Død i en kjærlig Erindring; thi hun har fortjent det.

At mit Liv er blevet saa underlig tomt, kan du nok forstaa. Der var saa meget i Natur og Kunst, som jeg glædede mig over paa anden Haand gjennem hende. Hele Boligen og Haven her er et Mindesmærke om hende. Hun var mig en trofast Veninde.

Jeg er glad over at have Correcturen til mine Prædikener, som ville være færdigtrykte om en Maanedes Tid. Naar jeg er færdig med det Arbeide, tager jeg paa Visitats, og i den Tid skulde saa Louise og Karen tage over til Adda.

Et andet Arbeide har jeg under Hænde, det nemlig at gjenneegaa Bindsbølls Papirer og gjøre et Udvalg til Trykken. Jeg læser om Formiddagen med Karen og om Aftenen med Louise. Vi have til fælles Glæde gjenoptaget vore gamle Studier. Men med Moders Smil og venlige Ansigt er det som mit Liv er kommet til at mangle Olie.

Som du veed, havde Moder 5000 Rd. i Overformynderiet. Det var først hendes Bestemmelse, at de skulde deles mellem de tre Døttre. Senere forandrede hun denne Bestemmelse mundtlig derhen, at de skulde deles lige mellem alle fem Børn. Da Karen er umyndig, vil disse Penge gaae ind under Skiftebehandling. Du vil altsaa kunne vente 1000 Rd. med Fradrag af Skifte-Omkostninger, og ved at sende mig en med Vitterlighed-Vidner forsynet Fuldmagt til at hæve, hvad der maatte tilfalde dig i Aar efter Moder, vil du være uden al Gjæld til mig, og der vil endda blive lidt tilovers, hvorover du vil kunne træffe Bestemmelse.

Hils Olga og Børnene paa det Kjærligste fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

P. S. Du vil sagtens have seet eller hørt, at jeg faldt igjennem ved Valget i Helsingør. Saaledes har jeg da ogsaa prøvet den Skjæbne beredt mig ved de National-Liberales og navnlig »Dagbladets« Bestræbelser. Jeg er nu meget glad ved ei at skulle ind til Kjøbenhavn; men finder det iøvrigt pinligt, at Grundlovens Forfatter er falden igjennem.

R. A.

[Nykjøbing] 10/9 71.

Min egen kjære Adda!

Du maa huske paa, at du virkelig troer paa det evige Liv, saa at du kan være glad i din Sorg¹ og hæve Hovedet og være mild og kjærlig. Derpaa kan du kjende, at din Sorg er fra Gud. Hvis hun ikke holdt af Eder allesammen, saa kunde hun ikke bede for Eder, og græde over Eder, naar Verden gik Eder imod. Moder leed mere i Brøndby end ved sin Død.

Din Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Som Brevets Dato viser, er det skrevet Dagen efter Fru Emilie Monrads Død.

[Nykjøbing] 24/9 71.

Kjære Adda!

Mine Forretninger ere begyndte; i Onsdags havde jeg Ordination i Maribo. Sodemann,¹ gift med Christiane, og Ludvig Koch,² en Søn af Provst Koch,³ bleve ordinerede. Dagen i Forveien havde jeg dem til Bisper-Examen, og de spiste her til Middag med Præsten Haar.⁴ I Maribo var en talrig Forsamling af Præster, og efter Ordinationen spiste jeg til Middag med dem. Sodemann og Kone kørte med mig til og fra Maribo. Om Torsdagen fik jeg et Læs Correctur, der holdt mig beskjæftiget saavel Fredag som Løverdag. Idag (Søndag) har jeg været i Vignæs, omtrent tre Mil herfra, og hørt uanmeldt en meget god Prædiken af den yngste Boisen,⁵ Peders⁶ Broder. Men naar jeg saa kommer hjem, saa er Hjemmet saa underlig tomt. Jeg skammer mig over ikke ret at paaskjønne, hvad jeg har tilbage. Mine Tanker vender atter og atter tilbage til din Moder. Det forekommer mig, at hun er mig nær, og at jeg kan tale med hende, og at hun forstaaer mig endnu langt bedre, end da vi levede sammen. Jeg troer, at de Afdøde kunne læse i de Levendes Sjæle, og saa vil hun læse i min, at hun har været og er mig inderlig kjær. Louise

er enig med mig, at det havde været meget hyggeligere at være i Brøndby. Der var saa mange, der holdt af os, og der havde vi været dig, min egen gamle Pige, nærmere, og vi kunde hyppigere have seet hinanden. Her ere vi jo fremmede.

Jeg glæder mig ret over, at Louise og Karen skal over til Dig. De glæde sig ogsaa selv dertil. Moster Karen har allerede travlt med Arbeider til dine Børn. Det optager heelt hendes Sind. Marie er elskværdig og meget talende. Hun holder meget af at gjøre Gavn. At plukke Æbler for sin Fornøielse, derom skjøtter hun ikke, men kan hun udføre et nyttigt Arbeide og gjøre sin Moster Karen en Tjeneste, saa gjør hun det gjerne.

Kjære Adda, naar Aftenen falder paa og Børnene er til Ro, og du er ene, saa tag Pennen i Haand og skriv til mig. Det er mig alt-sammen kjærkomment, Stort og Smaat, Løst og Fast. Du kan ved at skrive til mig have den samme Tryghed, som da du skrev til din Moder. Og naar saa N. C. kommer hjem, træt af Dagens Møie og Arbeide, saa lad ham finde sin Hvile og Glæde i et, jeg siger ikke muntert, men glad Ansigt. Man kan godt være glad, om man er bedrøvet. Da jeg ikke kan bestemme, naar jeg bliver færdig med Correcturen, thi i den Sag er Trykkeriet min Herre, kan jeg heller ikke bestemme, naar jeg tager ud paa Visitats. Det bliver næppe før ind i November Maaned.

Dette Brev skriver jeg til Dig i vort Sovekammer. Kakkelovnen i mit Værelse er taget ned for at indrettes til at brænde Cokes. Stedet, hvor vor kjære [Moder] udaandede, trækker mig til sig, og hvis det gik an, gjorde jeg gjerne Sovekammeret til mit Studere-Værelse.

Hils N. C. og Børnene ret meget fra din egen Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Georg Vilhelm Sodemann (1836—1902), ordineret 20/9 1871, pers. Kap. Bogø 1871—73, derefter Spr. forskellige Steder, sidst i Nørholm 1899; g. m. Christiane, f. Møller, Datter af Stiftsprovst H. Ulrik Møller, Toreby. ² Hans Ludvig Schielderup Parelius Koch (1837—1917), 1871 res. Kap. i Nykjøbing F., 1876 Spr. i Skelby-Gedesby, 1880 i Brønshøj-Rødovre, Provst 1882, 1882—1908 Spr. i Glostrup; kirke-historisk Forfatter. ³ Hans Peter Gyllembourg Koch (1807—83), Spr. i Vodder 1834, i S. Kirkeby-S. Alslev 1843, i N. Vedby-N. Alslev 1860—82; Provst over Falster 1860—82. ⁴ Se Note 3 til Brev (udateret) fra 1871, S. 92. ⁵ Poul Thorvald Benedict Boisen (1845—1920), Søn af Spr., Dr. phil. Lars Nannestad Boisen (1803—75), Vesterborg-Birket; kaldet til pers. Kap. for Vesterborg-Birket (se Lolland-F.'s Stifts Copibog for 20/12 1871. ⁶ Peter Outzen Boisen, pers. Kap. hos Grundtvig, død 21/8 1862.

Kjære Viggo!

Det er underligt for mig at tænke paa, at medens jeg skriver dette, saa har du endnu ikke modtaget Efterretningen om Moders Død. Uagtet hver Dag gaaer hurtigt nok, saa er det dog, naar jeg seer tilbage, som var det en uendelig Tid siden, at det Slag ramte os. Min største Vanskelighed er det at bevare Livslysten usvækket. Det er jo en Lyst, man ikke kan tage af sig selv, men som kommer og gaaer efter Behag. Naar den er borte, saa er der ikke Noget, som man glæder sig [over], thi Glæden over dem, som man har kjær, forvandler sig til en Medynk med dem over, at de maa leve. Sorgens Høitid er Smerte og Taarer eller rettere det, at Øiet bliver vaadt. Dens Hverdag er derimod Livslede. Underligt er det, hvorledes Mindet blegner; de første Dage, ja de første Uger var det, som Moder var mig ganske nær; jeg kunde tale til hende, og jeg var overbeviist om, at hun hørte mig, ja jeg kunde mærke paa en eien-dommelig legemlig Følelse, at hun var mig nær. Disse Øieblik[ke] ere nu aldeles forsvundne, nu er det egentlig først som om hun havde forladt mig, og nu føler jeg mig forladt. Nu maa man se at gribe om Livet, for at det ikke skal slippe bort; jeg ved jo ikke, hvor mange Aar jeg endnu kan have at leve. Jeg er færdig med Correcturen af mine Prædikener. Dette Arbeide har været mig til stor Opmuntring. Men nu er det endt, og nu er det, ligesom Glæden over det var forbi. Nu skal sagtens de Stakkels Tossehoveder, som søge at hæve sig ved at nedrakke dem, som staae over dem, og som ikke troe, at vort lille Land haardt kan trænge til Sammenhold af alle gode Kræfter, nu ville de sagtens falde over dette Arbeide. For mit eget Vedkommende faaer det endda være det samme, thi Livet har lært mig Foragt nok til at være ligegyldig ved alle saadanne foragtelige Angreb, men jeg kan jo ikke nægte, at jeg er lidt bekymret paa min Forlæggers Vegne; der for at kunne sælge Bogen for 10 Mk. har ladet trykke 3500 Exemplarer. Mit Honorar er 1000 Rd. — Iøvrigt har jeg lagt Mærke til, at det næsten altid er Tilfældet, at jeg, naar jeg har endt et større Arbeide, overfaldes af en vis Tomheds-Følelse. Er det nu ikke underligt, at idet jeg har skrevet til dig og udøst mit Hjerte for dig, saa er det, ligesom det Tryk, der hvilede over mig, da jeg greb Pennen, er vejet fra mig, og som om jeg følte mig lettere i Sindet. For Følelsen af Lykke er Livsglæden den første Betingelse; uden den nytter alle Livets øvrige

Goder intet. Har man den, kan man freidig gjenemgaa alle Livets Sorger og Smerter. Jeg regner den med til Bønnen: Giv os idag det daglige Brød.

[Der følger her Oplysninger om Afregning for Bogen: »Gamle Ny-Zealand«, hvoraf der var solgt 501 Eksemplarer, Netto-Overskuddet beløb sig til 41 Rd. 18 Skilling. — Bogen var trykt i 1000 Eksemplarer. Monrad minder igen om at faa Fuldmagt fra sin Søn til at hæve det ham tilkommende Beløb af hans mødrene Arv samt Besked om, hvordan der skal forholdes med det eventuelle Restbeløb, naar deres indbyrdes økonomiske Mellemværende er afgjort. Derefter fortsættes]:

Johannes er her for Tiden, han forlader Niels Christians Tjeneste for at eventyre sig paa egen Haand. Om han i denne Henseende handler rigtigt eller urigtigt, derom er det mig ikke muligt at faae nogen Mening nu. At som en Følge Maja² er her i denne Tid; det behøver jeg jo ikke at sige. Paa iovermorgen den 8. November tager jeg ud paa Visitats og kommer først hjem den 12. December, saa det bliver jo en lang Tour. I den Tid skal Louise og Karen være hos Adda. Med næste Post sender jeg dig et Exemplar, men intet Brev, af mine Prædikener. Lev vel! Hils Olga og Børnene fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Maa paa Grund af Brevets Slutningsord om Visitatsrejsen (»i Overmorgen den 8. Novbr.«) dateres til 6. Novbr. 1871. ² Maja 3: Maria Frederiksen, Johannes Monrads Forlovede.

[Udateret Brev; maa være fra Efteraaret 1871].

Kjære Adda!

Tak for dit Brev. Det glæder mig altid meget at faa Brev fra dig; men du maa skrive mig lidt udførligt til om, hvorledes Du selv, N. C. og Børnene have det, og du maa heller ikke glemme at fortælle, hvorledes du er fornøjet med dine Piger. Med andre Ord, giv mig et fuldstændigt Billede af hele det huuslige Liv med alle dets Smaasorger og Glæder. Marie¹ befinder sig vel. Hvad vil du i mit Værelse, sagde jeg forleden til hende. »Nu gaaer jeg,« svarede hun; men da hun saae mig gaae ind i Værelset ved Siden af, hvor hun ligger, styrtede hun jublende tilbage raabende: Han gaaer ind

i mit Værelse. Hun holder meget af at blive barberet og forsikkrer, at hun har stort Skjæg. Det er underligt at see, hvorledes Lysten i den Alder bestemmer Opfattelsen af Kjendsgjæringer. Jeg forsikkrede hende, at i den Alder er det nok at blive barberet hver anden Dag. Undertiden taler hun om Mormoder og husker, hvor du har sagt, at hun er. Tal engang imellem om hende til Børnene, saa at de kunne bevare hende i en kjærlig Erindring.

Louise² lider i denne Tid af Udslet paa Næsen, som vanzirer hende. Hun vil ikke have, at jeg sender Bud til Struckmann [Lægen]. Vi more os begge ved at læse Livius. Det gaaer kun smaat, men det har jo heller ikke Hastværk. Idag er det Markedsdag, Karen og Marie¹ med Jensen³ er derude. Karen straalere af Glæde over at have faaet 1 Rd. i Markedspenge. Alt det, hun skal kjøbe!

Vort Liv har været meget stille, siden jeg skrev til dig. Præstekonen, Overlærer Lütken med Kone have gjort Visit. Det er vore store Begivenheder. Idag vente vi Magdalene Hammerich,⁴ og derved afbrydes jo vor Læsning, men jeg troer, at Louise kan have godt af at see en jævnaldrende Veninde. Jeg veed ikke, hvor længe hun bliver. Jeg har havt sidste Correctur paa det 25' Ark, og da jeg antager, at der i det Hele bliver 33 Ark, saa skrider jo Arbejdet fremad, hvorvel jeg endnu ikke kan see Enden paa det. — Det glæder mig at see, at N. C.'s Bank⁵ er kommen istand. Kan han som Directør vedblive at være Professor? Du er den eneste, gjennem hvem jeg faaer at høre lidt andet Nyt end, hvad der staaer i den Berlingske Tidende. Jeg lever mere end tidligere i Minderne; det er, som de ved Moders Død have faaet nyt Liv. Jeg gaaer hver Dag en halv Times Tid med Louise i Haven, og saa tale vi gjerne sammen om, hvad vi have mistet.

Din egen Fader
D. G. Monrad

P. S. Brevene kan du ordne, naar du kommer herover.

R. A.

¹ Marie Magdalene Frederiksen, f. 1/1 1869, Adda og N. C. Frederiksens ældste Datter. ² Louise, se Note 3 til udateret Brev fra Eftersommeren 1871, S. 95. ³ Jensen, Hans, Karl hos Biskop Monrad. ⁴ Meta Magdalene Hammerich, Datter af Prof. Martin Hammerich, Iselingen. ⁵ Landmandsbanken, som Prof. N. C. Frederiksen var Medstifter af 1871; en Tid Medlem af dens Bestyrelse.

Kjære Adda!

Det var jo et stort Spørgsmaal, om jeg skulde tage til Hummeltofte og fuldende der Correcturen. Hvis du boede paa en Ø, var jeg uden Tvivl kommet, men du boer saa nær Kjøbenhavn, at jeg nødvendigvis maatte komme til at gjøre en heel Deel Visitter, og dette har for Tiden noget afskrækkende for mig. Der er saa mange kjøbenhavnske Forhold, der efterhaanden ere blevne udhulede for mig, og som kun have bevaret den ydre Skal, det være nu min egen eller Andres Skyld. Hertil kommer den dagligdags Bestyrelse af Embedet, der altid vil lide ved en Fraværelse. Vel ere de daglige Forretninger smaa og ubetydelige, men de kunne dog ikke uden Skade forsømmes. Hver Søndag foretager jeg desuden en eller anden uanmeldt Visitats, og den 25. Oktober skal der desuden prædikes til Dimis og catechiseres for mig. Hvor kjært det derfor endog vilde være mig at have nogen Tid sammen med dig i dit Hjem, og gennemleve i Erindringen vort Samliv med vor kjære dyrebare Afdøde, saa maa jeg dog nægte mig selv den Glæde. Iselingen har i denne Tid gjæstet os, Hammerichs¹ selv nogle Timer, Magdalene² nogle Dage, Richardts³ er her endnu og tager bort imorgen. Der er noget Hyggeligt over Richardt, jeg kan saa godt passiare med ham — han minder mig ofte om Skovgaard.⁴ Disse Besøg have afbrudt saavel Læsningen som Spadseretourene med Louise. Naar vi nu atter ere ene, saa vil det daglige Liv begynde med fornyet Friskhed. Moders Grav er sunket ved det stærke Regnskyl; jeg har derfor ladet kjøre et Læs Havejord derhen. En af de første Dage skal Louise til Maribo for at kjøbe Planter hos Gartneren der. Jeg skulde jo see at faae et Jerngelænder om Graven, men har endnu ikke faaet talt med Jernstøberen. Marie⁵ er meget elskværdig og altid i godt Humør; hun finder ogsaa alle andre Mennesker meget elskværdige. Af første Correctur har jeg nu kun fire Prædikener tilbage. Naar denne Samling er udkommet, saa har jeg omtrent udtømt, hvad jeg har at sige om Religion og Politik,⁶ og jeg troer derfor ikke, at Verden vilde lide noget Tab, om jeg gik bort. Men du og mine andre Børn vilde jo lide et Tab i en Faders Kjærlighed, og denne Tanke oprettholder min Lyst til at leve. Hils Niels Christian og alle Børnene paa det Kjærligste fra

din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Prof. Martin Hammerich og hans Hustru, Anna Mathea, f. Aagaard, Iselingen. ² Meta Magdalene, ovennævntes Datter, jvf. Note 4 til det udaterede Brev fra Efteraaret 1871. ³ Ernst Christian Richardt (1831–92), Digter, Præst; Forstander for Tune Folkehøjskole 1867–71; res. Kap. i Storehedinge 1872–76; Spr. i Ørsted paa Fyn 1876–86, Stiftspræst paa Vemmetofte 1886–92; g. m. Marie Koës, f. Hammerich, Iselingen. ⁴ Landskabsmaler P. C. Skovgaard (1817–75), en god Ven af Familien Monrad. ⁵ Addas ældste Datter, se Note 1 til det udaterede Brev fra Efteraaret 1871. ⁶ Cit. Nyholm, S. 346.

[Nykjøbing] 28/10 71.

Kjære Adda!

Jeg begynder nu at kunne see Enden paa mine Prædikener. Register og Titel ere sendte til Bogtrykkeren tilligemed første Correctur af det sidste Ark og anden af det næstsidste. Jeg har derfor ogsaa idag udarbejdet min Visitatsreise, der vil vare fra 8. Novbr. til 12. December. I den Tid vil du kunne have Louise og Karen, hvis det ikke er alt for længe. Karen faaer jo rigtignok en temmelig lang Ferie, rart var det, om du kunde sørge for, at hun fik god Morskabs-Læsning, f. Ex. Ingemann og Oehlenschläger. Vort Liv herovre glider hen i stor Ensformighed. Den eneste Visit, vi have gjort, er hos Tesdorps,¹ hvis Kone nu atter er bleven syg, og som jeg derfor vilde see til. Hun var her kort efter Moders Død, og viste en saa inderlig Deeltagelse, at jeg formelig kom til at holde af hende. Vi have havt et lille Selskab; det var i Anledning af Cand. Boisens² Dimisprædiken. Jeg havde bedt hans Fader,³ to Farbrødre,⁴ Provst Koch,⁵ Pastor Christiani,⁶ lutter Grundtvigianere, saa det var et heelt lille Vennemøde. Efter Kaffen havde vi en ordentlig ivrig Samtale om Grundtvigianismen, hvorved iøvrigt saavel Provst Thomsen Gad⁷ som Pastor Haar⁸ vare Statister. Naar jeg nu hertil føier, at jeg var i Middags-Selskab hos Præstens [Haars] i Anledning af den unge Kochs⁹ Indsættelse som Capellan pro loco, saa har du et fuldstændigt Register over vore mærkværdige Begivenheder.

Det er altid med et lidt tungt Hjerte, at jeg gaar til en saa lang Visitats, — det er ikke saa meget det anstrengende Arbejde, som det, at jeg skal tale hele fjorten Gange for store Forsamlinger, saa er der jo al Anledning til at ønske, at jeg maatte faae noget at meddele. Ved at udgive mine Prædikener har jeg ligesom gjort mig selv mere fattig, end jeg var før, thi jeg kan jo ikke godt gjentage mundtligt, hvad der er at læse paa Tryk. Saa er der ikke andet for end at give det i Guds Haand og lade sig nøie med, hvad man faaer.

Marie¹⁰ har det godt, vi ville alle savne hende, naar hun tager bört. Det er morsomt at see, hvor hun holder af sin Fader. Hun taler ligesaa meget om ham som om sin Moder.

Af et Telegram til vor egen Avis seer jeg, at samme Fader er eller har været i Berlin. Jeg vil nu rigtignok haabe, om det ikke maa lykkes Tietgen at styrte Landmandsbanken,¹¹ da jeg paa en Maade er dens Bedstefader.

Lev vel, min kjære gamle Pige. Jeg holder af dig for din egen Skyld, men ogsaa, fordi jeg i dig har et levende Minde om den Kjære, som ikke er mere.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Edward Tesdorpf (1817–89), Ejer af Ourupgaard o. fl. Gaarde; initiativrig Foregangsmand paa Land- og Mejeribrugets Omraade. ² Se Note 5 til Brev af 24/9 1871. ³ Lars Nannestad Boisen (1803–75), Spr. i Vesterborg-Birket 1831–75; Dr. phil. 1854. ⁴ Rim. Spr. Boie Frederik Outzen Boisen (1793–1876), Spr. i Saks-kjøbing 1825, Provst for Musse og Fuglse Herred 1829, Spr. i Søllerød 1836, i Gentofte 1852 og Otto Harald Benedict Boisen, Spr. i Vigsnæs 1860–71, derefter i Bjerregrav-Aalum-Taanum til 1878; i Saksjøbing til sin Død 1894. ⁵ Se Note 3 til Brev af 24/9 1871. ⁶ A. C. E. Christiani (1817–1901), Spr. i Nysted-Herritslev 1871–87; ivrig grundtvigsk Præst, Foredragholder og Forfatter; blev kaldt »Danmarks mest veltalende Præst«. ⁷ John Thomsen Gad (1800–80), Spr. i Kjettinge-Bregninge, Lolland, 1847–79; Provst for Musse Herred 1847, Stiftsprovst for L.-F.'s Stift 1868–79. ⁸ Se Note 3 til udateret Brev fra 1871. ⁹ Se Note 2 til Brev af 24/9 1871. ¹⁰ Se Note 4 til udateret Brev fra Efteraaret 1871, S. 102. ¹¹ Se Note 5 til udateret Brev fra Efteraaret 1871, S. 103.

[Udateret — men som Indholdet viser, maa det være skrevet 10/11 71].

Kjære gamle Pige!

Nu siger jeg dig Farvel, thi i Eftermiddag skal jeg begive mig paa Visitats, og paa den faaer jeg jo ikke Leilighed til at skrive til dig, da min Tid er heelt optaget. Derimod har du jo god Leilighed til at skrive til mig. Louise har Register over Visitats-Reisen; men da der jo altid er forbundet nogen Usikkerhed med Postens Afhentning paa Landet, saa vil jeg tilføie en Liste over, naar du kan afsende Breve til mig med *Morgenposten*.

Løverdag	11. Novbr.	Maribo
Torsdag	16. —	Horslunde pr. Stokkemark
Mandag	20. —	Halsted pr. Nakskov
Torsdag	23. —	Østofte pr. Maribo

Løverdag	25. —	Sundby pr. Guldborg
Onsdag	29. —	Stubbekjøbing
Løverdag	2. Decbr.	Nykjøbing
Onsdag	6. —	Radsted pr. Saxkjøbing
Løverdag	9. —	Nakskov

Jeg vil haabe, at Louise vil have rigtig godt af Touren til Kjøbenhavn. Hun er uden Tvivl ikke rigtig rask, og der er udbredt over hende noget Trykket og Nedslaaet. Det er, som om den gamle Historie havde borttaget hendes Ungdomsglæde. Da Magdalene Hammerich¹ var her, gjorde hun det samme Indtryk paa mig. Det er, som om en saadan Begivenhed tager Varmen bort af Hjertet, i det Mindste hos de mere alvorlige Naturer. — Det er mig ligesom mindre paafaldende, naar Livet gaaer sin jævne Gang, og vi til de bestemte Tider spadserer og læse sammen.

Jeg er ligesom blevet noget tvivlraadig, om jeg skal afskaffe eller beholde Heste, da jeg jo har en heel Deel Kjørsel. Vil du være saa god at underrette N. C. om denne Tvivl. Jeg antager ikke, at der kan være noget til Hinder for, at N. C. sender mig sin Fuldmagt til at hæve Pengene efter Moder.

Lev nu vel, kjære Adda. Det er for mig, som skulde jeg ud paa et heelt Tog. Paa saadan en Visitats maa man give sig Gud i Vold. I det Mindste maa jeg det.

Din egen Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 5 til udateret Brev fra Efteraaret 1871, S. 103.

[Udateret; rim. fra November 1871].

Min kjære Adda!

Hermed følger den ny-zealandske Post. Naar du har læst Brevene, bedes Du at give Louise dem, for at hun kan læse dem og bringe dem tilbage med sig. Hvor det er underligt at læse Breve til en Afdød. Det er sikkert nok, at ingen vilde have glædet sig som Moder over den lille Sønnestøns¹ Komme. Mon hun ikke har været hos den Lille og omsvævet ham i hans Drømme. Med dette Brev følger et Exemplar af mine Prædikener. Jeg vil ikke vente med at faa det indbundet. Lev saa vel, min egen Gamle! Naar jeg kommer hjem den 12., saa er du jo ikke blandt de hjemmевærende Døttre, men du gjør mig

glad ved, at jeg kan tænke mig dig glad med din Mand og i din
Flok, glad og taknemmelig, saa at du selv seer, at det er nødvendigt,
at du altid er glad.

Din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

¹ Sigter sandsynligvis til Viggo Monrads Søn Oscar Monrad (f. 18/9 1871).

Nykjøbing F. [Decbr. 71? tilføjet med
Blyant og anden Skrift].

Kjære Viggo!

Jeg vil dog ikke lade Posten afgaa uden at sende dig et Par Linjer.
Min Visitats førte mit gamle Onde tilbage; det har været meget
haardnakket trods al Forsigtighed og al Anstrengelse for at faa det
hævet. Jeg havde allerede opgivet Haabet om selv at kunne ordinere
den 10. og havde overdraget Stiftsprovst[en] at overtage mine Poster.¹
I de sidste Dage er der imidlertid skeet en kjendelig Forandring til
det bedre, og jeg er meget glad over selv at kunne foretage Ordina-
tionen. Her i Stiftet er jo meget faa geistlige Forretninger, saa det
tynger Sindet, naar man ikke engang er i Stand til at besøge dem. —

Jeg troer i det Hele at kunne være tilfreds med den Modtagelse,
mine Prædikener har faaet. Naturligvis lyser personlig Uvillie mod
mig ud af flere af Anmeldelserne; men man er dog alle enige om,
at de var læseværdige, og det er mig fuldkommen nok.

Hils Olga og Børnene venligst fra

Din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

¹ Ordination Onsdag d. 10. januar 1872 af Kapellan Boisen, kaldet til Vester-
borg-Birket, og cand. theol. C. P. F. B. Madelung, kaldet til pers. Kap. for Skelby-
Gedesby. (Lolland-Falsters Stifts Copibog; Skriv. af 20. Decbr. 1871).

22/12 71.

Kjære Adda!

Kommer disse Breve til dig med Posten eller med din Ægteherre?
Vi vente et lille Besøg af ham imorgen, men det er jo rimeligt, at
det bliver kort, thi han skal jo være hjemme til Juleaften, og jeg
vil rigtignok staae paa, at han ikke reiser om Natten. Gid I nu alle
maa have en rigtig glad Juul, eller rettere gid Eders glade Juul ei
maa blive forstyrret af nogen Enkelts Sygdom eller Ildebefindende.
Naar skulle vi sees i det nye Aar? Naar det bliver varmt, kan jeg
nok gjøre en Sviptour, men kan du komme herover i Sommerferien

med dine Børn? Dette Punkt ønskede jeg nok afgjort, for at jeg kan vide, hvorledes jeg skal tænke mig det kommende Aar. Da din Ægtesherres Ønske jo i saa Henseende maa være afgjørende, saa er jeg ogsaa af den Grund glad ved at kunne faa talt med ham.

I det Hele maa jeg være tilfreds med den Maade, hvorpaa mine Prædikener ere blevne modtagne. Den gyldendalske Boghandel har sendt mig de Numre af Dags-Telegraphen og Dagens Nyheder, hvori de ere blevne omtalte. Louise har sendt dig et Numer af Nykjøbings Avis, paa hvis Anmeldelse selv ikke engang du vil have noget at udsætte. — Præsten Krogh,¹ og Lind² have, den første talt, den sidste skrevet til mig om dem paa en Maade, der viser, at de virkelig vare grebne af dem. En Præst Nielsen,³ der har mistet en haabefuld Dreng paa 14 Aar, sagde, at de vare komne med stor Trøst til hans Huus. Derimod kan jeg ikke nægte, at det har undret mig, at Berlingske Tidende beskylder mig for Skjødesløshed, og jeg finder det naragtigt, at han finder, »Søvn« og »Folkehad« behandler Emner, der er specielle for Prædikener. Den sidste er en temmelig jævn Prædiken,⁴ men meget tidssvarende; den første er derimod den af alle Prædikener, der er lykkedes mig bedst.⁵ Jeg er overbeviist om, at der er Nogle, og deriblandt min egen gamle Pige, hvem disse Prædikener glæde, fordi de aabne dem et nyt Indblik i den Herlighed, vi besidde i Christendommen, dermed er jeg tilfreds og lader saa den større eller mindre Indgang i Befolkningen bero paa Guds Villie og være min Forlæggers Glæde eller Bekymring.

Louise og Karen begynde nu at blive Capitalister. Louise eier 1200 Rd. i Creditforeningsobligationer, og Karen 200 Rd. foruden 800 Rdlr. i Overformynderiet. Mit Ideal er, at de af eller efter mig skulle have hver 4000 og for at sikkre mig Opnaaelsen af dette Ideal har jeg sikkret mit Liv for 7000 Rd. Renterne af deres Capitaler og Hævningen fra Vemmetofte anvendes til dermed at forøge deres Capitaler. Det morer mig at købe Obligationer til dem og aflægge Regnskab for Louise. —

Min Hoste er noget haardnakket, dog ikke saa slem som i tidligere Dage. Det forekommer mig, at det begynder at blive lidt bedre med den. Indlagte Brev bedes du give N. C. Jeg giver ham det ikke her, da jeg er bange for, at han saa skal glemme det. Lindsdorff (?) var Gaardeier i Brøndbyøster, og jeg har al Grund til at ansee ham som en agtværdig og paalidelig Mand.

Du bedes kysse Marie, trække Ditlev i Haaret, Johan i Øret, klappe

Emilie paa Kinden og løfte Niels Høyen⁶ i Veiret. Altsammen som
en venlig Julehilsen

fra Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Andreas Laurits Krogh (1816–81), Spr. i Maibølle 1842–63, i Arninge 1863–73, i Ønsløv-Eskildstrup 1873 til sin Død 1881. ² Lind — uvist hvem. ³ Ligeledes. ⁴ Cit. Nyholm, S. 348. ⁵ Nyholm, S. 344. ⁶ Se Note 1 til Brev af 7/6 1871.

[Med anden Skrift: 30. December 1811 — maa være en
Fejlskrift for 1871. Dets Slutning viser, at det er skre-
vet til Adda Frederiksen].¹

Idag var Bonden Borchter Skytte² her, Du kan vist huske ham, det var en af Moders rigtig gode Venner. Han bad om et Exemplar af mine Prædikener, og i Betragtning af det nævnte Venskab forærede jeg ham det sidste, som jeg havde. Han forbausede mig ved at sige til mig, at han dog vilde see mig, inden jeg døde, og da han senere drak Kaffe hos Louise, vakte han hendes Uvillie ved at sige, at han vilde see ind til os til Sommer, »hvis Deres Fader lever saalænge.« Hun fandt det passende, om han havde sagt: »hvis vi leve saa længe.«

Da nu dit Brev ytrer samme Frygt som Borchter Skyt[te], saa har jeg undersøgt mit Befindende, men finder ikke, at der er Anledning for Slægt og Venner til at føle nogen Uro. Vel er jeg meget døvn, og mit gamle Onde er staaende, men jeg sover godt, spiser godt; mit Almenbefindende, for at bruge et Læge-Udtryk, er aldeles tilfredsstillende. Skulde jeg kaldes pludselig bort, saa vilde det være mig kjært, om jeg maatte faae det Hverv at være som en Skytsaand for Børn og Børnebørn.

Hils nu din Flok venligst fra mig og tak Ditlev for hans lange Brev. Bryd dig ikke noget om Bladenes Smaa-Ondskab. Jeg er ganske rolig for, at jeg vil faae det Eftermæle, jeg fortjener.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Kun sidste Side af Brevet er bevaret. ² Borchter Skytte var Landboforeningsformand; sammen med en anden Landboforeningsformand (Hans Olsen) søgte og fik han Audiens hos Kong Christian VIII 13. Decbr. 1845 paa Grund af et Cirkulære, der forbød Afholdelse af Møder om Bondestandens Retsforhold uden forud indhentet Politimester-Tilladelse og ligeledes forbød udensogns Mænds Deltagelse

i saadanne Møder, der derfor ikke maatte holdes i Købstæderne. Da det trak ud med den Resolution, Kongen havde lovet dem om Sagens Undersøgelse, efterlyste Hans Olsen frimodigt Kongens Afgørelse, og 12. Maj 1846 ophævede en Resolution det omstridte Cirkulære (se Hans Jensen: Bondecirkulæret af 8. Marts 1845, Historisk Tidsskrift, 2. Bind, 2. Hefte, Lolland-Falsters historiske Samfunds Aar-bog XI, S. 142).

14/1 72.

Min kjære gamle Pige!

Jeg kan ikke godt finde mig i, at du er syg; jeg trænger til at tænke mig dig glad i din Flok. Naar du er syg, synes jeg, at du er saa ene. Gid du derfor snart atter maatte være rask. Det er godt, at Olsen¹ siger, at Emilies Onde ei har noget videre at betyde; men dog har du ogsaa der ved Siden af din Sygdom en Ængstelse. Havde jeg nu været i Brøndbyvester, saa kunde jeg have kjørt over til dig; men jeg drister mig ikke til at foretage nogen Kjøbenhavns-Reise. Jeg føler, at mit Onde er staaende, maaske dog lidt aftagende, men jeg mærker, saasnt det bliver Frost. Jeg er imidlertid glad over selv at have forrettet Ordination;² nu har jeg ikke nogen presserende Forretning og kan med Rolighed oppebie Sommerens Komme.

Gyldendal er villig til at overtage Udgivelse af et Hefte paa 10 a 12 Ark af Bindsbølls Efterladenskab, Bispinde Bindsbøll har bifaldet Contracten, og der er saaledes god Udsigt til at faae Sagen i Gang i Forsommeren. Jeg troer virkelig, at dette Arbeide vil glæde mange Mennesker.

Jeg maa henlede din Opmærksomhed paa en Anmeldelse af mine Prædikener, der skal staae i Dagbladet. Jeg haaber selv at faae det Numer af Dagbladet tillaans. Anmeldelsen skal være god ☺: velvillig og vil saaledes sandsynligvis glæde dig.

I denne Tid er Richard[t]³ her med Kone. Dette Besøg glæder mig, og jeg troer ogsaa, at det er til Opmuntring for Louise. Karen har endnu ikke rigtig forvundet Expeditionen til Fuglsang.

Lev vel, min kjære Adda. Skulde din Sygdom tage en farlig Ven-ding, saa lad der blive telegraferet til mig. Telegrapherer du: »Kom«, saa kommer jeg.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Formentlig Læge Peter Christian Olsen, Kjøbenhavn. ² 4/1 1871 blev Paul Thorvald Benedict Boisen kaldet til pers. Kap. i Vesterborg-Birket og ordineret i Maribo 10/1 1872. ³ Se Note 3 til udateret Brev fra Oktober 1871, S. 105.

Kjære Adda!

Du har forvænt os med Breve. Naar der kommer Brev fra dig til Een af os, saa synes det os at være i sin Orden, men naar vor galopin kommer hjem fra Posten uden at medbringe Brev fra dig, saa forekommer det os ikke at være i sin Orden. Vore Tanker ere jo stadig hos din lille Emilie; vi længes saa meget efter at høre, at der er et bestemt Vendepunkt til det Bedre, og at hun er oven Senge. Ditlevs¹ Svagelighed kaster ogsaa en let Skygge over Tanken, naar den dvæler ved ham. Undertiden staaer han for mig som Karens Efterfølger, naar hun er bleven dimitteret ved Confirmationen; men derom kunde der vel jo fornuftigvis kun være Tale forsaavidt han alligevel skulde ud af Huset, og der er jo store Fordele forbundet med at holde den hele Flok sammen, saa længe som muligt. Paa den anden Side er jeg jo i egne Tanker en ret god Skolemester. Karen er i det Hele straalende. Louises Humeur er i Grunden noget tungt; det ytrer sig ikke positivt, men negativt. Jeg ønsker derfor, at hun nu og da skal komme ud og see Fremmede. Det forekommer mig, at hun oplives af det. Hun er meget indtaget af Rectorens² Døttre, og jeg glæder mig derover. Igaaraftes vare vi hos Grønbæks.³ Han lod til at sætte Priis paa, at jeg kom. Det forekommer ogsaa mig selv, at det gjør mig godt at komme lidt ud, man føler sig mere glad ved at være hjemme.

Med Brystet (for at være kort) er det uden Tvivl nu ligesaa godt, som før jeg tog ud paa Visitats, men jeg er bleven mere ængstelig og selv-observerende. Lev vell! Gid vi snart maa høre godt Nyt fra dig. Venligst Hilsen til Mand og Børn.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

P. S. Indlagte Brev bedes ved et paalideligt Bud sendt Gartner Nielsen.

R. A.

¹ Se Note 9 til Brev af 16/8 1870. ² Rektor for Nykjøbing Kathedralskole var Professor, Dr. phil. C. P. Paludan-Müller, udn. 16/8 1853. ³ Amanuensis paa Nykjøbing F. Bispekontor.

Kjære Adda!

Den lille Stump ængster mig. Gid det dog snart maatte tage en decideret Vending til det Bedre. At Rosen flytter sig nedad er vel et godt Tegn, og for smaa Børn betyder vel Trøske heller ikke nogen farlig Omstændighed. Saa længe han er syg, savner jeg en af mine bedste Glæder, den at tænke dig glad i en glad Flok. Er du nu fuldkommen rask, lider ikke dit Helbred ved den megen Forstyrrelse om Natten?

Jeg har i de sidste Dage udført to Bedrifter. I Fredags var Louise og jeg kjørende ind til Nykjøbing og aflagde Visit hos Baronesse Holsten¹ og hos Bentzens.² Min nye Ungersvend³ falder ikke rigtig i Folks Smag, de leer af ham, men det kan da være det samme. Idag vare vi, ligeledes kjørende, til Kirke og hørte Pastor Haar. Af begge Toure har jeg ikke havt videre Skade, saa jeg begynder nu igjen at betragte mig selv som en heel Karl. Disse gode Tanker om mig selv ere bleve bestyrkede derved, at intet af Pastor Haars Prædiken gik tabt for mig. Han taler rigtignok ogsaa meget tydeligt, og jeg sad lige under Prædikestolen. Idag har Louise havt en Ride-tour, og imorgen skal hun besøge Gartneren paa Fuglsang med Frøken Bentzen og Broder. Jeg veed ikke rigtig, om det er ganske passende; han er 60 Aar gammel. Jeg har paalagt hende, at hun maa see til J. Frederiksens.

Johannes⁴ er i den senere Tid bleven alvorlig religiøst bevæget; jeg corresponderer stadigt med ham. Han tænker nu alvorligt paa at bosætte sig, og det forekommer mig, at hans Planer ere fornuftige. Han vilde ikke let kunne faae en Pige, der passede bedre til ham end den, han har faaet. Maja [Maria]⁵ er saa fordringsløs, saa lidet selvbehagelig, saa reen og sanddru, saa nøisom og sparsommelig, at det ikke vil være hendes Skyld, om ikke alt gaaer godt. Hun har lidt ondt ved at faae ind i sit Hoved, at ikke Fuglsang, men Bispe-gaarden er hendes Hjem, naar hendes Moder er borte. Nu er jeg næsten bange for, at jeg har gjort hende lidt ængstelig for at opfylde de deraf følgende Forpligtelser. Jeg vilde ønske, at Johannes vilde consulere N. C. om sine oeconomiske Planer, at N. C. ikke vilde være altfor hurtig og resolut i sin Dom, og Johannes ikke altfor prikken. — Begge Døttrene omspænde min Dag; jeg begynder den med Karen og ender den med Louise. Det morer mig at læse med dem begge to. — Jeg har stor Glæde af at læse Livius med dem

begge to. Han fortæller saa fortræffeligt, er saa fiin og elegant i sine Udtryk. Det er et stort Værk at komme igjennem; det vil tage flere Aar; men da vi ikke skulle op til Examen, saa have vi jo Tiden for os. Jeg kan ikke erindre, om jeg har fortalt dig, at Hegel vil overtage Forlaget af et Hefte paa 22 Ark af Bindsbølls Efterladenskab, forbeholdende sig sin Frihed med Hensyn til Resten. Samme Efterladenskab optager nu saa godt som hele min Arbeidstid. Det vil tage mig mindst et Fjerdingaar. Jeg begynder imidlertid at faae Lyst til at skrive en Pjece om Skolevæsnet. Vil du være saa god at bede N. C. at sende mig de Numre af Folketidenden, hvori findes Halls Tale om Skolereformen. Du maa ikke ansee denne Bøn for opfyldt, før N. C. har sagt dig, at Numrene ere afsendte. Lev vel, min kjære gamle Pige. Det har været min Søndags-Fornøjelse at sidde og passiare med dig.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Sandsynligvis Baronesse Edle Sophie Elisabeth Holsten, Søster til Stiftamtmand i Nykøbing F., Baron F. Fr. Chr. Holsten. ² Rim. Eduard Bentzon, se S. 132. ³ Monrads nye Hest. ⁴ Johannes Monrad, D. G. M.'s næstældste Søn, f. 4/8 1849. ⁵ Maja Friderichsen, hans Forlovede, med hvem han blev gift 19/10 1872.

2/2 72.

Jeg vilde ønske, at jeg var hos dig, min kære gamle Pige, og at jeg havde dig i mine Arme og dit Hoved ved mit Bryst, og at Gud saa vilde give mig trøstende og styrkende Ord. Det er en svær Tid, en Prøvelsestid at see Dag og Nat den lille Emilie lide. Nu skal du huske paa, at Du virkelig troer paa Gud Fader, Almægtigste, og at Alt staaer i hans Faderhaand. Saa skal du ogsaa erindre, at naar man er træet, anstrengt og bedrøvet, saa er man tilbøielig til at see Alt i et mørkere Lys.

Vi har havt et tungt Dødsfald her i Byen. Byfogden, Justitsraad Pontoppidan¹ har mistet sin Kone — det er anden Gang — og sidder tilbage med 11 Børn, hvoraf mange ere smaa. Tak for Dagbladet.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Justitsraad C. L. F. Pontoppidan, Borgmester, Byfoged, By- og Raadstueskriver i Nykøbing F.

Kjære Adda!

Jeg sender dig indlagt saavel et Brev fra Olga til Moder som fra Viggo til mig. Det forekommer mig, at det i det Hele gaar fremad med Viggo, og at saavel han som Olga befinder sig vel. Kunde du ikke leilighedsvis vise Olsen¹ Olgas Brev om Udsletten[e] paa Johannes's Ryg; det var dog muligt, at han kunde vide et eller andet Raad.

Igaar var jeg første Gang paa en Udflugt. Jeg overværede Guds-tjenesten i Sønner Kirkeby, og har ikke sporet nogen Ulempe deraf. Jeg har derfor i Sinde, naar Veiret er nogenlunde, at fortsætte mine Udflugter om Søndagen. Elisabeth² var igaar i Besøg hos Karen.

Paa Onsdag gjør vi et lille Gilde for Tesdor[p]fs i Anledning af Datterens Forlovelse. Skjønt jeg just ikke kan sige at have mødt megen af den Slags Opmærksomhed, saa anseer jeg mig dog ikke derfor for fritaget for at vise den. Jeg vil ogsaa gjerne, at Louise skal komme lidt ud. Jeg selv har bedt Jes³ med Kone; de andre ere bedte efter Conference med Fru Tesdor[p]f. —

Jeg sender idag »Fædrelandet« en Artikel om Renan.⁴ Jeg gad vide, om ikke Samvittigheden skulde slaa Ploug ved forskellige Yttringer. Jeg corresponderer iøvrigt ikke med Ploug, men med Redaktionen af Fædrelandet. Artiklen er en Forpostfægtning med G. Brandes. I Nyt Dansk Maanedsskrift kommer nogle Bemærkninger med mit Navn under om Darwinismen. Jeg tænker at faae et Exemplar, som jeg skal sende dig. Idag begynder jeg paa en Piece om den paatænkte Skolereform. Naar du nu hertil føier Sysselsætelsen med Bindsbølls Efterladenskab, saa vil du see, at jeg ikke mangler Beskjæftigelse.

Jeg er meget længselsfuld efter at høre, at det gaar rask fremad med Emilie. Jeg haaber, at Louise har gjort dig opmærksom paa, at Hunden gøer, naar man trykker den paa Maven.

Er du ikke nok saa god at besørge indlagte Brev til Gartner Nielsen i Virum?

Lev vel, min kjære Gamle! Staa kjæk i alle Storme! Venligst Hil-
sen til N. C. og alle Børnene!

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 1 til Brev af 14/1 1872. ² Rim. Elisabeth Kirstine Friderichsen, f. 15/12 1850, Datter af Jægermester David Peter F., Kærstrup. ³ Vel Niels Jessen Friderich-

sen (f. 26/10 1829), Ejer af Stensgaard og Forpagter af Fuglsang. 4 Ernest Renan (1823–92), fransk Orientalist og Religionshistoriker. Artiklen »Ernest Renan og Georg Brandes« blev trykt i »Fædrelandet« 1872, Nr. 35.

[Nykjøbing F.] 5/2 72.

Kjære Viggo!

Jeg har rigtig faaet dit Brev af November og Olgas Brev til Moder. Det er underligt at vedblive at faae Brev til hende, saa længe efterat hun er død, men da Brevet med Efterretningen derom først afgik i Begyndelsen af October, kan det vel ikke være hos Eder før først i December. Vi befinde os i det Hele ret vel. Addas lille Emilie har allerede været syg over tre Uger, og det gaaer ikke rigtig fremad med hendes Helbredelse. Det gjør mig ondt for Adda, naar der er noget saadant i Veien, thi Niels Christian er med Professuren, Rigsdagen og de svenske Forretninger nødt til at være saa meget fra hende. Hun ammer selv den lille Dreng, og saa har hun i denne Tid megen Nattevaagen. Karen og Louise ere raske. Med mig selv er det nu igjen meget bedre; jeg troer, at jeg i Grunden er ligesaa rask, som førend jeg fik min sidste Forkjølelse, men jeg kan dog ikke dølgge for mig selv, at mine Respirations-Organer ere ikke saa lidt svækkede. Desuden lider jeg af en stærk Susen for begge Øren, der i en ikke ringe Grad besværliggjør min Hørelse. Naar jeg sidder tæt ved Prædikestolen, kan jeg dog endnu godt følge en Prædiken. Da jeg nu er over 60, kan jeg dog ikke undre mig over, at Alderdoms-Skrøbelighederne begynde at indfinde sig; iøvrigt forekommer det mig ikke, at jeg kan mærke noget til Alderdoms Svækkelse. For Louises og Karens Skyld har jeg forsikkret mit Liv for 7000 Rdl. Dette medfører en maanedlig Udgift af over 60 Rd., men det er mig ogsaa paa den anden Side til en stor Berølgelse.

I det Hele taget maa jeg være tilfreds med den Modtagelse, mine Prædikener have fundet. Man har endogsaa i højere Grad, end jeg kunde vente, seet bort fra politisk Uvillie. For Tiden sysler jeg med Udgivelsen af Bindsbølles litteraire Efterladenskaber,¹ skriver nu og da en lille Artikel med eller uden Navn, er ifærd med en Piece om den paatænkte Reform af vort Skolevæsen. Du seer at jeg saaledes har fuldt op at gjøre. Dagene løbe derfor ogsaa hurtig, saa jeg knap ved, hvor de blive af. En Time eller to læses med Karen om Morgen, en Time om Aftenen læses Livius med Louise. Vi have nu læst 1½ Bog; det er min Agt at gjennemlæse hele Livius. Det morer

baade Louise og mig; hun kommer godt efter det. Blandt de unge Piger er der forskjellige, som interessere Louise; navnlig er det Tilfældet med Rectorens² Døttre.

I den politiske Tilstand i Europa er der ikke foregaaet nogen Forandring. Vi have vel en Deel Arbejderbevægelser og Møder af Socialister, men det lader dog ikke til, at den socialistiske Aand kan trænge ret ind hos os. Thiers styrer Frankrig og tumler med Partierne. Østerrig kaster sig snart til den ene og snart til den anden Side for at komme ud af de Vanskeligheder, som de forskjellige Nationaliteter berede det, uden at det hidtil er lykkedes. Her hjemme leve vi jævnt hen i vor gamle Suppedans. Venligst Hilsen til Olga og Drengene! Hold dog Styr paa Manawatu!

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Blev under Titlen »Tanker til Eftertanke« udgivet 1873 af Biskop Monrad og Stiftsprovst Kofoed-Hansen. ² Rektorens Døtre: Rektor var C. Paludan-Müller til 29/6 72, da han udnævntes til Prof. i Historie.

5/3 72.

Kjære Adda!

Hvor det nu er længe siden, at vi have hørt fra dig; det er nu over otte Dage. Betragter du Johannes¹ som et levende Brev, der skal gjælde for lang Tid? Bedst gjør du i at lade os vide, hvorledes du har det snarest muligt. Johannes befinder sig vel og nyder Livet ved Majas Side. Han gjør et godt Indtryk paa mig, men jeg tilstaaer, at jeg ikke kan forstaae det dolce farniente. Hans Forkjølelse er i Aftagen, men endnu ikke ganske hævet. — Vor Læsning af Livius indskrænker sig nu paa Grund af Besøget til een Side. — Karen har havt Besøg af Elisabeth,² i hvis Selskab hun finder bestandig mere Behag, og da det er en god Pige, er jeg glad derover. De var paa Comedie sammen og morede sig fortræffeligt; Elisabeth laa her om Natten. — Jeg selv begynder nu at visitere uanmeldt; var i Søndags otte Dage hos Worsøes³ i Gunsløv — Marie, f. Møller, kjørte med mig til Nykjøbing og spadseerte derpaa frimodigt til Nysted, hvor et af Søsterbørnene var sygt — og i Søndags til Øster-Ulslev. Desværre hører jeg meget slet og begynder for Alvor at tænke paa at give mig under Cuur. Jeg har læst G. Brandes og har i Sinde at tage til Gjenmæle mod ham; men imorgen skal jeg begynde at skrive min

Prædiken, thi jeg skal prædike paa Søndag i Nykjøbing. Jeg er meget trykket i denne Tid; du gjør derfor bedst i snart at skrive til din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Adda F.'s Broder Johannes Monrad, Maja Frederiksen, hans Forlovede. ² Se Note I til Brev af 4/2 1872. ³ V. F. C. Worsøe, Spr. i Gunslev, g. m. Bodil Marie Møller, Datter af Stiftsprovst, Dr. phil. H. Ulrik Møller, Thoreby.

10/3 72.

Kjære Adda!

Jeg er noget bekymret over Nr. 6; Nr. 6 skal være velkommen, men synes mig at være lidt »voreilig«, og jeg kan jo ikke andet end ønske, at det var vel overstaaet for dig, min egen gamle Pige. Niels Christians Tab er jo betydeligt, og det gjør mig ondt, at paa en saadan Maade i det Mindste endeel af hans Arbeide skal sættes overstyr. Louise har det ikke rigtig godt, hun har de sidste Par Nætter havt Smerter i Underlivet, i Ryggen og ondt i Hovedet, men vil ikke endnu tillade, at jeg taler med Doctoren. Saa føler hun sig trykket og saa er det, som vor Smule Solskin bliver borte. Saa kommer Johannes's Fremtid at staae for mig som saa usikker, og der ikke kommer nogen Post fra Ny Zealand, saa kommer hele Horizonten til at staae saa mørk. Det er i Grunden en Skam at skrive saaledes til dig, men du vil jo vide nøiagtigt, hvorledes jeg har det. Jeg har i Dag prædikedet i Nykjøbing Kirke, men føler mig ovenpaa ei saa glad, som jeg burde. Hvorfor? Ja det er mig umuligt at sige. Jeg føler mig egentlig kun rigtig vel i en Landsbykirke. Naar man er blevet et saa gammelt Menneske, burde man have stadig Fred i sin Sjæl, og det er noget mistrøstigt at være underkastet Stemninger, men man maa jo bære dem, og naar man kan skrive om dem, viser det jo, at man ikke er saa heelt betaget af dem. »Allzeit voran« er en ækel Roman af Spielhagen,¹ og den er ikke skikket til at hæve Misstemningen mod Verden. Saa tilgiv mig nu dette Brev; hvem har sagt, at man skal være glad over Verden. Saa vil jeg bede til Gud, glæde mig over ham og Frelseren og befale Eder alle til hans naadige Varetægt. Selv kan jeg kun gjøre saa lidt for Eder.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

11/3 Vel er det Graaveir i Dag, men dog har jeg atter Solskin.

R. A.

1 Tysk Romanforfatter (1829–1911); gjorde sig først især bemærket ved store Samfundsromaner (»Problematische Naturen« 1861, 50. Oplag 1907), »Durch Nacht zum Licht«, »In Reih und Glied«, »Hammer und Amboss«, »Allzeit voran« o. fl.

Nykjøbing 25/3 72.

Min kjære Adda!

Tak for dit Brev af 22. d. M. Gid dog Faldet ikke maa have Følger for N. C.; vi længes efter Brev for at faa at vide, hvorledes han har det. Fortæl Johan, at jeg er vred paa ham, thi det er jeg virkelig eller har i alt Fald været det.

Louise vil gjerne have, at du skal være her under Landmands-forsamlingen, da hun haaber lettere ved din Hjælp at kunne over-staae Gjæsternes Besværlighed. Jeg har bedt de to unge Hager,¹ og har i sinde at indbyde Meincke.² Naar nu dertil kommer Frederik-sen,³ saa har jeg fire Medlemmer. Louise ønsker, at du skal tage det størst mulige Antal Sengklæder med dig. Du er nok saa god i Tide at lade hende vide, hvor mange du kan medtage uden at overskride Maadeholdets Grænser for at vi kunne tage Bestemmelse om, hvad der er at gjøre.

Louise er ikke rask, hendes Befindende foruroliger mig, hun har ingen Tillid til Købke;⁴ jeg har derfor henvendt mig til Struckmann med Anmodning om at være hendes Livlæge. Jeg har bedt ham om at komme idag, men idag er det et forrygende Veir. Hun har i den senere Tid to Gange spyttet Blod, troede at have Diarrhoe, men det var Blod, der gik fra hende, har Smerter i Mave, Ryg, Hoved. —

Sidenius med Kone har afbrudt mit Brevskriveri; men jeg regner saadanne Besøg med til mine Embedsforretninger og saaledes fjerner sig den ubehagelige Følelse ved at blive forstyrret.

Struckmann er kommet og har undersøgt Louise. Han siger, at hun har nogen Blegst og begyndende Tubercles. Til dig skriver jeg dette, men det er jo iøvrigt ikke værdt at tale om det. Jeg er glad over, at hun er kommet under en kyndig Behandling. St[ruck-mann] erklærer det for at være Humbug med Ørenlæger. Jeg afventer Resultatet af Louise Grønøbæks Cuur. Endnu synes hun ikke, at det hjælper hende.

Igaar var jeg i Arninge og hørte Krog⁵ og tilbragte nogle fornøjelige Timer i hans vakkre Familie. Jeg tog Løverdag Aften til Maribo, vilde have overnattet hos Meinckes, de vare paa Nielstrup,

– saa paa Gjæstgivergaarden, leiede Vogn til Arninge og kom endnu samme Dag tilbage til Hjemmet med Gardes.

Jeg har skrevet en Afhandling mod Brandes; den kommer maaske i »Fædrelandet«,⁶ og jeg har været saa ivrig med at skrive, at jeg har været formelig træt i Fingrene. Derfor har jeg ikke skrevet til dig før og takket dig for de gode Timer, jeg havde hos dig paa Hummeltofte. Hvis jeg giver mig i Cuur i Kbhvn., maa Karen og Louise blive her. Hils N. C. og lykønsk ham i Anledning af hans Fødselsdag. Gid han maa faa rige Frugter af sine utrættelige Anstrengelser. Lev vel, min egen kjære Adda. Hils Johannes, hvis han endnu er i Kbhvn.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Rim. Brødrene Alfred Hage (1843–1922) og Johannes Hage (1842–1923), Ejere henholdsvis af Oremandsgaard samt Kallehave Færgesgaard og af Nivaagaard m. fl. Gaarde. ² Johan Henrik Meincke, cand. jur., Forpagter paa Søholt, senere Godsejer (Danske politiske Breve IV., Bd. IV., S. 47, Note ibd. B. IV, S. 466.). ³ Rim. Johan Ditlev Frederiksen (1846–1920), Ejer af Baadesgaard ved Nakskov 1870–72, senere økonomisk Leder af Sukkerfabrikken Lolland og derefter af Fabriksejer Chr. D. A. Hansens Filialfabrik i New York, senere i Little Falls indtil 1924. ⁴ Læge i Nykjøbing F. ⁵ Se Note I til Brev af 22/12 1871. ⁶ I »Fædrelandet« 10/2 72, Nr. 35, jvf. 24/2 72, Nr. 47; ibd. Nr. 78, 79, 80 1872 under »Mærket 44« om Ernest Renan og G. Brandes de to førstnævnte Numre af »Fædrelandet«, i de sidstnævnte Numre 3 Artikler om »Den frie Tanke og Dr. Brandes's Forelæsninger«; senere udsendt som Særtryk.

[Udateret; rimeligvis fra Foraaret 1872].

Kjære Adda!

Tak for dine to Breve fra Sverig! Alle dine Stumper befinde sig i høieste Velgaaende. Marie¹ har i kort Tid gjort store Fremskridt i min Gunst og gjør nu Emilie² Rangen stridig. Hun er saa tilfreds og glad og lige overfor Emilie saa underlig eenfoldig og uskyldig. Naar jeg undertiden om Morgenens vækker hende med et Kys, saa vaagner hun med et Smil. Marie og Emilie lege ypperligt sammen, strides undertiden, kunne ogsaa føre en heelt alvorlig Samtale, f. Ex. om hvad der er at foretrække: Vælling eller Mælk med Brød. Drengen³ har nu begyndt at krybe, skraaler dygtigt med tørre Øine, men er iøvrigt straalende. Han seer saa forundret paa mig, naar han udtrykker Ønsket om at blive taget op, og jeg ikke straks føier ham.

Fra Viborg er der kommet en Indbydelse til at stille mig; jeg gik

foreløbigt ind paa det, efterat jeg først havde confereret med Fritsche;⁴ men der kom Vrøvl, og nu holder jeg mig til Roeskilde og har afslaaet en Opfordring fra Borgmester Larsen til at stille mig i hans District.⁵

Jeg overvinder, kjære Adda, næppe min Inerti; naar det kommer til Stykket, bindes jeg af Louise og Karen og saa af den anden Behandling af det Bindesbøllske Efterladenskab, som jeg skal have tilendebragt i denne Maaned. Hertil kommer, at jeg til dagligdags reiser saa meget, at det falder mig vanskeligt at opdrive den fornødne Reiselyst. Skulde du eller N. C. have faaet en Revue de[s] deux mondes med Eder?

Venligst Hilsen fra Louise og Karen.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Marie og ² Emilie, se Note 6—7 til Brev af 16/8 1870. ³ Drengen — se Note 1 til Brev af 7/6 1871. ⁴ Thorvald Fritsche, 1857 Adjunkt ved Roskilde Katedral-skole, 1874 Overlærer ibd. ⁵ Slagelse.

[Nykjøbing F.] 5/4 72.

Kjære Viggo!

Dit Svar paa Brevet om Moders Død ankom da endeligt. Det har været saa underligt at modtage Brev til Moder, efter at hun var gaaet bort. Vort Liv glider jævnt hen den ene Dag som den anden. Louise rykker rask fremad i den tredie Bog af Livius. Det morer mig at læse med hende, Karen tager en 1½ Time af min Dag. Her er mange Mennesker, som vi synes godt om, men vi see dog ikke Mange. Contoen Fremmede er ikke optaget paa mit Tidsbudget. Igaar spiste jeg til Middag ovre hos Neergaard¹ paa Fuglsang; jeg kjørte derover i min Enspændervogn med Gerda [Hestens Navn]. Da jeg kjørte hjem, var det ganske mørkt, saa jeg havde ondt ved at see Vejen. Det var ligesom en Duft fra Ny-Zealand. — Neergaard har statsvidenskabelig Examen, er vel nogle og tredive Aar gammel, [der] er noget Menneskeligt og Naturligt, men ogsaa noget Kantet i hans Væsen, men det fornøier mig altid, naar det Menneskelige træder frem. Han siges at gjøre Cour til en Datter af Consul Bentzen her i Byen. Han har en elskværdig Søster, som jeg ønskede Louise skulde stifte nærmere Bekjendtskab med; hun er Sommergjæst paa Fuglsang.

Igaar var Louise og jeg henne og hørte Christiani² i Nysted konfirmere. Det er en begavet Mand, Ivrig Grundtvigianer. Vi drak Caffé hos Stiftsprovstinde Møller.³ Hun er apoplektisk i den ene Side og kan ikke tale, men Mildhed og Kjærlighed straalere saaledes ud af hendes Øine, at naar jeg kommer fra hende, er det, som om jeg havde hørt en udmærket Prædiken ved at se Aandens Kraft over legemlig Svaghed og legemlige Lidelser. Om Middagen var Louise hos Tesdorpf⁴ og Karen hos Pontoppidans,⁵ hvor en Datter var confirmeret. . . . Jeg seer jo gjerne, at hun kommer lidt ud for at lære at omgaaes Menneskenes Børn. Jeg lider vedvarende af en stærk Susen for Ørene, der meget besværliggjør min Hørelse. Naar en Præst taler sagte, kan jeg ikke høre ham, og hermed lægges Hindringer i Veien for min Embeds-Virksomhed. Jeg begynder derfor alvorligt at tænke paa at reise til Kjøbenhavn for at underkaste mig en Cuur, skjønt jeg rigtignok ikke antager, at den vil udrette noget. Jeg vil under alle Omstændigheder see at klare mig igjennem, saa længe jeg kan, og kun søge Afskjed, naar det er klart, at jeg ei længer kan bestyre mit Embede. Jeg har i denne Tid skrevet nogle Artikler mod Brandes; de ere trykte i »Fædrelandet« under Mærket 44 og udkommer som en særskilt lille Piece;⁶ den vil blive sendt til dig med næste Post. Brandes's Virksomhed gaar paralel med Internationales. Jeg anseer det iøvrigt for gavnligt, at de Tanker, der snige sig om i Samfundet, komme til Udtalelse; det er kun paa denne Maade, at man kan komme til at imødegaa dem.⁷ Iøvrigt sysler jeg stadigt med Bindsbølls literære Efterladenskab, saa jeg har nok at tage Vare. Fortæl mig lidt om de Danske, West, Rørdam, Bloch o. s. v. Hvorledes lever Capt. Hansen? Opgjør i næste Brev vort Mellemværende! Med venligst Hilsen til Olga og Børnene.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Neergaard, R. V., cand. polit., Godsejer, arvede efter sin Moders Død 1866 Gaardene Fuglsang og Priorskov. ² Christiani, Anton Carl Emil (1817—1901), Spr. i Nysted (1871—86). ³ Marie Louise Hulda Møller, f. Sidenius, Enke efter Stiftsprovst, Dr. phil. Hans Ulrik Møller (1796—1862). ⁴ Se Note 1 til Brev af 28/10 71. ⁵ C. L. F. Pontoppidan, Borgmester og Byfoged i Nykøbing F. ⁶ Under Titlen: Den frie Tanke og Dr. Brandes's Forelæsninger, 1872. ⁷ Cit. Nyholm, S. 356.

Min kjære Adda!

Nu har du atter Bekymring og det for din lille Øiesten,¹ og nu længes vi atter efter hver Dag at høre fra dig. Jeg har ikke noget rigtig tydeligt Billede af den lille Stump, det er en stor Skam, men jeg har ikke givet mig saameget af med ham som med de andre Børn; derfor er han mig lige kjær, men det er dog en Mangel, hvorpaa jeg maa raade Bod.

For ikke at udsætte Begyndelsen for længe har jeg idag skrevet til Ministeriet om Reise-Tilladelse; jeg har besluttet at søge Raad i Kbhvn. mod min Tunghørighed, men har endnu ikke bestemt, hvilken Læge jeg vil konsultere. Jeg er bange for, at Meier er noget kluntet paa Haanden. Jeg tænker at kunne reise tidligst om otte senest om fjorten Dage.

Richardt² kom ganske uventet og har været her et Par Dage. Han var som sædvanlig meget elskværdig. Jeg vilde ret ønske, at han snart maatte faae en Ansættelse, thi hans nuværende Stilling kan ikke andet end i Tidens Længde falde ham trykkende. Igaaraftes vare vi ovre paa Fuglsang hos Jes. Kerstruperne³ vare der 12 i Tallet, det var et helt Mylder af Børn. Ada! hvor var de artige! Der var aldeles ingen Skrig eller Skraal! Hvor maa ikke vore Børn støde dem! Men det er det samme, jeg bytter ikke.

Naar kommer N. C. til Nykjøbing? saa haaber jeg da at faae ham at se. Lev vel! Hils ham og Børnene, men først og fremmest Niels Høien [Dattersønnen].

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Rim. Sønnen Niels Høyen Frederiksen (f. 4/6 1871). ² Richardt var paa dette Tidspunkt endnu Forstander for Tune Folkehøjskole, hvor Tilgangen af Elever svigtede, og hvor Arbejdet næppe egnede sig for ham. Han blev 2/9 1872 Kap. p. l. i Store Heddinge. ³ Kerstruperne: Jægermester David Peter Friderichsen og hans store Børneflokk.

[Udateret — rim. fra April 1872].

Kjære Adda!

Emilie er ankommen i god Behold. Hun var meget skikkelig hele Veien, men da hun skulde ombord paa Dampskibet og iland, fremkaldtes hendes Taarer ved det skrækkelige Syn af de vilde Bølger.

Hun er meget mild og venlig mod mig. Der er Moer i Navnet Morfader.

Min vidunderlige Helbredelse. 1. Akt Bispegaarden: Hvad siger De om Ørenlæger? Struckmann: Humbug, lutter Humbug. — 2den Akt: Latinskolen. Jeg: Struckmann siger, at det er Humbug med Ørenlæger. Fru Møller: Da courerer han saamen selv for Tunghørighed. Jeg: Han skal ikke dø i Synden. 3die Akt Bispegaarden. Jeg: Jeg troede ikke, at De gav Dem af med Humbug. Struckmann: Hvorledes det? Jeg: De courerer for Tunghørighed og siger, at det er Humbug med Ørenlæger. St.: Jeg tager Ørevox ud. Jeg: Maaske min Tunghørighed kommer af Ørevox? St.: Meget muligt. Jeg: Vil De undersøge mig? St.: Jeg skal tage mine Instrumenter med mig imorgen. 4. Akt: Undersøgelsen foregaar. Der er Ørevox i begge Øren. St. giver Ordre til, at de skal fyldes med Naphtadraaber, der skal blive, til jeg mærker Varmen. Det skal gjentages fire Gange. 5. Akt: St. kommer med en Sprøjte, der har en kraftig Straale. Store Klumper falder ud, og nu hører jeg Græsset gro. Det er saa besynderligt. Hvor man taler høit; hvor man træder haardt! Der er jo en Muus, som gnaver. Nu ringer Klokken i Nykjøbing. Den følgende Morgen vaagnede jeg ganske tidligt. Man gaaer paa Loftet. Det er da ogsaa en forfærdelig Støi, de Vogne gjøre. Undertiden er jeg bange for, at Hørelsen skal gaae ligesaa hurtigt, som den er kommen. Saa tager jeg mit Uhr op. Ja, jeg kan høre dets Dikken, naar jeg holder det op til Øret.

Med venligst Hilsen til N. C. og Børnene

din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

Nykjøbing 18/4 72.

Kjære Adda!

Jeg er rigtig glad ved at tænke paa dig. Havde jeg ikke dig, hvor fattig vilde jeg da ei være, saa havde jeg heller ikke N. C. eller Eders fem Børn. Idag forgylder jeg din ene Finger; det er et Symbol paa mit Ønske at forgyldte hele din Person.

Jeg glæder mig til at faa Emilie herover; jeg beholdt gjerne hende og hvilkensomhelst af dine Børn for bestandig.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

Min kjære Adda!

Dette Brev haaber jeg, at Du modtager paa din Bryllupsdag¹ eller rettere paa en Bryllupsdag. Det vil være 32 Aar siden, at din Moder blev min, og saa gik der ikke et Aar, før hun skjænkede mig Dig, og det var jo en god Gave, som jeg ikke kan være taknemlig nok for. Gid din Forkjølelse var ovre, og N. C. maatte begynde at blomstre kraftigt op.

Det er morsomt, hvilken stor Rolle Emilie² spiller her i Huset; hun er i mærkelig Grad oplivende for os allesammen. Jeg kommer til at smile ved at see, hvilken Indflydelse den lille Stump udøver. Idag blev jeg noget overrasket ved at see, hvor nær hun tog sig det, at jeg blev først færdig, da vi kappedes om, hvem der først skulde blive klædt paa. Hun lader til at befinde sig meget vel. Louise sætter det som et Maal for sin Stolthed, at hun skal være tyk og rødmutset, naar du kommer. Det forekommer mig, at Louise befinder sig bedre, men hun taler jo rigtignok ikke meget om sit Ildebefindende. Jeg har en lille hæmorrhoidalsk Svulst, der dog ikke generer mig. Første Correctur af første Ark af B.'s Arbeide³ er expederet. Igaar var jeg til Præstekonvent hos Pastor Haar. Paa Løverdag begynder jeg min første egentlige Visitats, men jeg tager kun eet Præstekald ad Gangen.

Jeg har svaret Roeskildenserne, at det efter den indtraadte Forandring i mine huuslige Forhold ikke længer var noget Offer at stille mig, at jeg personlig morede mig ved en Valghandling, enten jeg valgtes eller faldt igjennem, men at det ikke var sømmeligt, at en Biskop reiste Landet rundt, stillede sig og faldt igjennem, og at jeg derfor maatte ønske en Opfordring fra mere end Halvdelen af Vælgerne. Herpaa fik jeg vedlagte Svar, som du lever[er] mig tilbage Mandagen den 6te Mai paa Hummeltofte, og vil du nok være saa god at sørge for, at der er en Vogn ved Stationen ved Aftentogets Ankomst. — Jeg skrev til Hall,⁴ at jeg haabede, Ministeriet ei tog det ilde op, hvis jeg gjorde uden Tilladelse en lille Sviptour til Hummeltofte. Herpaa svarede han, at der var flere Ting, han ønskede at tale med mig om. Saaledes er [det] jo bleven en ligefrem Pligt for mig at se til Dig, N. C. og Eders Børn. Jeg bliver to, høist tre Dage. Hils N. C. og Børnene fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ 1. Maj. ² Se Note 6 til Brev af 16/8 1870. ³ B.'s Arbejde: »Tanker til Eftertanke over Søn- og Festdags Evangelierne; uddragne af Biskop Bindsbølls Efterladenskab« ved D. G. Monrad og Kofoed-Hansen 1872. ⁴ C. C. Hall var Kultusminister i Ministeriet Holstein 1870–74.

Udateret Brev [1872].

Kjære gamle Pige!

Det er for mig en temmelig ligegyldig Sag, om jeg visiterer den ene eller den anden Maaned. Jeg kan derfor godt visitere fra den anden Mai til Maanedens Udgang, og i den Tid kan du saa godt have Søstrene. Saa kommer jeg ind til Kjøbenhavn i Begyndelsen af Juni og reiser med Louise til Sverig, og paa Tilbagereisen tager jeg Karen med os herover.

Emilie¹ synes hver Dag at befinde sig bedre herovre. Det er aabenbart, at Bispegaardens Luft i høi Grad convenerer hende. Hun er et lille fint liffigt Væsen, der let føler sig saaret. De ældre Sødskende vise hende ikke altid den Delicatesse, der er en Betingelse for hendes Velvære(n). Paa den anden Side vil hun vistnok ved Omgangen med sine Sødskende blive mere haardfør og saaledes bedre skikket til at gjennemgaa Livets Storme. Hun lærer hver Dag at kjende et Bogstav, hvilket morer hende meget.

Ved Rectoren² er der kommet et nyt Element i vort lille Samfund, der lader til at ville faae stor Betydning. Han ønskede at forene Byens fjendtlige Elementer, men det lader til, at de derved blive kun mere fjendtlig sindede. Det er meget pudsigt at observere. Der er nu f. Ex. Pianisten Mathisen Hansen³ og Pianistinden Fru Købke. De kunne ikke udstaa hinanden; og dog lader han dem spille begge to ved sin Concert. M. Hansen er i den voldsomste Sindsbevægelse. Rectoren, Neergaard⁴ og jeg have hver tredje Uge Quartetter og Quintetter o. s. v., saa at hver af os har dem hver niende Uge. Imorgen er det Rectorens Tour. M. Hansen har ham mistænkt, at han omgaaes med den skumle Plan at lade Fru Købke træde op, samme Aften. Det vil han paa ingen Maade taale. Da M. Hansen spiller Be[e]thoven med en ganske anden Følelse end Fru K., saa tager jeg franchement hans Parti, og det saa meget mere som samme Fru[e] sagde til Louise: »Hvorfor kom De ikke paa Skoleballet; det kunde dog have moret Dem at sidde og see de Unge dandse.« Jeg har ikke i Sinde at omgaaes med Mennesker, der ikke ere velvillig

stemte med mit Barn. Til samme Frues Undskyldning maa det imidlertid siges, at jeg har afskediget Kjøbke som min Livlæge.

Nu kommer din Datter og henter mig neiende ind til Kaffe, idet hun ledsager mig, gaaende med Kjæmpeskridt. Derfor Farvel.

Jeg maa dog tilføie, at Louise har havt det godt de sidste Dage.

Lev vel! Hils N. C. og Børnene fra   Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 6 til Brev af 16/8 1870. ² Da »Rectoren« nævnes som »et nyt Element i vort lille Samfund«, maa der formentlig tænkes paa Prof. R. C. L. Listov (1821—92), der 1872 afløste Prof., Dr. C. P. Paludan-Müller som Rektor i Nykjøbing, da denne under 29/6 1872 var blevet udnævnt til Professor Rostgardianus efter C. F. Allen. ³ Waage Weyse Matthison-Hansen (1841—1911), Organist, Søn af Domorganist og Komponist Hans Matthison-Hansen; blev 1863 Organist i Holstebro, fra 1864 til 1877 Organist i Nykjøbing F., derefter Vikar hos sin Fader ved Roskilde Domkirke og i 1890 efter Faderens Død hans Efterfølger som Domorganist. ⁴ R. V. Neergaard, cand. polit., arvede efter sin Moders Død 1866 Fuglsang og Priorskov.

Nykjøbing F. 3/5 72.

Kjære Viggo!

Jeg vil haabe, at Du har faaet min Samling af Prædikener. Deri har jeg nedlagt min Overbeviisning med Hensyn til Christendommen og jeg veed ei at anføre noget Nyt. En fuldt udviklet Tro medfører efter mit Skjøn den Overbeviisning, at Christendommen hviler paa Jesu Liv som en historisk Kjendsgerning. Denne Overbeviisning styrkes, jo mere Christendommen selv bliver en indre Kjendsgerning i Sjælen. Det lader til, at mine Actier for Tiden staae temmelig høit her i Landet. Min Forlægger har skrevet mig til, at han er meget tilfreds med Afsætning[en] af mine Prædikener, og den Anerkjendelse, der er blevet dem tildeel, overgaaer langt mine Forventninger. Jeg kan ikke nægte, at det har glædet mig, da jeg betragter disse Prædikener som det hele aandelige Udbytte af mit Liv. Dr. Brandes har i denne Tid vakt megen Opsigt med sine fritænkeriske Forelæsninger. Jeg har skrevet mod ham i »Fædrelandet« under Mærket 44.¹ Jeg sender dig idag med Posten Brandes's Skrift, min Kritik samt Brandes's Anticritik, iligemaade et lille Skrift om den paatænkte Reform af Almueskolevæsnet. Du seer, at jeg har været flittig. Iøvrigt sysler jeg endnu stadigt med Bindsbølls Efterladenskab. Jeg har havt anden Correctur af første Ark.

Fra Roskilde og Slagelse har jeg modtaget Forespørgsler, om jeg vilde stille mig, og Niels Christian har modtaget endeel Forespørgsler i samme Anledning. Hvis jeg stiller mig, saa skeer det i Roskilde, men jeg har endnu ikke taget nogen endelig Bestemmelse. Medens Moder var syg, vilde det have været et stort Offer at tage ind til Kjøbenhavn, nu kunde derimod et Ophold i Kjøbenhavn maaske være ret godt saavel for Louise som for Karen. Paa den anden Side er det ikke sømmeligt, at en Biskop reiser Landet rundt, stiller sig og falder igjennem. Jeg har skrevet til Roskilde og forlangt en Opfordring fra Halvdelen af Vælgerne + 1; men man svarede mig, at et saadant Antal aldrig havde deeltaget i Valget, og at det vilde være umuligt at tilveiebringe det. Nu staaer Sagen paa mig, og jeg er endnu ikke enig med mig selv om, hvad jeg vil svare. — Du veed, at jeg har lidt i længere Tid af Tunghørighed. Hvis jeg havde været Eier af en tilstrækkelig Sum Penge, var jeg taget til Würzburg og havde givet mig i Cuur hos en berømt Ørenlæge. Jeg besluttede mig da til at tage ind til Kjøbenhavn og havde allerede faaet Ministeriets Reisetilladelse, da jeg hændelsesvis kom i Samtale med Louises Læge Struckmann, der undersøgte Øret, fandt, at der sad forhærdet Vox paa Trommehinden og gjorde mig i 24 Timer heelt lydhør. Hvor det var en besynderlig og behagelig Forandring. Den første Morgen vaagnede jeg ganske tidligt; man gik paa Loftet, Vognene gjorde en saadan Støi paa Landeveien. Hvis jeg havde været lidt mere tunghør, kunde jeg ei have vedblevet at forestaae mit Embede.

Vi have i denne Tid Besøg af Emilie, Addas yngste Datter. Hun er yderst elskværdig, og jeg er høilig forbauset over, hvormeget et saadant lille Væsen kan være for det hele Huus. Olga maa kjønt vedblive at skrive os lidt udførligt til om Børnene. Sidste Gang var der intet Brev fra hende, ikke saa meget som en Hilsen.

Johannes er nu taget over til Sverig for at grundlægge sin Fabrik. Gid det nu blot maatte gaae ham rigtig godt. Han er saa tilbøielig til at være flot med Penge, uagtet han ikke har mange af dem. Louise har de senere Uger ikke været rigtig rask. Vi synes iøvrigt begge to meget godt om Befolkningen i Nykjøbing, og Louise har diverse Veninder. Med venligst Hilsen til Olga og Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Note 7 til Brev af 25/3 1872.

Min egen kjære Addal

Det var rigtig rare Dage, jeg havde hos dig; jeg glæder mig ved at tænke tilbage paa dem og tænke paa dig og dine Børn. Desværre kan jeg ikke glemme, at du maa lide saa meget; det maa dobbelt paaskjønnes, at du med freidigt Mod lever op mod alle Lidelser. Hvori bestaaer den Cuur, som du bruger? Selve Navnet er mig ubekjendt, og naar jeg læser Torpe[?], saa veed jeg ikke engang, om jeg læser rigtigt. Gid du dog snart maatte være rask og stærk. Jeg trænger til at kunne tænke mig dig sund og glad i din Flok. Louise har det ikke rigtig godt, undertiden lider hun af Hovedpine, undertiden føler hun sig saa mat. Jeg har endnu ikke faaet talt med Struckmann om hendes Reise. Hun lader ikke til at have megen Lyst til at reise, naar jeg ikke reiser med hende. For mig staaer det endnu uafgjort, om jeg skal reise eller stille mig i Roeskilde. Adjunkt Fritsche¹ var hos mig igaar og siger, at min Sag staaer godt der. Men jeg kan dog først tage en Bestemmelse efter nogen Tids Forløb. Flere af Bønderne have henvendt sig til Tscherning,² og han har iøvrigt tilraadet mit Valg. Deels gysrer jeg tilbage for al Rigsdagens Vrøvl, deels tilsmiler det mig at gjøre en Reise med Louise. Hun siger med saadan en Bestemthed, at hun ikke kan undvære mig.

Igaar var Karen, Elise og Emilie paa Fuglsang. Karen er meget forfængelig paa Emilies Vegne, hun (E.) skulde have den bedste Hat paa, og hun (K.) omfavnede og kyssede Louise, da denne gav Til-ladelse dertil. Moster Karen kom straalende hjem. Emilie havde gjort stormende Lykke paa Fuglsang. Neergaard havde kysset hende, og derpaa havde hun selv rakt ham Munden to Gange. Jeg kan ikke nægte, at Emilie begynder at blive noget coquet, hvor hun kan bruge sine Øine; hun lægger nøie Mærke til, hvad der behager og gjør Op-sigt, og det gjentager hun. Hun har ikke godt af at være meget blandt Fremmede, og det kan gjerne være, at vi ogsaa selv maa lægge mindre Mærke til hende. Hun er en lille sød Unge, der opliver os allesammen.

Jeg haaber, at N. C. er kommet vel hjem fra Reisen til Berlin og at han er tilfreds med Udbyttet. Jeg har meget sjælden haft saa godt af ham som sidste Gang. Skade, at det skyldes hans Ildebefindende.

Første Pintsedag prædikede jeg i Tingsted, hvor der er Vacance. Om Middagen var Louise og jeg hos Bentzens.³ Anden Pinsedag havde vi Præstens og Organistens, men Regnveir forhindrede den paatænkte Udflugt til Østersøen. Jeg visiterer nu ind i Juli Maaned

hver Løverdag og Søndag, om Løverdagen Skolerne, om Søndagen Kirkerne. Det er for mig den behageligste Maade at visitere paa.

Lev vel, kjære gamle Pige! Jeg siger saa tit til Louise og Louise til mig: Hvor det skal være fornøieligt, naar Adda kommer herover.

Hils N. C. og Børnene fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 4 til udateret Brev fra Foraaret 1872. ² A. F. Tscherning (1795—1874), Officer, Politiker; Krigsminister i Martsministeriet 1848, fra 1846—56 Formand for Bondevennernes Selskab, Medlem af Folketinget 1849—66 (bortset fra Febr.-Maj 1853), 1854—64 kongevalgt Medlem af Rigsraadet; stod det forenede Venstre nær. ³ Rim. Eduard Bentzon, Vicekonsul, Købmand, Byraadsmedlem i Nykøbing F.

3/6 72.

Min egen kjære Adda!

Jeg er endnu ikke ganske rolig med Hensyn til din lille straalende Dreng,¹ som ganske indtog mig under mit sidste Besøg. Vi længes derfor meget efter Brev fra Dig, og efter at høre om den lille Stump. Der er noget saa underligt forfriskende ved at see ham, i det Mindste, naar han er rask.

Emilie har det meget godt. En Aften foruroligedes jeg noget ved hendes Hoste, men den følgende Dag var den forsvunden. Du veed da, at hun har været med at visitere hos Tobiesen² i Dannemare. Hun var høist elskværdig og fuldkommen correct; hun var med ved det store Bord, men sagde ikke et eneste Ord. Paa Hjemreisen var der ikke Spor af Vrøvl; hun blev søvngig, sov, vaagnede, altsammen i det bedste Humør.

Igaar prædikede jeg i to Kirker (Ønsløv og Eskildstrup) under Capellanens Forfald, holdt Ligtale, døbte et Barn. Det var mig en sand Glæde at fungere som Landsbypræst; det er dog den Stilling, jeg holder mest af.

Forleden Dag opdagedes Emilie at gaa op og ned ad Gulvet og sige: »Jeg kan godt lide Morfars Datter-Datter«. »Hvem er det?« »Det er Emilie!« Hun bekjendte aabent en for alle Mennesker gyldig Sandhed. Det er pudsigt, hvor meget den lille Stump vedbliver at være for os allesammen.

Hvor din lille Stakkel har havt Besvær med at søge Pige til os. Fremtidig bør Louise søge Pige her i Stiftet. Vi skamme os over al den Uleilighed, vi have voldt dig. Og saa kommer hertil den Sorg,

eller rettere lille Ærgrelse, at vi ikke kunne beholde hende. Hendes eneste Savn ved at forlade Kjøbenhavn var, at hun skulde bort fra Johannes Kirken, men Karlen, der bragte hendes Tøi fra Dampskibet, bragte strax hjem med sig de forfærdeligste Rygter. Hun havde været paa Hospitalet for den værste Sygdom. Kokkepigen erklærede, at hun kunde see, hun ikke var helbredet. Karl og Stuepige erklærede ikke at ville tjene i Gaarde med hende. Hun har tjent før »i dette forbandede Hul«. Naar hun kommer hjem fra et lille Besøg hos nogle Slægtninge, maa jeg give hende Løbepas. Nu maa du, kjære Adda, ikke ærgre dig over dette Uheld, thi ved at gjøre det vil du bedrøve

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 1 til Brev af 12/4 1872. ² C. L. Tobiesen (1807–93), 1858 Spr. for Dannemarle-Tillitse, Provst for Lollands S. og N. Herreder 1864, Stiftsprovst for Lolland-Falsters Stift 1884. Ifølge Meddelelse fra Nic. Bøgh var han Monrads »ældste og bedste Ven«, se herom Bjørn Kornerup: Bidrag til D. G. Monrads Levned I (Personalhist. Tidsskr. 12. III, 1948, S. 143, jvf. S. 148).

21. Juni 72.

Kjære Adda!

I dette Øieblik fik jeg dit Brev af 19. [Juni]. Jeg skal om en Time paa Visitats, men maa dog sende dig et Par Ord. Vi begynde nu at tælle Dagene til Eders Komme, og glæde os ret hjertelig til det. Der er da nu ikke en heel Maaned til jeg skal see dig og den hele Flok. Emilie er en vidunderlig god Pige, jeg har ikke endnu hørt hende græde eller seet hende gnaven. Hun bliver søvsnig, men vedbliver at være mild; hun vaagner med glade Øine. Jeg visiterer i denne Tid hver Løverdag og Søndag; undertiden gaaer Fredagen med. Jeg befinder mig meget vel, men kan dog mærke min Hals efter hver Visitats. Det er derfor godt at stykke den ud i smaa Stykker. Louise og jeg have i den senere Tid været en Deel paa Farten. Vi have havt Neergaards til Middag og Aften, været der og hos Bentzons (L.[ouise] 2 Gange)¹ og igaar til Bryllup. Iaften er L. ovre med Fru Tesdorpf² hos Kofod-Hansens.³ Paa Mandag skal jeg til Tesdorpf's. Paa Onsdag Dimisprædiken og Selskab. Farvel mit eget kjære Barn.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 3 til Brev af 22/5 72. ² Fru Mary Tesdorpf. f. Büsch, gift med Edward Tesdorpf, se Note 1 til Brev af 28/10 1871. ³ H. P. Kofoed-Hansen (1813—93), 1850 kst. Hovedpræst ved Mariekirken i Haderslev, 1854 Provst, 1855—64 Spr. i Gl. Haderslev, afsat af Tyskerne 1864, 1867 Spr. i Toreby paa Lolland, 1879 Provst for Musse Herred og Stiftsprovst for Lolland-Falsters Stift; nedlagde sit Embede 1883 og gik over til Katholicismen; Forfatter af en Række æstetisk-filosofiske Skrifter; paavirket af Søren Kierkegaard.

Nykjøbing p. F. 15/7 72.

Det er kjedeligt, kjære Adda, at jeg er paa Visitats i Vesterulslev den Dag, du kommer, og først kommer hjem om Søndagen. Herved er der intet at gjøre, da saadan en Visitats jo er berammet længe forud og ikke kan afsiges. Vi glæde os ret meget til Eders Komme; Jeg havde fornøiet mig til at see, hvorledes vort lille falsterske Puds vilde tage mod Eder. Det er rigtig rart, at vi nu vide Dagen, I komme. Louise bilder sig ind, at du vil blive glad ved at see, hvorledes Emilie er trivedes.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

21/9 72.

Min kjære Adda!

Jeg er næsten bange for, at du er lidt bedrøvet over, at jeg er faldet igjennem,¹ og jeg nægter heller ikke, at jeg selv er kjed af, at jeg derved berøves Udsigten til at leve lidt mere sammen med dig, thi Sommer-Sammenlivet har rigtignok iaar været meget knebent. Iøvrigt er jeg ret vel fornøiet med at være fri for at kastes ind i de politiske Kampe, og det kan godt være, at disse antage en saadan Character, at en geistlig Mand helst bør holde sig borte.² Saaledes som Sagerne nu staae for mig, kan jeg ikke tænke det muligt, at jeg atter skulde stille mig til Folkethinget, men Menneskenes Tanker ere jo foranderlige. Det staaer for mig som ikke stemmende med Bispeembedets Værdighed at stille sig og deltage i alle disse Prøvevalg; denne Følelse bliver mere og mere levende for mig.

En Mængde Spørgsmaal ere afgjorte med Valget. Karen bliver confirmeret her, en Kokkepige fæstes o. s. v. Naar jeg nu først i October kommer hjem efter endt Visitats, vil jeg have at udarbeide min Leveplan for i Vinter, og da navnlig en Studieplan.

Lev nu vel, kjære Adda. Hils Børnene.

Jeg glæder mig over Frederiksens Valg³ og til at see Dig i October.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Ved Folketingsvalget i Roskilde 1872. ² Cit. Nyholm, S. 357. ³ N. C. Frederiksen blev valgt til Folketinget 1. Gang 1866 og sluttede sig til »Mellempartiet«, se Note 1—2 til Brev af 13/3 1870.

[Udateret Brev].¹

Kjære Viggo!

Jeg staaer lige i Begreb med at afreise til Visitats, men kan dog ikke andet end forinden sende dig et Par Ord, for at ikke vor Ny-Zealandske Post skal komme i Uorden. August Maaned har for mig været meget rolig, thi i Høstens Tid kan man ikke visitere. Høsten var endt inden Maanedens Udgang; herovre har Høsten af Vintersæd været fortrinlig og af Vaarsæden nogenlunde. Derimod er det kun undtagelsesvis, at man seer et Æble eller en Pære.

Den udenlandske Politik har været temmelig rolig. Den russiske, preussiske og østerrigske Keiser komme sammen i Berlin.² Naturligvis hedder det sig, at det er en aldeles fredelig Sammenkomst, men det kan dog næppe være andet, end at man vil søge at aftale, hvorledes de politiske Spørgsmaal skulle løses, og det er sandsynligt, at det østerlandske Spørgsmaal er indbefattet herunder. Det er den blivende Betydning af Preussens Seirvindinger, at Vesten, at Frankrig og England staae afmægtige overfor Østen, og det er denne Østens Overvægt, som constateres ved Keisermødet. Vor indenlandske Politik er ret interessant. Det forenede Venstre søger af al Magt at skaffe sine Ledere til Roret ved at ville gennemføre den parlamentariske Regjering. Dette er det ene Punkt. Hidtil har Bybefolkningen stemt som en samlet Masse, de socialistiske Bevægelser have sondret Arbejderklassen og ved at slutte sig til Socialisterne søger nu Venstre at bringe Splid ind i Kjøbstadbefolkningen. Modpartiet søger derimod at bruge de samme Bevægelser til at bringe Gaardmandsklassen over til sig. Det politiske Liv er i Stigen; overalt holdes der forberedende Møder i Stedet for at man tidligere ansaae det for at være tilstrækkeligt at møde paa Valgdagen. Jeg har saaledes tilbragt fire Dage med at holde fem Møder i Søndre Roskilde Valgkreds. Paa disse Møder har jeg leveret formelig Slag mod det forenede

Venstre, der gave Møde med I. A. Hansen og B[althazar] Christensen. Jeg havde ventet, at Venstre i alt Fald havde holdt sig neutral overfor mit Valg.

Med Louise synes der at være indtraadt en Vending til det Bedre. Hun begyndte at blive mager og afkræftet, men har i August tiltaget i Vægt. Karen befinder sig vel, er svær og seer bomstærk ud; men hun kan ikke godt taale Sviir og naar hun har været ude om Aftenen, har hun gjerne ondt i Hovedet Dagen efter. Addas tre mindste Børn have været her i denne Tid og jeg har rigtig megen Glæde af dem. Adda er nemlig i Sverig. Jeg selv er fuldkommen rask og uden Skrøbelighed. Hils Olga og Børnene paa det Kjærligste fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Brevet maa formentlig være fra September 1872. ² Det saakaldte Tre-Kejsersmøde holdtes i Berlin af Kejserne over Polens ³ Delingsmagter og gik bl. a. ud paa at fastholde den daværende Landsfordeling i Europa.

Nykjøbing 5/11 1872.

Kjære Adda!

Tak for dine to Breve og for at Du ikke venter paa Svar for at skrive. Thoras¹ Dødsfald gjorde mig meget ondt; hun var saa fornøielig det Par Dage, hun var herovre, og Moder var saa glad over hende. — Vort Liv har begyndt at antage sin Vinter-Character. Livius er atter kommen frem, og vi leve meget i vor Eensomhed. Jeg haaber dog, at Quartetterne, som have lidt en Afbrydelse, skulle komme i Gang igjen. Vi skulle have haft dem imorgen, men paa Grund af Thoras Død ere de blevne udsatte i fjorten Dage.

Hvis jeg ikke fra et af Børne[ne] faaer Underretning om, naar Begravelsen skal finde Sted, troer jeg ikke, at jeg kommer, da det herved tilstrækkelig klart antydes, at det er dem en ligegyldig Sag.

Læser Du noget i Bindsbøll? Hvad synes Du om Bogen.² Jeg har igaar faaet den fornøielige Underretning fra Hegel, at han vil overtage Forlaget af Resten af Bogen. Her har jeg altsaa faaet anviist mit Vinter-Arbeide. Jeg har en Søndag været ovre paa Feiø, og haaber, at den tilkommende Justitsminister³ vil være istand til at anbringe Bindsbølls Broder⁴ der. Struckmann tilraader, at Louise reiser, men siger, at det ikke er aldeles nødvendigt. Louise vil ikke reise, uden at jeg vil være hos hende hele Tiden. Dette kan jeg imidlertid

ikke, og saaledes bliver der ikke noget af Reisen, med mindre Nødvendighed skulde foranledige mig til at anvende Magtsprog.

Jeg blev saa forbausset over det Rygte, Du halvt bebreidende fortalte mig, at jeg troer, jeg glemte at sige dig, at det er usandt. Venligst Hilsen til Mand og Børn.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ I Margin (med anden Skrift) tilføjet: Tante Th. Petersen 5: Thora Elvine Petersen, f. Lütthans (Søster til Fru Emilie Monrad), g. m. Prof. Carl Ludvig Petersen, Overlærer ved Metropolitanskolen. ² Tanker til Eftertanke, se Note 2 til Brev af 30/4 1872. ³ C. S. Klein var Justitsminister fra 1/7 1872 til 11/6 1875. ⁴ Uvist hvem.

10/11 72.

Kjære Adda!

Du bedes undskylde, at jeg først nu sender Dig medfølgende Brev, der er bleven forlagt.

Tak for Besøget; jeg føler mig idag noget træt.

Venligst Hilsen til N. C. og Børnene.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

23/11 72.

Kjære Adda!

Jeg har undertiden vanskeligt ved at skrive. Naar jeg er ved et Arbeide, saa er jeg saa heelt optaget af det, at der ikke bliver Rum for et Brev. Du maa derfor ikke lade dig anfægte, om du end ikke faaer Brev fra mig, men som hidtil kjønt blive ved at skrive til mig. — Da Louise og jeg igaarftes sad fordybede i Livius, indløb der uanmeldt et Telegram, der meldte Frederiksens og Emilies Ankomst samme Aften. Louise blev stormende glad, hun var overbeviist om, at Emilie skulde blive hos os til Jul; jeg blev lidt ængstelig for, at der skulde være noget i Veien paa Hummeltofte. Da N. C. kom, opklaredes Sammenhængen, men Louise lod ham ikke mærke noget til Skuffelsen og var stolt deraf. Det forekommer mig, at Louises Befindende er staaende, og at det hverken gaaer frem eller tilbage. Hvis hendes Tilstand skulde betydelig forværre sig, maa jeg see at gjøre Udvei til at reise; men jeg haaber, at vi skulle kunne tilbringe denne Vinter i Ro i Hjemmet.

Manuskriptet til det andet Hefte af Bindsbølls Tanker til Eftertanke er afleveret til Trykkeriet, og Trykningen vil nu snart begynde. Dette vil udgjøre en stor Deel af mit Vinter-Arbeide.

Karen er forkjølet; hun holdt Sengen igaar, men kommer nok op i Dag. Emilie siger ikke noget, men er smilende og venlig.

Dagene pile hurtigt afsted uden at jeg egentlig faaer bestilt Noget. Jeg gaaer svanger med den Tanke at skrive min Levnetsbeskrivelse, at udkomme 50 eller 100 Aar efter min Død; men om det bliver andet end Tanken veed jeg endnu ikke.¹

Lev vel, kjære Adda, og vær glad!   Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Cit. Nyholm, S. 358 og 407. ² Jvf. Nyholm, S. 411.

Udateret Brev [Efteraar 1872?].

Kjære Adda!

Lad mig vide, hvorledes du har det. Jeg synes, det er en Evighed, siden jeg saa dig.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Nykjøbing F. 23/11—7/12.

Kjære Viggø!

Jeg veed ikke, hvorledes det er gaaet til, at jeg ikke har faaet skrevet til Dig de sidste Postdage; der er hvergang i det sidste Øieblik kommet noget i Veien. Jeg har derfor besluttet denne Gang at begynde i Tide og skrive en ordentlig Dagbog. Da jeg jo imorgen begynder et nyt Leveaar, saa er det jo paa Tide at begynde at forbedre sig.

Igaar Aftes ankom der et Telegram, at N. C. og Emilie vilde komme med Aftentoget. N. C. vilde bese Oversvømmelserne herovre og tog saa Emilie med. Louise og Karen blev stormende glade over Emilies Ankomst, som de elske, som om hun kunde være deres eget Barn. De blev derfor meget skuffede over, at hun blev her kun to Dage. De havde ventet, at hun vilde være blevet her til Juul.

En af dine gamle Vaabenkammerater J. F. Fischer af den kgl. Livgarde har udbedt sig din Adresse, da han agter at reise til Ny-Zealand med 5000 Rd.

28/11 72. Niels Christian er da atter reist efter med utrolig Hur-

tighed at have bereist de vandlidte Districter. Mange Mennesker ere gaaget tabt ved Stormfloden den 13. Klitter og Dæmninger er gjennebrudte mange Steder. I Rødby er der kun eet Huus, som ikke har havt Besøg af Havet. Præstø har ogsaa staaet under Vand. I Kjølge er Vandet gaaget op. En Mængde Creaturer ere omkomne. Paa Gjedser saaes et Barn hængende oppe i et Træ. Mange ere blevne reddede fra Rygningen af Tagene. En Kone sad i et Træ med sin Kat paa Skulderen. Hun blev reddet, men blev saa fortvivlet, da Katten ikke var reddet, at der var Een, som forbarmede sig over hende og tog ud og reddede Katten. Sjællands Kyster ere bedækkede med Vrag. Strandede Skibe ligge paa Gjedser heelt oppe paa Land. Man anslaar den paa Landjorden lidte Skade til mellem 1 og 2 Millioner. Der er for at afhjælpe Nøden indkommet ved frivillige Bidrag c. 200000 Rd. (7/11 500000 Kr.). Her i Nykjøbing har man ogsaa været meget beredvillig til at gjøre Opoffrelser. Et Bidrag af 100 Rd. har været meget almindeligt. Til et saadant Bidrag har ogsaa jeg maattet indskrænke mig, og det vil desuagtet komme til at genere mig noget ved Terminen.

I Søndags var jeg i Skovlænge og hørte Brøndsted.¹ Ved at overvære Gudstjenester uanmeldt rundtomkring i Stiftet kommer man til en klarere Forestilling om den virkelige Tilstand. Jeg overnatter da gjerne paa længere Ture i Maribo. Sidste Gang laa jeg over hos Meinckes paa Skovnæs. Igaar (Onsdag) prædikede Adjunkt Wittrup til Dimis og catechiserede. Jeg havde i den Anledning Censorerne og Skolens Personale samlet hos mig til et Middags-Selskab. Dette vilde have været mere fornøieligt, hvis han ikke mod egen Forventning havde faaet haud. Jeg maae imidlertid give ham den Roes, at han holdt sig tappert. Om Aftenen overværedes til Bedste for de Vandlidte en Concert, der var meget smuk.

3. Decbr. Vi ere blevne meget glade ved at modtage gode Efterretninger fra dig. Hr. Bing er da ankommen til Ny-Zealand out of cash. Det er aldeles correct. Det vilde have overrasket mig, om det ei var Tilfældet. Jeg har faaet Brev fra Toxværd. Husk paa, at det gjælder om at holde ham fast paa Ny Zealand, og at intet Forskud af dig til hans Hjemreise vil blive honoreret af Familien her.

Louise har hverken Lyst til at tale eller skrive om sin Svaghed til Nogen. Der er derfor ingen Under, at hun ikke har skrevet til Olga derom. Jeg kan ikke undre mig over, at hun ikke ønsker det, thi man er saa tilbøielig til saa hurtigt at slette de Svagelige ud af

de Levendes Tal og betragte den som Ikke Existerende. Hendes Befindende synes i den senere Tid om ikke at gaae fremad, dog i alt Fald ikke at gaae tilbage. Lægen Dr. Struckmann siger, at hun vilde have særdeles godt af at tilbringe en Vinter i Syden, men at det ikke er nødvendigt. Jeg kan jo ikke godt være saa længe hjemmefra. Louise har ikke Lyst til at reise, naar jeg ikke reiser med, og da jeg jo ikke vil tvinge hende, saa er det foreløbige Resultat blevet, at hun bliver hjemme. Skulde imidlertid hendes Tilstand forværre sig, saa ville vi tage Sagen op til fornyet Overveielse. Det er ikke værdt, at Du eller Olga omtaler hendes Befindende i Eders Breve. — Karen, der er begyndt at gaae til Præsten, er jo efterhaanden blevet en stor Pige, der har sin egen Omgang. Iaften er hun hos Justitsraad Pontoppidan, i Søndags var hun hos Frederiksens paa Fuglsang, og paa Lørdag skal hun til Provst Kofoed-Hansen i Flintinge. Det er imidlertid dog kun sjældent, at det gaaer saa lystigt til. Nu skal jeg ind og læse Livius med Louise.

6. December.

Du seer, kjære Viggo, at det uagtet mit Ønske, dog ikke er blevet udført at skrive til Dig hver Dag. Igaar vare Louise og jeg hos Procurator Jensen, som er gift med en Datter af Etatsraadinde Pontoppidan. Tesdorpf og den nye Rektor Listov² vare der. Jeg tilstaaer, at det falder mig noget vanskeligt at more mig i Selskaber, naar der ikke er Musik. Jeg gjør mig Flid for at overvinde denne Utilbøielighed til at gaae ud, thi Døttrene skulde dog gjerne komme lidt ud. — Idag var Louise og jeg til Alters, og vi haabe, at vor Altergang maa være os til Velsignelse.

7/12 72. Opgjørelsen af den lille Bogs³ Salg trækker heelt ind i det nye Aar. Den sidste Opgjørelse fik jeg først til Juni Termin. Da den Sum, om hvis Oversendelse til Dig der er Tale, ikke er betydelig, saa anseer jeg det dog for rigtigst at lade den blive, indtil jeg har faaet Opgjørelsen. Hvis Johannes inden den Tid har sendt de 4 L 10 Sh., skulle de selvfølgelig medfølge.

Rigsdagen er nu, efterat have været udsat i to Maaneder, atter kommet sammen. Bondevennerne have sluttet sig til Socialisterne og have derved vundet en Deel Tilhængere i Kjøbenhavn. Det er nu Spørgsmaalet om, hvorlænge det vil vare, inden Bønderne faae Øinene op og blive conservative. Bondevennernes Førere begynde

at blive noget gamle, og det er derfor intet Under, om de er utaalmodige for dog endelig engang at smage Magtens Sødme. Hvis de komme til Magten, ville i alt Fald Socialisterne kunne forhindre, at der bliver Spe[k]takler i Kjøbenhavn. I Frankrig seer det noget tvivlsomt ud; Thiers⁴ vil have en konservativ Republik, men den ene Halvdel af Forsamlingen vil ikke have nogen Republik, og den anden Halvdel vil ikke have den konservativ. I Preussen maa Regjeringen vælge nye Medlemmer ind i Herrehuset. Livet ovre i den nye Verden, hvor Alt er nyt har sine store Behageligheder. Lev vel, kjære Viggo, hils Olga og Børnene paa det Kjærligste fra

din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Andreas Christian Brøndsted var Spr. i Skovlænge-Gurreby 1842–75. ² Christian Richard Steen Listov (1821–93), 1851–53 Subrektor ved Slesvig Domskole, 1853–72 Rektor paa Herlufsholm, 1872–91 Rektor ved Nykjøbing Katedralskole. ³ Om »Gamle Ny-Zealand«. ⁴ Thiers, Adolphe (1797–1877), fransk Politiker og Historiker.

Nykjøbing 23/12 [1872].

Kjære Adda!

Det er da høist urimeligt, at du sender Emilie herover i denne Vinterkulde. Sæt nu, at Barnet sner inde? Men havde du set, hvor glade Karen og Louise ere ved at have hende, saa vilde du dog finde det høist rimeligt. — Det er pudsigt, hvorledes et saadant lille Puds kan gjøre Huset fyldigt. Hun neier for mig, faaer en Theskefuld Kaffe og Cherry. Alt gaaer i den gamle Orden. Fru og Frøken Frederiksen¹ spiste her til Middag igaar. Karen havde sine to Veninder Astrid Kofoed-Hansen² og Elisabeth Frederiksen³ hos sig. Jeg er glad over, at jeg synes godt om nævnte to Veninder. Jeg prædikede igaar i Nykjøbing. Du seer saaledes, at Gaarsdagen har været rig paa mærkelige Begivenheder. Paa Nytaarsdag skal jeg atter prædike. Louises Befindende er staaende, skjønt meget variabelt fra den ene Dag til den anden. I November Maaned har hun tiltaget to Pund i Vægt. Hun er i Reglen i godt Humeur, og naar hun en enkelt Gang ikke er det, saa veed hun at overvinde sig selv. Hendes Befindende kaster dog ligesom en Taage over det daglige Livs Glæde. Gid vi havde hinanden saa nær, at vi kunde være sammen i Julen. Hils N. C. og Børnene fra din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

¹ Formentlig Justitsraadinde Maria Frederiksen og hendes Datter, Elisabeth *Kirstine* Frederiksen (senere Lærerinde, se Note 1 til Brev af 13/5 1871). ² Se Note 2 til Brev af 16/3 1884 til Viggo Monrad. ³ Vel Datter af N. J. Friderichsen, Ejer af Stensgaard og Forpagter paa Fuglsang.

Nykjøbing p. F. 7/1 73.

Kjære Viggo!

Glædeligt Nytaar! Gid det maa gaae Dig og Dine rigtig godt i 1873! Jeg har med Hensyn til dit timelige Velvære en vis tryk Følelse. Jeg er aldeles overbeviist om, at Du, naar ikke aldeles uventede Uheld skulle indtræffe, hvad Gud forbyde, — vil gaae jævnt fremad. Du vil ikke blive nogen rig Mand, thi vovelige Speculationer og dristige Foretagender ligger ikke for dig, men du vil heller ikke blive nogen ødelagt Mand. Hvorledes det vil gaae Frederiksen er mig ikke endnu klart. Han vil blive en af Delene. Han er imidlertid vel tilfreds med det sidste Aars økonomiske Udbytte. Johannes er meget flittig og arbeidsom. Gid hans Forehavende maatte lykkes for ham! Lykkes Fabriken ikke, saa vil han jo let kunne komme til at sætte overstyr sin og sin Hustrus lille Formue. Adda befinder sig vel, det forekommer mig, at hun bliver smukkere med Alderen, og at der er noget Klædeligt, Matroneagtigt udbredt over hende. Dog er det maa-ske kun i de faderlige Øine. Hun venter i Maimaaned at faae det halve Dusin fuldt. Emilie er blevet herovre og faaer Lov til at blive Januarmaaned ud; hun er til stor Fornøjelse for Louise og Karen og da ogsaa for mig, og synes selv meget godt om at være her. Men det er i Grunden kjedsommeligt, at man værner sig altfor meget til et saadant lille Puds, og saa savner man hende, naar hun er borte. Karen er høit straalende, men bliver meget let forkjølet. Louise holder sig nogenlunde, men har dog en otte Dags Tid haft Blodspytning. Vel har det ikke været i nogen høi Grad, men hun føler sig dog temmelig mat ovenpaa en saadan Tour. Jeg tænker derfor alvorlig paa at tilbringe den næste Vinter i Syden, selv om jeg for at tilveiebringe Midlerne skulde afskaffe Hestene. — Det er bedst, om Olga lader Louises Befindende uberørt i sine Breve, hvis ikke Louise selv berører det i sine. Louise holder ikke af at omtale sin Sundheds-Tilstand, naar det paa nogen Maade kan undgaaes. Jeg blev ingenlunde fortrydelig over din Anmodning om Laan; tværtimod finder jeg den ganske naturlig, men jeg blev overrasket ved, at Du troede, at jeg havde Capitaler, saa jeg kunde laane. Det forekommer mig

nemlig, at jeg et Par Gange har gjort Rede for min finansielle Status. Det er mig en stor Glæde, at den unge Hr. Bing foreløbig har gjort et godt Indtryk. Gid det nu maatte holde sig, og at han ikke maa falde altfor meget til Besvær i det daglige Samliv. Det letter jo meget, naar det betales. Hvorledes lever West, Sam, Jack og den uregerlige Hoppe? Hvorledes har de gode Folk i Jacktown det?

Johannes Hage var her en Timestid paa en Gjennemreise. Han lider med sine mange Penge af Melancholi, og han synes at mangle Dristighed til at tage sig en Hustru. Forbindelsen med Ballin og Olsen er meget løs. De to sidste have begge en materialistisk Opfattelse af Livet. Olsen er ogsaa Medlem af det nye Literatur-Selskab, der præsideres af Brandes, og som skal bringe Fædrenelandet Tidens Oplysning.

Min Søster Otilie er syg; hvad hun egentlig feiler, kan jeg ikke rigtig blive klog paa. Det er nok hovedsagelig en Nyresygdom, men hermed er forbundet en Svulst i Underlivet, hvorfor hun skulde opereres, naar samme Svulst bliver moden. Hun lider meget, og hendes Befindende er betænkeligt. —

En liden Artikel om Abrahams Opdragelse vil blive optagen i Kalkars theologiske Tidsskrift.¹

Ude i Europa er der ikke foregaaet mærkelige Forandringer. Thiers² lader til omsider at faae de Conservative med sig. Bismar[c]k er ikke længer Conseilspræsident for det preussiske Statsraad, men vedbliver at være Rigskansler. Man anser det for at være et Tegn paa, at den preussiske Konge finder Bismar[c]k for liberal. Arbejder-Spørgsmaalet synes overalt at trænge sig frem i Forgrunden. I England ere Arbejderne meget forbittede over, at nogle af Gazarbejderne, der i London gjorde strike (uden lovlige Opsigelse) ere blevne dømt til et Aars Fængsel. Samtidig have Mineejerne sluttet sig sammen i S. Wales og ville standse the working, om Arbejderne ikke ville finde sig i en Nedsættelse af 10 p.Ct. i Arbejderlønnen. Det gjælder for over 70000 Arbejderfamilier (300000 Personer).

Venligst Hilsen til Olga og Børnene.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Artiklen »Abrahams Opdragelse« blev trykt i »Theologisk Tidsskrift«, udg. af Chr. H. Kalkar, 1873, S. 88—103. ² Se Note 4 til Brev af 7/12 72, S. 139.

Kjære Adda!

Tak for dine Breve. Hvor er Johannes's Malerier; hertil ere de under alle Omstændigheder ikke komne. Sig N. C., at Fru T.¹ ikke personlig kjender Arvingen Haugwitz,² men at han efter hvad hun vidste var ikke tilbøielig til at sælge. —

Louise har en otte Dages Tid spyttet Blod; dette standsede ved den Medicin, som hun fik af Struckmann, men derpaa har hun faaet ondt i Ryggen og seer Verden mørkt. Idag er hun rask og i godt Humeur. Hendes Svaghed kaster jo en Taage over det daglige Liv. I Vægt er hun i den sidste Maaned tiltaget 1 Pund. Hun har i Reglen Lyst til at tage ud, og jeg anvender i saa Henseende ingen Overtalelse. I de sidste otte Dage har vi været: *Onsdag* i Selskab hos os selv (Musik), *Torsdag* Frederiksens Fuglsang, *Lørdag* Tesdorpf, iaften Bentzens. — Undertiden har jeg Lyst til at standse al Omgang, og det er sikkert, at jeg gjorde det, hvis jeg var ene. Jeg er for Tiden sysselsat med Trykningen af det andet Hefte af Bindesbøll, deels med at læse en Deel Bøger og Tidsskrifter, der i længere Tid have henligget ulæste. Saa har jeg i Sinde at begynde paa min Levnetsbeskrivelse;³ jeg mærker desværre, at min Hukommelse ikke er stærk.

Emilie er os stadig til megen Glæde. Engang imellem bliver hun fornærmet; ja saavidt har hun drevet det eengang, at hun ikke har villet neie for mig for at bede mig komme ind til Middag. Saa lægger man ikke Mærke til hende, og saa siger hun pludselig af sig selv: Nu er jeg en god Pige. — Mit Budget for den kommende Sommer er følgende: April komme Børnene, Mai den Ukjendte, Juni Jeg og Louise til Sverig, Karen til Hummeltofte, Juli: Du og Børnene komme her. Stemmer ikke disse Planer overens med dine?

Tak N. C. for hans Forslag. Hils Børnene fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 2 til Brev af 21/6 1872. ² Greve Curt Haugwitz Hardenberg; Grevskabet Hardenberg gik efter Grevinde d'Almafort Hardenberg Reventlows Død (1864) over til hendes Søn af 1. Ægteskab, Greve R. C. L. A. Holck; da han døde barnløs, gik Godset over til Kvindesiden, Grevinde Lucie Haugwitz-Hardenberg-Reventlow, gift med Greve Curt Haugwitz (d. 1888). ³ Cit. Nyholm, S. 358.

Kjære Viggø!

Hvor dog Tiden løber hurtig bort! Jeg overraskes altid, naar Maaneden er gaaet, og det atter [er] paa Tide at skrive til Ny-Zealand. Naar Livet tynger lidt, saa er det en stor Trøst at lægge Mærke til, hvor Tiden skrider hastig bort; saa ville hurtig de faa Aar gaae, som en gammel Mand kan have at leve. Der indtræder tidlig eller seent i ethvert Menneskes Liv det Tidspunkt, hvor man er færdig med Livets Gjerning, enten fordi den er fuldført, eller fordi man anerkjender, at der ikke væsentlig er noget mere for En at udrette. Saa kommer Dødens Øieblik til at staae saa levende som det sidste Maal, og saa lever man i Glæde med Tanken paa dette Maal, idet man hver Dag gjør den Smule Godt, som man er i Stand til.

Vi have havt en usædvanlig mild Vinter, først for en otte Dags Tid siden har der indfundet sig en let Frost. Det har været særdeles heldigt for Louise[s] Befindende; jeg haaber, at vi skulle faae hende godt overvintret. Foruden af Brystsvaghed lider hun af Blegspot og føler sig undertiden saa mat og afkræftet. Vi have en dygtig Læge Struckmann og han gjør, efter vor Overbevisning Alt, hvad der kan gøres.

Jeg vil haabe, at det maa lykkes ham at skaffe Louise rask, thi der er jo altid forbunden megen Ængstelighed med en saadan Sygelighed. Omtal imidlertid ikke hendes Befindende, naar Du eller Olga skriver, thi hun holder ikke af det. Karen er i høieste Velgaaende; hendes eneste Feil er, at hun bliver let forkjølet. Paa Grund af Kirkens Reparation vil der blive afholdt Confirmation Palmesøndag, saa at Du, naar Du faaer dette Brev, ikke har nogen uconfirmeret Søster. Jeg prædiker den Dag, for dog ogsaa at komme til at sige min Datter et Par Ord paa den Dag. Maimaaned anvender jeg til Visitatsreiser, og samme Maaned tager Louise og Karen over til Adda. Hun venter midt i Maaneden at faae det halve Dusin fuldt. Først i Junimaaned reise Louise og jeg over til Sverig for at besøge Johannes og Kone og blive der en fjorten Dags Tid og agte saa at tilbringe Resten af Tiden i Hjemmet. Nu er Du i Stand til at følge os i Tanken. Jeg har ingen Forestilling om, hvorledes det gaer med Johannes' Fabrik. Det ængster mig lidt, at han slet ikke skriver derom, og at Brevene, vi faae derfra, ere saa kortfattede og flygtige. Det kommer maaskee imidlertid af hans meget Arbeide.

Jeg har endnu ikke faaet nogen Opgjørelse fra Reitzel, saasnart

jeg faaer den, skal jeg sende dig en Vexel. Det pleier gjerne at trække noget ud og jeg maa flere Gange minde ham

Jeg selv har det meget godt, gjør hver Lørdag mine sædvanlige Toure rundt om i Stiftet og befunder mig meget vel. Endnu har ingen Alderdoms-Skrøbelighed indfundet sig; og jeg kan jo ikke nægte, at det vilde være mig overordentlig kjært, hvis jeg kunde slippe bort uden at føle nogen saadan.

I Rigsdagen er det Kjævl mellem Regjeringen og Folkethinget; men det lader imidlertid ikke [til], at det forenede Venstre agter for det Første at foretage noget afgjørende Skridt. Et Exemplar af »Dagbladet« sendes dig.

Lev vel, kjære Viggo, hils Olga og Børnene paa det Kjærligste fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

11/2 73.

Kjære Adda!

Hermed sender jeg dig en lille Afhandling, der staaer i Kalkars theologiske Tidsskrift.¹ Louise har det, Gud skee Lov, ret godt, skjønt hun har syet for meget.

Emilie² udvikler sig stærkt; det hører jo til Alderen. Jeg vilde ønske, Du kunde have hørt hendes Udbrud: »Er det til mig«, da jeg paa hendes Fødselsdag forærede hende et Thestel. Saa kom kort efter den onde Natur frem: »Saadant et har Marie³ ikke«. — Nogle Dage havde vi glemt Bogstaverne. Saa fortalte jeg tilfældigvis Louise, at Marie var ivrig for at lære at kjende Bogstaverne; Emilie hørte taus til. Derpaa udbrod hun pludselig: »Moster Karen, hent Bogen!« Det er et fermt Hoved, hun mangler aldrig Svar. Jeg siger hver Dag Godmorgen ind til hende, medens jeg ligger i Sengen og faaer saa et rigtig sødt Godmorgen. En Dag vilde hun ikke svare, hun var gnaven, hvilket hun meget sjælden er. Louise spurgte, om hun var tør. »Derpaa svarer jeg ikke, Moster Louise«. Det er jo ogsaa fornærmeligt at rette et saadant Spørgsmaal til en ung Dame. Da jeg et Par Dage efter bebreidede hende, at hun ikke havde sagt Godmorgen, svarede hun: »Døren var jo lukket, Morfader.«

I største Hast

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 1 til Brev af 2/1 73, S. 141. ² Adda Frederiksens næstældste Datter Emilie var født 5/2 1870 og saaledes kun godt et Aar yngre end den ældste Datter Maria Magdalene, f. 1/1 1869.

4. April 73.

Kjære Søn!

Det glædede mig meget at see af dit Brev først, at I alle ere raske og dernæst, at Du har et Overskud, skjønt det jo ikke endnu er meget stort. Jeg antager imidlertid ikke, at Du i dette Overskud har medtaget den aarlige Forøgelse af Qvæget og Faarene, og det er jo navnlig derved, at Du efterhaanden uden selv at mærke det, skal blive en holden Mand. Mit Regnskab viser ikke et saa gunstigt Resultat, da jeg derimod har for 1872 en Tilbagegang af c. 500 Rd. Dette er bevirket dels ved Livsassurance-Præmien 63 Rd. 48 Skilling om Maanedn, dels ved Bidrag til de Vandlidte 100 Rd., dels ved at Stedet i Smallegade i Stedet for at give et Overskud af 200 Rd. har ved ekstraordinære Reparationer givet en Underbalance af 200 Rd., dels ved forskellige andre smaa Omstændigheder. Det indeværende Aar vil derfor nok kunne bringes op til Balancen. Skeer det ikke, saa afskaffes Hestene, der vel nok er en stor Behagelighed, men som dog kunne undværes; min Formand havde ikke Heste. Det er meget rart, at jeg har faaet solgt Stedet i Smallegade. Derved har jeg faaet et Overskud af 4840 Rd. Det er min Bestemmelse at dele de 4500 Rd. ligeligt mellem mine fem Børn, saa at I faae hver 900 Rd. Beløbet skal blive staaende uopsigeligt i 5 Aar, saa det er muligt, at du kun faaer Renten (5 p. Ct.) i de første 5 Aar. Det er imidlertid ogsaa muligt, at Kjøberen foretrækker i Juni Termin at udbetale en større Deel af Kjøbesummen, og jeg vil i saa Fald være i Stand til at sende dig Capitalen. Reitzel har lovet mig Afregning i Maimaaned, men da jeg sandsynligvis ikke faaer den før i Slutningen af Maanedn, saa anseer jeg det for rigtigt at oppebie Juni Termin for at see, hvorledes Sagerne saa ville stille sig.

[Fortsættelse af ovenstaaende Brev].

8. April.

Nu er da Karen confirmeret. Paa Grund af en Reparation ved Kirken foretoges Confirmationen Palmesøndag i Stedet for Søndagen efter Paaske. Jeg prædikede den Dag, Confirmationen afholdtes. Det

var en rigtig rar Dag. Hvor er det underligt at see den Forandring det har gjort, at Karen har faaet lang Kjole. Hun er ligesom i et Nu blevet en voxen Pige. Skolen hører imidlertid op først med denne Maanedes Udgang, da der er endeel, der skulde endes og repeteres færdig. Til Middag havde vi kun Frederiksens fra Fuglsang og Karens tre Veninder. Om Aftenen kom Tesdorpf's og Bentzons. Igaar havde vi en Mængde Gratulanter. Hvor Moder vilde have været glad ved at see Karen voxen. Louise har jo efter bedste Evne sørget for hende som en lille Moder. Jeg er meget taknemlig saavel for Louise som Karen; det er to gode Børn. I de sidste Par Uger har vi haft stort politisk Røre og Bevægelse. De socialistiske Førere er bleven dømte til Tugthusarbeide,¹ og de gode Socialister synes at finde sig deri med stor Rolighed. Dernæst har det forenede Venstre gjort Stormløb paa Ministeriet og indgivet en Mistillidsadresse, som er blevet imødegaaet af Landstinget ved en Tillidsadresse, og tilrettevist alvorligt af Kongen. Jeg maa billige aldeles Kongens Politik, thi vort lille Land egner sig virkelig ikke til parlamentarisk Regjering; men paa den anden Side kan jo saadanne Conflicter ei andet end standse Udviklingen. Hvis jeg var kommet ind paa Rigsdagen Efteraaret 1871, vilde jeg muligvis have kunnet bidrage til at hindre Spændingen. Derimod vilde det aldeles ikke have nyttet noget, om jeg var kommet ind sidste Efteraar, og jeg er derfor glad over ikke at være blevet valgt og ikke være nødt til at spilde min Tid med endeløse og frugtesløse Forhandlinger.²

Lev vel, kjære Viggo. Hils Olga og Børnene paa det Kjærligste fra
Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ H. F. V. Brix og Poul Geleff blev idømt 3, Louis Pio 5 Aars Forbedringshus.
² Cit. Nyholm, S. 359 f.

Nykjøbing 18/4 73.

Min egen kjære Adda!

Gud bevare dig for os og skjænke Dig mange glade Aar; han lade Freden og Glæden, altsom Aarene gaae, voxer i din Sjæl. Jeg takker Gud for den gode Gave, han gav mig i Dag for 32 Aar siden.¹ Jeg seer endnu som det var idag det Blik, hvormed Moder saa ned til dig. Hvor utallige Gange have vi ikke i Fællesskab glædet os over dig!

Du faaer Karens og Emilies Photographi om et Par Dage.
Hils N. C., Louise og Karen hilse.   Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Adda Maria Frederiksen, f. Monrad, var født 19/4 1841.

Nykjøbing p. F. 12/5 73.

Kære Døttre!

Tak for Eders Breve. Det er saa hyggeligt for mig at tænke mig Eder sammen; jeg kan ikke forestille mig andet, end at I have det rigtig godt sammen. Jeg har nu faaet besørget fire Pastorater: Horbelev (Koch),¹ Vaalse (Bolwig),² Gunsløv (Worsøe),³ Thorkildstrup (Poulsen).⁴ Det lader til, at Marie Worsøe er en rigtig udmærket Præstekone. Christiane Sodemann⁵ var der, med en lille Pige, der er Niels Høiens Concurrent. Jeg traf den Aftale, at den Møllerske Slægt⁶ skulde samles en Dag i Bispegaarden, naar Adda kommer med sin Flok. Poulsen udbragte min Skaal med venlig Begeistring. Jeg udtalte min Frygt for Nemesis. Jeg har hidtil havt det meget godt paa Visitatsen og befundet mig vel paa Legem og Sjæl. Af Nyheder har jeg iøvrigt ingen at meddele. Frøken M. Neergaard⁷ har ligget fire Uger syg i Palermo, men er nu atter rask. Fru Grønbæk har havt et Anfald af sit gamle Onde. Min Reiserute er følgende:

13. og 14. Taars	{	Postcontor og Telegraph Saxkjøbing.
15. Vignæs		
16.—20. Stokkemark	{	Postcontor i Stokkemark, Telegraph i Nakskov.
21.—23. Kjettinge		
24.—25. Østerulslev	{	P. og T. i Nysted.
26.—29. Vesterborg		
30. Nykjøbing		P. i Stokkemark, T. i Maribo.

Det forekommer mig ikke, at Du Louise behøver at gjentage Besøget hos Morgenstjerne, med mindre du skulde have særdeles Lyst dertil.

Nu skal jeg afsted til Saxkjøbing. Hils N. C. og alle Børnene.

Eders hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Johan Buntzen Koch, Spr. i Horbelev-Falkerslev fra 1865 til sin Død 1877; han efterfulgtes af sin Broder, Provst Hans Christopher Elers Koch (1819–95). ² Johan Konrad Bolwig (1821–93), Spr. i Vaalse 1868–80, derefter i Fanefjord til sin Død. ³ Valdemar Frederik Carl Worsøe (1830–1903), Kateket i Nysted 1862, Spr. i Gunslev 1871, entl. 1890; g. m. Bodil Marie, f. Møller (Datter af Stiftsprovst, Dr. phil. Hans Urik Møller, Toreby). ⁴ Christian Michael Julius Poulsen (1822–1907), Slotspræst i Augustenborg 1851, Spr. i Ensted 1858, afsat af Tyskerne 15/4 1864, entl. 28/10 s. A., Spr. i Karleby-Horreby og N. Ørsløv til 24/5 1895, kst. Provst for Falster 1882, Provst 1885–1903, entl. 8/3 1904. ⁵ Christiane Sodemann, g. m. Georg Vilhelm Sodemann (1836–1902), se Note 1 til Brev af 24/9 1871. ⁶ Efterkommere af forannævnte Stiftsprovst. ⁷ Rim. Godsejer Neergaards Søster. Fuglsang.

Kjøbenhavn 7/6 73 paa Touren til Sverig.

Kjære Viggo!

Jeg har den Fornøielse hermed at sende Dig en Vexel paa 110 L.
 Den har kostet mig: 110 L. á 9 Rd. 4 Skilling — 994 — 3 — 8
 $\frac{1}{2}$ % Provision 4 — 5 — 13

---

 999 — 3 — 5

Deraf er 900 Rd. din Andeel i Overskudet fra Smallegade; hvorimod Resten vedrører vort øvrige Mellemværende. Jeg har forlagt Fortegnelsen over dette, men det staaer for mig, som om det omtrent beløb sig til 100 Rd. Vær saa venlig i dit første Brev at angive den nøiagtige Størrelse for at jeg kan eftersende, hvad der mulig maatte mangle. — Den Sum, der i de sidste to Aar er indkommet ved Salget af Gamle Ny-Zeeland, udgjør ikke mere end 3 Rd.

Jeg blev meget glad ved den overraskende Efterretning, at Familiens Medlemmers Antal er blevet forøget. Det var mig i Sandhed kjært, at det var en lille Pige, der upaatvivlelig har været Gjenstand for Eders Ønsker. Gid hun maa trives og blive Eder til Glæde. Paa Hummeltofte er der jo ogsaa kommet en lille Pige, saa jeg nu tiende Gang er blevet Bedstefader. Naar jeg er blevet det tolvte Gang, agter jeg at udnævne mig selv til Patriarch. Efter hvad der hviskes som en Hemmelighed, skal der være Udsigt til, at Svenskerne Maria og Johannes Monrad ville bringe mig et Skridt nærmere til dette Maal. Jeg var en Dag paa Iselingen og en Dag paa Nysø og har mange venlige Hilsner til Dig fra Elise Stampe og fru Hammerich. Den sidste paaskjønnede meget, at have faaet Brev fra Dig. Hun befinder sig vel — — — — —

Dannerfolket befinder sig meget vel, efter at Rigsdagen nu er gaaet hjem. Louise har det ret godt. Med venligst Hilsen til Olga og Børnene.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

Nykjøbing 12/7 73.

Kjære Viggo!

Jeg haaber, at Du har modtaget en Vexel, som jeg afsendte med forrige Maanedes Post in duplo, idet den ene sendtes over Brindisi, den anden over England.

Jeg er nu atter kommen i Ro efter i næsten to Maaneder at have ført et omflakkende Liv. Jeg holder i Grunden ikke af at reise. Det forekommer mig, at megen Reisen forhindrer Livet i at gaa i Dybden, gjør det fladt og overfladisk. Naturligvis regner jeg ikke Visitatsreiser til Reiser. Jeg nægter imidlertid ikke, at det glædede mig at se Sverig. Det er et smukt Land, som staaer midt imellem Danmark og Norge. I Østergøtland, der er meget frugtbart, er det som en Spøg, at Klippen hist og her titter frem. I Smaaland er Klippen derimod drillende og fortrædigende, men hæver sig dog aldrig til imponerende Høide. Skaane ligner Danmark. De Svenske kunde ikke forstaae mig, og jeg kunde ikke forstaae dem. Naar jeg saa vilde bruge et svensk Ord, saa indfandt der sig altid et engelsk, og saa blev jeg naturligviis endnu mere uforstaaelig.

Johannes er meget lykkelig i sine huuslige Forhold. Marie er en rigtig god og elskværdig Kone. I September eller October ventes en Forøgelse af Familien. Det er mig derimod ikke klart, om det vil lykkes Johannes at komme igjennem med sin Fabrik. Nous verrons. Det forekommer mig, at han er for rask til at gjøre Udgifter uden at have Frederiksens Talent til at skaffe Penge tilveie.

I denne Tid er Adda her med sine sex Børn. Hvor det er fornøieligt. Huset er blevet helt fyldigt. Det er fem elskværdige Børn, den sjette er endnu saa lille. Vi haabe at beholde dem mindst en sex Uger, thi Frederiksen skal ikke alene bereise sine svenske Eienomme, men ogsaa overvære et nationaloeconomisk Møde i Wien.

Louise er vel endnu ikke fuldkommen rask, men det forekommer mig dog, at hendes Befindende er i jævn Fremgang. Overanstrengelse kan hun ikke taale, og det er ikke altid saa let at holde Maade.

Det er kjedsommeligt, at Ny-Zealand ligger saa langt borte. Hvor

det var morsomt at faae Dig og Dine sammen med Adda og hendes Flok. Vi skulde nok skaffe Plads paa Bispegaarden.

Der udkommer i denne Tid en Oversættelse af Kirkefædrene paa Tydsk. At gennemgaae den tager meget af min Tid. Samtidig læser jeg hver Dag en Timestid i en Kirkefader i Originalsproget.¹

Med venligst [Hilsen] fra mig, Adda og Karen til Olga og alle Børnene.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 358.

Nykjøbing F. 21/8 73.

Kjære Viggo!

Det fornøjede mig meget at modtage dit Brev og see, at I befinde Eder vel. Tak for det lille medfølgende Kort; det skal ligge i en Skuffe i mit Skrivebord og tages frem, naar du meddeler mig Underretning om dine Arbejder. Du behøver saa kun at angive Parcellens Navn for at være tydelig. Hvorledes forholder det sig med Bing. Du skriver i det sidste Brev, at han maaske er i Wellington, og maaskee tænker paa at vende tilbage til Dig. Men Du har aldeles ikke skrevet Noget om, at han har forladt dig. Skulde maaskee et Brev, hvori Du omtaler det, være gaaet tabt? Min Søster Sophie har nu forladt os; det forekommer mig, at hun udvikler sig smukkere i aandelig Forstand, jo ældre hun bliver. Naar man er vant til det eensomme Liv, er det imidlertid ikke saa lidt vanskeligt at finde sig til Rette i Samlivet med Andre. Om en otte Dages Tid reiser Adda med sin Flok. Johan¹ bliver kun tilbage, og saa vender Huset tilbage til sin gamle Orden og Læsningen med Louise og Karen tager atter sin Begyndelse. Det er meget fornøieligt saaledes i længere Tid at have Børn og Børnebørn; Samlivet med de første fornyes, og Bekjendskab stiftes med de sidste. Skade, at Ny-Zealand er saa langt borte, at der jo ikke er Udsigt til, at Du og Olga kunne komme over med Eders Flok. Louise har det ret godt, men foruroliger mig ved undertiden at føle sig saa træt, uden at der er nogen ydre Grund til saadan Træthed.

Jeg selv befinder mig som sædvanlig meget vel. Et omfattende Studium af Kirkefædrene optager meget af min Tid.² Ved Siden heraf har jeg været og er sysselsat med forskjellige Smaa-Afhandlinger

og Piecer. Jeg har skrevet en Artikel i Dagbladet mod Darwinismen, en dito mod Birkedal i Dansk Kirketidende. En lille Piece: »Nogle Bemærkninger vedrørende Troesbekjendelsen« er færdig til Trykken, og en anden »Skolesagen og Folkethinget«³ er paatænkt. Naar nu hertil kommer Embedsforretninger og Embedsreiser, saa kan Du let forstaae, at Tiden rinder for mig saa fage.

Det har fornøjet mig, at Erhardt Frederiksen⁴ er blevet forlovet. Det er med en Frøken Topsøe, Søster til Dagbladets Redaktør. Da hverken han eller Louise bleve forlovede, saa uddannede efterhaanden den Mening sig, at Forholdet nok vilde komme i Orden. Da Familierne nu ere knyttede sammen med et dobbelt Baand, saa fremkaldte denne Mening undertiden en Generthed i Bevægelserne.

Det er underligt, hvorledes min Sjæl efterhaanden glider ud af Politiken, næsten uden at jeg selv veed af det. Jeg bliver meer og meer en rolig Tilskuer, og Dramaet, der skal opføres til Efteraaret, er nogenlunde uden Interesse.⁵ Det forenede Venstres Feldtraab er: en parlamentarisk Regjering, forstaaet saaledes, at det er Folkethingets Flertal, der bestemmer, hvem der skal være Ministre. Dette udtrykkes i Partisproget saaledes: der er en Sammensværgelse mod Folkethinget, og denne Sammensværgelse gaaer ud paa at berøve det al Betydning. Da jeg talte med Kongen, lod han til at være bestemt paa at være udholdende i sin Modstand mod Parlamentarismen, der jo rigtignok ogsaa passer meget slet til vore Forhold. Nous verrons. —

I Frankrig har Legitimisterne udsonet sig med Orleanisterne, og der er saaledes nu der kun tre Partier: Bourbonerne, Napoleoniderne og Republikanerne. Kan Du sige mig, hvem der vil gaa af med Sejren? Jeg kan ikke. Den tydske Kronprins har besøgt os; vi toge Hatten af, men raabte ikke Hurrah. — N. C. har været i Wien, derfra tog han til Bornholm som Medeier af Stenkulsminerne samme-steds, saa reiser han til Sverig for at besøge sine svenske Godser.

Med venligst Hilsen til Olga og Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Johan, Addas næstældste Søn (f. 10/7 1871). ² Jvf. Nyholm, S. 358. ³ Baade dette Skrift og det andet om »Skolesagen og Folkethinget« udkom 1873. ⁴ Christian Erhard Frederiksen (Broder til Prof. N. C. Frederiksen), 1843—1903, Landøkonom, 1866—72 Ejer af Fædrengaarden Nøbbøllegaard, 1872—77 landøkonomisk

Leder af Sukkerfabrikken Lolland, som han sammen med Broderen Johan Ditlev Frederiksen havde grundlagt; 1882 blev han af C. F. Tietgen ansat som Landbrugs-konsulent for Sukkerfabrikkerne. 5 Vilhelm C. S. Topsøe (1840—81), Redaktør af »Dagbladet« 1872—81. 6 Jvf. Nyholm, S. 360.

Den 3. Septbr. 1873.

Kjære Adda!

Paa Grund af en Embeds-Forretning kan jeg ikke komme bort før Fredagen den niende Septbr. Du bedes altsaa om at lade Budet være samme Dags Aften i Taastrup.

Johan og Emilie befinde sig vel. Louise er for Tiden rask og i godt Humør. Tøiet er kommet. Tak for Melonen. Udmærket. Jeg længes meget efter at høre, at N. C. er fuldstændig rask. Hilsner fra Børn og Børnebørn.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

Nykjøbing 15/9 73.

Min kjære Adda!

Emilie var complet sød paa hele Reisen; hun manglede Reisetøi og frøs, til Taastrup svøbte jeg hende i min ene Frakke, men var lidt ængstelig for, at hun skulde fryse paa Veien fra Taastrup til Lyngby. Det glædede mig derfor at høre, at hun ikke har taget Skade. Hvis Johan¹ ikke skulde have Reisetøi, saa send ham noget. Vi komme alle til at holde bestandig mere af Johan. Han og Emilie passe egentlig ikke sammen, da de begge ere fulde af Rænker og Skjælmstykker, og disse trives ved deres Samværen. Det er meget kjedeligt, at N. C. ikke kan komme til Kræfter; han maa tage sig den fornødne Ro. Ottilie² besøgte jeg, da det var kjendelig[t], at hun led af en alvorlig Svaghed. Hun lovede at tage en Huuslæge. Hun boer uden Pige langt borte fra Hertha;³ at flytte hen til hende, dertil kan hun nu efter sin, jeg havde nær sagt, vor Edderkoppenatur ikke bekvemme sig. Hertha har to søde Børn. Louise har det ret godt; igaar var der musikalsk Sammenkomst paa Fuglsang, Karen mødte første Gang sammesteds, men lidt uvillig. Hvorledes Eders Kudsk kunde møde den 9de til rette Tid og Sted, uagtet du først fik mit Brev den 11 te, det er mig en Gaade, som jeg gjerne vilde have løst.

Jeg selv befinder mig meget vel; den lille Piece vedrørende Troesbekjendelsen⁴ er nu sandsynligvis hos Bogbinderen for at blive heftet;

den anden om Skolelovene⁵ er under Trykken. Forestaaende er Ordination og saa Visitats. Jeg lever en ikke ringe Deel af min Tid i Bønnens Verden og er lykkelig, idet jeg haaber, at jeg ikke maa faae en altfor trang eller lang Alderdom.⁶

Med venligst Hilsen til N. C. og Børnene og fra Louise og Karen.

Eders hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 1 til Brev af 21/8 1873. ² Hanne *Ottilie* Monrad, g. Werlich, D. G. Monrads Søster. ³ *Ottilie W.'s* Datter, g. Tøpfer. ⁴ Nogle Bemærkninger vedrørende Troesbekjendelsen (1873). ⁵ Skoleloven og Folkethinget (1873). ⁶ Cit. Nyholm, S. 359.

Nykjøbing 19/9 73.

Kjære Viggo!

Nu er det atter blevet stille paa Bispegaarden; Johan¹ er tilbage som en ensom Fugl. Han er blevet for at benytte Badene til det sidste. Men snart vil Badehuset blive taget ind og saa reiser han med sin Faster Kirstine² tilbage til sine Forældre. — Vi ere imidlertid ikke endnu kommet rigtig i Gang med vort Vinter-Arbeide; vi skulle alle tre læse Shakespeare, Louise og jeg: Livius. Skjønt jeg just ikke sætter megen Pris paa det selskabelige Liv, saa kan det ikke undgaaes, at vi nu og da komme ud paa Grund af min Stilling. Saaledes vare vi den 14' paa Fuglsang, 16' i Nysted hos Pastor Christiani,³ 17' i Stubbekjøbing hos Pastor Jacobi.⁴ Men det er da meget sjældent, at det gaaer saaledes Slag i Slag.

Trykningen af mine to Smaapiecerc⁵ er nu næsten endt, og jeg haaber med næste Post at kunne sende Dig et Exemplar af dem begge. Ligesom en Moder altid synes godt om det sidste Barn, saaledes gaaer det ogsaa en Forfatter. Publicum deler imidlertid ingenlunde altid Forfatterens Smag. I forrige Uge var jeg en Dags Tid i Slagelse og besøgte Otilie.⁶ Hun var meget medtaget, da hun lider af et indre ubehageligt Onde, hvorpaa Lægerne ikke kunne finde Rede. Jeg frygter for, at hun ikke vil leve mange Aar. — — — Det forekommer mig, at hun har det meget eensomt, men til at flytte sammen med Hertha⁷ har hun dog ikke Lyst. —

Johannes har ikke faae Vanskeligheder at kjæmpe med. Det skorter paa Arbeidskraft til at tilveiebringe de fornødne Stubbe, saa at det ikke gaaer med fuld Kraft paa Fabriken. Han har derhos Vanskelig-

heder med Afsætningen, med at skaffe de fornødne Penge, og saa hertil kommer, at Marias Familie ikke synes, at hun har det godt nok, mener, at hun burde bygge o. s. v., saa har den Stakkels Fyr jo nok om Ørene. Han og Maria holde imidlertid saa meget af hinanden, at de i deres gjensidige Kjærlighed finde Trøst for alt Besvær. Skriver du til Johannes, saa omtal ikke, hvad jeg har yttret. Med Louises Befindende slæber det af. Det forekommer mig, at der hverken er Frem- eller Tilbagegang. Hun føler sig ikke sjældent saa træt og medtaget. Erhard Frederiksen⁸ er blevet forlovet med en Frøken Topsøe, en Søster til Redaktøren af »Dagbladet«, Billes Efterfølger; hun passer meget godt til ham, og langt bedre end Louise, der uden Tvivl ogsaa selv vilde være blevet ulykkelig med denne ædle og dygtige, men hidsige og pirrelige Mand. — Niels Christian har haft gastrisk Feber, efter i Sommer-Ferien at have været i Wien til Udstillingen, paa Bornholm for at bese Kulgruberne, hvori han har stor Part, og i Sverig for at besøge sine Godser. Han anseer sig for rask, men er dog endnu meget svag. Hvorledes vilde det see ud med hans vidtløftige Affærer, hvis han faldt fra? Der er intet andet for end at overlade tillidsfuldt til vor Herre alt det, hvorved man ei selv kan gjøre noget. Med venligst Hilsen til Olga og Børnene.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 1 til Brev af 21/8 73. ² Elisabeth Kirstine Frederiksen (1845—1903), Søster til N. C. Frederiksen; Lærerinde, pædagogisk Forfatterinde, var med til at grundlægge Københavns Forskolelærerinde-Seminarium; 1875 Leder af »Kvindelig Læseforening«; 1887—94 Formand for »Dansk Kvindesamfund«. ³ Se Note 2 til Breve af 5/4—7/4 1872. ⁴ C. L. Th. Jacobi (1811—73), Spr. i Stubbekøbing og Maglebrænde 1869 til sin Død i 1873. ⁵ De i forrige Brev omtalte: »Nogle Bemærkninger vedrørende Troesbekjendelsen« og »Skoleloven og Folkethinget« (1873). ⁶ og ⁷ Se Note 2—3 til Brev af 15/9 73.

Udateret — [maa være fra Efteraaret 1873].

Kjære Adda!

Det forholder sig rigtigt med Matzens Yttringer om min Mening angaaende den foreløbige Finantslov.

Hvad Adressen angaaer, saa har jeg ikke modtaget nogen saadan, og da jeg jo nødig vilde skuffes, saa anseer jeg dine Yttringer som non avancés, som et Udtryk for ganske Enkeltes Ønsker.

Hvorfor skrev jeg mod Dagbladet? Først fordi det morede mig. Dernæst fordi jeg ansaae det for rigtigt at imødegaae Bestræbelserne for at stemple mig som ubrugbar og altfor meget hæve Hall paa min Bekostning. Den, der ikke kan see, at Artiklen er skrevet med godt Humeur, forstaaer ikke at læse.¹

Fra Otilie har jeg havt Brev; hun lider af en ulægelig indre Svulst. Jeg frygter for, at hun ikke gjør det længe.

Jeg har havt den Sorg, at en af Stiftets bedste Præster, Jacobi² i Stubbekjøbing pludselig er død.

Nu kom Pastor Barfoed³ og tog den Tid, der skulde have været anvendt paa Brevet til Dig.

Sidste Fredag havde jeg stor Ordination (5) og om Tirsdagen Gilde. Alt gik meget godt.

Jeg længes efter at høre, at N. C. er kommet til Kræfter, og at Johan⁴ er ankommet i god Behold.

Louise har det ret godt.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ I »Dagbladet«, 23/9 1873 Nr. 220 skrev Monrad en Artikel »En Indsigelse«, rettet mod »Dagbladet«s Redaktør, der i en Artikel (i »Berl. Tidende« 18/9 1873) havde beskyldt Monrad for gennem sit Valg af Konferensraad H. J. S. Raasløff til holstensk Minister (1860) at have vist »Mangel paa Menneskekundskab og Evne til at bedømme Mennesker«. M. hævder, at Hall i hvert Fald maa dele Ansvarret med ham, hvad angaar R.'s Optagelse i Ministeriet Hall 1860. ² Carl Ludvig Theodor Jacobi (1811—73), Spr. i Stubbekjøbing-Lillebrænde 1869 til sin Død 29/9 1873. ³ Immanuel Barfod (1820—96), Spr. i Herredskirke-L. Løjtofte 1864—74, i Vaabensted- Engestofte 1874 til sin Død, Provst for Musse Herred 1884—94; Forf. bl. a. af »Den falsterske Geistligheds Personalhistorie« (1854) og forskellige Stam-tavler; Medlem af Bestyrelsen for Genealogisk Institut. ⁴ Se Note 1 til Brev af 15/9 1873.

Nykjøbing 9/11 73.

Kjære Adda!

Det er længe siden, jeg har skrevet til Dig. Jeg har været optaget af Studier, der ville sysselsætte mig hele Vinteren igjennem. Jeg har nemlig sat mig for at underkaste Spørgsmaalet om Troesbekjendelsens Oprindelse en alvorlig historisk Undersøgelse; men det er en meget vidtløftig Sag.

Det glædede mig meget at see N. C., skjønt det jo ikke var mange Øieblikke, jeg saa ham. Han overanstrenger sig, men Formaninger nytte jo ikke Noget.

Den omtalte Adresse fra 84 theologiske Candidater og Studenter har jeg modtaget, og den har glædet mig som et lille Vidnesbyrd om, at jeg ikke er uden al Indflydelse i den theologiske Verden.¹ Jeg anseer det imidlertid for høist tvivlsomt, hvorvidt jeg vil kunne opfylde Ønsket, i alt Fald vil det ikke kunne ske i Vinter.

Det forekommer mig, at Louise har det ret godt; Struckmann er tilfreds med hendes Befindende. Karen er straalende over Elises² Besøg. Louise har noget Slid med de udygtige Piger, som iøvrigt ere ret skikkelige. Jeg er rask og befinder mig vel, men vilde dog ikke blive misfornøiet, om jeg fik Afskedsordre, da jeg begynder at blive noget mæt af Dage.³

Det politiske Liv interesserer mig ikke meget; Folkethingets Høire ja selv N. C., er saa radical, at jeg siger som Gaasen: Eins Bier etc.⁴

Otilie har det bedre og lader til at være glad over 12 Flasker Portviin, som jeg har sendt hende. Et Brev fra Viggo medfølger.

Lev vel, kjære Datter. Du tager naturligviis til Brylluppet. Jeg er ikke misfornøiet med, at Louise ikke er Bruden. Efter min Overbevisning vilde hun være blevet meget ulykkelig, hvorimod Topsøe⁵ vist passer fortræffeligt. Kom du ikke til Brylluppet, vilde det see ud, som om vi var sorigfulde.

Med kjærlig Hilsen fra Louise og Karen og til N. C. med alle Stumpene.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

P. S. N. C. lod til, efter L. og K.'s Sigende, ikke at have noget imod at lade Marie og Emilie komme herover til Julen. Siig Justitsraadinde Frederiksen, at jeg meget snart skriver til hende.

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 359. ² Elise Constantin-Hansen (1858—1948), Datter af Maleren Carl Christian *Constantin* Hansen (1804—80) og selv Malerinde. ³ Cit. Nyholm, S. 358. ⁴ »Eins Bier«, sagde Gaasen, hun drak af ni Gadekær. ⁵ Sigrid Topsøe, f. 14/2 1844, Datter af Herredsfoged Topsøe, Skelskør, blev 28/5 1874 g. m. Redaktør Christian Erhard Frederiksen, Broder til Prof. N. C. Frederiksen, jvf. Note 3 til Brev af 21/8 73, S. 151—52.

Nykjøbing 17/11 73.

Kjære Viggo!

Jeg har ofte havt det gode Forsæt at skrive til Dig lidt hver Dag, men naar det er kommet til Stykket, er Dagen gaaet, uden at det

er lykkedes. Louise har det vedvarende ret godt, og Struckmann er meget vel tilfreds med hendes Befindende. Karen er straalende; hun har havt den store Glæde at have havt sin gode Veninde, Elise Constantin-Hansen ovre hos sig. Jeg selv befinder mig vel og mærker kun, at jeg begynder at blive gammel, naar jeg sammenligner »nu« og for tyve Aar siden. Jeg er for Tiden sysselsat med Studiet af den apostolske Troesbekjendelses Historie. Dette Studium vil sandsynligvis medtage en stor Deel af Vinteren. Der er noget behageligt ved et saadant længere Studium. Det gjør Overgangen fra den ene Dag til den anden let og behagelig. Fra 85 theologiske Candidater og Studenter ved Universitetet har jeg modtaget en Opfordring til at holde nogle Forelæsninger i Kjøbenhavn.¹ Jeg er noget i Tvivl med mig selv om, hvorvidt jeg skal efterkomme denne Opfordring. I alt Fald vilde jeg først kunne gjøre det næste Efteraar. Det har imidlertid været mig en ikke lille Opmuntring at modtage denne Opfordring.

Johan Frederiksen har solgt Baadesgaard. Derved har Justitsraadinde Frederiksen, J. F.s Moder, faaet nogle Penge løs, saa hun har været i Stand til at yde Johannes et deels rentefrit Laan til Opførelsen af en bedre Bolig for Maja [Maria, Johannes Monrads Hustru], deels rentebærende til Udvidelse af Bedriften. Naar nu blot den gode Johannes' Beregninger denne Gang vilde holde Stik, og Lykken maa være med ham. — Jeg tager imorgen over og besøger Tutein paa Marienborg. Det er en gammel politisk Ven, som jeg nok havde Lyst til at tale med under de nuværende politiske Forhold. Det forenede Venstre har ogsaa ved de sidste Valg faaet Fler-tallet (52 mod 48). Det forlanger, at Kongen skal afskedige sit nuværende Ministerium.² Kongen og Ministeriet vil ikke, da de med Rette ansee det for et Overgreb, om Folkethinget skulde bestemme, hvem der skulde være Minstre, og saa ligger der et Huus. Iøvrigt er Folkethingets conservative Mindretal næsten ligesaa radicalt som Flertallet, saasnaart der er Tale om egentlige Love. Efter min Mening burde Kongen enten tage et stærkt reaktionært Ministerium, der ikke var saa bøjeligt og eftergivende som det nuværende, eller ogsaa burde han see at komme til en Forstaaelse med det »forenede Venstre«. Det er ofte, at man ved at gjøre en Indrømmelse med Hensyn til Personerne, kan vinde med Hensyn til Sagerne. Jeg indrømmer imidlertid, at begge Fremgangsmaader vilde være forbundne med meget store, ja næsten uovervindelige Vanskeligheder og er derfor

meget glad ved at staae udenfor det Hele og at kunne leve med hele min Sjæl i Religionens og Theologiens stille Verden.³

Hils Olga og Børnene paa det Kjærligste

fra Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Cit. Nyholm, S. 359. ² Ministeriet Holstein-Holsteinborg, hvis Funktionstid var fra 1870—74 og som sine mest betydende Medlemmer havde C. C. Hall, A. F. Kriger og C. E. Fenger. ³ Cit. Nyholm, S. 360.

28/12 73.

Kjære Adda!

Det er rygende paa din Pibe, at jeg tager Pennen, og det er da naturligt, at den første Gjerning er at takke dig for den. Tobakken smager meget godt af den. Ved din levende Beskrivelse af Børnenes Juleglæde kom jeg næsten til at beklage Maria,¹ skjønt hun befinder sig meget vel herovre. — Jeg er kommet helt ud af min daglige Gjerning ved at prædike i Dag for otte Dage siden i Kochs² Sted, — han var ovre ved sin Kones Bedstemoders Begravelse i Møgeltønder, — og første Juledag i Maglebrænde og Stubbekjøbing, hvor der var Vacance. Jeg glæder mig altid ved at prædike, men er derved kommet helt ud af mit daglige Studium, hvorved jeg befinder mig saa vel. Nu skal jeg opgjøre Aaret, har endeel Breve, Betænkninger og Indberetninger, saa der vil gaa en Deel Tid, inden jeg kan komme ind i den gamle Skure, navnlig da jeg ogsaa skal forberede mig til en Forelæsning, som jeg agter at holde i den herværende Industrieforening om Prometheus.

Det var ret fornøieligt paa Marienborg. Direktør Billes³ bragte mig en frisk Hilsen fra dig og N. C. Jeg var tilfreds med det Experiment, som jeg gjorde, om jeg virkelig havde overvundet min Uvillie mod Bille. Hans Kone var livlig og indtagende med en vis Friskhed, der ikke er gaaet tabt ved Livets Møisommeligheder. Hages Enke⁴ var kun lidt paa Marienborg. Det forekommer mig, at hun har udviklet sig smukt under Samlivet med Hage. Det interesserer mig at see Forskjellen mellem nu og for 16 Aar siden. Hun staaer jo meget ene, men søger at faae noget at leve for ved at opdrage 4 Dreng.

Jeg kan ikke nægte, kjære Adda, at din Sygdom har foruroliget mig. Du maa endelig undergive dig en ordentlig Lægebehandling og saa nøiagtigt følge hans Bud. I can not spare you.

Karen begynder at faae Smag for Selskabslivet, og glæder sig ved at komme ud, hvilket rigtignok skeer meget sjældent. Du kan faae hende en Maanedstid i Begyndelsen af det nye Aar. Derimod lader det til, at Louise ikke vil reise uden at have mig med, og jeg agter ikke at tage til Kbhvn., før jeg kan lægge en afsluttende Haand paa mit Arbeide, og det vil sandsynligvis først skee om et Aarstid.

Glædeligt Nytaar for dig og alle Dine! Venligst Hilsen til N. C.
og de fem Børn!

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 1 i Brev af 16/8 1870. ² Se Note 2 i Brev af 24/9 1871. ³ Carl Steen Andersen Bille (1828—98), Politiker, Redaktør af »Dagbladet« 1851, fra 1/1 1853 dets Ejer indtil 1872, da han solgte det til et Konsortium og fratraadte Redaktionen; 1872—76 Direktør for »Det københavnske Byggeselskab«; 1880—84 i Udenrigsministeriets Tjeneste i Washington; 1886—98 Amtmand over Holbæk Amt. Havde efter Dannevirkes Rømning haft et skarpt Sammenstød i Rigsdagen med Monrad; modarbejdede Monrads Forsøg paa at blive valgt til Folketinget i Efteraaret 1871. ⁴ Marie Amalie, f. Hansen, blev 6/3 1872 Enke efter Politikeren og Købmanden Peter Anton *Alfred* Hage, med hvem hun var blevet gift 1841.

Nykjøbing F. [fra Begyndelsen af 1874].

[Til Viggo Monrad.]

[Af dette Brev er kun ½, delvis beskadiget Ark, bevaret, uden Datoangivelse. Efter at have berettet forskelligt om Datteren Karen og om hendes forestaaende Besøg hos Adda Frederiksen i Kjøbenhavn fortsætter Monrad]:

Jeg havde Nytaarsdag en stor Glæde. Jeg fik nemlig Underretning fra min Forlægger om, at min Prædikensamling 3500 Exempl. var udsolgt. Det er under vore smaa Forhold ingenlunde daarligt paa to Aar. Den har altsaa virkelig faaet Indgang. Et Honorar paa 1000 Rdl. er jo heller ikke at foragte, er navnlig en smilende Udsigt under Nytaarsregningernes Styrtflod.

Da jeg ønskede at blive kongevalgt Landstingsmand, skrev jeg et Brev til Kongen [her mangler et Stykke af Brevet]. Pladserne vare imidlertid besatte, inden han fik mit Brev. Jeg fik et meget venligt Brev med Løfte om, at han skulde gjøre, hvad han kunne. Denne Venlighed generer mig nu, da jeg i Grunden burde opponere saavel mod ham som mod Ministeriet. Sagen er denne: Folkethinget indgiver en meget spagfærdig Mistillids-Adresse. Efter min Mening burde Ministeriet være gaaet af, da Hadet nu engang har bidt sig fast i

Ministeriet, og da dette har svaret, idet Folkethinget har opgivet at fremtvinge Ministeriets Afgang ved at nægte Finantslovene. Ministeriet indgiver sin Demission, men Kongen nægter at modtage den. Saavel Ministeriets Forestilling som Kongens Svar paa den er offentliggjorte i Ministerialtidende, men Kongens Svar mangler Med-Underskrift af en Minister og er saaledes ikke konstitutionelt. Da han imidlertid har skrevet mig saa venligt til, saa vil jeg lade det bero ved at ud-tale min Mening til ham og Conseilspræsidenten, naar jeg seer dem.

Hil Olga og Børnene kjærligt fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Nykjøbing 31. Januar 1874.

Kjære Adda!

Tak for dine Breve. Det forekommer mig, at det er for meget, at Du gjør Selskab for Karen. Du fordærver mig hende. Nægte kan jeg jo ikke, at hun er meget glad og skjønnsom, naar der gjøres lidt for hende. Hun er ikke forvænt, og ganske frisk.

Det er mig en stor Beroligelse, at det gaaer fremad med dit Helbred. Jeg har været ikke saa lidt urolig.

Louise befinder sig ret vel; hun hoster kun lidt, og det endda kun om Morgen. Derimod føler hun sig ofte saa træt, især naar den foregaaende Dag har været noget anstrengt. Hun mener, at det er Blegspot. Struckmann er stolt af hendes Befindende, og roser sig deraf til Otto.¹ — Der er kommet en Hundehvalp fra Sehested paa Broholm. Det er morsomt at see, hvor Louise holder af den og interesserer sig for den. Den tjener formelig til at oplive Huset. Med Livius gaaer det kun smaat. Der kommer saa mange Afbrydelser, da vi læse om Aftenen. Men vi have jo ogsaa Tiden for os, nu er vi i den tiende Bog og blive altsaa snart færdige med en Trediedel af Værket.² Neergaard³ og jeg læse Engelsk sammen eengang om Ugen; han udfolder en stor Energi; og det er ham gavnligt. Det morer mig at have lidt at gjøre med ham. Han er saa frisk og eien-dommelig, aaben, giver aldeles ingen Rolle, men er kun sig selv.

Med mit Studium af Troesbekjendelsen gaaer det kun langsomt. Der er skrevet saa meget om den i det 16de og 17de Aarhundrede, da Protestanterne angrebe dens apostolske Oprindelse, og Catholikerne forsvarede den. Jeg er blevet meget forbauset over at see,

at der er en heel Literatur. Senere var der Strid mellem Protestanterne indbyrdes, da den berømte Theolog Calixt⁴ vilde bruge den som Grundlag for en Forsoning mellem Catholiker og Protestanter. Der er intet Nyt under Solen, og dog er Grundtvigs Paastand, at den er et Ord af Jesu Mund, noget Nyt.

Paa Torsdag i næste Uge skal jeg holde en Forelæsning i Industri-Foreningen. Jeg vil oplæse det Meste af Æskylus's Tragedie Prometheus, og tale lidt om Prometheus og Æskylus.

En Ordination staar for Haanden i denne Maaned. Hvis det ikke trækker alt for længe ud med den, har jeg halvveis tænkt paa at følge Louise til Kjøbenhavn, hente Karen og blive en tre fire Dage (paa et Hotel). Tuteins roste meget det Hotel, de er paa. Kan Du ikke skaffe mig at vide fra Hages, hvad det er for et Hotel.

Jeg deler ganske din oprindelige Opfattelse af Kongens Brev til Conseilspræsidenten.⁵ Jeg kan ikke ansee det for constitutionelt. Hvis jeg ikke havde faaet et saa venligt Brev fra Kongen, vilde jeg næppe kunne have styret min Lyst til at optræde imod det. —

Ved en Misforstaaelse fik Karen ingen Reisepenge. Vær saa god at give hende 5 Rd. og føre mig dem til Debet.

Fra 1ste Mai skal vi have nye Folk. Jeg faaer en stadig Karl 40 Aar gammel. Min nuværende Karl søger ved at reise bort at frie sig for at yde Alimentations-Bidrag. Louise synes at have Udsigt til at faae to flinke Piger.

Siig Karen, at hun maa skrive til mig og fortælle mig om Dandsen og andre Mærkeligheder.

Med venligst Hilsen til hende, N. C. og alle Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Otto Petersen, Læge. ² Af den latinske Forfatter Livius's 142 Bøger findes der nu kun bevaret 1—10 Bog og 21—45 Bog. ³R. V. Neergaard, se Note 3 til udateret Brev fra 1872. ⁴ Georgius Calixtus (1586—1656), evangelisk Teolog. 1614 Prof. i Helmstädt; følte Kirkespaltningen som en Ulykke og søgte at vende tilbage til den Lære, som Oldkirken i de første fem Aarhundreder var fælles om, idet han mente, at den apostolske Trosbekendelse var den bedste Sammenfatning heraf. — Jvf. Nyholm, S. 371. ⁵ Der maa sigtes til den kongelige Haandskrivelse af 2/1 1874, hvori Kong Christian IX fastholdt Ønsket om at beholde Ministeriet Holstein, skønt Folketinget med 59 Stemmer mod 32 havde vedtaget en Adresse til Kongen og deri udtalt dette Ønske, »at det maatte lykkes Deres Majestæts Visdom at tilveiebringe Betingelserne for en mere frugtbar Samvirken mellem Lovgivnings-

magtens forskellige Led og derved styrke Kærlighedsbaandet mellem Konge og Folk. — Offentliggørelsen af Kongens Skrivelse var ikke medunderskrevet af nogen Minister og opfattedes derfor af Oppositionen og nogle af Løsgængerne som en Inddragning af Kongen i Striden. Efter en Forespørgsel i Tinget anerkendte Ministeriet, at det havde Ansvaret for Offentliggørelsen. Herpaa vedtog Folketinget med 57 Stemmer mod 31 en Dagsorden, der misbilligede, at Kongen inddroges i Partistriden.

Nykjøbing p. F. den 7. Februar 74.

Kjære Viggo!

Det var da rigtig sørgeligt, at det lille Puds skulde komme saaledes til Skade med sine Fingre. Jeg haaber, at de næste Breve fra Ny-Zealand ville bringe os gode Efterretninger om Barnet. Over Hr. Bing hviler der en vis Uklarhed. Glem ikke, at Du ikke faaer noget Forskud til hans Hjemreise refunderet af hans Familie, da det er en Hovedsag for denne, at han ikke kommer til Danmark. Skriv mig lidt til om ham, samt om Westesen og de øvrige Danske.

Skulde Du have Lyst til at sende din ældste eller dine to ældste Sønner herover for at faa europæisk Cultur, da skulle de være hjertelig velkomne. Jeg er overbevist om, at deres to Fastre ville komme til at elske dem høit. Du og Olga skulle vel overveie dette Spørgsmaal og gribe en god Leilighed til Reise-Selskab, naar den maatte tilbyde sig.

I vor Tilstand er der ikke foregaaet nogen Forandring. For at begynde med mig selv, saa nyder jeg, det være sagt i en god Tid, en mærkelig god Helbred, og med Undtagelse af en Ligtorn, er der Intet, der plager, piner eller generer mig. Jeg kan imidlertid ikke nægte, at jeg begynder at blive, hvad Skriften kalder mæt af Dage.¹ Det forekommer mig, at jeg nu omtrent maa have gjort den Gjerning, som det blev givet mig at gjøre i denne Verden. Tiden begynder at staae mig saa besynderlig og uklar. Jeg føler, at jeg begynder ligesom at staae udenfor den. At komme ud af denne Verden er jo imidlertid et Ønske, som man er sikker paa at faae opfyldt. Tiden løber saa hastigt hen.

Efter at alle de Aaret 1872 vedrørende Regninger ere betalte, viser det sig, at det har havt en Underbalance af 700 Rd. Ogsaa 1873 har en Underbalance, men ikke nær saa stor. Den endelig Opgjørelse kan først finde Sted 1874. — Iaar faaer jeg en extraordinær Indtægt af 1000 Rd. for mine Prædikener, og saaledes ere alle oekonomiske Bekymringer for Tiden slukkede. Louise og Karen lægge hvert Aar

200 Rd. op hver. Louises Befindende holder sig. Hun har ingen Ulempe af sit Bryst, men det foruroliger mig noget, at hun ofte føler sig træt. — Karen er for Tiden i Kjøbenhavn hos Adda og morer sig kosteligt. En forestaaende Ordination forhindrer mig fra at hente hende hjem og bringe Louise. Adda vil absolut have Louise ind nogen Tid, og jeg troer ogsaa selv, at hun kan have godt af en lille Tour til Kjøbenhavn. Jeg skulde ogsaa være der et Par Dage, men kan ikke være borte paa samme Tid som Louise, da Karen dog endnu er for ung til at være alene hjemme. Jeg morer mig iøvrigt til at see Karen som Huusbestyrerinde.

Bismarck forfølger Catholikerne. Jeg forstaaer det ikke, da han jo derved splitter Tydskland, og dog er han jo ikke dum.

Her hjemme er Alt en status quo. En magtesløs Regjering, og en magtesløs Rigsdag, og en Standsning i hele Lovgivningsværket. Lev vel, kjære Viggo; hils Olga og Børnene paa det Kjærligste fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Cit. Nyholm, S. 362.

Udateret — [vel fra Marts 74].

Kjære Adda!

Jeg bliver bestandig mindre brevskrivende; jeg har fuldt op at gjøre, og man maa have god Tid, naar man vil skrive, men ikke skrive Nielschristianske Breve. Jeg venter nu med Taalmod at høre, om enten Du kommer med hele din Flok — det saae jeg helst for min, men ikke helst for N. C.s eller din Skyld, — eller om vi kun faa nogle af Børnene. Karen seer jo gjerne, at Emilie ikke fandtes værdig til at komme til Sverig.

Louise har det efter mit Skjøn godt; jeg hører hende aldrig hoste. Hun kan vel undertiden føle sig meget mat, men det er, — siger hun, Blegsot. Det er morsomt at see, hvor hun holder af Thor. Den spiller formelig en Rolle i vort Liv; den er nu ogsaa høist elskværdig.

Der er nu trykt fem Ark af den politiske Piece,¹ men der er et Par Ark tilbage. Trykningen gaer meget langsomt. De første Ark af den videnskabelige Afhandling² ere afsendte til Reitzel; men det kan godt være, at der vil indtræde en Standsning, da jeg ikke godt kan ende Afhandlingen, før jeg faaer fat paa et Par Bøger, som jeg

savner. Jeg troer, at jeg vil faae Fornøielse af denne Afhandling, hvorimod jeg ikke venter det samme med Hensyn til den politiske Piece. Naar Ens Haand er mod Alle, saa maa man vente, at Alles Haand bliver mod En.³

Siig N. C., om han vil være saa venlig at købe en Hest i Sverig, lidt større end Gerda, men saaledes, at den kan være dens Mage. Den Karl, der bringer den med Dampskibet, kan saa tage de to store tilbage med sig.

Min egen, kjære Gamle! Det er jo godt at høre, at det gaaer fremad med dit Befindende; men jeg vil dog først blive rigtig glad, naar jeg hører, at du er fuldstændig rask. Hils N. C. og Børnene fra

Din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

¹ Den politiske Pjece er »Politiske Breve« Nr. 1—4 (1874), indeholdende »Øjeblikket« (Nr. 1—3) og »Generallieutnant Cai Hegermann Lindencrones Planer« (Nr. 4). ² Den videnskabelige Afhandling er den meget velskrevne Bog »Den første Kamp om den apostolske Troesbekjendelses Oprindelse, Laurentius Valla, Conciliet i Florens« (1874) — utvivlsomt Monrads bedste videnskabelige Arbejde. ³ Citat fra 1. Mos. 16, 14 om Abrahams Søn, Ismael; jvf. Nyholm, S. 370.

Nykjøbing 30/3 74.

Kjære Adda!

Isakine Sidenius¹ kommer nogle Dage, en halv Snes, efter Paaske med Dampskibet til Kjøbenhavn. Nærmere Underretning om Dagen vil blive given, for at Eders Vogn kan hente hende. Efter mit Skjøn faaer Du en Perle, der vil være til Velsignelse for dit Huus. Hvis jeg ikke kjendte dig, fik du et langt Brev med Formaninger om at være rigtig god imod hende, om ikke at overanstrengte hende o. s. v., men da jeg kjender Dig, vil jeg skaane saavel din som min Tid. Jeg maatte besvare forskjellige Spørgsmaal af Fru Sidenius. Hun skal vel ikke ligge sammen med nogen Pige? Nei. Hvad er Lønnen? 100 Rd. Hun: »Det er da ogsaa det allermindste, hun kunde klæde sig ordentlig for.« Jeg havde ikke faa Vanskeligheder at overvinde. Jeg kunde med Lethed have faaet en af de andre Døttre. Gustava er ganske anderledes kundskabsrig, hendes Selskab vilde være ganske anderledes underholdende. Men jeg var døv. Venlige Hilsner fra Louise og Karen og til N. C. og Børnene.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

P. S. Jeg tilbød, at Isakine skulde have Lov til at tage bort om en Maaned, hvis Forholdene ikke convenerede hende. Isakine meente, at det havde ingen Nød. Jeg er af samme Mening, men hun har dog sin Frihed i den Henseende.

R. A.

1 Formentlig en Datter af Pastor Sidenius, Nykjøbing F.

14/3 74.

Kjære Adda!

Jeg er meget forbauset over, at hverken Louise eller Du har skrevet til mig eller Karen siden Louises Afreise herfra. Jeg begynder at blive bange for, at der kan være tilstødt hende Noget eller at I begge ere syge. Og jeg pleier dog ikke at være af en ængstelig Natur. Jeg længes ogsaa efter Brev fra Louise for at faae at vide, hvorledes Du har det, min egen Pige. Du maa endelig see at faae et Menneske i Huset, som kan være dig til virkelig Gavn. Du bliver ellers slidt op alt for tidligt.

Børnene har det godt og lade til at more sig ganske fortræffeligt. De lege saa godt sammen. Igaar lavede Johan et Juletræ. Skolen er i stadig Gang. Johan er kun lille Slem (?). Vi savne jo alle Louise. Thor [Hunden] klynkede og snusede paa hele Spadsereturen idag. Men jeg finder det rigtigt baade for hendes og din Skyld, at I ere sammen en fjorten Dags Tid. Hidtil er Kokkepigen staaet op hver Dag af sig selv, og Huset gaaer i sit gamle Trit. Imorgen skal jeg sætte Karen og Astrid¹ af paa Fuglsang, naar jeg kjører til Døllefjelde og hente dem igjen, naar jeg tager hjem. Vi ere alle raske. Børne[ne]s Hoste er gaaet over. Mine Bemærkninger om Katechismen² vilde Topsøe³ ikke optage i »Dagbladet«. De udkomme nu som en Piece. Tak for Opholdet i Kjøbenhavn; kun synes jeg, at jeg fik talt saa lidt med Dig.

Med Skjænd til Louise og venlig Hilsen til N. C. og Børnene, samt med Hilsen fra Karen, Johan og Emilie.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

1 Formentlig Astrid Kofoed-Hansen, se Note 2 til Brev til Viggo Monrad 16/3 1884. 2 Den omtalte Pjece udkom under Titlen »Om Slaget ved Katechismen« (1874); den var et mønstergyldigt Indlæg i en Polemik, fremkaldt af Pastor N. C. Blædel, der i sit Skrift »Grundtvigianismen og den danske Folkekirke« havde

imødegaact den grundtvigske Opfattelse af Synet paa Skriften; herpaa havde *Vilh. Birkedal* svaret i et Forsvarsskrift: »Den danske Folkekirke, Grundtvigianismen og Pastor Blædel«. Sidstnævnte havde derefter i et Skrift: »Pastor Birkedal og Grundtvigianismens Katechismus« rettet et kraftigt Angreb paa en af den kendte grundtvigske Præst *P. A. Fenger* besørget Udgave af Luthers Katechismus, hvori Blædel fandt, at der var forskellige Ændringer af »en aldeles gennemgribende Natur«. 3 *Vilhelm Topsøe* (1840–81) var Redaktør af »Dagbladet« 1872–81.

8/4 1874.

Min kjære Adda!

Jeg oversender dig et Exemplar af mit lille Skrift: Om Slaget ved Catechismen,¹ hvis Udgivelse jo er blevet en Deel forsinket paa Grund af Helligdagene. Isakine kommer altsaa paa Løverdage, og jeg haaber, at du maa blive rigtig tilfreds med hende. Fra alle Sider hører jeg, at hun skal være et opoffrende Væsen, der slet ikke tænker paa sig selv. Hun har jo nok sine Skrøbeligheder. Det er jo ikke godt at blive mødt med alt for store Tanker og man kan let ved at tale for godt om en Person komme til at sætte ondt for ham. — Jeg er bekymret ved at tænke paa dig; naar du dog snart maatte gjenvinde din fulde Sundhed. — Herovre ere vi for Tiden næsten alle forkjølede, — Louise, Karen, Emilie og jeg selv. Louise har været stærkest angrebet og har ligget et Par Dage. Det har derfor ikke været meget beqvemt, at vi idag har havt et lille Middags-Selskab og paa Fredag skal have Musikken. En Søn² af Præsten Dahlerup har nemlig idag prædiket til Dimis og catechiseret, og i den Anledning have vi havt et lille Middags-Selskab, bestaaende af den Dahlerupske Familie og Censorerne. — Fru Frederiksen³ og Kirstine [Frederiksen] var her paa Gjennemreise, men vilde ikke spise til Middag, da de hørte, at her komme Fremmede. — Jeg har begyndt at skrive paa et lille Skrift: Den første Kamp om Troesbekjendelsens Oprindelse, men venter ikke at blive færdig før i Løbet af Sommeren. Jeg har megen Fornøielse af dette lille Arbeide, men giver mig jo ogsaa god Tid. Da jeg skal gjennemlæse nogle italienske Værker, nødes jeg til efter 40 Aars Forløb at opfriske mine italienske Kundskaber. — Børnene har det godt; det forekommer mig, at navnlig Johan udvikler sig smukt. Det faaer du selv see idag otte Dage.

Lev nu vel, mit kjære Barn. Hold Haabet oppe og den Glæde, der ikke kan tages fra dig. Med venligst Hilsen fra Alle.

Din hengivne Fader *D. G. Monrad*

R. A.

¹ Se Note 1 til Brev af 14/3 1874. ² Hans Dahlerup, Søn af Spr. i Ø. Ulslev-Godsted Christian Georg Dahlerup, ordineret 13/5 1874, kaldet til pers. Kap. i Magleby paa Møen, senere Spr. paa Helnæs og i Skørpinge-Faarstrup samt paa Asnæs. ³ Fru Frederiksen, se Note 1 til Brev til Viggo Monrad 23/9 1874; Kirstine F. hendes Datter.

Nykjøbing p. F. 18/4 1874.

Min egen kjære Adda!

Det er imorgen 33 Aar siden, at Du saae Dagens Lys. Hvor din Moder og jeg vare glade over denne Begivenhed. Naar jeg lader Tanken glide henover den lange Række Aar, saa støder den ikke paa et eneste mørkt Punkt, hvor Du har bedrøvet os. Du har altid glædet os, du har altid været en god, trofast Datter. Hvad er da rimeligere, end at jeg takker Dig, og bringer Dig din Moders Tak paa din Fødselsdag.

Dit sidste Brev foruroligede os. Jeg kom til at tænke mig dig liggende saa forladt i Larslei Stræde. Gid du snart maatte kunne skrive os til, at du har det bedre, og at Du er paa Hummeltofte.

Med Louise er det betydelig bedre: jeg venter, at hun faaer Lov at gaae ud imorgen.

Hils N. C. og Børnene fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Nykjøbing 8/5 74.

Min egen kjære Adda!

Jeg vilde rigtignok ønske, at jeg vidste, at Du atter ikke alene var oven Senge, men rigtig stærk og rask. Det blev sagt mig, at Isakine var svag, men jeg har maaske undladt at fremhæve det i Brevet til Dig. Jeg er nemlig overbeviist om, at hun trods sin Svagheit vil være dig til Glæde og Børnene (navnlig Pigebørnenes Væsen) til Gavn ved sin elskværdige Personlighed. Jeg troer, at Du vil komme til at holde af hende, og hun af dig. I alt Fald ansaae jeg det et Forsøg værd. Louise er nu atter fuldkommen rask; vi have atter begyndt at læse Livius og ere for Tiden ifærd med at lade Hannibal gaae over Alperne.

Vi ere meget glade over den lille Stuepige, Du har skaffet os. Hun lader virkelig til at have religiøs Sands, og hun har for første Gang

i mit Liv gjort mig det muligt at lade Folkene deeltage i vor lille Aften-Andagt: En Psalme, Fadervor, Troesbekjendelsen. For at gjøre det, maa man nemlig vide, at der dog i det Mindste er Een iblandt dem, for hvem denne Deeltagelse er kjær. Iøvrigt er det en aldeles frivillig Sag, om de ville være tilstede eller ikke.

Jeg prædikede for en fjorten Dags Tid siden i Rødby og Ringsebølle, skal overmorgen prædike i Skjelby og Gedesby, har holdt et stort Møde med Falsters Skolevæsen, men er iøvrigt heelt optaget af mit Arbeide: Den første Kamp om Troesbekjendelsens Oprindelse,¹ og kan kun finde Tid for en politisk Piece, jeg paatænker, ved at diktere Louise, medens jeg sidder for en ung Maler, Vivel,² Neergaards Protegé, der ønsker at male mit gamle Fjæs. Med venligst Hilsen til N. C. og Børnene.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 371. ² Niels Wiwel (1855–1914), Tegner, Maler.

Nykjøbing p. F. 8/5 1874.

Som du vil see, kjære Viggo, har din Søster Louise behandlet mig høist ubilligt. Hun har taget 2½ Unze for sig og har kun efterladt mig ½ Unze. »Du skriver jo saa tæt, Fader«, det er hendes Undskyldning. — Louise har været stærkt forkjølet i et Par Uger og spyttet Blod; nu er hun helt kjæk og rask. Hendes Bryst er ikke angrebet, men det er ikke stærkt og trænger til en meget delicat Behandling. Karen er straalende. Ved Louises Reise til Kjøbenhavn og hendes derpaa følgende Forkjølelse har der været en Standsning i vor Læsning af Livius; nu skride vi atter rask fremad i den XXI Bog, og vi ere nu ifærd med at lade Hannibal gaa over Alperne. Vi vil læse hele Livius; hvis vi da leve saa længe. Jeg er formelig betaget af et større literært Arbeide, der skal have til Titel: »Den første Kamp om Troesbekjendelsens Oprindelse« og som beskjæftiger sig deels med Laurentius Valla, deels med Concilierne i Ferrara (1478 — [Fejlskrift for 1438] og Florens (1439). Ved at vende mig til Kilderne troer jeg at være i Stand til at meddele noget Nyt og at berigtige en Deel Misforstaaelser. Det er underlig, hvor lidenskabelig man kan blive ved en saadan Undersøgelse; man bliver ligesom en Jagthund, der er paa Sporet. Hvor flyve Dagene afsted, og hvor bliver

man karrig paa sin Tid. Jeg venter ikke at kunne faae dette Arbeide trykt før hen paa Efteraaret. Det vil vel omtrent blive en 12 Ark stort. Jeg forsømmer dog ikke over dette Arbeide mit nærmeste Kald; for en fjorten Dage siden prædikede jeg i Rødby og Ringsebølle, holdt om Mandagen et stort Møde med de falsterske Skolelærere, skal iovermorgen prædike i Skjelby og Gedesby, men hvor smager det saa ikke efter en saadan Fraværelse at vende tilbage til Arbeidet. Mit legemlige Befindende er særdeles godt. Kun begynder mine Fingre at sprække, det er som Barken paa de gamle Træer. — Ministeriet er ikke enigt, om det skal gaae af eller blive. Mine Tanker om Øieblikkets Politik begynde at samle sig til en politisk Piece. En ung Maler Vivel har faaet Lyst til at male mig. Jeg har nu i Sinde at prøve paa at diktere Louise Piecen, mens jeg sidder for ham. Det gjælder om at bruge Tiden, man veed ikke, hvor mange Aar man har tilbage. — Adda har ligget af noget Gastrisk i Kjøbenhavn; dette er nu vel hævet, hun er paa Hummeltoft[e], men hun lider af en kronisk Svaghed, der ængster mig. Jeg har faaet Isakine Sidenius over til hende; dette er en høist elskværdig Personlighed, og det er mig meget beroligende at vide hende om Adda, der jo sidder meget ene paa Grund af Niels Christians mangehaande Beskæftigelser. Desværre er ogsaa Isakine noget svagelig. — Otilies Befindende er staaende, hendes Onde lader [til] hverken at tage til eller af. — I Mai fik vi to nye Piger og en ny Karl, og jeg troer, at vi kunne være tilfreds med Byttet. Det er første Gang, at jeg har kunnet lade Folkene deltage i vor lille Aftenandagt: En Psalme, Fadervor, Troesbekjendelsen. Den ene af Pigerne har i det Mindste religiøs Interesse, hun er en af Fengers² Confirmander. Det er hende, der har givet Anledning til Forsøget. Iøvrigt er det en frivillig Sag, de kunne blive borte, naar de ville. — Johannes har det godt, men mangler Afsætning paa sin Terpentin. — Lev vell! kjære Viggo. Hils Olga og alle Børnene paa det Kjærligste fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 371. ² Niels Wiwel (1855—1914), Maler, Tegner; jvf. Nyholm, S. 362. ³ Sandsynligvis Pastor P. A. Fenger (1799—1878), Spr. ved Vor Frelsers Kirke, Christianshavn 1855—78.

Kjære Adda!

Hvis du ikke tager til Sverig, saa venter jeg, at Du kommer med hele din Flok, ellers vil jeg ikke have dig. Nu kan man begynde at bade. —

Jeg sender dig ikke Nr. 2 af mine Prædikener, Udkast o. s. v., da jeg idelig har Brug for det ved Afgivning af Betænkninger.

Under Trykken er »politiske Breve«,¹ hvori jeg siger hele Verden Besked, navnlig har jeg behandlet Hegermann-Lindencrone.

Nu skal jeg atter til Laurentius Valla. Tænk dig, jeg har faaet ni Bøger, som jeg begjærede, fra Kongens Bibliothek! Om Poggio² har jeg skrevet til Rom, og jeg har formaaget Elise Stampe³ at skrive til Florens.

Louise har det godt; vi glæde os alle til at see Dig og din hele Flok.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ »Politiske Breve« Nr. 4 (»Generallieutenant Cai Hegermann-Lindencrones Planer«) 1874. Jvf. Nyholm, S. 363. ² Poggio, Francesco Braccialini (1380—1459), italiensk Humanist; fra 1403 ansat i det pavelige Kancelli; fra 1453 til sin Død den florentinske Republiks Sekretær; hans Strid med Laurentius Valla vakte megen Opsigt og Forargelse. — Jvf. Nyholm, S. 371. ³ Kirsten Marie Elisabeth (Elise) Stampe (1824—83), Baronesse, Datter af Baron Henrik Stampe til Nysø og Christine Marie Margaret, f. Dalgas. Forf. til en Række religiøse Skrifter med grundtvigsk Præg.

No. 1

Nykjøbing 9/6 74.

Kjære Viggo!

Det er min Agt fremtidig at numere[re] mine Breve, for at det kan blive klart, om noget af dem skulle gaae tabt. Gjør Du ligesaa! Det er nu længe siden, vi har hørt fra Eder. Selv om et Brev ikke indeholder Andet end: »Vi har det godt«, saa har det dog meget at betyde, da det forjager alle de ængstelige Tanker.

Marie Monrad født Frederiksen er hos os i denne Tid med sin Søn Christian Fenger Monrad. Det er os alle en stor Fornøjelse. Drengen er stor, tyk, venlig, har 7 Tænder, hvorimod Addas Inge endnu slet ikke har faaet Tænder. Desværre har han her for Øieblikket Skaalkopper, og sover derfor noget uroligt. Med Fabriken lader det til at gaae godt, men Johannes klager over, at han ikke

kan faae solgt sin Terpentin. Louise lider lidt af Blegsot og er derfor undertiden træt. Adda er svag, hun har en chronisk Betændelse i Moderen [5: Livmoderen], men det skal dog ikke være farligt. Naar Du eller Olga skriver til Europa, saa omtal *ikke* den Svagelighed, hvorom kun jeg meddeler Underretning. Man ønsker ofte ikke, at Ens Svaghed omtales, men det forekommer mig, at du dog burde vide Besked om, hvorledes Søstrene har det. Otilie gaar fremdeles med sin gamle Svulst, og Sofie klager meget over, at hun mærker Alderdommens Tryk. Hun føler sig ene, kan ikke holde Pige, men kan paa den anden Side ikke godt leve sammen med Andre. Slog hun og Otilie sig sammen, vilde de begge komme langt bedre ud af det. Undertiden staaer det for mig, som var det min Pligt at tage hende i Huset, men saa er jeg dog i Tvivl, om jeg ikke ved at opfylde denne Pligt vilde overtræde, hvad jeg skylder Louise og Karen.

Hegermann-Lindencrone¹ har udgivet en Piece, hvori han forsøger at vælte al Skylden for Krigen over paa mig. Mit Svar er under Trykken, og jeg haaber at kunne sende dig et Exemplar med næste Post. Mit Arbeide om »Den første Kamp om Troesbekjendelsens Oprindelse« er paa en vis Maade lærdigt, men jeg har endnu ikke lagt den sidste Haand paa det, og det tager meget lang Tid, da der er saa meget at eftersee. Jeg savner ogsaa et italiensk Værk, hvorefter der er skrevet saavel til Rom som Florens. Da dette Værk skal indeholde mange nye Oplysninger om Laurentius Valla, hvormed ogsaa mit Arbeide beskjæftiger sig, saa kan jeg ikke udgive min lille Bog, før jeg har faaet dette Værk.

I Juli bliver der aabnet en Jernbane fra Nykjøbing over Saxkjøbing og Maribo til Nakskov og med Sidebane til Rødby. Hermed bliver mit Hestehold for Embedets Skyld overflødig, og jeg indskrænker mig derfor til at holde een Hest; hermed er Louise ikke tilfreds, men Oekonomien leve!

Der skal for Tiden være en ministeriel Krise. Krieger vil træde af, Hall skal ville følge ham. Klein² og Fønnesbæk³ skulle nødtigt ville træde af. Grev Frijs og Estrup skulle være kaldede til Kbhvn. Hvad det hele bliver til, veed jeg ikke, og der er vel Ingen, der veed det.

Lev vel! Jeg længes meget efter at høre fra Eder. Gud veed, om jeg skulde faae dig, Olga og Børnene at see, inden jeg dør. Hils dem alle venligst fra

Din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

¹ Cai Ditlev Hegermann-Lindencrone (1807–93), Officer, blev i Decbr. 1863 Chef for 4. Division af den mobiliserede Hær, ledede Divisionens stærkt kritiserede Tilbagetog op gennem Jylland, medens der kæmpedes om Dybbøl; udsendte i 1874 en Pjece »Om Krigsaaret 1864«; jvf. Nyholm, S. 365. ² C. S. Klein (1824–1900), Jurist, Politiker, 1872–75 Justitsminister i Ministeriet Holstein og efter dets Afgang i Ministeriet Fønnesbech. ³ C. A. Fønnesbech (1817–80), Godsejer, Politiker, 1865–70 Finansminister i Grev Frijs's Ministerium, 1870–74 Indenrigsminister i Grev Holstein's Ministerium, 1874–75 Konseilspræsident og Finansminister.

Udateret¹ [fra Juni–Juli 1874].

Kjære Adda!

Det forekommer mig, at det nu er saa længe siden, at jeg har hørt fra dig; men man har jo ikke nogen ret Maalestok for Tiden, naar man er lidt ængstelig. Hvis det skulde blive afgjort, at Du ikke kan komme til Sverig, saa synes det mig indlysende, at Du ikke bør blive paa Hummeltofte, men tage over til os i den Tid N. C. er borte. Du vil i Virkeligheden have mere Ro her end paa Hummeltofte. Besøg og Bekymringer for Huset falde jo tildeels bort, Karen vil være en trofast Bistand med Hensyn til Børnene og saa have vi Badene, som ville bekomme Eder alle vel. At I ville glæde mig, Louise og Karen behøver jeg ikke at sige. Jeg bliver i denne Tid malet af en ung Maler paa Fuglsang, Vivel,² og dikterer, medens jeg males, Louise en politisk Piece med Næb og Klør. Om den vil komme ud, veed jeg ikke. Jeg er blevet færdig med et lille lærd Arbejde, der skal have følgende Titel: »Den første Kamp om Troesbekjendelsens Oprindelse, Laurentius Valla og Conciliet i Florens«. Naar jeg siger, jeg er færdig, maa det forstaaes saaledes, at den hele Af-
filing og Gjennemsynet af mange Bøger staae tilbage. Dette vil tage et Par Maaneder. Jeg kan heller ikke slutte, før jeg har faaet fat paa et italiensk Værk, der ikke findes paa Bibliothekerne i Kjøbenhavn. Jeg har skrevet til Rom. — Jeg har været som beruset, medens jeg skrev, men føler mig nu noget fattig. — Jeg er blevet meget forbauset over, at jeg kan ret godt Italiensk og kommer uden Vanskeligheder gennem prosaiske Forfattere. Tag nogle italienske Bøger med dig.

Med Hilsen fra L[ouise] og K[aren] til N. C. og Børnene.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Brevet er udateret, men maa ifølge sit Indhold være fra Sommeren 1874 (jvf. Brev fra 3/6 1874). ² Se Note 2 til Breve af 8/5 1874, S. 168–169.

Kjære Viggo!

Jeg har modtaget dit Brev af 5te April d. A., og var meget længselsfuld, da det kom og stillede min Længsel. Jeg var næsten forundret over at lægge Mærke til, hvor meget en saadan gammel Cavaleer kan længes. Vi maa see at faae vor Postgang rigtig stadig. To Ord: »Vi har det godt« er i Grunden nok, i alt Fald til at borttage Uroen.

Du er ikke rigtig tilfreds med dine Omgivelser, men saadant kan virkelig ogsaa hændes i den gamle Verden. Der kan være Øieblikke, i hvilke man siger: Rak, altsammen Rak! Det er, naar Stemningen sætter sorte Brillen paa Ens Næse. Hvor der er Mennesker, hvor der er Sjæle, er der altid noget at virke for. Jeg vilde ønske, at Du hver Dag vilde en Time studere græske og latinske Klassikere. Du har saa mange Bøger, at Du aldrig kan komme til at savne Omgangen med Verdens mest udmærkede Aander. Pladsen som min Amanuensis staaer fremdeles aaben for dig, hvis Du skulde ønske at vende tilbage til Europa og kunde faae din Eiendom godt solgt. Huset staaer fremdeles aabent for Ditlev, hvis I skulde ønske at give ham en europæisk Dannelse. Bedst er det maaske at vente ganske roligt, indtil der af sig selv skulde tilbyde sig en gunstig Chance. Grønæk¹ er saa gammel, at han begynder at ønske en Efterfølger. Men skulde jeg komme til [at] antage en saadan, skal det skee paa en saadan Maade, at Pladsen vedbliver at staae aaben for Dig.

Jeg sender Dig hermed et Exemplar af de politiske Breve, der lade til at gjøre Lykke. Bladenes Dom er gunstig. 1500 Exemplarer ere solgte. Andet Oplag er derfor nu under Trykken. Sæmme Dag som Piecen udkom, fik jeg en Anmodning om at indtræde i Holsteins² Ministerium. Der blev telegraferet efter mig. Jeg reiste, men afslog Æren. Jeg havde nogle Maaneder i Forveien tilskrevet Holstein om at gjøre mig til kongevalgt Landsthingsmand. Intet Svar. Jeg mente, at man enten maatte danne et kraftigt Modstands-Ministerium, til at indtræde i et saadant egnede jeg mig ikke paa Grund af min Fortid, eller et Coalitions-Ministerium, men herom vilde man ikke høre Tale. Jeg gik ikke til Kongen, da det ikke var ham, der havde sendt Bud efter mig, og det derfor let kunde synes paatrængende, om jeg under de daværende Forhold havde søgt ham. Fra Conseils-præsidenten tog jeg ud til Adda og talte ikke med et eneste Menneske i Kjøbenhavn uden med Conseilspræsidenten og Hall. Det

morer mig iøvrigt at have kunnet afslaae at blive Minister. Jeg er heelt optaget af et lille Arbeide »Den første Kamp om Troesbekjendelsens Oprindelse«. Den foranlediger Kjøbet af endeel Bøger; et Værk, som jeg fik idag, koster 45 Rd., men jeg har overladt til de politiske Breve at bestride Udgifterne.

Adda er vedvarende svag, skjønt i Fremgang. Hun kan ikke tage til Sverig og kommer kun for en otte Dages Tid herover. Louise er kjendelig raskere. Jeg lider af sprukne Fingre. Huden ligner Barken paa gamle Træer, og hvad jeg hidtil har brugt, har ikke nyttet noget.

Lev vel, kjære Viggo. Hils din Hustru og dine Børn paa det
Kjærligste fra
din hengivne Fader
D. G. Monrad

P. S. Medens jeg skrev dette Brev, er jeg blevet to, tre Gange forstyrret.

R. A.

1 Grønbæk var Amanuensis paa Bispekontoret i Nykjøbing F. 2 Holstein, Lensgreve Ludvig Henrik Carl Herman Holstein-Holsteinborg, Konseilspræsident 1870–74, opgav at danne nyt Ministerium i 1874 (hans Ministerium bragtes til Fald ved A. F. Kriegers Dimission), hvorefter Godsejer Fønnesbech paatog sig Opgaven som Konseilspræsident.

27/8 74.

Kjære Adda!

Tak for dit Brev. Louise har havt Brev fra Frøken Neergaard, der er meget henrykt over Niels Høien og finder, at hun aldrig har seet et saa pudsigt Barn. Johannes var her igaar; vi besøgte Fuglsang, men Jes¹ var ikke hjemme. Jeg anede ikke, om mit Indtryk var rigtigt, men det forekommer mig, at der var noget Tillukket i hendes (∴ Fruens) Væsen, og at det Samme egentlig er Tilfældet med alle Børnene. Man føler, at man altid bliver en Fremmed for dem alle tilhobe. Idag er Johannes reist til Nøbbølle o. s. v., vi vente ham tilbage i Morgen tidlig.

Vi har faaet en Invitation til Marienborg. Karen tager med uindbudene. Det er vor Agt at reise paa Mandag og komme igjen om Torsdagen. Jeg har lidt Skrupler med Hensyn til Johan og Emilie,² men Mathilde er en meget forstandig og god og efter Omstændighederne ret dannet Pige. Jeg har foreslaet at sende dem disse Dage

til Fuglsang, men Louise mener, at Du heller vil have, at de skal blive paa Bispegaarden.

Jeg har endt min Bog;³ alt Manuskriptet er afsendt til Reitzel. I den senere Tid har jeg arbeidet med fuld Damp; alt andet Arbeide er skudt til Side; jeg har ikke læst med Louise, jeg har ikke læst Nogetsomhelst uden hvad der vedrørte Bogen, og nu er jeg færdig og føler mig nedtrykt og underlig forladt. Det er, som om en kjær Ven var reist bort for bestandig. Der vil gaae en Tid, inden jeg igjen kan komme i Gang. Jeg vil maaskee have godt af at gjøre den lille Møens Tour.

Naar der er gaaet nogle Dage, uden at vi have hørt fra Dig, længes vi altid. Min kjære Adda, vær rigtig glad i Gud. Det begynder at staae for mig, som om jeg snart kunde have fortjent at stedes til Hvile, og dog er der paa den anden Side saa Meget, jeg nok kunde ønske at faae sagt forinden.

Hils N. C. og Børnene. Louise og Karen hilse. Johan gaaer i Vandet med mig; han gjør det gjerne efterat jeg har sagt, at han skal gaae med mig for *min* Skyld. Han holder meget af at faae sagt smaa Behageligheder.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Der menes vel Niels Jessen Frederiksen (f. 26/10 1829), Ejer af Stensgaard og Forpagter af Fuglsang. ² Johan og Emilie — Adda og N. C. Frederiksens Børn. ³ Der maa sigtes til Bogen »Den første Kamp om den apostolske Troesbekjendelses Oprindelse» (1874).

18/9 74.

Kjære Adda!

Jeg staaer idag ifærd med at tage ud paa Visitats. Det bliver ikke nogen sammenhængende Visitats, da jeg kun kan visitere om Søndagen i Kirken og i Skolerne om Lørdag[en], og naar det kniber desuden Fredag eller Mandag. I de forløbne Maaneder har jeg været optaget af et eneste Arbeide; nu spreder jeg mig derimod til mange Sider. Naar jeg kommer hjem fra Visitatsen, har jeg Correctur; Læsningen med Louise er begyndt, jeg skulde ogsaa begynde at læse lidt med Karen. Endelig har jeg under Arbeide et lille Skrift om Bønnen.¹ Dette Skrift er mit Kjælebarn. Jeg har ikke Hastværk, jeg giver mig rigtig god Tid med det. Naar jeg er færdig, skal det ikke

strax trykkes, men faae Lov til at ligge; og jeg vil pusle og hygge om det. Jeg er egentlig lidt forelsket i det, skjønt jeg nu og da er bange for, naar jeg er færdig, skal nødes til at sige: Aah, ikke andet. Bagved dette lille Skrift ligger to større Arbeider. 1) Professor Caspari² og Troesbekjendelsen. 2) Naar fik Troesbekjendelsen sin nuværende Skikkelse. Du kan, min kjære gamle Pige, see, at jeg har Sysselsættelse for nogle Aar. Naar jeg ovenfor gav *dig* en Fortegnelse over det, hvormed jeg nu sysler, saa glemte jeg at nævne en Masse Tidsskrifter samt smaa og store Bøger, der i Sommerens Løb have dynget sig op og som nu maa expederes. — Louise har det godt, men klager dog undertiden over Træthed. Hun vilde gjerne have været ind til dit Selskab; men jeg har saa ondt ved at rive mig løs. Jeg har en vis Skræk for Kjøbenhavn; man maa enten boe der eller slet ikke komme der. Du maa see at blive saa rask næste Aar, at du kan tage over til Sverig. Kan du saa have os alle tre? At holde Forelæsninger ligger ikke for mig; man maa fra ung af have forberedet sig til den Gjerning. Der er desuden stor Forskjel paa jævnt hen at holde Forelæsninger og saa skulle komme som en Art Meteor.

Jeg er en Smule forkjølet og er derfor glad over, at jeg ikke skal ud paa en sammenhængende Visitats, der let gjør, at Forkjølelsen hver Dag bliver stærkere og stærkere.

Fortæl mig lidt om, hvorledes du fik Niels Høiens Tøi; det var en stor Skam af Frøken Neergaard at plyndre den Stakkels Dreng for han[s] Tøi, især da hun ikke selv trænger til Børnetøi.

Vi leve i denne Tid meget stille; der er kommet et Brud paa de musikalske Underholdninger. Dog skulle de nu finde Sted paa Torsdag hos Rectorens, hvis ikke Matthison Hansen ved et eller andet Paafund faaer det til at gaae overstyr. Vi lide under disse to musikalske Stormagters Rivalitet. Neergaard besøger i denne Tid Berlin, Dresden, München, Holland, Belgien, altsammen at besørge i tre Uger. Han har saa mange gode Egenskaber, at jeg virkelig savner vore ugentlige Sammenkomster. Naar du nu svarer mig, kjære Adda, saa maa du ikke glemme at fortælle mig lidt omstændelig om, hvorledes du har det. Dine to herværende Børn ere meget elskværdige; Johan gaaer endnu i Vandet; de slutte sig nøie sammen. Nu kalde de paa mig til Frokost! Farvel! Hils N. C., min egen Gamle,

fra din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 379. ² Caspari, Carl Paul (1814–92), født i Dessau, blev 1847 Lektor, 1857 Prof. i Teologi ved Kristianias Universitet; foruden Studier af østerlandske Sprog og gammeltestamentlig Teologi gav han sig af med grundige Efterforskninger af den apostolske Trosbekendelses Historie (jvf. hans »Unge-druckte, unbeachtete und wenig beachtete Quellen zur Geschichte des Tauf-symbols«, 3. Bd., 1866–75, og »Alte und neue Quellen zur Geschichte des Tauf-symbols« 1879.)

Nykjøbing p. F. 23/9 74.

Kjære Viggo!

Jeg længes undertiden efter dig, din Hustru og dine Børn, og alt som Aarene gaae, bliver Længselen stærkere. I ere dog rigtignok komne altfor langt bort. Skulde jeg, inden jeg dør, komme til Ny-Zealand? Det er jo ikke umuligt. Men saa længe jeg har min nu-værende Arbeidskraft, er det min Pligt at blive og udrette det Lidet jeg formaar.

Fra Randers har jeg faaet en Opfordring til at stille mig til Folkethinget;¹ man erklærer, at mit Valg vil være sikkert. Jeg har imidlertid sagt Nej; jeg har faaet en Modbydelighed for at stille mig, og det forekommer mig, at jeg har opfyldt min Borgerpligt ved at stille mig to Gange forgjæves til Folkethinget. Hertil kommer, at jeg, saaledes som Forholdene nu ere, ikke troer at kunne udrette Noget i Folkethinget, hvorimod jeg antager, at jeg maaske nok endnu vilde kunne gjøre noget Gavn i Landstinget. I sidste Thing er derhos Møderne saa faa og kortvarige, og jeg vilde faa en Deel Tid tilovers, som kunde bruges paa Bibliothekerne.

Det er en underlig tom Følelse, hvoraf man overfaldes, naar man i længere Tid med al sin Kraft har anstrengt sig for et Arbeide, og dette saa er endt, og Anstrengelsen ophører. Det er, som om man var blevet forladt af en rigtig god gammel Ven. Denne Følelse har jeg havt rigtig levende, efterat mit Arbeide med Laurentius Valla og Florentiner Konciliet var endt. Paa Overanstrengelsen følger en saadan besynderlig Afspænding og Mathed. For Tiden spredes min Virksomhed til mange forskjellige Sider. Jeg har Correctur, tager paa Visitats, læser Livius med Louise, og saa er der en heel Mængde Bøger og Smaaskrifter, som have henligget urørte, saa længe jeg var sysselsat med det ovennævnte Værk. — Jeg er nu begyndt paa et ganske lille Skrift om Bønnen; men paa Grund af de mange Side-Beskjæftigelser gaaer det kun langsomt. Dette lille Skrift er iøvrigt for Tiden mit Hjertebarn. Det har slet ikke Hastværk med at blive

færdig. Jeg skal pusle med det, pynte paa det; naar det er færdigt, skal det ligge nogen Tid og derpaa atter tages frem og gjennemarbeides.

Adda har i den senere Tid lidt af en Svagelighed; hun taaler ikke Anstrengelse. Louise er derimod nu i det Hele rask. Vel har hun nogen Tendens til Blegsot, men hendes Bryst, der en Tidlang voldte mig alvorlig Bekymring, synes nu at være fuldkommen rask. Fru Frederiksen² har bekostet en ny Bolig opført for Johannes eller rettere for hans Kone; det gamle Huus havde rigtignok ogsaa store Ulemper. Forsaavidt jeg har Forstand derpaa, er Johannes en dygtig Fabrikant; men for at gjøre Fremgang mangler han en væsentlig Egenskab: han er ikke handelskyndig, og Afsætningen synes derfor at berede ham mange Vanskeligheder. Karen har det godt. Din Faster Sofie³ begynder stærkt at mærke Alderdommens Besværligheder. Jeg har ikke Mod til at bede hende tage Bopæl i Bispegaarden, da hun har vænnet sig saa meget til at være ene, at jeg frygter for, at hun ikke vil være istand til at underkaste sig de Opoffrelser, som ethvert Samliv medfører.

Vort nuværende Ministerium⁴ er betydelig svagere end det forrige, men mangler ikke en vis Snuhed og Behændighed i at behandle Partier. Det kan derfor gjerne være, at det vil kunne udrette, hvad betydeligere Kræfter ikke har formaaet at sætte igjennem.

Med venligst Hilsen til Olga og alle Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

P. S. Naar kommer Ditlev?

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 378. ² Fru Frederiksen 5: Fru Maria Frederiksen, Johannes Monrads Svigermoder (1811–1900), Enke efter Justitsraad J. D. Frederiksen, Nøbbøllegaard (1791–1861). ³ D. G. Monrads næstældste Søster Lene Sophie (f. 3/6 1805). ⁴ Ministeriet Fønnesbech (1874–75).

Nykjøbing 21. Novbr. 74.

Kjære Viggø!

Det var da et sørgeligt Postscriptum, som fulgte med det sidste Brev fra Ny-Zealand. Jeg veed næsten ikke, hvem det gjorde mig mest ondt for, enten for dig eller Olga. I saadanne Tilfælde er det rigtignok ikke godt for et saadant Stakkels Barn at staae saa ene. Hvor jeg længes efter næste Post for at høre, hvorledes du har det.

Heller ikke fra Sverig har Efterretningerne i den senere Tid været glædelige. Johannes har mistet den lille Nyfødte; den anden Dreng har faaet Tarmkatar. De har saa langt til Lægen, saa Maria er taget med ham til Gammelby for at være Lægehjælp nærmere, men det lader dog ikke [til], at Sygdommen er hævet. Hertil kommer, at det ikke gaar med Johannes's Fabrik eller rettere med Afsætningen, han begynder at tale om at sælge. Men hvor finder han en Kjøber til Fabriken, og vil han ikke ved Afhændelsen komme til at lide et altfor stort Tab. Hvis jeg havde Capital, vilde jeg være fristet til at hjælpe ham, men da jeg aldeles ikke har nogen saadan, er det mig let at modstaa Fristelsen. Naar jeg kalder det en Fristelse, saa er det, fordi jeg ikke veed, om det vilde være rigtigt at anvende nogen Kapital for at holde ham ved Fabriken. Naar nu hertil kommer, at Louise ikke er rask, hun har atter havt et Anfald af Blodspytning, hvorom hun dog ikke ønsker talt eller skrevet, og at Adda stadig skranter, saa kan du nok see, at det stundom kan falde lidt haardt at holde Modet oppe. Jeg tilstaaer, at hvis jeg ikke havde Christendommen, vilde Livets Tryk hvile saare tungt paa mig.

Trykningen af »Den første Kamp om Troesbekjendelsen« nærmer sig nu sin Ende. Jeg antager, at den vil være færdig om et Par Uger. For Tiden sysler jeg med et lille Skrift: »Om Bønnen«. Det Arbeide, som man har under Haanden, er altid det, der interesserer En mest. Det har imidlertid lidt noget under stadige Afbrydelser ved Visitats og andre løbende Forretninger. Paa Søndag skal jeg saaledes prædike og paa Mandag til et Præstekonvent.

Det seer bestandigt mørkt ud paa den politiske Horisont. Fastlandet ruster sig, og naar det er et gjængs Udtryk, at Europa mere og mere kommer til at ligne en Kaserne, saa er Udtrykket lige saa sandt som gjængs. Frankrig tænker naturligvis paa at hævne sig, men Bismar[c]k har forstaaet at isolere det, han har saaledes vundet saavel Spanien som Sverig.

Her hjemme ligge vi trøstig i den gamle Søle. Kultusministeren¹ har givet en Skolelærer en Næse, fordi han har været uforskammet mod Kongen i en Skaaltale, Berg paataler Ministerens Dristighed med endnu større Uforskammethed mod denne, faaer ligeledes en Næse, tager sin Afsked. Folkethinget vil udtale sin Misbilligelse af Ministerens Færd, trues med Opløsning, tier saa stille, men vedbliver at chikanere. See, det er de store Begivenheder i vort Fædreneland. Man veed ikke rigtig, om man enten skal lee eller græde.

Jeg vilde ønske, at jeg med et Trylleslag kunde sætte mig over i Ny-Zealand. Nu har I Sommer, og vi har derimod et rigtigt Novemberveir. Der telegraferes stærk Frost fra Petersborg, og snart see vi den vel her.

Medens vi ligge i politisk Søle, skrider Landets materielle Velvære rask fremad. Finansernes Tilstand er ypperlig. Der bygges Jernbane paa Jernbane. Vi have snart i Løbet af et halvt Aar faaet Jernbane fra Gaabense (Orenæs) til Nakskov. Nu ere vi ifærd med at bygge en Bro over Guldborgsund for Jernbanen. Det hele oekonomiske Opsving er sundt og naturligt og ikke fremkaldt, som ovre hos Eder, ved Statslaan. Karen og jeg befinde os begge vel, skjønt lidt forkjølede. Louise har faaet Besøg af Magdalene Hammerich,² jeg af Richardt.³ Den sidste lider af en Knæskade, der desværre synes at være arvelig. — Johannes Hage var her en Aftenstund for tre Uger siden; han saae saa god ud, men er melancholsk. Collin skal være svagelig, Olsen⁴ i Velmagt, flotter sig med at være Brandesianer, skjønt det skal have begyndt at tabe sig i den senere Tid. Johannes Hammerich⁵ har forpagtet Iselingen, Holger⁶ har faaet Arbeide ved en Jernbane i Fyen.

Hils Olga og Eders Børn paa det Kjærligste

fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ J. J. A. Worsaae (1821—85), Arkæolog, Direktør for Rosenborg-Samlingen 1866 og for oldnordisk og etnografisk Musæum samme Aar, Kultusminister i Ministeriet Fønnesbech. — Ved en Fest i Kjeldernæs paa Lolland, hvor de to Venstrepolitikere I. A. Hansen og C. Berg var til Stede, havde en Lærer udbragt en Skaal for »den, der kalder sig Konge«. Kultusministeren gav Læreren en Irettesættelse, og da Berg (som Skolelærer paa Bogø) ogsaa fik en Irettesættelse, nedlagde han sit Embede. (P. Munch, Schultz Danmarkshistorie, Bind V, S. 269). ² Meta Magdalene Hammerich (1847—95), Datter af Prof. Martin Hammerich (1811—81), fra 1842 Bestyrer af Borgerdydskolen paa Christianshavn; efter sin Svigerfader, Gods-ejer Aagaards Død overtog han 1867 efter ham Herregaarden Iselingen ved Vordingborg. Magdalene Hammerich blev 1891 gift med Overlæge Vilh. Ernst Schepelern (1844—1924), Overlæge paa Kysthospitalet, Refsnæs, 1875—1909. ³ Var 1872 blevet personel Kapellan i Store Heddinge. ⁴ Uvist hvem. ⁵⁻⁶ Johannes og Holger Hammerich var begge Sønner af Martin Hammerich; den sidstnævnte var Ingeniør og anlagde bl. a. Frihavnen 1891.

Kjære Addal

Jeg er virkelig noget skamfuld over, at det er saa længe siden, at jeg skrev til dig, men Dagene flyve saa hurtigt afsted, maaskee netop fordi jeg har inddeelt min Tid og ikke sat nogen til Brevskrivning. — Johannes's Affærer kom mig ikke uventet; jeg er egentlig gaaet i Angst lige siden jeg var i Sverig, og lagde ikke Dølgemaal paa min Anskuelse for Johan.¹ Han vil ikke kunne opgive Fabriken uden et betydeligt Tab af hele sin egen Kapital, om han end vil være istand til at klare sin Gjæld og frelse Marias. Og dog anseer jeg det ingenlunde for afgjort, at det ikke er rigtigt, at han sælger, da han uden Tvivl mangler den Handelskyndighed, som er fornøden, for at en saadan Forretning kan trives. Jeg har skrevet ham til og anmodet ham indstændig om at komme herover med sine Regnskaber for at kunne raadslaa med Johan og Jægermesteren.²

Jeg er nu færdig med N. C.'s Bog, og anerkjender, at mit Blik er blevet klaret med Hensyn til flere oekonomiske Punkter, f. Ex. Forholdet mellem Productionerne, Posteringernes og Udbud-Efterspørgsels Indflydelse paa Priserne, Arbejderne som Kapital. Derimod maa jeg tilstaae, at der er mangfoldige Ytringer, hvis Mening jeg kun har kunnet ane. Om Grunden dertil er min Mangel paa For kundskaber, eller om han ikke lægger tilstrækkelig Vægt paa at faae sin Tanke udtrykt klart og bestemt, det skal jeg lade være usagt. Jeg er tilbøielig til at antage, at Skylden ligger noget i begge de nævnte Aarsager. Hvad Bogens sidste Afsnit angaaer, da maa jeg tiltræde hans Moders Mening.

For en to Uger siden har Louise nogle Dage spyttet Blod. Det gik meget hurtigt over, og det lader til, at en Kuur, som hun bruger med Humør, en Efterligning af Hoppemælk, bekommer hende vel. Jeg troer ikke, at hun holder af, at du skriver eller taler om hendes Svaghed; men det forekommer mig, at jeg ikke kunde lade dig være uvidende om hendes Befindende, der iøvrigt ikke foruroliger mig. Det lader til, at Louise og Karen havde Lyst til at gjøre en Tour til Kjøbenhavn paa samme Tid, og fra min Side er der intet til Hinder derfor, da jeg tvertimod gjerne seer det. De gjøre Regning paa, at Du kommer i Begyndelsen af næste Aar nogen Tid til Kjøbenhavn, og vilde jo saa gjerne træffe sammen og være sammen med dig. Hvorledes det kan lade sig gjøre, veed jeg ikke, men de ville naturligvis »ærlig og redelig« deeltage i Udgifterne ved det fælles

Ophold, som Louise anslaaer til otte, jeg til fjorten Dage. — Mit Sind staaer for Øieblikket ikke til Kjøbenhavn, og Tanken paa Byen og dens mange Visitter skræmmer mig endogsaa fra Hummeltofte, hvor meget jeg end kunde længes efter at leve i Ro sammen med Dig og Dine. Min Hoved-Beskjæftigelse er for Tiden det lille Skrift om Bønnen.³ Jeg er nu færdig med følgende Afsnit: 1) Indledning, 2) Kristus som vort Forbillede, 3) Den bedende Kristus, 4) Apostlenes Bønner, 5) Kristi Lære om Bønnen, 6) Overflødige Ord, 7) Sindets Bearbejdelse, 8) Bønnens Vanskeligheder. Forekommer det dig ikke at være ret tiltalende Titler? Jeg har endnu flere Afsnit tilbage, men jeg har ingen Hast med at faa det trykket. Naar det er færdigt, skal det have Lov at ligge nogen Tid i Ro. Tak for Kalotten, den passede udmærket. Nu skal jeg til at skrive til dine Børn. Derfor Farvel!

Med venligst Hilsen til N. C. og fra Louise og Karen.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Der maa menes N. C. Frederiksens Broder Johan Ditlev Frederiksen (f. 18/4 1846), senere Fabrikbestyrer i New York. ² Se Note 2 til Brev af 16/8 1870. ³ Jvf. Nyholm, S. 379.

Nykjøbing paa Falster den 4. December 1874.

Kære Johan!¹

Tak for Brevet! Det var dog Skade, at Tangen gik itu. Hvad kan dog ikke ogsaa den Niels Høien finde paa! Kunde du ikke lave mig en Trækniv til at skjære Bøger op med; jeg trænger meget til en saadan Kniv. Jeg vil bede dig om at trække Niels Høien lidt i Haaret men ganske sagte, saa det ikke gjør ondt. Saa bedes Du om at kysse Inge² paa Panden. Alle Mennesker spørge: »Kommer Johan ikke over til Juul,« men jeg kommer nok til at ryste paa Hovedet.

Din hengivne Morfader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Johan — maa være Adda og N. C. Frederiksens næstældste Søn, f. 19/7 1867. ² Uvist hvem, hvis Brevet er rigtig dateret. Addas og N. C. Frederiksens yngste Datter, der hed Inge Margrethe Frederiksen, blev først født 15/5 1875 og døde 9/6 s. A.

Det var mig, kjære Viggo, en sand Glæde at see af dit Brev, at Du har det bedre. Naar vi nu næste Gang faae Brev, saa haaber jeg, at det vil bringe os Underretning om, at Du og den kjære Olga ere fuldkommen raske. Det indlagte Brev fra Fox[?] fornøiede mig ogsaa, thi jeg kunde deraf see, at din Dygtighed og Hæderlighed begynder at finde Anerkjendelse i Kolonien.

Johannes's Sager ere komne til en Katastrofe. Han har været herovre og raadført sig med Marias Slægtninge. Peder, Jægermesteren paa Kjerstrup vægrede sig ved at laane ham 5000 Rd., som han trænger til for ikke at realisere paa en altfor ødelæggende Maade. De ere blevne enige om at skyde denne Sum sammen saaledes, at Peter, Erhardt, Johan, Niels Christian og Jes¹ laane ham hver 1000 Rd., og Johannes og Johan ere nu tagne ind til Kbhvn. for at raadslaae med Niels Christian. Tanken paa at udvide Fabriken er ikke opgivet aldeles. Jeg anseer det for ønskeligt, at Johannes sælger, finder sig i Tabet, faaer en eller anden lille Stilling og udnævner Maria til sin Finansminister. Men hvad der vil blive besluttet, veed jeg ikke. Du kan begribe, hvad den Stakkels Dreng med den fine Æresfølelse maa lide. Konju[n]kturerne have været ham ugunstige, Priserne paa Terpentin ere faldne betydeligt; men selv har han megen Skyld. Hvorledes Niels Christian sidder i det, veed jeg ikke. Han skal have et [en] Tømmer-Beholdning paa 200000 Rd., har mod Peters Caution optaget et Laan paa 500000 Rd., og nu falder Tømmerpriserne. Saaledes er Du, kjære Viggo, mit oekonomiske Lyspunkt. Jeg formaaer intet, og jeg søger derfor, saa godt jeg kan, at kaste min Sorg over paa Vorherre. Jeg arbejder paa, at Louise og Karen kunne faae ligesaa meget som I andre, og hermed maa jeg lade mig nøie. Du er nok saa god at sørge for, at der hverken for Dig eller Olga vender tilbage til Europa nogen Omtale af disse ovenfor berørte oekonomiske Forhold. — Adda vedbliver at lide af sin Svaghed. Louise er ret rask, men ikke stærk. Karen har det godt. Jeg selv har kun en mig selv bevidst Svagelighed, den at Huden revner paa mine Fingre. Trykningen af den første Kamp om Troesbekjendelsens Oprindelse er nu næsten endt. Den sidste Korrektur af sidste Ark er afsendt til Trykkeriet. Men saa kommer Heftningen. Det er ikke sandsynligt, at den kan komme ud før i Begyndelsen af næste Aar. Min Tid gaaer meget hurtigt, thi det ene Studium

afløser det andet. Den sidste Tid har været rig paa Embedsforretninger. I Onsdag[s] indviede jeg en Kirke i Ban[d]holm. I Torsdags havde jeg Bisp-Examen og i den Anledning stort Selskab. I Fredags ordinerede jeg to theologiske Kandidater. Paa Fredag — første Juledag — skal jeg prædike her, og paa Lørdag i Rødby.

Vor Politik er lutter Vrøvl; man reiser det ene Spørgsmaal efter det andet og løser intet. Jeg er meget glad, at jeg staaer udenfor det Heele, og ikke spilder min Tid paa dette aldeles frugtesløse Arbeide.²

... Lev vel, kjære Viggo! Hils Olga paa det Hjerteligste. Bliv altid ved at holde ret meget af hverandre. Hils Børnene!

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Alle tilhørende Familien Frederiksen — David Peter Frederiksen, Jægermester og Ejer af Kjærstrup paa Lolland, Erhard F., Redaktør, Johan (senere Fabrikbestyrer), Prof. N. C. F.'s Søkende, Søn af disses Broder, M. M. Frederiksen, Niels Jessen Frederiksen, Ejer af Stensgaard, Forpagter af Fuglsang paa Lolland. ² Jvf. Nyholm, S. 379.

Udateret.¹

Kjære Adda!

Glædeligt Nytaar for Dig og alle Dine! Gid du adaare maa faae en lille rask Pige, der begynder at tænke paa at gaae, og gid du selv maa være rigtig rask. Det var kjedsommeligt, at I maatte lade Juul gaae. Jeg vil sige dig et viist Ord: Naar man selv giver sig af med at undervise, bliver man aldrig tilfreds med Lærere eller Lærerinder. Man kan ikke forlange af saadan Stakkels unge Mennesker, at de skulle have nogen stor aandelig Udvikling. Hermed skal det paa ingen Maade være sagt, at det ei var rigtigt at lade Juul gaae. Men troer du dog ikke, kjære Adda, at du dog med Tiden vil blive nødt til at antage en Lærer eller Lærerinde, navnlig hvis I vedblive at boe paa Landet? Man kan virkelig træffe meget dygtige og elskverdige Lærerinder. Der er f. Ex. Frøken Rasmussen paa Frønderupgaard hos Fru N. Tutein, Emmys Svigerinde. Det var jo dog muligt, at du kunde være ligesaa heldig.

Karen er for Tiden noget forkjølet og har ondt i Halsen. Jeg selv har et Anfald af mit gamle Onde, som jeg uagtet Alt, hvad jeg gjør, og trods min store Forsigtighed ikke kan blive kvit. Det er navnlig en stærk Kildre-Hoste, der ogsaa undertiden enkelte Nætter

forhindrer mig fra at falde i Søvn. Dog er samme Forkjølelse virkelig i Aftagende, men da jeg netop sidder og hoster, saa er jeg noget fortrædelig og ærgerlig over samme Hoste. Struckmann siger, at det ikke har Noget at betyde, og tillod mig endog at prædike Nytaarsdag, men jeg benyttede mig ikke af Tilladelsen, da jeg ikke havde glemt de i Brøndby gjorte Erfaringer. Iøvrigt er jeg rask, og Hosten lægger ikke den mindste Hindring for mine Studier.

Hvor er det dog kjedsommeligt med alle de Regninger, der strømmer ind ved Nytaarstide, og hvoraf man har glemt saa mange. Kampen er staaende mellem Regningerne og Kassen. Paa Udfaldet af Kampen vil det bero, om vi til Foraaret alle fire komme til Kjøbenhavn eller ikke. Hvis Kjøbenhavnsreisen gaer overstyr, saa vil der fra min Side Intet være til Hinder for, at Louise kommer til Hummeltofte nogen Tid. Om Karen kan der selvfølgelig ikke være Talen for det Første.

Vi har det iøvrigt rigtig godt paa Bispegaarden. Vort Samliv er fredeligt og hyggeligt, og mine Studier give mig nok at bestille. Jeg vilde jo nødtigt have, at Emmy² skulde mærke altfor hurtigt, at hun har ægtet en gammel Mand. Kan du mærke, at min Tanke hver Dag besøger dig og beder Gud om at bevare dig god og glad og rask?

Hils N. C. og alle Børnene kjærligst fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Maa være fra Januar 1875 i Følge sit Indhold. ² Emmy, f. Tutein (1832–94), g. 1. Gang med Byfoged Hother Hage (1816–73), Broder til Alfred og Johannes Hage; jvf. Nyholm, S. 378.

Nykjøbing den 13. Marts 1875.

Kjære Viggo!

Det er jo meget længe siden, at jeg har skrevet til dig. Aarsagen dertil var den store Begivenhed, der er foregaaet i Mellemtiden. Saalænge den stod paa uden at være afgjort, havde jeg jo ikke Lyst at skrive. Med Februar Posten maa du imidlertid have modtaget Underretning fra Louise om, at jeg den 16. Februar viedes til Byfo[ge]d Hother Hages Enke, født Tutein, Datter af Hofjærgermester Tutein paa Marienborg paa Møen.¹ Da vi vare komne til at holde af hinanden, saa vi ingen Grund til, hvorfor vi ikke skulde leve sammen. Det er en storslaet, høihjertet Kvinde, der deler mine

Interesser, og med hvem jeg kan faae et virkeligt aandeligt Samliv. Hun kommer godt ud af det med Louise og Karen, og hvis Gud, som jeg haaber, vil lægge sin Velsignelse dertil, saa er der Udsigt til, at Livet i Bispegaarden vil blive i alle Henseender lykkeligt. Saa beder jeg Dig om, min kjære Søn, at du vil i Tanken, om end maaskee med et lille Suk glæde dig over min Glæde.

Emmy har ingen rede Kapitaler, men eier en Arvefæstegaard paa en 120 Tdr. Land, med en herskabelig Bygning, og med en Prioritetsgjæld af 24000 Rd. Hun har Udsigt til Arv efter sine Forældre og faaer nu 2000 Rd. om Aaret af dem. Paa den anden Side har hun en Pleiedatter og drager Omsorg for 4 smaa Bønderdrenge Underhold og Opdragelse. Det vilde imidlertid være en stor Skam, om vi ikke kom rigelig ud af det. Vi har selvfølgelig efter Ægteskabskontrakt særlig Formue. Men da hun fra sit tidligere Hjem flytter en stor Deel Sager herover, saa vil det efterhaanden blive vanskeligt at opretholde den særlige Eiendomsret. Der skal nu holdes Skifte efter din afdøde Moder. Hvad der var af rede Kapitaler har jeg deelt imellem Eder, saa der i saa Henseende kun er en Gjæld paa 2 á 300 Rd. Jeg har aldeles ikke beholdt noget tilbage uden Bohavet. Det er derfor min Agt at lade alt Bohavet vurdere ved Mænd, udmeldte af Retten, kun med Undtagelse af mine Bøger og mine ikke i Ramme satte Raderinger. Emmy er saa villig til at overtage mit Bohave som sin Eiendom mod saa ved min Død at tilsvare Arvingerne den Sum, hvortil Bohavet er blevet vurderet. Mit Dødsbo vil saaledes komme til at bestaae af den Sum, hvortil det egentlige Bohave er vurderet, hvad der vil indkomme ved Salget af mine Raderinger og Bøger – min Boghandler-Regning er aarlig henved 200 Rd., – samt hvad jeg muligvis i Aarenes Løb vil kunne lægge op. Efter vor Ægteskabs-Kontrakt deler nemlig Emmy og jeg Aarets eventuelle Overskud. Det første Aar vil jo blive noget besværligt paa Grund af mange ved Sammenflytningen voldede Udgifter. Jeg antager, at Du har faaet i det hele 5900 Rd., nemlig

1. Inden Afreisen fra Ny-Zealand 4000 Rd.
2. Ved Moders Død 1000 -
3. Ved Salget af Stedet i Smallegade 900 -

Adda og Johannes have hver faaet den samme Sum. Louise og Karen ere derimod ikke saa heldigt stillede. Jeg regner de 4000 Rd. og de

3000 Rd., hvorfor jeg har forsikkret mit Liv, som deres Eiendom, nemlig de 4000 som Louises og de 3000 som Karens, men for at de kunne faae, hvad der tilkommer dem, maa der udredes til dem forlods af mit Dødsbo, til Louise 490 Rd. 5 Skilling, og til Karen 1548 Rd. 3 Mark 6 Skilling. De ere ugunstig stillede derved, at de i Stedet for en contant rentebærende Sum, faae hovedsagelig en Anviisning, der først forfalder til Betaling enten ved min Død eller om otte Aar. Paa den anden Side er der ikke ført dem til Last, hvad deres Indskrivning i Vemmetofte har kostet (333 Rd. 2 Mark for hver), ligesom ogsaa deres Hævning af Vemmetofte bliver lagt op. Hvis det bliver mig muligt, vil jeg see ved kontante Udbetalinger at formindske deres Krav paa Boet.

Jeg har nu, kjære Viggo, sat dig, saa godt jeg formaaede det, ind i Sagernes Stilling, og beder dig nu om at varetage dit Tarv og komme med de Bemærkninger, hvortil du maatte finde Anledning. Jeg venter at faae Skiftets Behandling udsat nogle Maaneder, til Karen har fyldt sit attende Aar, da saa Skiftet kan behandles uden Skifterettens Mellekomst. Til den Ende vil det være nødvendigt, at du udsteder en Fuldmagt til en herboende Mand, og jeg sender dig derfor hermed Udkastet til en saadan. Forsaavidt du ikke skulde vide nogen anden, tillader jeg mig at foreslaae Dig Prokurator Jensen, der er en ung, anseet, paalidelig Sagfører. — Louises Helbred er i det Hele god; jeg kunde nok ønske, at hun var lidt mere vægtig. Jeg har selv lidt af en haardnakket Forkjølelse, der kom mig meget ubeleilig, men den er nu saa godt som ganske forbi, og jeg haaber at kunne prædike Langfredag, det er idag fjorten Dage.

Addas Marie og Emilie ere herovre, de kom i Januar, et Par Dage efter havde Addas fire andre Børn Mæslinger, nu ere de raske. Marie og Emilie finde det meget morsomt at kalde Emmy for Bedstemoder. Adda kommer og henter Smaapigerne paa Onsdag otte Dage. Vi glæde os meget til at see hende. Lev nu vel, kjære Viggo. Hils Olga hjerteligt. Emmy sender en kjærlig Hilsen. Karen hilser, Louise skriver.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Se Note 2 til udateret Brev, S. 185.

[Udateret Brev — med anden Skrift: 1875 —
maa være skrevet *efter* Brevet af 13/3 1875; da
M. først i dette Brev omtaler sit 2. Ægteskab].

Min egen kjære Viggo!

Det er nu to Maaneder, siden jeg fik Brev fra dig, og det er derfor ikke at undres over, at jeg begynder at længes efter at høre, hvorledes I har det.

Vi have det godt. Karen er efter Requisition fra Niels Christian taget til Hummeltoft[e], hvor Adda trængte til hende. Adda venter en Lille, kan ikke ret glemme den, hun har mistet, er noget svag og skrøbelig, og det lader til, at hun ængstes ved, hvad der forestaar. Da hun var her ovre, var hun frisk og kjæk.

Johannes er Underkogemester paa det af Brødrene Frederiksen bestyrede Aktieselskabs Sukkerfabrik i Nysted. Familien er flyttet. Det første Par Aar er hans Løn meget ringe, thi da er han jo paa en Maade Lærling, men saa stiger Lønnen. Det værste er, at skjønt denne Fabrik vistnok bestyres med stor Dygtighed, saa har den dog at kjæmpe med store pekuniære Vanskeligheder. Det er overhovedet mærkeligt, hvor i det Hele Pengemarkedet er trykket. Obligationer og Aktier staae meget lavt. — Jeg søger at raade Bod paa Johannes's lave Lønning, saa skulde der ogsaa indkjøbes saa meget til Døttrene, at de kunne faae, hvad der tilkommer dem. Gaaer Alt vel, haaber jeg, om end ikke 75 og 76, at kunne vise, at jeg ei har glemt Ny-Zealand. Det var jo yndigt, om du kunde komme i Besøg herovre, men jeg vil ikke hengive mig til noget Haab i denne Henseende, da jeg indseer, at enten maa hele Familien reise, eller det maa opsættes, indtil Ditlev er blevet saa stor, at han kan overtage Bedriften. Min gamle Amanuensis lever endnu, saa at Pladsen endnu staaer dig aaben, hvis du kunde faae solgt. Louise har det ret godt, driver efter Lægens Anvisning Gymnastik, har for Tiden ondt i Halsen.

Jeg har nu for iaar endt mine Visitatser, og er meget optaget af Studiet af Kirkefædrene. Dette Studium vil sandsynligvis optage mig indtil min Død, saa jeg ingeniunde er i Forlegenhed med min Tid. Af mit lille Skrift om Bønnen har jeg nu faaet første Korrektur af 9de Ark. Jeg glæder mig til at sende dig om ikke med første, saa med næste Post et Exemplar. Emmy har det godt. Det er en rigtig trofast Sjæl, og du maa holde af hende, naar du sætter Pris paa, at jeg føler mig meget lykkelig.

Otilie [Monrads Søster] har været syg; hun havde lovet at komme

herover, men blev ved Sygdom forhindret fra at opfylde sit Løfte. Sofie [ogsaa M.s Søster] 70 Aar, svag, svag.

Det begynder at see noget uroligt ud paa Grund af Forviklingerne i Orienten.

Lev nu vel, kjære Viggo. Hils Olga og Børnene rigtig kjærligt fra mig. Emmy sender en venlig Hilsen.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Nykjøbing, 7/4 75.

Kjære Viggo!

Vi staae idag i Begreb med at foretage en lille Reise til Møen for at besøge min Kones Forældre paa Marienborg og for at ordne Sagerne paa Nybølle, det er den lille Arvefæstegaard, som hun eier. Vi skulle see at finde en Forpagter, da hun hidtil selv har drevet den med en Avlskarl. Da samme Avlskarl har drevet Gaarden i en Række Aar og været tro og paalidelig, har vi i Sinde at tilbyde ham Forpagtningen, skjønt han jo ikke kan stille nogen Sikkerhed. Vi ville lade os nøie med de moralske Garantier, haabe, at de slaae til, men fattede paa at lide Tab. Din Stedmoder ønsker naturligvis at faa i det Mindste en Deel af sine Møbler herover fra Nybølle. Nu skulle disse Møbler pakkes; et Skib er fragtet her for at afhente dem. Saaledes bliver vor lille Reise til Møn just ikke nogen Fornøielses-Reise.

Vi have havt en temmelig streng Vinter, og jeg har i en fire Ugers Tid havt en temmelig streng Forkjølelse, der dog nu har aldeles fortaget sig.

De Bedømmelser, som jeg hidtil har set af mit sidste lille Arbeide,¹ have været meget gunstige. Samme Arbeide er for en Maaned siden afsendt til dig, jeg haaber, at du har det, naar du modtager dette Brev. Den midterste Del af Bogen vil det maaske være noget vanskeligt for dig at komme igjennem, i Særdeleshed det, der er sat med Compres. Jeg er stadig i Arbeide, og haaber i Aarets Løb at faae en lille Piece ud om Bønnen. Et større Arbeide om Troesbekjendelsen hos Grækerne vil jeg næppe kunne faa endt før næste Aar. Den ene Dag glider saaledes jævnt hen efter den anden i Glæde og Tilfredshed, og for mit eget personlige Vedkommende har jeg

ikke noget Ønske om Forandring, det skulde da være, at du fik din Eiendom godt solgt og kom herover med Kone og Børn. Min gamle Amanuensis lever endnu, men han er over halvfjersindstyre.

— Hvorledes det gaaer med Johannes, veed jeg i Grunden ikke; han maa uden Tvivl kæmpe haardt for at slaae sig igjennem. Frederiksen er veltilfreds med Sagernes Gang; han har taget Borgerskab i Kjøbenhavn som Grosserer; Tømmerforretningen og Forelæsninger gaae Haand i Haand, uden Tvivl til stor Forargelse for hans lærde Kollegaer; men forsaavidt jeg har kunnet mærke, ere Studenterne glade over hans Virksomhed ved Universitetet. Adda, hvis kroniske Svagelighed ikke er hævet, var herovre i Paasken og hentede sine Smaapiger, som vi have havt den Glæde at have i Besøg siden sidst i Januar. Den Tid, hun var herovre, var hun fuldkommen rask; hun var rigtig glad og straalende. Sogneraadet i Lyngby havde sat Niels Christian til at svare 1000 Rd. i Skat efter Formue og Lejlighed. Dette vilde N. C. ikke finde sig i, og saa flyttede de Nytaars-Aften til Kbhvn. Herved er hun kommet til at leve noget mere sammen med N. C., og det lader til, at det har bekommet hende rigtig godt.

Det lader til, at det maa vel være vanskeligt at tilveiebringe en Finantslov. Landstinget vil ikke længere dandse efter Folkethingets Pibe, Regjeringen slutter sig til Landstinget. Der er saaledes al Udsigt til en provisorisk Finantslov.

Lev nu vel, min kjære Viggo. Hils Olga og Børnene paa det Kjærligste. Den ubekjendte Emmy sender en venlig Hilsen.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Maa være Bogen »Den første Kamp om den apostolske Troesbekjendelses Oprindelse. Laurentius Valla og Konciliet i Florens«, 1875.

20. Mai [intet Aarstal, men rimeligvis 1875].

Dit Brev, kjære Viggo, ankom igaar til Louise, det var heelt aabent. I samme Brev stod, at du havde skrevet 4½ Ark til mig, men jeg har aldeles ikke faaet noget Brev fra dig, maaskee det kommer senere. Louise og Karen ere for Tiden paa Iselingen; vi vare derovre anden Pintsedag. De vare alle raske. Ipsen fra Sorø, gift med Charlotte

Aagaard, var der med tre Børn. Vi tage imorgen til Nysø med Louise og Karen, som støde til os i Vordingborg. Paa Nysø blive vi een Dag, tage saa til Marienborg, hvor vi ligeledes blive een Dag og komme saa om Torsdagen tilbage hertil, hvor vi vente at træffe Johannes, der kommer fra Sverig. Derpaa tager jeg ud paa Visitats, og Emmy vender tilbage til sine Forældre, indtil min Visitats er endt den 14' Juni. Da jeg lige har faaet en stor Pakke Bøger fra det kgl. Bibliothek, saa er det ikke uden smertelige Følelser, at jeg river mig løs fra Studiet. Efterhaanden glider mit Liv mere og mere ud af Politiken og ind i de stille Studier.¹ Heraf kommer det da vel ogsaa, at Politiken staaer for mig saa underlig broget og forvirret. Det er en ny Tid, som er i Anmarsch. Hvad den bringer, faae Børnene, maaskee først Børnebørnene at see. Jeg er inderlig overbeviist om, at Menneskeslægtens Lykke er væsentlig afhængig af, om den giver Kristendommen Raaderum eller trænger den tilbage. Og jeg er derfor glad over ved min Stilling at være henviist deels til Forkyndelsen af Evangeliet, deels til stille Studier. Jeg er saa glad over min Stilling, at jeg med Rette maa regne mig til en af Jordens Lykkelige. Hertil bidrager jo Emmy i en væsentlig Grad. Det er saa let at leve sammen med hende; hun opfatter alle Livsforholdene paa en rolig, klar, storslaaet Maade. Det forekommer mig ogsaa, at saavel Louise som Karen befinde sig vel i de nye Forhold. Jeg læser hver Dag en Time Livius med Louise. Vi have paa den Maade læst 17 Bøger, men har endnu 23 tilbage. Dette Studium interesserer os begge meget, undertiden lider det ved temmelig lange Afbrydelser, men vi optage det dog bestandig igjen. Om Aftenen efter Thee læser jeg for den forsamlede Familie. Jeg holder mig til de store Mesterværker og har læst i Oversættelse Aischylos', Sophocles' Tragoedier, og er nu i Færd med Euripides. Derpaa kommer Touren til Odysseen og Iliaden, saa Molbæks Oversættelse af Dante og derpaa Shakespeare.

[Fortsættelse af ovenstaaende Brev].

Den 21. Mai.

Jeg er kommet seent op i Dag, thi jeg følte, at jeg var blevet forkjølet, og at det vilde gjøre mig godt at ligge nogle Timer og transpirere. Jeg skal nu være i Bevægelse til den 14. Juni, og naar man begynder en Visitats med en Forkjølelse, saa er det vidunderligt, hvor den vinder Kræfter paa en Visitats. Idag ankom da dit Brev ganske rigtigt, og jeg glædede mig meget over dine udførlige Meddelelser,

der efterlade det Hoved-Indtryk, at du befinder dig vel. Jeg har ved at sende dig Bing jo skaffet Dig en heel Deel Bryderier. Nu er det jo et Spørgsmaal, om Du, naar Du regner Alt sammen, har faaet et tilstrækkeligt Vederlag for din Uleilighed.

[fortsat]:

25. Mai.

Saa langt kom jeg inden Reisen. Nu er jeg her tilbage. Alle be-
fandt sig vel. Johannes er her idag. Det lader til, at han og Emmy
synes godt om hinanden, han er frisk og freidig og har bevaret sin
eiendommelige Elskværdighed. Lev nu vel, kjære Viggo. Hils Olga
og Børnene mange Gange. Emmy sender en kjærlig Hilsen.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 379.

Nykjøbing F. 18/6 75.

Min egen Adda!

Jeg synes slet ikke, at jeg fik rigtig talt med dig, og derfor føler
jeg mig noget fattig, efter at være kommet hjem. Gid Du maa for-
vinde din Sorg uden derfor at slippe Mindet om den lille Kjære.¹
Saadanne Minder ere Baand, der drager Sjælen opad. Det er godt
hver Dag at tage sig nogle Øieblikke, i hvilke man lader Livets Minder
drage forbi Tanken. Ved Trofasthed mod Minderne mister man ikke
den svundne Glæde. Saaledes kan du ogsaa bevare Glæden over den
Lille, skjønt hun ei mere er hos dig. Jeg lever hver Dag nogle Øie-
blik i Kredsen af mine tabte Kjære, og siden jeg vænnede mig dertil,
føler jeg mig saa rig.

I Kjøbenhavn var jeg hos Kultusministeren,² Høiens,³ Engelsted,⁴
tog mig et Bad, fik klippet mit Haar, søgte forgjæves Sofie,⁵ var
½ Time hos Ploug. Kl. 1 om Natten kom jeg hertil og fandt Emmy
glad og rask. Det smager ikke rigtig at skulle forlade hende saa
hurtig, thi igaar kom jeg og idag tager jeg igjen bort paa Visitats,
men kommer jo saa igjen Søndag Aften.

Fru Tesdorpf⁶ er død; hun var trods sine mange Skrøbeligheder
høist elskværdig og indtagende.

Hils Louise og Karen fra mig og siig, at jeg venter Brev fra dem,

inden de forlader Danmark. Hvad er Eders Adresse i Sverig? Hils N. C., Børnene og Inger Krogh? fra

Din tro Fader
D. G. Monrad

P. S. Emmy sender en kjærlig Hilsen.

R. A.

¹ Se Note 2 til foranstaaende Brev af 4/12 1874. ² J. C. H. Fischer (1814—85) var Kultusminister i Estrups Ministerium 1875—80. ³ Kunsthistorikeren N. L. Høyen (Monrad skriver altid Høien) var død 29/4 1870, saa der maa her tænkes paa hans Enke, Edele Birgitte, f. Westengaard, der boede sammen med sin Søster. ⁴ C. S. M. Neergaard Engelsted (1823—1914), Marinelæge under Krigen 1848—50, senere Reserve- og derefter Overlæge ved Alm. Hospital under Koleræpidemien 1853; Foregangsmand i Kampen mod Tuberkulosen. ⁵ D. G. Monrads Søster. ⁶ Fru Mary Tesdorpf, f. Büsch, g. m. Godsejer Edward Tesdorpf, Ourupgaard. ⁷ Rim. Datter af Pastor Andreas Kragh, Spr. i Ønslev-Eskildstrup 1873—81.

Nykjøbing den 2. Juli 1875.

Jeg kan ikke nægte, at jeg, kjære Viggo, ikke saa sjælden er kjed af, at Du og Olga og Børnene ere saa langt borte. De sidste ere mig jo nemlig ukjendte Størrelser; Olga gav i sit sidste Brev en meget livlig Beskrivelse af dem, men hvor mesterligt end Portraiterne ere tegnede, saa er dog Portraiterne ikke det samme som de levende Personer.

Mit Sommerliv er nu i fuld Gang. Det jævne stille Studium lider hyppige Afbrydelser af Visitatser, Besøg, Reiser; desto bedre smager det, naar jeg atter vender tilbage til det. Du veed maaskee, at Frederiksens har mistet deres lille Inge.¹ Jeg var inde og kastede Jord paa hende og sagde nogle Ord ved hendes Kiste. Saavel N. C. som Adda tage sig det meget nær. Børnene havde først faaet Mæslinger, derpaa Kighoste. Det var den mindste for besværligt, og saa gik hun bort. Louise og Karen toge ind med mig til Hummeltoft[e], bleve der og ere nu reiste med Frederiksens til Sverige, hvor de opholde sig paa Lundholm. Det lader til, at dette Ophold bekommer dem alle meget vel. De blive en Maanedstid borte. Jeg er kjed af, at de ikke er hjemme denne Uge, da Emmy har Besøg af sin Moder, thi det er en saadan elskværdig Dame, der holder meget af dem, navnlig af Louise. Jeg har kjendt faa Mennesker, der tænke saa lidt paa sig selv og saa meget paa Andre som din Sted-Bedstemoder eller din

Bedste-Stedmoder. Du kan vælge, hvilken af de to Benævnelser, Du vil, men en af dem maa du vælge. Det sidste er uden Tvivl det mest correkte.

Vi have faaet et nyt Ministerium,² dannet af Landstingets Gods-
eiere. Det er det endelige Resultat af Bondevennernes Bestræbelser. Det forenede Venstre er gaaet itu og har deelt sig i to Grupper, 22, der holde fast ved I. A. Hansen og Berg, og 30 med en Skolelærer, Thomas Nielsen, der er mere moderat, og som finder, at man bør see mere paa Sagerne end Personerne. Den politiske Kunst vil bestaae i at udvide og fordybe denne Kløft; hvorvidt Ministeriet er i Besiddelse af denne Kunstfærdighed, det vil Tiden vise. Kultusministeren, Hr. Fischer,³ en afskediget Adjunkt har for en Snes Aar siden skrevet en antikirkelig Piece. Det maa han nu høre ilde for, og det er jo heller ikke klædeligt for et konservativt Ministerium at have en Kultus-Minister, der hører til det yderste Venstre. Iøvrigt er det en arbejdsdygtig Mand, og Kultus-Ministeriet trænger til en saadan, da det for en stor Deel er gaaet istaa med Besørgelsen af de reent løbende Forretninger.

Det lader til, at Tydskland havde Lyst til at yppe Tvist med Frankrig, men holdes tilbage af de andre Magter.

Lev nu vel, min egen Viggo. Hils Olga og Børnene paa det Kjærligste fra mig. Hvis Du sætter den høit, der giver din Fader gode og lykkelige Alderdoms-Dage, saa maa du holde meget af Emmy.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 2 til Brev af 4/12 1874, S. 182. ² Ministeriet Estrup (1875—94). ³ J. C. H. Fischer (1814—85) var Kultusminister 1875—80.

Nykjøbing p. F. Den 16. Septbr. 1875.

Min kjære Viggo!

Tufvebo Fabrik er brændt, Johannes har vel selv skrevet det til Dig. Han har herved lidt et betydeligt Tab, da han ikke havde fuldt assureret, og Resultatet af den hele Historie er, at hans og hans Kones Formue er sat overstyr og at han gaaer derfra med Gjæld. Johan Frederiksen, der er en meget forstandig Mand, billiger imidlertid, at han ikke havde fuldt assureret, da Præmien er saa høi, at den vilde have medtaget al Fortjeneste. Hvis Fabriken ikke var brændt,

vilde han dog sandsynligvis kunne have sluppet fra Fabriken uden Gjæld. Nægtes kan det ikke, at det hele Foretagende ogsaa uden Branden, maatte ansees som mislykket, navnlig paa Grund af de stadig faldende Terpentin-Priser, men Tabet vilde dog ikke kunne have været saa stort, hvis ikke denne Ulykke var indtruffet. Johannes har nu taget mod en Stilling hos N. C. og opholder sig i Sydsverig. Maja er ene tilbage paa Tufvebo. Hun venter en Lille i December. Johannes vilde til den Tid gjerne have Louise derop, men vi see os ikke istand til at opfylde hans Ønske, thi jeg troer, at Maja heller vil have Kirstine¹ derop, og Dr. Struckmann, Louises Læge, har paa det Bestemteste modsat sig en saadan Vinterreise. Derimod har Emmy uden nogen Opfordring fra min Side bedt Maja om at komme her ned med sin Søn, afgjøre Forretningen i Bispegaarden og blive her Vinteren over. Herpaa have vi imidlertid ikke endnu modtaget Svar.

Iøvrigt staaer Alt til ved det Gamle, Louise er ret rask, men dog ingenlunde stærk. Karen er i høieste Velgaaende. Ogsaa Emmy er rask og glad, og den ene Dag glider saa hurtigt bort efter den [anden], uden at efterlade Andet end kjære Minder. Det værste er, at Tiden ikke ret vil slaae til for mig. Af mine otte Timers Hvile vil jeg ei afkorte Noget, da jeg herved vilde blive mindre oplagt til at arbejde. Louise tager mig med Forberedelsen 1½ og Karen, med hvem det er mig en sand Fornøielse at læse Shakespeare, tager mig ½ Time; jeg spadserer en Time med Emmy og tilbringer Aftenen i Familiens Skød og forelæser nu Homer, efter at have endt Tragikerne. Af Bindsbølls »Tanker til Eftertanke« er første Oplag nu udsolgt, og jeg har nu travlt med at korrigere andet Oplag. Et lille Skrift af mig selv, der skal føre Titel: »Fra Bønnens Verden« er under Trykning, og jeg har alt modtaget anden Korrektur af første Ark. Samtidig hermed skrider mit Studium af den apostolske Troesbekjendelse jævnt, men rigtignok ganske jævnt fremad. Og saaledes gaaer Dagene og saaledes gaaer Aarene, og naar jeg snart er ved Maalet, forekommer det mig, at jeg maa kunne have den Bevidsthed at have arbeidet efter Evne.

Emmy sender dig og Olga en rigtig venlig Hilsen. Hun siger, at om du ikke kan huske hende, saa kan hun dog godt huske dig, og haaber, at du i din nuværende Skikkelse svarer til det Billede, hun har af dig som Barn. — Af mærkelige Begivenheder har jeg endnu kun at melde, at vi har faaet et Flygel for to Fortepianoer og diverse Kroner. — Lev vel, min kjære Viggo. Der gaaer ikke nogen

Dag, uden at jeg tænker paa Dig og Dine og beder den almægtige Gud holde sin Haand over Eder. Hils Olga kjærligt fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

P. S. Diverse Sager ere solgte ved Auction, men have kun indbragt en Trediedel af det, hvorfor de ere assurede.

R. A.

¹ Se Note 2 til Brev af 19/9 1873.

17/2 76.

Min egen kjære Adda!

Hermed sender jeg dig Viggos Brev, som Du bedes om at sende tilbage, naar Du har læst det. Nu faar jeg da igjen Emmy tilbage fra hendes otte Dages Tour til Møen. Igaar var det vor Bryllupsdag, og jeg kan med Sandhed sige, at jeg holder lige saa meget af hende som for et Aar siden, og dengang holdt jeg dog virkelig allerede meget af hende. Det er kjedsommeligt, at Louise har faaet ondt i Halsen. Hun er vist blevet forkjølet ved Gymnastikken. Jeg haaber, at hun maa blive saa rask, at hun til rette Tid kan være i Kjøbenhavn. Karen har det godt.

Jeg har megen Fornøielse af mine Artikler i Fædrelandet.¹ Jeg har i den Anledning faaet Brev fra en Biskop, en Godsejer, en Læge, en Skuespillerinde og en Jernstøber. Brevet fra sidstnævnte gik i fritænkerisk Retning. Af »Fra Bønnens Verden« udkommer et nyt Oplag, da det første er saa godt som udsolgt.

Jeg er nu saa godt som rask, dog ikke fuldstændig, men der er vel ogsaa faa Mennesker, der ere fuldstændig raske, naar de ere $7 \times 9 (+ 1)$ Aar gamle.

Vær nu en skikkelig Kone, kom vel over den store Begivenhed,² og kom snart til Kræfter, saa skal jeg komme ind at døbe Barnet, og vi skulle alle Fire være dine Gjæster Daabsdagen. Det foruroliger mig noget, at Johannes ikke er tilfreds i sin Stilling; men derved er jo intet at gjøre; han maa virkelig holde ud, til han faaer noget bedre.

Artiklen i »Nær og Fjern«³ var meget uretfærdig mod N. C. Den anerkjender ikke, at han holder gode Forelæsninger og har skrevet

gode Bøger. Forfatteren af denne Artikel er et Parasitdyr; af dem har vi mange her i Landet —. Farvel min Pige. Hold altid meget af

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

P. S. Hilsner *fra og til.*

R. A.

1 I »Fædrelandet« 1876, Nr. 21 og 22, havde Monrad under Titlen: »Endnu et Par Ord om Prof. Steens Tale« polemiseret mod nogle Ord i en Tale om Darwinismen, som Matematikeren, Prof. Adolf Steen havde holdt ved Universitetets Reformationsfest 1875. 2 Sigter vel til en forestaaende Fødsel; 26/2 1876 fik Adda F. sit 7. Barn Hother Frederiksen, der imidlertid døde ganske lille (10/4 1876). 3 Se »Nær og Fjern«, Nr. 185, 16/1 1876.

9. Marts 1876.

Jeg har, kjære Søn, modtaget dit Brev af 12' Januar. Koncepten, der medfulgte, var paa flere Steder ikke ret forstaaelig, hvilket da ogsaa var ret naturligt. Jeg vilde have nogen Betænkelighed ved at tilraade Johannes at tage over til Ny-Zealand med Kone, to Børn og to bare Hænder. Saavidt jeg veed, har Tanken paa at reise derover løbet noget om i Hovedet paa Johannes, men et Brev fra Olga til hans Kone, og de deri indeholdte Skildringer af Livet derovre, har taget al Reiselyst fra Maja. Hendes Familie er derfor afgjort imod Reisen. Jeg sender derfor ikke dit Brev over til Sverig, i alt Fald ikke før efter lang Overveielse og Forhandling med Niels Christian. Saavel Sukkerfabriken, det er Erhardts og Johans Sager, som Niels Christians, staae paa meget svage Fødder, og jeg gaaer med en hemmelig Frygt for, at det Hele skal styrte sammen med stor Knagen og Bragen. Herved vilde ikke alene de tre Brødre, men ogsaa deres Moder, synke ned i Fattigdom. Det er altid farligt, naar man i en Hast vil være rig, og overseer de store Krav, der stilles af den fornødne Driftskapital. Du skal derfor ikke være angerfuld over, at du har været for forsigtig. Jeg kan ikke nægte, at de Frederiksenes Sagers betænkelige Stilling undertiden volder mig Ængstelse, men jeg skyder saa godt jeg formaaer Ængstelsen fra mig, da den ikke fører til Noget, og jeg aldeles ikke kan gjøre Noget.

Den 27. Februar fik Adda en tyk, stor Dreng.¹ Dagen efter reiste Louise over for at assistere hende. Adda har haft nogen Feber og

et Sting i det ene Bryst, men nu befinder hun sig fuldkommen vel, og jeg haaber saaledes, at vi kunne ansee Affæren for vel overstaaet.

Om en fjorten Dages Tid reise Emmy, Karen og jeg til Kjøbenhavn og blive derinde et Par Uger. Emmy skal bære Drengen, og jeg skal døbe ham. Under mit Ophold i Kjøbenhavn haaber jeg at slippe en Dag over til Johannes og at kunne besøge ham og hans Familie. Søndagen den 5. Marts see vi Niels Christian, paa Gjennemreisen til Maribo. Han stemmer i de vigtigste Sager med det forenede Venstre, men samme Parti synes ikke at have Lyst til at optage ham som Medlem uden paa Betingelser, hvorpaa han ikke kan gaae ind. Mariboniterne er vrede, Bønderne glade over hans Optræden. Han ansaa det derfor for rigtigt at holde et Møde med sine Vælgere, og er tilfreds med Mødets Udfald. Jeg er ikke enig med N. C., da han er imod Kjøbenhavns Befæstning. Jeg er for Tiden ifærd med at skrive nogle politiske Breve; fra min Svigerinde i Schweitz har jeg faaet sendt de Love, hvorved dette Lands Hærvæsen er ordnet.

Emmy er reist; min Glæde over hende fornyes hver Dag. Karen varetager i denne Tid med megen Dygtighed de Forretninger, der pleie at varetages af Louise. Louise er noget misfornøiet med, at Olga har hørt reent op med at skrive til hende. Lev nu vel, min egen kjære Viggo. Emmy og Karen sende venlige Hilsener. Hils kjærligt Olga og alle Børnene fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

P. S. Yttringerne om de Frederiksenke Affærer maa ikke retournere til Danmark.

R. A.

¹ I Følge »Stamtavle over en Familie Frederiksen«, (udg. af Mathias M. Frederiksen), var det 26. Februar 1876, dette Barn, der i Daaben fik Navnet Hother Frederiksen, blev født (død 10/4 1876).

1876 [ingen Dato, men nummereret Nr. 3 1876 og er derfor sandsynligvis skrevet i Foraaret 1876].

Min kjære Viggo!

Denne Gang er der gaaet en Post over for mig paa Grund af Kjøbenhavnsreisen og alle dens Begivenheder. Louise var taget til

Hummeltofte, da Adda havde faaet en lille Søn. Hun skrev, at hun havde faaet en Byld i Halsen, saa græd Karen og saa fik hun ogsaa Lov til at tage til Hummeltoft[e]. Et Par Dage efter kom Emmy og jeg til Kjøbenhavn. Det havde imidlertid viist sig, at det var Difteritis, som Louise led af, og da Lægen desværre for seent opdagede det, saa smittedes Emilie og Niels Høyen. De tre ældste Børn bleve sendte til Justitsraadinde Frederiksen. Saa kom Budskabet om, at Niels Høyen var død,¹ og da jeg om Mandagen den 3die April tog til Lyngby for at kaste Jord paa ham, saa mødtes jeg af Budskabet om, at Emilie² ogsaa var død og at Begravelsen var udsat til den 5. April. Emmy og jeg besøgte Johannes i Ystad den 4. April. Det lader til, at Johannes ikke kan taale Varmen ved Sukkerkogeriet; de har det knapt, da Johannes er gaaet ud af sin tidligere Virksomhed med Gjæld. De vare dog nogenlunde ved godt Mod, og ere glade over deres to søde Børn. Den 5te kastede jeg Jord paa Emilie og Niels Høyen, den 6te viste det sig, at Karen havde Difteritis, hun kunde naturligvis ikke blive paa Hotellet med en smitsom Sygdom og lagdes ind paa Frederiks Hospital, hvor Louise var hos hende om Dagen. Jeg maatte paa Grund af Embedsforretninger reise hjem den 7. April, jeg skulde ogsaa prædike i Nakskov Skjærtorsdag og her første Paaskedag. Emmy blev i Kjøbenhavn for at være hos Døttrene. I min Eensomhed kom Budskabet om at ogsaa Addas sidste Barn var blevet angrebet af Difteritis, hun tyede ind paa Kommunehospitalet med ham, een Dag var der lidt Haab, men saa døde han.³ Saaledes har Frederiksens i eet Aar mistet fire af deres Børn. Adda bærer sin Sorg som en from, kristen Kvinde. Frederiksen taler ikke om sin Smerte. De boe nu i Kjøbenhavn med deres tre efterlevende Børn. Adda er ikke rask, hun skal undergaa en Operation, som hendes Barselseng har gjort nødvendig. Karen er nu atter rask, men Sygdommen har efterladt en vis Træthed i Lemmerne saavel hos Louise som Karen. Emmy kom hertil med dem begge i god Behold den 24. April. Den 20. April om Fredagen ankom til Bispegaarden cand. theol. Bache — Otto Bache — og anmodede mig om Louises Haand. Underhandlingerne mellem ham og L. have varet længe, da L. ikke vidste, om hun paa Grund af Helbreds-Hensyn burde opfylde hans Ønske. Hun har lidt meget ved, at forskjellige Følelser og Betragtninger droge hendes Sind til modsatte Sider. Hun endte med at lægge Sagen i min Haand. Jeg raadspurgte vor Huuslæge, der har havt hende under Behandling

i flere Aar, og han erklærede, at der fra Lægestandpunktet ikke var noget til Hinder for, at hun indlod sig i Ægteskab. Saaledes gik den Sag i Orden, og i al vor Sorg er det et Solglimt af Glæde.

Bache venter at blive udnævnt til Skoleinspectør paa St. Thomas med 2800 Dollars i Gage. Jeg kan mærke, at Karen har Lyst til at følge med Louise, men det forekommer mig, at jeg ikke kan forsvare at sende hende bort fra Fædrelandet, hvor der dog er størst Udsigt for hende til at finde sit Livs Lykke. Kommer Bache til St. Thomas, skal han reise i September. Hvert sjette Aar kunne de reise hjem. Fastholder Karen sit Ønske i sex Aar, skal jeg ikke have noget imod, at det opfyldes. Lægen erklærer, at St. Thomas vil være heldig for Louises Helbred, naar de komme til at boe lidt høit.

Folkethinget er opløst. Valget afholdt den 25' April har givet Venstre 74 Stemmer. Under disse Omstændigheder er jeg meget lykkelig over, at jeg ei lod mig vælge i Viborg, hvorfra jeg havde Tilbud. Jeg har virkelig bedre Brug for mine Kræfter end at slide dem op til Unytte i Folkethinget.⁴ Nogle af mig udgivne politiske Breve følge med Dagbladet. Mod »Dagbladet«s Kritik har jeg taget til Gjenmæle. Hvis Artiklen ei bliver optaget i Dagbladet, vil den udkomme selvstændig. Tak for dit Brev af 9. Februar, der rigtig er modtaget. Venligst Hilsen fra Emmy og til Olga og Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Niels Høyen Frederiksen, født 4/6 1871, død 29/3 1876. ² Emilie Nathalia Frederiksen, født 5/2 1870, død 2/4 1876. ³ Hother Frederiksen, født 26/2 1876, død 10/4 1876. ⁴ Jvf. Nyholm, S. 386.

Løverdag, 1/4 76.

Det forekommer mig, min kjære gamle Pige, at vi skal tage de af dig valgte Psalmer. Karens Sygdom gjør, at vi holde os borte fra vore Bekjendter, da Horneman¹ har givet Afkald paa at see os iaften, efterat være blevet underrettet om Sagerens Stilling. Imorgen gjøre vi en lille Reise til Frederiksborg for at see Prof. Jensen,² der er ingen Børn. Paa Tirsdag reise vi til Ystad, da vi maa blive udluftede paa Reisen. Med Hensyn til Emilie har jeg, førend jeg fik dit Brev,

opfyldt dit Ønske flere Gange om Dagen. Gud holde sin Haand over dig og Dine. Emmy sender en kjærlig Hilsen.

Din egen Fader
D. G. Monrad

Bed N. C. at sende os to Ord imorgen.

R. A.

¹ Formentlig Komponist, Musikhandler C. F. E. Hornemann (1840—1906). ² Rim. Prof. Bernth Frederik Jensen (1803—79), Adjunkt, senere Overlærer ved Metropolitanskolen.

Nykjøbing p. F., 21. Mai 1876.

Min kjære gamle Pige!

I Onsdags kom da Marie,¹ og var sød og straalende. Vi ere alle glade over hende. Hun synes vel mindre begavet, har maaske ondt ved at læse, men hun har Uskyldighedens og Umiddelbarhedens Genialitet. Frøken Neergaard er meget indtaget i hende, og der er virkelig stor Lighed mellem de to. — For Tiden er Emmys ældste Broders ældste Søn herovre; han skulde tilpasses til Herlufsholm, hvor han skulde ind efter Sommerferien. Jeg læser selv en 1½ Time med ham, Emmy ½. Det er en meget elskværdig Dreng, men jeg har dog alt mærket, at han trænger til Tilsyn, hvis han ikke skal løie af. — Torsdag Eftermiddag tager jeg og Emmy til Marienborg. Fru Tutein vilde inderlig gjerne see Louise, og denne har ogsaa selv megen Lyst, men hun er ikke rask og jeg ængstes ved Tanken paa Seilads i aaben Baad over Grønsund. Doktor Mikkelsen skal afgjøre Spørgsmaalet; han fungerer i Struckmanns Fraværelse. — Min Hoved-Beskjæftigelse er Hieronymus; jeg sidder begravet i ham over begge Øren.²

Jeg behøver ikke at sige dig, mit kjære Barn, hvor glad jeg er over, at Alt er løbet heldigt af ved Operationen. Gid du snart maatte gjenvinde din fulde Kraft. Du er jo dog endnu saa ung, og gid du saa ret maatte lære at gaa over fra Sorgen over, hvad du har mistet,³ til Glæden over, hvad du har havt, og over Gjensynets store Haab. Hils N. C., D. [Ditlev] og J. [Johan].⁴ Lev vel, mit eget Barn, og hold altid meget af

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Marie Magdalene F., Adda F.'s ældste Datter (f. 1/1 1869). ² Jvf. Nyholm, S. 386.
³ Maa sigte til Tabet af 3 smaa Børn. ⁴ Ditlev og Johan, Adda og N. C. Frederik-
sens 2 ældste Børn (f. 18/4 1866 og 19/7 1867).

Nykjøbing 27/5 76.

Kjære Viggo!

Tak for dine Breve af 1. og 9. Marts, der rigtig er ankomne. Jeg har glædet mig meget over det lille trykte Stykke. Det var som skrevet ud af min Tanke. Fra Emmy skal jeg hilse og takke for Brevet. Gid nu den store Begivenhed var vel overstaaet. Jeg har faaet ligesom en Skræk i Blodet ved de mange Dødsfald paa Hummeltoft[e]. — Adda havde vel overstaaet Operationen, skulde op, men ved den sidste Undersøgelse reves det indvendige Saar op, det maatte syes sammen, og nu maa hun atter ligge fjorten Dage. Det kjære Barn har lidt meget, og saa ligger hun jo med Sorgen over de Mange, hun har mistet. Det er en rigtig god og from Kvinde.

Der begyndes paa Louises Udstyr. Emmy faaer i Terminen 8000 Kroner. Disse overlader hun Louise og faaer saa min Livsforsikring paa det samme Beløb, der tilhører Louise. Saaledes ere vi komne ud over den pekuniære Vanskelighed. Bagge [maa være *Bache*] forsikrer sit Liv, og den aarlige Præmie betales af mig ved Hjælp af Couponerne til Louises Obligationer, der blive her.

Jeg morer mig med at forberede en Brodersøn af Emmy til Herlufsholm. Det er en flink og elskværdig Dreng. Han bliver her nogle Uger. Iøvrigt er jeg fordybet i Kirkefædrene og overgiver Politiken til sød Glemsel.¹

Emmy, Louise og Karen hilse. Hils Olga og Børnene fra din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 386.

9/9 76[?].

Kjære Adda!

Vil Du ikke nok være saa god at sørge for, at samme Lydia,¹ hvormedfølgende Brev melder, faaer lidt Confirmationstøi og vil Du føre mig Beløbet i Regning. Sig Madam Møller, at Lydia 1880 kan efter Moders Foranstaltning vente sig udbetalt en lille Sum af Bi-kuben, hvorimod Moder ikke har givet noget Løfte med Hensyn

til Confirmationshjælp, og at jeg ikke troer, hvad hun (Madam Møller) skriver herom. Hermed sendes Stumpen. Venligst Hilsen fra L. [Louise] og K. [Karen] og til N. C. og Børnene.

I stor Hast

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Et af Fru Emmy Monrads Plejebørn.

Vesterulslev d. 31. Oktbr. 1876.

Min kjære gamle Pige!

Her sidder jeg nu, hvor jeg var for 30 Aar siden,¹ og det forekommer mig, at det har været saare indholdsrige Aar. Dengang var du jo kun en lille Stump, paa Alder omtrent som Emilie.² Saa glide Minderne fra den svundne Tid stille forbi mig. Du har ikke svigtet mit Haab, du har været mig og er mig en god trofast Datter.

Jeg har nu været ude paa Visitats siden den 8. Oktbr.; men har jo rigtignok i den Tid været to Dage hjemme. Fuldstændig færdig med Visitatsen bliver jeg først den 25. Novbr. Dog er der i den kommende Maaned tre Rastdage og blandt dem den 24. Novbr. Uagtet jeg, da jeg drog ud, var lidt forkjølet, en Smule hæs, saa er det dog snarere blevet bedre end værre trods den stærke Brug af Stemmen. Lad Karen, der venligst hilses tillige med N. C. og Børnene, begynde de engelske Timer, om hun end er ene paa Parti. At høre Pludder af 7, 8 Andre, der Intet kan, vil snarere være til Skade end Gavn.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ D. G. Monrad var Sognepræst i Vester Ulslev fra 23/9 1846 indtil Udnævnelsen til Kirke- og Undervisningsminister 24/3 1848. ² Se Note 2 til Brev af 21/5 1876.

Nykjøbing p. F. 7. Novbr. 1876.

Min kjære Adda!

Denne Dags Eftermiddag og imorgen holder jeg Rastdag. Hidtil er det gaaet godt med Visitatsen, men jeg kan ikke fragaa, at jeg har faaet noget ondt i Halsen og er blevet noget hæs. Denne Hæshed fortager sig imidlertid aldeles, naar jeg taler høit, saa jeg ikke tvivler om, at jeg vil slippe vel igjennem de fem resterende Pa-

storater. Jeg har megen Glæde af mine Visitatser. Efter at have siddet hjemme hele Sommeren og flittigen studert Kirkefædrene, trængte jeg formelig til at komme ud og tale. Nu begynder jeg jo at længes lidt efter det stille Studium og Samlivet med min Emmy.

Hver Dag bliver Ønsket om at høre Noget fra Louise stærkere og stærkere. Jeg har sat 30. Novbr. som den yderste Grænse for min Taalmodighed.

Hvad Karens svenske Tour angaaer, da forekommer det mig, at det er en Gjentagelse af, hvad der tidligere er passeret. Johannes ønsker sin Søster, Maja [Marie, hans Hustru] ønsker hende egentlig ikke. Det forekommer mig ogsaa, at Karen er saa ung, at Reisen for hendes egen Skyld er utilraadelig, hvorhos det ikke er rimeligt, at hun tilfredsstillende vil kunne opfylde de med saadanne Omstændigheder forbundne Pligter. Iøvrigt har Karen naturligvis sin Frihed og kan gjøre, hvad der mest tiltaler hende.

Med venligst Hilsen til N. C., Karen og Børnene og fra Emmy.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

P. S. Jeg sender Karen en Anvisning paa 30 Kroner og skriver til hende, naar jeg er færdig med Visitatsen.

R. A.

Nykjøbing p. F. den 3. Dcbr. 1876.

Min egen kjære Viggo!

Det forekommer mig at være en utrolig Tid, siden jeg har hørt fra dig; men da jeg søgte dit Brev for at see, om det virkelig forholdt sig saa, havde jeg forlagt det.

Louise er da lykkelig og vel ankommet til St. Thomas og lader til at være rigtig glad i de nye Forhold. Hendes Befindende er efter hendes Mands Brev ikke fuldstændig saaledes, som man kunde ønske det. Bache selv har lidt meget af Bylder i Ørene. Da han skulde tage fat paa sin Gjerning, kunde han ikke faa sat den i Gang, thi man manglede Penge. Jeg vil haabe, at disse senere maa have indfundet sig. Jeg savner eller rettere vi savne Louise meget, hun har været mig en saadan god og trofast Datter.

Jeg tog ud paa Visitats den 8. Oktbr. og det lykkedes mig at faa visiteret tretten Pastorater, saa blev jeg nødt til at bryde af. Jeg

har nu i flere Aar havt en lille Skade paa venstre Haands Guldbrand. Den er kommet af noget brændende Lak, der faldt ned paa Fingeren. Jeg gav Struckmann den som et lille Prøvestykke, men trods alle Anstrengelser er det ikke lykkedes ham at helbrede den. Den lille Tingest svulmede, bulnede, brast og blødte, og sendte lange røde Striber op ad Armen til Skulderen med Hovenskab og Ømhed. Der var gaaet Betændelse i de lymfatiske Kar. Det førte til Blodforgiftning i Armen. Jeg blev ret hurtigt helbredet, men Visitatsen i 3 Pastorater var spoleret, og i det syttende forvred Præsten sin Fod, saa der kunde jeg heller ikke komme. Saaledes er jeg færdig med Visitatsen for iaar.

Niels Christian har været og er meget syg. Han fik den 23. November Betændelse i Bughinden. Lægen anmodede ham om at besikke sit Hus. Nu er han imidlertid udenfor Fare, men Reconvalescensen er meget langvarig. Det siges, at det kan vare $\frac{1}{2}$ Aar, inden han kommer til fuld Arbeidskraft. Hvorledes N. C. skal kunne finde sig heri, begriber jeg ikke. Han ligger i Kjøbenhavn »ved Stranden« No. 4, hvor han har nogle Værelser. Adda er inde hos ham og pleier ham. Det er en sød, omhyggelig Hustru, og N. C. gjengælder i rigt Maal hendes Kjærlighed. Det vil blive en fattig Jul for dem; de ville komme til at tænke saa meget paa de fire, som de have mistet. Selv har jeg ofte den Følelse, at jeg er blevet fattigere. Hvor meget mere maa det da ei være Tilfældet med dem. Karen og de tre Børn bor paa Kastanieveien hos Justitsraadinde Frederiksen.¹ Jeg vil haabe, at det ikke vil vare meget længe, inden de allesammen kunne tage ud til Hummeltøft[e]. Med Affærerne gaaer det endnu, men hvorlænge det vil gaae, derom har jeg ingen Forestilling. Jeg maa anvende ikke saa lidt Kraft, for at Tanken paa den uden Tvivl uundgaaelige Katastrofe ei skal trykke mig alt for meget og forstyrre mig i mit Arbeide. Jeg sidder bogstavelig midt i Augustin, thi han har skrevet 17 Foliobind, jeg er ved det niende.

Det seer jo i politisk Henseende meget uroligt ud. Rusland gjør saa store Forberedelser, at det uden Tvivl af disse Forberedelser vil blive drevet til Krig mod Tyrkiet, men hvad England saa vil gjøre, det veed vel ikke den engelske Regjering selv endnu. — Her hjemme er Alt gaaet i Staa, og medens Partiernes Forbitrelse og Lidenskab voxer Dag for Dag, saa stilles Fædrelandets Anliggender i Bero. Johannes er da nu i en ny Stilling, Inspectør og Partner af et Saugværk, som han med Büsch indretter i Gislaved-Forsheda, Sverig.

Gid det maa gaa ham godt. Han har i Maria en fortræffelig Kone. En kjærlig Hilsen sendes fra Emmy, der er min Alderdoms Støtte og Glæde.

Nu er jeg nærmere 70 end 60. Hils Olga og Børnene paa det
Kjærligste fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Adda Frederiksens Svigermoder, Maria, f. Hansen, Datter af Spr. i Ønslev paa Falster, Chr. Erh. Hansen og Hustru Ane Maria, f. Mørch.

Nykjøbing F., 8/1 77.

Kære N. C.!

Naar jeg faaer dit Telegram, skal jeg selvfølgelig komme, skjønt jeg ikke har Haab om, at jeg vil kunne udrette noget. Jeg forudsætter, at Jægermesteren¹ er i Byen, naar jeg kommer, for at jeg kan virke i Forening med ham. En Regnskabs-Extrakt, der gav en klar Oversigt over Fabrikens og din finantsielle Stilling, var ogsaa ønskelig, hvis jeg skulde kunne tale om Sagen. Jeg er ikke saa lidt ængstelig for, at Du har faaet for tidlig at gjøre med Øieblikkets Vanskeligheder. Jeg er rask; hils Adda tusinde Gange og sig hende, at hun er min egen gamle Pige. Venligst Hilsen fra Emmy. Glædeligt Nytaar for dig og alle dine.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ David Peter Friederichsen, Ejer af Kjørstrup, Lolland.

Nykjøbing, den 16. Januar 1877.

Det var mig en sand Glæde at see dig, min egen gamle Pige og mærke, at du ikke har tabt din kjække Trofasthed og Freidighed. Jeg slutter deraf, at du har givet dig hen i Tillid til Guds Kjærlighed, der hvorledes det end gaaer, dog vil sørge for, at Enden bliver god. Vogt dine Læber, at der ikke gaar over dem, end ikke den svageste Lyd af Bebreidelse, om end din Opfattelse i flere Henseender maatte være forskjellig fra N. C.s.

Tak for dit Brev; det glædede mig meget, at I ere komne i Velbehold ud paa Hummeltofte. Pas paa N. C., det er din bedste Skat;

jeg er overbevist om, at han, inden han lukker sine Øine, vil komme til at udrette meget Godt og Nyttigt, maaske Stort, for Videnskab og Danmark. Det gjælder fremfor Alt, at hans Sind kommer i Ro.

Bliver Eders Ophold i Udlandet¹ af længere Varighed, holder jeg det endnu for vigtigt, at Drengene komme herover. Jeg indrømmer, at Fru Frederiksen² elsker dem ligesaa høit som jeg, og at det er en i alle Henseender god og forstandig Kone, men det kan dog ikke være andet, end at der i den første Tid vil komme til at hvile over hendes Huus et Tryk, hvorunder navnlig Det ikke vil kunne aande frit.

Hvad Undervisningen angaaer, da skal jeg sætte mig i Forbindelse med Hauch³ og sørge for, at de kunne passe til Skolen, naar de efter nogen Tids Forløb vende tilbage til den. Det vilde maaske iøvrigt af oeconomiske Hensyn være rigtigere, at de kom i Metropolitan-skolen. Dog den Tid den Sorg!

Jeg skal nok sørge for og være behjælpelig med, at de gaa frem i de levende Sprog. At Fru Frederiksen² skulde gratis sørge for Børnenes Føde, Klæder, Skolegang, eller at Familien skulde yde Tilskud, derom kan der formentlig ikke være Tale. Frederiksens Gage vil gaa med til Reise og Ophold i Udlandet. Jeg eier aldeles ingen Kapital; de Skillinger, jeg har havt, ere deelte mellem Børnene. Det vil derfor være mig kjært paa nævnte Maade at kunne yde Hjælp.

Det vil maaskee ikke være helt betydningsløst for Børnenes Fremtid, at Emmy lærer dem at kjende og kommer til at holde af dem.

Naturligvis haster det aldeles ikke med at tage en Beslutning.

Hils Karen, Børnene, men fremfor alle N. C. rigtig kjærligt. Emmy sender dig en varm Hilsen.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Efter et økonomisk Sammenbrud rejste Prof. N. C. Frederiksen syg til Udlandet sammen med sin Hustru, nedlagde sit Folketingsmandat og tog sin Afsked som Professor. ² N. C. Frederiksens Moder, Enke efter Justitsraad J. D. Frederiksen, Nøbbøllegaard. ³ A. G. Ø. Hauch (1836–1914), Skolemand; oprettede 1872 en Latinskole, der skulde ledes efter mere moderne Principper end den hidtil anvendte »Hørermetode« og være konfessionsløs. Da Skolen maatte nedlægges i 1890, blev Hauch i 1892 Overlærer, 1902–12 Rektor ved Roskilde Katedralskole.

Min egen kjære Viggo!

Jeg har udsat at skrive til dig, da jeg ventede at faa Brev fra dig. Dit Brev af 10. August modtog jeg først den 7. December. Jeg skrev til dig 1. Decbr. 1876. Jeg har imidlertid hidtil ventet forgjæves, og vil derfor ikke opsætte længer at skrive.

Jeg har i den forløbne Tid været rask, Emmy ligesaa, og Dagene ere gledne stille forbi. Jeg er optaget af Studiet af Kirkefædrene og sysler for Tiden med Augustin og Origenes. Da jeg er helt optaget af dette Studium, er det mig i Virkeligheden kjært, at Kongen trods sit Løfte¹ har forbigaaet mig ved Valget af et Medlem til Landstinget, skjønt jeg ikke kan billige, at Regjeringen har undladt at tage Hensyn til mig. Ogsaa i Hjemmet vilde jo den lange Fraværelse i Kjøbenhavn have frembragt Forstyrrelse. I oekonomisk Henseende er det ingenlunde fordelagtigt at være Rigsdagsmand, naar man ikke har fast Ophold i Kjøbenhavn eller er Almuesmand. Det morer mig, at det saaledes saavel fra Kongens som Folkets Side er anerkjendt, at min politiske Rolle er udspillet 1864, og at min Reise til Ny-Zealand var berettiget.² Der mangler nu blot, at jeg skal forbigaaes ved Landstingsvalgene i Lolland-Falsters Stift, naar disse skulle foretages (1879?).³

Af mit lille Skrift: »Fra Bønnens Verden« har jeg megen Glæde. Det er blevet oversat paa Tysk og lader til ogsaa at finde god Indgang i Tydskland.

Christian Winther er død.⁴ Jeg har skrevet til Julie [hans Hustru], men har, underlig nok, endnu ei faaet Svar. Ogsaa Digteren Paludan-Müller⁵ er død. Et Lovforslag om at bevilge hver af Enkerne 1000 Kr. i Pension lader ikke til at støde paa nogen Modstand.

Niels Christian har været alvorlig syg af en Betændelse i Bughinden; han har været meget nær ved Døden. Nu er han dog i god Bedring; om et Par Dage reiser han og Adda Syd paa efter Lægens Forskrift. Saa kommer Karen og Maria⁶ [Addas Datter] herover.

Medens N. C. var syg, styrtede Bygningen. Faktisk er han nu under Industribankens Administration. En Opgjørelse af hans Regnskab viser Underbalance for 1876, navnlig paa Grund af dyre fremmede Penge. En Opgjørelse af hele hans Bo viser ligeledes Underbalance. — Passiverne ere større end Aktiverne, men N. C. mener, at man har sat hans Eiendommens Værdi alt for lavt. Han ønsker at komme til et saadant Arrangement, at han kan blive i Forretningen. Da jeg

ikke har nogen Tillid til den, ønskede jeg, at han var helt ude af den, og at han vilde leve ene for sit Embede og sin Videnskab. Samtidig er det kommet til en Krisis med Fabriken Lolland. Om den kan frelses, vil vel fornemmelig bero paa, om den kan faa Laan fra Statskassen. Et Forslag i saa Henseende er stillet i Folkethinget. Det sagdes, at Folkethinget var villigt, nu læses der i Aviserne, at Finantsudvalget ei vil anbefale det, nu siges det Modsatte. Styrter Fabriken, vil Erhardt, Johan og Jes Frederiksen lide betydelige Tab. Ogsaa N. C.s Sager vil det faae Indflydelse paa. Aaret 1876 har været rigt paa Prøvelser for Stakkels Adda; hun bærer dem kjækt og freidigt som en from, gudhengiven Kvinde.

Fra Louise faaes stadig Efterretninger. Jeg faar det Indtryk, at hun er lykkelig i sit Ægteskab, men fuldkommen rask er hun ikke.

Konferencen i Konstantinopel er da gaaet fra hinanden. Nu vil vel Krigen mellem Rusland og Tyrkiet være uundgaaelig. Om der vil opstaae andre europæiske Konflikter, og om i saa Fald vor lille Skude vil kunne klare sig, ja det vil Fremtiden vise.

Da jeg er ligesaa glad over Emmy, som da jeg førte hende hjem til Bispegaarden, saa haaber jeg, at denne Glæde skal holde ud til det Sidste. Fortæl mig lidt om Børnene, naar du skriver til mig. Hils Olga og dem tusinde Gange. Emmy sender en kjærlig Hilsen.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Kongens Løfte — Kong Chr. IX's Brev af 17/12 1873, hvor Kongen som Svar paa Monrads Brev først havde meddelt, at han gerne vilde have nævnt for Conseilspræsidenten Monrads Ønske om at blive kongevalgt Landstingsmand, men at de to nævnte Pladser var blevet besat i det d. 17/12 73 afholdte Statsraads møde; Kongen havde tilføjet, at da der formentlig snart igen vilde blive en ledig Plads, vilde han til den Tid udtale overfor Conseilspræsidenten, at Valget helst maatte falde paa Monrad, men tilføjede klogelig ud fra sin Erfaring: »Om det da lykkes mig, kan jeg ikke love Dem, der jo godt ved, hvor tidt den konstitutionelle Konge maa bøje sig for det ansvarlige Ministerium.« ² Jvf. Nyholm, S. 426. ³ Jvf. Nyholm, S. 387. ⁴ Chr. Winther, der var gift med Monrads Svigerinde Julie, f. Lütthans, døde 20/12 1876. ⁵ 28/12 1876. ⁶ Adda og N. C. Frederiksens ældste Datter (f. 1/1 1869).

Kjære Olga!

Viggos sidste Brev var saa overordentlig kortfattet, at jeg denne Gang føler Trang til at skrive til dig for at faa lidt ordentlig Besked om mine Børnebørn, der ere dig betroede. Fortæl lidt udførligt om deres Karakter, Kundskaber, Dyder og Unoder, for at de ikke skal være mig aldeles fremmede, naar jeg kommer at besøge dem, eller de komme over at besøge mig. Den store Katastrofe er da indtraadt, Sukkerfabriken Lolland er gaaet fallit, Professor Frederiksen, hans to Brødre Erhard og Johan ligesaa. Justitsraadinde Frederiksen, Kirstine Frederiksen have mistet, hvad de eiede. Jes Frederiksen har lidt meget følelige Tab. Jægermesteren, Neergaard o. s. v. o. s. v. led større eller mindre Tab. Det er en sand Ødelæggelsens Vederstyggelighed. Jeg har ikke lidt noget Tab, thi jeg har ikke havt noget at tabe; de faa Skillinger, jeg har havt, har jeg delt ligeligt mellem Børnene, og jeg er glad over, at jeg har gjort det, thi ellers maatte de jo nu være gaaet til dem, der trænge mest. I Brøndby fik din Svoger mig til at underskrive en Vexel paa 3000 Rdlr., men jeg led saa meget derunder, at jeg bad ham fremtidig at forskaane mig. Det har været en Ulykke for Niels Christian, at hans aabne, vindende Væsen har indgydt overordentlig Tillid. Han har givet sig af med altfor mange Spekulationer, har ikke kunnet føre Tilsyn, har støttet det faldefærdige »Lolland« (Sukkerfabriken), har for at faa Penge under Hænderne betalt meget høie Renter o. s. v. Dog det er unyttigt at klage over Fortiden. Hvis Viggo havde været her, var han maaske ogsaa blevet draget ind i disse Foretagender, som N. C., fordi han troede derpaa, forstod at skildre saa bedaarende som den sikke, lige Vej til Velstand og Formue. Kjedeligt er det, at N. C. brænder af Begjærlighed efter paa Ny at styrte sig ind i Forretningerne. Det er ham umuligt at finde sig til Rette i de nye Forhold. Det falder ham vanskeligt at betragte et Par Hundrede Rdlr. som en Gjenstand, der har noget at betyde. At reise udenlands under saadanne Forhold var maaske nødvendigt, mer ønskeligt af Helbredshensyn, men jeg havde i hans Sted dog ikke gjort det. Hertil kommer, at han maaske ikke altid har iagttaget den lovbefalede Forsigtighed i sin Forretningsførelse. Jeg haaber, at han har gjort det, men under alle Omstændigheder bør man jo ikke unddrage sig Ansvar for sine Handlinger. Det er mig derfor kjært, at Adda skriver, at de ville vende hjem i Mai. De ere for Tiden i Cannes i Frankrig. Vi

have gjentagende tilbudt dem Ophold i Bispegaarden, til Sagerne komme i Orden. Nu skal man jo see at faa skrabet lidt Bohave sammen til dem. N. C. kan da heller ikke undvære sine Bøger. Johannes, der sidder meget knebent i det, faaer i disse Aar 1000 Kr. aarlig. Emmys lille Kapital staaer fast i Priori[te]ter, og jeg vilde finde det uforsvarligt at røre ved dem; hun faar ingen Pension efter mig. Vi have besluttet at indskrænke os saa meget [som] muligt, f. Ex. at afskaffe Hestehold. Naar man gjør, hvad man kan, maa man dermed lade sig nøie. Emmy er en god, trofast Hustru, der trods alle Sorger skaber mig et lykkeligt Hjem. Karen er da nu atter tillige med lille Maria [Frederiksen] her. Karen er en sød Pige, og hun begynder at finde sig i, at hun har en Stedmoder.

Jeg har begyndt at lide af et Onde i Hjertespidisen (apex cordis); naar jeg gaar, faar jeg ondt, først i Armene, saa indvendig fra Hjertekulen op til Struben, og jo længere jeg gaar, desto stærkere bliver den. Struckmann siger, at jeg kan leve mange Aar med denne Skrøbelighed. Jeg haaber imidlertid, at den vil fortage sig ligesaa hurtig hos mig som hos Provst Petersen i Nakskov.

Emmy sender kjærlige Hilsner. De samme sendes fra mig og Karen til Viggo og alle Børnene. Jeg er fordybet i Kirkefædrene. For Tiden er jeg helt optaget af Origenes.

Din hengivne Svigerfader
D. G. Monrad

R. A.

10. April 1877.

[Kære Viggo!]

Jeg har rigtig modtaget dit Brev af Februar. Dine Breve bliver mere og mere lakoniske, indeholde færre og færre Meddelelser om dine Børn. Siden Louise er reist bort, og jeg ikke længer faar Olgas Breve at læse, er der opstaaet et Savn hos mig, og for at raade Bod paa dette Savn har jeg besluttet at skrive hver anden Gang til Olga og hver anden Gang til dig.

Det er mig ikke muligt at skaffe Penge at laane ud i Ny-Zealand, hverken til lav eller høi Rente. Selv har jeg aldeles Intet. Hvad Emmy eier, staaer fast i den Gaard, hun har solgt. Hvad der udbetaltes kontant, er medgaaet til Salgs-Omkostninger, til hendes tidligere Avlsbestyrer, til to Brodersønner af Hage,¹ til Louises Udstyr og til Kjøbet af en kgl. Obligation paa 6500 Kr., som anvendes til

derpaa at laane, naar vi ere i Forlegenhed. Der er saaledes ingen Anledning til at prøve, om ikke Emmy vilde være tilbøielig til at dele den almindelige kvindelige Opfattelse, at Penge anbragte saa langt borte, ere tabte, om hun ei vilde møde min med Rette afgivne Forsikring om, at der ei i Verden er noget mere samvittighedsfuldt eller paalideligt Menneske end du, med det Spørgsmaal: »Ja, men hvis han døde?»

Jeg anseer det for sandsynligt nok, at det vil ende med, at Johannes tager til Ny-Zeeland. Det var jo muligt, at jeg kunde skaffe ham en Ansættelse ved Jernbanen herhjemme, men her møder den slemme Omstændighed sig, at han har undladt at fyldestgjøre sin Værnepligt, og derfor ikke kan tage fast Ophold her. For Øieblikket er imidlertid hans Stilling nogenlunde tilfredsstillende. Han har 1500 Kr. og Fribolig, og saavel han som Marie stille kun smaa Fordringer til Livet. Saalænge det gaar, vilde Stakkels Justitsraadinde Frederiksen uden Tvivl anse det for den største Grusomhed mod hende at sende hendes kjære Datter Marie saa langt bort. Johannes' Stilling er imidlertid privat og usikker; skulde den ophøre, og han saaledes komme i Forlegenhed, da vil jeg tale om Ny-Zealand, og da vil man maaske bifalde det, man nu vilde finde grusomt. Skulde Johannes komme over til Eder, vil det jo være en stor Støtte for dem at have Eder derovre.

Frederiksens er fremdeles i Cannes. Han er rask, men kjed af sin Uvirksomhed. Adda har havt Rosen, men er i Bedring, ligger nu paa Sofa. Jeg vilde helst have dem begge hjem. N. C. vil til Paris og London og have Adda med. Men Rejsepengene? Han fastholder, at han vil opgive Professoratet. Han vil samle en Formue, han vil godtgøre Familien de Tab, den har lidt. Han har levet og lever i en oekonomisk Drømmeverden. N. C. er et rent, ædelt og kjærligt Menneske. Men Erfaringen har lært mig, at Mennesker, naar de staa ved Randen af en Fallit, i Reglen betages af en Svimmelhed, der faar dem til at foretage Handlinger, som er i en afgjort Strid med deres Karakter. Jeg skal lade det være usagt, hvorvidt det er Tilfældet med N. C., og om han har gjort sin Stilling som Professor umulig. Nous verrons. Imorgen kommer atter en Dag. For at deltage i Tidens Tryk og frelse lidt Møbler af Addas Udstyr, have vi solgt vore Heste. Emmy er en god, trofast Hustru. Jeg gjør mig Flid for, at Glæden ei skal fortrænges af vort Hjem. Af lille Marie F. [Frederiksen], Addas Datter, har vi stor Glæde. Karen finder sig mere og mere til

Rette i de nye Forhold; saavel Emmy som jeg ere glade over at have faaet hende hjem igen. I politisk Henseende er vi komplet gale; vi glemme Danmark, og æde i Raseri hinanden op; jeg drukner mig i Kirkefædrene.²

Kjærlig Hilsen fra Emmy og til Olga og Børnene.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

P. S. Glem ikke at *studere* en Time hver Dag.

R. A.

¹ Formentlig Byfoged Hother Hage (1816–73), Fru Emmy Monrads Mand i hendes første Ægteskab. ² Jvf. Nyholm, S. 387.

9. Mai 1877.

Jeg har, min egen kjære Viggo, faaet dine Breve af 1^r Marts d. A. De have gjort mange Reiser. Først til Hummeltoft[e], saa hertil, saa til Cannes i det sydlige Frankrig, saa hertil. — Det var dog en kjed-sommelig Historie med de 11 Faar. Jeg haaber, du har lagt Gift. Har et Par Hunde først fundet en Vildtbane, saa forlade de den ikke, men søge snarest muligt hen til den. Det har moret mig at se Extracten af dit Brev i Manawatu Times for 3. Januar. Oprigtigt aner jeg kun din Mening, for rigtig at forstaa den maatte jeg kjende Lovbestemmelserne. Det vilde være mig meget kjært, om Olga eller du eller I begge to gave os stadige og udførlige Beretninger om Eders Børn. Alt, hvad der angaar dem, interesserer mig levende. Hvis jeg ikke faar dette Ønske opfyldt, saa bliver mine egne Sønnebørn mig efterhaanden rent fremmede. — Jeg troer, at jeg i mit sidste Brev skrev til dig, at jeg havde begyndt at lide af et HjerteOnde, at min apex cordis ikke var i Orden, og at samme Onde navnlig generede min Gang. I den senere Tid er det betydelig bedre, skjønt Ondet jo ikke er aldeles hævet. Emmy har ogsaa en Skavank, saa vi ikke skulle lade hinanden noget høre, og holde da ogsaa desuagtet lige meget af hinanden. Det er en rigtig god, trofast Kone. Skade, at hun er saa bange for Varmen. Ellers toge vi bestemt om en halv Snes Aar, naar jeg er færdig med mit store dogmehistoriske Værk, over og besøgte Eder. Der er dog intet Klima som Ny Zeelands.

Frederiksens har opholdt sig i Cannes, derfra reiste de til Paris.

Julie Winther skal være kommet til at se saa meget gammel ud, og hun er blevet saa alvorlig. Du skulde skrive hende til, det vilde glæde hende, thi hun holder saa meget af dig. For Tiden er Frederiksens i London, hvis det er gaaet efter deres Bestemmelse. Jeg venter Adda hertil sidst i Maaneden. — Hvor Frederiksen saa vil stedes, ved jeg ikke. Hans Fremtid er mørk og truende. Hans Anseelse herhjemme er saa grundig ødelagt ved vilde merkantile Foretagender og ved de store Tab, han derved har forvoldt Mangfoldige, at jeg begynder at opgive Haabet om, at han kan vedblive at være Professor. Det er maaske endog usikkert, om han kan faa Afsked med Pension, da han jo ved egen Skyld har gjort sin Stilling som Professor umulig. Dog imorgen kommer atter en Dag. Stakkels Adda! Naar hun kommer, skulle vi til at overveie, hvorledes hun skal indrette sig. Hverhen hun eller N. C. har tabt Modet. Adda har baaret det sidste Aars mange tunge Tilskikkelser som en god, from, trofast Kone. Det er mig en overordentlig stor Glæde. Karen befinder sig nu vel i Bispegaarden, og vi er glade over hende.

Her hjemme har vi Valget imellem at regjeres ved en Række af provisoriske Finantslove og fortsatte Opløsninger af Folkethinget eller et reent eller blandet venstre Ministerium. Der er imidlertid et kjendeligt Omslag i Stemningen — Høire er oppe — men om Omslaget vil blive saa stærkt, at Ministeriet ved en Opløsning vil faa Majoritet, det anser jeg for tvivlsomt, omend ikke for umuligt. Rusland vil lade sig nøie med det asiatiske Tyrki, og England vil finde sig deri, det er min Mening.

Med venligst Hilsen fra Emmy og Karen og mig til dig, Olga og Børnene.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

Nykjøbing p. F. den 26. Juni 1877.

Nu fik jeg da, kjære Viggo, endelig engang et ordentlig Brev fra dig. Hvad du skriver om din Reise interesserede mig meget. Flere af mine Toure paa Ny-Zeeland kom til at staa saa levende i min Erindring.

Jeg er for Øieblikket en Sviptour hjemme. Jeg kom hjem igaar og reiser bort igjen idag. Jeg er nu lykkelig og vel færdig med Visitsatsen af otte Pastorater, hvorpaa jeg begyndte den 1ste Juni. Jeg

er ikke træt, men tager med Glæde ud atter idag og synes, at jeg først nu ret begynder at komme i Aande. Til mit Hjerteonde mærker jeg meget lidt. Det er aabenbart, at det bedrer sig med samme Onde, skjønt det jo ikke endnu er aldeles hævet. Emmy er borte for Tiden. Hun er paa en Jyllandsreise, besøger sin Moster, efter hvem hun er opkaldt, og som er gift med Pastor Fog i Skjold¹ ved Horsens. Jeg har en underlig Følelse af Tomhed derved, at Emmy er borte; og derved er det blevet ret levende for mig, hvad Frederiksen og Adda maa lide ved Adskillelsen. Det er jo saa usikkert, naar de atter skulle ses. Niels Christian reiste i Lørdags til Amerika. Det er overensstemmende med alle hans Venners Raad. Jeg er overbevist om, at han ikke med Bevidsthed har gjort noget Urigtigt; men han har i flere Tilfælde ladet sig nøie med et mundtligt Ord og ikke fordret det skriftligt. Naar man nu gaar fra sit Ord, saa faar han Skinnet mod sig. Jeg vilde have foretrukket, om han var blevet og havde taget mod Følgerne af sine Handlinger. Meget havde uden Tvivl seet anderledes ud, naar han var blevet. Alle vælte sig over den Fraværende. Er det ikke underligt, at han under saadanne Forhold er helt optaget af Tanken om ved Hjælp af sin Pension at købe Lundholm² ved Hjælp af sine to Forvaltere? Han er mig oprigtig talt en Gaade. Adda bærer det altsammen stoltelig; men det er en Selvfølge, at hun lider meget derved. Det er mig en stor Trøst, at hun og Emmy holde saa meget af hinanden og komme saa godt ud af det sammen. Emmy er rigtig glad over at have Adda hos sig, men det er naturligt, om Adda savner at have sit eget Hjem. — Johannes er bleven sagt op og søger en Plads paa Nydala hos Baron Blixen; faar han ikke den eller en anden lignende, ønsker han at tage til Ny-Zealand. Hans Svigermoder erklærer imidlertid, at hun vil tage sin Død derover, saa han jo er i stor Forlegenhed. — Fra Louise har jeg havt Brev idag. Hun lider vel en Del paa forskellige Maader; men med hendes Bryst er det afgjort bedre, og det var jo det, som mest foruroligede os. Hun vil jo rigtignok savne det for Kvinder i hendes Omstændigheder ypperlige Klima i Ny-Zealand. Jeg har Indtrykket af, at hun er lykkelig i sin nye Stilling, om end lidt længselsfuld efter Danmark.

Om en Time skal jeg reise, derfor maa jeg sige dig Farvel for denne Gang. Hils Olga rigtig kjærligt fra mig, og lad Børnene ikke glemme, at de have en Farfader levende i Danmark. Kommer Johannes ud til Ny Zealand, da er det [en] stor Beroligelse for mig

at vide, at han og Marie ville finde kjærlig Modtagelse hos dig og Olga.
Adda sender mange kjærlige Hilsener.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Carl Fog (f. 16/7 1809, Spr. i Skjold ved Horsens 23/4 1840; 9/10 1840 gift med Amalie Sophie Eccard (f. 10/2 1807), Datter af Købmand paa Sct. Thomas, Chr. Ditlev Eccard. ² Der menes rimeligvis Lungholm, en Gaard i Olstrup Sogn (Maribo Amt), tilhørende Baroniet Sønderkarle.

Nykjøbing 31/1 78.

Jeg har, kjære Viggo, ikke havt Lyst at skrive til dig, før det store Johannes-Spørgsmaal var afgjort. Det har været meget vanskeligt for Johannes at bestemme sig, om han skulde tage til Amerika, hvor Johan Frederiksen tilbød ham Kompagniskab, eller tage mod Eders venlige Indbydelse. Familien Frederiksen var for Amerika, jeg var stemt for Ny-Zealand, navnlig fordi jeg har en dyb Mistillid til Frederiksernes oekonomiske Opfattelse og derimod en ubetinget Tillid til din. Nu faa I see, hvorledes I kunne komme ud af det sammen. I mange Henseender vil det jo være en stor Fornøielse, i andre en stor Besvær. Jeg anser det for en Pligt at erstatte dig, hvad oekonomiske Opoffrelser, du maatte komme til at gjøre, men du maa have lidt Taalmodighed med mig, da jeg jo er betydelig oekonomisk svækket ved Johannes's Reise og har paadraget mig en Gjæld, som der skal nogen Tid til at faa afbetalt. De daglige Udgifter ere jo ogsaa stegne ved Forøgelsen af Husets Personale. N. C. Frederiksen har uden Kapital kjøbt en Boglade,¹ jeg er bange for, at han i Amerika har betraadt den Vei, hvorved han har anrettet saa megen Ulykke her. Han vil have Adda og Børnene over, men Reisepenge sender han ikke. Adda er temmelig skrøbelig, længes efter ham, men det forekommer mig uforsvarligt at lade hende og Børnene reise, før det er klart, at han kan ernære en Familie. Jeg er glad ved at vide dig og Johannes, Olga og Marie sammen. I ville paa mange Maader kunne støtte hinanden. Nogle Skolebøger medtager Johannes. Naar du gjør, hvad du kan for Børnenes Undervisning, saa maa du, Olga og Børnene dermed være tilfreds. Kjærlig Hilsen fra Emmy, Adda til dig og Hustru.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Fritz Frantzen i Chicago havde en Bog- og Tobakshandel, som Frederiksen overtog ved sin Ankomst til U. S. A. (se Brev fra Monrad til Kultusminister Fischer (K. S. 6 R. III, 2. Hefte, S. 364 f.).

Nykjøbing den 23. Marts 1878.

Denne Gang fik jeg, kjære Viggo, et ordentligt Brev fra dig, ikke en Lap, skrevet i stor Iil. Saadan er kun [?] god, naar den kommer i Tide. Der er intet Hjem uden Forstyrrelse, men man kan vænne sig til meget. I sin Tid havde jeg en tre, fire Timers Spil i Værelset ved Siden af, og det kostede mig stor Overvindelse ikke at lade mig forstyrre. Hvad det gjælder om [er] at inddele sin Tid, og saa overholde de gjorte Bestemmelser. Denne stadige Vexel mellem aandeligt og legemligt Arbeide bekom mig overordentlig vel, medens jeg var i Ny-Zealand. Indret dig et lille Lysthus for at tilfredsstille din Eremit-Trang. Du kommer maaske til at trænge endnu mere til det, naar du faar ogsaa Johannes's Flok. I mange Henseender vil det jo være behageligt at have Johannes og Marie, men Livet er nu engang saa, at alt det Behagelige er forbundet med noget Ubehageligt. Man maa være, helst Kristen, og om ikke Kristen, saa Filosof og skaffe det bedst mulige Udbytte ud af Livet. Ved de Oplysninger, som dine Breve indeholder, har jeg faaet Forvisningen om, at du med Tilfredsstillelse maa kunne se tilbage paa den svundne Tid, da du ved forstandig Oekonomi har skaffet dig en Stilling, der vel ikke er glimrende, men som dog er god. Jeg vilde ønske, at jeg havde Johannes saa vidt. Han kunde nu have været under samme Kaar i Ny-Zealand.

Johannes har megen praktisk Dygtighed; man forbausedes i Kiel over den Hurtighed og det Talent, hvormed han satte sig ind i den nye Kjærnamaade. Jeg veed det fra Laurents' (?), som kom til Kiel kort efter Johannes. Derimod kan det godt være, at han mangler noget Udholdenhed og bliver hurtig kjed af det, naar han støder paa Vanskeligheder. Frederiksen har ikke øvet nogen heldig Indflydelse paa ham. Han har faaet Lyst til at blive hurtig rig. Det jævne Udkomme er ham ikke nok. Faer han en Idee, saa stiller den sig for ham i et saa vidunderlig skjønt Lys, at han ikke kan modstaa den. Fabriken i Sverig var anlagt med megen Dygtighed, og jeg troer nok, at Tids-Omstændighederne, de faldende Priser paa Terpentin, maa bære Skylden for, at den ikke havde Fremgang. Medvirkende var dog maaske ogsaa hans Mangel paa Handelskyndighed og Mangel paa Hensyn til Driftsomkostningerne. Han har en fin, hæderlig og ren

Karakter, men bliver maaske nok let saaret. Marie er en ypperlig Kone; jeg er sikker [paa], at hun og Olga ville komme godt ud af det. — Hun vil jo rigtignok i Begyndelsen gjøre Eder endel Uleilighed ved at forøge Ny-Zealændernes Antal. Jeg er meget glad ved at vide Johannes ovre hos dig; du vilde kunne udøve en god Indflydelse paa ham, da du netop har de Egenskaber, som han mangler.

Det gaar saa smaat fremad med Adda; endnu har hun ikke gjenfundet sine Kræfter. Tiden maa vise, hvorvidt den haarde Kur har skaffet hende Sundhed. Det, der for Øieblikket holder mig mest i Spænding, er den Uvished, hvori vi lever, om hun kommer til at reise eller ikke. Det er hendes Bestemmelse at reise med Børnene, saasnart N. C. sender hende Reisepenge. Og hvis han var i Stand til virkelig at sørge for hende og Børnene, saa var det jo det bedste; men dette er det store Spørgsmaal. Han har solgt sin Pension, men det er usikkert, hvorvidt han vil beholde den, om han vil vedblive at faae Tilladelse til at nyde den i Udlandet. Jeg har det Indtryk, at Forretningen gaaer med Underbalance. Boghandelen skaffer vel en Del Kontanter, men ved at fortære Kapitalen, og hvad den skaffer, gaaer til at dække Tab paa Bladet.² Jeg er temmelig sikker paa, at om et Aarstid vil det Hele styrte sammen. Dette er Situationens Pine. Adda er en lydig Hustru. Siger han »Kom«, saa kommer hun, og jeg anseer mig ikke for berettiget til at forstyrre dette Forhold, selv om jeg formaaede det. Hun holder inderlig af ham, og denne Kjærlighed er hendes Livs Rigdom. Mest ondt gjør det mig for Drengene, der ere flittige og gjøre god Fremgang. Der er ikke andet for, end at være taalmodig og finde sig i, hvad der skeer.

Venstre har løst sig op i to Partier, Berg radikal, Holstein-Boisen moderat, men vi leve endnu i det samme Kævl om personlige Spørgsmaal. Der er Ingen, som ret bryder sig om Sagerne. Man er jo i stor Spænding, om det virkelig skulde blive til Krig mellem England og Rusland. Jeg er rask, besørger mit Embede og fordyber mig i Kirkefædrene. Hils Olga mange Gange fra mig. Emmy og Adda sende kjærlige Hilsner.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Rim. Efterkommere af en af Monrads jævnaldrende, Præsten Harald Anton Laurent (1809—59), 1837 Spr. i Gjesing og Nørager, 1847 i Borup, Aarhus Stift (L. Fr. Hammerich, Et Levnedsløb, S. 119 f., 165, 187 o. fl. St.). ² Frederiksen udgav en Tid et dansk Ugeblad »Heimdal«.

Kjære Viggo!

Nykjøbing p. F., 12. Juli 1878.

Tak for dit Brev. Jeg er angaaende Johannes aldeles enig med dig. Det var at ønske, at han kunde falde til Ro, og give Haabet om i en Fart at blive rig, og skaffe sig og Sine det daglige Brød ved stadigt og udholdende Arbeide. Jeg eier aldeles ingen Kapital, skylder i Anledning af hans Reise 800 Kr. til Landmandsbanken her; 1800 Kr. til Landmandsbanken i Kbhvn. Desuden skylder jeg Nationalbanken 700 Kr. Men da vi har gode aarlige Indtægter, saa tør jeg dog nok forpligte mig til hver December Termin at sende en Anvisning paa 50 L., saaledes at han kunde være fri for at forrente Kjøbesummen. I Tidens Løb haaber jeg ogsaa nok at kunne sende ham 500 L., men det beror paa Eventualiteter, der vel ville indtræde, hvor lidet jeg ønsker dem. Om en fem Aar vil der indtræde en Forbedring i min oekonomiske Stilling, da saa en maanedlig Udbetaling af 127 Kr. for en Livsforsikring ophører. Addas og to Børns Forsørgelse medfører selvfølgelig en Forøgelse af, hvad Huset koster. Hvis Johannes kjøber Jord, er det jo muligt, at det kan indrettes saaledes, at ikke hele Kjøbesummen udbetales. Hvis du kunne skaffe Resten, vilde det være mageløst. Jeg svarer 7 p. Ct. til Landmandsbanken.

Jeg er fordybet i mine patristiske Studier, og vore indre politiske Stridigheder interessere mig meget lidt. Det er, som Fædrelandets Anliggender ere aldeles glemte. Af de med Grundloven givne Rettigheder er der ikke meget tilbage; og gennem hele den dannede Klasse gaar der en stærk reaktionær Strøm. Det er noget ligesaa komisk som sørgeligt at tænke sig, at det store politiske Spørgsmaal er Kampen mellem to saadanne Herrer som Berg og Holstein-Lethra-borg.¹ Jeg er glad over, at det denne Gang ikke blev til Krig; men om nogle Aar vil det afgørende Slag komme til at staa mellem Rusland og England. Derved at England har taget Cypern ere de rykkede hinanden saa nær ind paa Livet, at et Sammenstød bliver uundgaaeligt. At Rusland tager Land fra sin trofaste Bundsforvandt Rumænien, og at Europa approberer det, viser, hvor forvirret Retsbegrebet er. Magt er Ret, denne Grundsætning anerkjendes bestandig mere. — Det er en stor Beroligelse for mig at vide, at Johannes er i din Nærhed. Ogsaa for dig kan det faa Betydning, hvorvel det for Øieblikket volder dig en Del Bryderi og Udgifter.

En kjærlig Hilsen fra Emmy. Din hengivne Fader *D. G. Monrad*

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 394. C. Berg (1828–91) Venstrepolitiker, paa dette Tidspunkt Leder af den radikale Gruppe; Lensgreve J. L. C. C. F. Holstein-Ledreborg (1839–1912) Medlem af det forenede Venstre 1875; 1877–90 Ordfører for Finansloven.

Nykjøbing p. F., 8. Septbr. 1878.

Til Viggo.

Det var mig en stor Glæde at modtage dit Brev, min kjære Søn. Det er mig naturligtvis en Trøst, at Johannes efterhaanden synes at falde i Ro, og nøies med et tarveligt Udkomme i Stedet for at sætte Penge overstyr ved at jage efter Rigdomme, der ikke ere saadan at faa fat paa. Størst Glæde havde jeg dog af din og Olgas broderlige Behandling — og søsterlige — af Johannes og Marie. Det er over Eders Handlinger og den i dem aabenbarede Tænkemaade, at jeg inderlig har glædet mig; og for denne Glæde sender jeg herved min oprigtige Tak. Det er muligt, at jeg til December Termin vil blive sat i Stand til at sende et større Bidrag end det, som jeg omtalte i mit sidste Brev; men noget Afgjort kan jeg dog ikke sige. Emmy har nemlig opsagt en i hendes tidligere Eiendom indestaaende Kapital, der forfalder til Udbetaling til December Termin. Hvis denne Udbetaling nu virkelig gaar for sig, saa har hun lovet mig, at det, der bliver tilbage, efterat forskjellige nødvendige Udgifter ere afholdte, maa modtages af mig som Laan for dermed at lette Eders Stilling. Jeg haaber saaledes at kunne sende en 200, maaske 250 L., som da vil være et Afdrag paa Johannes' Gjæld til dig.

Da Emmy ikke faar en eneste Skilling i Pension, naar jeg falder fra, anser jeg det for min Pligt ikke at forbruge noget af hendes lille Kapital; efter lang Overveielse i mit stille Sind, er jeg dog kommet til det Resultat at burde tage mod Tilbudet, da jeg i mine Bøger og Forlagsskrifter kan yde hende Sikkerhed for, at hun ei vil komme til at lide noget Tab. Næste Post haaber jeg at kunne sende dig et lille Skrift, hvis Titel er: »Politiske Breve Nr. 14–18. Liberalismens Gjenmæle mod Biskop Martensens Ethik.« Han har nemlig i sin Ethik reist et saa uretfærdigt og heftigt Angreb paa Liberalismen, at jeg som en af dens Bærere her i Landet er bleven nødt til at tage til Gjenmæle.¹ Herved er jeg rigtignok i over en halv Maaned blevet revet bort fra mine Kirkefædre, til hvilke jeg nu længsels- og angerfuldt haster tilbage. Bogen er under Trykning i Nykjøbing. Tre Ark ere trykte. Jeg har en varm og kjærlig Hilsen fra Emmy og Adda til

Dig og alle Dine, navnlig Olga. Du bedes bringe sidstnævnte Hilsen
og Tak

fra Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

1 Jvf. Nyholm, S. 394.

Nykjøbing p. F. den 15. Decbr. 78.

Kjære Viggol!

Tak for dit Brev, jeg var glad over, dog engang igjen at høre fra dig. Med denne Post sender jeg dig et Exemplar af en i England udkommet Oversættelse af mit lille Skrift: »Fra Bønnens Verden«. Oversættelsen er rigtignok skeet fra Tydsk. Vær saa venlig at sende den forrige Guvernør Grey den enten i *dit eget* eller i *mit* Navn. Valget mellem disse to Fremgangsmaader overlades aldeles til dig. I alt Fald maa du ledsage Oversendelsen med et Par venlige Ord.

Lever Taylor i Wanganui? Lever hans Søn? Hvorledes har de Pett det? Det var vist Navnet paa Maori Høvdingen. Hører du noget til gamle eller unge West eller til Block?

Hos vore Venner herovre er, saavidt jeg veed, ingen Nyheder. Det lader til at gaa fremad med Halls Befindende.¹ Af min lille Piece: »Tro, Daab, Gjerning, Tilgivelse« vil der næste Postdag blive tilstillet din Hustru et Exemplar. Det Antal, jeg havde, er sluppet op, og det bliver denne Gang for sent at raade Bod paa Mangelen ved Bud til Kjøbenhavn. Jeg har alt for en Del Dage siden bestilt en Anvisning stor 25 L. til Johannes hos Landmandsbanken. Men da samme Anvisning skal have fra London, saa kommer den sandsynligvis for sent til denne Post. — Jeg er meget kjed af Johannes's Løbehistorie. Naar man ikke har Penge liggende, hvormed man kan dække den første Udgift og det mulige Tab, saa bør man ikke indlade sig paa saadanne Speculationer. Jeg anseer [det] for at være et fra N. C. overført Smitstof. — Jeg har efter lang Tids Forløb atter skrevet til Niels Christian og udtalt min uforbeholdne Mening om hans Fremgangsmaade at indlade sig paa det ene oekonomiske Foretagende efter det andet uden at have den fornødne Driftskapital. Jeg antager iøvrigt ikke, at det vil nytte noget. Adda begynder at lide ved den lange Adskillelse. Musikken er hendes eneste Trøst. Det er derfor Skade, at hendes Lærer er reist til Udlandet og maaske bliver borte med det samme. Johan² er noget skrøbelig, han ligger nu atter af en med Feber forbundet Forkjølelse. Det er kjedsommeligt, at han

derved bliver forhindret fra at komme op til Halvaarsexamen. Han er noget langsom, har stort Besvær med at lære udenad, men har Phantasia, Eftertanke og en vis Originalitet. Ved at leve sammen med ham kommer man til at holde af ham, og det har været mig en Fornøjelse at hjælpe lidt paa ham i Latin. Karen og Marie³ ere raske. Derimod fik Louise ved Overreisen en Blodspytning, der sandsynligvis var foranlediget ved Overanstrengelse med den lille Pige. Det er mig en Trøst, at St. Thomas har et godt Klima for den Slags Skrøbelighed. Jeg har havt et langt Brev fra hende og anseer det for et Tegn paa, at hun ikke er saa medtaget. Emmy har det godt. Jeg selv lider af en haardnakket Forkjølelse, og uagtet Lægen siger, at jeg skal gaa ud, saa har jeg dog holdt mig inde det sidste Par Dage, thi jeg har lagt Mærke til, at det blev værre, hver Gang jeg gik ud, og jeg er lidt kjed af det, da jeg imorgen skal have Bispeexamen og overmorgen Ordination⁴ i Maribo. Iøvrigt bliver jeg mere og mere optaget af mine patristiske Studier, og den politiske Interesse trænges mere og mere i Baggrunden, saa at jeg ikke engang læser Rigsdagsforhandlingerne i det af Dagbladet meddelte Udtog. Min Forbindelse med Yderverdenen vedligeholdes væsentlig ved Læsningen af Revue des deux mondes. — Det er blevet mig forundt ogsaa paa mine gamle Dage at have et fredeligt og kjærligt Hjem. Hils Olga og Eders Børn kjærligt fra mig.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ C. C. Hall blev i Sommeren 1879 ramt af en apoplektisk Lidelse og maatte som Følge heraf opgive sin Deltagelse i det politiske Liv. ² Johan Ditlev Frederiksen — Adda og N. C. Frederiksens næstældste Søn, f. 19/7 1867. ³ Maria Magdalene F., deres ældste Datter, f. 1/1 1869. ⁴ 17. Decbr. 1878 ordinerede Monrad cand. theol. C. S. A. Bachevold til ordineret Kateket og Førstelærer ved Borger-skolen i Maribo; 1882 res. Kap. Tirsted-Skørringe-Vejlby, Spr. sammesteds 1884 —1921.

Nykjøbing p. F., 16. Decbr. 1878.

Kjære Viggø!

Jeg modtog idag dit Brev fra Oktobermaaned, og det glædede mig at se, at I alle ere raske, og at den finantsielle Stilling er ret gunstig. [Papiret er paa dette Sted beskadiget, nogle Ord ulæselige]. Jeg tyktes iøvrigt saa godt om det koloniale Liv, at jeg nok havde Lyst til at lægge mine Ben i Ny-Zealand, men der er to Hindringer for Tilfredsstillelsen af denne Lyst. Den ene er et patristisk Arbejde, hvorpaa

jeg har anvendt mange tusinde Timer, og som jeg gjerne vilde ende; men det vil tage mig en halv Sned Aar. Den anden Hindring er, at jeg ikke troer, at Emmy vilde være skikket til Livet i Ny-Zealand. Jeg har den Fornøielse at sende dig en Anvisning paa 250 L., hvilke du bedes betale til Johannes efter Fradrag af dit Tilgodehavende hos ham. Anvisningen lyder paa dig, da jeg antog, at han maatte skyldte dig saa meget. De 250 L. er en Gave til ham. Skal han komme i Vei, maa han ikke have nogen stor Gjæld at forrente. Maaske jeg vil se mig i Stand til desuden at sende ham et lille aarligt Beløb, men det vil i alt Fald ikke blive stort, da jeg anser det for min Pligt, om muligt, at restituere Emmy Kapitalen. Hun faar ingen Pension efter mig, og jeg vilde jo derfor nødig sætte hendes Penge overstyr. Det er mig en Samvittighedssag.

Her hjemme ligge vi i det gamle Vrøvl. Ministeriet vil vedblive at regjere, uagtet det ikke har Flertal i Folkethinget. Dette er nu opløst, uagtet alle ere enige om, at Ministeriet ikke kan faa Flertal ved de nye Valg. Naar man ikke vil gaa ind paa de overalt i alle Lande anerkjendte Grundsætninger for Ministeriernes Dannelse, er Absolutismen langt at foretrække. Jeg er meget glad ved at staa udenfor Rigsdagen; men jeg staar meget isoleret, da jeg vel er enig med Venstre i den store Grundsætning, men iøvrigt sympathiserer med Høire. Derfor er jeg forladt af alle, men føler mig ilde ved at staa ene, da jeg staar ved Siden af min Overbevisning.¹

Lev nu vel for denne Gang, min kjære Viggo. Jeg har for eget Vedkommende en skyfri Alderdom, men Louises skrøbelige Helbred, Johannes's Oekonomi, Frederiksens Forhold gjør, at min Himmel ikke mangler Skyer. Gid Du og Dine aldrig maa komme til at formørke Himlen for din altid hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

¹ Jvf. Nyholm, S. 401.

Til Viggo.

Nykjøbing p. F. den 13. Januar 1879.

Kjære Viggo!

Glædeligt Nytaar for dig og alle Dine, derunder indbefattet Johannes med Kone og Børn. Jeg sender indlagt Secundaen af Vexlen paa de 250 L. Det kunde jo være muligt, at Primerne var gaaet tabt.

Tak for dit Brev af 17. November, der ankom igaar. Tak ogsaa Ditlev¹ for hans engelske Billet.

Da du ønskede at blive cou[n]ty Councillor, var det jo kjedeligt, at du ikke blev det. Med det engelske Valgvæsen er der uden Tvivl forbundet meget, som ikke stemmer med vore Forestillinger om Hæderlighed. Og en Dansk vil vel altid komme til at staa som Fremmed.

Her ere Valgene til Folkethinget, der [ere] blevne afholdte 3. Januar, faldne noget mere ud til Gunst for Høire end sidst. Herover jubler Ministeriet og Høire, uagtet Høire kun udgjør $\frac{1}{3}$ af Folkethinget, og finder det at være aldeles i sin Orden, at Ministeriet vedbliver at regjere med en fjendtlig Majoritet i det ene Thing. At Landets Sager under denne Kamp om Magten ikke røgtes, derom bryder hverken Høire eller Venstre sig. Jeg sidder inde med en hel Del Lovforslag, som jeg vilde forsøge at faa sat i Kraft, hvis jeg atter traadte ind i politisk Virksomhed, men hertil er der liden Udsigt, og jeg fordyber mig mere og mere i Kirkefædrene.² Det er et meget vidtløftigt Arbejde, og jeg begynder at ane, at jeg næppe bliver færdig, inden jeg dør. Undertiden har jeg tænkt paa at udgive mine Lovforslag, men er ved nærmere Overveielse kommet til den Overbevisning, at jeg aldeles ikke ville udrette noget derved; man har nemlig kun Sands for Personligheder og ikke for Sager. Jeg føler mig derfor i politisk Henseende i den dybeste Ensomhed. Derimod finder jeg Indgang med min theologiske Virksomhed; af den tyske Oversættelse af »Bønnens Verden« er der udkommet 3die Oplag, og i forskjellige Anmeldelser omtales Bogen med megen Velvillie. — Hvad skal man gjøre ved Johannes's Centrifugal-Maskine. Dette Spørgsmaal ønskede jeg gjerne afgjort ved din Visdom. Jeg meddeler dig og ikke Johannes min Mening, da jeg har en vis Ængstelse for mulig ved mit Raad at lede ham ind paa en Afvei. Maskinen skulde bringes til Wellington, og saa skulde der anstilles først et privat, derpaa et offentligt Forsøg. Lykkedes dette, fik det af bekendte Mænd en hæderlig Omtale, saa kunde Johannes anvende nogle Pund paa at faa denne Omtale trykt saavel i ny-zealandske som australske Aviser, ledsaget af Tilbud om at lade komme saadanne Maskiner, samt mod et passende Honorar at give Veiledning i deres Brug.

Faren ved Forslaget er, at Johannes dog maaske derved kunde ledes bort fra den jævne Settler-Virksomhed ind paa Speculationens farlige Vei, paa hvilken han alt har sat mange Penge overstyr, desværre. Johannes er blevet smittet af Niels Christian, og trods de mange fortrinlige Egenskaber, hvoraf han unægtelig er i Besiddelse, lider han af en vis Ustadighed. Han tager fat med stor Lyst og

Dygtighed, men saa tabes Lysten, og han har ingen Udholdenhed i det jævne, stadige og daglige Arbejde. Marie er ham en trofast Hjælperinde, men har ikke nok Indflydelse paa ham. Jeg overlader det nu trøstigt til din Visdom at meddele hvad og hvormeget af disse Tanker, du maatte finde det raadeligt at meddele ham.

N. C.s Sager i Amerika synes ikke at have videre Fremgang. Han bruger fremdeles selv hele Pensionen. Der er Udsigt til, at man vil tage den fra ham paa Grund af de under hans Sag fremkomne Oplysninger.

Det synes at gaa fremad med Louises Befindende, og hendes Reise til Europa til Foraaret træder mere og mere i Baggrunden.

Din Tante Sofie er faldet, har slaaet sin Hofte, ligger paa Frederiks Hospital; lider en Del. Fenger,³ som har været ude at besøge hende, siger, at hun er uden Fare. Otilie er rask, men klager over at være noget tung i Sindet.

Her har vi iaar en meget streng Vinter. Mit Thermometer, der hænger udenfor en varm Mur, viser i dette Øieblik paa 8° Graders Kulde. — Næste Gang skriver jeg til Johannes. Hils ham, Olga, Marie, Børneflokket

fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Ditlev — Viggo og Olga Monrads ældste Søn. ² Jvf. Nyholm, S. 401. ³ Rim. Lægen C. E. Fenger (1814—84), Prof. ved Universitetet 1845, Overlæge ved Frederiks Hospital 1852—59, Finansminister 1860—63, Finansborgmester i Kbhvn. 1875—83; fra Studentertiden Monrads trofaste Ven Livet igennem.

Nykjøbing p. F. den 15. April 1879.¹

Til Viggo.

Hvor er det dog længe siden, at jeg har skrevet til dig, min kjære Søn. Jeg veed ikke, hvorledes det er gaaet til, og maa bede dig meget at undskylde det. Det er virkelig ikke en Følge af, at du og dine ei skulde være i min Tanke. Det er I i Sandhed hver Dag. Efter at have afsendt de 250 L. sagde jeg: »Se saa«, og saa er det, som Lysten til at skrive ventede paa Underretning om rigtig Modtagelse. Det Spørgsmaal, som ligger mig meget paa Sinde, er: Hvad behøver Johannes fremdeles for at kunne komme i Vei og leve sorgfrit. Jeg beder dig om at sige mig din Mening i saa Henseende aldeles uforbeholdent. Johannes behøver jo ikke at gjøres bekjendt med det Resultat, hvortil du kommer. Resultatet skal være et Maal, som jeg vil

stræbe at naa, forsaavidt det kan lade sig gjøre. Frederiksens Sager har naturligvis medført mange Udgifter. Til Niels Christian har jeg lige siden hans Fallit stillet mig paa følgende Standpunkt. Jeg har sagt: »Jeg sørger for din Kone og dine Børn, til du selv kan sørge for dem. Du faar hele din Pension til eget Brug og til dermed at komme i Vei.« Jeg har saaledes Adda og de to Børn i Huset og sørger for dem. Jeg tilbød i sin Tid ogsaa at tage Ditlev, men man foretrak at lade ham blive hos hans Farmoder, der ikke godt kan undvære ham. Jeg betaler imidlertid hans Skolepenge, 15 Kr. om Maaneden. Det er en flink Dreng.

Med min Søster Sofie, om hvis Liv man havde opgivet Haabet, er det betydelig bedre. Efter et Fald fik hun en Lunge-Inflammation, men det er nu overstaet, og nu gjælder det om at komme til Kræfter. Saa længe hun er paa Hospitalet, koster hun mig daglig 3 Kroner. Det er jo en Glæde og en Velsignelse at kunne hjælpe, hvor man kan, og det er aldeles i sin Orden, at der ved Aarets Ende ikke er noget som helst Overskud, men snarere det Modsatte. For Bache kniber det jo ogsaa, da Louises Sygdom og Reise til Europa volder en Del Extra-Udgifter, men for Tiden er jeg virkelig ikke i Stand til at hjælpe. Af mine Børn ere for Tiden kun du og Karen med sine Vemmetofte Penge paa den grønne Gren. Jeg vilde jo rigtignok ønske, at din Gren var endnu løvrigere, saa at Olgas Gouvernante ogsaa der kunde finde Læ. Louise med Barn og Karen ventes til Juni. Det skal være en stor Glæde. At Bache ikke er med, er Glædens Malurtdraabe.

[I samme Brev fortsættes]:

2. Mai 1879.

Da dette Brev skulde afsted, opdagedes det, at det var for sent. De forløbne fjorten Dage har været meget indholdsrige. Jeg har været paa Møen med Emmy til hendes Broderdatters Confirmation. Emmy har for sine Tænders Skyld været nogle Dage i Kjøbenhavn. Emmys Svoger, Grev Luckner, der var gift med hendes yngste Søster og som boede i Lybæk, er død. Sofie er kommet ud fra Hospitalet og befinder sig nogenlunde vel. Emmys yngre Broder vedbliver at gjøre sine gamle Forældre, Kone, Børn og øvrige Slægt Sorg og Uro. Uagtet han er henved 40 Aar gammel, lider han endnu af, hvad jeg vil kalde Løbesyge. Volder Livet ham noget Besvær, saa løber han bort, men bevæger sig i en Kreds omkring Hjemmet, ventende paa at blive fanget ind. Da det forekom os, at hans hele Færd var saa

uforstandig, at der maatte være noget Sindssygt, saa blev han sat paa Oringe et halvt Aar, men løb derfra to Dage før Datterens Confirmation. Nu er han kommet hjem. Lægen erklærer, at det ikke er Sindssyge. Jeg veed ikke noget bedre Raad end, at man ganske roligt lader ham løbe, og ikke gjør Nogetsomhelst for at faa ham tilbage. Mærker han, at man ikke bryder sig om, at han løber, bliver han maaske i Hjemmet. Det bliver imidlertid vistnok nødvendigt at gjøre ham umyndig. —

Fuldmagt til at afsende to Piger fik jeg fra Agenten, men hverken Fru Hansen eller Emmy kunde skaffe i rette Tid to Piger. Fuldmagten blev derpaa sendt tilbage, og jeg bad om en ny til næste Skib. Denne er endnu ikke modtaget, og jeg faar den maaske ikke. —

En Mand har spurgt, om der var Plads for en geistlig Virksomhed i Palmerston. Svar: »Jeg kjender ikke Forholdene, men antager det, maaske en saadan Mand kunde finde en Støtte ved at deltage i Undervisningen af min ældste Søns Børn.« Denne Mand har været Præst i Nordamerika. Om han har taget theologisk Attestats, vides ikke. Olga hilses tusinde Gange samt Børnene fra
d. h. F. [sic!]
D. G. Monrad

R. A.

¹ Aarstallet tilføjet med anden Skrift, men sikkert rigtigt, da Brevets sidste Afsnit er dateret 2/5 1879 (med Monrads egen Skrift).

Nykjøbing p. F. den 2. Juni [1879].¹

Til Viggo.

Jeg antager, min kjære Søn, at dette Brev vil være saa heldigt at komme til dig, inden vi skrive den 29. Juli, og at det derfor kan bringe dig alle mine gode Ønsker om Sundhed, Glæde og Velvære for dig selv og alle Dine i det nye Aar, som da begynder for dig. Efter min Beregning skulde du fylde 37 Aar. — Det gaar ikke heldigt med vore Bestræbelser for at sende Eder to Piger. Fru Hansen havde to saadanne, men i det afgjørende Øieblik kneb de ud. Billetterne, der lode paa et bestemt Skib, maatte saaledes sendes tilbage. Jeg anmodede nu Agenten om at sende mig Billetter til et Skib, der afgaaer i denne eller næste Maaned, men herpaa har han ikke været diget at svare mig. Nu har Fru Hansen to saadanne flinke Piger, men naar vi selv skulle bekoste Udvandringen, ville de koste over 1000 Kr. Jeg seer mig virkelig ikke istand til at gjøre et saa stort

Forskud, og jeg tvivler ogsaa paa, om de ikke ville blive Eder for dyre, selv om en Del af Beløbet kan ventes refunderet.

Jeg har visiteret saa godt som hele Mai. Jeg mente netop at indrette mig saa snildt, da jeg ventede Louise hertil først i Juni. Hun kom imidlertid midt i forrige Maaned, og det var jo en stor Skuffelse for hende ikke at træffe mig hjemme. I Anledning af Universitetets Jubilæum skal der jo være stor Fest i Kjøbenhavn. Jeg bliver blandt en Mængde Andre Æresdoctor i Theologi. Det var min oprindelige Bestemmelse at tage ind til Festen, men jeg føler mig saa visitats- og reisetræt, skal hele Juni og Juli holde Visitats Lørdag, Søndag, Mandag, frygter for at blive overanstrengt og saaledes udygtig til min Embedsgjerning: Summa Summarum, jeg reiser ikke. Idag skulde jeg have været paa Iselingen med Emmy, Louise og Karen — Adda Forfald — men saa fik jeg Diarrhoe, og maatte prise mig lykkelig, at det dog gik godt med at prædike 2den Pintsedag. Det undrer mig meget, at Olga ikke besvarer mit Brev, og det uagtet jeg har givet hende et saa rigt Brevstof. Du bedes skjænde paa hende og hilse Børnene kjærligt fra

din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Brevet er ikke forsynet med Aarstal, men maa efter sit Indhold, spec. Omtalen af Universitetsjubilæet, være fra omtrent samme Tid som det foregaaende og derfor fra 1879; jvf. ogsaa Omtalen af Viggo M.'s 37 Aars Fødselsdag — han var født 28/7 1842.

Nykjøbing p. F., 25. Juli [1879].

Kjære Viggo!

Hvorafter kommer det, at jeg netop i denne Tid føler en særlig Længsel efter Dig og alle Dine? Naar jeg skal besvare dette Spørgsmaal, som jeg opkaster mig selv, saa tror jeg at finde Grunden i Louises og hendes Datters Nærværelse. Derved er det blevet ret levende for mig, hvad Betydning det har at leve lidt sammen med sine Børn og at lære at kjende sine Børnebørn. Til Adda og hendes Børn er Forholdet saa tilvant, at det ikke har udøvet samme Virkning. — Undertiden kan jeg gribe mig selv i at fantasere om at blive dansk Præst i Palmerston og Huslærer for dine og Johannes's Børn. Men det er rigtignok rene Fantasier. Jeg er meget tilfreds med min nuværende Stilling, i hvilken der er en meget passende Blanding af

Studium og ydre Beskjæftigelse; og jeg tror at have Grund til at være tilfreds med den Paaskjønnelse, jeg finder. Jeg har anvendt mange tusinde Timer paa et kirkehistorisk Arbejde, og det maa jeg have færdigt, inden jeg reiser herfra. Men jeg kan ikke blive færdig dermed før om en halv Snes Aar, og saa er jeg vistnok blevet alt for gammel til at reise. Emmy lader slet ikke til at have nogen Reiselyst, der fordrer Tilfredsstillelse udenfor Europa; hendes gamle Forældre vilde tage sig det meget nær, om hun reiste; her har hun al sin Slægt, og man er jo forpligtet til at tage noget Hensyn til en god Kones fornuftige Ønsker. I politisk Henseende forstaar jeg slet ikke Tiden. Efter at have faaet konstitutionel Frihed bryder den dannede Verden sig ikke det allerringeste om den. Bønderne lade sig lede af Mennesker, der kun synes at have det for Øie at blive Ministre og som ikke anse det fornødent at ikklæde dette Ønske i Spørgsmaalet om et eller [andet] offentligt Anliggende. Følgen heraf er, at det forenede Venstre gaar mere og mere itu, Land og Folk glemmes, og vi hører ikke andet end Vrøvl. Derfor er det mig da ogsaa kjært at kunne fordybe mig mere og mere i en stille videnskabelig Verden. — I Toldsagen har Beskyttelsessystemet seiret i Tyskland og vinder ogsaa i vort Fædreland flere og flere Tilhængere. Politik[en] nu skulde snarere jage mig fra end holde mig tilbage i Danmark.¹ Men der er som sagt de andre Hensyn.

Jeg skal iaften ud til Stadager. Det bliver for iaar min sidste Visitats. Jeg har visiteret saa at sige hele Mai, og i Juni Lørdag, Søndag og Mandag, om Søndagen i Kirkerne, om Hverdagen i Skolerne. Saaledes er jeg blevet færdig med sexten Pastorater og skal nu ud til det syttende. Jeg er blevet udnævnt til Dr. theol., men naar jeg ser hen til flere Andre, som have havt samme Ære, saa bliver Æren just ikke meget stor. Jeg tog ikke ind til Universitetsfesten; thi dels ligge saadanne Fester ikke for mig, og medens jeg var i Gang med mine Visitatser, vilde det have været mig alt for anstrengende at rive mig ud af Visitatsens Tankegang for at sætte mig ind i en hel anden Verden. Kjøbenhavn er blevet mig en fremmed Stad. — Det lykkedes da endelig Fru Hansen med megen Besvær og Møie at finde to Piger, der var villige til at reise til Ny-Zealand. Generalagenten var ogsaa saa venlig at overtage Besørgelsen af Reisen til N. Z. fra London, men ved en Misforstaaelse af Fru Hansen betalte hun Reisen ikke alene herfra til London, men ogsaa fra London til Plymouth. Hun har imidlertid havt saa megen Vrøvl, og saa

megen Uleilighed, at jeg virkelig ikke nænnede at gjøre hende opmærksom paa Misforstaaelsen. Derfor maa Olga virkelig heller ikke gjøre det. Den hele Udgift løb derved op til 244 Kr. 50 Øre, hvilket bedes betragtet som et lille Offer paa dit, — og hvis Johannes faar den ene Pige — paa dit og Johannes's Alter. Frederiksen er da fremdeles Udgiver af et Blad, der kaldes Folkebladet, og Stakkels Adda nærer i Stilhed Haabet om at komme til at reise over til ham til Efteraaret eller i alt Fald til Foraaret. Sikkert er det, at hun reiser med Børnene, naar hun faar Reisepenge sendt fra ham. Efter min Opfattelse er Frederiksens oekonomiske Begreber aldeles forstyrrede, og hun vilde, naar hun kom derover med Børnene, styrtes i den dybeste Elendighed. Dog maa hun jo følge, hvad hendes egen Samvittighed tilsiger hende. Men under de tilstedeværende Forhold at give hende Reisepenge, det gjør [jeg] ikke. Ditlev,² der er her i Ferien, fik til Examen ug[?] og blev dux. Johan,³ som efter mit Skjøn er vel oplagt til Studeringerne, og som har mere Originalitet og Fantasi end Ditlev, holder mest af en central Stilling. Da Olga ei bryder sig om min Bøn, saa byder og befaler jeg hende herved at sende mig en udførlig Beretning om alle Børnene. Lyder hun ikke, forvises hun til min Uvillies skumle Rige.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 401. ² Ditlev og ³ Johan — Adda og N. C. Frederiksens to ældste Søner.

Nykjøbing p. F., den 25. August [1879].

Skjønt jeg, kjære Viggo, ikke for nylig har haft Brev fra Ny-Zeeland, saa vil jeg dog ikke lade Posten gaa fra Europa uden at sende dig et Par Ord. Vi, det vil sige Landet, er nu midt i Høsten, og det lader til at blive en god og velsignet Høst; men vi plages af et forfærdeligt Regnveir, Dag ud og Dag ind. Vi kunde nok trænge til en god Høst. Landmanden er noget forknyt. Priserne ere faldne, og Mange have kjøbt dyrt. Amerika gjør nu en meget stærk Concurrency saavel med Hensyn til Korn som Fedevarer. Tydskland har forhøiet sin Kvægtold. Hertil kommer en besynderlig, mig uforklarlig Slaphed og Standsning i alle Forretninger. Arbeidsløshed[en] er stor,

Antallet af omreisende Haandværkssvende, der søge Arbeide, tiltager. Tolden, Indtægterne af Jernbanevæsen tager stadig af. Det samme Phænomen gjentager sig næsten overalt i den gamle Verden. Lærde Mænd ville søge Grunden i Overgangen fra Sølv- til Guldfoden, men da Fænomenet ogsaa viser sig i de Lande, hvor Sølvfoden er bevaret, er denne Opfattelse næppe holdbar. En vidtgaende Over-speculation og Overproduction ere snarere Grunden. Det hele er vel kun en Overgang, men denne Overgangstid varer rigtignok over-ordentlig længe.

I politisk Henseende synes Venskabet mellem Rusland og Preussen noget kjølnet. I Østerrig falder Andrassy,¹ og man imødeser med Spænding, om det skulde udøve nogen Indflydelse paa Forholdet mellem Østerrig og Preussen. Sidste Land nærmer sig Italien. I Frankrig kan man aldrig lære, hvad Frihed er. Deputeretkamret, eller hvad det nu hedder, vil fratage den katholske Geistlighed deres private Skoler, og Senatet antages at ville gjøre Modstand. Her hjemme ligge vi i det gamle Roderi; et Ministerium, der kun kan sætte meget lidt igjennem, og et forenet Venstre, der opløser sig i bestandig flere Partier. Jeg føler mig meget eensom. Hele Intelligensen er reactionær og giver Forfatningen en god Dag. Had til Venstre er den Bevæggrund, der leder og bestemmer Alt. Det er underligt at være blevet saadan en fremmed Fugl. Undertiden staar det for mig, at den eensomme Stilling vel kommer af, at jeg slet ikke mere forstaar Tiden, og at Grunden dertil er Alderdom, thi jeg er jo nu langt nærmere ved 70 end 60. Da min theologiske Virksomhed finder al den Paaskjønnelse, som jeg kan ønske, og det ikke alene herhjemme, men ogsaa i Tydskland, saa er det ikke at undre sig over, at jeg fordyber mig mere og mere i theologiske Studier, i Kirkefædrene, og at Poli[ti]ken efterhaanden kommer til at staa som et fjernt Taageland.² Og da der vel ikke kan være mange Aar tilbage til min Afreise fra denne Verden, saa passer det jo godt, at Tanken mer og mer sysler med det Evige og slipper det jordiske Fædreland for at gribe det himmelske, hvortil vi dog alle stunde. Du maa ikke blive bange, naar jeg siger, at jeg ogsaa glæder mig til at leve sammen med dem, jeg har kjær, og fra hvem jeg nu er skilt, thi i Evigheden gaar Tiden saa hurtigt, at jeg godt kan unde dig endnu et halvt hundrede Aar i det Mindste. —

Hall er blevet meget syg, men jeg kan ikke blive klar paa, hvad det er for en Sygdom. Det er ikke Sindssyge, det er heller ikke Apo-

plexi, men han taler forvirret, thi skjønt Tanken er klar, saa kan han ikke finde Ord for Tanken. Nogle mener, at det er en begyndende Blødhed i Hjernen. Jeg kan ikke nægte, at jeg ret inderlig ønsker en hurtig Bortgang, saa at de Efterlevende sige: Aah!, og at jeg ikke maa overleve mig selv, saa mine Nærmeste ønske, at jeg snart maa befries fra Lidelser.

Jeg længes efter at høre, hvorledes det gaar med Maori Urolighederne; hvorledes lever de Pet[t]? Hils Olga og sig hende, at jeg glæder mig meget til hendes udførlige Brev om Eders Børn. Min Emmy sender mange Hilsener. Louise er for Øieblikket i Kjøbenhavn. Jeg antager at Adda og Karen skriver.

D. h. F. [sic!]

D. G. Monrad

R. A.

¹ Julius Andrassy (1823–90), østrig-ungarsk Statsmand; 1867 fik han Ledelsen af det første selvstændige ungarske Ministerium og kom til at øve en afgørende Indflydelse paa Dobbeltmonarkiets Uden- og Indenrigspolitik, især efter 1870, da han blev Udenrigsminister og fik afsluttet »Trekejsersforstaaelsen« med Tyskland og Rusland. Paa Berlin-Kongressen (Juni-Juli 1879) opnaaede han Stormagternes Aerkendelse af, at Østrig-Ungarn besatte Bosnien og Herzegovina. Da Andrassys Stilling imidlertid var blevet svækket indadtil, indgav han sin Dimissionsbegæring, som bevilgedes 8/10 1879. ² Jvf. Nyholm, S. 402.

Nykjøbing F. 21/9 1879.

Kjære Søn!

Hvor dog Tiden løber hastigere og hastigere! Dagen bliver en Time og Aaret til en Maaned. Jeg forbauses over, at der alt er gaaet fire Uger, siden jeg sidst skrev til dig. Idag har jeg været henne i Vindeby og hørt den unge Beckmann,¹ der havde Bryllup i Mai-maaned. Jeg kommer om Søndagen uanmeldt saa til den ene og saa til den anden Kirke, og faar paa denne Maade Kundskab om, hvorledes der prædiktes, hvorledes Kirken besøges paa de sædvanlige Søndage. Det hænder ikke saa sjældent, at jeg er langt mere tilfreds en saadan Søndag end med de mere høitidelige Visitatser. Man gjør det ofte mindre godt, naar man netop vil gjøre det godt. Jeg har for mit eget personlige Vedkommende oftere gjort den Erfaring. Jeg var gjerne mindst tilfreds med min Prædiken første Helligdag. — Det var idag Høstprædiken, Kirken var fuld, Menighedssangen er virkelig god. Beckmann gjør som Prædikant gode Fremskridt. Det

er en af de største Glæder, der er forbundet med Bispeembedet, at se de unge Prædikanter udvikle sig smukt og godt.

Der har vist idag været Høstprædiken i de fleste Kirker; thi Høsten er nu endt. Vi fik endelig Tørveir en fjorten Dages Tid, og det kan hændes sig, at man fik travlt med at faa Sæden i Hus. Nogle Steder har der været lidt Orm i Hveden, andre Steder har den begyndt at spire. Høstens Kvantitet er noget over, dens Kvalitet noget under et Middelaar, det er i det mindste Tesdorpf's Mening.

Det er mærkeligt, hvorledes Amerika begynder at genere Europa med sin Indførsel ikke blot af Kornvarer, men ogsaa paa andre Gebeter. Jeg traf paa Marienborg en norsk Garver, han klagede bittert over det Afbræk, Amerika gjorde hans Garveri. Efter Tesdorpf's Yttringer skulle Amerikanerne begynde meget stærkt at importere Bomuldsvarer i selve England. Begynder den gamle Verden at blive overfløjet af den nye?

I den europæiske Politik synes der at være indtraadt et Omslag. Det lykkedes Bismarck at faa vendt Østerrig saaledes, at det nu vender Ansigtet ikke mod Tydskland, men mod Tyrkiet. Ved Annexionen af Bosnien, Herzegovina o. s. v. danner Østerrig paa Balkanøen en Modvægt mod Rusland. Saaledes har Rusland begyndt at fjerne sig fra Preussen og at nærme sig Frankrig. Nous verrons.

Nivaagaard er brændt for Johannes Hage. Om han derved lider noget føleligt Tab, skal jeg lade usagt. Derimod har han og den Hageske Slægt haft en anden stor Sorg. Heise er død.²

Saa vel Louise som den lille Pige synes at være komne godt til Kræfter under deres Ophold i Danmark. Nu begynder jo Louise at tænke paa Hjemreisen. Den skal gaa for sig om en fire Uger. Hun skal reise ene med sin lille Pige. Det kryber noget i mig, at hun skal reise ene med sin lille Pige uden at have nogen Barnepige med sig. Hun er imidlertid ved godt Mod. Hun har jo faaet den ny-zealandske Opdragelse. Det skal være en Erfaringsætning, at en dansk Barnepige ikke trives i Vestindien.

Niels Christian har skrevet sin Biografi, som han ønsker at faa trykket. Jeg har læst den, men den tiltaler mig ikke. Der er ikke Spor af Anerkjendelse af, at han har begaaet store Misgreb, eller af Sorg over de store Tab, som han har paaført sin Moder, Søster, Industribanken og en Mængde Andre. Hans Moder føler sig imidlertid meget tiltalt af den, og den kommer vel derfor ud, hvorvel den kun vil tjene til at forøge Uvillien mod ham.

Tak for dit sidste udførlige Brev! Hvorledes leve Maorierne i din Nærhed? West? Hører du noget til Block? Emmy sender mange Hilsener, hils Olga og Børnene kjærligt! Jeg glæder mig meget til Olgas Brev, thi hun skulde da vel aldrig være en Stivnakke?

Din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

¹ Doron Julius Axel Bechmann (1841—1924), Spr. i Vindeby 1879; i Varslev-Jordløse 1897—1912; gift 6/5 1879 med Marie Louise, f. Mathiassen. ² Komponisten P. A. Heise (1830—79) var 17/8 1859 blevet gift med Vilhelmine (Ville) Hage, Datter af Grosserer Alfred Hage og Hustru; han døde 12/9 1879.

Nykjøbing p. F., 20. Oktbr. 1879.

Kjære Viggo!

Jeg kan mærke, at jeg begynder at blive karrig, det er jo Alderdommens Feil, dog ikke paa Penge, endnu har jeg ikke lagt en Skilling op; men paa Tid. Du kan tro, at det er underligt, naar man saaledes maa begynde at tælle sine Aar og spørge: Hvor mange mon du endnu har tilbage? Hvor mange Aar mon du endnu vil beholde din Arbejdsdygtighed? Mon ti? Det vilde være meget længe. Jeg vilde gjerne blive færdig, inden jeg gaar bort eller mister Arbejdsdygtigheden, med et lille Arbejde om Troesbekjendelsen, hvorpaa jeg alt har anvendt mange tusinde Timer. At Arbejdets Værd skulde kunne svare til Omfanget af Forberedelsen til det, derom kan der ikke være Tale. Jeg maa gennemgaa hele den patristiske Literatur, og det er flere Hundrede Foliobind. Men selve Forberedelsen er mig en stor Nydelse. Jeg er som bjergtagen; i Reglen er jeg saa optaget af de gamle Tider, at Nutidens Larm lyder fjernere og fjernere for mig. Det stille Liv i Fortiden er underlig kvægende. Det stemmer jo saa godt med min Embeds-Gjærning, og gjør mine Visitater lettere. Dels giver de gamle Fædre mig mange nye Tanker, dels faar jeg ofte mine egne Tanker bestyrkede og bekræftede. —

Her har jeg havt en meget lang Afbrydelse; Johan¹ har været her med sin latinske Bog, og jeg har gennemgaaet Lectien med ham. Han har selv bedt mig derom, og mig morer det som en god Taalmodigheds Prøve. Han er just ikke noget letnemt Barn, men hvad han har lært, det beholder han. Han har i denne Tid store Kaninsorger. Han har faaet en Nabodreng til Fjende, og denne kommer og ødelægger hans Kaniner saa lumskelig. Da jeg sagde til Johan,

om det dog ikke var bedre ikke at have Kaniner, og saa være fri for alle disse Sorger, saa svarede han: Ja men saa havde jeg jo den store Sorg ikke at have Kaniner. Jeg kom til at tænke paa, at mange Forældre kunne svare det samme med Hensyn til Børn. Jeg læser hver Dag en halv Timestid Balslevs Katekismus og en større Bibelhistorie med Dagmar² og Marie, og prøver paa at indprente dem Aarstal og Navne ved idelig at lade dem gjentage dem for mig. — Se det var nu Afbrydelsen; jeg vender igjen tilbage til mit Thema. Uagtet jeg er saa stærkt optaget af mine kirkehistoriske Studier, saa hænder det sig dog stundom, at en eller anden Tanke, der ikke har noget med dem at gjøre, kommer farende af sig selv. Jeg viser den bort, men den er paatrængende, og kommer igjen af sig selv. Naar jeg gjør mine Søndagsture, naar jeg lægger mig til at sove, eller naar jeg vaagner om Natten, medens jeg klæder mig af og paa, kort sagt, hvert ledigt Øieblik kommer Tanken løbende og har med sig en Flok Følgesvende. Inden jeg ret veed af det, er det blevet til en lille Afhandling. Og naar den saaledes har gjort sig selv aldeles færdig, saa synes jeg ikke, at jeg kan være andet bekjendt end at nedskrive den. Saaledes er det gaet mig denne Sommer og Efteraar. Tanken hedder »Tro og Tilgivelse«. Lige siden den 3. Oktober har jeg skrevet Dag ud og Dag ind og lagt alle Kirkefædrene paa Hylden.³ Nu er jeg kommet til den 108. Side. Naar Piecen er blevet trykt, saa skal jeg sende dig et Exemplar. Af »Fra Bønnens Verden« har jeg megen Glæde. Den har i lang Tid været oversat paa Svensk og Tydsk. Af den tydske Oversættelse er der kommet tre Oplag. Nu er den ogsaa udkommet paa Engelsk. Svar mig, om du synes, at jeg skulde sende Grey⁴ et Exemplar. I saa Fald vil jeg lade den komme gjennem dig til ham. —

Emmy skranter lidt; jeg, der er 21 Aar ældre, er stærkere end hun.

Hils Olga og Børnene kjærligt fra mig. Det bliver da et ordentlig langt Brev, jeg faar fra Olga, siden hun er saa længe om at skrive det. Stakkels Viggo! hvor du kommer til at punge ud med Frimærker!

Emmy sender mange venlige Hilsner.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ N. C. og Adda Frederiksens næstældste Søn, f. 19/7 1867. ² Dagmar Sparre, Plejebarn af Fru Emmy Monrad. ³ Jvf. Nyholm, S. 402. ⁴ George Grey, engelsk Guvernør paa Ny-Zeeland.

Kjære Viggo!

Nu er der vist gaaet to Postdage, uden at vi have havt noget Brev fra Carere. Det er sandsynligvis Gjengæld for, at der i Sommer gik, paa Grund saavel af Visitats som derpaa følgende Vrøvl med Hensyn til de to Piger, der reiste over til Eder —, to Postdage over. Men det er ikke smukt at øve saadan Gjengæld mod Eders Fader; hvis jeg nu atter øvede Gjengæld, saa vilde Forvirringen i Skriveriet ei høre op, den vilde komme til at ligne Blodhævn.

Jeg taber efterhaanden al Interesse for vor Politik herhjemme; jeg forstaar den oprigtig talt ikke, og det forekommer mig, at jeg forstaar bedre alle andre Landes Politik end vor egen. Saa indskrænker jeg mig til at læse Dagbladet, og det endda temmelig skjødesløst. — Desuagtet er mit Liv dog ingenlunde interesseløst. Eengang om Ugen læser jeg Shakespeare med Neergaard. Det er dog en mageløs Forfatter. Jeg anser ham rigtignok ubetinget for Verdens største Digter. Det er mig en stor Glæde at tænke paa, at Moder efterlod sin store Ud gave i Ny-Zeeland. Du burde selv læse ham, og læse ham med Kone og Børn. Naar jeg kun maatte eie to Bøger, da skulde Bibelen være den første og Shakespeare den anden. Dernæst læser jeg 5 Gange om Ugen Cantus Verdenshistorie og en Gang om Ugen Dante med Emmy paa Italiensk. Af begge Dele har jeg megen Fornøjelse, mest af Dante. Om Aften[en] mellem 9—10 forelæser jeg saa en, saa en anden god Bog. Mit Hovedstudium er imidlertid Kirkefædrene; jeg er som bjergtagen af dem. Det er saa umaa delig interessant at øse af selve Kilderne. Dels kjøber jeg dem selv, dels faar jeg dem fra Kongens Bibliothek. Der er Arbejde for mig til ti Aar, og inden 10 Aar er jeg uden Tvivl for længst færdig. Spor af mit Studium vil du finde i en lille Piece, som jeg har under Trykning og hvis Titel er »Tro, Daab, Gjerning, Tilgivelse«. Den egentlige Spire til Bogen er vel de Angreb, der ere skete paa min Opfattelse af den femte Bøn i Fadervor. Men iøvrigt har Piecen gjort sig selv. Tankerne have paa trængt sig mig hvert ledigt Øieblik, og da den saaledes havde gjort sig selv helt færdig, kunde jeg jo ikke være andet bekjendt end at nedskrive den.²

Louise er da reist med sin lille Pige, et sødt Barn med kreolsk Natur. Det er underligt at se, hvor hun ligner saavel i legemlig som aandelig Henseende Fru Tutein paa Marienborg, der ogsaa er Kreolerinde. Louise reiste den 3. November med Dampskibet fra South-

hampton. Emmy og jeg fulgte hende til Hamburg og bragte hende ombord paa det Dampskib, der førte hende til London. Her tog hun ind hos vor gamle Bekjendt Meyer. Det maa rigtignok være besværligt at reise med den lille toaars Pige. Men en Barnepige vilde jo ikke have været til synderlig Hjælp, da hun vel var blevet søsyg. Hertil kommer Udgifterne. Bache har jo ondt nok ved at slaa sig igjennem. Louises Besøg har været mig til overordentlig stor Glæde. Vi har jo i Fortiden levet meget sammen, Ny Zealand, Brøndby, Bispegaarden. Vi have læst sammen Cæsars galliske Krige og over Halvdelen af Livius. Hun er jo rigtignok noget svagelig, men hun er uden Tvivl saa lykkelig i sit Ægteskab, som det er muligt at være. Det vilde rigtignok være mig en stor Glæde, om Bache snart kunde faa en Ansættelse eller en tilfredsstillende Virksomhed i Hjemmet, Præst vil han jo desværre ikke være. —

Af Piecen er nu trykt 5 Ark, saa jeg haaber at kunne sende Olga en med næste Post.

Iaften er i Industriforeningen Jubelfest for Oehlschlæger, der blev født i Dag for hundrede Aar siden. Jeg møder med Kone, to Døttre, Niece, Datterdatter, Pleiedatter 3: 7 Mand stærk.

Kys Olga og hils Børnene kjærligt

fra din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Udateret, men maa paa Grund af Omtalen af Hundreedaarsfesten for Oehlschlägers Fødsel være skrevet 14/11 1879. ² Jvf. Nyholm, S. 402.

Nykjøbing p. F., 9. Marts.¹

Det bliver et flygtigt Brev, som du denne Gang faaer fra mig, thi jeg skal i Formiddag have Bispexamen, til Middag Selskab og imorgen ordinere og holde Tale. Jeg fik da endelig Bugt med Forkjølelsen, nu er den hel forbi. Derimod kan jeg jo mærke lidt til mit Hjerteonde; men da jeg alt kunde mærke samme i Studenterdagene — Hornemann² har mindet mig om, at jeg i den Anledning den Gang har konsulteret ham —, saa antager jeg, at det ikke har noget videre at betyde. Det kjeder mig meget, at Johan Frederiksen skranter. Naar han er flittig, faar han ondt i Hovedet; derimod trives han godt, naar han er ude i den frie Luft. Da han er temmelig langsom til at

lære, saa er det nødvendigt, at han er flittig, dersom han skal studere. Det vilde gjøre mig ondt, dersom han skulde opgive Studeringerne, da han baade har Fantasi og er en Selvtænker. Jeg er i Uvished om, hvad der er det Rette at gjøre, og al Uvished er pinlig for mig. — Vi have ikke hørt fra dig eller Johannes siden sidst i November; enten have I undladt at skrive, eller et Brev er gaaet tabt. — Jeg er med Hensyn til Politiken efterhaanden blevet desinteresseret — jeg har derfor ogsaa Lyst til at holde Berlingske Tidende i Stedet for Dagbladet. Skulde du imidlertid foretrække at faa Dagbladet, saa er der Intet til Hinder for, at jeg atter kan gjøre en Forandring; thi det [o: der] ligger mig ikke megen Magt paa, om jeg skal holde enten det ene eller andet Blad. — Man har tit noget at overvinde for at fastholde Kjærlighed og Venskab. Du maa under ingen Omstændighed slippe John [o: Broderen Johannes]. Gjør mig den Tjeneste at skrive op, hvad du gjør eller har gjort for Johannes. Da jeg betragter mig som din Skyldner i saa Henseende, vilde jeg gjerne holdes au courant med Beløbet. Jeg er i dette Tilfælde vel en sentbetalende, men dog paalidelig Skyldner. Hils Olga og Børnene kjærligt fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

Brev fra Fru Emmy Monrad.

Bispegaarden den 8. Marts 1880.

Kjære Viggo!

Denne Gang faaer Du vist kun et kort Brev fra din Fader, saa nu maae jeg see at bøde lidt derpaa. Imorgen skal han holde Bispeexamen over en ung Candidat, men han er idag blevet saa ofte afbrudt, at han nu maa tage Aftenen til at forberede sig, istedetfor at benytte den til at skrive til dig. Du maa jo tydeligt kunne huske Bispegaarden med alle dens Omgivelser. Det er saa underligt at staae hinanden saa nær som vi dog gjøre, og saa kun have saa lidt Udsigt til at sees, og kun en Erindring, der gaaer snart 20 Aar tilbage i Tiden, at tye til. Saa synes jeg det er dog lidt, at Du kjender Stedet, hvorpaa vi boer. Addas Børn voxer nu til, der er Tale om, at Ditlev skal confirmeres, og Marie er netop nu i den Alder, Karen var i, da hun kom hjem fra N. Z. For stakkels Adda gaaer jo Tiden tungt. Nu har hun levet paa denne Maade i tre Aar, og endnu er der ingen Udsigt til, at det kan blive anderledes. Undertiden skriver vel Frederiksen, at nu haaber han snart, hun kan komme derover,

men hidtil har der ikke været Hold i noget, som han har taget fat paa. Han har nu nylig bosat sig paa det fjerde eller femte Sted, og rykker bestandig længere mod Vest, til han nu omtrent er paa Grændsen af, hvad der kan kaldes civiliseret Land, der har han nu begyndt paa et dansk Blad. Man kan ikke sige andet end, at Adda bærer sit Kors fromt og godt, men det er dog umuligt andet, end at det maa tære paa hende. Hun læser med sin egen Datter og med min Pleiedatter, der omtrent er i samme Alder, og desuden driver hun Musik med megen Iver. Det var en stor Glæde at see Louise her med sin lille Pige. Jeg holdt saa meget af Bache, at jeg ikke tvivlede om, at Louise vilde blive lykkelig med ham, men derfor gjorde det ikke mindre godt at see hende med det rolige, trygge Udtryk, saa at man ret følte, at hun havde et godt Hjem. Hendes lille Pige har ret godt af sin Reise, men med Louise gaaer det kun jævnt. Jeg haaber dog nu, at hun maae holde sig saa rask, at Karen ikke behøver paany at reise over til hende. I Sommer vente vi Tante Sophie hertil, hun kunde ikke komme her ifjor, da det var umuligt at skaffe Plads til hende, medens Louise var her. Tak for Avisen, som sidste Post bragte os. Vi fik intet Brev, men paa Fuglsang havde de hørt fra Marie [Johannes Monrads Hustru, født Frederiksen], der havde fortalt om en hyggelig Jul, som de havde tilbragt paa Karere. Hvor maae det være underligt at holde Jul om Sommeren. Jeg sender den[ne] Gang Illustr. Tidende og Dagbladet hver for sig, Pakken vilde ellers blive alt for tung. Fra Iste Ap. sende vi Eder Berlingske, da din Fader vil holde den istedetfor. Den har Du vist ikke seet i mange Aar. Hvor var det dog kjedeligt, at det skulde gaae saaledes med den ene Pige. Jeg haaber da, at Olga er tilfreds med hende, som kom til Eder. Karen har været en Maanedstid i Kjøbenhavn og boet hos Konstantin Hansens. Han er meget svag nu og kan aldeles ikke arbejde mere. Hun havde en Dag spist hos Hages,³ Johannes spurgte meget til Dig. Hun sagde, at Ville Hage, [gift med Komponisten P. A. Heise] saae meget bleg og medtaget ud; s[k]jøndt Heises Sygdom vist igrunder længe har været haabløs, saa skal hun dog være meget nedbøiet af Sorg ved hans Død. Hans Jensen sørgede altid for Karen, naar hun skulde hjem om Aftenen, ligesom i gamle Dage. Men nu Farvel! Med de hjerteligste Hilsner til Olga.

Din hengivne
Emmy Monrad

R. A.

¹ Uden Aarstal, men sandsynligvis fra 1880; det er skrevet paa samme Slags Papir og med samme Slags Blæk som de følgende Breve fra 1880; det ledsagende Brev fra Fru Monrad er da ogsaa dateret 8. Marts 1880. ² Maa være Lægen Claus Jacob Emil Hornemann (1810—90), som fra 1850—90 var den førende Skikkelse indenfor Hygiejnen i Danmark; han var en Ungdomsven af Monrad og havde samtidig med ham haft Studieophold i Paris. ³ Johannes Hage, Politiker, Ejer af Nivaagaard, Mæcen.

Nykjøbing p. F. den 1. Mai 1880.

Kjære Viggo!

Jeg gad vide, om du er istand til at raade Runerne paa medfølgende Lap. De tre sidste Ord ville uden Tvivl sige Manawatu, Wellington, New Zealand; men hvad det sidste Ord skal sige, derom har jeg ingen Forestilling. Jeg haaber imidlertid, at du, der er paa Stedet, vil kunne finde ud af det. Sagen har en praktisk Betydning. En jydsk Gaardmands eenfoldige og slet underviste Søn er reist til Ny Zealand, har skrevet hjem og opgivet sin Adresse saaledes som den staar paa medfølgende Seddel, der er klippet ud af hans Brev. Faderen henvendte sig til mig for at faa Hieroglypherne fortolkede, og jeg henvender mig til Dig. Samtidig med dette Brev faer du et Brev til Sønnen med din Adresse. Vil du ikke nok være saa venlig at gjøre dig lidt Uleilighed med at opspørge Subjektet og sende ham Brevet.

Det er meget kjedsommeligt, at Du ikke er rigtig rask. Toxværd,¹ fra hvem jeg nylig har havt Brev, fandt, at du ikke saa rigtig rask ud. Jeg har selv i den senere [Tid] lidt af Smaaknopper i Hoved og paa Ryg, der vel ikke har voldet mig megen, men dog nogen Uleilighed. Jeg beder dig meget undskyldte, hvis dit Onde skulde være et Arvegods fra mig af. Hvad der hjælper mig er at bade samme Knopper med Carbolvand.

Med Frederiksens Affærer gaaer det paa vanlig Vis. Han er for Tiden ifærd med at oprette et Fællesmeieri og har midlertidig leiet en Mand til 50 Dollars om Ugen til at forestaa Udgivelsen af Avisen. Han taler stadig om at faa Adda over, og mener, at hun kan faa Reisepenge ved at oppebære Pensionen, men hidtil er han vedblevet at disponere over den paa anden Maade. Hun har endnu ikke oppebaaret en eneste Skilling af Pensionen, skjønt det er hende, der hver Maaned kvitterer for den. Frederiksen har skrevet et Brev til Ditlev,² hvori han erklærer, at han angrer at have studeret, at Ditlev nu

kunde i Amerika tjene ligesaa meget som en ung Embedsmand i Danmark, men tilføier saa, at han selv intet tjener, fordi han mangler Kapital til at komme i Gang med.

Jeg har efterhaanden tabt al Interesse for vor Politik her hjemme; jeg følger den ikke længer. Det er det ene Aar efter det andet det samme Vrøvl; Ministeriet formaaer Intet, Folkethinget formaaer Intet, og saaledes bliver det altsammen til ende- og resultatløse Forhandlinger. Det forekommer mig, at Absolutismen er langt at foretrække for en fri Forfatning, der opfattes paa denne Maade. Hele Intelligensen er imidlertid overmaade glad over, at det gaar, som det gaar, og jeg kan sige med Sandhed, at der ikke er en Eneste af den hele Flok, der deler min Mening. Herved kommer jeg til i politisk Henseende at staa saa eensom, og saa hævner jeg mig paa Poli[ti]ken ved at forlade den og ikke mere bekymre mig om den.³ En anden Sag var det naturligtvis, hvis jeg var 30 Aar yngre.

Derimod har jeg megen Glæde af min Virksomhed som religiøs Skribent. Nu er der paa Tydsk udkommet femte Oplag af det lille Skrift: Bønnens Verden. Det er virkelig al Ære værd. Jeg er stadig beskæftiget med det store patristiske Værk, hvormed jeg vil slutte min jordiske Løbebane, hvis jeg da ikke kaldes bort forinden. Forarbejderne ville endnu tage mig flere Aar. Men selv om jeg aldeles ikke faar noget færdigt, saa fortryder det mig dog ikke at have anvendt min Tid paa denne Maade, thi jeg har megen Glæde af selve Arbeidet, og min Embeds Gjerning lettes meget ved Dag ud og Dag ind at aande i Fortidens rene Atmosfære. At man efterhaanden bliver gammel, deri maa man jo finde sig; men jeg maatte være meget utaknemlig, om jeg ei paaskjønnede den Lykke, Samlivets Fred skjænker mig. Med venlig Hilsen til Olga og Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 2 til Brev af 14/12 1868. ² N. C. Frederiksens ældste Søn. ³ Jvf. Nyholm, S. 406; lignende Udtalelser i Brev til V. Monrad 29/5 80; 24/7 80.

Nykjøbing p. F., den 29. Mai 80.

Min kjære Viggo!

Jeg er idag Enkemand, da Emmy er blevet ovre paa Marienborg, hvor vi har tilbragt en Uges Tid i Anledning af hendes Moders

70-aarige Fødselsdag. Idag tager jeg ud paa Visitats, der med et Par Afbrydelser varer ind i Juli Maaned.

Det er sandsynligt, at Karen i Juni Maaned reiser til Vestindien. Bache og Louise ere komne til den Overbevisning, at de ikke kunne undvære hende, navnlig efterat deres lille Pige atter har havt et Krampeanfald. Louise er frugtsommelig; Lægen har været bange for en Abort; men mener, at naar den ei indtræffer inden midt i næste Maaned, vil der ikke være nogen Fare. Hvis den indtraf, vilde Bache reise med Louise til Europa. Noget afgjort om Karens Reise kan saaledes ikke bestemmes før den 20. Hun reiser, hvis hun ikke inden den Tid faar et Telegram: Remain. Karen har Lyst til at reise, og hvorvel vi nødig savne hende her, saa kan jeg godt forstaa, at Livet faaer større Fylde ved, at hun er der, hvor man mest trænger til hende. Livet har jo ogsaa ført det med sig, at hun føler sig særlig knyttet til Louise.

Mit Hjerteonde har i denne Tid indfundet sig med større Styrke end sædvanlig. En livlig Smerte gaaer, naar jeg selv gaaer, fra Hjertet til Ganen, og breder sig derfra ud af [?] begge Armene. Struckmann tilbød paa Ny at undersøge mig; men han sagde: »Nei«, da jeg spurgte ham, om han havde noget Middel mod mit Onde. Hvorfor skulde jeg saa lade mig undersøge? Saaledes har vel hver sit Kors at bære, og naar man med stærke Skridt nærmer sig de 70, er det jo i sin Orden, at der kommer Sendebud, der melde, at Afskeden stunder til. Jeg har jo ikke saa faa Baand, der knytter mig til Livet. Eet af dem er mit Studium. Naar man har anvendt saa mange tusinde Timer paa en Opgave, vilde man jo nødig, at alt det Arbeide skulde spildes. Dette var ogsaa den egentlige Grund til, at jeg ikke havde Lyst til at lade mig undersøge uden nogensomhelst Nytte. Hvis Struckmann nemlig havde erklæret, at Ondet var blevet meget værre, kunde jeg let have tabt Lysten til at arbeide. Nu arbeider jeg i Haabet om, at jeg skal blive færdig, inden jeg bliver kaldet bort. Og saa venter jeg, at Ondet atter skal fortage sig, hvad der jo er hændet engang før. Men skulde det gaa mod denne Forventning, da vilde jeg virkelig med Glæde kunne sige denne Verden Farvel for at komme hjem til mit sande Fædreland.

Fra Frederiksen ere Efterretningerne fremdeles ugunstige. Hans Blad er gaaet ind; nu reiser han omkring for at faa et Fælles-Meieri oprettet, men synes ikke selv at have megen Tillid til Sagen. Jeg forstaaer mig aldeles ikke paa ham. Han ønsker, at Ditlev snarest

muligt skal anbringes i Lære hos en Vexelerer. Lyst til at blive rig i en Fart har i den Grad bemægtiget sig ham, at han efterhaanden ikke alene har lidt Skibbrud paa Livets aandelige Indhold, men ogsaa har set sig ude af Stand til at erhverve sig Noget til egen eller Familiens Underhold. Jeg kunde da ogsaa nok have Lyst til at se de to Drengene i Vei, inden jeg gaar bort. Marie er indskrevet i Vemmetofte.

Paa Rigsdagen synes Ministeriet ikke uden Held at manøvrere mellem Partierne. Det har sat en Lov om Marinen igjennem, hvormed man er tilfreds. Jeg kjender den ikke; jeg har aldeles forsaget Politik;¹ Kirkefædrene give mig i Sandhed nok at bestille. Jeg beder dig om at bringe din Kone og dine Børn en kjærlig Hilsen. Hvad enten jeg er her eller hisset, slipper jeg aldrig det Kjærligheds Baand, der binder mig til Dig og Dine.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

P. S.: Hils Fru Johan Aagaards² Moder, at de sendte Penge ere satte i Vordingborg Sparekasse og kunne hæves af Datteren, naar det er endelig afgjort, at hun reiser eller ikke reiser til N. Z. Hun vil vel reise, men ikke uden Drengen, og Johan vil ikke af med Drengen. Men det kommer vel inden lang Tid til en endelig Afgjørelse.

R. A.

¹ Jvf. Note 3 til Brev af 1/5 80. ² Johan Aagaard var en af de unge Danskere, som en Tid opholdt sig hos Monrad paa Ny Zealand, se G. C. Petersen, *D. G. Monrad i Scholar, Statesman, Priest and New-Zealand Pioneer and his N.-Z.s Rescendants*, 1965, S. 111–113.

Nykjøbing p. F., den 28. Juni 1880.

Først takker jeg dig, kjære Olga, for, at du har overvundet din Ulyst og skrevet til mig. Jeg sætter virkelig megen Pris derpaa, og gjennem dit Brev fik [jeg] en fyldigere Forestilling om de Børnebørn, som du har skjænket mig. — Hvad nu din Opfattelse angaaer, da kan jeg ikke i alle Henseender dele den. Skjønt jeg sætter megen Pris paa, at Børn lærer noget ordentlig, saa er det dog ikke saa meget for selve Lærdommens, som for den Dannelses Skyld, som de derved erhverve sig. Hvad er der efter nogle faa Aars Forløb tilbage af den i Skolen erhvervede Kundskab? For de Fleste kun en halv-

dunkel Erindring. De Fleste lære lidt af flere fremmede Sprog, men kunne ingenlunde læse en paa et saadant Sprog skrevet Bog, og selv om de kunne det, saa gjøre [de] det dog ikke. Den egentlige Dannelse, der har Værdi for Livet, er først og fremmest Dannelsen af Karakteren, men denne erhverves uafhængig af Skolen ved Sædelighed og Religiøsitet. Eders Hjem er denne Livets Skole, hvori Eders Børn kunne erhverve den sande Dannelse. Lavere staar Dannelsen af det ydre Væsen, men ogsaa denne Dannelse er uafhængig af Skolekundskaber og erhverves mest ved Omgangen. Baade dit og Viggos ydre Væsen sætte Eder i Stand til ogsaa i denne Henseende at være Eders Børns bedste Læremestre ved Omgangen med dem. Naar du derfor lærer at indse Forholdet mellem Aandens og Hjertets og det ydre Væsens Dannelse, og den Dannelse, som Skolekundskaber giver, da vil du ikke finde det grusomt at omtale dine Børn til deres Farfader, om det end kunde ønskes, at de havde flere Skolekundskaber. — Den 24. Juni bragte Emmy Karen ombord paa et Dampskib i Kjøbenhavn for at gaa over London og Southampton til St. Thomas. Jeg savner Karen. Bring alle dine Børn en rigtig kjærlig Hilsen fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

[I samme Brev]

Nykjøbing F., den 28. Juni 1880.

[Aarstallet med anden Skrift men sikkert rigtigt].

I gaaraftes kom jeg hjem fra Visitats, min kjære Viggo, efterat [have] visiteret i hele Juni paa et Par Dage nær. Jeg har endnu kun et Par Pastorater tilbage, saa er jeg færdig for iaar. Naar man saaledes kommer hjem efter en lang Visitats, kan man føle sig rigtig træt; medens man ikke mærker til noget, idet man er paa Visitats. Jeg har megen Glæde af min Visitats dels i Kirken, dels i Skolen, idet jeg jo aldrig glemmer, at der er Skrøbelighed i al vor Gjærning.¹

Jeg kan ikke ret forstaa, hvad du kan have at indvende mod den geniale Maade, hvorpaa jeg har ordnet Sagen angaaende Illustreret Tidende. Ved at lade Boghandleren afsende den havde I jo aldeles ingen Fordel, da der jo, i det Mindste saavidt jeg veed, ikkun afgaar Post een Gang om Maaneden til Ny Zealand. Tidligere har vi ikke holdt samme Tidende. Vi holde den for Eders Skyld. Læseselskabet har aldeles ingen Udgift. Du har den Behagelighed at forære Sel-

skabet Avisen. Er det muligt at kunne tænke sig et heldigere Arrangement for alle Parter? Hvis Du imidlertid efterat have overveiet Sagen paa Ny ønsker et andet Arrangement, saa skal du faa din Villie, thi du har i mig en meget føielig Fader.

Paa en Visitats gaar jeg ikke, og naar jeg ikke gaar, mærker jeg ikke mit Hjerteonde. Da jeg imidlertid igaar efter endt Visitats i Nysted gik en lille Tur, overraskedes jeg ved den Smerte, som Gangen voldte mig. Det faar nu saa være. Jeg sørger virkelig ikke herover. Lægen erklærede først, at han Intet kunde gjøre. Senere mente han, at han nok kunde gjøre noget for at retardere det Ondes Udvikling. Lutter Humbug! Han ordinerede at drikke Sodavand.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 458.

Nykjøbing, 24. Juli 1880.

Kjære Viggo!

Om nogle Timer skal jeg ud paa min sidste Visitats for iaar; jeg kommer først hjem paa Tirsdag, og da Posten skal afsted paa Mandag, maa jeg gribe Øieblikket og skrive til dig. Jeg glæder mig baade til at tage ud paa Visitats og til at komme hjem til Kirkefædrene og Emmy. Det er et mageløst Embede at være Biskop i Lolland-Falsters Stift; jeg vilde ikke bytte det for noget andet. Her er saa lidt at bestille, ikke mere end hvad der behøves til at forfriske efter Studiet. Hvor længe jeg imidlertid kan blive i dette mageløse Embede, ja det ved vor Herre. Mit Hjerteonde er nemlig tiltaget i betydelig Grad. Det er iøvrigt ikke uden store Fordele saaledes at blive hver Dag mindet paa en følelig Maade om Livets Usikkerhed. — Det gjorde mig, min kjære Søn, meget ondt, at du ved Oversvømmelsen har lidt et saa stort og føleligt Tab. Og saa piner det mig ogsaa, at jeg ikke er i Stand til at yde dig Hjælp, og saa trøster det mig, at du ved din forstandige Oekonomi ikke vil komme i Forlegenhed. Glem ikke, naar du svarer mig paa dette Brev, at underrette mig om, hvorledes det staar sig med dine Finantser.

Vi have næret det Haab, at Niels Christian skulde faa en Ansættelse ved en Jernbane i Amerika som Landagent med 1200 Dollars om Aaret. Var dette Haab gaaet i Opfyldelse, saa var han jo kom-

met paa en grøn Gren, og Adda var strax reist over til ham med Marie, idet de to Sønner for det Første vare blevne i Europa. Det forekom mig ret rimeligt, at man kunde ønske en dannet Skandinav som Landagent, da der jo er mange skandinaviske Liebhaveere. Efterhaanden gik det imidlertid op for mig, at man sandsynligvis, før man ansatte ham, vilde forhøre sig om hans Rygte, og at dette uden Tvivl paa Grund af hans ogsaa i Amerika mislykkede oekonomiske Foretagender næppe er saa godt, som man kunde ønske det. Enden paa Sagen blev da ogsaa den, at han ikke fik Pladsen og er misfor nøiet med hele Verden, kun ikke med sig selv. —

Pastor Schmidt i Kjøbenhavn har faaet Brev fra en Mand i Taraniki, om herfra at skaffe Hjælp til at faa bygget en Kirke. Schmidt har henvendt sig til mig, for at jeg i den Anledning skulde stille mig i Spidsen for en Subskription. Men da han selv kjender meget lidt til Manden, saa har jeg afslaaet det og derimod gjort ham et Contraforslag. Her er en Komité af Præster, der for en stor Del forsyner de Danske i Nordamerika med Præster. Jeg har nu foreslaaet Schmidt, at han skulde se at bevæge samme Komité til ogsaa at tage sig af Ny-Zealand. Det første Spørgsmaal er: hvor mange Danske er der i Ny-Zealand, og hvorledes ere de fordelte over Øerne. Jeg har ment, at hvis Komitéen tager sig af Sagen, da gjorde den bedst i at henvende sig til Guvernøren for at faa de fornødne Oplysninger. Andragendet herom vilde jeg forsyne med min anbefaling. Saaledes staar for Øieblikket denne Sag, som jeg paa det bedste anbefaler til din kyndige Overveielse. Jeg har ogsaa tænkt mig Muligheden af, at man i en saadan Præst kunde faa en Lærer til dine Børn.

Rigsdagen er endnu sammen paa tiende Maaned; men det lader virkelig til, at en Hærlov¹ vil gaa igjennem. Jeg maa imidlertid tilstaa, at jeg ikke kjender dens Beskaffenhed og heller ikke agter at gjøre mig bekendt med den; thi jeg har nu sagt Politiken Farvel.² Efter hvad der er sagt mig, fastholdes den Taabelighed at indøve langt flere Rekruter, end man har Brug for. —

Det tidlige Hø er nu inde; jævnligt Regnveir gjør Høsten af det sildige Kløver besværlig. Markerne bugner af Sæd, det lader til at blive et rigtig godt Aar. Actier og Obligationer stige, Pengene ere rigelige, saa det synes, som om Folk er ret vel tilfredse. — Emmy og Adda sender Dig og Dine en kjærlig Hilsen. Hils Olga og Børnene hjerteligt fra

din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ En ny Hær- og Flaadelov blev vedtaget 1880. ² Jvf. Note 3 til Brev af 1/5 og 29/5 1880.

Nykjøbing p. F., den 21. August 1880.

Kjære Viggo!

Du er en temmelig uefterrettelig Person; sidste Post bragte intet Brev hverken fra dig eller Olga. Men derfor vil jeg ikke undlade at opfylde min Pligt; thi det var dog for galt, om vor Brevvexling skulde gaa istaa. Det er mig desuden ogsaa en Glæde at skrive til dig. Billedet af dig og Dine bliver derved mere levende. Jeg kunde nok ønske, at du engang ved Leilighed kunde sende mig en [et] Photographi af dig selv, Olga og alle Børnene; thi Børnene staa jo for mig i en Taageskikkelse. Jeg antager, at I alle ere raske. Marias og Johannes's Breve melde i det Mindste ikke om nogen Sygdom. Jeg længes ogsaa efter at høre lidt om din Oekonomi, og om hvorledes du har overstaaet det sidste Slag. Hvis du kunde formaa Olga til at skrive lidt om Børnene, vilde det være mig meget kjært.

Karen er da kommet i god Behold til St. Thomas, og Louise er jo meget henrykt over at have faaet hende over. En god Følge af Karens Nærværelse er det, at Louise ei længer behøver at have Stumpen hos sig om Natten og saaledes har faaet sin Nattero uforstyrret. Det er, som om Louise med en større Følelse af Tryghed imødeser den store Begivenhed. Iøvrigt er Louise uden Tvivl meget svag. Gud give hende Kraft til at gaa det Forestaaende igjennem.

Jeg har overensstemmende med Karens Ønske faaet solgt hendes Fortepiano og er glad over at have faaet det Samme, som Karen i sin Tid har givet. Hele Tabet er kun 25 Kr., som jeg har maatte[t] give til Mellemanden. Til December Termin kan Karen saaledes klare sin Gjæld til Landmandsbanken. — Med Niels Christian gaar det eller staaer det som sædvanligt. Jeg har let ved at tilgive ham hele Fortiden; men kan ikke nægte, at jeg er noget forbauset over, at han vedvarende staaer for sig selv som en stor Mand med udmærket praktisk Dygtighed, hvis Uheld ene skyldes hans Sygdom. Det undrer mig ogsaa, at han ikke kan bekvemme sig til at sende mig og Emmy et eneste Tak for hans Kones og Børns Forsørgelse. Adda har ikke set en Øre af hans Pension, for hvilken hun imidlertid maanedlig udsteder Kvittering. Jeg anseer det som afgjort, at

hun ikke kommer til Amerika, men veed jo ikke, hvad hun selv tænker. Jeg søger at trøste hende med, at Børnene have det godt og gjøre god Fremgang. Navnlig har vi megen Glæde af Ditlev, der stadig holder sig som dux og har ug[?] som Hovedkarakter. Johan udvikler sig ogsaa godt; han har mere Fantasi end Ditlev, men er noget sær. Marie er en rigtig sød Pige. Naar jeg tænker paa, hvor megen Glæde jeg har af Addas Børn, saa er det mig et svært Savn, at mine andre Børnebørn ere i det Fjerne. — Sofie¹ skulde have været herover i Sommer; men hendes Helbred har hindret hendes Komme. Jeg har ofte bedt Otilie² om at komme, men forgjæves, saa jeg har tabt Lysten til at gjentage Indbydelsen. Hanne Westengaard³ er meget skrøbelig og aandelig svækket; ogsaa Fru Høyen [Høyen] mærker den høie Alders Besvær, men er aandelig rask.

Jeg troer ikke, at jeg nogensinde har oplevet et saa straalende Høstveir, som det, vi har iaar. Siden Høsten begyndte for en fjorten Dags Tid siden, har vi ikke havt andet end den ene klare Soldag efter den anden. Jeg troer derfor ogsaa, at Høsten vil være forbi om en otte Dage. Priserne ere noget lave, men jeg kan ikke tro andet, end at de vil hæve sig, da Høsten saavel i Schlesien som Øst- og Vestpreussen skal være mislykket. Her lader til at være Penge nok, thi Obligationer og Actier gaa stærkt i Veiret. — Ministeriet eller rettere Høire benytter sig med Behændighed af Venstres Splitelse. Krigsministeren⁴ intriguerer med Berg σ : de Radikale, men saa forener Høire sig med de Moderate og sætter en Hærlov igjennem, hvori Krigsministeren ikke har Lod eller Del. Fischer⁵ har indgivet sin Dimission; nogen Grund foreligger ikke for Offentligheden; han er hverken bedre eller værre, end han altid har været. Jeg kommer til at tænke paa Tyrkiet, hvor man kun har at gjøre med et Spil af Intriguer, og er glad over, at jeg er blevet udelukket, og nu har udelukket mig selv fra en Politik, hvorpaa jeg aldrig har forstaaet mig. Mange Hilsner fra Emmy og Adda! Hils Olga og Børnene fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Sofie og ² Otilie (gift Werlich), Monrads to Søstre; ³ Hanne Westengaard, Søster til Fru Edele Birgitte Høyen (1799—1883), f. Westengaard, der var gift med Kunsthistorikeren N. L. A. Høyen (1798—1870). ⁴ W. F. L. Kaufmann, Krigsminister 1879—81. ⁵ J. C. H. Fischer (1814—85) var Kultusminister i Ministeriet Estrup 1875—80.

[Aarstallet tilføjet med anden Skrift, men som det fremgaar af Brevet rigtigt].

Jeg er, min kjære Viggo, blevet højlig overrasket over, at det nu er Tid at skrive til Ny-Zealand. Det er forunderligt, hvor hurtigt Dagene gaa. Det er som den første i Maaneden faldt i Armene paa den sidste. Hvor er der dog ikke Forslag i Tiden, naar man er ung. En tre Uger er en hel Evighed. Jeg kan aldeles ikke undre mig over, naar det i den Hellige Skrift hedder, at tusind Aar er for Herren som een Dag; hvis ellers ikke Begrebet Tid har en anden Skikkelse for Gud. Jeg tænker mig Evigheden som det blivende Nu. Hernede kunne vi ikke gribe Nuet. Det dør i samme Øieblik, det fødes. Det er kun som et Gjennemgangspunkt fra Fremtiden¹ til Fortiden. At jeg skrev Nykjøbing den 21. Septbr. 1880, det er en gammel Historie, der hører til Fortiden; at jeg vil skrive mit Navn under dette Brev, det hører til Fremtiden. Inden jeg skriver det sidste Bogstav af Ordet Fremtiden, hvile de otte første Bogstaver i Fortidens Grav. Gribe Nuet nu er en Umulighed for [os]; det gribe vi først hisset, og Tidens bestandig hastigere Gang er en Tilnærmelse dertil.

Naar jeg skriver, at Tiden gaar saa hurtigt for mig, da har jeg egentlig underrettet dig om, at jeg befinder mig vel og er lykkelig. Naar man er i Smerte og Lidelse, da skrider Tiden langsomt afsted, og ligesaa, naar man har Sorg og Bekymring. Jeg er helt optaget af mit Studium af Kirkefædrene; dette Studium interesserer mig bestandig mere levende. Hvis jeg lever længe nok, troer jeg, at jeg vilde faae et om ikke stort, saa dog lille Udbytte for Andre. Men hvor mange Aar vil jeg beholde min fulde Arbeidskraft? Naar dette Spørgsmaal træder frem for mig, da giver jeg det trøstigt og frimodigt i vor Herres Haand. Nægte kan jeg ikke, at mit Hjerte nu og da volder mig Besvær, men kun, naar jeg gaaer. I at arbeide forhindrer det mig ikke. Jeg har i samme Hjerteonde en stadig Paamindelse om, at jeg maa bruge min Tid, og at jeg ikke kan vide, naar min Lampe vil blive slukt. Der er ikke noget Embede paa den hele vide Jord, som jeg heller vilde have end det, jeg har. Naar jeg undtager Visitatstidens 6 à 7 Uger, saa giver dets Forretninger mig kun en passende Adspredelse i mine Studier. Om Søndagen tager jeg saa et, saa et andet Sted hen i Stiftet og hører en Prædikant. Derved opnaaer jeg et ganske anderledes nøie Bekjendtskab til Præsterne,

end jeg kan opnaa ved de høitidelige forud anmeldte Visitatser. Det hænder ikke saa sjældent, at jeg synes langt bedre om en Mand, naar jeg hører ham, uden at mit Komme forud er anmeldt, end naar jeg hører ham ved den høitidelige Visitats. Naar man vil gjøre det rigtig godt, kommer man undertiden til at ville gjøre det bedre, end man kan, og saa gjør man det mindre godt.² Denne Erfaring har jeg ofte selv gjort, naar jeg som Præst skulde prædike første Helligdag, naar hele Menigheden samledes.

Politiken staaer fjernere og fjernere for mig. Iøvrigt har jeg i Tanken en hel Del Lovforslag, som jeg vil sætte igjennem, naar jeg bliver Minister; men da jeg ikke bliver Minister, betragter jeg dem som Afdøde, paa hvis Grav jeg undertiden lægger en Krans.³

Min kjære Hustru frier mig for dagligt Vrøvl og huslige Bekymringer. Vi have lidt ondt ved at faa Aarets Ender [til] at slutte sammen. Jeg betaler i Livsforsikring 127 Kroner; det varer endnu i tre Aar. Johannes, Adda med Børnene, 5 Pleiebørn, som min Kone antog Aaret, før hun tog mig, lade os aldrig være i Forlegenhed med vore Penge. Eet af disse Pleiebørn er konfirmeret, er blevet udstyret dette Efteraar. Jeg maatte sende En med ham til Hamborg, for at bringe ham ombord paa et Dampskib, at han i rette Tid kunde være i Bordeaux. Der ligger nemlig Baches, din Svogers Broders Skib, hvor han har faaet det Embede at være Kahytsdreng. Udstyr og Reise har kostet henved 350 Kr., men det er mig yderst behageligt at have sørget for Drengen, saa godt jeg formaaer. Om tre Aar, hvis jeg lever saa længe, vil jeg være paa en grøn Gren. Saa er jeg færdig med Livsforsikringen, og saa er Emmys Børn fra Haanden. Skriv altid Noget, Godt eller Ondt, om mine Sønnebørn. Kjærlig Hilsen til dem og Olga fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Monrad har først skrevet *Fortiden*, saa der vilde komme til at staa: »fra Fortiden til Fremtiden«, men derefter rettet det, saa der staaer: »Fremtiden til Fortiden«. ² Jvf. Nyholm, S. 455. ³Jvf. Nyholm, S. 406.

Marienburg, 18. Octbr. 1880.

Min kjære Viggo!

Undertiden overfaldes jeg af en stærk Længsel efter Eder allesammen, efter dig, Johannes, Olga, Marie og saa Eders hele store Børneflokk. I ere jo de Eneste, som bære mit Navn, og som skulle

bringe det ned til kommende Slægter. Sed factum in factum feri non potest. Hvor fremmed jeg end føler mig i mit eget Fædreland, og hvor fuldstændig løst jeg end er fra alle politiske Baand, saa er der dog meget, der binder mig i kirkelig Henseende, og navnlig har jeg anvendt saa megen Tid paa patristiske Studier, at jeg ikke nærmer at lade de mange tusinde Timers Arbeide gaa spildt. Der skulde komme, om ikke noget stort, saa dog et lille Resultat ud af det. Emmy er endelig ogsaa bundet ved stærke Baand, væsentlig Forældrene, til Danmark. Hvad mig angaaer, da kan jeg ikke nægte, at jeg anseer Ny-Zealand for mit Fædreland, thi det maa nok være der, hvor alle de ere, der bære mit Navn og nedstamme fra mig. Derfor kunde jeg ogsaa nok ønske at have min Grav paa Ny Zealand, hvis ikke Transporten var saa lang.

Louise har da faaet en Søn og har det nogenlunde, men dog ingenlunde saa godt, som jeg kunde ønske det. Drengen har det godt, men har lidt noget af Navleblødning. Louise er meget glad for Karen. Denne er glad over at kunne være til Nytte og er meget forelsket i Louises Børn.

For tre Uger siden havde vi Besøg af Otilie.¹ Det var det første Besøg siden min anden Ansættelse som Biskop. Otilie lod til at være glad ved Besøget, hun og Emmy kom meget godt ud af det sammen. Jeg beundrer Otilies Nøisomhed. Hun holder ingen Pige, har det meget smaat, men er ingenlunde derfor vred paa Skjæbnen. Alt, hvad hun har arvet efter Fader, er i Behold, og hun er meget glad over at kunne efterlade det til Hertha og hendes Børn.

Sofie¹ havde lovet at komme over til os i Sommer, men da det kom til Stykket, vare hendes Kræfter dog ikke store nok. Høiens har det ved det Gamle, Hanna er noget aandelig svækket og glemmer i samme Stund, hvad hun har sagt, saa Samtalen med hende skal være meget trættende. Gamle Birgitte er død paa Vartau.

Ditlev Frederiksen, min Dattersøn, er blevet konfirmeret til Michelsdag af Schepeleern.² I den Anledning var Adda i Kjøbenhavn med begge sine andre Børn, Marie og Johan. Hun var meget glad over Konfirmationen og sagde, at Ditlev svarede et saadant godt Ja. — Den lille Reise til Kjøbenhavn synes at have oplivet Adda meget. Ditlev er en flink Dreng, dux. Det forekommer mig imidlertid, at Johan er nok saa original, hvorvel det kun gaaer ham saa smaat paa Skolen trods hans Flid.

Tak for dit Brev, kjære Viggo, og din oekonomiske Oversigt. Det

vil vist være vanskeligt at skaffe Penge herfra til en Kirke i Ny-Zealand. Jeg selv er en stor Klodrian til at forestaa saadanne Indsamlinger, og mine egne Penge have ondt ved at slaa til til nærmere liggende Krav. Det vilde iøvrigt være mig meget kjært, om jeg engang kunde faa Raad til at opføre paa Ny-Zealand en Kirke, der kunde tjene som et Mindesmærke om mig foruden de levende Mindesmærker, der skyldes dine og Johannes's Anstregelser. Glem ikke at underrette mig om, hvorledes det gaar med Sagen, der levende interesserer mig. Hvorledes lever de Pett? Hvorledes lever West? Jeg hungrer altid efter Efterretninger om mine Børnebørn. Hils dem og Olga kjærligt fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 1 i Brev af 21/8 1880. ² G. S. F. Schepelern (1839—1900), res. Kap. ved Trinitatis Kirke, København 1869—78, derefter Spr. sammesteds fra 1878; fra 1895 til sin Død Holmens Provst og Spr. ved Holmens Kirke.

Nykjøbing p. F., 30. Novbr. 1880.

Det er, kjære Viggo, nu en Stund siden, at jeg skrev til dig. Jeg har nemlig været temmelig stærk[t] optaget, og saa havde jeg heller ikke egentlig noget Nyt at fortælle dig. Jeg er vel ogsaa endnu temmelig stærkt beskjæftiget (jeg skriver nemlig paa en politisk Piece »Farvel«, der skal omfatte 1864 og samme Aars mærkelige Begivenheder;¹ jeg gjør en Oversættelse af, hvad Chrysostomus har om den 5. Bøn i Fadervor, og naar jeg maa tænde Lys, saa læser jeg Kirkefædrene, thi det generer mig at skrive ved Lys. Af Kirkefædrene har jeg iøvrigt kjøbt directe i Paris en stor Samling. Den er forbistret dyr, over 2200 fr., men hvis den skulde være anskaffet efterhaanden gennem Bogladen, vilde den blive dobbelt saa dyr. Hertil kommer, at jeg har faaet Udsættelse med Betalingen, saa det sidste Afdrag først skal ske den 1. Juli 1882. Var det ikke en lang Parenthes?); men da jeg nu har faaet en Del at fortælle og at foreslaa, saa giver jeg baade Kirkefædre og »Farvel« en god Dag og en glad Aften og sætter mig ned for at skrive til dig, min gamle Dreng.

Niels Christian synes endelig at være kommet i Vei, og har faaet en taalelig indbringende Ansættelse ved en Jernbane. Det falder ham naturligvis høist besværligt — det antager jeg i det Mindste — at

slaae sig til Ro i Virkeligheden og at opgive alle sine fantastiske Drømmerier om hurtigt at erhverve sig store Rigdomme. Dersom han skal holde ud, saa anseer saavel jeg som Adda selv det for aldeles nødvendigt, at hun snarest muligt kommer over til ham. Der er derfor nu afgjort, at hun og Marie reise senest Januar 1881. Skulde det begynde at fryse, skulde der være Fare for Istransport, saa maa hun reise tidligere, hvorvel Niels Christian skriver, at det ikke er heldigt at reise over Atlanterhavet i December. Med hvilket Dampskib hun skal reise, er derimod endnu ikke afgjort. Niels Christian har nemlig Haab om at skaffe hende Fribillet til Bremerlinien. Men hvis dette Haab ikke skulde gaa i Opfyldelse, saa reiser hun med Dampskibet fra Kjøbenhavn. Ditlev tager Oprykningsexamen, Johan konfirmeres her i Efteraaret 1881, og saa reise de begge over til Amerika. Farvel for idag, Chrysostomus kalder.

[Brevet fortsætter] 1. Decbr. 1880:

Det var en stor Fornøjelse at læse Ditlevs [Viggo Monrads ældste Søn] Breve. Dersom jeg ikke er aldeles bedaaet af farfaderlige Følelser, saa er den Dreng virkelig meget vel begavet. Ved Addas Reise bliver der Plads i Bispegaarden. Skulde du have Lyst til at sende ham herover og lade ham gaa i den herværende Skole? Om han blev Student, var det jo godt. Saa høit sætter jeg imidlertid ikke Maalet. Han kunde forlade Skolen ved Oprykningen i øverste Klasse. Selv paa denne Maade vil han faa et latinsk Tilsnit, en Duft af Dannelse. Saadan en Fyr kan jo godt reise paa steerage [Dæksplads], saa Udgiften ved hans Reise kan ikke blive meget stor. Naar han er kommet til Bispegaarden, overtager den hans Underholdning, Klædning og Skolepenge, saa at han fra det Øieblik af ikke koster dig en Skilling. Jeg har talt med Emmy om Sagen, og hun er enig med mig. Selv om Ditlev ikke skulde have det forventede Udbytte af Skolegangen, saa vil dog Opholdet i Europa tjene til hans Uddannelse. Der er imidlertid mange Spørgsmaal, der maa tages i Betragtning. Farvell!

Den anden Decbr.

Det er jo store Spørgsmaal, der maa afgjøres, naar Beslutningerne skal tages: Har han selv Lyst ikke alene til at reise, men til at gaa i Skole? Om han end erklærer, at han har Lyst, vilde denne Lyst

holde sig, naar det kommer til Udførelse? Er han ikke for gammel, og har han ikke faaet for megen Smag for det frie friske Liv in the bush? At herse med en doven ung Knægt, dertil duer jeg ikke, og dertil har jeg ikke Tid. Er han derimod flittig og arbejder selv, vil jeg jo nok kunne give ham en Haandsrækning. Alle ovennævnte Spørgsmaal maa nu overveies af din og din Hustrus Visdom. Komme I til det Resultat, at I ville [have] ham herover, saa lad ham komme snarest muligt. Bill Meyer boer Doughty street, Westend, London, han vil kunne sørge for, at han kommer til Kjøbenhavn til sin Tante og derfra til os. Finde I, at det er rigtigere at sende ikke ham, men en anden af Eders Børn, saa skal samme Barn være os velkommen. Nu have I faaet noget at tænke paa. Fat en viis Beslutning.

Kjærlig Hilsen til Kone og Børn.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 406 og Brev til V. Monrad 22/2 81.

Nykjøbing p. F., den 19. Jan. [1881].

Hvor kan det være, at jeg, kjære Viggo, slet ikke har Lyst til at skrive til dig? Det kommer af, at jeg venter paa Svar angaaende Indbydelsen til min Sønnesøn. Jeg har ikke Lyst til atter at tage Ordet, inden jeg faaer Svar. Det er en af de store Ulemper ved de lange Afstande, at Svar og Spørgsmaal ikke følge ovenpaa hinanden. Men da vor Brevvexling dog ikke skulde gaa helt i Staa, saa overvinder jeg min Ulyst.

Det er for Tiden meget koldt, mellem 6–10° R., og i Tyskland er det endnu koldere, i Leipzig 25° C. Det er dog altid en Trøst. Jeg er blevet forkjølet, og Forkjølelsen er forløbet paa aldeles normal Maade; først havde jeg en meget stærk Snue, og da denne gik, saa satte den sig fast som en Hoste, jeg ikke kan blive af med. Mit Hjerte er nogenlunde skikkeligt, men undertiden melder det dog, at jeg ingenlunde maa bilde mig ind, at dets Onde er helt hævet.

Adda og Marie ligge i Opbrud. Niels Christian gjør sig Umage for at skaffe dem Fribillet eller Billet til halv Pris til Bremerlinien. Lykkes hans Bestræbelser, saa gaa de selvfølgelig den Vei; men lykkes de ikke, saa reise de fra Kjøbenhavn med Thingvalla, hvis Af-

gang er bestemt til 6te Februar. Bliver det ved at fryse, saa er der Udsigt til, at de komme til at gaa med Istransport fra Orenæs til Masnedsund. Det er med meget blandede Følelser, at jeg seer Addas Afreise. Det er jo i sin Orden, at hun længes efter at komme til sin Mand, med hvem hun har lovet at dele Livets Goder og Livets Onder. Og jeg er glad over, at hun kan faa sit inderlige Ønske opfyldt. Men paa den anden Side har jeg meget lidt Tillid til N. C.s Oekonomi og Omtanke, og rent ud talt, saa frygter jeg for, at hun skal komme til at lide Nød. Var hun endda stærk, saa troer jeg nok, at hun kunde have Føde og Klæder, og det ikke alene til sig selv, men hun er svagelig og taaler ikke meget.

1 Aarstallet er tilføjet med en anden Skrift, men sandsynligvis rigtigt nok, hvad Brevets Indhold tyder paa.

[Samme Brev]

den 20. Januar [1881].

Idag have vi et rigtigt forrygende Veir. Snestorm fra Nordost. Ellers tager jeg mig ikke Veiret meget nær, men jeg nægter ikke, at nu vækker et saadant Veir mere levende Tanken paa Addas Reise og alle med den forbundne Besværligheder. Muligheden af, at N. C. een, to, tre kommer ud af sin Stilling, og at der saaledes ikke bliver noget af Addas Reise, kan jeg heller ikke skyde fra mig. Jeg lider ikke saa lidt ved denne Fremtidens Usikkerhed. Imidlertid maa jeg gjøre Laanet, for at have Pengene rede til Addas Reise.

Jeg er færdig med det første Udkast til et Arbeide om 1864, og navnlig om Erobringen af Als. Jeg har ogsaa faaet en Del tyske Skrifter, der handle om dette Spørgsmaal. Meget er blevet mig klart, som jeg vel har anet, men som dog har været indhyllet i en vis Dunkelhed. Jeg anseer det for rigtigt at faa Arbeidet [ud] nu, medens der end lever saa mange af mine Collegaer, der kunne vidne, om jeg taler Sandhed. Jeg havde ønsket at faa en Udskrift af det Statsraadsmødes Forhandlinger, hvor der toges Beslutning at lade det komme til Krig paa Ny, eller i alt Fald at faa en Udskrift af mine egne Ytringer. Estrup har nægtet mig begge Dele. Derimod har Rosenørn¹ tilladt mig at gjennemgaa Korrespondancen med vore Delegerede paa London Konferentsen. Det vil saaledes være nødvendigt at foretage en Reise til Kjøbenhavn, inden jeg afslutter mit uødelige Værk, der nu bestaar af 72 Ark, saa store som dette. Jeg skal

have en Del Bøger fra Kongens Bibliothek, men dem kan jeg ikke faa, før jeg retournerer forskjellige Kirkefædre, som jeg har derfra. Derfor har jeg jo meget travlt med at blive færdig med samme Fædre. Opgaven er interessant nok: At sige Sandheden om 1864 uden at støde.

Hils Olga og Børnene paa det Kjærligste. Emmy og Adda hilser.

Din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

¹ Baron Otto Ditlev Rosenørn-Lehn (1821–92), Godsejer, Udenrigsminister i Ministeriet Holstein-Holsteinborg 1870–74, i Ministeriet Fønnesbech 1874–75, og i Ministeriet Estrup fra 1875 til sin Død.

Den 28. Jan. 1881.

Kjære Adda!

Jeg vil ikke opsætte at skrive til dig, hvorvel jeg føler mig noget træt, men jeg haaber, at det skal gaa over ved at skrive til dig. Jeg har gennemgaaet Regnskabet for forrige Aar og samlet alle Indtægter og Udgifter paa vedkommende Konti. Det endelige Resultat er en Underbalance, og hvorvel det var forudseet, saa er det dog ikke behageligt at faa den konstateret. I dette Øieblik kom Hof- og Statskalenderen og jeg har strax seet Maries Stilling:¹

Januar 1879	var der foran hende	97
1880	- - - -	81
1881	- - - -	68
1882	- - - -	56

Hendes Avancement i disse 3 Aar var altsaa 16+13+12: 41. Der vil saaledes mindst hengaa 5 Aar, inden hun kommer paa Hævning, thi jo høiere hun rykker op, des stærkere aftager Avancementet. Karen avancerer kun 3 à 4 Stykker. Reitzel har ladet mig vide, at han har afsendt til dig 2 Exemplarer af den engelske Oversættelse af Fra Bønnens Verden, Skat Rørdams Postil² og Diodorus³ mine Søstre. Jeg vil haabe, at det ikke vil vare længe, inden Bøgerne komme til dig. Jeg har givet Reitzel Adressen: Box 1247 etc.

Aften: Imorgen afgaaer Posten til Vestindien, men mine tre Breve til Louise, Karen og Otto vare alt færdige igaar. Derimod har jeg siddet og slidt i Baches og Karens Regnskaber, thi jeg har jo en Del af Baches Pengesager under min Bestyrelse. For nu at kunne skrive til dig maa jeg lade Læsningen med Emmy fare iaften.

Imorgen skal jeg nemlig til Rødby og høre Christensen.⁴ Ved du,

at Fibiger er kommet til Ønsløv? Det er en Mand, der baade digter og studerer, og paa en saadan maa man jo sætte megen Pris. For Tiden studerer han de ægyptiske Oldsager. Der er noget, der drager mig til ham og Noget, der støder mig bort. Det forekommer mig, at han lægger for megen Vægt paa min biskoppelige Værdighed, og det generer mig. Dernæst synes han at have sin egen Person for meget i Sinde; han glemmer ikke sig selv over Tanken og Sagen. Hans Kone er norsk og tiltaler Emmy. Vi har havt dem, og de er let [?] et Selskab.

Kofoed-Hansen⁵ har udgivet en Bog om Skriftemaalet, som han anbefaler saa varmt, at han synes deri at se hele Frelsen. Ved Skriftemaalet forstaaer han dette i den gamle Form, saa at man bekjender sin Synd for Præsten. Jeg begynder at føle Lyst til at skrive en lille Bog om samme Sag, men veed endnu ikke, om Lysten bliver saa stor, at den kan rive mig bort fra de Studier, der optage min Tid. Christiani,⁶ der for Øieblikket er ivrig reactionær, har skrevet en henrykt Artikel om Kofoed-Hansen. Hvad der i Særdeleshed begeistrer ham, er Kofoed-Hansens stærke Udtalelser om Autoriteten; og dette føler han, uagtet der næppe er Nogen, der mindre respecterer Autoriteten, der staaer over ham. Dersom jeg skriver, holder jeg mig til Sagen og indlader mig ikke paa en direkte Polemik.

Har man meldt dig den store Begivenhed, at din Niece Elisabeth⁷ er blevet forlovet med en Kjøbmand Bønnelycke fra Malmø? Emmy har været ovre og gjort Visit paa Fuglsang og følte sig tiltalt af det vakkre unge Par. Neergaard fortæller mig, at han skal have en 20.000 Kr. om Aaret.

Lollys⁸ Nedkomst er nær forestaaende, og vi ere alle meget ængstelige for, at hun ikke skal gaa det igjennem, thi hendes Hoste er forfærdelig. Godt er det, at hendes Moder er hos hende. Peter Tutein⁹ fra Frænderup har havt Brystbetændelse, men er nu i Bedring. — Med vor Johannes gaaer det fremad; han har et sødt Smil, men Ord har han ikke mængde af. Kviks Liv [Hunden] har været i stor Fare, et Locomotiv med hele Toget er gaet henover ham. Den fik et Saar i Hovedet, kunde i flere Dage ikke gaa; nu er den meget bedre, men den har dog endnu ikke faaet sin gamle Munterhed.

Vi længes efter Brev fra dig. Det er ikke kommet til rette Tid. Det er imidlertid en stor Beroligelse, at du har faaet din gamle Pige. Kjærlig Hilsen fra Emmy og fra os begge til N. C. og Børnene.

Din hengivne Fader *D. G. Monrad*

R. A.

1 Som indskrevet til Hævning fra Vemmetofte Kloster. 2 T. Skat Rørdam (1832–1909) udgav 1881 en Prædikensamling »Kirkeaaaret«, tilegnet Menigheden i Rønnebæk-Olstrup, hvor han havde været Sognepræst 1872–80; 1880 blev han Spr. ved Helligaandskirken, derefter Holmens Provst 1886–95, Sjællands Biskop 1895–1909. 3 Diodorus var et Pseudonym, hvorunder Præsten Johannes Fibiger (1821–97) udgav Digterværket »Den evige Strid« og Romanen »Mine Søstre«, der skildrer Ungdomshjemmet i Roskilde, hvor Faderen P. G. Fibiger havde været Adjunkt ved Kate-dralskolen. — Johannes Fibiger var 1881–95 Spr. i Ønslev-Eskildstrup. Han gav sig af med religionshistoriske Studier og skrev digteriske Fremstillinger af bibelske Emner, saaledes »Jeftas Datter«, »Jeremja«, »Johannes den Døber«, »Kors og Kærlighed«. At Fibiger forstod at paaskønne Kontakten, han havde med Monrad, fremgaar klart af hans sympatiske Karakteristik af Monrad i Selvbiografien: »Johannes Fibiger. Mit Liv og Levned, som jeg selv har forstaaet det«, udg. af Karl Gjellerup, 1898, S. 374. 4 Hans Peter Christian Christensen, pers. Kap. i Toreby 1878, Kap. pro loco i Rødby-Ringsebølle 1880, Spr. paa Endelave 1882. 5 H. P. Kofoed-Hansen (1813–93), Spr. i Toreby 1867; 1879 Provst for Musse Herred og Stiftsprovst for Lolland-Falsters Stift; nedlagde sit Embede 1883 og gik 1887 over til Katolicismen. 6 A. C. E. Christiani (1817–1901), Spr. i Nysted 1871–86, deltog i Striden mellem H. N. Clausen og Grundtvig og var en ivrig og veltalende grundtvigsk Prædikant, Polemiker og Foredragsholder. 7 Formentlig Elisabeth Kirstine Friderichsen (f. 4/9 1858), Datter af N. J. Friderichsen, Ejer af Steensgaard og Forpagter af Fuglsang paa Lolland. 8 Søsterdatter af Fru Emmy Monrad, Charlotte Mathilde Luckner (1857–82), Datter af Greve Carl Friedrich Erich Alexander Luckner og Adelgrunde, f. Tutein; gift med Læge Ludvig Hakon Feveile (1850–1904). 9 Peter Tutein, formentlig Peter Adolph Tutein (1866–1940), Søn af Christian Ditlev Eckard Tutein (1838–1923), Frenderupgaard, og Sønsøn af Godsejer P. A. Tutein, Marienborg.

Nykjøbing p. F., den 22. Febr. 1881.

Kjære Viggo!

Det forekommer mig, at det er meget længe siden, at jeg har faaet Brev fra dig; men vil dog tilskrive dig et Par Ord. Af Addas Amerika-Reise blev der da Intet. De nærmere Omstændigheder har jeg udviklet i Brevet til Johannes og vil derfor ikke gentage dem her. Derimod er der en anden Sag, som jeg vil meddele dig og kun dig. Det er ikke værdt, at Johannes faaer noget at vide om den, før den er afgjort. Jeg antager, at Karen ønsker at laane Johannes de Penge, som hun har, omtrent 5000 Kr. Jeg forrenter dem med 4 Procent, og haaber, om Gud lader mig leve længe nok, at kunne i sin Tid tilbagebetale hende Laanet. Herved skulde Johannes, der har mistet Løbeté,¹ sættes i Stand til fremtidigt at sørge for sig selv. Og herved

skulde ogsaa Du befries for det Tryk, der ved hans Forlegenhed let kunde komme til at hvile paa dig. Saaledes skulde Karen befri Johannes for en Forlegenhed, dig for et Tryk og mig for en Bekymring. Hendes Hævning fra Vemmetofte beløber sig nu til 800 Kroner, og om 2½ Aar faaar hun 6000 Kroner, for hvilke jeg har forsikkret mit Liv. Alt vel overveiet har jeg anseet det for rigtigt, at hun yder Johannes dette Laan, thi Familien skal jo holde sammen. Hvis jeg skulde mærke, at jeg er ifærd med at drage bort fra denne Verden, hvis Johannes ikke skulde være i Stand til at betale Laanet, vil jeg bede Emmy om at overtage min Forpligtelse overfor Karen. Jeg antager, at Karen ikke vil sige Nei. Jeg havde nemlig den Plan, der er gaaet i Vasken, at Bache skulde købe en Privatskole i Kjøbenhavn, og anmodede i den Anledning Karen om at laane de 5000 Kroner. Hun var meget villig dertil og erklærede, at jeg kunde gjøre med hendes Penge, hvad jeg vilde. Jeg antager derfor, at hun ikke vil sige Nei til mit Forslag, men anseer det dog for rigtigt ikke at tale derom til Johannes, før Sagen er afgjort. Med Hensyn til Anvendelsen af Pengene var det først min Bestemmelse at binde Johannes til dit Raad. Jeg er imidlertid bange for, at det vil støde ham alt for meget i Følge hans ærekjære Natur, og jeg vil derfor bede ham raadføre sig med dig. Nu har du god Tid til at overveie, hvad du vil raade ham. For afgjort anseer jeg ikke Sagen, før jeg har Karens Svar, og det kan jeg først faa om en Maanedes Tid.

Jeg arbejder i denne Tid paa en Udsigt over min Deltagelse i Begivenhederne i 1864. Arbeidet skrider langsomt fremad; det gaaer Side om Side med mit Studium af Kirkefædrene. Det skulde være mit politiske Farvel. Det skulde egentlig være færdig til mit fyldte 70de Aar, men jeg naaer det næppe til den Tid. Iøvrigt glide Dagene stille og roligt. Hvis min ny-zealandske Sønnesøn en Dag skulde træde ind ad Døren, vilde jeg blive meget fornøiet.

Med venligst Hilsen fra Emmy og til Olga og Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Løbe 5: et Produkt af Drøvtyggenes 4. Mave og anvendes til Fremstillingen af Ost, idet det faar Mælken til at »oste« sig, løbe sammen.

Kjære Gamle!

Tak for dit Brev. Jeg har en utilfreds Følelse over, at jeg havde saa lidt godt af dig din Fødselsdag. Du har i 40 Aar kun gjort mig Glæde, og jeg haaber, at du vil blive ved dermed i de næste 40 Aar.

Paa Onsdag Aften kommer jeg til Kjøbenhavn skandinavisk Hotel, tager Lørdag til Møen, kommer hjem Mandag, vil Gud. Jeg har skrevet til Otto og Henry. Børnene har det godt, men Prik [Hunden] har havt ondt i Maven. Venlig Hilsen til Fru Friderichsen, Svigerinde og Svoger. Emmy, Marie, Johan, Dagmar¹ hils.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Formentlig Dagmar Sparre, et af Bispinde Monrads tidligere Plejebørn, jvf. Brev af 3/10 1881, hvor hendes Konfirmation omtales.

Nykjøbing p. F., den 8. Juni

[med anden Skrift senere tilføjet: 1881].

Kjære Viggo!

Jeg længes meget efter Johannes [Viggo Monrads Søn]. Det skulde ikke undre mig, om han en skønne Dag traadte ind ad Døren. Jeg kan aldeles ikke forstaa, at den ene Postdag gaaer hen efter den anden, uden at jeg hører fra dig, uden at jeg faaer Underretning om hans Afreise fra Ny-Zealand. Jeg haaber da, at han er her om to Maaneder, for at han [kan] begynde det nye Skoleaar. Det er jo muligt, at han ikke straks kan passe til Skolen, og at han først maa have en privat Overhaling. Det er jo Noget, hvorom jeg først kan danne mig en begrundet Mening, naar han er kommet. Jeg glæder mig meget til Fyrens Komme. Det er, som om vi gjennem ham vil træde i nærmere Forbindelse med dig, Olga og Eder allesammen. Afstanden løsner Baandene, men saadan en Fyr vil knytte dem fastere. — Dagmar Sparre, der har været hos Emmy siden hendes tredie Aar, bliver konfirmeret til Efteraaret, og naar hun er konfirmeret, skal hun hjem til sin Moder, hvem vi betale det første Aar. Det er Bestemmelsen, at hun skal uddannes til Husjomfru og som saadan tjene sit Brød. Der vil saaledes ikke indtræde nogen Forøgelse af Huspersonalet, naar Johannes kommer, selv om Adda til den Tid ikke skulde være reist.

Jeg kan ikke nægte, at Tidens Usikkerhed med Hensyn til Addas Reise har for mig noget meget pinligt, og hvad maa den da ikke være for Adda? Forleden Dag, det er nu 4 Uger siden, fik Johan Brev fra Niels Christian. Han skrev deri, at han antog, at Adda og Marie vilde være paa Veien til Amerika, naar Johan fik Brevet, thi det var hans Agt at telegrafere Reisepengene. Men der kom ingen Reisepenge, og i det sidste Brev hedder det nu, at det er saa dyrt at telegrafere Penge. Hvad N. C. i saa høi Grad mangler er Klarhed over sin oekonomiske Stilling. Han glemmer saa let Gjæld, som saa uventet kommer og kræver Betaling. Fremtiden staaer for ham saa rosenrød, uagtet det for en Mand med langt mindre Begavelse, men med sund Sands vilde være saare let at beregne, at den vilde være en Kamp og Fattigdom. Naar han ikke har faaet en fast Ansættelse, tør jeg ikke sende Adda og Marie over til Amerika, med mindre han sender Reisepenge, thi magter han ikke at sende Reisepenge, saa vil han endnu mindre magte at forsørge Adda og Marie foruden sig selv. Kommer der derimod Reisepenge, saa har Adda besluttet at lade staa til og reise, og jeg har ikke Dristighed til at modarbejde hendes Beslutning, uagtet jeg heller ikke vil være rolig for Beslutningens Udførelse. Det staaer saaledes meget usikkert for mig, om Adda kommer til at reise.

Paa Lørdag d. 11. Juni tager jeg paa Visitats. Naar jeg kommer hjem den 2. August, haaber jeg at finde Johannes [Viggo Monrads Søn] installeret her. Gid det lille Skind ikke maa blive grebet af en alt for stærk Hjemve. Det er naturligt, at han vil længes efter Fader, Moder og Søkende.

Her i Huset staaer Alt ved det Gamle. Jeg prædikede anden Pintse-dag og er iøvrigt stærkt optaget af Studiet af Kirkefædrene, der skrider jævnt fremad; om jeg bliver færdig, inden jeg skal sige denne Verden Farvel, er jo ikke afgjort. Ved Siden heraf arbejder jeg paa 1864's Historie; da den er begrundet i de tidligere Aars Historie, føres jeg længere og længere tilbage. Et stort Spørgsmaal staaer endnu for mig som uafgjort. Skal jeg tænke paa strax at udgive, hvad jeg skriver, eller skal jeg udsætte Udgivelsen en 20, 30 Aar o: til jeg og Kongen ere døde. I sidste Tilfælde vilde jeg maaske faa lettere Adgang til de officielle Kilder. Jeg er meget tvivlraadig om, hvad der i saa Henseende er det rette.

Mit Hjerte melder ikke saa sjældent sin skrøbelige Tilstand, men det er dog kun, naar jeg gaaer. Hils Olga mange Gange. Det skal

være morsomt at faa et Aftryk af dig og hende. Hils Børnene, navnlig Ditlev fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

P. S. Se Brevet til Johannes.

R. A.

Nykjøbing F., 6/9 1881.

Kjære Viggø!

Efterat jeg anden Gang havde anmodet Meyer om at sende mig sin Regning, fik jeg den Besked, at han havde sendt den til Fru Hansen, og at hun havde betalt den. Jeg henvendte mig derpaa til samme Frue og har nu betalt hende 84 Kr. for Johannes's Ophold i London, Reise derfra til Hamburg og fra Mørwick hertil. Sin Reise til London og til Hamborg samt sin og Johannes's Reise fra Hamborg til Mørwick har hun ikke debiteret mig, og hun har saaledes havt en ikke ubetydelig Udgift i Anledning af Johannes's Reise. Da den af Johannes sendte Anvisning indbragte 126 Kr. 26 Øre, bliver der tilovers 42 Kr. 26 Øre, der indtil videre indsættes i en Sparekassebog for Johannes. Saaledes denne Begivenhed endte.

Vi synes fremdeles meget godt om Johannes. Det er især gjennem sit Blik, han taler. Det er formeligt hyggeligt at have faaet ham herover, han er som et Baand imellem os og Ny-Zealand. Det er, som I allesammen gjennem ham ere komne os nærmere.

Adda har da forladt os med alle Børnene. Hun er i dette Øieblik vel endnu ude paa Atlanterhavet, men kan ikke være langt fra Amerika. Jeg faaer hende ikke mere at se i dette Liv. Et saadant Farvel er jo altid tungt. Det er ogsaa besynderligt, at det skulde føie sig saa, at alle mine Børn og Børnebørn ere komne til andre Verdensdele ene med Undtagelse af Johannes. Det lader imidlertid dog til, at Karen kommer hjem adaare med eller uden Baches. Baches Forhold til den nye Guvernør¹ er ikke saa godt som det var til den forrige (Garde).² Dette gjør jo hans alt vanskelige Stilling endnu vanskeligere. — Iaar have vi da ikke faaet nogen Finantslov; herover ere begge Parter meget stolte. Jeg er meget glad over, at vor Herre har holdt sin Haand over mig og fritaget mig for at komme ind i det uendelige Vrøvl. Jeg fordyber mig bestandig mere i mine Studier.

Skulde Johannes [senior] betale Penge (Renter til Karen) til dig, saa sæt dem i Sparekassen. Med kjærlig Hilsen til Kone og Børn.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Oberst Henrik Christian von Arendrup (1837—1913), Guvernør i Dansk Vestindien 1881—93. 2 Garde, Janus August (1823—93), Søofficer, Guvernør i Dansk Vestindien 1872—81.

Nykjøbing p. F., den 3. Oktbr. 1881.

Min egen Addal

Det varede længe, meget længe, inden jeg fik Brev fra dig, mit kjære Barn; jeg mener, inden jeg fik dit andet Brev. I det første var du endnu ikke kommet til Ny York og det stod paa, om I fik Karantaine. Da der nu hengik saa lang Tid, uden at jeg hørte fra dig, saa blev jeg meget bange for, at du maaske sad i Karantaine. En Drøm bekræftede, at saa var det.

I Bispegaarden er alt ved det Gamle for Emmys og mit Vedkommende. Johannes junior har haft et temmelig stærkt Anfald af Asthma, og maatte i den Anledning blive et Par Dage fra Skolen. Jeg kan ikke nægte, at jeg anseer det for tvivlsomt, om det forandrede Opholdssted vil være gavnligt for hans Helbred. Paa den anden Side var der ikke Udsigt til, at en saa skrøbelig Dreng kunde komme frem i Kolonien. Det er derfor, alt overveiet, maaske godt, at han er kommet. Vi vedblive alle at finde ham meget elskværdig. Emmy tager sig af ham med ægte bedstemoderlig Kjærlighed.

Igaar blev Dagmar¹ konfirmeret, det var en smuk Høitid. Dagmars Broder og Moder kom i Lørdags. Broderen reiste imorges, men Moderen bliver til paa Fredag og gaer til Alters med Dagmar. Paa Lørdag reise de begge to, og Dagmar kommer ikke mere tilbage til Bispegaarden, i alt Fald kun paa Besøg. I tre Aar betale vi Moderen 400 Kroner om Aaret, saa skulde Dagmar være kommet saa vidt, at hun kan ernære sig selv.

Emmy vilde se en Plage i, om hun skulde leve sammen med Dagmar; Dagmars Natur tiltaler hende aldeles ikke. Du kjender den jo. Paa den anden Side har hun levet saa mange Aar med hende, og har pleiet hende med en saadan Omhu, at hun er bleven blød om Hjertet ved Tanken om, at hun nu skal skilles fra hende.

Paa Onsdag skal jeg ordinere Hagerup,² der skal være Kapellan hos Galschjót,³ og en Søn af Helweg,⁴ der gaaer til Amerika. Da det ikke er et Aar siden Hagerup tog Attestats, saa bliver der ingen Biske-Examen, og som en Følge heraf bortfalder det Gjæstebud, som i den Anledning pleier at gjøres. Jeg holder nok af under alle Omstændigheder at afholde Biske-Examen, da man herved kommer i nøiere Bekjendtskab med den, der skal ordineres. Da imidlertid Hagerup gjorde Paastand paa Fritagelse, maatte jeg jo give efter. Jeg har i Sinde at tale om, at Gud skabte Mennesket i sit Billede. Herpaa hviler Guds Kjærlighed til Menneskene, og det er Grundvolden for den kristelige Kjærlighed. Denne strækker sig ogsaa til Syndere, fordi den ved sin ene Side har Troen paa Billedet og ved den anden Haabet om, at Billedet dog engang vil bryde frem i al sin Herlighed. — Kjender jeg dig ret, saa vil du nok af disse Antydninger kunne lave dig en hel Prædiken. — Iøvrigt er jeg stærkt optaget af den anden Udgave af: »Tro, Daab, Gjærning, Tilgivelse«. Reitzel skrev mig for flere Maaneder siden til, at der kun var nogle faa Exemplarer tilbage. Men da jeg igaar sendte Bud om et Exemplar, saa fik jeg et saadant, hvorover jeg blev flau, thi jeg haabede, at der ikke var flere Exemplarer tilbage. Bogen faar en forandret Titel. Den skal nu hedde: »Den femte Bøn og dens Liv i Kirken«, og ved Forøgelsen af den kirkehistoriske Del bliver den nu tre Gange saa stor, som den nu er. Jeg er helt og holdent optaget af dette Arbeide, og skyder alt Andet til Side, for saa vidt det paa nogen Maade lader sig gjøre.

Paa Onsdag reiser Lolly;⁵ hun længes efter sit Hjem. Jeg troer, hun har haft godt af sit Ophold hos os, og at der er kommet mere Fred i hendes Sjæl. Om hun vil gaa igjennem, hvad der forestaaer, er vel meget tvivlsomt. Hendes ene Broder Peter er traadt ind i Landmilitær-Etaten, hendes anden Broder Hugo har maattet forlade Akademiet ved Berlin formedelst sine svage Lunger, og gaaer efter Lægens Anordning over Lausanne (Alvia?) Syd paa.

Tænker du paa os imorgen? Saa er det Emmys Fødselsdag.

Emmy hilser. Bring Niels Christian, Marie, Ditlev, Johan en kjærlig Hilsen fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

P. S. Det var meget vigtigt, at Drengene under de forhaanden værende Forhold bleve Kahyts Passagerer.

P. S. Nr. 2. Udtrykkelig Ordre fra Emmys Moder om at bringe dig en rigtig kjærlig Hilsen.

R. A.

¹ Se Note 1 til Brev af 21/4 1881. ² Ejler Thomsen Hagerup (f. 27/7 1854), pers. Kap. i Stokkemarke 1881—83, Spr. i Ballerup 1883—93, i Ringive 1893—1902, derefter i Damsholte. ³ Christian Ludvig Galschiøt (1795—1883), Spr. i Stokkemarke fra 1833 til sin Død; var i flere Aar Danmarks Gejstligheds Senior. ⁴ Thorvald Helveg (1855—1917), Søn af Stiftsprovst H. F. Helveg, Købelev; Præst for danske evangelisk-lutherske Menigheder i Nordamerika 1881—95; Valgmenighedspræst i Vallekilde 1895—1906, derefter Spr. i Idestrup paa Falster til sin Død. ⁵ Se Note 9 til Brev af 28/1 1881.

Nykjøbing p. F., den 18. Oktbr. 1881.

Endelig kom der da Brev fra dig, min kjære Adda. Det er det tredie Brev, jeg har faaet fra dig siden din Afreise herfra, et lige før Ankomsten til New York, og nu to fra Milwaukee. Det er det tredie Brev, som jeg skriver til dig. Jeg haaber, du har faaet de to andre, du omtaler dem ikke, men omtaler heller ikke, at du ikke har faaet dem. — Jeg var meget længselsfuld efter dit tredie Brev; jeg gik og gjorde mig allehaande Forestillinger om, at du befandt dig saa ilde, at du ikke kunde eller ikke havde Lyst til at skrive. Det var mig derfor en Glæde at se, at det var lutter Fantasiforestillinger, og at du med din sædvanlige efter din Moder arvede Elasticitet sætter dig ind i de nye Forhold. Jeg antager, at Forholdene i Nordamerika i mange Henseender ligne dem i Ny-Zealand. Man aander ligesom friere og lettere ved at komme ud af den gamle Civilisation og dens mange stivnede Former. Det er, som man kommer Menneskets oprindelige Tilstand nærmere. Men det kan jo ikke være andet, end at man nu og da kommer til at savne det Tilvante. Nu vil jeg ønske og haabe, at Næringsсорgerne vil holde sig fjernt fra Eder, og at Eders tre Børn maa udvikle sig smukt og godt. Naar jeg engang dør — bliv ikke forskrækket, jeg befinder mig meget vel —, saa skal jeg ikke undlade at besøge Eder ganske stille og hemmelighedsfuldt.

Her i Huset er jo siden din Afreise foregaaet en stor Forandring. Fortepianoet staaer urørt, og vi have ingen Aftensang. Naar Karen kommer, vil der jo i denne Henseende indtræde en Forandring. Jeg kan imidlertid ikke nægte, at jeg saa smaat gaer og tænker paa at

tage Undervisning hos Skaarup,¹ og formaa Emmy til at øve sig saa meget i at spille, at hun kan accompagnere mig som Forsanger. Skaarup blev da Hyllested² Eftermand som Organist. Da jeg idag spadserede foran Bispegaarden — Emmy er saa forkjølet, at hun holder sig inde idag — saa kom Blæsborg og spadserede med mig. Han fortalte mig, at Hyllested havde det godt i Berlin. Hyllested vil for det Første ikke tage mod noget Engagement eller træde offentlig frem, før han selv er tilfreds med sit Spil. For at naa dette Maal øver han sig otte Timer daglig. — Iøvrigt er der ikke foregaaet nogen mærkelig Begivenhed. Neergaard kommer sjældnere og sjældnere, saa jeg antager, at den engelske Læsning efterhaanden hører op af sig selv. I Søndags var Emmy og jeg hos Bruns paa Budderup og var med at indvie den nye, smukke Bolig. Naar jeg bliver bedt til Mandfolkeselskab, saa siger jeg nu i Reglen Nei, men naar Emmy er budt med, saa gjør jeg ingen Vrøvl, da jeg ikke troer, at hun har godt af altid at være hjemme. — Paa Torsdag skal vi til Fuglsang og feire Frederiksens og Dinas Sølvbryllup.³ Jeg gad nok vide, om du og Niels Christian ere saa betænksomme, at I huske den Dag.

19. Oc[tbr.]. Dagmar⁴ er da nu borte; vi savne hende ikke, men vi have en vis Skamfuldhedsfølelse over, at vi ei have formaaet at indvirke paa hende. Vi betale Moderen for hende, til hun fylder atten Aar; saa maa hun selv se at tjene sit Brød. Moderen er der lidt ubehageligt ved; hun er saa grisk og vanskelig at tilfredsstille; men da hun sidder i meget knappe Kaar, er det ikke saa underligt, at denne Egenskab har udviklet sig hos hende. — Johannes [jun.] har atter ligget et Par Dage, han er forkjølet, og naar det er Tilfældet, faaer han Asthma. Det forekommer iøvrigt Struckmann, at det gaaer fremad med hans Befindende.

I Ønsløv er der i denne Tid Auction; paa Løverdag reise Kroghs⁵ Efterladte til Roskilde; de tænke paa at faa Disciple i Huset. Mange Hilsner til dig fra Inger.⁶ Glem ikke hver Dag at tænke paa din Fader, naar du beder Herrens Bøn. Det er et trofast Baand mellem os, som aldrig maa briste. Kjærlige Hilsner til Mand og Børn fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ F. K. K. Skaarup, Musikdirektør, Organist ved Nykøbing Kirke, F., 1881—1914.
² A. F. F. Hyllested, Organist ved Nykøbing Kirke, F., 1876—81. ³ N. J. Frederiksen, Ejer af Stensgaard og Forpagter af Fuglsang, og Gotfredine Caroline Ja-

cobine Friderichsen blev viet 26/10 1856. ⁴ Den tidligere omtalte Plejedatter af Bispinde Monrad. ⁵ Andreas Laurits Krogh, Spr. i Arninge 1863—73, derefter i Ønslev-Eskildstrup, var død 20/4 1881. ⁶ Rim. Pastor Kroghs Datter, jvf. Note 7 til Brev af 18/6 75. S. 193. Efter Pastor Kroghs Død flyttede Familien til Roskilde.

Nykjøbing p. F., den 9. Novbr. 1881.

Gid jeg, min kjære Adda, kunde flyve over til dig og se, hvorledes du selv og alle Dine har det. Jeg længes efter dig og har Vanskelighed ved at faa en rigtig klar Forestilling om de Forhold, hvorunder Du og Dine leve. Med Ny Zealand er det en ganske anden Sag i denne Henseende, thi der har jeg jo selv været og prøvet Forholdene, og Baches har det jo som en Embedsmand herhjemme, kun at det er mere varmt. Forholdene i U. S. ere mig derimod aldeles fremmede. Nu begynder det vist alt at blive dygtig koldt, og hvorledes vil du have det i saadan Kulde? *Du maa endelig ikke glemme, hver Gang du skriver, at omtale dit Helbred og dit Befindende;* det er dette, der navnlig volder mig Bekymring. Har du Helbred, saa har du Aandskraft nok til at finde dig i de nye Forhold, og bære Vanskelighederne som en kjæk Kvinde og min førstefødte Datter. Vær forvisset om, at jeg hver Dag tænker paa dig og beder Gud om at skjærme og frede dig. Fra Otto Baches Søster har jeg faaet Brev om, at Pastor Bache¹ er død. Som han sad, sukkede han, faldt om og var død. Saaledes gik han bort uden Smerte og uden Dødskamp. Det var et Hjerte-Onde. Saaledes dø næsten altid de, der dø af Hjerte-Sygdom. Der er jo noget deiligt ved at være fri for Smerte og Dødskamp. Men for ikke at dø uforberedt, maa man jo rigtignok være beredt hver Dag paa at dø.

Johannes [junior] synes efterhaanden mere og mere at finde sig til Rette i de nye Forhold. Sne og Is interessere ham meget levende. Det lader til at gaa fremad med hans Helbred, uagtet han næsten altid har Snue og er forkjølet. Efterhaanden vil han vel blive acclimatiseret og vænne sig til vort noget strengere Klima. I disse Dage er det et deiligt Veir, om Dagen lidt over, om Natten lidt under Frysepunktet. Johannes møder hver Søndag hos Struckmann og bliver undersøgt, og Struckmann erklærer, at det gaar fremad. Emmy tager sig meget af Johannes, og jeg troer, at hun ei kunde være anderledes, om det var hendes virkelige Sønsøn.

Igaar var jeg til Middag. Det er da Noget, der sjeldent gaar paa, og det anseer jeg for en meget stor Lykke, thi jeg hader at blive

forstyrret i min daglige Trummerum og mine virkelig meget ivrige Studier. Det var paa Pederstrup hos Grevinde Reventlow.² Prinds Hans³ var der og ligesaa Udenrigsministeren.⁴ Det var naturlig en meget fin Middag med Østers, Trøfler o. s. v. Men var Æren stor og Middagen fin, saa var Besværet i Sandhed ogsaa stort. Middagen var sat til Kl. 4. Jeg maatte derfor tage af Sted med Morgentoget 7½. Jeg tilbragte Tiden i Søllesteds⁵ Præstegaard, og da jeg havde en Kirkefader med mig, saa gik der ikke saa overordentlig megen Tid til Spilde. Prindsen var meget naadig og elskværdig. Hele Aristokratiet var samlet, og vort Aristokrati herovre er virkelig en Kreds af dannede Mennesker.

For Tiden gennemgaaer eller rettere gennemlæser jeg Luthers Værker for at finde hans Opfattelse af den femte Bøn. Min anden Udgave af »Tro, Daab, Gjærning, Tilgivelse« skal nemlig indeholde en udførlig Beskrivelse af den femte Bøns Liv i Kirken. Horbelev Præstegaard⁶ eier Luthers Værker. Derfra har jeg faaet dem tillaans. Min Samling af Kirkefædre gaaer indtil Begyndelsen af det trettende Aarhundrede. Men til Tiden fra det trettende Aarhundrede indtil Luther savnede jeg ethvert Hjælpemiddel. Jeg henvendte mig derfor til cand. theol. Larsen, Assistent ved det kgl. store Bibliothek, og han har lovet efterhaanden at sende mig Alt, hvad Bibliotheket eier af theologiske Værker, henhrørende til denne Tid. —I Arkivet staaer min Kasse med den første Ladning, men jeg vil ikke aabne den, før jeg er færdig med Luther. Emmy og jeg slap i Søndags ud af Skjærsilden, men gruer lidt for »Paradis«. — Paa Fredag bliver Neergaard og jeg færdig med Shakespeares dramatiske Arbejder. Se saa, nu ved du, hvorledes jeg sidder i det.

Karen kommer da aldeles sikkert hjem næste Sommer, og jeg glæder mig meget til at faa hende hjem. Vi haabe, at Bache og Louise følge hende, men det er jo endnu ikke afgjort.

Lev vel, min kjære Førstefødte! Emmy sender en hjertelig Hilsen.

Hils Niels Christian og Børnene fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

P. S. Dit Brev af 4. Oktbr. modtaget. Underretning om rigtig Modtagelse af mine Breve udbedes.

R. A.

1 Skoledirektør O. F. Baches Fader, Jens Assenius Bache (1804–81), sidst Sognepræst i Græsted-Maarum (1859–67), død 3/11 1881. 2 Enkegrevinde Benedicte Christiane Reventlow, Besidderinde af Grevskabet Christianssæde. 3 Prins Hans (Johan) af Glücksborg (1825–1911), Broder til Kong Christian IX, blev 1864 Oberstløjtnant i den danske Hær, 1867 Generalmajor, 1894 Ordenskansler; var i 1864 Christian IX's Befuldmægtigede paa en Sendefærd til Kong Leopold I af Belgien for at fremsætte Forslag om at faa Danmark optaget i det tyske Forbund. Tanken var, at Kong Leopold skulde lade Forslaget gaa videre til Kong Wilhelm af Preussen, som imidlertid afviste Tanken. 4 Lensbaron O. Rosenørn-Lehn, der i 1875 havde afløst Lensgreve P. G. J. Moltke, Bregentved, som Udenrigsminister og forblev paa denne Post til sin Død 21/5 1892. 5 Hvor Gomme Christian Graae var Spr. 1869–82. 6 Her havde Hans Christopher Elers Koch (1877–94) efterfulgt sin Fader Johan Buntzen Koch som Spr. 7 Sigter til Lærsningen af Dantes »Guddommelige Komædie«.

Nykjøbing p. F., 27. Novbr. 1881.

Fra Udenrigsministeriet har jeg, min kjære Viggo, modtaget en Forespørgsel, om der burde ansættes en Konsul i Wellington, om det ikke var nok, at der var en Konsul i Auckland, og om, hvem der skulde ansættes, hvis man bestemte sig til at forsyne Wellington med en Konsul. Jeg svarede, at da jeg var i Ny Zealand var Trangen til en Konsul ikke stor, og hvis en dansk Mand den Gang skulde udnævnes til Konsul, kunde man næppe tænke paa nogen Anden end Arkitekt Toxværd; jeg ansaa det imidlertid for tvivlsomt, om han havde de fornødne merkantile Kundskaber. Da imidlertid Alting forandrer sig hurtigt i Kolonien i Løbet af en halv Snes Aar, saa vilde jeg, hvis Ministeriet ønskede det, henvende mig til dig og af dig faa følgende to Spørgsmaal besvarede: 1) Er der Trang til Ansættelsen af en Consul i Wellington? 2) Hvem bør i saa Fald ansættes. Herpaa har jeg nu den 23. Novbr. faaet følgende Svar fra Udenrigsministeriet:

»Udenrigsministeriet har rigtig modtaget Deres Høiærværdigheds behagelige Skrivelse af 11. dennes angaaende Spørgsmaalet om Ansættelsen af en dansk Consul i Wellington paa Ny-Zealand, og idet man herved bringer Dem Ministeriets Tak for det i samme indeholdte Tilbud tillader Man sig i Henhold hertil at anmode Dem om godhedsfuldt at ville indhente Oplysninger om, hvorledes man bedst kunde ordne den foreliggende Sag. For flere Aar tilbage have en Deel Danske henvendt sig til Ministeriet om en Ansættelse af en Consul i Wellington; men Man har hidtil anset det unødvendigt

at tage Hensyn dertil, da der alt var ansat en Consul i Auckland. Blandt de Ansøgninger, der dengang indkom hertil, fandtes en undertegnet af den af Hr. Biskoppen omtalte Architect C. Julius Toxværd, som til Posten foreslog den svensk-norske Generalkonsul Edward Pearie, Handlende og Medlem af Parlamentet for Ny-Zealand. Endvidere er der indkommet Ansøgning fra en Herr Jacob Monteith, Lieutenant i Mili[t]sen og endelig fra en dansk Tømmerhandler L. K. Brinck, der nu kalder sig William Holmes.

Da der imidlertid er hengaaet flere Aar, siden Man modtog disse Ansøgninger, og man er uvidende om de nævnte Ansøgeres Qualification til Posten, eller om de overhovedet nu findes der, vil Man paaskjønne, om De vilde tilveiebringe de fornødne Oplysninger. Sluttelig skulde Man tilføie, at da Consulens Indtægter udelukkende bestaa i Gebyrer af Skibsfarten, maa Posten nærmest betragtes som en Ærespost, som vedkommende Aspirant overtager af Hensyn til det Land, han repræsenterer, eller den sociale Stilling, der følger med samme. Rosenørn Lehn«.

Her har du Skrivelsen. Hvis du efter eget Kjendskab eller efter Samraad med Sagkyndige skulde mene, at der bør ansættes en Consul i Wellington, saa maa du foreslaa en til Posten. Det Brev maa være affattet og skrevet saaledes, at det kan sendes til Ministeriet. Som Bilag kunde maaske følge en Erklæring fra et Par ansete Mænd i Wellington, deriblandt Toxværd, samt en Yttring fra den Valgte, om han var villig til at tage mod en Udnævnelse til Consul, hvis Regjeringen vilde ansætte ham. — Tak for dit Brev, min kjære Viggo. Det glædede mig navnlig at læse Grundtrækkene af den Tale, du har holdt mod Fritænkerne. Jeg er da nu gaet hen og er plumpet ind i det ottende Decennium. Jeg gad nok vide, om det vil lykkes mig at slippe igjennem det. Det er vel et stort Spørgsmaal. Jeg er egentlig lidt bange for, at jeg har anlagt mine Studier efter en for stor Maalestok, og at jeg kaldes bort, inden jeg bliver færdig. Nu har jeg anskaffet mig en stor Samling af Kirkefædre, og naar jeg nu siger til mig selv: »Æd, drik og vær glad«, saa falder det mig ind, at der maaske vil blive sagt til mig: »Du Daare, i denne Nat bortkaldes din Sjæl.« Men hvis det skulde hænde, saa vil jeg svare: Det faaer være det samme, at der ei er noget Udbytte for Andre, jeg har megen Glæde og meget Udbytte for min egen Sjæl.

Jeg antager, at Emmy i sit Brev til Olga omtaler de mærkværdige Begivenheder vedrørende 24. Novbr. [Monrads 70 Aars Fødselsdag]

samt om Johannes [junior]. Han er jo noget skrøbelig og bliver let forkjølet, men det er da naturligt, at han behøver nogen Tid til at acclimatiseres. Struckmann synes, at det gaar fremad med hans Helbred. Kjedeligt var det, at han tog sig en Forkjølelse den 24. Novbr.: han var den eneste Repræsentant for hele mit Afkom, for alle Børn og Børnebørn.

Venlig Hilsen til Olga.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

Nykjøbing, den 28. Novbr. 1881.

Min kjære Adda

Jeg opdager nu, at det er over fjorten Dage siden, at jeg skrev til dig, thi mit sidste Brev afsendte jeg 9. Novbr. og modtog saa Dagen efter dit Brev af den 20. Oktbr. Jeg har ventet lidt med at skrive, da jeg haabede at faa Brev den 24. eller et Par Dage[e] efter, men da dette Haab ikke er gaaet i Opfyldelse, saa vil jeg ikke vente længer. Af dit Brev seer jeg, at Huset er leiet i Madison og Møblerne kjøbte eller bestilte. Gid, min egen Adda, mange gode og glade Dage maa være dig bestemt i dette Hus, og gid der maa være Glæde og Fred i din Sjæl, og gid du hvert Aar maa blive stærkere indtil det 70de, thi saa maa du jo være fattet paa en Nedgang. Det fornøier mig, at Drengene komme i Skole, og de ville uden Tvivl kunne faa netop det, man trænger til i U. S., og Amerikanerne have jo et eiendommeligt Greb paa i Korthed at meddele de Unge det for det praktiske Liv Fornødne.

Du veed, kjære Adda, at den 24. November pleier at forløbe meget stille, men da jeg iaar skulde plumpe ned i de 70, saa maatte det jo ske med et stort Knald. Paa Præsternes Vegne mødte Provsterne og lykønskede mig og udbade sig Tilladelse til at lade forfærdige min Buste i Marmor og opstille den i Landemodesalen i Maribo. 5 Skolelærere bragte mig fra Skolelærerne en smagfuld Bordopsats. Disse ni bleve budne til Middag, desuden var der Amtmand,¹ Haar,² Platon,³ Grønbæk,⁴ Krogh,⁵ Neergaard,⁶ Jes Frederiksen,⁷ Holger Hammerich,⁸ Meincke⁹ ∴ 9. Elisabeth F[rederiksen] kom og hjalp Emmy, hun med Vært og Værtinde bragte Tallet til 21. — Henved Aften kom tre Kapellaner og bragte mig en smuk Mappe med alle deres Fotografier, som jeg har ordineret. Var det ikke en smuk Tanke?

Industriforeningen og forskjellige af Byens Folk kom og lykønskede mig. Jeg maatte jo være meget utaknemlig, naar jeg ikke var glad over al den Velvillie, der er vist mig, men der er noget Flaut og Ubehageligt ved at faa Behageligheder sagt lige i Synet, og derfor blander der sig i min Glæde en Følelse af Tilfredshed med, at Alt nu er vel overstaet.¹⁰

Til det Overstaaede regner jeg ogsaa, at jeg har skrevet siden den 25. November 30 Breve som Svar paa Lykønskningsskrivelser og Telegrammer. Naar jeg ikke skulde blive alt for forstyrret, saa maatte jeg expedere dem strax og paa eengang. Johannes [junior] skulde have præsideret ved Bordet som Repræsentant for hele mit Afkom, Børn og Børnebørn, men saa gaaer den tossede Dreng hen og bliver saa forkjølet, at han maa holde Sengen. Han bliver jo let forkjølet, men vi haabe, at Alt vil gaa bedre, naar han bliver acclimatiseret og at han med Aarene vil voxe sig stærk.

I denne Uge skal Doctor Ingerslev¹¹ have Bryllup med Frøken Lassen, Apothekerens Datter. Paa Marienborg er de komne til at holde meget af Ingerslev. Apothekeren har været noget skrøbelig, men nu er det bedre med ham. — Fru Knuthsen,¹² Fru Listovs Søster, er vedvarende farlig syg. — Marie Neergaard reiser til Italien. Grevinde Ahlefeldt¹³ bliver hos Brødrene, har ikke Raad til at reise til sin Mand, der er i Ægypten. Byen har travlt med, at Struckmann ikke kan komme ud af det med sin næstældste Datter, der skal være en meget skikkelig Pige. Nu dikterer han hende Stuearrest, nu forviser han hende til Præsten Dons¹⁴ i Radsted. Fru Bentzen¹⁵ har været tre Uger i Kjøbenhavn, hvor Sønnen har etableret sig om praktiserende Læge, Sofie bliver ham ham til Jul. Lolly¹⁶ har glædet mig med et Brev, klager over sin Hoste. Astrid¹⁷ seet paa en Gjennemreise med Manden. Begge sunde og glade. Neergaard og jeg ere blevne færdige med Shakespeares dramatiske Værker, skal læse, hvad han ellers har skrevet, og derpaa hans Samtidige. Emmy og jeg finde det noget besværligt i »Paradis«, og vilde hellere have en anden Ledsagerinde end Beatrice. Jeg er færdig med, hvad Luther har skrevet om den femte Bøn og skal nu til Forfatterne i det 13., 14. og 15. Aarhundrede. Det kgl. Bibliothek sender mig Bøgerne, første Kasse er kommet. Paa Mandag reise vi til Stubbekjøbing; derfra med Dampskibet til Grønsund, bliver paa Marienborg i otte Dage. Johannes medtages.

Kjære Adda! nu er min Pose tom. Farvel! Hver Dag tænker jeg paa dig og beder Gud skjænke dig Glæde først over ham selv og

hans Naade og saa over selve Tilværelsen. Hils Niels Christian og
Børnene fra din hengivne Fader D. G. Monrad

R. A.

¹ Stiftamtmand over Lolland-Falsters Stift, Baron Frederik Christian Holsten (1804—85). ² Se Note 3 til udateret Brev fra 1871, S. 92. ³ Herredsfoged, Byraadsmedlem. ⁴ Amanuensis paa Bispekontoret. ⁵ Rim. A. L. Krogh, Spr. i Arninge 1863—73, derefter i Ønslev-Eskildstrup til sin Død 1881. ⁶ Godsejer R. V. Neergaard, Fuglsang. ⁷ Ejer af Steensgaard og Forpagter af Fuglsang. ⁸ Holger Hammerich (1845—1915), Søn af Prof. Martin Hammerich, Iselingen; Ingeniør, Medindehaver af Tuxen og Hammerichs Maskinfabrik, Nakskov. ⁹ Cand. jur., Godsejer Søholt. ¹⁰ Jvf. Nyholm, S. 341. ¹¹ Læge Axel O. V. Ingerslev, 30/11 1881 g. m. Cammilla, f. Lassen; Læge ved Marienborg Gods 1880; 1881 i Lerbæk ved Askeby, Møen. ¹² Fru Knuthsen, Søster til Fru Listov, hvis Mand, C. R. S. Listov, var Rektor ved Nykøbing Katedralskole 1872—91, jvf. Note 2 til Brev af 7/12 72, S. 139. ¹³ Grevinde Ahlefeldt, Datter af Fuglsangs Ejer, Amtmand J. F. Neergaard, 1860 g. m. Grev F. Ahlefeldt, Møllerup. ¹⁴ C. A. Dons, Spr. i Radsted 1843—84, g. m. Dorothea, f. Struckmann (Søster til Læge Struckmann, Nykøbing F.). ¹⁵ Fru Bentzon, g. m. Vicekonsul, Købmand Edouard Bentzon, jvf. Note 3, S. 130. ¹⁶ Jvf. Note 8 til Brev af 28/1 1881, S. 258. ¹⁷ Astrid Scheel, f. Kofoed-Hansen, se Note 1 til Brev af 14/3 1874, S. 165 og 16/3 1884, S. 365, Note 3.

16. Decbr. 1881.

Kjære Adda!

Louises Fødselsdag den 12. Dcbr. høitideligholdt jeg ved at reise fra Møen hertil. Det var en meget uheldig Overfart; vi vare tre Kvarter om Veien, men da jeg kom hertil, laa der Brev til mig fra dig. Var det ikke underligt, at medens jeg var paa Møen, saa stod det flere Gange for mig, som om Du var i Bispegaarden. Denne Indbildning varede vel kun kort, men den vendte dog et Par Gange tilbage. Saa stor er Vanens Magt. Men var du end ikke selv i Bispegaarden, saa var der dog Brev fra dig. Gid du atter maatte være helt rask og gid du maatte gaa fremad i Styrke. Nybyggerlivet kan have noget meget Tiltrækkende, jeg veed det jo af egen Erfaring. Familiens Medlemmer nødes til at arbejde sammen og til at hjælpe hverandre og herved knyttes de nærmere til hinanden. Men Svagthed og Skrøbelighed passer ikke til Nybyggerlivet! Gid du derfor maa blive ogsaa i legemlig Henseende en stærk gammel Pige. At du vil vedblive at være det i aandelig Henseende, derom er jeg forvisset. Du skylder din Frelser for meget til, at du nogensinde skulde slippe ham. Og saa haaber jeg, at Gud vil give sin Velsignelse til, at du maa have fælles Troesliv med dine Børn. — Livet i Bispegaarden

gaaer sin jævne Gang. Desværre er med din Røst ogsaa Aftensangen forstummet. Naar Karen kommer hjem, haaber jeg, at den skal leve op paa Ny. Igaar var vi i Selskab hos Neckelmanns;¹ Tiden gik nogenlunde, da jeg fik mig en lille L'hombre. Jeg er ikke, har aldrig været og bliver ikke nogen Selskabsmand. Jeg blev helst borte, hvis jeg ikke var bange for at blive et helt Murmeldyr, og dermed kunde Emmy jo ikke være tjent. For Tiden hjemsesøges vi af nogen Sygdom, vor Ene pige ligger af Feber, Johannes skranter og har ikke været i Skole, siden vi var paa Marienborg. Emmy vaager over, at han lærer sine Lectier hver Dag, og hører ham i dem. Hun har saadan en blød Stemme, naar hun læser med ham. Det er virkelig en god Bedstemoder. [Brevets sidste Blad mangler].

R. A.

¹ Borgmester og Byfoged i Nykjøbing F.

29.—31. Decbr. 1881.

Min kjære Adda!

Til Ende Aaret haster. Det er idag den 29. Nu kommer Regnskabsdagen, nu kommer Nytaar, og Nytaarsregningerne, nu kommer al det gamle Aars Skyld for Dagen. Det gaaer mig hvert Aar saaledes, at der kommer megen Skyld frem, som jeg aldeles havde glemt, men mod hvis Rigtighed jeg dog ikke kunde indvende Noget. Og saa kommer jeg altid til at tænke: See saaledes vil det gaa til paa Dommedag, og saa har jeg aldeles ikke anden Trøst end Kristi Kors og Guds Naade.

Det forekommer mig, at dit Svar til Nor[d]manden var træffende, du betegnede derved, at du ikke delte hans Overbevisning, og at du haabede, at han vilde forandre den. Du kunde maaske have tilføjet, at den opstandne, himmelfarne, ved Faderens Høre siddende Frelser var dit Livs Trøst, og at du ei kunde nøies med en begravet Frelser. Overfor Tvivl og Vantro er det nok, at man aflægger en saadan simpel Bekjendelse. Det kan ikke nytte noget at ville gjendrive. Vor Tro er en Livs-Erfaring, og vi kunne kun opfordre Andre til at ville gjøre det samme. Gid vor Troes Kraft altid maatte aabenbare sig i vort Sindelag, vor Tænkemaade, hele vort Liv, gid Guds Fadernavn maatte blive helliget for os, saa at det bliver aabenbart, at vi ere hans Børn! Derved virke vi taust og stille uden Ord; det Indtryk, som man herved faaer af vor Troes Kraft, er et af Aandens Vaaben mod Vantroen.

Hvis du vidste, hvad samme Nor[d]mand førte i sit Skjold, da troer jeg, at du vilde have gjort Ret i ikke at føie ham.

30. Dcbr. Jeg prædikede her anden Juledag. Jeg prædikede over den sande kristelige Kjærlighed. Foran den gaaer Ydmyghed. Naar du seer et rigtig syndigt Menneske, saa sig: Ved du, om du vilde have været bedre, om du var født med de samme Anlæg og opdraget under de samme Omstændigheder. Ved dens ene Side gaaer Troen paa det Guds Billede, hvori Mennesket er skabt, og som er blevet fornyet ved Daaben, og ved dens anden Side Haabet om, at dette Billede trods al Synd, hvoraf det nu er skjult, dog tilsidst bryder frem i al sin Herlighed. — Nu kommer Emmy og siger, at Klokken er 4½, og jeg skal gaa ind og klæde mig om, thi vi skal have Mid-dagsselskab. Farvel cara mia.

31. Dcbr. Idag paa Aarets sidste Dag ankom dit Brev af 12. Dcbr. og jeg faaer Indtrykket af, at Du har det nogenlunde godt. Jeg vil haabe, at din Pige er kommet, naar du faar dette Brev. Al den religiøs[e] Strid er uhyggelig. Det er meget vanskeligt, navnlig for de Unge ei at modtage en Paavirkning, fast ligesaa vanskeligt som ei at smittes, naar der er en Epidemi i Luften. Over Ophævelsen af Compagniskabet med Boisen¹ kan jeg ikke glæde mig; men naar man er saa langt borte, er det jo ikke muligt at have en begrundet Mening.

Igaar havde vi Selskab, Frederiksen (Fader, Moder, Mathias og Elisabeth),² Neergaard³ og Frk. Gradmann,⁴ Holm⁵ og Datter, Fru Dahlerup,⁶ Frk. Kofoed-Ancher,⁷ Laura Grønbech,⁸ Adjunkt Neergaard⁹ og Kone, Pastor Haar¹⁰ og Kone, Vesterby.¹¹ Der spurgtes flittigt til dit Befindende, Fru Dahlerup valgte et Billede af den store Mappe. Det var hendes Brudegave. Fire Herrer spille Lhombre. Jeg betragter saadanne Selskaber som noget overstaaet, men man kan da heller ikke blive reen Murmeldyr. Helbredden har vist ogsaa godt af lidt Forandring. Skriv hver Gang lidt om Børnene, selv om det kun er to Ord. Hils dem og N. C. — Emmy sender dig en kjærlig Hilsen. Glædeligt Nytaar!

Din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

¹ Rim. en Boghandler i Chicago. ² Der maa tænkes paa N. J. Frederiksen, Ejer af Steensgaard og Forpagter af Fuglsang, og Hustru Gotfredine Caroline Jacobine, f. Friderichsen, og deres to Børn, Mathias Martin F., f. 15/4 1860, og Elisabeth Kirstine, f. 4/9 1858. ³ R. V. Neergaard, Fuglsang. ⁴ og ⁵ Uvist hvem. ⁶ Maaske Fru Sophie Marie Anine Dahlerup, 22/1 1878, g. m. Pastor Hans Dahlerup (f. 2/2 1843;

Søn af Spr. C. G. Dahlerup, Ø. Ulslev-Godsted), pers. Kap. Magleby paa Møen 1874, Spr. Helnæs 1877, Skørpinge-Faarstrup 1883, Asnæs 2/12 1890; entl. 1911. 7 Formentlig Datter af Provst Kofoed-Ancher (1784—1867), Spr. i Østofte, Provst i Fuglse Herred. 8 Formentlig Datter af Amanuensis Grønbech, Bispekontoret. 9 Adjunkt, fra 1877 Overlærer ved Nykjøbing Katedralskole, Holger Christian Frederik Neergaard. 10 Se Note 3 til udateret Brev 1871 (kort efter 19/4 71). 11 Uvist hvem.

Nykjøbing p. F., den 13. Jan. 1882.

Kjære Adda!

Det var rigtignok en mærkværdig Slutning, der var paa dit Brev til Emmy, som vi modtog igaar. Der var Hilsen til Jfr. Palmer¹ eller Falmer (?) og til Jørgensen;² men hverken til Prik eller Johannes eller mig, din egen Fader. Naar jeg desuagtet skriver til dig og derved viser, at jeg har tilgivet dig, saa venter jeg, at denne ædle Handling vil blive mig godskrevet. Nu kommer Neergaard.

14. Januar. Neergaard og jeg ere færdige med Shakespeares dramatiske Arbejder. Nu ere vi ifærd med hans andre Prosaer; vi have læst Venus og Adonis og have begyndt paa Lucretia. Jeg ville ønske, at du hver Dag vilde læse lidt af Shakespeare med Maria, eller om ikke Shakespeare, saa en anden betydelig Forfatter, f. Ex. Moore, Tennyson; jeg foretrækker Shakespeare. Der gaaer saa umaadelig megen Tid tabt ved spredt Læsning eller ved Læsning af Døgnlitteraturen. Naar man derimod holder trofast ved hver Dag eller i det Mindste hver Uge at læse Noget af en betydelig Forfatter, saa faaer man i Aarenes Løb et langt større Udbytte.

Med Skam at tale om det, saa har jeg endnu ikke bestilt hos Reitzel den engelske Oversættelse af »Fra Bønnens Verden«. Jeg skal gjøre det endnu idag og bede Reitzel om at sende dig 2 Exemplarer tillige med Rørdams Prædikener og mine Søstre af Diodorus, det er Fibiger.³ Jeg gad nok vide, hvad du vil synes om den sidste Bog. — For Øieblikket have vi et deiligt Veir, stille, Frost, men kun 2 à 3 Grader. Emmy og jeg nyde derfor vore Spadseretoure. Sædvanligvis søge vi ned til Broen. Johannes er vel forkjølet, men har det dog nogenlunde. Madlysten begynder at vende tilbage. Det foruroligede os meget, at han tog af i Vægt. Emmy er meget omhyggelig for ham, ligesom i sin Tid for Dagmar.

Det synes at være et meget bevæget religiøst Liv i Amerika. Efter mit Skjøn bestaaer Forskiellene mellem her og der ikke saa meget

i Overbevisningernes Forskjellighed, som i, at Enhver fast og freidigt udtaler sin Mening. Jeg skal lade det være usagt, om ikke Samlivet derved bliver mere besværligt. Maaske dette undgaaes derved, at de Ligesinde[de] søge hinanden, men for de Danske bliver det ikke let, paa Grund af det ringe Antal. — For ikke at lide Skibbrud paa Troen maa vi fastholde, at Guds Væsen er ubegribeligt, og at han kun kunde gjøre sig forstaaelig for os, der ere bundne til Tid og Rum, ved at tale til os i et Billedsprog. I Billederne have vi Sandheden, saaledes som den er tilgjængelig for vor Natur. Unitarerne forstaa ligesaa lidt af Guds Natur som vi, der tro paa den treenige Gud. Og Atheisterne kunne i Sandhed ikke paa en tilfredsstillende Maade forklare Verdens Oprindelse. Idet vi saaledes opgive at udgrunde Guds Væsen levendegjør vi vor Tro i Bønnen. Bønnen giver os med sin Fred og sin Glæde en urokkelig Forvisning om vor Troes Sandhed. Det er et uendeligt Dyb af Naade, naar vi med hele vor Sjæls ubetingede Tillid og Fortrøstning kunne sige: »Vor Fader« til Himlens og Jordens almægtige Skaber. Jeg anser alle Mennesker, selv den mest gudsfor-gaaende Forbryder for min Broder i Haabet, thi Gud har givet mig Ret til ikke at dømmе. Naar et Menneske derimod kan sige »Ja«, naar jeg retter disse to Spørgsmaal til ham: »Beder du dit Fadervor?« »Anerkjender du Kristus for din Herre«, saa er han, selv om han ikke er kommet videre, ikke blot min Broder i Haabet, men min lille Broder, om hvem jeg haaber, at han nok vil voxе og blive stor. Thi Menneskets Tro voxer, naar han lever i Bønnen. Hils N. C. og Børnene mange Gange fra mig. Jeg længes efter at høre lidt om Maria.³ Emmy sender kjærlige Hilsner.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Husjomfru i Bispegaarden. ² Karl hos Monrad. Se Note 3 til Brev af 28/1 1881. ³ Adda og N. C. Frederiksens ældste Datter, f. 1/1 1869.

Nykjøbing p. F., 6/2 82.

Da Emmy har sagt, at hun denne Gang ikke skriver til Olga, saa har jeg Johannes, dette vor Korrespondances uudtømmelige Emne for min egen Mund, nei for min egen Pen. I Søndags for otte Dage siden befandt han sig overmaade vel. Han kom hjem fra Struckmann og fortalte straalende, at denne havde ordineret ham at gaa i Theatret. Emmy efterkom Struckmanns Ordre, og da en Ven og Skolekammerat

Ove Jespersen var i Besøg hos ham, saa fik ogsaa Vennen en Theaterbillet. De kom straalende hjem, men Johannes hentede sig en Forkjølelse, der tiltog saaledes i Ugens Løb, at han maatte gaa i Seng. Det lykkedes at undgaa, at Forkjølelsen udviklede sig til [et] asthmatiske Tilfælde, og idag er han atter i Skole; hvorvel han hoster noget. Vor Vinter har hidtil været meget mild, kun et Par Graders Frost; det er heldigt for Johannes's Akklimation. Det har nogle Dage været Skøiteføre, og Johannes fryder sig meget ved at løbe paa Skøiter. Vi har tænkt, at det kunde mere baade ham og hans Moster, at han kom over til Flensborg i Sommerferien. Han vil kunne følges med Fru Jespersen, der tager derover med hans Ven Ove. Hvad du sendte mig, beløb sig til 126 Kr. 26 Øre. Hans Ophold i London og Reise hertil kostede 84 Kroner, der ere betalte hans Moster. 30 Kroner ere satte paa hans Sparekassebog. Forsaavidt jeg ikke faaer anden Ordre, vil jeg anvende Resten 12 Kr. 26 Øre som et Bidrag til Udgifterne ved hans Flensborgerreise, forsaavidt den kommer i Stand. Det var nu din Søn Johannes, nu kommer din Broder Johannes. Jeg tilstaaer, at jeg bliver urolig, naar jeg tænker paa ham. Det staaer for mig, som der maa være noget meget galt paa Færde. Da jeg sendte ham Pengene fra Karen, skrev jeg ham til, at han angaaende Anvendelsen skulde raadføre sig med dig. Han vilde svare Karen 5 p.Ct. i Renter. Jeg skrev, at jeg vil overtage Forretningen til 4 p.Ct. Han har hverken sendt Renter, eller ladet mig vide, om han tog mod mit Tilbud. Hans sidste Brev var et Regnskab for det foregaaende Aar, hvoraf det fremgik, at han havde haft en Underbalance af 50 £. Om de 275 £ og deres Anvendelse ikke et Ord, heller ikke, om han har forsikkret sit Liv. Det er, som om de 275 £ ere bleven rent borte. Det vil derfor være mig meget kjært at faa lidt nøiagtig Besked om, hvorledes han egentlig sidder i det. Det var mit Haab, at han med de 275 £ skulde være kommet paa en grøn Gren, men det lader desværre til, at dette Haab ei vil gaa i Opfyldelse. Om jeg nu end til Syvende og Sidst nødes til at sige, at Johannes maa ligge, som han reder, og om jeg end med temmelig Ro kunde sige dette, efter hvad jeg har gjort for ham, saa skjærer det mig dog i Hjertet, naar jeg tænker paa Marie og Børnene. — Adda har været sengeliggende, men er nu atter rask. Det er fremdeles usikkert, om Baches kommer herover iaar; derimod ventes med Bestemthed Karen. Saavel Emmy som jeg ere raske. Aaret 1881's Regnskab har en Underbalance af henved 1000 Kr., der er væsentlig foranlediget ved Addas Reise.

I politisk Henseende sidde vi i det gamle Vrøvl. Enkelte af Høire (Krieger, Klein) synes at begynde at tabe Taalmodigheden. Jeg studerer væk, som om jeg havde liggende 20 Arbeidsaar foran mig.

Kjærlig Hilsen til Olga og Børnene fra

din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Nykjøbing p. F., den 11. Febr. 1882.

Tak for dine to Breve, min gamle Pige! Det var da godt, at Du atter kom paa Benene. Undlad ikke af Frygt for at ængste mig at give os fuldstændig og ærlig Underretning om dit Befindende. Jeg skal være ligesaa mod dig og notere det mindste Ildebefindende, denne Gang har jeg intet saadant at notere. Det er mig en stor Beroligelse, at du har de to Marier¹ hos dig. Den ene sørger for dit Legeme, den anden kviddrer dig glad. Det er rigtignok et mageløst Humør, den kjære, lille Pige har. Gid nu blot hendes Amerikansering maa bekomme og klæde hende vel. Emmy og jeg har talt sammen om Johan.² Vil han gaa den studerende Vei, skulde han være os velkommen. Men hvis han vil være Landmand, vilde det være det taabeligste han kunde gjøre, at forlade Amerika og vende tilbage til Danmark. Det er jo langt [lettere?] der end her at komme frem som Landmand.

Jeg er blevet meget overrasket ved, at der behøves 3000 Doll. for at leve i Amerika. Det er jo over 10.000 Kroner. Men jeg skal være villig til at hidlede min Forundring fra Ukjendskab med Forholdene.

Den unge Købke³ er død, han blev begravet i Tirsdag[s]; han havde et haardt Dødsleie, og hans tunge, melancholske Sind forøgede Lidelserne. Provstinde Jørgensen er syg,⁴ og det lader til, at hendes Sygdom er betænkelig. Sofie Ben[t]zen⁵ har været flere Maaneder i Kjøbenhavn hos sin Broder Vilhelm, nu er hun kommet hjem, men hendes ene Arm er (ved Rheumatisme, Nerver) blevet aldeles ubrugelig, saa hun ikke kan bestille andet end læse. Kofoed-Hansens⁶ finansielle Stilling er meget betænkelig. Nu har han 4 Folk, 3 Heste og 1 Kapellan. Jeg har foreslaaet ham som det eneste Lægemedel: 2 Folk, 1 Hest, ingen Kapellan. Men om han og Frue har Aandskraft til at følge mit Raad, veed jeg ikke, de ville naturligvis heller aarlig forøge deres Gjæld.

Idag reiser Emmy ind til Kjøbenhavn med Middagstoget. Adelgunde⁷ har bedt hende at komme ind og staa hende bi med Raad og Daad. Lolly⁸ har faaet en Lille, og Alt er i denne Henseende gaaet over Forventning let og godt. Det lader desværre til, at Feveile er kjed af Lolly og gjerne vil af med hende. Dagen efter Fødselen fortalte han hende uden forudgaaende Forberedelse, at han havde bestemt, at hans Moder og Søster skulde bo hos dem, og at Lolly i enhver Henseende maatte rette sig efter hans Moder. Derpaa tillod han ikke Adelgunde at være mere end et Kvarter om Dagen hos Datteren o. s. v. Først skrev Adelgunde, at Lolly og det yngste Barn tog med hende til Pløen, og at den ældste Datter blev hos Feveile. Men nu har hun telegraferet, at Arrangementet er gaaet overstyr, og bedt Emmy om at komme ind. Hvad der nu kan have forstyrret Arrangementet, vides ikke. Maaske Lolly har taget en anden Bestemmelse; thi hun vil meget nødig slippe Feveile. Og hvis han ikke har fast besluttet at gjøre hende Livet aldeles ubehageligt, bliver hun uden Tvivl hos ham. Du seer saaledes, at det ikke er en meget fornuftelig Reise, som Emmy tiltræder om et Par Timers Tid.

Neergaard har været flere Uger i Kjøbenhavn. Jeg har faaet Marlowe; ham skal vi læse, naar vi ere færdige med Shakespeare. Kaptain Sørensen,⁹ der skriver om 1864, sender mig Korrekturarkene, og jeg gjør mine Bemærkninger, men maa atter og atter klage over min slette Hukommelse.

Kofoed-Hansen⁶ har skrevet en Bog om Skriftemaalet. Jeg har faaet Lyst til at skrive om samme Gjenstand. Saa fremstillede der sig først for min Tanke det Spørgsmaal: Hvad er det for en Magt, der har afskaffet det tidligere Skriftemaal? Men dette Spørgsmaal fik efterhaanden en mere almindelig Skikkelse: Hvad er det for en Magt, der ganske stille og ubemærket hæver bestaaende Love og Traktater, og hvorvidt have vi i vore Forhold mærket denne Magt? Det bliver saaledes en politisk Afhandling, men Altsammen er endnu i Hovedet; om det kommer paa Papiret, vides ikke.¹⁰

Med venlig Hilsen til Niels Christian og Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Rimeligvis en Hushjælp og Adda Frederiksen's Datter Maria Magdalene, f. 1/1 1869. ² Johan Ditlev Frederiksen, Adda og N. C. F.'s næstældste Søn, f. 19/7 1867. ³ og ⁵ Uvist hvem. ⁴ Rim. Fru Anna Dorthea Johanne, f. Jacobsen (1830–79),

gift med Provst J. L. V. Jørgensen (1822–1904), Spr. i Maribo fra 1875. ⁶ Se Note 5 til Brev af 28/1 1881. ⁷ Fru Emmy Monrads Søster, gift Luckner, se Note 8 til Brev af 28/1 1881. ⁸ Se Note 8 til Brev af 28/1 1881. ⁹ Carl Theodor Sørensen (1824–1914), Officer, krigshistorisk Forfatter, udgav 1883 »Den anden slesvigske Krig« (i 3 Bind): jvf. Aage Friis i Indledningen til »D. G. Monrads Redegørelse«, S. XIV–XV. ¹⁰ Jvf. Nyholm, S. 430.

Nykjøbing p. F., den 23. Febr. 1882.

Kjære Gamle!

Jeg har lidt ondt ved i denne Tid at finde en lille Stund, i hvilken jeg i al Ro kan sætte mig hen og skrive til dig. Vel er Kassen afsendt til det kgl. Bibliothek, og jeg har herved faaet et Pusterum, indtil den atter vender tilbage. Det er en Forventningens Tid, thi hvad mon den indeholder, naar den vender tilbage? Det Pusterum, som den i disse Dage forunder mig ved sin Fraværelse, forstyrres imidlertid paa dobbelt Maade. *For det Første* er Billedhugger Evens¹ ankommet. Stiftets Præster lade ham gjøre min Marmorbuste til Maribo Kirke. Men hvor er det dog saare besværligt at være Model. Jeg sidder, eller rettere, jeg staaer for ham fra 9–11 og fra 1–2. Hvor er det dog tre saare lange Timer! De er ikke som tre Dage, men som tre Uger. Og hvor flyver Tiden atter afsted for mig, hurtigere og hurtigere for hvert Aar, der gaaer. Det er iøvrigt en vakker, fordringsløs og dannet Mand. Han er en Elev af Bissen og ligner ham ogsaa meget i hele sit Væsen. Han boer i Bispegaarden; om Aftenen spiller Emmy, han og jeg Vist [Whist]. Han spiller meget slet, sidder en utrolig lang Tid og betænker sig. Jeg er undertiden nødt til at bide mig i Læben for ikke at komme til at le høit. Jeg kommer nemlig til at tænke paa en af hans Fortællinger. Han har nemlig i Rom spillet Vist med Bjørnson; men denne reiste sig og kylede Kortene henad Bordet. Se saa; nu er Kl. 9. Nu skal jeg være Model. Farvel!

26. Februar. *For det Andet* har jeg skrevet paa en lille Piece, der nu er blevet færdig. Den handler om Politik og ytrer sig om Tidens brændende Spørgsmaal. Saasnart den er blevet trykt, skal jeg ikke undlade at sende dig et Exemplar. Dens Titel forekommer mig at være ret interessant, den skal hedde: Den stille Magt. Jeg er egentlig kommet til at skrive den lille Bog uforvarende. Den lavede sig selv, naar jeg kjørte, naar jeg spadserede, naar jeg laa vaagen og ikke

kunde sove. Og da den saa var færdig, kunde jeg ikke være Andet bekendt end at nedskrive den.² — Paa Tirsdag bliver Billedhuggeren færdig. Saa er mit Martyrium endt. Det er en vakker fordringsløs, flittig Mand, der føler varmt for sin Kunst, og som ikke lider af Forfængelighed. Det lader ogsaa til, at han har en Del kirkelig Sands. Han er saa morsom naiv; idag fortalte han mig, at han har staaet som Model for Blo[c]h,³ der malede Apostlen Thomas; men at Blo[c]h havde lovet ikke at sige det til Nogen. I Fredags var Emmy paa Koncert, — jeg kan ikke bekvemme mig til at gaa i Nykjøbing Theater, — og jeg kjørte da med Billedhuggeren til Stiftsprovsten, der er Bestiller paa Geistlighedens Vegne. Jeg er iøvrigt bange for, at mit Forhold til Kofoed-Hansen⁴ er blevet forstyrret. Han er i stor oekonomisk Forlegenhed og henvendte sig til mig, for at jeg atter skulde tage mig af hans Finantsers Ordning. Jeg gjorde det for fem Aar siden, idet jeg fik Prokurator Jensen til at gjøre Forskud mod at opkræve Tienden. Men Jensen er blevet kjed af det og vil ikke have med hans Sager at gjøre; Resultatet af den hele Ordning har været den, at Kofoed-Hansens Gjæld er blevet 5000 Kroner større. Jeg lovede, at jeg paa Ny vilde tage mig af hans Sager, dersom han vilde indrette sit Hus saaledes, at han ei fik Underbalance, dersom han vilde afskaffe Kapellanen, en Jomfru, en Pige og to Heste. Nu holder han tre Heste til 6 Tdr. Land. Herpaa vilde han imidlertid ikke inklade sig; jeg trak mig tilbage, og nu er uden Tvivl den ganske Familie stødt paa mig. Det har været ydmygende for mig, at jeg ikke har været i Stand til at gjøre det begribeligt for en Mand som Kofoed-Hansen, at det ikke er tilraadeligt at leve paa Andres Bekostning, og at man maa sætte Tæring efter Næring. Tal og skriv ikke til Nogen om, hvad jeg her har betroet dig.

Igaar kom Kassen fra Bibliotheket; idag Brev om, at Lolly⁵ er døende. Det Stakkels Barn bukker under for Brystsye og Sjælslidelser. Hun har følt sig i sin Kjærlighed uimodstaelig tiltrukket og voldsomt tilbagestødt. Naar F. [hendes Mand, Læge Feveile] ikke kunde presse Penge ud af sin Svigermoder, lod han det gaa ud over Konen. Han bragte det saa vidt, at hun bad snart om Skilsmisse, snart om at maatte blive. Hendes Moder er hos hende, hun har kun enkelte lyse Øieblik[ke]. Jeg har kun kjendt meget faa Mennesker, der tænkte saa lidt paa sig selv som Lolly. Gud give snart det arme Barn sin Fred.

Hils Marie⁶ fra mig og tak hende for hendes Brev. Dine Breve, min kjære Gamle, ere mig altid en saare stor Glæde, og komme de

ikke til rette Tid, føler jeg stor Længsel. Det er mig imidlertid desværre ikke muligt at have nogen Mening om, hvor Marie bør konfirmeres. Jeg er dog mest tilbøielig til at holde mig til den lutherske Kirke, selv om der skulde være andre Præster, der tiltale mere. Det Samfund, hvorom du taler, har uden Tvivl en flad reformert Opfattelse af Sakramenterne. J. [Johannes junior] er for Tiden rask. Venlig Hilsen til N. C. og Drengene. Emmy hilser.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Rim. Otto Frederik Theobald Evens (1826–95). ² Jvf. Nyholm, S. 430. ³ Carl Heinrich Bloch (1834–90), Maler, tit. Professor 1871, Etatsraad 1883. ⁴ Se Note 5 til Brev af 28/1 1881. ⁵ Se Note 8 til Brev af 28/1 1881. ⁶ Adda og N. C. Frederiksens ældste Datter (f. 1/1 1869).

Nykjøbing p. F., den 9/4 1882.

Kjære Adda!

Dine Breve pleie at komme, ligesom jeg har afsendt et Brev, men denne Gang var dit Brev saa skikkeligt at komme alt iforgaars. Det forekommer mig, at Reisen har forfrisket dig, og at det har glædet dig at modtage mange Beviser paa Velvillie. Jeg kan dog ikke rigtigt forstaa, hvad din Underskrift har at gjøre med Niels Christians Landsalg. Er min Forundring grundet paa Ukjendskab til amerikansk Lovgivning, eller har Landet været kjøbt i dit Navn? Oplys mig i dit næste Brev, hvorledes det forholder sig hermed.

Det er idag første Paaskedag. Det er underligt, hvor Bispegaarden er blevet eensom, siden du har forladt den med dine Børn. Det er samtidig gaaet op for Emmy og mig, at vi bør noget hyppigere se Menneskenes Børn. Vi har iaar ikke haft et eneste Selskab. Det kommer deraf, at hverken Emmy eller jeg ere Selskabsmennesker. Men nu mærke vi, at vi ved at give efter for vor naturlige Tilbøielighed komme til at staa helt udenfor Verden. Nu har Emmy forfattet en Liste over vore Bekjendter, jeg skal supplere den, — tænk, hun har glemte Skovdjævelen [!]¹ — og skulle de alle have en Overhaling. Skjærstorsdag var Emmy og jeg ude i Idestrup, hørte Graa[e]² og spiste bagefter Frokost i Præstegaarden. Den yngste Datter og Søn havde Faaresyge i sjælden høi Grad; det var saa meget mere kjedsommeligt for Datteren, som hun ventede sin Forlovede, hvorfor

ogsaa hendes Søster Thyra var ædel nok til at ønske, at det maatte have været hende, der var kjærestefri, som var blevet syg. Paa Hjemreisen gjorde vi Visit paa Ourupgaard; Tesdorpf var ikke hjemme, men vi traf begge Sønerne og Ida Bruun. Frøken Jürs³ var over Hals og Hoved taget til Kjøbenhavn efter en stærk Blodstyrtning for at give sig under Kur af Howitz, der alt har Frøken Tesdorpf under Behandling. Adolf T.,⁴ der tidligere har tiltalt mig saa meget, er desværre efter det Indtryk, han gjorde paa mig, blevet forvandlet til en raa Børste. Det var underligt, at lille Bruun⁵ kom formelig til at straale ved Siden af de to Børster, nei Brødre mente jeg. Kammerjunkeren lægger sig efter fine, fornemme, aristokratiske Manerer, men opnaaer kun at blive pudsigt. — Helene Bruun⁶ er nu efterhaanden blevet saa svækket ved idelige apoplektiske Anfald, at hun skulde være bragt paa en Sindssyge-Anstalt, men hun har været saa rasende, at Planen endnu ikke er kommet til Udførelse. Jeg holder saa meget af Helene, at jeg er meget bedrøvet derover, og tog temmelig nedtrykt fra Ourupgaard.

Langfredag hørte Emmy og jeg Haar,⁷ og idag have vi hørt Petersen.⁸ Det er den af Petersens Prædikener, jeg synes bedst om. Der var virkelig Partier i den, der vare meget indtrængende. Det var underligt at mærke, hvorledes hans Stemme, der ellers er grødfuld, saa blev helt ren og naturlig.

Johannes [jun.] er atter paa Benene og er nogenlunde fri for Forkjølelse. Han vedbliver at være en fin, taktfuld, gammel Mand, og gammel Mand, se det kan jeg jo selv være; for en gammel Mands Skyld behøvede jeg ikke at hente en Sønnenøn fra N. Z. — Inger Krog⁹ saa jeg i Dag i Kirken, de lade til at have det godt i Roeskilde. — Imorgen skal jeg prædike. Nogle Ord i Skriften passe paa enkelte Tilfælde og Omstændigheder i Livet, som f. Ex.: »Bliv hos os, Dagen hælder«, andre passe paa hele Livet. Et saadant er Fadervor. Det passer paa alle Aldre, Stillinger, Livskaar. Naar Solen staaer høit paa Himlen hos os, saa gaer den ned paa nogle og staaer op paa andre Steder. Der er ikke et Øieblik, uden at Solen paa eengang, samtidig indtager alle mulige Stillinger, staaer op, gaer ned, er Middagssol. Men med Solens Opgang og Nedgang staaer Menneskenes Opstaaen og Tilhvilgaaen i Forbindelse, og da nu de Kristne beder deres Fadervor Morgen og Aften, saa forstummer Fadervor aldrig, men drager med Solen omkring Jorden indtil den yderste Dag. — Nogle Begivenheder, hvorom der fortælles, passe paa enkelte Livs-

tilfælde, f. Ex.: »Herre, frels os, vi forgaae«, andre passe paa hele Livet og vedblive uafbrudt at paavirke os. En saadan Begivenhed er Kristi Død og Opstandelse. Hver Dag skulle vi dø og opstaa med ham. Dø fra Egenkærligheden, opstaa i Henseende til Gud og Menneskene. Saa ønsker jeg dig, mit kjære Barn, at du maa gjøre saa, og at Glæden over Guds Naade altid maa være frisk og levende for dig. — Kjærlig Hilsen fra Emmy og til N. C. og Børnene. Blandt Aviserne er en [et] Fotografi.

R. A.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

¹ Rim. den i Brev af 13/4 1882 omtalte Skovkasserer Høier. ² Se Note 5 til Brev af 9/11 1881. ³ Uvist hvem. ⁴ Adolph Valdemar Tesdorpf (1859—1929), Søn af Godsejer Edward Tesdorpf, Ourupgaard; efter Faderens Død Storgodsejer; tillige fra 1884 landbrugskyndig Direktør for Andelssukkerfabrikken ved Nykjøbing F.; gift (19/6 1896) med Agnete Bruun (f. 1870), Datter af Kaptajn, senere Generalmajor, Kammerherre C. A. A. F. Bruun. ⁵ Rim. forannævnte Frk. Agnete Bruun. ⁶ Formentlig Søster til Agnete Bruun. ⁷ Se Note 3 til udateret Brev 1871 (kort efter 19/4 1871). ⁸ Viggo Hjalmar Petersen (1849—1929), Kap. pro loco Nykjøbing-Systofte 1880—84, Spr. Ringkjøbing-Rindom 1884—1920, Provst for Ulfborg-Hind Herreder 1902—20. ⁹ Se Note 4 til Brev af 18/10 1881.

13. April 1882.

Kjære Adda!

Det er ikke mange Dage siden, at jeg skrev til dig, min kjære Datter. Men da jeg nu har Lyst til at sidde nogle Øieblikke og passiare med dig, hvorfor skulde jeg da ikke følge denne Lyst? Jeg arbejder i denne Tid paa den anden Udgave af »Tro, Daab, Gjerning, Tilgivelse« og ordner det kirkehistoriske Materiale, som jeg har samlet til den femte Bøns Liv i Kirken. Dette Arbeide interesserer mig meget levende, og det gjør mig om Aftenen ondt, at jeg skal forlade det, og jeg længes efter at tage fat paa det om Morgen. Saaledes løbe Dagene meget hurtigt. — Igaar var jeg ude at visitere Falkerslev Skole. Skoledirectionen har indstillet, at Læreren skal afskediges, fordi han ikke kan holde Disciplin; saa vilde jeg, da Ministeriet har forlangt min Erklæring, med egne Øine overbevise mig om Skolens Tilstand. Da jeg nu finder, at denne er jævn, saa maa jeg anse det for meget haardt at afskedige Læreren, hvorvel han efter Alles Sigende ikke kan holde Styr paa Børnene. Da Førstelæreren søger sin Afsked, kan maaske den nye Førstelærer indvirke paa Andenlæreren.

19. April. Jeg er saa ivrig, saa ivrig. Jeg arbejder paa »den femte

Bøn og dens Liv i Kirken«, og er nu ifærd med at ordne det samlede historiske Materiale. Nu er jeg lige blevet færdig med det sjette Aarhundrede og skal nu til det syvende. Men Kl. er alt otte og jeg skulde dog skrive et Par Ord til dig, kjære Gamle, paa din Fødselsdag; idag fylder du 41 Aar. Jeg seer endnu saa tydeligt, hvor din Moder skjævede til dig, da du blev født. Du har ikke gjort mig andet end Glæde de mange Aar. Gid det maatte forundes mig, inden jeg lukker mine Øine, at see din og Niels Christians Fremtid nogenlunde betrygget, og gid I maa faa ret megen Glæde af Eders Børn.

Jeg har en Gave til dig fra Sofie, stor 100 Kroner. Den skal anvendes som en Afbetaling paa et Fortepiano, eller som Leie af et Instrument. Til Juni Termin skal jeg sende dig Beløbet med en Vexel. Det vilde jo være mig meget kjært, om jeg kunde have forøget Summen, men da jeg skylder i Banken 1200 Kr. og i Paris 720 fr., saa vil det vanskelig lade sig gjøre. Hvis jeg lever saa længe, haaber jeg adaare at kunne sende dig mindst et ligesaa stort Beløb.

Igaar havde vi Selskab: Frederiksen¹ 3, Vesterby,² Listov³ (Fruen ikke rask), Kapellan Petersen⁴ (Fruen venter sig snart), Adjunctinde Neergaard (Manden syg), Overlærer Nielsens 2, Skovkasserer Høier 2. Det var ret fornøieligt. Det var det første Selskab iaar. Det gik paa eengang op for Emmy og mig, at det ikke gik an, aldeles ikke at se Nogen.

Johannes er atter sengeliggende, han ligger paa fjerde Dag; jeg veed virkelig ikke, hvad det skal blive til med den Stakkels Dreng. Emmy vil jo faa en stor Lettelse, naar Karen kommer herover. Jeg er jo i Spænding med Hensyn til den forestaaende store Begivenhed,⁵ — Louise er jo ikke stærk, dels med Hensyn til om Bache faaer Reisetilladelse. Nous verrons!

Igaar havde jeg et meget net Brev fra Prinds Hans med Tak for »den stille Magt« og med Antydning af, at der var andre Udveie end den af mig foreslaaede, men hvad det var for andre Udveie, det antydede han ikke. Godt Nat, min Gamle! Drømmer du aldrig om Bispegaarden?

20. April. Dette er det 12te Brev, men jeg har vist ikke numere[re]t de to sidste Breve. Idag fik jeg Brev dateret 1. April. Det er jo rigtignok fornøieligt, at det gaaer Ditlev saa godt, og at Johan er saa glad derover. Fortæl mig lidt om Marie, jeg bliver altid glad ved at tænke paa hende.

I Søndag[s] var jeg henne og høre Dahlerup⁶ konfirmere. Hans Stemme er temmelig svag, han begynder jo at blive noget gammel. Men det var mig dog en stor Fornøjelse at overvære Konfirmationen. Clausen, der har været gift med Dahlerups afdøde Datter, vil begynde at studere, tage theologisk Attestats og blive Præst, han er over 40. Det kan man kalde Lyst til at [blive] Præst!

Jeg har nu ordnet det historiske Materiale for de første ni hundrede Aar. Nu skal jeg til at tage fat paa Begyndelsen af Bogen og skrive en Indledning, for at Trykningen snart kan begynde. Det er endnu ikke afgjort, om Bogen skal trykkes her eller i Kjøbenhavn. Johannes har været oppe nogle Timer idag; jeg er lidt forkjølet, men det er da næsten alle Mennesker. — Emmy takker for Brevet, skriver om otte Dage. Kjærlig Hilsen til N. C. og Børnene fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Rim. N. J. Frederiksen, Ejer af Steensgaard og Forpagter af Fuglsang, med Hustru og Datteren Elisabeth Kirstine F. ² Uvist hvem. ³ Se Note 2 til udateret Brev fra 1872. ⁴ Se Note 7 til Brev af 9/4 1882. ⁵ En forestaaende Fødsel, se Brev af 5/5 1882. ⁶ Christian Georg Dahlerup (1807—88), Spr. i Ø. Ulslev-Godsted 1835—86.

Nykjøbing p. F., den 5. Mai 1882.

Kjære Adda!

Tankerne ere i denne Tid stærkt optagne. Iaften skal jeg ud paa Visitats; jeg skal til Horslunde til Pastor Anger.¹ Trykningen af Bogen: »Den femte Bøn og dens Liv i Kirken« er begyndt. Jeg har to store Huller, et ved Slutningen, det kan jo vente; men det andet kommer, naar omtrent 3 Ark ere trykte, og det skulde da fyldes snarest muligt. Et af de Spørgsmaal, der har interesseret mig meget levende, er: Hvorledes stiller den femte Bøn sig til den sidste hedske Tid. For at besvare det Spørgsmaal har jeg studeret Seneca, har læst hans Værker og er næsten færdig med Bearbejdelsen.² Jeg er derfor kjed over, at jeg maa tage bort paa Visitats iaften. Hertil kommer, at det er i Værk, at komme med en Opfordring til mig om at stille mig i Middelfart som B. Christensens³ Efterfølger. Jeg har svaret Kaptain Claudius Madsen, Redaktør af Middelfart Avis, at jeg var villig til at stille mig, om der kom en Opfordring fra et tilstrækkelig stort Antal Vælgere. Vel vilde jeg helst ikke faa nogen Opfordring, men dog er det ogsaa flaut ikke at faa den. Saa kan

jeg ikke andet end nu og da at tænke: Mon der skulde komme en Opfordring? Saa kan du, min kjære Gamle, se, at jeg har nok om Ørene. Men naar jeg nu i Aften stiger ind i Jernbanevognen, saa siger jeg Farvel til alle Tanker paa Seneca og Middelfart og tænker kun paa, hvad jeg skal sige fjerde Søndag efter Paaske i Horslunde Kirke.

Forsaavidt jeg ikke faaer nærmere Ordre fra dig, sætter jeg de 100 Kroner i en Sparekassebog, lydende paa dit Navn. De staa selvfølgelig til din Ordre og ville komme, naar du kalder. Du kunde dog gjerne udtale dig noget vidtløftigere om Fortepiano-Spørgsmaalet. Siig mig Prisen paa et godt Fortepiano? Hvad vilde Leien være for et saadant? Helene Bauer, født Tesdorpf, er død. Da hun led af Epilepsi og ei kunde helbredes, og da der var al Udsigt til, at hun efterhaanden vilde blive fuldstændig afsindig, saa var det jo godt, at hun fik en Ende paa sine Lidelser. Jeg holdt meget af hende; hun var saa troskyldig, ærlig og elskelig. . Det er saa underligt at se de Unge gaa bort. Først forlod Lolly os, nu Helene Bauer. Fra Feveile har jeg faaet en Opfordring til at lade mig indtegne som den lille Piges Fadder. Jeg har svaret Ja, thi Lolly er jo den Lilles Moder. Underligt nok har han ikke underrettet mig om, hvad Barnet skal hedde. Jeg vil skrive til ham derom, thi hendes Navn skal jo staa paa den Kniv, Ske og Gaffel, som jeg har i Sinde at forære hende. Provst Petersen,⁴ før Præst i Nakskov, Provst Paulsen,⁵ før Præst i Thorkildstrup, ere begge døde, saa Du kan se, at det ikke alene er de Unge, der dø herovre. En af Petersens Døttre vilde gjerne ind paa Klosteret. Det vilde vist passe hende fortræffeligt, om hun kunde komme ind paa den Filial af Klosteret, der bliver bygget i Nakskov. Jeg skal gjøre, hvad jeg formaaer, for at hun kan faa sit Ønske opfyldt.

Johannes ligger atter idag — Store Bededag; men vi haabe, at han bliver saa rask, at han kan gaa i Skole imorgen.

Emmy er ikke rigtig rask i denne Tid. Hun siger, at hun er foraarstræt, har af og til ondt i Ryggen, men har dog ikke ligget. Jeg har været noget forkjølet, men er nu næsten rask, og haaber at komme uskadt gennem Visitatsen. Jeg visiterer Mai, Juni og Juli, men kun et Par Dage om Ugen.

Den store Begivenhed er, at Louise har faaet en stor Pige (9½ Pund) og befinder sig nogenlunde, og at Bache ikke har faaet Reise-tilladelse, og at altsaa hverken han eller Louise eller Børnene komme

herover. Sorgen over det Sidste fortrængtes næsten af Glæden over det Første; men efterhaanden kan jeg jo nok mærke, at det gaer mig nær, at jeg ikke faaer dem at se iaar. Karen kommer da.

Paa Mandag kommer Hugo Luckner⁶ hertil fra Marienborg. Han har været i Syden i Vinter; er for svag til at være Militær; skal 1. Oktbr. ind paa den polytekniske Anstalt i Zürich, og skal her have Undervisning i Mathematik og Kemi. Vort Tilbud om at tage imod ham har vundet stor Paaskjønnelse hos ham, hans Moder og Bedsteforældre. Bring Niels Christian, Ditlev, Johan og Marie kjærlige Hilsner og hav det selv rigtig godt, min kjære gamle Pige.

Venlig Hilsen fra Emmy.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Edvard Julius Anger (1813–95), Spr. i Horslunde-Nordlunde 1868–85. ² Jvf. Nyholm, S. 442. ³ Balthazar Christensen (1802–82), Overrettsprokurator, Politiker, en ledende Skikkelse indenfor Bondevenneselskabet 1848–58; 1866–73 Folketingsmedlem for Frederikskredsens, fra 1875 til sin Død for Middelfartkredsens. ⁴ Christian Severin Petersen (1804–82), Spr. i Nakskov 1852–80. ⁵ Carl Ludvig Poulsen (1806–82), Spr. i Torkildstrup og Lillebrænde 1863–80. ⁶ Bispinde Monrads Søstersøn.

Nykjøbing p. F., den 19. Mai 1882.

Kjære Adda!

Dit Brev kom for to Timer siden, det af 4de Mai; og det er altid behageligt at faa Brev, før man skriver. Jeg har Lethed ved at sætte mig ind i dit Liv paa Grund af mit Liv i Ny-Zealand. Der maatte vi jo ogsaa hjælpes ad for at faa Husvæsnet besørget. Europæerne grue jo og finde det forfærdeligt, naar de hører noget Saadant, og finde, at de maa have det meget usselt, men af Erfaring veed jeg, at selv et saadant Liv kan have noget eiendommeligt fortryllende. Hvor glæder det mig ikke at tænke paa Louises og min Aalefangst.

Dagens store Nyhed er, at jeg er blevet valgt ind i Folkethinget den 16. April i Middelfart. Jeg stillede mig efter Opfordring fra en Del af Vælgerne. Først opfordrede man mig til at stille mig som en Modstander af Provisoriet og Estrups indre Politik. Herpaa svarede jeg, at jeg ikke kunde stille mig efter denne Opfordring, og at jeg kun kunde have stillet mig enten uden Betingelse eller med den Betingelse, at jeg var min Fortid tro. Jeg fik det Svar, at man

ikke vilde slippe mig. Jeg blev støttet af de Radikale, og modarbejdet af de Moderate. Berg¹ gav Møde. Jens Busk,² der er en mærkelig begavet Mand, var meget virksom paa Valgmøderne før Valget. Jeg mødte først Dagen før Valgdagen. Paa Landet var Stemningen delt; jeg og Thomsen³ havde hver c. 500 Stemmer; men da Middelfart gav mig sine 250 Stemmer, saa blev jeg valgt. Dagbladet finder mit Valg ligegyldigt for Thingets Vedkommende, men beklager det for min Skyld. Mine Forventninger ville blive skuffede. — Jeg morede mig kosteligt ved Valgmødet. Alt løb saa fredeligt af. Jeg traf den Aftale med Thomsen inden Valget, at den besejrede skulde udbringe Seirherrens Skaal. 15 Bladreferenter, en Mængde Mennesker, ogsaa fra Jylland, var strømmet sammen. Jeg morede mig i Grunden kosteligt (Bis).

Nu er jeg blevet forstyrret af Haarskjæderen. Toget kommer. Jeg [skal] til Vestenskov. Jeg finder næsten alle mine Tanker hos Fædrene. Først ærgrede, nu glæder det mig. Lev vel, min kjære Gamle! Hils Niels Christian og Børnene fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Christen Poulsen Berg (1829—91), Politiker; tog Lærereksamen (med Udmærkelse) 1850, Lærer ved Kolding Borgerskole 1852—61; derefter paa Bogø, hvor han oprettede en Navigationsskole og en stor Realskole; fra 1865 til sin Død valgt til Folketinget i Koldingkredsen; sluttede sig til »det nationale Venstre«, men samarbejdede med I. A. Hansens bondevenlige Venstregruppe; fra 1881 ivrig Talsmand for »Visnepolitikken« i sin Kamp for at faa gennemført »Folketingsparlamentarismen«. ² Jens Andersen Busk (1845—1908), Medlem af Folketinget, valgt i Ribekredsen fra 1876 til 1906, da han ikke mere vilde lade sig opstille; Tilhænger af det forenede Venstre, men fulgte Hørup, da dennes og Bergs Veje skiltes 1883; havde størst Betydning som Agitator, da han var i Besiddelse af stor Veltalenhed. ³ Lærer Thomsen, Monrads Modkandidat.

Nykjøbing p. F., den 9. Juni 1882.

Kjære Gamle!

Jeg har faaet dine to Breve fra 21. og 22. Mai. Det Sidste kom netop som jeg vilde sætte mig for at skrive til dig. Om en Time skal jeg afsted med Jernbanen. Jeg skal til Taars for at visitere. Da der kun er to Skoler i Pastoratet, haaber jeg at komme hjem Søndag Aften. Trykningen af min Bog skrider rask fremad; men jeg seer nu, at jeg har saa meget færdigt, at jeg med Lethed kan holde den Stangen.

Lille Johannes lader til at befinde sig vel i Kjøbenhavn og have godt af Kuren. Gid han maatte blive rask! Hugo Luckner¹ gaar hver Dag til Struckmann og indlaander Luft ved et kunstigt Tryk. Hans Helbred har bedret sig mærkværdigt hurtigt til Struckmanns, vor og hans egen store Glæde. Struckmann er dog virkelig en dygtig Læge. Hugo er flittig, føler sig ganske hjemme ligesom Lolly; det er os en stor Glæde og Opmuntring at have ham. Vi er derfor næsten lidt flau over, at det har fundet en saa stor Paaskjønnelse saavel i Pløen som paa Marienborg, at vi vilde have ham i Huset. Jeg er meget tilfreds med, at Tutein af sig selv tilbød sig at betale Udgifterne til hans Klæder og Informationer. Det vilde ikke have været saa lille en Udgift. Paa Torsdag ventes Fru Tutein med Emmys Søsterdatter. Noget senere den 28. Juni kommer Gunde.² Og saa først i Juli kommer Louise med Børnene og Karen. Bache kommer i Begyndelsen af næste Aar. Det blev da den endelige Bestemmelse. Jeg troer ikke, at Ida³ har det godt hos Maars.⁴ Jeg fik ved mit Besøg i Middelfart det Indtryk, at Fruen ikke kan udstaa hende. Ida har jo et mærkeligt Instinct til at kunne finde paa Ord, der saarer dybt. Ida bemærkede i Fruens Nærværelse, at hun (Fruen) havde slaet hende tilblods med en Ridepisk. Fruen svarede, at det havde været nødvendigt for at faa hende til at spise. Ida er meget uvenlig og lader i vaagen Tilstand Alt gaa i Sengen. Maar forekom mig meget ubetydelig. Jeg har skrevet Alt til Otto [Petersen, Læge], og han har lovet at tage over og undersøge Sagen.

Jeg har sendt de 100 Kroner til Carl (?),⁵ og du faaer aarlig det samme Beløb af mig til Hjælp enten tilleie eller Kjøb af et Forte-piano. Overlevelsensrenten opretholder jeg, derunder Bidraget til Professorernes Enkekasse.

Hvad du skriver om Johan har bedrøvet mig meget. Se dog, om du ikke kunde faa ham til at fastholde Bønnen og Troen paa Kristus som Menneskeslægtens Forløser og Lærer. Siig ham, at det ikke vilde have været mig muligt at slippe gennem Verden og bevare Sjælens Fred og Glæde, hvis jeg ei havde havt Kristus, og at jeg ikke for Alt i Verden vilde slippe Troen paa ham. — Pas paa, at du ikke selv kommer i for stærk Bevægelse ved Livets smaa Ubehageligheder og Smaabryderier. Venlig Hilsen fra Emmy og til Niels Christian, Ditlev, Johan, Marie fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Se Note 6, S. 289. 2 Rim. Adelgunde Tutein, Fru Emmy Monrads Søster, gift med Greve L. F. A. Luckner, jvf. Note 8 til Brev af 28/1 1881. 3 Ida Verliin, Fru Julie Winthers Datter i hendes første Ægteskab. 4 Læge, hos hvem ovennævnte Ida var i Pleje. 5 Uvist hvem.

Nykjøbing p. F., den 23. Juni 1882.

Kjære Viggo!

Hvad er Grunden til, at jeg i saa lang Tid ikke har skrevet til dig? Jeg kunde [jo] sige, at jeg har været optaget af saa mange forskellige Forretninger, at jeg har haft megen liden Tid til Brevskrivning, og naar jeg sagde saa, var det Sandhed. Men naar jeg prøver mig selv, er den egentlige Grund dog den, at jeg ikke har haft Lyst. Og hvorfor har jeg ikke haft Lyst? Fordi du ikke har opfyldt mit Ønske og min Bøn at give mig ren og klar Besked om Johannes. At der var noget i Veien, derom er jeg overbevist, men hvad det er, det kan jeg ikke faa at vide. Saa laaer Fantasien frit Spillerum og udmaler sig det Værste. Du gjør derfor i Virkeligheden hverken ham eller mig nogen Tjeneste ved at tie. Dette nødes jeg til at sige, uagtet jeg er forvisset om, at din Taushed er begrundet i en ædel Følelse. Du vil hverken skade ham eller bedrøve mig. Men din Taushed skader i Virkeligheden ham og bedrøver mig mere end en ligefrem aaben Fortælling om, hvad der er passeret. Det er, som om de 275 £ vare sunkne i Jorden. Hvor ere de blevne af, hvad ere de brugte til. Det første Brev, som Johannes skrev efter Modtagelsen af Pengene, var jo meget fornøiet. Kun stødte det mig, at han skrev, at han nok vilde høre dit Raad, men at han vilde gaa efter sit eget Hoved. I det Brev, hvormed jeg sendte ham Pengene, havde jeg paalagt ham, at han skulde raadføre sig med dig, men dette Paalæg synes han ikke at have lagt stor Vægt paa. Det næste Brev var ligesaa gnavent, misfornøiet og fortrædeligt, som hans Breve pleie at være. Jeg anmodede ham derpaa om at give mig en Beretning om, hvad han havde udført for de 275 £. Siden den Tid skriver han ikke mere til mig og vor Correspondance er saaledes ophørt. Jeg nødes derfor [til] at gjentage min Bøn til dig om at give mig ren og klar Besked.

Dine Ytringer angaaende Oprettelsen af et Konsulat i Wellington ere af mig sendte til Udenrigsministeriet, men jeg har ikke senere hørt Noget fra samme Ministerium. Forsaavidt der ikke maatte være

kommet Besked til Toxværd, skal jeg, naar jeg kommer til Kjøbenhavn, søge nærmere Underretning.

Hvad Sønnen Johannes angaaer, da veed du jo alt, at vi paa Grund af idelig tilbagevendende asthmatiske Anfald have været nødt til at sende ham til Kjøbenhavn efter Lægens Ordre, for at han kunde undergaa en Luftklokke-Kur. Han faaer to Timers privat Undervisning daglig. Det lader til, at Kuren bekommer ham vel. Fanny Wiehes Breve ere fulde af Lovtaler over ham; han er glad og lykkelig. Vi haabe i August at faa ham optagen i Latinskolens Forberedelsesklasse. Naar vi til Efteraaret tage til Kjøbenhavn, er det vor Agt at sætte ham i Huset hos en Fru Jespersen, hvis Søn er hans Omgangsvæn. Hans Breve til Emmy ere pudsigt lakoniske. Jeg har i Sinde at give ham nogen Veiledning i den ædle Brevskriverkunst ved at lade ham skrive nogle Stile. Iøvrigt har den lille Fyr et fint dannet Væsen. Siig til Olga, at hendes Søn Johannes er en lyslevende Gjendrivelse af hendes og Marie Monrads Tale om og Frygt for, at Børnene under de ny-zealandske Forhold maatte blive raa og uopdragne. Al sand Dannelselse hviler paa Guds frygt og Sædelighed.

Jeg visiterer i denne og næste Maaned en to, tre Dage om Ugen. Jeg begyndte i Mai. En Bog om den femte Bøn i Fadervor og dens Liv i Kirken lægger Beslag paa al den Tid, Forretninger levne mig. Det bliver en stor Bog. Der er alt trykt 8 Ark. Til den historiske Fremstilling i det 13.—15. Aarhundrede — jeg gaaer ikke længere end til Luther — er Manuskriptet endnu ikke helt færdigt.

Jeg er da i Middelfart blevet valgt til Rigsdagsmand. Om det vil lykkes mig at gennemføre en og anden for Landet nyttig Foranstaltning, veed jeg ikke. Jeg skal gjøre mit Bedste; jeg troer ogsaa, at Venstre begynder at indse, at det kun ved en positiv Virksomhed kan gjøre sig regierungsfähig.

Louise med tre Børn og Karen ere afreiste fra St. Thomas; vi vente dem hertil først i Juli. Saa vil der komme nyt Liv i Bispegården. Emmy og jeg ere saa sammenvoxede, at jeg er forvisset om, at hun ikke vil føle Besvær over disse mange Gjæster, men kun Glæde.

Emmy sender en venlig Hilsen; bring Olga og Børnene en ditto fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

Kjære Gamle!

Disse Dage ere for mig Forventningens Dage. Jeg sidder og venter. Jeg venter Louise og hendes Børn og Karen. Hver Dag kan der komme Brev om, at nu ere de komne til England. Dernæst venter jeg paa en Kasse med Bøger fra Kongens Bibliothek. Den 23. sendte jeg Kassen ind med de læste Bøger. Endelig venter jeg paa Correctur fra Bogtrykkeren. Der skulde trykkes to Ark, men der trykkes ikke stort mere end eet Ark om Ugen. Og saa er det et Spørgsmaal, om jeg kan blive færdig til 1. Oktober. Tirsdag den 4. Juli skal jeg have Bispeexamen. Dermed har jeg været sysselsat igaar og idag. Jeg har gjort Udkast til min Tale, affattet de Spørgsmaal, der skulle besvares af Ordinanderne ved Bispeexamen, skrevet Indbydelser til Gjæsterne, der ønskes til Middag efter endt Bispeexamen. Jeg har saaledes ikke manglet Beskjæftigelse. Det er for Tiden meget varmt, 16° i dette Øieblik, da Klokken er ti. Høhøsten er nu i fuld Gang. Jorden bugner under Velsignelsen. Naar det nu blot altsammen var vel i Hus. Aaret lader til at blive et sjældent rigt Aar, og Landmanden kan trænge til det; 1881 var knapt.

29. Juni. Det er, kjære Gamle, pudsigt nok, at alle mine tre Forventninger bleve fyldestgjorte igaar. Korrekturen kom, Kassen kom fra Kongens Bibliothek, fyldt med deilige store Bøger. Endelig kom der Brev fra Louise, at de alle vare ankomne i god Behold til England; og befandt sig vel. Nu kunne vi vente dem hver Dag. Desværre maa jeg tage ud paa Visitats Fredag Aften, og kommer først hjem Søndag Aften, saa det ikke er sagt, at jeg er hjemme, naar de komme. Men, hvor der vil blive et Mudder i Bispegaarden!

Jeg fik igaar et Telegram fra Henry¹ om, at han selv havde faaet telegrafisk Underretning om, at hans Søster Ida² var død af et Hjertetilfælde efter at have været syg i to Dage. Min første Tanke ved at faa denne Meddelelse var: »gid hun ikke maa være gaaet bort i Fortvivlelse«. Hun var jo ingenlunde tilfreds med sit Opholdssted, og jeg kan ikke nægte, at jeg troer, at hun havde Grund til at være misfornøiet. Jeg kunde jo ikke gjøre andet end meddele hendes Værges min Opfattelse, og det har jeg gjort, jeg har skrevet til Otto Petersen, og han lovede at tage over og undersøge Forholdene. Fred med hendes Sjæl, det Stakkels Barn!

Professor Paludan-Müller er ogsaa død efter faa Dages Sygdom.³ Jeg troer, at det gaaer godt med Døttrenes Skole, men de ville jo

nok savne deres Fader. Hvor var han en storslaet, fortræffelig Mand! Saaledes gaaer den ene bort efter den anden. — Det er derfor kjært at se gamle Venner, og denne Glæde faaer jeg idag, da Dorph⁴ kommer med sin Kone. Glæden er jo kortvarig, thi de tage allerede bort med Middagstoget, og det vilde da heller ikke komme mig til Gode, om de bleve længere, thi imorgen Aften skal jeg til Vaalse. Det var egentlig min Bestemmelse først at tage afsted Lørdag Morgen, men Erfaringen har lært mig, at jeg ikke er rigtig arbejdsdygtig den Dag, jeg har reist om Morgenen.

Apotheker Lassens yngste Datter er død, ligesaa Fru Christensen, Pastor Christensens Moder. Christensen⁵ har slaaet op med Rosa Kofoed-Hansen. Jeg tør jo ikke dømmes Handlingen, navnlig da Rosas Moder giver hende Hovedskylden, men hvor klæder det dog en Præst ilde at bryde sit Ord og hæve en Forlovelse! Fru Heiberg-Jørgensen⁶ bliver ved at skrante, hvorimod Datteren er rask. — Jeg begynder nu at længes efter lille Johannes. Det lader til at gaa fremad med hans Helbred, og forsaa vidt vides, har han ikke haft et eneste astmatisk Anfald under sit Ophold i Kjøbenhavn.

Dine Efterretninger om det aandelige Liv i Amerika gjøre det Indtryk paa mig, at det er noget uroligt, stormfuldt, bevæget. Under saadanne Forhold maa man passe paa ikke at modtage for stærke Indtryk, ikke at lade sig for meget paavirke, men indtage en rolig, iagttagende Holdning. Gjør man det ikke, tabes let Freden i Hjertet. At Marcus har staaet i nøie Forhold til Peter, og at hans Evangelium er skrevet, vel ikke efter hans Diktat, men under hans Indflydelse, og at Johannes har kjendt de Andres Evangelium, og derfor forbigaaet Meget, der fandtes hos dem, er en almindelig theologisk Mening.

Venlig Hilsen til N. C. og Børnene

fra din hengivne Fader

P. S. Kjærlig Hilsen fra Emmy.

D. G. Monrad

R. A.

¹ Henry Verliin, Søn af Chr. Verliin og Julie, f. Lütthans (seneve Chr. Winthers Hustru). ² Ida, Søster til Henry Verliin. ³ Prof. Caspar Peter Paludan-Müller, døde 1/6 1882. ⁴ Hans Peter Coster Dorph (1810–91), Spr. i Ø. Egesborg 1844–88, g. m. Frederikke Marie, f. Aagaard, Datter af Godsejer Aagaard, Iselingen. ⁵ Hans Peter Christian Christensen, pers. Kap. i Toreby 1878; i Rødby-Ringsebølle 1880; blev 15/6 1883 gift med Stiftsprovst H. P. Kofoed-Hansens Datter Rosalie (Rosa) Thusnelda Kofoed-Hansen, saa det skilte har atter bøjlet sig sammen! ⁶ Fru Thomasine Elisabeth Johanne Heiberg-Jørgensen, f. Koch, var Enke efter Spr. i N. Vedby-N. Alslev, Stiftsprovst P. A. Heiberg-Jørgensen (1800–60).

Kjære Gamle!

Jeg har rigtig faaet dit Brev, hvori Du underretter mig om, at Du endelig har opnaaet at faa et Fortepiano til Leie. Jeg haaber, at det nu er kommet i god Stemning, og at det skjænker baade dig og Marie mange gode Stunder. Jeg veed jo, hvor stor Glæde Du har af et Instrument, og det har derfor været mig saa underligt fattigt at tænke mig dig berøvet samme. Hver Juni Termin bidrage vi 100 Kroner til Leien, og faaer henvend den Tid Underretning fra dig om hvor de skulle betales.

Her er nu Aftensangen atter kommet i Gang. Det er en stor Glæde for mig. De to sidste Aftener har vi sunget min Yndlingspsalme Nr. 470: »Bryd frem mit Hjertes Trang at lindre«. Louise har ført an; Folkene have været tilstede. Louise, Karen, de tre Børn med sort Barnepige ere alle lykkelig og vel ankomne fra St. Thomas. I Southampton bleve de forsinkede nogle Dage paa Grund af det yngste Barns stærke Forkjølelse. Da de kom, vare de noget trætte paa Grund af den lange Reises Besværligheder, men nu ere de all right. Kun Karen har ondt ved at blive af med sin Snue. I Emily² er der en underlig trodsig, u lydlig Natur forbundet med en ikke ringe Opvakthed. Struckmann siger, at det er creolsk. Ditlev³ er altid, navnlig i Karens Breve blevet høiligt berømt som et Dydsmønster, men selv hun maa dog nu indrømme, at han tager alt for meget efter den ældre Søsters Exempel. Da nu ingen af mine Børn nogensinde har været ligefrem ulydige og trodsige, saa er dette ulydige trodsige Væsen mig fremmed og paafaldende. De smaa Stakler ville faa meget at kjæmpe med. Jeg troer ikke, at der er nogen Feil i Opdragelsen. Det er, som Struckmann siger, det creolske, rask rullende Blod. At det er mine egne kjære Børnebørn, som jeg holder meget af, det behøver jeg da ikke at tilføie.

Emmy er for Øieblikket i Kjøbenhavn; hun reiste iforgaars, komer hjem til Morgen. Det lader til, at hun leier to Leiligheder paa Vandkonsten, 1ste og 2den Sal; saa faaer Louise og Karen den ene; men iøvrigt vedbliver det selvfølgelig at være een Husholdning.

Emmy er en god og sød Bedstemoder; men undertiden trænger hun rigtignok til fuldkommen Ro, navnlig naar hun har sine Rygsmerter. — Jeg sagde igaar ved Bordet, at det forekom mig, at det var saa længe siden, at Emmy var reist. Da udbrød Hugo Luckner: »Det er akkurat som Bedstefader. Nei, hvor han længtes, da Bedste-

moder var nogle Dage i Kjøbenhavn. Det var formelig latterligt!« Derpaa fulgte en lang Beskrivelse af Bedstefaderens Længsel. Han fandt den latterlig; jeg finder den skjøn. Det Skind veed ikke, at Livets største Glæde er at have En, som man virkelig holder af.

Jeg glæder mig paa Karens og Louises Vegne over Opholdet i Kjøbenhavn. Det vil være oplivende for dem begge. Jeg har aftalt med Karen, at hun skal have Undervisning i Fransk og Musik.

Eftermiddag.

Det var en drøi Formiddag. Kl. 10 Dimisprædiken og kateketisk Prøve af Kynde; han fik to Lauder. Pastor Glahn i Storeheddinge vilde gjerne have ham til Kapellan p. l. Kl. 12 paa Latinskolen. Da jeg kom hjem Kl. 1½, var der Korrektur til mig. Men nu har jeg sovet til Middag. Elisabeth Frederiksen⁴ har spist her; Karen er blevet inviteret til at være hendes tolvte Brudepige. Brylluppet skal staa om fjorten Dage.

Lev vel, kjære Gamle. Et Brev er kommet — fra Ditlev — til Emmy med amerikansk Poststempel. Det er sendt til Kjøbenhavn. Hils N. C. og Børnene fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Indhold, Blakket og Skriften tyder paa, at Aarstallet 1883 er en Fejlskrift for 1882; den i Brevet omtalte cand. theol. Kynde, udnævnt til Kap. pro loco i Storeheddinge, blev ordineret 11/10 1882. ² Louise og Otto Baches Datter. ³ Ditlev, deres Søn. ⁴ Elisabeth Kirstine Frederiksen, f. 4/9 1858, Datter af N. J. Frederiksen, Ejer af Steensgaard og Forpagter paa Fuglsang.

Nykjøbing p. F., den 4. Aug. 1882.

Kjære Gamle!

Det er længe siden, at jeg har skrevet til dig, saa at jeg formelig længes efter at komme til det. Nu er da Visitatserne endte. Dette Arbejde har, hvor kjært det end er mig, været mig iaar noget mere besværligt end ellers. Navnlig har det været Tilfældet med Visitatserne i Skolen. Næste Aar skal jeg se at tage det noget lempeligere. Hvad der generer mig noget er, at jeg har faaet den gyldne Aar[e].¹ Da jeg klagede min Nød til Provst Koch (junior),² udbrød han: Ikke andet, den Sygdom kjender jeg godt. Samme Svar fik jeg hos Pastor Haar,³ da jeg fornyede min Klage til ham. Det var virkelig beroligende at faa at vide, at Ondet var saa almindeligt. Nægte kan jeg

imidlertid ikke, at jeg ikke tænker med Glæde paa at tage til Kjøbenhavn om otte Uger, og sikkert er det, at jeg ikke lader mig vælge paa Ny, naar de to Aar er forbi.

Med min Bog skrider det rask fremad. Der er nu trykt 17 Ark; men den bliver næppe færdig inden 1. Oktober. Jeg har i denne Tid den Sorg, at man beholder min Kasse paa Kongens Bibliothek og ikke sender den tilbage med Bøger. Nu har de havt den over otte Dage.

Med Emmys Befindende er jeg ikke tilfreds; hun lider saa at sige stadig af Rygsmerter. To Gange har hun staaet i Begreb med at reise til Marienborg, og to Gange har hun opgivet Reisen. Hendes Onde staaer uden Tvivl i Forbindelse med Overgangstiden. Jeg haaber, at hun vil være helt rask inden 1. Oktbr. Leilighed, en meubleret, er leiet. Vi faae Kost paa Stedet 5: Middagsmad. Jørgensen medtages. Jomfru og Piger afskediges, Præsten Petersen⁴ boer i Vinter i Bispegaarden.

Struckmann har erklæret, at de klimatiske Forhold i Bispegaarden ikke konvenere Johannes og har bestemt tilraadet at lade ham bo i Kjøbenhavn, hvor han befandt sig overmaade vel. Jeg har derfor spurgt Fanny,⁵ om hun vil og kan have ham mod sædvanemæssig Betaling. Da hendes Broder imidlertid ikke er hjemme, saa har hun ikke kunnet give mig endelig Besked. Jeg havde først tænkt paa at sætte Johannes i Hauchs Skole, men har efter Fannys Raad besluttet at sætte ham i Schne[e]kloths Skole. Der gaaer hendes yngste Søn, og der stilles der ikke saa store Fordringer til Børnene som hos Hauch.

Det forekommer mig, at Louise er stærkere. Det er en overmaade stor Glæde at leve sammen med Louise, Karen og Børnene. Min Navne [Ditlev],⁶ har erobret alle ved sin Elskværdighed. Den ældste Pige føler Emmy sig særlig tiltalt af, Samlivet er saaledes let og behageligt. Negerinden finder, at det er forskrækkelig koldt og synes at lide af Hjemve. Louise begynder at tænke paa at sende hende tilbage til St. Thomas. Det er mig en stor Glæde, at den ved din Afreise uddøde Aftensang atter er kommet i Gang.

Det lader til, at Hugo Luckner nu har besluttet at se at komme ind i den danske Armé, hvis det kan lade sig gjøre. Han er for Tiden paa Marienborg. Fru Benzons yngste Søn Wilhelm⁷ er blevet forlovet med en Frøken Truelsen, saaledes troer jeg, at hun hedder.

Stakkels Johan!⁸ Det var dog en kjedelig Historie med de Penge, og hvor vil han ærgre sig over det! Efter mit Skjøn er Johan aaben-

bart anlagt til Studier. Ditlev vil blive en dygtig Forretningsmand. Gid Johan atter maatte kunne finde den Tro, som han for Tiden synes at have lidt Skibbrud paa.

Læsningen med Neergaard er gaaet i Staa. Fuglsang er fuld af Fremmede; det lader imidlertid til, at Neergaard har i Sinde atter at begynde.

Kjærlig Hilsen til Niels Christian, Ditlev, Johan, Marie! Og til dem og dig fra Emmy og Louise.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Hæmorrhoider. ² Provst Hans Ludvig Schielderup Parelius Koch, se Note 2 til Brev af 24/9 1871. ³ Se Note 3 til udateret Brev fra ca. 19/4 1871. ⁴ Se Note 7 til Brev af 9/4 1882. ⁵ Fanny Petersen, Datter af Overlærer ved Metropolitanskolen, Prof. C. L. Petersen og Hustru, Thora, f. Lütthans, gift 18/5 1865 med Skuespiller, Operasanger *Johan* Henrik Wiehe (1830—77). ⁶ Louise og Otto Baches Søn. ⁷ Rim. Søn af Vicekonsul, Købmand Edward Bentzon og Hustru. Jvf. Note 2. S. 114. ⁸ Adda og N. C. F.'s næstældste Søn.

Nykjøbing p. F., den 16. Aug. 1882.

Kjære Gamle!

Jeg glæder mig over endelig at være ankommen i god Behold til Madison.¹ Du maa leve lidt med Busten. Naar Du har levet med den i længere Tid, saa maa du atter lade mig vide, hvorledes den behager dig.

Igaarftes kjørte Louise, Karen, Hugo Luckner, Johannes Monrad, Michael Wiehe og jeg til Fuglsang, hvor vi overværede Opførelsen af to smaa Stykker, hvori Familien Ahlefeldt² havde Hovedrollerne. Vi morede os allesammen godt. Fortrinligst var maaske Fru Hornemann som Pernille. Det hele var uden Tvivl et Paafund af Grevinde Ahlefeldt² for paa en passende Maade at more sine Børn i Ferien. Emmy var ikke med, thi hendes Ryg har i den senere Tid gjort Indsigelse mod Kjøreture. Elise Stampe,³ der kom igaar fra Nysø, havde heller ikke Lyst til at tage med. Louise, Johannes og jeg kjørte hjem 9½; derimod blev Karen, Michael og Hugo, til Festen var forbi. De laa om Natten paa Fuglsang.

18. Aug.

Johannes [jun.] gjør os jo paa Grund af sit svagelige Helbred en Del Bryderier. Struckmann mente, at et Ophold i Kjøbenhavn var ham mere tjenligt end det her. Jeg skrev til Fanny, og hun var villig

til at tage imod ham og fik ogsaa Otto Petersens [Lægens] Samtykke. Da imidlertid Johannes's Befindende i den senere Tid har været ret godt, og da han efterhaanden vilde blive os fremmed, ved kun at være vor Feriegjæst, saa have vi dog besluttet efter fornyet Raadslutning, nei Raadslagning med Struckmann, at lade ham blive her. Naar vi tage til Kjøbenhavn ved Oktobermaaneds Begyndelse, kommer han i Huset hos Fru Jespersen, hvor der er en jævnaldrende Ven. Imorgen skal han prøves, og vi haabe, at han bliver optaget i Latinskolens Forberedelsesklasse. Hans Ophold i Kjøbenhavn har jo sat ham noget tilbage. — Listov⁴ er for Tiden fraværende. Han er med Kone i Carlsbad, hvor han bruger en Brøndkur mod Leversyge. Det lader til, at han befinder sig bedre. — Fru Heiberg-Jørgensen,⁵ der har været temmelig langvarig syg, begynder nu at gaa ud. Hugo Luckner tager til Kjøbenhavn første September for at forberede sig til at tage Optagelsesexamen ved den polytechniske Skole.

Louises Børn falde efterhaanden mere i Ro efter at have overstaet Reisens Besværligheder. Den ældste Pige er meget opvakt, men hendes Tanke er maaske for meget henvendt paa hende selv. Hun har godt af, at man lægger saa lidt Mærke til hende som muligt, men dog viser hende, at man holder af hende. Drengen er meget elskværdig og har fuldstændig retfærdiggjort Karens tidligere Lovtaler. Han tager med Storm Alles Hjerter, Stores og Smaas, Unges og Gamles. — De sidste Dage er det begyndt at gaa fremad med Emmys Ryg. Jeg haaber, at hun snart igjen vil være fuldstændig rask. Jeg kan mærke, at jeg begynder at blive gammel og at Kræfterne tage af; men det er i Naturens Orden. Jeg glæder mig ikke ved at skulle til Kjøbenhavn. For Tiden har jeg den Ærgrelse, at min Bogkasse holder Sommerferie. Den har nu ligget og drevet i tre Uger i Kjøbenhavn. Jeg trænger høilig til den, for at kunne lægge den sidste Haand paa de sidste Ark af min Bog, hvis Trykning skrider jævnt fremad, og nu har naaet det 21de Ark.

19. Aug.

Igaar aftes var vi alle ude at spadsere, og da vi kom hjem, havde Neergaards været her. Elise Stampe³ er her for Tiden, og vi finde hende alle meget elskværdig.

Lev vel, min kjære Gamle. Emmy, Louise, Elise hilse. Hils N. C. og Børnene fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Som det følgende viser, sigtes der til Busten af Monrad. ² Rim. Grevinde Louise Oline Julie Charlotte Ahlefeldt-Laurvig, Datter af Fuglsangs Ejer, Amtmand, Kammerherre J. F. Neergaard († 1849) og gift 1860 med Hofjægermester, Greve F. Ahlefeldt-Laurvig, Møllerup. ³ Elise Stampe (1824–83), Baronesse, Nysø; Forf. til en Række religiøse Skrifter med grundtvigsk Præg. ⁴ Listov, se Note 2 til udateret Brev fra 1872. ⁵ Se Note 6 til Brev af 27/6 1882.

Nykjøbing p. F., den 2den Septbr. 1882.

Kjære Gamle!

Dit sidste Brev, hvori du underretter mig om din Virksomhed i Søndagsskolen, glædede mig meget; thi det bestyrker mit allerede tidligere modtagne Indtryk, at du ligesom begynder at finde dig hjemme og vinde Paaskjønnelse i dit nye Fædreland. Pas paa, at du ikke bliver for excited, men bevarer Ro og Ligevægt under alle Livsforhold, hvorledes de end maatte udvikle sig, og hold utrættelig fast ved den Tro, hvori du er døbt, Faderen og Sønnen og den Helligaand. Stubbekjøbing Kirke er blevet restaureret og skal imorgen tages i Brug, efter at have været ude af Brug i 1½ Aar. Man har i den Anledning anmodet mig om at komme derhen og sige et Par Ord. Jeg har i Sinde at tale over Pauli Ord.¹ Vide I ikke, at I er Guds Tempel, og at Guds Aand boer i Eder. Den synlige Kirkebygning er kun et Billede paa den usynlige Guds Tempel, som vi skulle opføre i vort Hjerte, i vort Hjem, i vor Menighed. Enhver Sjæl er vel for sig en hel Verden, men er igjen et Led af Hjemmet, og ethvert Hjem er et Led af Menigheden, og enhver Menighed et Led af den store, over hele Verden udbredte hellige almindelige Kirke, som har til Hoved Jesus Kristus, der sidder ved Faderens Højre, og af hvem det ganske Legeme, understøttet og sammenføiet ved Ledemod og Baand voxer en guddommelig Væxt. Kirkens Forskjønnelse være et Billede af det usynlige Guds Tempels Forskjønnelse i Hjertet, Hjemmet, Menighedslivet! Se, her har du Udkastet til min Prædiken, der ender med en Bøn for Kirken i dens nye Skikkelse, at de trætte Sjæle der maa finde Hvile i Ydmyghed og Sagtmodighed, at man altid maa medtage et Ord af Talen eller Psalmesangen, der har Spirekraft, og at Jaet, der svares ved Brudevielse, Daab og Konfirmation, maa være et trofast Ja, der holder ud hele Livet igjennem.

Emmys Neveu² er da afreist til Kjøbenhavn, og har den mest

brændende Lyst til at blive Garderofficer; men han kan ikke træde ind i dansk Krigstjeneste, naar han ei er udløst af det preussiske Undersaatsforhold, og det er meget tvivlsomt, om det lader sig sætte igjennem. Det var Bestemmelsen, at han skulde tage polytechnisk Examen, da hans Helbred var nedbrudt. Da det imidlertid virkelig lykkedes Struckmann at skaffe ham hans Helbred tilbage, saa vaagnede atter de krigerske Lyster. Uagtet mine indtrængende Forestillinger har jeg imidlertid ikke kunnet formaae ham til at træde ind i den preussiske Tjeneste igjen, hvilket var det naturligste. Nu er jeg bange for, at Usikkerheden med Hensyn til Fremtiden skal bevirke Driveri, hvortil han synes at have Tilbøielighed. — Jeg har havt et Udlæg for ham af henved 700 Kroner, og jeg var bange for, at Tutein, der har lovet at erstatte mig mit Udlæg, skulde blive noget forbauset over Summens Størrelse. Jeg har imidlertid havt den Glæde, at han finder sig i sin Skjæbne med Taalmodighed og Elskværdighed.

Det gaaer Johannes ret godt i Skolen, og han synes at være blevet betydelig oplivet. Efter Ønske lærer han at dandse, og han tvinger undertiden Jomfru Palmer og Kathrine³ til at dandse med sig. Jeg begynder at fatte Haab om, at hans Helbred ei vil lægge uovervindelige Hindringer i Veien for hans Studier. Jeg troer imidlertid ikke, at der er Udsigt til, at han bliver noget Lys. Han skal i Huset hos Fru Jespersen, naar vi reise. — Jeg er glad over Louise og hendes Børn, der efterhaanden finde sig til Rette i de nye Forhold. Drengen er et Pragtexemplar, jeg kommer til at tænke paa Niels Høien. — Emmy er lidt skrøbelig; jeg haaber, at Skrøbeligheden vil forsvinde med Overgangstiden. — Den unge Graae⁴ reiser til Amerika. Kommer han til Eder, *beder jeg Dig om at tage mod ham med Venlighed paa Grund af den Venlighed, han som Skribent altid har vist din Fader.*⁵ Du kjender hans Fortid nok til at vide, at der ikke bør betroes ham Pengeansvar, for han er prøvet. Venlig Hilsen til N. C. og Børnene. Emmy og Karen sende kjærlig Hilsen.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 I. Korinthier-Brev 3, 16. 2 Hugo Luckner. 3 Husjomfruen og Husassistenten i Bispegaarden. 4 Thomas Christian Graae (1849–1920), Journalist, Forf. (Søn af Spr. G. F. A. Graae (1810–86), sidst i Idestrup paa Falster 1867–84. Under et Ophold i Chicago 1882–84 redigerede Thomas Graae et Aars Tid Bladet »Skandinavian«. 5 Disse Ord, der er trykt med *kursiv*, er understreget af Monrad selv.

Min egen Gamle!

Tiden flyver afsted! Idag om fjorten Dage sidder jeg, vil Gud, i Kjøbenhavn. Mine Venner vente, at jeg skal udrette noget Stort, betydningsfuldt, mine Fjender glæde sig til, at jeg skal gjøre Fiasco. Jeg beder Gud om Naade til at gjøre min Pligt, og er saa temmelig ligegyldig ved Udfaldet. Det er mærkeligt, hvorledes Verdens Sager tabe i Betydning for Sjælen, jo mere man nærmer sig Stunden, da man skal sige alle Verdens Sorger og Herligheder Farvel.

Jeg kom i Mandags den 11. hjem fra Marienborg, hvor jeg har været 5 Dage. Høsten var glimrende, man har høstet $\frac{1}{2}$ Gang mere end ifjor. Tutein var temmelig angrebet, da jeg kom, men de sidste to Dage gik Helbredelsen rask fremad, og nu er hans Tilstand omtrent den gamle. Hans Hjerter hænger i høi Grad ved Marienborg, og det er ingen Under, thi denne smukke Eiendom er jo for den største Del hans Livs Værk. Det er derfor naturligt, at det er ham ukjært, at der ei er nogen Udsigt til, at Eiendommen efter hans og Kone[n]s Død kan gaa i Arv til nogen af Børnene. Fru Tutein har det ret godt; hun har i Sommer lidt noget af Varmen; hendes ene Lunge har været angrebet. Lægen syntes, at hun var faldet meget af; men jeg forekom hun dog at være den gamle.

17. Septbr.

Jeg har idag været i Kirke med Louise, Karen og Johannes. Høstprædiken. Haar¹ prædikede. Kirken fuld. Næste Søndag skal der være en Indsamling til Islænderne, mellem hvem Nøden skal være stor, fordi Storisen har ligget paa Nord- og Østsiden af Øen. Saadan Kollekt skal foranstalles i alle Kirker. — Johannes er ret flink; det gaaer ham ret godt i Skolen. Det synes at have haft en oplivende Indflydelse paa ham at være kommet i den større Skole. Skrivning og Tegning er hans svage Sider. Hvis hans Helbred ei lægger for store Hindringer i Veien derfor, er der Udsigt til, at han vil blive en jævn flink Discipel. Han lærer i denne Tid at dandse; glæder sig meget til at komme paa Komædie iaften. — Hugo Luckner, Emmys Søstersøn, der har været her i Huset nogle Maaneder, er nu taget til Kjøbenhavn. Hvis det kunde lykkes at faa ham løst fra det preussiske Undersaatsforhold, vilde han gjerne træde ind i dansk Krigstjeneste. Han gaaer for Tiden paa et Kursus, der holdes af Kaptajn Galster. I et Brev, som jeg i Dag har faaet fra samme Kaptajn, hedder det:

»Han lader til at være en opvakt lille Person, som jeg haaber, at vi ville kunne bringe frem.«

Louise har det godt; baade hun, hendes Børn og Karen synes at trives i Bispegaarden. Baby har faaet to Tænder. — Fru Meincke, født Bartholin, er blevet gift med en Læge Haderup i Kjøbenhavn. — Listov² er kommet hjem fra en Carlsbadertour, og seer rask ud. Leveren skal være helt kommet sig. Fordøielser er endnu noget vanskeligt. —

For mig er denne Dags store Begivenhed, at Emmy kommer hjem Kl. 7. Hun blev tilbage paa Marienborg, hvor hun traf sammen med sin Broder Ferdinand,³ der kom samme Dag, som jeg reiste. Hun glædede sig over at skulle forvandles fra Bedstemoder til Barn. Jeg har jo savnet hende meget. —

Nu gik da Skovkasserer Høier. Det var en lang Forstyrrelse. — Jeg haaber, at du lykkelig og vel, paa en god og skikkelig Maade, er blevet af med den norske Frøken. Det er et stærkt Forlangende, at Landsmændene ogsaa skulde betale hendes Hunds Hjenreise.

Jeg befinder mig i det Hele vel; Emmy har af og til Rygsmerter og kan navnlig ikke godt taale at kjøre.

Med venlig Hilsen til N. C. og Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

L[ouise] og K[aren] hilser hjerteligt.

R. A.

¹ Se Note 3 til udateret Brev fra 1871, S. 92. ² Se Note 2 til udateret Brev fra 1872, S. 127. ³ Ferdinand Tutein, Søn af Godsejer P. A. Tutein, Marienborg, ejede 1865—99 Hovedgaarden Høgholt i Hørmested Sogn i Vendsyssel.

28. Septbr. 1882.

Kjære Gamle!

Alting er for Tiden i Opbrud; det er en stor Forstyrrelse, der ingenlunde tiltaler mig. I Mandags reiste Karen og Louise med sine tre Børn og Ammen til Iselingen, hvor de blive en fjorten Dags Tid. De synes at befinde sig vel der. Paa Lørdag reiser jeg; Onsdagen derefter reiser Emmy med Zampa [et Skib]; hun kan ikke godt taale at kjøre, og vil gjerne være nogle Dage ene i Bispegaarden for frit at kunne indrette alt efter sit Hoved. Jeg kan just ikke sige, at jeg er meget glad hverken ved Hurlumhejen eller ved Udsigterne til det kjøbenhavnske Liv. Vi faa en Leilighed paa et Hotel garni Gothers-

gade 9, vi medtage kun Jørgensen,¹ de andre Folk faa Afsked. Hottellets Pige reder Seng og gjør rent. Johannes kommer i Huset hos Fru Jespersen; hans Helbred har i den senere Tid været god; han taaler godt at dandse. Medens vi ere i Kjøbenhavn, boer Kapellan Petersen² i Bispegaarden. De skulle have Kvik [en Hund] i Huset; Puk [ligeledes en Hund] skal i Huset hos Hanne.³ Det var nu det.

Det forekommer mig, at du kommer alt for meget ind paa theologiske Spørgsmaal og dogmatiske Finesser. Kristi Nedfart findes ikke i det apostolske Symbol i sammes ældste Skikkelse; men selve Kjendsgjerningen fandtes antydnet aldeles bestemt saavel i Begravelsen som i »Opstandelsen fra de døde«. Jeg troer paa Kjødets Opstandelse, men af hvad Beskaffenhed det »aandelige Legeme« vil være, derom kunne vi aldeles ikke have nogen Forestilling. Jeg troer ogsaa, at Sjælene inden Legemets Opstandelse kunne finde og gjenkjende hinanden. Men hvorledes, ja det gaaer langt over vor Forstand; thi vi kunne kun forstaa, hvad vi kjende af Erfaringen. Her kjende vi hverandres Sjæle af Blikket, Smilet, Ordet; men hisset vil Sjælen faa andre Evner og Opfattelsesmaader, hvorved de træde i en langt mere umiddelbar, langt dybere og inderligere Forbindelse med hinanden. Men hvorledes disse Evner ville være, derom kunne vi ligesaa lidt gjøre os nogen Forestilling, som den Blinde kan gjøre sig nogen Forestilling om Farverne, den Døve om Tonerne. For at blive forstaaet af os taler den hellige Skrift til os med Ord og Udtryk, der ere laante fra denne Verden. Det er et Billedsprog. Vi fastholde Billedet, skjønt vi vide, at det er et Billede; thi vi ere forvissede om, at vi i Billedet have Sandheden, saaledes som den er tilgængelig for os i denne Verden. Vi skulle se vore Elskede, vi skulle høre deres Røster; denne Overbevisning skuffes ikke, om end Gjenkjendelsen og Samlivet tilveiebringes paa en anden langt mere fuldkommen Maade end ved Synet og Hørelsen.

Det, som det kommer an paa, er Troen paa Guds og Menneskes Kjærlighed. Troen paa Guds Kjærlighed maa være saa stærk, at den føder den fuldkomne Hengivenhed i Guds Villie, saa at vi raabe, selv under Sorger, Lidelser og Smerter: Ske din Villie! Jeg tager mod alt af din milde Faderhaand. Troen paa Menneskes Kjærlighed, paa Gjenfødselen af det Guds Billede, hvori Mennesket er skabt, støtter sig til Haabet, der maa være saa fast og mægtigt, at man aldrig i sin stille Tanke dømmes eller fordømmes noget Menneske, men bestandig haaber. Efter min Overbevisning er det kun ved Troen

paa den treenige Gud, i hvis Navn vi ere døbte, at denne sande Kjærligheds mægtige Rørelser kunne opstaa i vort Indre. At bearbejde hver Dag med Kraft og Alvor sin Sjæl, saa vi bestandig maa dø fra Egenkjærligheden og leve i den sande Kjærlighed, det maa være Formaalet for vore Bestræbelser. Gud give Dig, mit kjære Barn, og mig og os alle sin Naade, at denne Døen fra os selv og Leven i Gud hver Dag maa blive stedse stærkere!

29. Septbr. Idag har jeg havt en hel Del Visitter. Nu skal jeg tænke paa Pakning; i Eftermiddag skal der gjøres Afskeds-Visitter, og imorgen afsted. Kjærlige Hilsner fra Emmy og til N. C. og Børnene. Lev vel, Gamle!

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ D. G. Monrads Karl. ² Viggo Hjalmar Petersen (1849–1929), Kap. p. 1. i Nykjøbing-Systofte 1880–84, Spr. i Ringkjøbing-Rindom 1884–1920, Provst i Ullborg-Hind Herr. 1902–20. ³ Maaske Komponisten Johanne Amalie Fenger (1836–1913), Datter af Spr. Johannes Ferdinand Fenger (1805–61).

Kjøbenhavn, den 15. Oktbr. 1882.

Kjære Gamle!

Idag har jeg været $\frac{1}{2}$ Maaned i Kjøbenhavn og sidder nu op over Hovedet i Rigsdagens Vrøvl. Vort Hovedthema har været Spørgsmaalet om Opretholdelsen af Forbudet mod Indførelsen af svensk Kvæg. Det lader til, at Ministeriet giver efter. Mine Bestræbelser gaa først og fremmest ud paa at fremme det, som kan fremme Fædrelandets Vel. For at opnaa dette søger jeg at samle Oppositionen og give den et positivt Indhold. Der er saaledes Udsigt til, at man kan blive enig om en kommunal Beskatningslov. Naar de to Aar ere forbi, tager jeg Afsked med politisk Virksomhed; og denne Beslutning gjør mig det lettere at holde ud de to Aar.¹ Det trøster mig jo ogsaa at være kommet i Nærheden af Kongens Bibliothek. Jeg arbejder meget ivrig paa den femte Bøns Historie i det femtende Aarhundrede. Trykningen af Værket skrider jævnt fremad. Der er nu trykt 34 Ark; og Trykningen er naaet hen til det tolvte Aarhundrede. Værket interesserer mig selv meget levende, men om det vil interessere Andre er jo tvivlsomt. Det skulde være et Blad af den hellige almindelige Kirkes Historie, og man faaer Udtog af en Mængde Kirke-Fædre og Kirke-Lærere. Saa snart det udkommer, sender jeg dig et Exemplar.

Den 30. September kom jeg til Staden. Emmy kom sin Fødselsdag den 4. Oktober; hun sejlede med Zampa, da hun ikke godt kan taale at kjøre. Skibet lagde an ved Stege, saa hun kunde modtage Gratulationer til sin 50-aarige Fødselsdag. 50 Aar er jo en passende Alder for Hustruen, naar Manden har fyldt 70. Den 9. Oktbr. kom Louise, Karen og Børnene, og det var mig en stor Glæde at gjense dem. Vort Samlivs Vanskelighed er at tilveiebringe Harmoni mellem Børneskrig og Emmys Nerver. Paa Bispegaarden var det let; men i denne mindre Leilighed falder det noget vanskeligere. Dog haaber jeg nok, at det skal gaa med god Villie fra alle Sider.

Jeg har besøgt Høiens; Alderen har taget paa Gitte² og Hanne,² og ved at besøge dem kom jeg til at tænke paa, at jeg meget nødig vilde blive saa affældig. — Sofie [Monrads Søster] har jeg ogsaa besøgt, og hun har aflagt en Visit her. Hun klager over Nervegigt, men har det iøvrigt ret godt. Vi er endnu ikke naaet ud til Frederiksens.³ Derimod har jeg besøgt Krieger⁴ og Wedel.⁵ Tiden strækker ikke til at komme til alle dem, som man dog gjerne vilde se.

I Søndag hørte vi Schepelern.⁶ Det er virkelig en meget begavet Taler. Han bevæger sig maaske vel meget paa Prædikestolen uden at Bevægelserne ere motiverede. Han fremhævede stærkt den almindelige Syndighed, uden tilstrækkeligt at fremhæve Forskjellen mellem dem, der ere paa Fortabelsens og Frelsens Vei. Idag skulle vi høre Skat Rørdam.⁷ Det lader til, at Emmy har udset Skat Rørdam til at være den Præst, hun vil høre stadig i Vinter.

Igaar spiste Louise hos Magna Svendsen⁸ med Clara Wanscher.⁹ Idag skulle vi alle fire spise hos Fengers.¹⁰ Lütken¹¹ har besøgt os og anmodet os om at spise paa Bellahøi. Han vil sende Vogn efter os. Det er en gammel trofast Ven.

Jeg tænker, at Du, min kjære gamle Pige, kan danne dig saa nogenlunde en Forestilling om, hvorledes vi have det. Emmy har Snue. Jeg bliver umaadelig træt af at sidde og høre Forhandlinger. Efter Struckmanns Forskrift skulde jeg hver Dag tage Styrtebad, men jeg maa ophøre dermed, da det giver mig rheumatiske Fornemmelser. Nerverne kunde iøvrigt have godt af det. Man maa jo være fattet paa, at den gamle Bygning efterhaanden bliver brøstfældig.

Jeg savner lidt udførlig Beretning om, hvorledes Niels Christian har det. Bring ham en venlig Hilsen, og hils Børnene kjærligt fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm. S. 435 og 441. ² Edele *Birgitte* Høyen, f. Westengaard (1799–1883), Enke efter Kunsthistorikeren N. L. A. Høyen (1798–1870); *Johanne (Hanne)* Kirstine Marie Caroline Westengaard boede sammen med sin Søster Fru Høyen. ³ Maa være Justitsraadinde Maria Frederiksen, N. C. Frederiksens Moder. ⁴ A. F. Kriger (1817–93), Jurist, Politiker, gentagne Gange Minister, under London-Konferencen 1864 sammen med G. J. Quaade og Torben Bille Danmarks Delegerede. ⁵ Peter August Frederik Stoud Vedel (1823–1911); 1852 juridisk Professor ved Københavns Universitet, 1858 Geheimelegationsraad og Chef for Udenrigsministeriets I. Departement, fra 1864 til 1899 »Direktør for det samlede Udenrigsministerium«. ⁶ Georg Sophus Frederik Schepelern (1839–1900), res. Kap. ved Trinitatis Kirke, Kbhvn. 1869, Spr. sammesteds 1878, Holmens Provst 1895 til sin Død. ⁷ Th. Skat Rørdam, se Note 2 til Brev af 28/1 1881. ⁸ Rim. Magna C. C. Lütken, gift 1871 med Direktør i »Store nordiske Telegrafskab« Edward Suen-son (1842–1921). ⁹ Formentlig Datter af Kirurgen Oscar Wanscher (1846–1906). ¹⁰ Rim. Lægen og Politikeren C. E. Fenger (1814–84), Monrads trofaste Ven fra de unge Dage. ¹¹ Otto Hans Lütken (1813–83), Søofficer; Marineminister i D. G. Monrads Ministerium 1863–64 og derefter i Bluhmes Ministerium 1864–65; Ejer af Gaarden Bellahøj.

Kjøbenhavn, Gothersgade 9, 21. Oktbr. 1882.

Kjære Gamle!

Her sidder da nu din gamle Fader midt i Hovedstaden og dens bevægede Liv. Jeg befinder mig i det Hele taget vel; denne Vexlen mellem Studium og politisk Vrøvl er mindre anstrengende end et uafbrudt Studium. Ved Siden af Theatret, altsaa tæt ved Gothersgade, ligger de romerske Bade. Der er jeg Maanedsabonnt. Badene forfriske mig og gjøre mig godt. Jeg tager kolde Douchbade; men undertiden faar jeg nogle rheumatiske Fornemmelser; saa holder jeg op et Par Dage. Det kan derfor egentlig ikke betale sig for mig at være Maanedsabonnt. Vi have allesammen været een Gang i Theatret, Louise og Karen to Gange. Jeg saa Surrogaterne¹ og Napoli. Det morede mig, og det forekom mig endogsaa, at jeg Dagen efter følte mig ligesom oplivet. Det var, som om Nerverne befandt sig vel ved denne Berørelse. Endnu har jeg ikke haft Tid til at gjøre mange Visitter. Igaar besøgte Emmy og jeg Halls² (Fruen ikke hjemme; det glædede mig, at Hall havde det langt bedre, end jeg havde formodet. Han var synlig glad ved at se os); Barfoeds³ (de var ikke hjemme); Fanny Wiehe⁴ (hun var ved at klæde sig paa, saa vi maatte vente temmelig længe paa hende; Otto Petersen var ikke hjemme); Fru Bache, Louises Svigermoder, samt Jensen, den tidligere Læge ved Sindssyge-

anstalten, for hvem Emmy nærer en trofast Hengivenhed. Han læser meget, er meget interessant, men er ikke ganske normal. Det er, som om det ikke var ham muligt at standse sin Tale, naar han har begyndt at tale. Idag mærker Emmy sin Ryg, og ønsker ikke at tage ud. Jeg har derfor i Sinde at besøge ene din Svigermoder, Constantin Hansen (Fru), Fjords,⁵ Oberst Glahns.⁶ En Visit gjøre vi dog sammen hos Musikeren Horneman,⁷ hvis Datter er blevet konfirmeret.

I Torsdag[s] var Emmy og jeg ude i Frelsers Kirke, der høitidelig holdt sin 200-aarige Fødselsdag. Det var en statelig Forsamling af Præster, galonnerede Folk og Andre. Kronprindsen og Kronprindsessen var der. Det var en smuk Høitid.

Den unge Fengers⁸ Foredrag var ikke rent; han har Præketone. — Vi have spist til Middag hos Fengers; ellers have vi ikke været udbedt, Louise har været hos sin Svigermoder. For Tiden er Einer her, Discipel i Roeskilde, Emmys Brodersøn. Af og til se vi hans Broder Viggo, der opholder sig her i Byen, uddannes til i sin Tid at blive Officer og roses af sine Lærere som meget flittig. Hugo Luckner volder os megen Bekymring, dels ved at han gjør Gjæld til Høre og Venstre, dels ved hans Helbredstilstand. Man maa jo finde sig i, at man ikke kan udrette, hvad man ønskede, men jeg kan jo ikke nægte, at jeg føler mig ydmyget, naar mine Bestræbelser vise sig aldeles frugtesløse. Han har uden Tvivl ført et vildt Liv; nu har hans gamle slemme Hoste atter indfundet sig.

Kjære Adda! Jeg har søgt at give dig et Billede af vort Liv herinde. Vi leve hyggeligt og godt sammen, men Pengene flyve jo afsted med en forbausende Hurtighed, og det falder os alle svært at faa dem til at slaa til. Louise og Karen ere for Tiden noget forkjølede. Trykningen af min Bog skrider jævnt fremad. Den forsinkes jo noget ved Forsendelsen. Bogen bliver snarere over end under 50 Ark. 35 Ark ere trykte. Jeg er endnu ikke helt færdig med den femte Bøns Historie i det femtende Aarhundrede, men haaber at blive færdig i næste Uge. Det er mig jo en stor Hjælp at være saa nær ved det kgl. Bibliotek, Jørgensen⁹ har travlt med at bære frem og tilbage.

Hvad Politiken angaaer, da maa du søge din Oplysning i Bladene. Jeg fastholder een stor Grundsætning, den at søge at bringe et positivt Indhold ind i Oppositionens Virksomhed; men mine Bestræbelser i denne Henseende lykkes kun delvis. Man gjør sin Pligt og overlader saa Resten til vor Fader, som er i Himlene.

Kjærlig Hilsen fra Emmy. Bring Niels Christian og Børnene en
venlig Hilsen fra
Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ »Surrogater«, et Skuespil af Otto Benzon, hvormed han debuterede paa Det kgl. Teater som Forfatter i 1882. ² C. C. Hall (1812–88), Politiker, Kultusminister 1854–59, Konseilspræsident 1857–59 og 1860–64, fra 1870–74 Kultusminister i Ministeriet Holstein. ³ Rim. Monrads Ven fra Ungdomsaarene Poul Frederik Barfod (1811–96), Politiker, historisk Forfatter; ivrig Skandinav og liberal. ⁴ Fru Fanny Wiehe, f. Petersen, g. m. Skuespiller Johan Henrik Wiehe. ⁵ N. J. Fjord (1825–91), Docent paa Landbohøjskolen, 1887 Forsøgsleder ibd. ⁶ Paul Egede Glahn (1811–96), Officer; under Krigen 1864 Oberstløjtnant, 1867 Oberst og Chef for 1. Artilleriregiment. ⁷ C. F. E. Hornemann (1840–1906), Komponist, Musikhandler. ⁸ H. M. Fenger (1850–1930), Lic. (Dr.) theol. 1879, res. Kap. ved Vor Frelsers Kirke 1880, ved Garnisons Kirke 1888, Holmens Provst 1900. ⁹ Karl hos Monrad.

Gothersgade Nr. 9, den 4. Novbr. 1882.

Kjære Gamle!

Igaar kom dit Brev. Jeg kan se, at du har haft en trang og mismodig Tid. Det skal ikke undre eller forknytte dig. Noget Lignende kjende næsten Alle. Derom vidne talrige Udsagn hos de gamle Fædre. Det kan vare Timer og Dage, da det er ligesom Guds Naade tilhyllede sig for os, og al Glæde sluktes. Da er der ikke andet at gjøre end at synge: Her maa ties, her maa bies. Stor Kraft har det ogsaa at give sig helt hen til den tredie Bøn, og blive ved at sige: Ske din Villie som i Himlen saa og paa Jorden. Hjertet finder kun Hvile i den fuldkomne Hengivelse i Guds Villie. Man maa tage alle Livets Skjæbner, selv om de komme til os gennem Mennesker som kommende fra Gud. Da jeg jo af Alderen nødes til at se hen til Enden, saa er det mig en stor Trøst at være forvisset om, at selv om jeg gaaer bort, eller nogen af mine Kjære gaaer bort før jeg, saa op-hører dog ikke derfor Samfundslivet. De Bortdragne kunne følge de Efterlevendes Skjæbner; kunne se deres Tanker, kunne paavirke deres Følelser og Stemninger. Hvorledes, ja det vide vi ikke; men det er vist, i det Mindste vist for mig, at Sjælen, naar den er frigjort fra Legemet, og berøvet Legemets Sandser, maa faa andre Organer, hvormed de træde i Forbindelse med Tilværelsen og med Sjælelivet. Naar jeg gaaer bort, — hvilket jeg dog ikke for Øieblikket betragter som et foreliggende Spørgsmaal — og har set min Frelser, paa hvem jeg troer, saa flyver jeg over til Dig og Dine, og seer, hvorledes I har

det, og indaander Eder Glæde og gode Tanker. Naar der svæver noget Lyst for dine Øine, som du ikke kan forklare, da maa du vide, at det er mig. Det er underligt, hvorledes alle de store Begivenheder blive smaa, naar man har Enden, Bortgangen, stadig for Øie. Derfor synke ogsaa de hidsige politiske Kampe og bittere Parti-Stridigheder for mig ned til Ubetydeligheder. Det er mig ikke muligt, selv om jeg ønskede det, at opdrive saa megen Uvillie enten til Høire eller Venstre, at jeg kan blive en tro Partifælle. Derfor staaer jeg ogsaa temmelig ene, og udøver i de fleste Sager ikke nogen stor Indflydelse. Navnlig kan jeg ikke formaa Venstre til at opgive den saakaldte Visnepolitik, der bestaaer i, at man slet ikke behandler de af Regjeringen forelagte Lovforslag. Det er imidlertid lykkedes mig at formaa Venstre til at komme noget ind paa den positive Vei ved at indbringe nogle Lovforslag, dels om den kommunale Beskatning, dels om Afløsning af de paa Jorden hvilende private Byrder, om Salg af Jorder, der er paa den døde Haand, om Afhændelse af Lehnenes Fæstegods. Det første Forslag er alt indbragt; de andre ere under Opseiling. Om der vil komme Noget ud af disse Forslag, og om navnlig Regjeringen vil gaa med paa dem, er jo aldeles uvist. Jeg anseer det under alle Omstændigheder gavnligt for Fædrelandet, at Oppositionen kommer ind paa en positiv Vei. Kunde man faa Striden forvandlet fra en Strid om Personer til en Strid om Sager, saa vilde jo alt Meget være vundet. Høire raser mod mig, forvender mine Ord og gjør Alt for at nedsætte mig. Jeg har i rigt Maal Miskjendelsens Nydelse, og glæder mig over at have den. Jeg er kommet vidt i at være ligegyldig for Menneskenes Domme og dog bevare Kjærligheden og det velvillige Sind. Miskjendelsens Nydelse bestaaer i Glæden over at være kommet saa vidt.¹

Familiens Tal er for Tiden forøget med Emmys Broderdatter Anna fra Frenderup.² Louise og Karen have begge været noget forkjølede. Louises Hoste har ængstet mig; dog er det nu noget bedre med den. Iøvrigt have vi det alle godt. Hugo Luckner har faaet Blodspytning, og har maattet opgive den militære Løbebane. Hvad der skal blive af ham, veed jeg ikke. Han raser med Sjæl og Legeme og har et ulykkeligt Talent til at gjøre Gjæld til Høire og Venstre. Jeg søger at lette Tutein Byrden; thi lige overfor ham er jeg jo den Unge. — Mange kjærlige Hilsner fra Emmy og Louise og til Niels Christian og Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvfr. Nyholm, S. 440. ² Frenderupgaard ejedes af Godsejer P. A. Tuteins Søn, Christian Ditlev Eckard Tutein (1838—1923).

Gothersgade 9, 21/11 82.

Kjære Gamle!

Denne Gang er Søndagen sluppet forbi, uden at jeg har skrevet til dig; det er Emmys slette Exempel, der har smittet mig. Nu skal jeg indhente det Forsømte. — Jeg er ret vel tilfreds med min politiske Virksomhed. Det er lykkedes mig at samle Oppositionen. Dens forskellige Fractioner arbeide nu ganske anderledes sammen end tidligere. Jeg har dernæst faaet dem til at give deres Virksomhed en mere positiv Karakter ved at indbringe fem Lovforslag, nemlig 1) om den kommende Beskatning, 2) om Valget af Borgmestre, 3) om Afløsning af de paa Jordeiendomme hvilende Afgifter til Private, 4) om det med Lehn forbundne Fæstegods's Overgang til Selveiendom, 5) om Salg af Jordeiendomme, der tilhøre Stiftelser eller som ere gjorte uafhængelige ved testamentariske Bestemmelser. Alle Forslag ere indbragte; af det førstnævnte Forslag har første Behandling fundet Sted. Det er mærkeligt nok, at Regjeringen har sluttet sig til Visnepolitikken, idet den har erklæret, at hvis Folkethinget ikke behandler Regjeringens Forslag, var det ikke sandsynligt, at Folkethingets Forslag vilde føre til noget Resultat. Herved gaar Ministeriet i Grunden Oppositionens Ærinde, idet den svækker sig selv og styrker Oppositionen. Hvad nu Enden paa det Hele vil blive, er vanskeligt at sige. Ministeriet vil jo meget nødtigt gaa af. Jeg er glad ved, at jeg 1884 er berettiget til at afslutte min politiske Virksomhed, saa vil jeg være fyldt 72 Aar, hvis jeg da lever saa længe. Høirepressen raser imod mig; jeg glæder mig over at mærke, hvor langt jeg er rykket frem i LigeGYldighed for Pressens Udtalelser. De have ikke et eneste Øieblik forstyrret mit gode Humør.

Mit literære Arbeide skrider jævnt fremad. Der er nu trykt 41 Ark; men der er endnu 7 á 8 Ark tilbage. Mit næste Værk skal handle om »Mellemtilstanden«. Jeg har begyndt at gennemgaa mine vidtløftige Ekstrakter af Kirkefædrene og samle sammen alt, hvad der angaaer denne Gjenstand. Jeg ligger virkelig ikke paa den lade Side. Hvis jeg maatte beholde den Livskraft, som jeg nu har, antager jeg, at jeg i Løbet af en 7 Aar vil kunne blive færdig med de theologiske

Arbejder, som jeg har forberedt. Kjedeligt er det, at jeg ei kan faa den Bog, som er i Trykken, ud inden Jul. Trykkeriet narrer mig. Det har lovet at trykke to Ark om Ugen og trykker kun eet. — I det selskabelige Liv deltage vi ikke meget. Vi har spist til Middag hos Fengers, Lützens, Halls og Henry Werlin,¹ og til Aften hos Fru Konstantin Hansen. Igaarftes havde vi et lille Selskab i Anledning af to fra Marienborg sendte Harer. Her var Hørring² med Frue, Emil Petersen med Frue, Henry Werlin,¹ Christian Hansen,³ Viggo Tutein.⁴ Det var et fornøieligt lille Selskab. Anna Tutein⁵ er hos os i Novembermaaned, men vi se just ikke meget til hende, da hun næsten altid er paa Farten. Paa Komedie gaa vi alle een Gang om Ugen; jeg har nemlig en Fribillet om Ugen som Folkethingsmand. Nu og da høre vi en Koncert. Saaledes rulle Dagene hen. Rigsdagsmøder, Komiteer private og offentlige tage jo ogsaa en Del Tid. Vi ere ikke ret raske; den svageste af os er Louise, hvis Stemme har været afficeret af en haardnakket Forkjølelse. I de sidste Dage er det dog bedre. Hun har ikke holdt sig inde. Børnebørne[ne] trives godt og udvikle sig smukt. Kjærlig Hilsen fra Emmy og dine Søstre. Hils Mand og Børn venligst fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Søn af Præsten Chr. Verliin i hans Ægteskab med Julie, f. Lütthans (der efter sin Skilsmisse blev gift med Chr. Winther). ² Rim. Hugo Egmont Hørring (1842—1909), Jurist, Politiker, 1889 Indenrigsminister i Ministeriet Estrup, senere i Ministeriet Reedtz-Thott; 1897 Konseilspræsident, søgte at faa en Forhandlingspolitik i Gang med Venstre, men trak sig ud af det politiske Liv 1900. ³ Uvist hvem. ⁴ og ⁵ Nevø og Niece af Bispinde Monrad.

Gothersgade 9, 6/12 82.

Jeg er, kjære Gamle, for Øieblikket ikke bedrøvet, ikke forknyt, men noget nedstemt. Jeg har nu begyndt rask at tære paa det 72. Aar. Tak for din kjærlige Lykønskning. Jeg veed jo, at Du altid tænker paa mig med en oprigtig, ublandet Kjærlighed, men derfor glæder det ikke mindre at faa et Vidnesbyrd herom.

Jeg begyndte med at sige, at jeg er noget nedstemt, og jeg haaber, at du ikke vil finde det underligt, naar du hører Grunden. Emmy reiste i Lørdags til Møen for at blive en otte Dages Tid hos sine Forældre. Og naar hun er borte, saa bliver Tilværelsen mig saa underlig tom.

Det er kun den ene Grund. Det har i de sidste Dage været et forrygende Sneveir. Dette har havt forskjellige sørgelige Følger. Jernbanernes Fart er standset. Jeg har derfor aldeles ikke faaet noget Brev fra Emmy, kun et Telegram om, at hun er kommet i god Behold til Marienborg. Jeg skulde paa Lørdag reise over til hende, for at overvære Tuteins Fødselsdag og vende tilbage om Mandagen. Nu er det tvivlsomt, om Jernbanen til den Tid bliver farbar. Der kommer ingen Korrektur fra Nykjøbing; Trykningen af min Bog er standset. Hvad en saadan Standsning betyder for en Forfatter, herom kan du faa Underretning hos Niels Christian. Se, saa mange Ulykker kan et Sneveir foranledige.

Endelig er jeg forstemt over den politiske Situation. Det er ikke andet end Vrøvl og lutter Vrøvl. Folkethinget vil ikke behandle Ministeriets Forslag, men lader dem gaa til Udvalg, der intet bestille. Ministeriet øver Gjengældelse og vil ikke behandle eller deltage i Forhandlingen af de private Forslag, der forekomme i Folkethinget. Den gjensidige Forbittrelse stiger paa begge Sider. Kongen staaer som en rolig, udeltagende Tilskuer. Der er ikke Udsigt til at udrette Nogetsomhelst. Det er saaledes en sørgelig Stilling for den, der kun bryder sig om Fædrenelandets Anliggender, og ikke en Pibe Tobak om alt det Partivrøvl. Det er derfor min eneste Trøst, at jeg anseer mig for berettiget til med næste Saisons Udløb at afslutte min politiske Virksomhed. Hvis Rigsdagen eller rettere Folkethinget forinden bliver opløst, saa stiller jeg mig ikke paa Ny. En Glæde er det mig, at der er ved min Nærværelse paa Rigsdagen givet mig Leilighed til at afslutte min politiske Virksomhed ved forskjellige Lovforslag. Min Gudsøn Johannes Hage¹ gjør mig megen Sorg ved sin Fanatisme. Han anseer mine Forslag for fyldte med Dynamit, for ledsagede af Furier. Jeg nødes desværre til at anse mit Forhold til A. Hages² og Plougs³ som afsluttet. — Præsten Bjerling⁴ er blevet forlovet med en Frøken Cour.⁵ Han skriver, at Svigerinden Maria Koch⁶ billiger Forbindelsen.

Venlig Hilsen til Mand og Børn. Jeg besvarer snart Maries og Ditlevs Breve. Louise og Karen sende kjærlige Hilsner.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 5 til Brev af 16/8 1870. ² Alfred Hage (1843—1922), Godsejer, Politiker, arvede Oremandsgaard og Kallehave Færgedaard 1872; valgtes til Folkethinget som Højres Kandidat 1892—95, blev kongevalgt Landstingsmand 1895, trak sig tilbage

1919; fra 1897—1900 Landbrugsminister i Ministeriet Hørring. 3 Parmo Carl Ploug (1813—94), Digter, Journalist, Politiker, ivrig Skandinav og Forkæmper for Dansk-heden i Sønderjylland. Redaktør af »Fædrelandet« 1841—81; 1854—57 Medlem af Folketinget, fra 1859 næsten uafbrudt til 1890 Medlem af Landstinget; gik efter 1864 mere og mere over til at blive en Modstander af det nye Venstre og var fra ca. 1870 en af Højres ledende Skikkelser. 4 Rim. H. L. W. Biering, Spr. Tyregod-Vester 1877, Bogø 1880, g.² med Frederikke L. Th. Koch, Datter af Spr. i Horbelev-Falkerslev Joh. B. Koch, g.³ med Jenny Boas. 5 Uvist hvem. 6 Søster til Bierings 2' Hustru.

Gothersgade 9, 17/12 82.

Kjære Gamle!

Ligesom jeg skulde sætte mig ned for at skrive til dig, saa kom Posten med den anden Korrektur af det 45. Ark, og den maatte jeg først besørge. Endnu tre Ark, og saa er jeg færdig; jeg har en vis stolt Følelse over, at det bliver en saadan stor Bog. Naar Publikum blot vilde kjøbe den rask, saa maatte man gjerne rive ned paa den, saa meget man vil. Udgifterne ved en saa stor Bogs Trykning er jo meget store, og Juni Termin kommer Afregnings-Dagen.

Emmy har været fjorten og jeg een Dag paa Marienborg. Hun skulde være fulgt tilbage med mig i Mandags, men fik kvindeligt Forfald, og saa kom hun først igaar. Nu er jeg glad over atter at have hende hos mig. Hun er nogenlunde rask. Louise lider derimod af en meget haardnakket Hoste, der begynder at gjøre mig noget ængstelig. Hun siger imidlertid, at det er bedre. Otto Petersen har seet til hende. Hugo Luckner har jeg faaet anbragt hos Forpagter Holm paa Rosenlund for at lære Landvæsen. Han lader til at være tilfreds; om de er tilfredse med ham, veed jeg ikke; jeg haaber det. Jeg sysler med Afviklingen af hans Gjæld og haaber at blive færdig inden Udgangen af 1883. Hvor en saadan ung Fyr kan være letsindig.

[Sidste Halvdel af Brevet mangler].

R. A.

1 Fru Monrads Søstersøn.

Gothersgade Nr. 9, 9. Jan. 1883.

Glædeligt Nytaar, kjære Gamle, for dig selv og alle dine Kjære! Gid Julen maa være gaaet godt! Gid du maa have havt Glæde af Besøgene i Guds Hus, rigtig Juleglæde! Gid Niels Christian maa have havt Ro over sig i Juledagene, og gid Drengene, jeg mener de unge Herrer, maa have gjort en rigtig god Examen! o. s. v.

Hvor troer du vel, at jeg fik dit Brev af 19. Decbr.? I Nykjøbing

paa Falster. Der prædikede jeg sidste Søndag, tog saa til Maribo om Eftermiddagen, holdt Bispeexamen paa Gjæstgivergaarden, ordinerede to unge Præster om Mandagen, spiste Frokost med Geistligheden, tog med Middagstoget til Kjøbenhavn. Og nu sidder jeg her Tirsdag, og befinder mig meget vel. Anden Juledag prædikede jeg i Brøndbyerne, og Nytaarsdag i Helligaandskirken. Jeg skjønner saaledes, at jeg maa være Gud taknemlig for endnu at have saa megen Kraft. Det er som den større Vexel i Syssel kvægede mig og helbredte mig for en Træthed, der er bevirket ved et langvarigt, fortsat Studium af Kirkefædrene.

Idag har jeg havt første Korrektur af det sidste Ark af min Bog; men naar Trykningen er færdig, saa kommer Hefning og Indbinding. Jeg haaber dog at faa Bogen ud og afsendt et Exemplar til Dig inden Maanedens Udgang. Iøvrigt indtræder der en underlig Tomhed, naar man er færdig med et Arbejde, der har sysselsat En saa meget.

Emmy har det nu godt; hun har lidt af og til hele Decembermaaned af Rygsmerter. Stærk er hun imidlertid ikke; hun maa være meget forsigtig. Jeg haaber imidlertid, at det kun er en Overgangs-Periode. Hun kan virkelig ikke være bekjendt, at jeg skulde overleve hende, da jeg dog er 21 Aar ældre. — Jeg hører Louise endnu hoste noget; men hendes Hoste er dog i saadan Aftagen, at den ikke foruroliger mig. Med Børnene er der lidt Vrøvl, saa med den ene og saa med den anden; men i det Hele trives de dog godt. Min Sønsøn Johannes befandt sig vel i Kjøbenhavn og fulgte med mig over til Nykjøbing. Fru Jespersen holder saa meget af ham, som om han kunde være hendes eget Barn. Han er ogsaa et meget elskværdigt Barn. Han og Louises Ditlev, — det er en Pragtkarl, der glæde[r] os alle; jeg kommer saa tit til at tænke paa din Niels Høien — holde meget af hinanden og lege sammen som et Par Hundehvalpe. Ditlev har grædt over, at Fætter Hans er langt, langt borte. — Sofie¹ var Nytaarsdag i Kirke og hørte mig; men klagede meget over, at det i legemlig Henseende var bekommet hende ilde. Min Stakkels Søster lider uden Tvivl meget, og jeg gjør mig selv Bebrejdelser over, at jeg med for stor Ro hører hendes Klager; det kommer af, at jeg har hørt dem over 50 Aar. — Fru Høyen² er meget svag, ja saa svag, at Hanne³ kommer til at staa som den stærke og aandsfriske. Det glæder hende dog, at man ikke glemmer hende, men nu og da aflægger hende et lille Besøg. I aandelig Henseende er Sofie aldeles usvækket.

I politisk Henseende er Stillingen aldeles uforandret, Ministeriet bliver siddende ganske roligt, og bekymrer sig ikke om, at det ikke

kan sætte sine Lovforslag igjennem. Venstre tør ikke føre noget ordentlig Slag mod Ministeriet; det tør ikke nægte Finantsloven, thi saa kommer der en provisorisk Finantslov, og man tør ikke blive standhaftig i sin Nægten, thi man er uden Tvivl bange for at blive forladt af Folket, hvis der skulde komme en Række af Opløsninger, eller Ministeriet skulde finde paa en eller anden listig Foranstaltning, hvorved Grundloven krænkedes, skjønt det ikke saae ud som et Grundlovsbrud. Kampen føres derfor med Knappenaalsstik, og det hele ender i uendeligt Vrøvl. Det er kun saare lidet, som jeg kan udrette under disse Forhold, og min Bestræbelse kan hovedsagelig kun gaa ud paa at klare de politiske Begreber. Derfor er det mig en Trøst, at det ogsaa faaer en Ende med Rigsdags-Virksomheden.

Kjærlige Hilsner fra Emmy, Louise, Karen, Ditlev til N. C. og Børnene fra
din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Sophie, D. G. Monrads Søster. ² og ³ Se Note 2 til Brev af 15/10 1882.

Kjære Gamle!

2. Febr. 1883. Igaarftes døde Hanne Westengaard.¹ Ved min Hjemkomst idag fandt jeg et Visitkort fra Ploug, paa hvis Bagside stod, at Hanne W. var død. Det var en rigtig from god og trofast Sjæl, der holdt oprigtigt af os allesammen. Imorgen skal jeg besøge Fru Høien [Høyen]. Igaarftes fulgte jeg Emmy ud paa Diakonisse-Anstalten, hvor hun vil blive mindst 8 høist 14 Dage. Hun ønsker at have Lethed ved at komme ud i den frie Luft, og at frigjøres for Vognrumlen, der jo er meget stærk i Gothersgade, og for Børnevrvøvl. Om en Maanedstid kommer Otto Bache, og saa er det maaske det bedste, at han søger sig en Leilighed til sig og Sine. Der vil jo kun være Tale om en 3 à 4 Uger. Han og Louise kunne jo spise til Middag hos os.

5. Febr. Fru Høien finder, at Huset er blevet saa tomt efter Hannes Bortgang; og det er jo ingen Under; thi de have jo næsten altid levet sammen. Emmy synes at befinde sig ret vel paa Diakonisse-Anstalten. Hun kan nu hver Dag komme ud i den frie Luft; og hendes Spadseretoure blive længere og længere. Det er imidlertid endnu ikke afgjort, om hun kommer hjem inden de fjorten Dages Forløb. Aftenerne falde hende lidt lange; jeg blev ikke bedrøvet over

at høre hende bemærke dette. Værelset er hende om Natten noget for varmt; men hun finder dog i det Hele Opholdsstedet roligt og hyggeligt, og jeg troer, at hun vil have godt af at være der en lille Tid. Emmy lader til at være mest stemt for, at vi blive alle sammen under Opholdet i Kjøbenhavn.

Bogbinderen er da endelig blevet færdig med min Bog. Et Exemplar er i Dag blevet afsendt til dig, og det er nu mit Haab, at det vil finde Veien til dig. Det er blevet en stor Bog paa 48 Ark. Naar Du har læst den, vil du kjende en hel Del af Kirkens Lærere.

Du spørger om, hvad den biskoppelige Kirke er? Det var en gammel Lære i Kirken, at de apostolske Naadegaver gik ved Haandspaalæggelse i Arv til Biskopperne, der saaledes ansaaes for Kirkens sande Repræsentanter. Denne Lære har den engelske Kirke fastholdt. Overensstemmende med Kirkens gamle Skik kunne derfor ogsaa i den engelske Kirke kun Biskopperne ordinere og konfirmere.

Louise hoster ret meget; Karen har Besvær med sine Tænder. Jeg selv er ikke ganske fri for Forkjølelse; men befinder mig dog i det Hele ret vel, hvorvel mit Samliv med Emmy indskrænker sig til en Visit, der efter Diakonisse-Anstaltens Regler maa aflægges mellem 2 og 6. — Jeg begynder nu at samle til en ny Bog, der skal hedde: »Kristi Nedfart og Mellemtilstanden«. Under Læsningen af Kirkefædrene har jeg havt dette Thema for Øie. Nu benytter jeg Opholdet i Kjøbenhavn til at gjennemgaa en Del Afhandlinger fra den senere Tid. Lev vel, min kjære Gamle! Venlig Hilsen til Børnene fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

I samme Brev:

Kjære Niels Christian!

Den 5. Febr. 1883. At jeg skriver til dig og Adda paa eet Ark, maa være dig et Bevis paa, at jeg anseer Eder for Eet. Tak for dit Brev, som foranlediger mig til følgende Bemærkninger. Jeg kan ikke indtræde i de[t] radicale Venstre, thi jeg kan ikke finde mig i at være Menig og rette mig efter Flertallets Afgjørelser, og vilde jeg stræbe efter at blive Fører, saa vilde Berg, Hørup o. s. v. se skjævt til mig. Jeg har et Ideal: at være Kit. Det er lykkedes fuldstændig for mig at forbinde de Moderate og Radikale. Paa Høire har jeg kun virket lidt hidindtil, uagtet jeg dog stemmer med Høire, naar jeg deler dets Overbevisning.

Længere end eet Aar til kan jeg sandsynligvis ei udholde at være paa Rigsdagen. Denne Dobbeltthed i Virksomhed, politisk og theologisk-kirkelig er mig for anstrengende og gjør mig utilfreds. Det overstiger simpelthen mine Kræfter at arbeide i begge Retninger. Jeg er jo en gammel Mand, der tærer paa det 72de Aar. Kræfterne tage af; jeg er nødt til at indrømme det. Jeg bliver hurtigere træt og maa hvile mig et Par Gange om Dagen. At søge Afsked som Biskop, dertil finder jeg ingen Anledning. Ved mange tusinde Timers Arbeide har jeg forberedt forskjellige theologiske Arbeider, som jeg maa ønske, saavidt muligt, at fuldende inden min Død. Saaledes stiller Sagen sig for mig.

Din hengivne Svigerfader
D. G. Monrad

R. A.

1 Se Note 2 til Brev af 15/10 1882.

Gothersgade 9, 17. Febr. 1883.

Kjære Gamle!

Jeg længes efter at høre, hvorledes din Ryg befinder sig. Gid den, naar jeg næste Gang faaer Brev fra dig, maa være fuldstændig rask. Det er slemt nok at være syg i den gamle Verden; men det er endnu værre at være det i den ny og i Kolonierne, hvor Alt, hvad der kan krybe og gaa, maa arbeide med. Det lader jo til, at det ikke varer længe, før vore Breve ei længere skulle søge hen til Box 1247, der efterhaanden er blevet mig som en gammel Bekjendt. Men hvor du nu end flytter hen, saa flyt Fortepianoet med dig; eller hvis det skal sælges, saa sælg det ikke, før det nye er kjøbt, thi man veed, hvad man har, men ikke, hvad man faaer, og for dig hører Fortepianoet med til det daglige Brød. — Jeg er nu ogsaa spændt paa at faa at vide, om Drengene skulle til Cambridge. Efter mit Skjøn egner Ditlev sig saavel til theoretisk som praktisk Virksomhed; derimod forekommer det mig, at Johan er afgjort bestemt til at være Videnskabsmand; selv hans Særhed gjør ham bedst skikket til en saadan Stilling.

Fra Ny Zealand har vi nylig havt Brev. Det er mig meget uklart, hvad Johannes tænker paa. Han har solgt sine Kreaturer paa nær to Høns, har bortleiet Jorden, arbeider for Tiden hos Viggo og er borte fra Marie. Hvad det skal blive til med ham, har jeg ingen Forestilling om. Christian er endnu hjemme og venter paa Reiseselskab. Hvis man ikke vil sende ham afsted, før han har fundet

Reiseselskab, har det lange Udsigter med hans Afreise. Naar jeg tænker paa Johannes, siger jeg: »Den Sten, man ikke kan løfte, maa man lade ligge«, men der er dog ingen Beroligelse i denne Tanke. Min egen Oekonomi er noget trykket ved det kjøbenhavnske Ophold; men ved Midsommer frigjøres jeg for den maanedlige Afbetaling af 126 Kr. 99 Øre til Livrenteselskabet, saa den Tid staaer for mig ogsaa i oekonomisk Henseende som den lyse Tid. —

Viggos Søn Johannes har vel overstaaet sine Mæslinger, og løber nu paa Skøiter et Par Timer om Dagen. Det er en flittig, paalidelig og i alle Henseender meget elskværdig Dreng, der er afholdt af sine Lærere og alle de Mennesker, med hvem han kommer i Berøring. Fru Jespersen, hos hvem han er i Huset, holder saare meget af ham. For dog hertil at føie nogen Kritik, saa er han for mig for stille. Jeg havde ventet i ham at finde et oplivende Element, men er i denne Henseende blevet skuffet. Hans stille Væsen hænger uden Tvivl sammen med hans legemlige Skrøbelighed.

Imorgen kommer Emmy hjem, jeg skal hente hende Kl. 1½ paa Diakonisse-Anstalten. Jeg troer, at hun har havt godt af Opholdet samme Sted. Der er udbredt over Anstalten en fredelig, velgjørende Ro. Man kommer til at tænke paa de katholske Klostre. Emmy længes imidlertid nu efter Gothersgade Nr. 9, og Gothersgade Nr. 9 længes ikke mindre efter hende, og navnlig længes da jeg efter min kjære trofaste Hustru. Jeg har da besøgt hende hver Dag, medens hun har været paa Diakonisse-Anstalten, og det har ikke været mig ganske let, thi paa samme Anstalt kan man kun komme mellem 2—6 og Rigsdagens Møder begynde Kl. 1, og ende ofte først efter 5. Det er da rigtignok gaaet ud over Rigsdagen. Den 15. d. M. reiste Otto Bache fra St. Thomas. Vi vente ham hertil den 4de Marts. Til han kommer, skeer der ikke nogen Forandring i den nuværende Hus-Ordning. Men naar han kommer er det, Alt overveiet, det fornuftigste, at han søger en særskilt Bolig for sig og Sine, thi her er der ikke Plads til ham. Der er da ogsaa kun Tale om et Ophold af en 3—4 Uger. Maaske han tager til Iselingen. Til April samles vi da alle i Bispegaarden.

Paa Mandag d. 19. skal jeg holde en stor Tale i Folkethinget mod Estrups System, kun at ville opgive de Toldudgifter, som komme fra Krigstolden mod fuldstændig Erstatning ved Forhøielse af andre Toldsatser. Skulde der være dig noget Uklart i Sagen, saa lad Niels Christian forklare dig Sammenhængen, og tak ham ved samme Leilighed for hans lille i Folkethinget omdelte Piece. Venstre er gaaet

ind paa Behandlingen af Toldloven, thi det stoler paa Estrups Halsstarrighed, og haaber, at han under ingen Omstændighed vil frafalde sin uretfærdige Fordring, og at han saaledes vil irritere Handelsstanden. Louise kommer selv med Baby. Karen hilser. Hils Niels Christian og Børnene fra

Din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

Kjære Gamle!

Gothersgade Nr. 9, 2. Marts 1883.

Jeg har modtaget en tyk Bog om Skjærsilden, skrevet til Pastor Michelsen¹ i Lybæk; min Amanuensis; Forfatteren F.L.Mynster,² men der er endnu et Kvarter tilbage, inden vi skulle drikke The, og hvorledes kunde jeg vel anvende dette Kvarter fornøieligere end ved at skrive til min kjære Gamle?

Dagens store Begivenhed er Forventningen om Baches Komme. Iforgaars modtoges et Telegram fra Plymouth lydende paa fine Passage³ og Ankomst om tre Dage. Det var høie Tid, at samme Telegram ankom, thi vi gik alle, og da navnlig Louise, i meget stor Spænding. Kom En løbende op ad Trapperne, saa tænkte hun strax: Mon det ikke skulde være et Telegrafbud. Jeg greb mig selv i at anstille Betragtninger over, hvorledes Louises Stilling vilde blive, hvis Skibet, hvorpaa Bache var, var gaaet under med Mand og Mus. Det er en styg Vane at lade Tanken flyve saa vidt omkring. Naar Emmy er syg, saa kommer strax Tanken: Hvad om hun nu døde. Og saa udmaler Fantasien Fremtiden, hvorledes den vil blive. Efter Telegrammet kunne vi vente Bache imorgen. Det staaer hen aldeles uafgjort, hvorledes vi saa skulle ordne os. Louise ønskede ikke at tage nogen Bestemmelse, før Bache var kommet. Det forekommer mig ufornuftigt, at ikke Ægtefolkene, der nu have levet adskilte over et halvt Aar, ikke skulde flytte sammen. Her er der ikke Plads til Bache. Nu er Theen færdig. Lev vel, min kjære Gamle!

[I samme Brev]

5. Marts.

Det har været mig noget vanskeligt at komme til at skrive til dig, thi en ung Mand fra Ribe har været hos mig, og har absolut ville[t] meddele mig en hel Række af Aabenbaringer, Syner og Drømme. Det var mig overordentlig besværligt at faa ham til at gaa. Stakkels unge Mand! Han skulde paa en Sindssyge-Anstalt.

Igaarmorges kom Bache til Alles, men navnlig til Louises store Fryd. Hvor er det dog en fin, fra Sjælens inderste Kjerne helt

gjennemdannet Mand. Det har været mig en formelig Nydelse at se ham og tale med ham. Sædvanlige Mennesker vilde føle sig stærkt stødte over, at Børnevrvøvlet har virket paa Emmys Nerver. Men hvor tog han det nydeligt; jeg maatte trøste ham med, at Børnevrvøvlet efter Dr. Hørrings bestemte, af mig fremkaldte Erklæring ikke var Aarsag til Emmys Ildebefindende, men kun havde gjort hendes Sygdom mere følelig for hende. Hans Ønske faldt sammen med mit; efter saa lang Adskillelse vilde han gjerne have nogle Uger sammen med Louise og Børnene i eget Hjem. Saaledes opløste den frygtede Disharmoni sig i den yndigste Harmoni. Gid alle Livets Forviklinger maatte kunne finde en lige saa god Løsning. Bache og Louise ere nu ude for at søge en Leilighed. — Hen i Aprilmaaned tage de til Bispegaarden. Bache vil gjerne være Medlem af den omreisende Examens-Kommission. Hans Plan er i Slutningen af Juli at tage med Louise til et norsk Badested. Desværre at Baches Plan ikke kan gennemføres, uden at han kommer til at stifte Gjæld. Medens han er i Danmark beløbe hans maanedlige Indtægter, efter Fradrag af Bidraget til Livsforsikring, sig kun til 375 Kr. — Emmy har det bedre, skjønt hun endnu en enkelt Dag kan overfaldes af sine Rygsmerter. Mer og mindre lide vi alle af Forkjølelse. Min Hoste er navnlig saa trofast, at den ikke engang vil sove om Natten.

I Politik er der aldeles Intet at udrette for mig. Jeg finder mig deri, og længes kun efter at komme helt fra den. Al Udvikling er standset. Alting løser sig op i uendeligt Vrøvl. Hvad der opretholder mit Mod og aandelige Liv er Studiet af de gamle Bøger. For Tiden er jeg fordybet i en tyk Bog af Jacob Laurentius⁴ om Skjærsilden. Emmy reiser sidste Marts; men Rigsdagen bliver næppe færdig før ind i April. Om jeg saa bliver her eller flytter andetsteds hen, er endnu uafgjort. Kjærlige Hilsner fra Emmy, Louise, Bache, Karen. Hils N. C. og Børnene fra

Din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

1 Oversætter til Tysk af Monrads Bog »Fra Bønnens Verden«. 2 Forf., Oversætter (1811—85). 3 Smuk Overfart. 4 Laurentius, formentlig en Helgen, der 257 blev Diakon i Rom og 258 led Martyrdøden ved at blive stegt levende paa en Rist.

Nykjøbing p. F., den 10. Marts 1883.

Min kjære gamle Pige!

Igaar fik jeg dit Brev, dateret 21. Februar. Derimod antager jeg ikke, at jeg har faaet det bortkomne Brev, thi vel har jeg et Brev

fra dig, dateret den 12. Februar, men deri fandtes ikke noget Brev til Johannes fra Ditlev. Hils Ditlev og siig ham, at det ingenlunde er amerikansk saaledes at bortsmide Breve. — Johannes's fuldstændige Adresse er Bunnythorpe, Palmerston, Wellington, New Zealand. Johannes's Tilstand foruroliger mig; hans Breve ere saa fulde af Gnav og Misfornøjelse. Da jeg formaaede Karen til at laane ham 275 £, havde jeg ventet, at han skulde være kommet paa en grøn Gren. Det første Brev, som jeg fik, efterat han havde modtaget Laanet, var jo ogsaa meget fornøjet, men gjennem det næste gik der atter den samme gnavne Tone. Selv i det Brev, hvori han beretter, at Marie har faaet en Lille, er der ingen Glæde. At der er Noget i Veien, er klart nok; men hvad det er, om Grunden er at søge i en aandelig eller legemlig Skrøbelighed, derpaa kan jeg ikke blive klog. Jeg har skrevet til Viggo og spurgt ham, om han ei kunde meddele mig nogen Oplysning. Det kunde jo være meget rart, om Niels Christians og Johans forenede Bestræbelser kunde skaffe ham en god og sikker Stilling i Amerika. For at kunne tage imod den, maatte han dog ogsaa finde en Køber til sin nuværende Eiendom. Solgtes den, anseer jeg det for en Selvfølge, at Karen fik sit Laan tilbagealt.

Lolly er endnu levende, men den stærke Feber, 40 à 41 Grader, viger ikke for Kinin. Kræfterne tage af; hun har Trøske. Lægen mener, at hun maaske endnu kan leve otte Dage. Stiftsprovstinde Jørgensen¹ er meget syg, det er nok Typhus. Hun phantaserer, taler til Sofie om dennes Moder som en Person, forskjellig fra hende selv. Der er dog Haab om, at hun kan komme sig. Biskop Brammers Søn, Pastor Graaes Svigersøn, ansat ved den iaar her i Byen oprettede Filial af Nationalbanken, ligger farlig syg af Rosen, men er dog bedre. Jeg er derved kommet til at tænke paa din Rosen, som jeg slet ikke ansaa for noget farligt.

11. Marts. Det er bedre saavel med Stiftsprovstinden som med Brammer. (Tilføjet i Margin: Nu kom Struckmann og siger, at B.'s Sygdom er vendt tilbage med fornyet Heftighed.) Vor lille Johannes har hverken Faaresyge eller Byld i Øret, men en Ørekatar. Det lille Skind lider meget; jeg kunde høre inat, hvorledes han laa og vaandede sig. Det lader dog til, at det i det Hele gaar fremad med hans Befindende. Han har i de sidste tre Maaneder ikke haft noget asthmatiske Anfald, og det er jo især Asthmaen, der gjør os ængstelige. Igaar aften var Emmy og jeg hos Benzons. Vi leve saa stille, at jeg under-

tiden bliver bange for, at Emmy skal finde, at det er altfor stille. Vist er det, at hvis jeg ikke havde hende, vilde jeg blive en ren Eremit. Jeg er derfor glad over, at vi dog engang imellem blive bedt ud. Der var Hillerups,² Bruns,³ Petersens,⁴ Elmquists,⁵ Neergaard,⁶ Zinnes⁷ (?) o. s. v. Jeg fik en lille L'hombre med Brun og Hillerup og tabte 50 Øre. Iaften kommer Neergaard. Vi sidde endnu midt i Shakespeares Sonetter, de er meget pudsige. Jeg glæder mig dog til om en fjorten Dags Tid at begynde paa Marlowe. Jeg forbereder mig ikke, Emmy har lovet at gjennemlæse Marlowe og skriver Gloserne op for mig. Han skal iøvrigt være langt lettere end Shakespeare. Vi ere endnu i Paradis. Det er meget besværligt at være der. Med Cantu⁸ gaaer det jævnt fremad. Denne Morgenstund har jeg havt sidste Korrektur af tredje og sidste Ark af mit politiske Brev Nr. 19 »den stille Magt«. Det forekommer mig selv; at det er en meget interessant Piece; men det er jo ikke sagt, at Andre ville være af samme Mening. Jeg indtager, saa synes det mig, et ophøjet Standpunkt og er fuldkommen lidenskabsløs. Jeg glæder mig til at sende dig et Exemplar. For Tiden er jeg ifærd med Vol. 157 af de græske Kirkefædre; naar jeg er færdig med den, har jeg kun fire tilbage.

Hvad du skriver til mig om de amerikanske Forhold interesserer mig meget. Der er noget Aabent, Ærligt i, at hver Person heiser sit religiøse Banner. Demokratiet fordrer, at man, saa meget [som] muligt, skal ligne hinanden i Alt, ogsaa i det ydre Væsen. Det staaer for mig, som om Amerika viser, hvorledes Fremtiden vil se ud.

Kjærlig Hilsen til Mand og Børn fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Gift med Spr. i Maribo-Hillested, Stiftprovst J. L. V. Jørgensen (1822–1904).
² Se Note 3, S. 130. ³ og ⁷ Uvist hvem. ⁴ Se Note 2 til Brev af 28/9 1882. ⁵ Rim. Adjunkt ved Nykjøbing Katedralskole Adolf Frederik Elmquist, ansat 12/2 1875.
⁶ Neergaard — enten Godsejer N., Fuglsang, eller Overlærer H. Neergaard, Nykjøbing Katedralskole. ⁸ Cantus' Verdenshistorie.

26. Marts 1883.

Kjære Gamle!

Idag er jeg først staaet op Kl. 1; jeg har forsøgt at smigre for min Forkjølelse, der holder alt for meget af mig. Det er en haardnakket Hoste, der irriterer mig mere ved sin Langvarighed end ved sin Styrke, thi det er i Grunden en ren Bagatel. Nu har vi endelig faaet

Tøveir, og saa haaber jeg, at den maa smelte hen med det milde Veir. Emmy har det ret godt, hvorvel hendes Ryg undertiden generer hende. Den første April drager hun til Nykjøbing, og jeg flytter hen til tre Hjorter, Vestergade 12, hvor Baches har opslaaet deres Bo. Den 14. April vil sandsynligvis Rigsdagen være endt. Saa tager jeg direkte og Baches over Iselingen til Bispegaarden. Jeg har megen Glæde af Samlivet med Bache; han er et meget elskværdigt Menneske, og det er mig en stor Fryd at se hans og Louises gjensidige Kjærlighed.

Igaar vare vi alle paa Passions-Koncert i Frue Kirke. Sangen lyder der saa smukt. Det Hele var meget tiltalende. Kirken var propfuld.

De Gamle begynde at gaa bort. Provst Koch¹ i Riserup er død. Det er ogsaa Pastor Paludan² i Vestenskov. Han har ligget temmelig længe paa Kommune-Hospitalet; jeg har ofte tænkt paa at besøge ham; men der er bestandig kommet noget i Veien. Da jeg saa kom derud i Lørdags, var han død nogle faa Timer forinden. Jeg holdt meget af ham, og er derfor kjed af, at det maa se ud for Familien, som om jeg var ligegyldig ved hans Lidelser. Det faaer saa være.

Der kommer meget lidt Udbytte af Rigsdagen, Ministeriet vil ikke gaa; Oppositionen vil ikke forhandle med det; det er underligt, at der ikke er nogen, der tænker paa Danmark. Da jeg nu seer, at jeg ikke kan bringe Sagerne ind i en anden Skure, saa glæder jeg mig ved Tanken paa, at min politiske Løbebane er endt om eet Aar. Det vilde dog være for galt, om jeg skulde anvende mine sidste faa Dage paa at tærse Langhalm. Jeg samler nu til min næste Bog, der skal handle om Kristi Nedfart og Mellemtilstanden. Jeg glæder mig til at skrive den. Calvin forstod Graven ved Helvede, Kristi Nedfart betegnede hans Dødsmerter. Det kan derfor ikke undre dig, at du hos Reformerte træffer paa lignende Meninger. Jeg kan ikke nægte, at jeg bestandig hælder mere til den Mening, at den lutherske Kirke, navnlig ved Læren om Sakramenterne, er i nærmere Slægtskab med den katholske end med den reformerte Kirke. Jeg har derfor heller ikke antaget, at du nogensinde vilde kunne komme til at slutte dig inderligt til den reformerte Kirke, og glæder mig over, at du, naar du kommer til Chicago, atter kan slutte dig til et luthersk Samfund. Hermed nægter jeg ikke, at vi kunne lære meget af de Reformerte, der med Hensyn til deres Menigheds-Indretninger have ganske anderledes praktisk Forstand og praktisk Greb end Lutheranerne. Jeg lærte i denne Henseende meget under vort Ophold i Paris. Den lutherske

Kirke har givet sig ind under Statens Højhed, og har saare vanskeligt ved at finde sig til Rette, naar den skal staa paa egne Ben.

Vi vente saa at sige hver Dag Christian Monrads³ Ankomst. Jeg troer, at Fru Frederiksen⁴ havde stor Lyst til at beholde Drengen, men at hun dog ikke vil gjøre det uden Forældrenes Samtykke. Jeg anseer det derfor for afgjort, at han kommer til Eder, hvorvel jeg ikke anseer det for afgjort, at det ei var bedre, at hun fik sit Ønske opfyldt. Johannes har laant 300 £ paa sin Eiendom og speculerer i Centrifugalmaskiner, som Tuxen sender ham. Naar nu de 300 £ ere forbrugte, og han ikke har Held med sin Speculation, vender han sandsynligvis tilbage til Danmark og faaer Ansættelse ved en Sukkersaftstation. Skeer dette, var det jo nok saa godt, at Drengen var her. Dog det nytter jo ikke at ræsonere over, hvad der er afgjort. Jeg glæder mig over N. C.'s og din kjærlige Opoffrelse. Gud holde sin Haand over Drengen og lade Eder faa Glæde af ham. Johannes junior har gjort en god Examen, fik mg i Hovedkarakter. Det er et lille Pligtmenneske. Kjærlige Hilsner til N. C. og Børnene og fra Emmy, Louise, Bache og Karen.

Min hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 3 til Brev af 24/9 1871. ² Hans Jacob Peter Dorph Paludan (1814–83), Spr. og Lærer paa Nyord 1846; Spr. Holeby-Bursø 1855, i Vestenskov 1871 til sin Død 24/3 1883. ³ Johannes og Maria Monrads ældste Søn, f. 23/9 1873. ⁴ Fru Justitsraadinde Maria Frederiksen, Johannes Monrads Svigermoder. Enke efter Justitsraad J. D. Frederiksen, Nøbbøllegaard.

Tre Hjorter, 14. April 1883.

Kjære Gamle!

Det forekommer mig, at det er meget længe siden, at jeg har hørt fra dig, mit elskede Barn. Man burde notere Datoen for Brevets Ankomst og Afsendelse. Det har jeg besluttet at gjøre mange Gange; men jeg udfører ikke min Beslutning.

Jeg har i denne Tid travlt med at gjøre Afskeds-Visitter; thi om nogle faa Dage vil Rigsdagen være sluttet. Iforgaars var jeg hos din Svigermoder,¹ der yttrede stor Lyst til at beholde den hver Dag ventede Christian. Hun antager, at Enden dog bliver, at Johannes med Marie og den hele Flok vender tilbage inden meget lang Tids Forløb, naar det viser sig, at der ei er noget Klækkeligt at tjene ved

Centrifugalmaskinerne, hvoraf Tuxen² har sendt ham en halv Snes Stykker, og naar de 300 £, som han har forskaffet sig ved at optage et Prioritetslaan i sin Eiendom, ere forbrugte. Her hjemme har han Udsigt til en antagelig Ansættelse ved en Sukkersaftstation. Naar nu alt dette er rimeligt, og efter mit Kjendskab til Johannes kan jeg ikke andet end at anse det for rimeligt, saa vilde det dog være det fornuftigste, at Christian blev her. Saaledes har jeg i det Mindste forstaaet Fru Frederiksens Udtalelser. Jeg sagde, at hvis hun tog den Beslutning at beholde Christian, saa kunde jeg ikke andet end beklage det. Skjønt Christian vil være Eder velkommen, saa er det jo for hans og ikke for Eders egen Skyld, at I have været villige til at gjøre denne Opoffrelse. I har nok i Eders egne Tre. Efter Louises Opfattelse af Kirstine Frederiksens Ytringer stiller Sagen sig lidt anderledes.

Jeg har i denne Tid travlt med at gjøre Afskedsvisitter, thi i denne Uge maa da Rigsdagen ende. Emmy reiser sandsynligvis til Møen imorgen (nei den 16.), thi hun længes efter at se sin Fader, hvis Kræfter ere jævnt aftagende. Vi træffe sandsynligvis sammen i Nykjøbing paa Torsdag. Paa Fredag kommer Baches til Bispegaarden. De ere i denne Tid meget paa Farten, thi Bache har saa megen Slægt og saa mange gamle Venner. Det forekommer mig, at Louise udholder godt disse Anstrengelser, men jeg troer dog, at Bispegaardens Ro vil bekomme hende endnu bedre. Børnene ere i det Hele flinke. Lille Karen gjorde os nogen Uro ved at kaste op, Ditlev ved at hoste; men nu er Alt i Orden. Foraaret har indfundet sig og jaget mange Daarlig[hed]er paa Døren, deriblandt ogsaa min Hoste. Jeg befinder mig meget vel. I Bispegaarden bliver min Ro ikke meget langvarig, thi jeg skal jo visitere et Par Maaneder. Hvad der har holdt det aandelige Liv oppe hos mig er mit theologiske Studium, som jeg har fortsat under min Nærværelse paa Rigsdagen. Det kgl. Bibliothek har været mig til stor Nytte. Jeg har jo ogsaa havt Samlivet med min trofaste Hustru, med Bache, Louise og deres Børn. Trods min Utilfredshed med min politiske Virksomheds Betydningsløshed, har jeg havt Glæde og Fred i Sjælen, takket være min Frelser. Jeg seer imidlertid med stor Glæde hen til den Tid, da jeg skal være færdig med min politiske Virksomhed. Om et Aarstid er jeg fri, og maaske tidligere, hvis der skulde komme forinden en Opløsning af Folkethinget. Næste Session har jeg i Sinde at være meget passiv.

Igaar, — det er idag den 15. [15. April], — vedtog Folkethinget en Mistillidsadresse til Ministeriet. Jeg har været meget mod Indgivelsen af en saadan Adresse. Den vil blive virkningsløs. Landstinget indgiver sandsynligvis en Modadresse. En virkningsløs Adresse vil svække Folkethingets Anseelse. Hertil kommer, at jeg vil finde det rigtigt, ja i høi Grad ønskeligt, at et Ministerium fratræder, naar det ei kan sætte sin Villie igjennem; men at jeg i flere Henseender har mere Tillid til et Høire- end til et Venstre-Ministerium; i andre Henseender, f. Ex. Landbospørgsmaalene er der det omvendte Forhold. Jeg stemte derfor ikke.

Lev vel, min kjære Gamle. Louise skriver snart til dig, og hilser tusinde Gange. Venlig Hilsen til N. C. og Børnene.

Din trofast hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 4 i Brev af 26/3 1883 — Fru Maria Frederiksen var Svigermoder ogsaa til Fru Adda F. ² Ingeniør, Politiker (1845—1915), Medindehaver af Tuxen og Hammerichs Maskinfabrik i Nakskov.

Tre Hjorter, Kjøbenhavn, den 24. April 1883.

Kjære Gamle!

Ja, nu begynder du da virkelig efterhaanden at fortjene dette Tilnavn, thi det er jo ikke mange Dage siden, at du fyldte dit 42. Aar. Deraf kan jeg da slutte, at din Fader heller ikke kan være noget ganske ungt Menneske. Mon jeg skulde faa dig at se endnu en Gang, inden jeg dør? Thi naar jeg dør, da er det sikkert, at jeg flyver over og seer til dig og Dine. Du vil maaske ikke kunne mærke mit Besøg, uden derved, at du kommer til at tænke mere levende paa mig. Dog kan det ogsaa være, at der svæver noget Lyst for dine Øine. Torsdagen den 19. April kom jeg da hjem efter den lange, kjedsommelige Rigsdag. Kun Karen var hjemme. Fredag den 20. April kom Bache, Louise og Børnene. Søndagen den 22. kom Emmy fra Stege; men samme Dag kom der Telegram fra Otilie,¹ at Sofie² var død i hendes Arme af et apoplektisk Anfald paa Frederiks Hospital. Det første Anfald ramte hende i hendes Hjem d. 19. Louise saa hende, hun kom til sin Bevidsthed, bragtes paa Hospitalet, men havde der nye Anfald, der rev hende bort. Hun var træt og længtes inderlig efter Hvile; thi hun led meget. En Gang spiste hun til Middag hos os i Gothersgade, men følte sig overanstrengt. En anden Gang stod

hun pludselig i min Stue; hun kom for at se Louise og Børnene, der desværre ikke var hjemme, og var nær gaaet bort uden at søge mig. Vi ere alle enige om, at hun var blevet saa blød og mild. Det er vort faste Haab, at hun har fundet den evige Fred.

Min Samværen med Emmy blev saaledes meget kort; thi Otilie, med hvem jeg korresponderede per Telegraf, erklærede, at hun var svag, og ikke kunde sørge for Begravelsen. Jeg tog derfor herind igaar; og har travet om idag – Sofie ønskede at begraves fra Vartou Kirke paa Søetatens Kirkegaard. Det var et Uheld, at Klokkeren ved Vartou var bortrejst. Der er telegraferet efter ham, og jeg venter, at han kommer til mig imorgen Kl. 8. Jeg har ogsaa været hos Pastor Brandt,³ der boer i Frøken Zahles Skole. Efter Aftale med ham er Begravelsen sat til Fredag Kl. 1.

Sofie har efterladt sig en Skrivelse til mig og Otilie, hvori hun har truffet følgende Bestemmelser om, hvad hun efterlader; din Johan skal have 50 Kr., fem andre Personer 10 Kroner hver. Resten deles saaledes: Otilie faaer $\frac{1}{4}$, Hertha $\frac{1}{4}$, Du $\frac{1}{8}$; din Broder Johannes $\frac{1}{8}$ og jeg $\frac{1}{4}$. Jeg antager, at du vil faa en 700 Kroner. Jeg sender imidlertid ikke Pengene over, før jeg faaer din Ordre. Det er jo muligt, at Frederiksen skal sende Penge hertil, og i saa Fald vilde det jo være urimeligt at lade Pengene løbe frem og tilbage.

Lev vel, min kjære Gamle! Nu har du snart fortæret Halvdelen af dit Liv! Kjærlige Hilsner til N. C. og Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Monrads Søster, g. Werlich. 2 Sophie Monrad, Monrads Søster. 3 Carl Joachim Brandt (1817–1889), Grundtvigs Efterfølger som Præst ved Vartov; 1856 Forstander for Grundtvigs Højskole paa Marienlyst, 1860 Spr. i Rønnebæk-Olstrup; udgav sammen med L. N. Helweg: »Den danske Salmedigtning» (2 Bind), et fortjenstfuldt Arbejde, indeholdende Salmer fra Middelalderen til vore Dage, deriblandt mange hidtil utrykte; desuden gav det Bidrag til en dansk Salmehistorie og biografiske Oplysninger om Salmedigterne.

Nykjøbing p. F., den 15. Mai 1883.

Kjære Gamle!

Igaar modtog jeg dit Brev af 16. April, og derfor maa jeg skrive til dig idag. Vi ere, som du formodede, samlede i Bispegaarden, og befinde os alle ret vel. I tre Uger havde vi en haardnakket tør Østen-

vind, men inden Pintse fik vi Regn. Idag straalder Solen i al sin Glands, Skoven er næsten helt udsprunget, det er fuldstændig Sommer, jeg sidder og skriver for aabne Vinduer. Badehuset er lagt ud, idag har Emmy taget sit første Bad, Louises Børn fryde sig og ere ude næsten hele Dagen, Baby begynder at gaa og kan sige enkelte Ord, Ditlev kan sige g, og Johannes jun. befinder sig vel. Igaar reiste Bache til Iselingen, men han kommer hjem idag. Vi skulle allesammen idag spise til Middag hos Listovs. Professorens Broder Præsten¹ kommer der. Igaar prædikede jeg i Nykjøbing. Hovedsummen af Prædiken kan indbefattes i disse Ord: Tro og sig til dig selv: Gud elsker mig, Gud hader min Synd.

Nu har jeg i tre Uger havt god Ro, men om en Uges Tid begynder atter Uroen. Den 21.: Dimisprædiken, den 22. Præsteconvent, den 23. reiser Emmy og jeg til Marienborg, den 28. komme vi hjem, den anden Juni begynder Visitatserne og de vare ved indtil 15. Juli.

Johannes senior er for Tiden det store Spørgsmaal, der lægger Beslag paa mine Tanker og volder mig megen Bekymring. Han har solgt sin Besætning, bortforpagtet sin Jord, optaget en Prioritet paa 300 £. Nu vil han saa leve som Agent for Løbe- og Centrifugalmaskiner, og er reist til Wellington. Imidlertid sidder Marie med de 5 Børn — Christian er jo afreist, men er endnu ikke kommet hertil — og venter en Lille i Løbet af et Par Maaneder. Det forekommer mig, at det under disse Omstændigheder var det fornuftigste, at de vendte tilbage til Danmark. Johannes er nu i den Alder, at der ikke længer kan være Tale om, at han skulde blive udskrevet til Soldat. Efter hvad Johan Frederiksen² har sagt, vilde det være muligt at skaffe Johannes en Ansættelse ved en Sukkersaftstation, og i denne Stilling vilde han kunne finde, om ikke et rigeligt, saa dog et nødtørftigt Udkomme. Det er imidlertid ikke rimeligt, at han vil opgive sine Speculationer, før han har brugt de 300 £. Hvis han saa skulde ville reise hjem, saa gjælder det om at skaffe ham Reisepenge. Hjemreisen vil jo koste henved 4000 Kr. Men hvis denne Sum kan skaffes til Veie, og Johannes dog ikke vil reise hjem, hvad saa? Johannes selv kunde man jo lade seile sin egen Sø, men Marie, men Børnene! Vilde det være rigtigt at lade dem reise hjem uden Johannes, og hvorledes skulde man da forsørge dem? Skjønt jeg tidligere har været af en anden Mening, saa er jeg dog nu kommet til den Overbevisning, at det vil være rigtigt, at Christian³ strax reiser over til Eder. Saa er dog han forsørget. Der vil jo endda være nok at sørge for. Naar

Christian kommer, skal jeg dog ikke undlade at meddele hans Mor-
moder min Opfattelse. Gud lede Alt til det bedste.

Med kjærlig Hilsen fra Emmy og Søstrene og til Niels Christian,
Ditlev, Johan, Marie.

Din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

¹ A. L. C. Listov (1817–89), Præst, kirkehistorisk Forfatter, udgav en Række Skrifter om Luther; oversatte Karl Haase: Hutterus redivivus, og sammen med J. F. Hagen et Uddrag af latinske Kirkefædre. 1851 res. Kap. ved Frue Kirke i Aalborg og Spr. i N. Tranders, 1885 Spr. i Næstved, 1872 i Dalby-Thureby. ² Johan Ditlev Frederiksen (1846–1926), 1872–77 teknisk Leder af Sukkerfabrikken Lolland; da denne maatte standse, blev han Bestyrer af Fabrikejer Chr. D. A. Hansens Filialfabrik i New York, senere i Little Falls, og nød stor Anseelse som indsigtfuld Mejeritekniker. ³ Se Note 1 til Brev af 26/3 1883.

Nykjøbing p. F., 1. Juni 1883.

Min egen Gamle!

Jeg har modtaget dit Brev, skrevet Pintsedag, det første, Du har skrevet efter modtaget Underretning om Sofies Død. Jeg har forstaaet dit Brev saaledes, at Niels Christian ikke ønsker at faa dine og Johan sine Penge sendte over til Amerika, men foretrækker at trække paa dem. Naar du besvarer dette Brev, vil du nok være saa god at lade mig faa en aldeles klar og bestemt Besked. Den kan du jo ikke faa, før du har talt med Niels Christian. — Det er aldeles i sin Orden, at de Reformerte have næret Haab om at faa Dig til at træde ind som Medlem i deres Kirke. Dine Forsikringer om, at du kun kommer som Gjæst, ville de ei lægge videre Vægt paa. Tilsidst vil du dog blive overbevist om deres Kirkes Sandhed og træde ind. Naar de nu se sig skuffede i deres Haab, ville de blive vrede paa dig, og deres Uvillie vil tiltage. Du vil komme til at staa for dem som en Person, der er utaknemlig for al den dig viste Velvillie. Skulde det nu gaa dig efter denne min Forudsigelse, da maa du ikke blive vred eller føle dig ilde berørt deraf; det er altsammen Naturens Orden, og i Naturens Orden maa man finde sig uden Knurren. Det er dog maaske ret heldigt, at I flytte fra Madison.

Christian Monrad¹ er da ankommen til Danmark og opholder sig for Tiden her i Bispegaarden. Han kom i Lørdags den 26. Mai og bringes af Emmy den 3. Juni til Fuglsang. Det lader til at være en flink elskværdig Dreng; de ere allesammen meget indtagne af ham. Han er fuld af Liv og Lystighed, og danner i saa Henseende en

pudsig Modsætning til den stiltfærdige Johannes. Jeg veed ikke, hvad Fru Frederiksen² beslutter sig til. Jeg har skrevet hende til, at det efter mit Skjøn var bedst, at han kom til Amerika, thi saa var dog han forsørget. Der vil jo blive nok tilbage at sørge for. Jeg tænker ikke, at det vil vare længe, inden Johannes overbeviser sig om, at han ikke kan tjene det Nødvendige til sig og Sine som Agent for Løbe- og Centrifugalmaskiner. Og naar han nu kommer til denne Overbevisning, hvad saa? Vil han saa reise til Danmark eller til Amerika? Tanken paa Marie og hendes Smaa – hun venter sig atter – løber mig idelig om i Hovedet; men naar saa Trykket bliver for stærkt, saa hører jeg Psalmen: Alt staar i Guds Faderhaand.

Bache skal i nogle Uger reise omkring som Censor ved de lærde Skoler, efterat han med Louise har tilbragt 14 Dage paa Iselingen, hvorhen de reise den 4. Juni. Midt i Juli reise Bache og Louise til Modum. Louise kan nok trænge til denne Tour, thi hun er tit træt og nervøs. Børnene blive her; det skulde navnlig styrke hende at have fuld Nattero. Naar nu blot ikke Længsel efter Børnene giver hende Sjæle-Uro.

Imorgen tager jeg ud paa Visitats, og saa er jeg stærkt optagen indtil 17. Juli. Du maa derfor ikke undre dig over, hvis der skulde indtræde en Standsning i min Brevskrivning, thi naar jeg er paa Visitats, er hvert Øieblik besat.

Den 24. Mai var jeg paa Møen til Fru Tuteins Fødselsdag. Emmy var ikke rask nok til at følge med. Hun lider gjerne en Gang om Maaneden af Rygsmerter; men vi haabe jo, at hun vil blive rigtig rask, naar Overgangstiden er forbi. Jeg selv mærker ret stærkt, at jeg har et Hjerte, men derved er nu intet at gjøre.

Det er en utrolig Tid siden, jeg har hørt fra Viggo. Jeg kan aldeles ikke forstaa det, Johannes, hans Søn, hører heller ikke, hverken fra Fader eller Moder. Hans Muster har ikke hørt fra Ny Zealand siden Jul. Fra Johannes og Marie haves Breve, og deri meldes ikke om nogen Sygdom. Et Brev maa vel være gaaet tabt. Louise og Karen hilse. Emmy skriver selv. Kjærlig Hilsen til Niels Christian og Børnene fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

P. S. Tak for Fotografiet. Du seer rask ud.

R. A.

¹ Christian Fenger Monrad, f. 23/9 1873, Johannes Monrads ældste Søn. ² Fru Marie Frederiksen, Johannes Monrads Svigermoder.

Kjære Gamle!

Den hidtil indkomne Arv efter Sofie, der er tilfaldet mig, dig og Johannes udgjør	3277 Kr. 18 Øre
Fjerde[de]len deraf, der tilfalder dig er	819 Kr. 30 Øre
Hertil kommer Legatet til Johan	50 Kr.

altsaa ialt 869 Kr. 30 Ørre. Derfra gaaer Arveafgiften, der er 4 p.Ct. 5: 34 Kr. 77 Øre, Rest 834 Kr. 53 Øre. Heraf er 300 Kr. sendte Justitsraad C. A. Hansen,¹ og 534 Kr. 53 Øre til Fru Frederiksen. Du seer saaledes, at Eders Ordre er efterkommet punktligt og hurtigt. Jeg anseer det som en Selvfølge, at Johan faar de ham testamenterede 50 Kr.

Da det idag er Grundlovsdag, saa antager jeg det for bedst stemmende med de folkelige Følelser, at der ikke den Dag holdes nogen Visitats hverken i Kirke eller Skole. Igaar visiterede jeg Karleby-Horreby-N. Ørslev Pastorat; og iaften tager jeg ud til Stadager og derfra til Nakskov. Den 11. Juni er jeg hjemme, men fortsætter derpaa Visitatsen til 25. Juni. Dagen fra 26. Juni til 4. Juli optages af Landemode og Ordination, men derpaa fortsætter Visitatsen til 17. Juli. I September har jeg kun een Visitats. Her har du min Spiseseddel for Sommeren. Naar man gaaer i det 72. Aar, falder det ikke svært at tilføie: Om Gud vil; thi man føler jo nok, at Kræfterne ere noget i Aftagende.

Igaar tog Bache og Louise over til Iselingen, hvor de blive en fjorten Dags Tid. Børnene ere her. Da Bache og Louise midt i Juli reise til Norge, saa har jeg egentlig kun Septembermaaned til at leve sammen med dem. Det lader til, at Bache tænker paa at faa sin Permission forlænget til 1. Januar. Han skal nemlig fra den Tid af bo paa St. Croix som Skoledirektør for begge Øerne, og det vilde falde ham besværligt at søge en Bopæl paa St. Thomas for de 3 Maaneder. Det er muligt, at Bache med Kone og Børn tilbringe en Maanedstid paa Iselingen, hvis de faa Indbydelse. De 2 Maaneder ville de leve i Kjøbenhavn. Hvorledes vor Vinter vil blive, er mig ikke klart. Er det Venstres Agt at fortsætte paa samme Maade som hidtil, blive vi Vinteren over i Kjøbenhavn. Hvis det derimod er dets Agt at nægte Finantsloven og sige Nei til alle forelagte Love, saa vil vel Folkethinget blive opløst, eller vil i alt Fald blive hjemsendt efter to Maaneders Forløb. Denne Usikkerhed er ubehagelig, da man ikke ved, hvorledes man skal indrette sig. Det er min bestemte Agt ikke

at stille mig paa Ny. Jeg har gjort et alvorligt Forsøg paa at formaae de stridende Kræfter til at samvirke for at fremme Fædrelandets Vel. Dette Forsøg er mislykkedes, og jeg agter ei at gjentage det.

Emmy og Karen hilse. Venlig Hilsen til Niels Christian og Børnene
fra din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Uvist hvem.

Nykjøbing p. F., den 11. Juni 1883.

Kjære Gamle!

Jeg har nu visiteret tre Pastorater, Karleby, Lundby og Nakskov. Idag er jeg hjemme i Anledning af Terminen, men tager i Aften til Halsted. Da Wegener¹ er syg, saa modtog jeg en Invitation fra Grev Frijs² til Juellinge. Men det staaer mig imod at tage ind andet Sted end paa Præstegaarden, naar jeg er paa Visitats. Jeg troer heller ikke, at mit Ophold i Præstegaarden kan genere, da jeg i egne Tanker er et meget fordringsløst Menneske. Det kan da vel ikke kaldes fordringsfuldt at bede om et blødkogt Æg om Morgenen? Det kunde dog være, at min Nærværelse kunde opmuntre ham lidt.

Jeg har i det Hele taget megen Glæde af mine Visitatser. Det morer mig at se og tale med disse mange Puslinger, og det glæder mig at forkynde det gamle Guds Ord i Kirkerne.³ Nu og da har man selvfølgelig en og anden Ærgrelse. I Nakskov Kirke mødte saaledes ikke mere end 15 Unge.

Jeg taaler endnu godt Visitatsens Anstrengelser og det uagtet jeg har lidt noget af »den gyldne Aare«,⁴ og desuden har min gamle trofaste Ven; mit Hjerteonde. De legemlige Onder have ikke været saa store, at de have generet min Virksomhed; og deraf kan du da se, at de ikke kunne være meget store.

Louise og Bache ere for Tiden paa Iselingen. Louise kommer hjem imorgen, men Bache reiser om som Censor ved de lærde Skoler. Midt i næste Maaned reise de sammen til Norge, hvor Louise skal bruge Badene, og saa komme de hertil i Begyndelsen af September. Karen har faaet Brev fra Marie Monrad.⁴ Johannes M[onrad senior] har ligget i 14 Dage af Smerter i Ryggen, og aflægger nu Besøg hos en Settler i Nabolaget. Det piner mig at tænke paa Marie og de Smaa, og jeg veed ikke, hvad der er at gjøre. Johannes's Ustadighed ødelægger enhver Plan.

Lev vel, min kjære Gamle! Gid du og dine tre Børn maa have en rigtig god og fornøielig Ferie. Den er vel alt begyndt.

Hils Niels Christian og Børnene fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Johan Jørgen Stiller Wegener (1811—83), Forstander for Rødding Højskole 1844; 9/2 1845 udnævnt til Spr. i Halsted-Aunede, Lolland; Forf. af historiske og politiske Artikler om Tiden 1814—64 og særlig om Slesvig. ² Greve Frederik *Julius* Krag-Juel-Vind-Frijs til Juellinge. ³ Jvf. Nyholm, S. 458. ⁴ Jvf. Note 1 til Brev af 4/8 1882, S. 299. ⁵ Johannes Monrads Hustru.

Nykjøbing p. F., den 29. Juni 1883.

Min kjære Gamle!

Nu er da det første Afsnit af min Visitats endt. Jeg har visiteret i ni Pastorater. Ved Hjælp af et Krigspuds har jeg ret godt udholdt Visitatsens Anstrengelser og Besværligheder. Den Dag, jeg har Skole-visitats, hviler jeg mig ikke een, men to Gange om Dagen. Det er vidunderligt, hvor blot ti Minutters Søvn kan forfriske og vederkvæge. Jeg anseer det for en af mine fortrinlige Egenskaber, at jeg paa hvilkensomhelst Tid af Dagen kan lægge mig ned paa min Sofa og falde i Søvn.

Den tredie Juli skal jeg have Biske-Examen og Middagsselskab og den 4. Juli Landemode og Ordination. Tre unge Mænd skulle ordineres. Jeg har saaledes Nok at tage Vare den Ugestid, jeg er i Hjemmet. Efter Landemode skal jeg visitere 5 Pastorater, og i Septembermaaned hos Pastor Lund i Arninge, hvis Kone for Tiden er syg. — Jeg har været i Halsted hos Wegener;¹ han var som et Skelet; han lider utroligt af Stensmerter. Det gjorde et nedstemmende og mistrøstigt Indtryk at se og høre, hvorledes Smerten havde bemægtiget sig Eneherrødmmet. Hvem veed, hvorledes man selv vilde være under lignende Omstændigheder? Gid vi dog maatte bevare Troens Glæde under alle Livets Tilskikkelser! Det ønsker jeg for mig selv og mine Kjære og alle Mennesker paa den vide Jord.

Vi have for Tiden Besøg af Frøken Garde, en Datter af den forrige Guvernør paa St. Thomas og St. Croix.² Karen bad om at maatte indbyde hende. Det er en meget dannet, vakker, fordringsløs Pige. Hun spiller hver Aften een af Lieder ohne Worte. Derpaa forelæser jeg for Tiden en græsk Tragedie. Bache strejfer om som Censor.

Vi vente ham paa Lørdag. Louise vilde gjerne, at han først skulde komme om Torsdagen og overvære Ordinationen, thi om Mandagen skal han være i Kjøbenhavn, og om Lørdagen er han paa Herlufsholm. Men jeg antager, at Bache ikke skjøtter om at reise mere end fornødent, da han jo har reist nok.

Johannes junior har været syg nogle Dage. Det kommer meget ubeleiligt, da han jo har maattet forsømme Skolen oftere i Aarets Løb og derfor har store Huller. Jeg har imidlertid endnu ikke opgivet Haabet om, at det skal lykkes ham at komme op fra Forberedelses-Klassen til Skolens nederste Klasse. Hvis der ikke indtræder et stort Omslag med Hensyn til hans Helbred, vil det næppe kunne nytte at prøve paa at faa ham til at blive Student. Efterretningerne fra Ny Zealand ere ikke meget tilfredsstillende. Johannes senior bliver og vil prøve sin Lykke med at afhænde Centrifugalmaskiner, hvoraf Tuxen^s sender ham ti. Derimod lader det til paa Olgas Brev, som om Viggo begynder at tænke paa at reise hjem. Jeg kan ikke forstaa, hvorfor han, naar [han] har saadanne Tanker, har i sidste Aar anvendt 500 £ paa at gjøre Boligen mere hyggelig. Naar man har gjort, hvad man kan, maa man overgive til vor Herre Børnenes Fremtid.

Tak for dit Brev. Emmy, Louise og Karen sende Hilsner. Hils
N. C. og Børnene fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 1 til Brev af 11/6 1883. ² Janus August Garde (1823–93), Søofficer, deltog i Krigen 1848–50; blev 1860 Havnekaptajn og fik som saadan anlagt Refshaleøen og bygget en ny Knippelsbro; 1872–81 Guvernør i Dansk Vestindien; det lykkedes ham at dæmpe det farlige Negeroprør 1877. ³ Medindehaver af Maskinfabrik i Nakskov sammen med Holger Hammerich, jvf. Note 8, S. 273.

Nykjøbing p. F., den 21. Juli 1883.

Kjære Gamle!

Nu er jeg da lykkelig og vel hjemkommen fra Visitatsen. Jeg kan tydelig mærke, at jeg begynder at blive gammel. Jeg bliver hurtigere træt og trænger til at hvile mig. Denne Trang giver jeg efter for, saa jeg nu gjerne tager mig to Hvil om Dagen. I Forbindelse med denne Aftagen af Kræfter staaer uden Tvivl en aftagende Livslyst. Livet tynger mig. Naar jeg tænker paa mine Omgivelser, paa Emmy og alle mine Kjære, finder jeg det meget utaknemligt. Men que

veux tu. Det er noget Uvilkaarligt denne Livslyst; noget, der aldeles ikke afhænger af ens Villie. Jeg vil haabe, at det er en Følge af Visitatsens Anstrengelser, og at den gamle Livslyst vil vende tilbage. Jeg taler ikke derom til Nogen; derfor skal du ikke heller skrive derom, naar du svarer mig. Der er iøvrigt aldeles ikke nogen Fare paa Færde. Jeg venter endnu at leve nogle Aar. Gaaer jeg bort, saa forlader jeg derfor ikke mine Kjære. Jeg har i Sinde at besøge dig og indgive dig gode Tanker. Det er nu min inderlige Overbevisning, at Kjærlighedsbaandet ikke brydes ved Døden.

Jeg antager, at der tilkommer dig endnu nogle faa Kroner efter Sofie. Skal jeg, naar Opgjørelsen har fundet Sted, sende Beløbet til Fru Frederiksen? Din Bestemmelse i saa Henseende udbedes. Beløbet vil næppe udgjøre mere end en Snes Kroner, maaske henved 30 Kr.

Tak for dit Brev af 1. Juli. Jeg er glad over, at du ved at forlade Madison kommer ud af Forholdet til den reformerte Kirke. Dette Forhold kan jo have været meget lærerigt og frugtbargjørende for dig, men kan dog let lede til Forviklinger. — Bache og Louise er da fløiet op til Modum¹ i Norge. Vi har endnu ikke hørt fra dem. Børnene ere meget søde. Den mindste travet dristigt omkring. Det er vidunderligt at iagttage et saadant Barns Udvikling. Johannes [jun.] fik da Mg² i Hovedkarakter og er nu rykket op i Latinskolen — fra Forberedelsesklassen. Naar vi betænke de idelige Afbrydelser, som hans svage Helbred har beredt ham, maa vi være tilfredse med Udfaldet. Det er en god, flittig Dreng. Han befinder sig meget vel ved Ferien. — Alex, en Søn af Adelgunde Luckner, er her i Ferien. Frøken Garde har været her en tre Uger. Det er en vakker, aldeles fordringsløs Pige. — Igaar var Neergaard her; vi læse Marlowe; med ham var Fru Lorenz² og en Musiker Rosenfeldt,³ der spiller meget smukt. Lev vel, min kjære Gamle. Jeg synes, at jeg har faaet mere Livslyst ved at skrive til dig. Emmy sender kjærlige Hilsner. Hils N. C. og Børnene fra din hengivne Fader D. G. Monrad

P. S. Vi har havt Smaabesøg af Christian,⁴ der opholder sig paa Fuglsang, og deltager i Undervisningen. Nu reiser han med Fru Frederiksen til Ærø. Livlig, elskværdig.

R. A.

¹ Bade- og Kurhotel. ² og ³ Uvist hvem. ⁴ Christian Fenger Monrad, se Note 1 til Brev af 1/6 1883.

Kjære Gamle!

Dit Brev fra Chicago den 24. Juli er rigtig modtaget. Gid det maa lykkes Eder at finde en god Leilighed, og gid det nye Hjem, som I skulle grundlægge, maa blive Fredens og Glædens Hjem. Jeg adresserer dette Brev til Madison, da jeg antager, at du er vendt tilbage. Glem ikke at underrette os i Tide om, naar Flytningen til Chicago skal finde Sted.

Sofies² Indbo udbragte efter Fradrag af Begravelsesudgifter 250 Kr. Arveafgiften udgjør 4 Procent, Rest 240 Kr. Deraf tilkommer dig 30 Kr. Vær saa venlig at lade mig vide, om jeg skal sende disse 30 Kroner over til dig, eller til Nogen her i Landet. — Vi lide i denne Tid af uafsladelige Regnskyl den ene Dag efter den anden. Rugen er meiet, men man kan ikke faa den bjærget. Da nu hertil kommer, at det er temmelig mildt, saa begynder den nok at spire og bliver saaledes ubrugelig til Føde for Mennesker. Selv om man nu ikke har Noget at høste, saa virker dog disse Udsigter for Landet nedtrykkende paa Sindet.

Iøvrigt er jeg i den senere Tid ikke saa tung om Hjertet. Det er noget underlig Noget med denne umiddelbare Livsfølelse. Englænderne kalde den animal spirits; man kan ganske uvilkaarligt føle sig glad eller nedtrykt. Har man en Sorg eller Bekymring, som jeg med Hensyn til Johannes's Fremtid, da kan man vel jage Sorgen og Bekymringen ud af Bevidstheden; men saa synker den ned i det ubevidste Liv og hviler med et Tryk paa Livsglæden. Det er jo iøvrigt ogsaa ret naturligt, at Visitatsens Anstrengelser efterlade en vis Følelse af Træthed. Hertil kommer det endeløse politiske Vrøvl. Jeg har indladt mig i det; men er kommet til den Overbevisning, at jeg aldeles ikke kan udrette Noget. Endelig har man ondt ved at fæste Lysten til Livet her, naar man tærer stærkt paa sit 72. Aar, naar Kræfterne begynde at tage af, og man vender Tanke og Hu til Livets Fornylse hisset. Se her har du en udførlig Begrundelse af den aftagne Livslyst, hvorover jeg klagede i mit foregaende Brev. For Tiden befinder jeg mig meget bedre og føler mig slet ikke trykket.

Vi har i Sommer havt Besøg af Alex Luckner;³ han er som alle disse Børn meget elskværdig; men har uden Tvivl den samme Tilbøielighed til Letsindighed i Pengesager. Han og Johannes reiste den 6. August til Marienborg, hvor der i Anledning af de to unge

Frøkener Tuteins⁴ (Høgholt) Nærværelse var en lille Lystighed. Igaar kom de hjem, og det var mig en særlig Fornøjelse at se, hvor straalende Johannes saa ud. Idag er Alex reist til Lybæk. Derfor er Johannes dog ikke ene, thi Michael Wiehe⁵ tilbringer den sidste Halvdel af Sommerferien i Bispegaarden. For Tiden har Johannes Lyst til at være Gartner, og synes derfor ikke rigtig om, at han skal begynde paa Latinen. Jeg beroligede ham med, at Latinen jo ikke lægger nogen Hindring i Veien for Gartner-Læreaarene. For et Par Dage siden havde jeg Brev fra Johannes [senior] og Marie. Det synes, som Marie foretrækker, at Christian⁶ reiser til Amerika.

Kjærlig Hilsen fra Emmy og til Mand og Børn.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Uden Aarstal — men sandsynligvis fra 1883, da det maa være i det Aar, M. kan sige, at han »tærer stærkt paa sit 72. Aar«. ² D. G. Monrads Søster. ³ Formentlig Broder til Hugo Luckner og saaledes Bispinde Monrads Søstersøn. ⁴ Døtre af Godsejer, Politikeren Ferdinand Tutein (Søn af P. A. Tutein, Marienborg), der 1865—99 ejede Hovedgaarden Høgholt i Hørmested Sogn i Vendsyssel. ⁵ Uvist hvem, formentlig Søn af Skuespiller Johan Henrik Wiehe og Hustru Fanny, f. Petersen. ⁶ Johannes og Maria Monrads ældste Søn (f. 23/9 1873).

Nykjøbing p. F., den 21. August 1883.

Min kjære, førstefødte Søn!

Iforgaars var Johannes [jun.] straalende glad. Han havde bestaaet Optagelses-Examen i Latinskolens Forberedelsesklasse. Han fandt, at Alt var gaaet godt med Undtagelse af Historie. Efter en Lærers Udsigende kom han godt fra Prøven. Jeg vilde ønske, at jeg altid kunde se ham saa glad, som han var i Lørdags. Idag er han første Gang i Skole. — Det er ikke uden nogen Vaklen, at jeg har taget den Beslutning at sætte ham i Skole her. Da han kom fra Kjøbenhavn, hvor han i det Hele har befundet sig vel, fik han et asthmatiske Anfald. Struckmann kom derfor paa den Mening, at det godt kunde være, at Klimaet i Kjøbenhavn konvenerede ham bedre end Klimaet her. Det blev da besluttet at sætte ham i en kjøbenhavnsk Skole og i Huset hos Fanny Wiehe, der var villig til at modtage ham. Da imidlertid det asthmatiske Angreb ikke indfandt sig senere, og han har befundet sig vel, saa omstemtes vi alle, og vi kom til den Overbevisning, at det var rigtigt at prøve paa at lade ham blive her. Vi vare

desuden bange for, at han ved kun at være vor Søndagsgjæst, naar vi vare i Kbhvn., og vor Feriegjæst, naar vi vare her, efterhaanden skulde blive os altfor fremmed. Mere end to Aar har jeg ikke i Sinde at blive i Rigsdagen. Medens vi er borte, kommer han i Huset hos Fru Jespersen, der har en Søn, som er Johannes's Kammerat og Ven. Gid den lille Fyr maatte trives paa Legem og Sjæl. Man kan jo ikke andet end lide med, naar man seer ham lide stille og taalmodigt.

Bispegaarden er i denne Tid meget livlig. Karen er her, og Louise er her med sine tre Børn. Det er mig en stor Glæde at gjøre Bekjendtskab med mine Børnebørn. Desværre er der kun Leilighed til at se saa faa af dem. Det er nu engang vort Livs Skjæbne. Drengen er særlig elskværdig. Det er morsomt at se, hvorledes den lille Knægt med sin Elskværdighed erobrer Alles Hjerter, Stores og Smaas, Unges og Gamles. Louise er stærkere, end jeg havde ventet; det lader til, at Opholdet bekommer hende vel. Den første Oktbr. reise vi alle til Kjøbenhavn, vi skulle bo paa et Hotel garni i Gothersgade. Jeg gyser lidt ved at tænke paa dette Ophold i Kjøbenhavn; min Trøst er, at jeg kun er bundet for to Aar. Jeg kan jo ikke nægte, at jeg begynder at mærke, at Kræfterne tage af. Det er jo i Naturens Orden. Mit Maal er, om muligt, at give min politiske Virksomhed en lykkelig Ende ved at lade Grundlovsbestemmelserne gjøre et lille Skridt fremad. Jeg har i den Anledning udarbejdet 9 Lovudkast. Kan jeg ikke føre dem igjennem, saa har jeg gjort min Pligt. Jeg er iøvrigt for Tiden stærkt optaget af Trykningen af en større Bog: »Den femte Bøn og dens Liv i Kirken indtil Luther«. 20 Ark ere trykte. — Elise Stampe er her for Tiden og er den gamle, kjærlige Sjæl. Hun skriver nogle Linier til dig. Besvar dem venligst!

Du havde nær skræmmet mig med Beretningen om dine store Forehavender. Se saa! sagde jeg, nu har Johannes smittet Viggo i Stedet for, at Viggo skulde omvende Johannes. Men Forskrækkelsen varede kun et Øieblik. Du har, min kjære Viggo, i den lange Aarrække gaet frem saa forstandigt, at det er aldeles uforstandigt at tro, at du nu paa eengang skulde være blevet en Anden.

Med kjærlige Hilsner til Olga og Børnene og fra Emmy, Karen, Louise.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

Kjære Gamle!

Tak for dit Brev af 5. August. Her sidder jeg nu Søndag Morgen og tænker paa dig og skriver til dig, min egen Gamle. Vi har nu i nogle Dage havt Tørveir og Blæst. Flere Steder er der indhøstet, f. Ex. paa Fuglsang. Den unge Bruun¹ skal have Høstgilde idag. Paa de mindre Gaarde er vist Høsten færdig. Det er, som om der derved er faldet et Tryk fra mig. Vort Lands Velvære hviler jo hovedsagelig paa Høsten. Jeg vil nu haabe, at Rugen ikke er altfor fordærvet ved den megen Spiren.

Wegener² er død; jeg er glad over det, thi han maatte udstaa store Lidelser, og hans Sind blev helt betaget af dem. Nu er han frigjort, nu er han atter sig selv. Lidelserne havde forandret ham. Jeg beder Gud om den Naade, at Saadant ei maa times mig, og at Aanden maa beholde Herredømmet, hvor store Lidelserne end ere. Hvor er dog en let Død en Velsignelse. Dog kan det ogsaa ske, at Aandens Kraft voxer ved at beseire Lidelserne. Ske din Villie, o Gud!

Nu er der kun to Præster tilbage af dem, der levede her, da vi i 1854 forlode Bispegaarden; Dons³ i Radsted og Dahlerup⁴ i Østerulslev. Sidenius⁵ er gaaet af; han har det iøvrigt ret godt. Han flytter til Kjøbenhavn med Familien. Den ældste Datter har nu der et Institut. Den ældste Søn er i Nordamerica. Han er Kudsk for en Læge og har det godt. — Caroline Sidenius, Vinhandlerens Datter, har været her i Besøg hos Karen nogle Dage. Hun skal over til Jylland og være Lærerinde for to Døttre af den afdøde Bankbestyrer Brammer (Præsten Graaes Svigersøn), der var herovre et halvt Aars Tid.

I denne Uge vente vi Baches fra Modum. Louises Befindende har ikke været tilfredsstillende; vi haabe nu, at Badets Eftervirkninger skulle være des bedre. Børnene trives godt. Det er formeligt fornøieligt at se, hvorledes de er gaaet frem saavel i aandelig som legemlig Henseende det Aarstid, de have været her i Landet. Den lille Karen⁶ overrasker ved at sige mange Ord klart og tydeligt. Det er jo altid som et Vidunder, naar et Barn begynder at tale. Ditlev⁷ er meget elskværdig og indtagende; jeg kommer til at tænke paa din Niels Høien. Emily,⁸ der var noget uartig, er blevet meget elskværdigere. Det er rart at have levet sammen med Børnene, saa komme de ikke til at staa for En som fremmede. Dette er jo derimod ikke Tilfældet med Viggos og Johannes's. Det er mig virkelig ikke muligt at huske Navnene paa dem. Jeg længes meget efter at høre, hvorledes Marie

har det efterat have faaet en Lille. Det er en utrolig Tid, siden Viggo har skrevet til mig. Det er, som om der hvilede en Taage over Ny-Zealand. Noget synes at være galt, ogsaa paa Carere hos Viggos, men hvad det er, kan jeg ikke blive klog paa. Jeg maa kjæmpe for ikke at føle mig trykket. — Det lader til, at Fru Frederiksen vil beholde Christian; det siges, at han er sat i en Skole i Kjøbenhavn. — Johannes junior er da nu optaget i den lærde Skole, det gaaer ham godt og han har det ret godt. Paa Onsdag reiser Emmy til Marienborg, og bliver et Par Dage borte. Vort Liv forløber roligt; jeg forelæser Euripides, spadserer to Gange Kl. 2 og Kl. 7 med Emmy. Om Aftenen gaaer jeg hende imøde, thi saa gaaer hun en længere Tour. Kjærlige Hilsner fra hende og Karen, og til N. C. og Børnene fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Bruun, uvist hvem. ² Se Note 1 til Brev af 11/6 1883. ³ Carl Anton Dons, Spr. i Radsted, se Note 14 til Brev af 28/11 1884, S. 273. ⁴ Se Note 7 til Brev af 13/4 1882. ⁵ Christian Sidenius, Spr. i Nykjøbing-Systofte 1850; i Østofte 1870—82. ⁶, ⁷ og ⁸ Louise og Otto Baches Børn.

Nykjøbing p. F., den 24. Septbr. 1883.

Kjære Viggo!

Du har fuldkommen Ret i, hvad Du skriver i dit Brev af 11. Aug., at jeg i den senere Tid har været noget doven med at skrive til dig. Forhaabentlig har du dog siden den Tid faaet et Brev fra mig. Hvad er Aarsag til denne Dovenskab. 1) Jeg er umaadelig karrig paa min Tid; jeg kan jo ikke have mange Arbeidsaar tilbage, og [saa] bliver hver Minut kostbar. 2) Emmy og Johannes skrive jo saa hyppigt til Ny-Zealand, at du aldrig savner Underretning om vort Befindende. 3) Der er mig noget Uklart over din Broder Johannes's Stilling og Forhold. Du har Ulyst til at give mig Oplysning, og denne din Ulyst fremkalder hos mig Skrive-Ulyst. *Underret mig næste Gang, du skriver til mig, om hvormeget Johannes sen. skylder.* [Med anden Haand tilføjet: Intet. Desuden — formentlig med samme Haand — tilføjet i Margin: Han var paa Veje til at forlade N. Z. og virke for Afsætning af Hansens Løbe i Amerika].

Hvad nu din Søn Johannes angaaer, da synes Opholdet i den større Skole at have udøvet en heldig Indflydelse paa ham. Han er blevet langt livligere og lader til at befinde sig vel. Skrivning, Tegning, dansk Stil og Historie ere hans svage Fag. At han i denne Tid dandser to Timer, — og det med stor Iver — skader maaske hans Forberedelse noget. Næste Uge er han færdig med Dandsen. Det er en fortrinlig Egenskab hos ham, at han selv passer sine Ting. Hvis hans Helbred vedbliver at være saa god, som den er nu, er der god Udsigt til, at han vil blive en flink, om end ikke nogen udmærket Student. Om otte Dage sidder jeg i Kjøbenhavn; Emmy kommer et Par Dage senere. Johannes kommer saa i Huset hos en Fru Jespersen, hvis Søn er hans Ven og Skolekammerat. Vi ere overbeviste om, at han vil faa det godt der.

Jeg er i den senere Tid ikke rigtig tilfreds med Emmys Befindende. Hun lider af Rygsmerter, og kan ikke taale at kjøre. Hendes Fader har faaet et stærkt Feberanfald, er kommet sig, er atter blevet forkjølet, og holder nu Sengen næsten hele Dagen. Trods hans seige Natur begynde Kræfterne at tage stærkt af, og da han er henved 85, kan dette hans Befindende ei andet end fremkalde Uro og Bekymring. Louises og hendes tre Børns Befindende er meget tilfredsstillende. Jeg vil kun ønske, at de maa trives lige saa godt i Kjøbenhavn som paa Bispegaarden. Vi skulle bo Gothersgade Nr. 9 i en møbleret Leilighed, hvorfor betaales 1000 Kroner for ½ Aar. Imorgen reiser Louise, Karen og Børnene til Iselingen, jeg antager, at de blive der en fjorten Dags Tid. Jeg selv har det ret godt; jeg kan jo nok mærke paa forskellige Skrøbeligheder, at jeg begynder at blive gammel. Da jeg imidlertid dog endnu kan arbeide en halv Snes Timer om Dagen, saa maa jeg vel være tilfreds dermed. Jeg er endnu ikke færdig med min Bog: »Den femte Bøn og dens Liv i Kirken«. 30 Ark ere trykte. Det interesserer mig levende at paavise, at Opfattelsen af Bønnen har holdt sig uforandret i Aarhundredernes Løb. Bogen vil blive mellem 40 og 50 Ark. Hvad min politiske Virksomhed angaaer, da er mit Program følgende: Jeg arbejder for en kraftig Regjering, der kan sætte Noget igjennem, altsaa for Parlamentarismen; jeg slutter mig altsaa til Venstre og søger at gjøre dens Ledere regjeringfæhige ved at give Venstres Virksomhed et positivt Indhold, derimod vil jeg ikke være med til noget antiministerielt Skridt. Ministeriet maa falde af sig selv. Jeg har udarbejdet en halv Snes Lovudkast,¹ men om Venstre vil støtte dem, er jo ikke afgjort. Hvis Lederne ikke vil

støtte dem, indgiver jeg dem ikke. — Emmy, Louise, Karen hilse.
Bring Olga og Eders Børn en kjærlig Hilsen fra

Eders hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Brev af 27/11 1883, hvor der nævnes 5 Lovforslag, som Monrad indbragte i Folketinget.

Gothersgade 9, 29. [Septbr.] 1883.

Kjære Viggo!

Her sidder jeg i Gothersgade No. 9 ganske ene. Min Bolig er paa anden Sal. Det er underligt efter den landlige Stilhed at komme ind i Byens Larm. Her er bogstavelig talt uophørlig Støi af Vogne. Man vænner sig imidlertid hurtig til den, og bliver kun opmærksom, naar det [et] enkelt Øieblik er ganske stille.

Jeg kom iforgaars ind til Byen og viede Ellen Wiehe og Pastor Glahn i Frederiksberg Kirke. Emmy skulde have været med, men saavel hendes som Johannes's [jun.] Skrøbelighed gjorde det ønskeligt at udsætte Reisen et Par Dage. Johannes har desværre atter havt et meget alvorligt Tilfælde af sin Asthma. Struckmann anseer det for fornødent, at han kommer ind til Kjøbenhavn for at indaande den fortættede Luft i Luftklokken. Jeg venter ham om et Par Timer med Emmy. De ved hans Skrøbeligheder bevirkede Afbrydelser i Skolegangen kan naturligvis ei andet end standse hans Fremskridt i Videnskab og hindre hans aandelige Udvikling. Jeg har derfor desværre maattet tage den Beslutning, at han skal ikke længere læse Latin. At tage denne Beslutning har kostet mig megen Overvindelse. Først kom Bache, der læste Latin med ham under hans Fraværelse fra Skolen, og yttrede, at det næppe kunde nytte at lade ham studere. Jeg tænkte: »Det er noget Sludder; det er ingen Under, at han er tungnem, nu da hans Helbred er skrøbelig.« Derpaa henvendte Rectoren, Professor Listov² sig til mig og fremhævede med den ham eiendommelige ækle Vigtighed, at de idelige Afbrydelser i Skolegangen ikke gjorde det ønskeligt, at han fortsatte Studeringerne. Endelig kom Struckmann, Lægen, og forsikkrede, at det stillesiddende Liv ikke passede for Johannes. Han kunde aldrig vente at blive helt fri for sin Skrøbelighed, thi det laa i hans Konstitution. Det, han

trængte til, var at være saa meget som muligt i den friske Luft. Dette slog Hovedet paa Sømmet. Jeg forekom mig selv som halsstarrig, om jeg vilde modsætte mig saa mange forstandige Mænds Anskuelser. Jeg gøs tilbage for det Ansvar, som jeg vilde paatage mig ved at fastholde en for hans Sundhed skadelig Bestemmelse. Og saaledes bed jeg, meget imod mit Ønske, i det sure Æble, og sagde, at han ikke skulde tage sine latinske Bøger med til Kjøbenhavn. Emmy og jeg ville dels selv læse med ham, dels sørge for, at han faar Undervisning af Andre. Det vil jo være en meget stor Lettelse for ham at faa Engelsk i Stedet for Latin. Iøvrigt er Johannes fremdeles et meget elskværdigt Barn. Ogsaa alle Fremmede finde, at han har et sjældent fint og vindende Væsen. Gid han blot var noget stærkere, saa vilde jeg ikke tage mig det nær, at hans Haandskrift er slet, og at han skriver Breve som en tiaars Dreng. Han glæder sig iøvrigt til at komme herind og sørger ingenlunde over ei at skulle læse Latin.

30. Septbr. Igaar Aftes kom da Emmy og Johannes. Johannes har det ret godt; jeg har ikke hørt ham hoste inat.

Bache, Louise, Karen, Børnene og den sorte Amme ere alle paa Iselingen. Bache skal lave en Fortegnelse over Hammerichs Bøger. Om tre Uger komme de alle til Kjøbenhavn. Det antages, at Bache vil komme til at reise til St. Thomas først i December. Colonialraadet vil ikke arbejde, Guvernøren truer med ad administrativ Vei at tage Bestemmelse om de uafgjorte Sager. Blandt disse er ogsaa Baches Stilling. Imorgen aabner Rigsdagen.

Jeg gjentager ikke mit Forsøg paa at formaa de stridende Parter til Samarbejde og vil derfor ikke indlade mig synderlig i Forhandlingerne; de maa for min Skyld rives og bides, saa meget det lyster dem. Kjærlige Hilsner til dig fra Emmy og fra hende og mig til Olga og Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Monrad har skrevet *Marts* — men det maa være en Fejlskrivning for Septbr., da der paa Brevets sidste Side staar 30. Septbr., og den i Brevet omtalte Vielse fandt Sted 28. Septbr. 1883. ² C. R. Steen Listov (1821—93), Subrektor ved Slesvig Domscole 1851—53, Rektor paa Herlufsholm 1853—72, paa Nykjøbing Katedral-skole 1872—91, titulær Professor 1859.

Kjære Gamle!

Her sidder jeg nu ganske ene. Emmy befandt sig ikke vel; efter lang Tids Forløb gik det hende atter pludselig paa Kvinders Vis, saa fik hun ondt i Ryggen, og saa vidste hun, at om hun end reiste, saa vilde hun dog ikke være i Stand til at overvære Brylluppet, Glahns og Ellens Wiehes.¹ Hertil kom, at Johannes atter har haft et alvorligt Angreb af sit gamle Onde, og at han ikke var stærk nok til at reise med mig i Torsdags den 27. Jeg har ondt af den Stakkels Dreng, der maa lide saa meget, og som er et saa elskværdigt Barn. Hertil kommer, at de idelige Forsømmelser fra Skolen hindrer hans Fremgang. Jeg har derfor desværre været nødt til at bestemme, at han ikke skal studere. Bache, Listov, Struckmann trængte alle ind paa mig og forestillede mig, at saa maatte det være. Jeg gav meget nødig efter, da det var mig et kjært Haab at see ham som Student, og da jeg ogsaa troer, at hans Forældre nære Ønsket herom. Jeg tog mig det selv saa nær, at jeg deraf kunde slutte, hvor bittert de vilde føle sig skuffede. Dog maa man jo give efter for Nødvendigheden. Det er unægteligt, at det vil være en stor Lettelse for Johannes at faa i Stedet for Latin Engelsk, som han jo kan. Drengen selv erklærer, at han ikke har Lyst til at studere; han vil være Gartner.

Iaften venter jeg saavel ham som Emmy. Efter Struckmanns Anordning skal han indaande fortættet Luft i Luftklokken. Den Kur vil vare omtrent i 6 Uger. I den Tid vil dels Emmy og jeg selv læse med ham, dels ville vi se at faa ham undervist af Andre.

Karen tager til Iselingen. Hvorlænge hun bliver der, veed jeg ikke, og hun veed det maaske ikke selv. Paa Iselingen er Bache, der skal forfatte en Fortegnelse over Hammerichs Bøger, Louise, Børnene og den sorte Barnepige. Mod Slutningen af næste Maaned kommer de hertil, og reise saa sandsynligvis i Begyndelsen af December til Vestindien. Jeg siger sandsynligvis, thi paa St. Thomas er Alt i en stor Forvirring, da Raadet ikke vil arbeide og tage nogen Beslutning, hvorfor Guvernøren truer med at afgjøre Sagerne administrativt. Baches hele Stillen er en af de Sager, der skulle afgjøres.

Igaar stod da Glahns¹ og Ellen Wiehes Bryllup i Frederiksberg Kirke. Denne var smukt pyntet og propfuld af Mennesker. Jeg forrettede Vielsen. Saavel Brudgommen som Bruden saa godt ud; det var mig en Glæde at gjøre den Gjerning. Efter endt Vielse samledes man paa Skydebanen. De fleste vare mig aldeles ukjendte. Der var

Holten² og Bartholin.³ Af Fannys Slægtninge paa Moders Side troer jeg ikke, at der var andre end jeg selv og Henri Werliin.⁴ Af Laura Jensens⁵ Børn og Børnebørn var der ingen. Da Emmy meldte Forfald, saa blev Karen bedt; men hun undskyldte sig; om det var for Kjolens eller Opbruddets Skyld, skal jeg lade være usagt. Iøvrigt var det en fornøielig Fest. Jeg tog bort Kl. 10 paa Grund af Alderens Prærogativer, Selskabet varede en Times Tid længere.

Overmorgen mødes da Rigsdagen atter. Mit Forsøg paa at formaa de stridende Kræfter til en fredelig Samvirken i Fædrenelandets Tjeneste mislykkedes forrige Samling. Hermed anseer jeg mit Hverv for endt. Jeg agter ikke at gjentage Forsøget. Det forekommer mig, kjære Gamle, at du med Tilfredshed maa kunne se tilbage paa dit Liv i Madison. Gud give dig og alle Dine lykkelige Dage i Chicago! Kjærlige Hilsner til Mand og Børn

fra din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Otto Valdemar Glahn (1847–1908), ord. Medhjælper Frederiksberg-Hvidovre 1876, Kap. pro loco ibd. 1882, 1893 Spr. ibd. til sin Død, Provst for Frederiksberg Provsti fra 1897; 28/9 1883 gift med Ellen Wiehe, Datter af kgl. Skuespiller Johan Henrik Wiehe og Hustru Fanny, f. Petersen. ² Formentlig Fysikeren, Prof. Carl Valentin Holten (1816–86), 1872 Direktør for Polyteknisk Læranstalt; 1877–78 Universitetets Rektor; Ven af Familien Monrad. ³ Uvist hvem. ⁴ Søn af Præsten Chr. Verliin, se Note 1 til Brev af 21/11 1882. ⁵ Laura Jensen, f. Lütthans, g. m. Bernth Frederik Jensen (1803–79), tidl. Overlærer ved Metropolitanskolen.

Gothersgade 9, 5. November 1883.

Kjære Gamle!

Jeg veed ikke, hvorledes det gaaer til, men en Kjendsgerning er det, at Tiden smutter fra mig med bestandig stigende Hurtighed. Der er saa Meget, som jeg ønskede at faa færdigt, inden jeg gaaer bort, og jeg mærker jo, at jeg ældes, og at Kræfterne tage af. Jeg føler nu Trang til at faa en lille Hvil, ikke een, men to Gange om Dagen, og jeg anseer det for rigtigt at give efter for denne Trang, thi derved faaer jeg dog mest udrettet. Under denne Tidens Bortgliden lider min Brevvexling og endogsaa Brevvexlingen med dig, min egen kjære Datter.

Det har gjort mig og os alle meget ondt, at Johan¹ er blevet nødt til at afbryde sine Studier; jeg har altid haabet, at vi i ham skulde

faa en Videnskabsmand; thi jeg har ikke kjendt nogen Dreng, der havde mere Anlæg til Selvtænkning og alvorligt Studium. Saaledes gaaer det med vore Forhaabninger! At hans Tankegang er kommet noget paa Afveie, det haabede jeg, vilde blive rettet med Aarene.

Jeg læser i denne Tid med Johannes, og forvisser mig saaledes ved egen Erfaring om, at han er aldeles uskikket til at studere. Han er et elskværdigt lille Menneske; men han er mærkværdig tungnem.

Vort Liv her i Hovedstaden er da nu kommet i Gang. Jeg har taget en Kasse Kirkefædre ind med mig, og den vil give mig nok at bestille til Aarets Ende. Jeg vilde gjerne skrive en Bog om Mellemtilstanden og fremstille i den Kirkefædrenes Lære om denne Gjenstand. Den moderne Opfattelse hos os er om denne Gjenstand kommet paa besynderlige Afveie under Martensens Veiledning. Slutningen af Martensens Liv er nu udkommet. Selv skal han ligge for Døden. Det gjør et pinligt Indtryk at se den forbittrede og lidenskabelige Maade, hvorpaa han omtaler saavel Søren Kierkegaard som Rasmus Nielsen. Hvis jeg stod ham nærmere, vilde jeg tale alvorligt med ham.

Paa Rigsdagen stilles alle Sager i Bero, med Undtagelse af Finantsloven. Det er Venstres Politik, det er Visne-Politik. Det er vistnok forgjæves, om man i andre Lande vilde lede om Exempler paa noget Lignende. Jeg gjorde i forrige Samling et Forsøg paa at tilveiebringe en Samvirken mellem de stridende Kræfter. Forsøget mislykkedes, og jeg vil ikke gjentage det mer. Om de enkelte Sager siger jeg min Mening, forsaavidt jeg har en Mening, og dermed basta. Naar Samlingen ender, er min politiske Virksomhed i Folkethinget endt. Jeg har ikke Lyst til at søge Kongen eller komme til Hove, thi det forekommer mig, at der ikke vises mig den Høflighed, som tilkommer mig. Jeg troer derfor at skylde mig selv ikke at gjøre min Opvartning.

Baches er da nu komme herind og bo i Hovedvagtsgaden. Vi se dem daglig. Deres ældste Datter er endnu paa Kysthospitalet. Afreisen begynder nu at stunde til. Om en fem Uger ere de vel ikke mere i Danmark. Det vil være besværligt for Louise at reise med de tre Smaa og kun en Sort som Medhjælperske, og det saa meget mere, som en fjerde Lille er i Anmarsch. Karen havde Lyst at beholde et af Børnene, men derpaa kan jeg ikke indlade mig; undertiden taler hun om, at hun kunde have Lyst til at reise med dem, dersom deres Bliven derovre ikke var saa usikker. Det lille Skind er saa sammenvoxet med Baches og navnlig med deres Børn, at hun vil lide meget ved Skilsmissen. Hvis hun skulde beslutte sig til at reise med dem,

skal jeg ikke gjøre nogen Modstand, men jeg finder ingen Anledning til selv at komme med noget Forslag. — Mandag Aften samles Fengers,² Hornemans³ og Birks.⁴ De tre Herrer faa sig en L'hombre. Jeg antager at være optaget i Kompagniet. Vi vare i det Mindste sidste Mandag Aften hos Hornemans og jeg skal iaften til Fenger. Emmy, Karen og Baches skulle paa Komedie. — Vi have været i Middagsselskab saavel hos Professor Lehmann⁵ som Høiens, og moret os godt. Jeg tilstaaer imidlertid, at jeg for min egen Person holder mest af at være hjemme. Vi have havt et lille Middags-Selskab: Pastor Glahn med Fru Ellen, Otto P.,⁶ Fanny,⁷ Scheel⁸ og Fru Astrid Scheel.⁹ — Vi gaa i stor Spænding og vente endelig Underretning, om Johannes reiser til Amerika. Emmy, Søstrene, Bache sende kjærlige Hilsner. Hils Mand og Børn fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Johan Frederiksen, Adda og N. C. Frederiksens næstældste Søn. ² Lægen og Politikeren C. E. Fenger. ³Sandsynl. Komponist, Musikhandler C. F. E. Horneman (1840—1906), jvf. Monrads Omtale af ham i Brev af 21/10 1882. ⁴ Birk 5: rim. F. C. C. Birch (1812—89), Rektor ved Metropolitanskolen 1871—82. ⁵ Muligvis G. C. H. Lehmann (1815—90), Læge, Overlæge ved forskellige Lazaretter i Krigen 1848—50; Koleralæge i 1853, under Epidemien af ægyptisk Øjensygdom 1864—65 Læge ved det paa Sct. Annæ Plads indrettede Øjenhospital, 1872 Læge ved Blindeinstituttet, 1874 ved Døvstummeinstituttet; tit. Prof. 1854. ⁶ Otto Petersen, Læge. ⁷ Fanny Petersen, se Note 1 til Brev af 29/9 1883. ⁸ og ⁹ Se Note 2 til Brev af 16/3 1884 til Viggo Monrad.

Gothersgade 9, 23. Novbr. 1883.

Kjære Gamle!

Som du seer, er jeg nu lige ifærd med at fortære det 72. Aar. Tak for din Lykønskning, som jeg modtog et Par Dage for tidligt. Det store Spørgsmaal, der for Tiden sysselsætter os herovre, er, om Louise vil blive saa rask, at hun kan reise herfra den 11. Decbr. Endnu er hun ikke saa rask, at hun kan være oven Senge. Kræfterne ere endnu saa smaa efter Aborten, og de vende langsomt tilbage. Hun vilde gjerne have været saa rask, at hun kunde have aflagt mig et Besøg imorgen; men derom kan der ikke være Tale. Jeg har ikke kunnet se til hende, thi Trapperne genere mig noget. Imorgen vil jeg dog besøge hende. Det skal være en Fødselsdagsgave til mig selv. Jeg er stolt af at have fundet et Middel, hvorved man kan komme opad en Trappe. Det bestaaer i, at man tager 4 Trin og derpaa staaer

stille og sunder sig, idet man tæller til 20. Jeg har efter Otto Petersens Raad antaget Prof. Reisz¹ til Læge. — Han lader mig bruge digitalis. Der er Intet at udsætte paa Hjertets Functioner. Hjertet gjør sin Pligt, Pulsslaget er regelmæssigt. Men der er Smerte, som stiger op fra Brystet til Ganerne og derfra gaaer ned i Armene. Denne Smerte kom tidligere kun nu og da, og kun, naar jeg gik. Nu kommer den ogsaa, naar jeg sidder ganske stille. Men det er jo i Naturens Orden, at Skrøbelighederne indfinde sig, naar man er over 70. Det er naturligt, at Madlysten og den uvilkaarlige Livsførelse, som Englænderne kalde animal spirits, taber sig. Naar Gud kun vilde give mig den Naade, at Aandskræfterne maatte staa sejrrig over al Skrøbelighed! At være glad, være glad i det store Haab, det er den store Opgave. Gid jeg maatte kunne løse den, og lære den stille, klare, glade Taknemlighed. Jeg trænger til en Opdragelse, Opdragelsen gennem Lidelser; den har jeg hidtil savnet; nu lader det til, at den vil indfinde sig.

Til mit store Haab hører det ogsaa, at selv naar man gaar bort, saa skilles man dog ikke fra sine Kjære; man kan være hos dem og bringe Tankerne Klarhed og Sindet Glæde. Tro dog nu endelig ikke, at der er nogen Fare. Min Læge, og han er iaar Rector magnificus, erklærer, at der er aldeles ikke nogen Fare, og taler om mit lille Tilfælde. Se, hvor jeg har skrevet vidtløftigt om mig selv. Deraf kan du se, hvorledes jeg stoler paa din Kjærlighed.

Emmy har det godt; jeg vilde jo nødtigt, at min kjære trofaste Hustru skulde altfor tidligt blive anden Gang Enke.

Karen er rask; hun gaaer aldeles op i Baches og deres Børn. Hver Morgen Kl. 7½ iler hun til Hovedvagtsgaden, hvor Louise boer; er der om Middagen, medens Bache spiser her, og gaaer atter derhen om Eftermiddagen. Det er rigtignok en mageløs Søster og Moster. Skulde hun have Lyst til at reise med Baches til St. Thomas, mod-sætter jeg mig ikke; men agter ikke at sætte Spørgsmaalet under Debat, da det jo let kunde forstaaes, som om jeg ikke sat[te] Pris paa at beholde hende i Bispegaarden, og det gjør jeg dog virkelig i høi Grad.

Johannes [junior] er ikke blevet saa rask af sin Kur, som vi kunde ønske det. Nu og da har han haft sine asthmatiske Anfald. Ved at læse med ham har jeg overtydet mig om, at det er rigtigt, at han ikke studerer. Det lille Skind, hvad skal han saa blive til? Der er noget vist Trykkende ved den lille Fyrs spagfærdige trykte Væsen,

om man end tilfulde anerkjender, at han er meget elskværdig. Det synes, som om Frederiksens er lidt flau over, at Christian af Johannes og Marie antages at være i Amerika. De maa ikke have faaet ren og klar Besked. Hvis Forældrene kunne afse Christian, da var det virkelig Synd ei at unde gamle Fru Frederiksen den Glæde at beholde ham. De ere alle forelskede i ham. — Tak for Bladet, som har interesseret mig meget. Skrive deri, formaer jeg ikke. Har du faaet dine Bøger?

Folkethinget lader saa godt som alle Regjeringens Forslag gaa til en Komite, der ikke skal afgive Betænkning, før vi har faaet et andet Ministerium, og det faa vi ikke. Magelige Dage! Kjærlige Hilsner til N. C. og Børnene og fra Emmy, Baches, Karen.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Carl Martinus Reisz (1829—1902), Læge, 1868 Prof. ord. ved Universitetet, 1873 Prof. i intern Medicin og Terapi samt Overmedicus ved Frederiks Hospital. I 3 Perioder (1883—84, 1893—94 og 1898—99) Universitetets Rektor.

Gothersgade Nr. 9, 27/11 83.

Min kjære, gamle Søn!

Tak for dit Brev. Du maa virkelig ikke begynde at blive gammel. Det er Noget, som du maa overlade til mig, der nu begynder rask at tære paa det 72. Aar. *Peter Elly Møller, født 1840 i Roeskilde, Gartner i Wellington, sandsynligvis reist til Dunedin.*¹ Angaaende denne Person har hans Fader, der er Gartner i Roeskilde, henvendt sig til mig, da Sønnen ikke længer besvarede hans Breve. Han har henvendt sig til Toxværd, der har svaret, at Sønnen levede ulykkeligt med sin Kone, at denne var reist til Dunedin og at det antages, at Manden var reist efter hende. Jeg beder dig nu at henvende dig til Hr. Seidelin i Dunedin, eller til hvem du eller Johannes maatte have Kjendskab til, og forhøre dig om samme Møller. Skulde du ikke paa denne Maade kunne skaffe Oplysning, bedes du om at sætte et Avertissement i en eller flere Aviser. Dit Udlæg vil blive dig godtgjort. — Johannes junior har jo desværre siden vor Afreise fra Nykjøbing været syg et Par Gange; men er hurtigt igjen kommet paa Benene. Fru Jespersen er meget omhyggelig for ham og holder meget af ham. Jeg er overbevist om, at han har det ligesaa godt hos hende,

som om han var hos Eder eller i Bispegaarden. Vi have det i det Hele taget godt allesammen; undertiden svigter Louises Stemme, undertiden mærker Emmy vel meget, at hun har en Ryg; undertiden gjøre Karens Tænder Oprør; men Alt gaaer dog igjen hurtigt i Orden, saa vi det Hele maa føle Taknemmelighed for godt Befindende. Jeg er optaget 1) af min Bogs Trykning. Jeg er nu færdig med det 42. Ark, men der er endnu 5 à 6 Ark tilbage. Desværre indseer jeg, at jeg nu maa opgive Haabet om at faa Bogen ud til Jul. En første Korrektur tager mindst 4 og en anden Korrektur 2 Timer. Bogen har interesseret mig meget. Det er en stor Tankes Historie. Det skal [her mangler et Stykke af Brevpapiret — formodentlig skal der staa: vises], at der er Noget, der bliver [ogsaa her mangler noget af Papiret — rimeligvis skal der læses:] uforanderligt trods Tidernes Vexel. Det er den hellige almindelige Kirkes evige Sandheder. Jeg har haft megen Interesse af at skrive denne Bog; men om Læserne ville føle den samme Interesse er vel meget tvivlsomt. 2) Jeg begynder nu at forberede en anden Bog: Kristi Nedfart, Mellemtilstanden, Skjærsilden. 3) Rigsdagen giver mig en hel Del at bestille; jeg har i Forening med de ledende Mænd af Venstrepartierne indbragt fem Lovforslag, a) om den interkommunale Beskatning, b) om Kjøbstædernes Ret til at vælge Borgermestre, c) om Afhændelse af Jordeiendomme, der ere i den døde Haand, d) om Overgang til Selveiendom af det Fæstegods, der hører til Lehn, e) om Afløsning af de paa Jordeiendomme hvilende Afgifter til Private. Om a og b er der nedsat Udvalg, og jeg er samme Udvalgs Formand. Iøvrigt vil Ministrene aldeles ikke indlade sig paa Behandlingen af de private Forslag. Saaledes hævner de sig paa Venstre, fordi Venstre ikke behandler Regjeringens Forslag. Jeg har stillet mig aldeles udenfor denne saakaldte Visnepolitik. Det er høist pudsig. Jeg kan imidlertid [her mangler et Stykke af Papiret — Meningen maa være:] ikke andet end anerkjende, at Visnepolitiken er Venstres eneste og sidste Vaaben. Det gjælder om at lære Ministeriet, at det Intet kan udrette, naar det har Folkethinget til sin bestemte Modstander. Johannes Hage er fanatisk Høiremand; Ploug [? Skriften næsten udvisket] har ikke gjengældt min og Emmys Visit. Er det ikke pudsig. Fru Hage² beder os ikke. Du seer, Lidenskabernes Bølger gaa høit. 4) Hver Tirsdag ere vi i Theater. Som Rigsdagsmand har jeg Fribillet een Gang om Ugen. Saa gaa mine Damer i Reglen med mig. Visitter, Selskaber tage jo ogsaa ikke liden Tid. Saaledes flyve Dagene afsted. Den store Vexel i Syssel gjør denne

lettere for mig. Iøvrigt mærker jeg Alderen. Min Middagssøvn tager jeg i Sengen. Om Aftenen vil jeg gjerne have et Parti Whist eller L'hombre, thi saa er jeg træt.

Jeg er meget glad over Englændernes Seir i Ægypten.³ Det er en Seir for Kristendommen og Constitutionen. Frankrig har derved faaet større Sikkerhed for sine afrikanske Besiddelser. Lev vel, kjære Viggo. Bring Olga og Børnene en kjærlig Hilsen fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ De med Kursiv trykte Ord er understreget af Monrad selv. ² Rim. Fru Marie Amalie Hage, f. Hansen, Enke efter Købmand Peter Anton *Alfred* Hage (1803–72) i hans 2. Ægteskab; han var 1. Gang gift med Frederikke Vilhelmine, f. Faber, (Ægteskabet opløst). Alfred Hages Sønner i 1. Ægteskab var Politikerne Johannes Hage (1842–1923) og Alfred Hage (1843–1922). ³ Der tænkes sandsynligvis paa den Sejr, som den engelske General Wolseley vandt over Oprørerne ved Tell-el Kiber, hvorved Englænderne fik Herredømmet over Ægypten.

Gothersgade 9, den 4. Decbr. 1883.

Kjære Viggo!

Jeg antager, at Johannes [senior] nu er reist fra Ny-Zealand, og jeg kan ikke nægte, at jeg er glad derover. Det er dog muligt, at han i Nordamerika kan bryde sig en ny Bane, og at han efterhaanden med Aarene vil faa den fornødne Bestandighed. Johan¹ er en høist forstandig Mand. I mit Svar til ham har jeg underrettet ham om, at jeg har sendt dig 50 £ som et Bidrag til at forebygge, at Johannes med Familie skulde komme i Nød, og at samme 50 £, hvis de ei vare anvendte hertil, kunde anvendes som et Bidrag til Reise-Udgifterne. Jeg vil nu haabe, at Johan ei lader dig vente alt for længe med at erstatte dig dit Udlæg.

Din Johannes er idag reist herfra til Nykjøbing, medbringende et Brev til Listov,² at Latinen var opgivet. Medens han var her, læste jeg en Del med ham; jeg finder, at han ikke mangler Anlæg for Mathematik og har særlig Lyst til Naturhistorie. Han har havt 4 Timers Undervisning i Skrivning hos Rosenkilde. Emmy har læst Tydsk og Fransk med ham. Ikke desto mindre vil der jo nok være en Del Huller. Jeg er glad over, at hans Skolegang atter begynder. Hvad hans legemlige Befindende angaaer, da antager jeg, at Emmy har givet fornøden Oplysning i sit Brev til Olga. Det var Bestemmelsen, at Baches skulde være reist den 11te d. M. Deres Tøi er

allerede afsendt med et Seilskib. Saa kom der for et Par Dage siden et Telegram med Anmodning om at opsætte Afreisen. Samtidig med Telegrammet var der afsendt et Brev, der skulde give nærmere Oplysning om Anledningen til denne Anmodning. Der har været en uendelig Vrøvlen frem og tilbage om Ordningen af St. Croix's og St. Thomas's Skolevæsen. Nu antager jeg imidlertid, at Enden paa det Hele bliver, at han faaer sin Afsked, selvfølgelig med Pension. Hvis det skulde gaa saa, vil jeg være glad derover, hvis det blot maatte lykkes ham at finde en ham tilfredsstillende Virksomhed i Danmark. Det lader ikke til, at han har Tilbøielighed til at ville være Præst.

Folkethinget vil ikke behandle de af Ministeriet fremlagte Lovforslag, og saaledes gaar der den ene Uge efter den anden, uden at der er Møde. Det er en stor Opoffrelse for mig at ligge her i Kjøbenhavn, og naar Lønnen er aldeles ikke at udrette Noget, saa er det ikke meget fornøieligt. Jeg ældes og mærker, at Affældigheden begynder at indfinde sig. — En Bronchitis har allieret sig med mit Hjerteonde og mætter mig. Jeg anseer mig imidlertid for berettiget til at se det an et Aars Tid, inden jeg søger min Afsked. Gud har været trofast mod mig i de stærke Dage, og jeg er forvisset om, at han ogsaa vil være det i de svage. Min Læge Professor Reisz³ siger, at der aldeles ikke er nogen Fare, taler om mit lille Tilfælde, og fremhæver, at Hjertet fungerer ordentligt, men jeg har Smerter og føler mig træt.

Jeg er tre Gange blevet forstyrret, medens jeg skrev dette Brev. Karen og Emmy ere raske. Louise maa efter sin Abort endnu bæres opad Trapperne.

Med kjærlig Hilsen til Kone og Børn.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Der maa tænkes paa Johan Ditlev Frederiksen, der var blevet Fabriksbestyrer ved den af Apoteker og Fabriksejer Chr. D. A. Hansen i 1877 oprettede Filialfabrik (i 1881 flyttet til Little Falls) til Fremstilling af Mejeriprodukter. ² Se Note 2 til Brev af 29/9 1883. ³ C. M. Reisz, se Note 1 til Brev af 23/11 1883 til Adda Frederiksen.

Kjære Gamle!

Jeg længes særlig efter Brev fra Amerika i denne Tid. Johannes med Kone og Børn ere ankomne til S. Francisko; derom haves Underretning ogsaa af dit Brev af 3. Dcbr. til Emmy. Men hvorledes have de det efter Reisen? Ere de raske? ere Pengene slaaet til? At faa Underretning herom er den første Længsel. Og hvorledes vil din lille Stakkel, hvorledes vil navnlig din Ryg kunne udholde al den Anstrengelse, som en saa stor Forøgelse af dem, du daglig har at sørge for, medfører? At faa Underretning herom er den anden Længsel. Jeg har i det Hele taget det Indtryk, at du gaaer altfor meget over dine Kræfter. Ved at gaa over sine Kræfter bruger man af sin Livs-Kapital. Du maa skaane dig selv; du maa spare dig selv; og det maa du selv passe; thi det er umuligt for Andre at gjøre det.

Der er en Sag, hvis Udfald jeg ogsaa imødeseer med en vis Spænding. Karen vilde saa umaadelig gjerne beholde Ditlev. Hun elsker ham, som om han kunde være hendes eget Barn. Ditlev lider for Tiden af Diarrhoe. Det skal være en farlig Sygdom i Vestindien. I Aanden seer hun ham død. For os har det staaet som det Fornuftigste, at Ditlev fulgte med Forældrene. Han er Louises Livsglæde. For imidlertid at komme til fuld Klarhed i Sagen har Emmy skrevet til Louise, at hvis hun og Bache ønske at efterlade Ditlev i Bispegaarden, da ville vi med Glæde beholde ham. Vi kunde have faaet Svar, men Posten bragte intet Brev.

Den 28. Dcbr. reise Baches. Vi reise imorgen ind til Kjøbenhavn for at tilbringe Juleaften og Juledagene med dem, og vende derpaa tilbage hertil, og blive her, indtil Rigsdagens Juleferie er endt. Naar det sker, vides endnu ikke; men Rigsdagen vil dog sandsynligvis komme sammen, inden den første Halvdel af Januar Maaned er til Ende.

Opholdet her har været gavnligt for min Sundhed; til »Opholdet« kunde jeg maaske have føiet; og de anordnede Lægemedler. Der er virkelig indtraadt en kjendelig Forbedring. Jeg har aldeles ikke mere nogen Smerte, naar jeg ikke gaaer, og jeg kan end ogsaa ofte gaa en Fjerdingvei, uden at Smerten indfinder sig. Kun i een Henseende skiller mit nærværende Befindende sig fra mit tidligere. Jeg lider af Søvnighed og sover saavel lidt før som lidt efter Frokost (12) og Middag (5). Det falder mig saaledes vanskeligt at faa mere end 7 Arbeidstimer ud af Dagen. Men i dem er jeg da ogsaa helt kvik

og mærker aldeles ikke til nogen Træthed. Særlig glad er jeg over, at Livslysten — den uvilkaarlige, den, som kommer og gaaer af sig selv, uden at man kan anføre nogen Grund — er vendt tilbage.

Emmy er rask og mærker sjælden til sin Ryg. Vi nyde begge Forvandlingen til Børn. Alle huslige Bekymringer fly, naar man er i Fædrenehjemmet. Ogsaa dette er en Behagelighed, særlig for Emmy.

Tuteins Kræfter tage jo efterhaanden noget af, men i Reglen kommer han dog hver Dag op til Middagen og nyder om Aftenen sin lille L'hombre.

Af Folkethinget er jeg nu kjed, og det er sikkert, at jeg ikke stiller mig igjen. Valgte jeg derimod til Landstingsmand, er det ikke sagt, at jeg sagde Nei; thi i Landstinget kan man saa deilig vegetere, og det med en god Samvittighed.

Gud give dig, min inderlig kjære Gamle, og alle Dine en glad Jul og et godt Nytaar! Kjærlige Hilsner til Mand og Børn! Emmy og hendes Moder sende en venlig Hilsen.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

P. S. I dette Nu modtog jeg dit Brev. Det var mig en sand Vederqvælgelse at see din overstrømmende Glæde over Johannes's Børn.

R. A.

¹ Dette Brev er returneret, fordi jeg havde glemt at skrive Chicago 12/2 1884. [Monrads egen Paategning].

Marienburg, 23. Decbr. 1883.

Kjære Viggo!

En glædelig Jul, et rigtigt godt Nytaar ønskes af Hjertet dig, min gamle Dreng, og alle dine Kjære. Ønsket maa virke, inden det naaer dig, thi til dig kommer det først, naar Julen er forbi, og et Stykke af det nye Aar er fortæret. Emmy og jeg have været her siden den 9. Decbr.; jeg fik fjorten Dages Orlov fra Folkethinget. Om nogle Timer reise vi imidlertid ind til Kjøbenhavn for at tilbringe Juleaften og Juledagene med Baches, der — efter en selv i denne vrøvlagtige Verden usædvanlig Vrøvlen fra Guvernørens Side — den 28. reise til Vestindien. Vi 5: Emmy og jeg vende saa tilbage hertil og blive indtil Juleferien (Rigsdagens) ender. Naar den ender, vides ikke endnu; thi den vil sandsynligvis først høre op, naar Finants-

udvalget har afgivet sin Betænkning over Finantsloven, og naar det skeer, vides ikke.

Jeg har aldeles ingen Forestilling om, hvad Enden skal blive paa den politiske Kamp. Fra alle Sider, fra Høire og Venstre, anerkjendes det, at Parlamentarismen er det store vigtige Spørgsmaal, og at Fædrelandets andre Anliggender staa i anden Rang. Folkethinget behandler ikke Lovforslag, der indbringes af den nærværende Regjering. Ministeriet bryder sig ikke om det. Kongen holder med Ministeriet og mener, at det ikke vedkommer Folkethinget, hvilke Ministre han vil vælge. Hvad skal saa Enden blive? Siig mig det! Du veed det, ligesaa godt som jeg.

I dette nu kom der Brev fra Adda; Johannes, Marie og alle Børnene ere ankomne i god Behold til Chicago. Det er morsomt at se, hvor Adda er jublende glad over Børnene, hun har jo mistet sine tre mindste Børn. Hun skriver: »Alle Børnene ere sunde og flinke. Runde, røde, rødmundede, klarøiede Glutter, der ligne mine Børn og Johannes en gros. Maggie ligner min Emilie, Nini Karen, — næsten latterligt for Øieblikket. Det er en sød, god Flok; vi mærkede ikke, at vi havde Børn i Huset i Nat, og det vil sige Noget« o. s. v. Johan leier Hus til dem, kjøber tarveligt Bohave. I Vinter bo Marie og Børnene hos ham. Gud give, at det maa gaa Johannes godt, og at han navnlig maa faa den Sindighed og Udholdenhed, der er en aldeles nødvendig Betingelse, for at Noget skal kunne lykkes. — Fra Johannes [jun.] indlagte Brev. Jeg veed ikke for Øieblikket, hvorledes han har det, og hvorledes det er gaaet ham til Examen. Den kjære Dreng er og bliver en daarlig Brevskriver, og det er da navnligt kjedeligt for Eders Skyld. Hvis Baches ønske det, — Karen ønsker det saa inderligt, — saa bliver Ditlev Bache i Bispegaarden. Vi have endnu ikke hørt deres Bestemmelse. Bliver han, vil det ogsaa være en stor Glæde for Johannes. — Emmy befinder sig vel i Vinter og mærker ikke meget til sin Ryg. Jeg selv er i kjendelig Bedring. Det Eneste, jeg nu lider af, er Søvnighed. Jeg maa sove flere Gange om Dagen, men synes iøvrigt at have den gamle Arbeidskraft. Hvis det paa nogen Maade er muligt, sende vi (E. og jeg) dig 50 £ i Aaret 1884, men noget aldeles bestemt Løfte tør vi ikke give. Kjærlige Hilsner fra E. og til Olga og Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Kjære Gamle!

Nu maa Du da have faaet Efterretning om, at din Svigerinde Olga ei længer er i de levendes Tal. Det var et saare sørgeligt Budskab. Viggo underrettede mig derom ved at sende under min Adresse et Brev til Johannes. Jeg er jo en Del forundret over, at han ikke sendte nogle Linier til mig selv. Jeg er saaledes aldeles uvidende om, hvad der er hans Agt at gjøre, men kan ikke andet end atter og atter at opkaste dette Spørgsmaal: 1) Ville det være rigtigt, om han solgte sin Eiendom og flyttede til Danmark med hele Flokken? 2) Eller at faa udsendt en Dame, der paa een Gang kunde være Husbestyrerinde og Lærerinde? Saa foreslaar jeg Karen En og saa en Anden af vore fælles Bekjendte, men hun har hidtil forkastet alle dem af mig foreslaaede. 3) Vilde det være rigtigt, om de yngste Børn anbragtes i Huset hos Toxværd's eller en anden saadan dansk eller engelsk Familie? 4) Karen opkaster undertiden det Spørgsmaal, om det ikke er hendes Pligt at reise over til Viggo. Jeg svarer, at jeg dog bør have eet Barn hos mig. Ønsker Viggo, at hun skal komme, og føler Karen, at det er hendes Pligt at reise, vil jeg ikke modsætte mig det fælles Ønske, hvor nødtigt jeg end undværer det kjære Barn. Jeg længes jo meget efter at faa Brev fra Viggo og har idag skrevet til ham. — Karen er en rigtig god Moster. Hun reiste over til Nykjøbing for selv at bringe Johannes den sørgelige Efterretning. Hun fandt det lille Skind hjemme fra Skolen, da han var stærkt forkjølet, dog uden at Forkjølelsen havde medført asthmatiske Anfald.

Da Christian [Monrad] fik Mæslinger, sendte Frederiksen's Birgitte til os, for at hun skulde undgaa Smitten. Desværre var hun smittet, Mæslingerne brød ud, og Karen pleiede hende, men nu er Karen noget medtaget af denne Anstrengelse, og har skrantet lidt i den senere Tid. Jeg selv befinder mig ret vel, hviler to Gange om Dagen, staar op 6¼, gaar i Seng Kl. 10, læser paa Sengen, lægger mig til at sove Kl. 11 og arbejder en 8 à 10 Timer om Dagen. Det vilde være mig saare kjært at opfylde dit Ønske, min kjære Gamle, at skrive en Artikel til Skandinavia, men jeg har aldrig skrevet og skriver aldrig, uden naar jeg overfaldes af en Tanke, som jeg ikke kan modstaa. Sørg for, at jeg bliver overfaldet af en saadan Tanke, saa skal jeg skrive, ellers ikke. Min Tid bliver knappere og knappere, thi jeg kan jo ikke gjøre Regning paa, at jeg i mange Aar kan bevare Arbeidskraften usvækket, og der er en Del, som jeg gjerne vilde

have færdig, inden jeg maa høre op at arbeide. Det er mig en stor Glæde, at Eders Søn Johan føler Lyst til en bestemt Livsgjerning. Bag en saadan Lyst ligger en Drift, hvori de Kræfter ligge skjulte, som senere hen træde frem i Livet. Naar man har en saadan Lyst, ja saa giver man sig, som Johan, til at filosofere og at oplede Grunde, hvorfor man netop er skikket til den Livsvirksomhed og ikke til nogen anden.

Jeg tænker paa at prædike den anden Søndag i Fasten over den kananæiske Kvinde. Det er saadan en deilig Text. Da det lader til, at der er Mange, der har Lyst til at høre mig, og da jeg har Lyst til at prædike, saa veed jeg ikke, hvorfor jeg ikke skulde tilfredsstille denne Lyst. — Hanne Fenger¹ lider af et apoplektisk Anfald. Det er maaske ikke livsfarligt; men det antages ikke, at hun kan komme sig. Constantin Petersen² er død; han troede at blive til Intet ved Døden; men døde rystende og skjælvende og havde allehaande Syner.

Emmy og Karen sende kjærlige Hilsner. Hils N. C. og Børnene
fra din hengivne Fader

R. A.

D. G. Monrad

¹ Rim. Komponisten Johanne Amalie Fenger, jvf. Note 3, S. 306. ² Uvist hvem.

Gothersgade 9, 10/2 84.

Min egen Gamle!

Idag har jeg faaet Brev fra dig (af 26/1), og nu længes jeg mere end nogensinde efter meget snart atter at høre fra dig. Jeg længes efter at høre, at du er fuldstændig rask. Det amerikanske Forhold egne sig ikke til at være syg. Hvor maa det dog have været en forfærdelig Kulde! Dit sidste Brev indeholder aldeles ikke nogen Efterretning om Temperaturen. Her har vi næsten slet ikke haft Vinter, men 3 à 4 Graders Varme. Jeg befinder mig ret vel derved, især naar jeg tænker paa Fattigfolk, thi de lide jo mest i Kulden, især i skovløse Egne. Det er fornøieligt, at Ditlev har kunnet være saa meget for dig. Det glæder mig ogsaa, at der jo er al Udsigt til, at N. C. kan komme ud af Delings-Vrøvlet uden Proces. Jeg haaber, at N. C. har faaet det lange Brev, jeg skrev til ham, samt at I have faaet min Efterretning om, at Marie faaer fra 1ste Juli Hævning fra Vemmetofte. Jeg havde egentlig ventet et Glædesudbrud i den Anledning, nu vil jeg lade mig nøie med en kort Notits.

Emmy har i de 3, 4 sidste Dage ikke været ret vel tilpas. Hendes

Natur har ondt ved stadig at huske paa, at hun er Matrone, og kommer med de ungdommelige Kvinde-Skrøbeligheder. Idag har hun for første Gang været ude efterat have holdt sig inde flere Dage. Derfor var Karen og jeg paa Komædie i Fredags og saa Elverhøi. Det er første Gang, at jeg iaar har moret mig paa Komædie; men jeg har da heller ikke seet andet end et Dukke-Hjem. Jeg blev formelig seigpinet af den løgnagtige Nora og sagde vist over en halv Sneg Gange den følgende Dag til Emmy: Hvor er det deilig, at du ikke ligner Nora. Den sidste Uge har iøvrigt været temlig urolig. *Mandag* Aften hos Fenger.¹ Han falder meget af og sidder saa underligt og famler med sine Kort. I Søndags fyldte han 70 Aar og var meget frisk og livlig. Jeg var henne og ønskede ham velkommen til Optagelse i Lauget. Nicolai² var kommet fra Riga. Fru Wanscher³ fyldig og straalende, Alma⁴ elskværdig. *Tirsdag* Aftenselskab, Otto Petersen,⁵ Fanny⁶ og nogle Andre vare hos os. *Onsdag* Emmy i Middagselskab hos Frølichs,⁷ Lægen har forbudt mig at gaa i Middagselskaber, men jeg gik derhen om Aftenen og traf Plougs, Munks⁸ og flere Andre. *Torsdag* laa Emmy, Alt stille. *Fredag* Elverhøi. *Lørdag* Formiddag Fenger. Aften hos Fru Lorenzen. *Søndag*: alt stille. Elise Constantin-Hansen⁹ spiste her til Middag. Marie C.-Hansen¹⁰ har faaet Hævning, og efter hende staa de fem andre Søstre.

Jeg har beskrevet dig saa udførligt Livet en Uge igjennem for at du kunde faa en klar Forestilling om, hvilken rask gammel Fader, Du har. Han siger med Stolthed til sine Børn: Træder i mine Fodspor. Et Spøg, et andet Alvor, saa har jeg det virkelig i den senere Tid meget bedre. Den Kur, Reisz lader mig gjennemgaa, bekommer mig særdeles vel. Jeg er ligesaa rask, som da jeg kom til Lægen. Nogen Hurtigløber bliver jeg vist ikke i denne Verden, og jeg maa sove ikke alene til Middag, men ogsaa til Frokost. Efterhaanden begynder jeg at finde langt mere Behag i det kjøbenhavnske Liv. Ovre i Nykjøbing bestaaer hele min Omgang af arrige Høiremænd. I Kjøbenhavn er der derimod ligesom et Omslag. Jeg begynder derfor ogsaa at se med mindre Uvillie paa en mulig Fortsættelse af min Rigsdags-Virksomhed. Karen har det godt og er optaget af sine Timer i Fransk og Historie. Elise C.-Hansen, Astrid Scheel, født Kof[e]d-Hansen,¹¹ og Gardes bidrage til at forsøde hendes Liv. Kjærlige Hilsener fra Emmy og Karen til Dig og fra dem og mig til N. C., Marie, Dit[lev], Joh[an].

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Lægen og Politikeren C. E. Fenger. ² Uvist hvem. ³ Rim. Fru Johanne Margrete W., f. Hage, Datter af Købmand Christopher Theodor Friedenreich Hage, f. 23/7 1850, g. 1881 m. Kirurgen Oscar Wanscher, der 1892 blev Overlæge ved Frederiks Hospital og Docent i klinisk Kirurgi. ⁴ Uvist hvem. ⁵ Læge. ⁶ Fanny/Wiehe, f. Petersen, se Note 1 til Brev af 29/9 1883. ⁷ Lorenz Frölich (1820—1908), Grafiker, Tegner, Illustrator (bl. a. til H. C. Andersens Eventyr). ⁸ Uvist hvem. ⁹ Elise Konstantin-Hansen (1858—1946), Datter af Maleren C. C. Constantin-Hansen (1804—80) og selv Malerinde. ¹⁰ Søster til forannævnte E. C.-H. ¹¹ Se Note 2 til Brev af 16/3 1884 til Viggo Monrad.

Gothersgade Nr. 9, den 12. Febr. 1884.

Kjære Viggo!

Hermed følger to Breve fra Johannes [jun.], det ene til dig og Olga, det andet til Karen. Da jeg ikke, som en delikat Bedstefader, har læst hans Brev til Eder, saa er det dog muligt, at Brevet til Karen indeholder Noget, som ikke findes i det. Han er jo ingen Brevskriver, men den Gave har han faaet paa sin Vugge, at han er afholdt af alle. Adjunkt Skovgaard, der jo er Lærer ved Skolen, har været hos mig idag, og talte i høie Udtryk om hans Elskværdighed. Det gnaver mig noget, at han ikke studerer. Nu faa vi se. Skulde han mod Formodning dog have faaet Lyst til at studere, — efter Skovgaards Ytringer idag maa jeg næsten antage det —, saa læser jeg i Sommerferien Latin med ham, og haaber saaledes at indhente det Forsømte.

Professor Listov¹ er vedvarende syg. Det er nok Leveren, der ikke er i Orden. Dog kan han nu læse med Disciplene paa sin Stue. Johannes senior er nu i fuld Virksomhed i Amerika og har begyndt sin Omreisen. Hvorledes det smager, derom haves der endnu ingen Efterretning. Gid der maa komme Stadighed ind i hans Dygtighed! Gid han ikke atter maa faa nye Planer! Ann Margrethe [Johannes Monrads Datter, f. 21/6 1878] har faaet Difteritis i en let Grad, og det ansees nu for at være overstaet. Christian [Fenger Monrad, J. M.s ældste Søn] bliver hos sin Mormoder. Paa Grund af de lange Afstande har der været saa meget Vrøvl med at faa dette Spørgsmaal afgjort, at samme Hr. Christian har kunnet sige til sine herværende Slægtninge: »I har snydt Eder til mig.« Det er en frisk, frejdig Dreng, og hans Mormoder, Moster og Morbroder ere meget lykkelige over at beholde ham.

Baches er jo lykkelig og vel ankomne til Vestindien. Otto Bache og Børnene ere raske, men Louises Helbred er jo noget skrøbeligt.

Lægerne her mente, at det var godt for hende at komme til Vestindien. Det er mig en sand Glæde at have stiftet Bekendtskab med Børnene. Gid du kunde faa din Eiendom godt solgt og saa komme med hele din Flok. Noget vilde du vel ogsaa kunne fortjene her ved dit Arbeide enten paa den ene eller den anden Maade. Det vilde rigtignok i høi Grad forsøde min Alderdom. Olga synes jo heller ikke at være rigtig tilfreds paa Ny-Zealand. — Karen blev da her. Jeg paavirkede hende ikke, hverken i den ene eller den anden Retning, men er glad over, at hun er blevet. Hun er rigtignok en ganske mageløs Moster, men hendes egen aandelige Udvikling led under, at hun gik aldeles op i Louises Børn. Nu har hun af egen Drift taget Timer i Fransk og Historie, og jeg skjønner ikke rettere, end at hun er glad og tilfreds.

Emmy er i disse Dage ikke ganske rask, hun har sin Overgangstid, men denne Overgangstid har nu snart varet i to Aar. Den medfører nu og da temmelig stærke Rygsmerter. Hendes Læge Hørring trøster mig imidlertid med, at Alt snart vil være i Orden.

Jeg selv har i Slutningen af November og Begyndelsen af December været temmelig stærkt medtaget. Træt, mat, søvnløs. Naar jeg var klædt paa, var jeg saa træt, at jeg havde den største Lyst til at klæde mig af og gaa i Seng. Al Livslyst var borte og afløst af Livslede. Saa gav jeg mig efter Otto Petersens Raad i Kur hos Professor Reisz² og befinder mig nu meget vel. Nogen Hurtigløber bliver jeg ikke. Besynderligt er det, at jeg efterhaanden er blevet saa kjøbenhavneret, at jeg ikke længer med Modbydelighed tænker paa at tilbringe flere Vintre her. Efterat have betalt mine Nytaarsregninger seer jeg, at jeg til Juni Termin vil kunne sende dig 50 £. Kjærlige Hilsner til Olga og Børnene fra

din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 2 til Brev af 29/9 1883. ² Se Note 3 til Brev af 4/12 1883.

Gothersgade Nr. 9, 16/3 84.

Min kjære Viggo!

Jeg sender dig vedlagt et Brev fra Emmys Broder.¹ Det unge Menneske, hvorom der er Tale, har for nogle Aar siden været 3—4 Maaneder i mit Hus; jeg forberedede ham til Indtrædelsen paa Herluf[s]-holm Skole. Det er et godmodigt Menneske, behageligt i Omgang.

Faderens Beskrivelse af ham er correct. Det maa nu være overladt til din Visdom at afgjøre, om hans Nærværelse er ønskelig eller uønskelig med Hensyn til din ældste Søn. Jeg svarede Tutein¹ [Fru Emmy Monrads Broder], at der var Fristelser overalt i Verden, naar man ikke førte med sig Kræfter til at modstaa dem.

Emmy har skrantet i Vinter; hun er i en Overgangstid; men den varer jo rigtignok meget længe. Hun har ligget i tre Dage, men idag er hun atter oppe.

Karen er rask, klager nu og da over sine Tænder, har Timer i Historie og Fransk, har Veninder i Astrid Scheel, født Kofoed-Hansen,² og Elise Konstantin-Hansen,³ og flere andre. Jeg troer, at det er godt for hendes aandelige Udvikling, at hun er blevet i Hjemmet og ikke er taget til Vestindien. — Adda har været syg, men efter det idag modtagne Brev er hun atter rask. Den stærke Kulde falder hende noget besværlig. Baches Skjæbne er endnu ikke afgjort; Louise føler sig træt, og Træthed er en slem Sygdom. Johannes's Børn har havt og har Difteritis; men det synes ikke at have været i nogen høi Grad. Hvorledes de nye Forhold convenere ham, derom melder han intet i det Brev, jeg modtog fra ham for en otte Dage siden. Derimod er han blevet stødt over mine Formaninger [om] ikke at indlade sig paa Speculationer. Fra din Johannes er det længe siden, vi har hørt; Fru Jespersen skriver, at han har det godt, der er indlagt et Brev fra ham. —

Hvad nu min egen Person angaaer, da befinder jeg mig, som da jeg kom til Kbhvn. Jeg har forvundet mit Ildebefindende, kan arbejde en 8—9 Timer om Dagen, men er ikke nogen Hurtigløber. Fra omtrent 1700 Vælgere har jeg modtaget en Opfordring til at stille mig [paa] Ny, og jeg har svaret Ja. Hør nu Grundene til dette Ja. Vel kan jeg ikke sætte noget Forslag igjennem, men dog er min Nærværelse paa Rigsdagen ikke uden Betydning. Jeg har været en medvirkende Aarsag til, at Venstre har udsondret de radikale, atheistiske Bestanddele, og at der har dannet sig, eller rettere, at der er i Færd med at danne sig et moderat Høire. Jeg bliver efterhaanden københavniseret og finder Behag i at omgaaes gamle Venner. Jeg er led og kjed af Nykjøbing, thi min derværende Omgangskreds er enragerede Høiremænd, der se skjævt til mig, og det er ikke behageligt at omgaaes Folk, der se skjævt til En. Bispeembedet er jeg ikke kjed af, Visitatserne interessere mig levende, men naar jeg har visiteret om Sommeren, kan jeg godt styre Embedet om Vinteren fra

Kbhvn. Mine Studier kan jeg drive nok saa godt her som i Nykjøbing. Emmy og Karen kunne nok lide at være det halve Aar i Kbhvn. Næste Aar leie vi en Stueleilighed og føre selv Hus.

Med kjærlige Hilsner til Olga og Børnene.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

P. S. Emmy og Karen sende mange Hilsner.

R. A.

¹ Frederik Christian Ferdinand Tutein (1830—1912), Politiker, nationalliberal, efter 1870 Venstremænd, nærmede sig i sine sidste Aar Socialdemokratiet, ejede 1865—99 Gaarden Høgholt i Vendsyssel og havde flere Tillidshverv, var 1864—66 Medlem af Rigsraadets Folketing, Juni-Oktbr. af Rigsdagens Folketing. Repræsenterede som Venstremænd 1887—93 Nørre-Sundby-Kredsen i Folketinget; 1903 blev han Klasselotterikollektør i Randers. ² Astrid Sche[e]ll, f. Kofoed-Hansen, Datter af Provst H. P. Kofoed-Hansen (1813—93), Spr. i Toreby fra 1867. Fru Astrid Rosalie Scheel var gift 1. Gang med Bankkasserer Christian Frederik Scheel, fra hvem hun blev skilt; hun blev gift 2. Gang med Generalagent James Richardson Currie. ³ Datter af Maleren Constantin-Hansen og selv Malerinde (1858—1946).

Gothersgade 9, 19. Marts 1884.

Kjære Gamle!

Da jeg af dit Brev kunde mærke, at Marie nærer nogen Uro for, at hun ikke i Udlandet skulde kunne nyde sin Hævning, saa tilskrev jeg Etatsraad Koch¹ ved Vemmetofte Kloster, og har idag modtaget indlagte Brev fra ham. Det vil deraf sees, 1) at der ikke er Talen om, at Maries Ophold i Nordamerika skulde være til Hinder for Nydelsen af Hævningen, 2) at Frederiksen skal underskrive Kvitteringen, da Marie endnu ikke er fyldt 18 Aar, 3) at der hverken behøves nogen Attest fra en Præst eller Konsulen om, at Marie er i levende Live og i ugift Stand, men at min Attest er tilstrækkelig. — Jeg maa i Henhold hertil anmode N. C. om at sende fra Nordamerika senest den 24. Mai den tilsendte Blanket forsynet med sin Kvittering. Det Øvrige skal jeg saa besørge. Forsaavidt N. C. ei har noget derimod at erindre, vilde det mere mig at sende Marie en Anvisning lydende paa hendes Navn. Der skal nok være forskjellige Slags Dollars i Nordamerika. Hvilken Slags ønsker Marie, Guld eller Sølv Dollars. Jeg troer alt tidligere at have tilskrevet Eder, at jeg har sendt Viggo til Johannes 50 £, og at altsaa Viggos Udlæg i Anledning af Jo-

hannes's Reise er blevet nedsat med dette Beløb. For nogle Dage siden har jeg betalt Løbe-Hansen² 500 Kr., paa hvilke Johannes efter min Tilladelse har udstedt en Anvisning paa mig. Desuden betaler jeg Karen aarlig 200 Kr., det er, Renterne af de Penge, hun har laant Johannes, og forsaavidt det er muligt, vil jeg efterhaanden se at betale Afdrag paa denne Gjæld. Jeg kan ikke bære det over mit Sind, at det lille Skind skulde formedelst sin beredvillige Godhed lide en saa stor Formindskelse af sin lille Formue. Jeg kan iøvrigt ikke nægte, at det foruroliger mig, at Johannes ikke fik afviklet sine Forhold paa Ny-Zealand, inden han forlod Landet. Jeg er bange for, at han herved vil faa en stadig Kilde til Tab og Udgifter.

Emmy, der har ligget et Par Dage, er nu i kjendelig Bedring. Dog er hun ikke saa rask, at hun igaarftes turde gaa hen og overvære en af Musikforeningens Koncerter. Hun overlod Frøken Bluhme sin Billet og med denne og Karen var jeg derhenne og morede mig godt over en Ouverture af Be[e]thoven og Gades Psyche.

Karen lider noget af Tandpine; hun antager, at det er Rheumatisme. Idag er hun taget til Slagelse for at besøge Otilie og Hertha, men kommer tilbage iaften.

Emmy reiser den 1ste April. Karen bliver et Par Dage enten hos Constantin Hansens eller Astrid Sche[e]l.³ Jeg bliver boende her og beholder to Værelser. Jeg kan jo ikke reise, før Rigsdagen er endt. Efter at have faaet en Opfordring fra mere end Halvdelen af Vælgerne stiller jeg mig paa Ny. Fremtidig ville vi leie en Leilighed og selv føre Hus. Den idelige Skiften af Tjenestefolk bliver tilsidst uudholdelig.

Hugo Luckner tager til Vestindien for sit Brysts Skyld. Det er ikke uden nogen Betænkelighed, at jeg har kastet ham over paa Bache, men med denne Betænkelighed forener sig det Haab, at det skal være til gjensidig Tilfredshed.

Jeg selv har i den sidste Tid været noget forkjølet, og Forkjølelsen er forløbet paa sædvanlig Maade, først Snue, saa Hoste. Men jeg kan jo ikke nægte, at Forkjølelsen indvirker paa mit Hjerteonde. Igaar gik jeg med Besvær. Idag har jeg det allerede meget bedre.

Tak Frederiksen for Skandinavia⁴ for Januar og Februar. Kjærlige Hilsner til ham og Børnene. Emmy hilser.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ P. F. Koch, Klosterskriver, Godsforvalter, Skovkasserer samt Bygnings- og Materialforvalter paa Vemmetofte Kloster. ² Christian Ditlev Ammentorp Hansen (1843—1916), Apoteker, Fabrikejer; fra 1874 lykkedes det ham i sit teknisk-kemiske Laboratorium at fremstille en holdbar og sikkert virkende Osteløbe, der fik stor Betydning for Ostefabrikationen og blev anvendt Verden over. 1877 byggede han i New York en Fabrik til Fremstilling af Osteløbe og flyttede den senere til Little Falls. ³ Se Note 2 til Brev af 16/3 1884 til Viggo Monrad. ⁴ Et Blad, N. C. Frederiksen en Tid udgav i U. S. A.

Nykjøbing p. F., 18. April 1884.

Kjære Gamle!

Det er idag 43 Aar siden, at du kom til Verden. Hvor staaer den Dag tydeligt for mig. Det er, som om jeg endnu seer det ømme Blik, som din Moder kastede paa dig, da du laa i hendes Arme, idet jeg traadte ind til Eder. Dit ene Ben var lidt skjævt; det voldte os megen Sorg, indtil det lykkedes at faa det rettet. Ja, det er 43 Aar siden, og i alle disse Aar har du ikke gjort mig Sorg uden ved den Sorg, som har ramt dig selv. Derfor er jeg glad over dig, min kjære Gamle!

Jeg har været et Par Dage sengeliggende. I de sidste otte Uger har jeg haft en staaende Forkjølelse, som jeg ei har kunnet komme af med. Den generer mig ikke videre, men Hosten gjør det lidt vanskeligt for mig, naar jeg skal falde i Søvn om Aftenen, da den idelig vækker mig; til samme staaende Forkjølelse kom saa i Mandags et Feberanfald, der nødte mig til at gaa i Seng og sende Bud efter Doktoren. Struckmann er paa Reiser, bliver to Maaneder borte, er for Øieblikket i Italien, derfor mødte hans Amanuensis. Nu er det atter ved det Gamle. Igaar stod jeg op Kl. 1, og idag Kl. 9. Jeg kunde gjerne være staaet op tidligere; men Værelset havde ikke den fornødne Varme. Det er nemlig blevet koldt, det har inat frosset $3\frac{1}{2}$ Grader. De Stakkels smaa Spirer, der har ladet sig lokke frem af den tidligere Varme. Jeg har Lov til at gaa ud idag, men troer dog, at jeg udsætter det til imorgen. Forsigtig maa man være. Den 21. skal jeg nemlig atter ind til Kjøbenhavn. Det er meget kjedsommeligt. Rigsdagen har endnu to Sager at forhandle; en Handelstraktat med Spanien, og en Lov, der gaaer ud paa Oprettelsen af en Sindssygeanstalt i Middelfart og paa at Staten overtager Udgifterne til Sindssygeanstalten. De have nemlig tidligere været reparterede paa Amterne og Kjøbstæderne. Kjøbenhavn, der beholder sin særlige Anstalt Bistrup, faaer en Erstatning i Forhold til Folkemængden. Det an-

tages, at denne Lov vil gaa igjennem; den skal være en Art Foræring til mig. Det siger i det Mindste Venstres Førere.

Emmy har det godt; jeg beklager i mit stille Sind den lille Stakkel, at hun har faaet en Mand, der er ved at gaa i Forfald. Naar jeg imidlertid siger, at hun skulde have taget sig en yngre Mand, saa svarer hun mig, at hun er tilfreds med sit Valg. — I Begyndelsen, da vi kom herover, gik Karen med et temmelig mørkt Ansigt. I Kjøbenhavn var hun glad, det var, som om hun bedøvede sig ved at tage Timer i Fransk og Historie og ved at besøge sine Veninder. Da hun imidlertid kom i Ro herovre, saa brød den undertrykte Længsel efter Louise og Børnene frem med fornyet Styrke. I den senere Tid er dog Ansigtet atter blevet noget lysere. Jeg tilstaaer, at jeg trænger bestandig mere til lyse Ansigter. Det kunde have været rart at have beholdt din Marie herovre. Johannes er stille, ofte lidende. Afbrydelserne i Skolegangen gjør ham det besværligt at følge med, naar det kommer til Repetition. For Tiden er Hugo [Luckner] her. Han er jo meget fornøielig til daglig Brug; men han er uhyre letsindig, Øieblikkets Barn, bruger altid mere end han har, har et sjældent Talent til at faa Folk til at laane sig Penge. Jeg bestyrer hans Pengesager. Det er just ikke noget meget behageligt. Han reiser med et af Melchiors Skibe til Vestindien (St. Croix), hvor han vil se at faa en Plads som Underforvalter. — Der er maaske ligesaa stor Forskjel i Troen her som i Amerika, men her er man i Samlivet mere blufærdig og buldrer ikke frem med sine inderste Tanker; derved bliver Samlivet lettere; maaske det i Amerika er mere friskt, fyldigt. Sig til Atheisterne: »Kan De bevise, at der *ikke* er en levende, bevidst, alkjærlig Gud, og at der *ikke* er Udødelighed.« »Jeg kan ikke bevise det, jeg troer det, thi naar jeg beder til ham, sender han sin Glæde og Fred ind i min Sjæl. Naar du lukker Øinene, kan du ikke se Solen; naar du ikke beder, kan du ikke tro paa Gud.« Sig til de lidettroende: »Kald Kristus din Herre, følg hans Bud og bed dit Fadervor, saa vil Troen paa ham komme.« Kjærlig Hilsen til N. C. og Børnene. E[mmy] og K[aren] hilse.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Kjære Viggo!

Dit Brev af 28. Februar kom samtidig med Brev fra Adda, Louise, Marie, saa at jeg med samme Post fik Brev fra alle mine fire i Verden spredte Børn. Var dette ikke besynderligt? Det var som et Varsel, men Varslets Betydning kan jeg ikke udgrunde. Da jeg netop samme Dag befandt mig ilde og havde Forkjølelses-Feber, saa tænkte jeg et Øieblik: Skulde det idag være din Dødsdag? Og ere disse fire Breve som en Afskedshilsen til dig? Men da jeg endnu lever, saa kan det jo ikke have været Varslets Betydning. Jeg begynder at gaa noget i Forfald. Til mit Hjerteonde er kommet en haardnakket Forkjølelse, som nu har varet i otte Uger. Det falder mig meget besværligt at gaa; men iøvrigt befinder jeg mig ret vel, og kan arbeide en 8—9 Timer om Dagen. Det er jo al Ære værd. Professor Reisz¹ lægger ikke videre Vægt paa mit Hjerteonde, da det ikke generer Hjertets Functioner. Han mener, at jeg godt kan leve en Del Aar endnu.

Johannes [jun.] har haft det ret godt i Vinter; men er jo en Del skrøbelig. Det er et elskværdigt Barn med et fint dannet Væsen. Skrøbeligheden indvirker jo noget paa hans Livsglæde.

Adda i Chicago med Mand og Børn har det godt. Marie er blevet konfirmeret i den biskoppelige Kirke. Johan [Frederiksen sen.] har slaaet sig til Fritænkeriet.

Johannes's Familie i Little Falls har jo lidt meget af Diphteritis; men nu er det da lykkeligt overstaaet. Hvorledes Johannes befinder sig i sin nye Stilling, derom har jeg ingen Forestilling. Johan Frederiksen [sen.]² er ham uden Tvivl en god Støtte.

I Mai eller Juni flytter Bache til St. Croix. Han skal imidlertid vedblive at bestyre Skolevæsnet paa St. Thomas. Det er ikke saa behageligt for ham, da han lider meget af Søsyege. Med Louises Helbred gaaer det nogenlunde.

Jeg reiser til Kbhvn. den 21., da der endnu er et Par Lovforslag, som skulle behandles: En spansk Handelstraktat og en Lov om Sindsygeanstalter. Jeg agter, vil Gud, at stille mig paa Ny. En væsentlig Grund hertil er, at jeg er led og kjed af Nykjøbing, hvor min hele Omgangskreds er enragerede Høiremænd, der se skjævt til mig. Jeg trænger derfor til at leve lidt med gamle Venner i Kbhvn. Hertil kommer, at et overveiende Antal af min Valgkredsens Vælgere ønsker, at jeg skal stille mig igjen. Vel er det kun saare lidt, som jeg kan sætte igjennem, men min Virksomhed er dog ikke helt betydningsløs.

I Morgenbladet har jeg i den senere Tid skrevet en Del Artikler. Hvorledes vi skulde komme ud af det politiske Uføre, veed jeg ikke. Venstre vil have det parlamentariske Regimente gennemført. Høire siger, at det kun vedkommer Kongen og ikke Rigsdagen, hvem der er Ministre. Det er i Grunden samme Bevægelse, der er i Norge.

Fortæl mig lidt om Fællesmeieriet, dets Indretning, Fremgang og din Stilling ved samme. Fortæl lidt om dig selv, Olga og alle Børnene fra den Største til den Mindste. Hils dem alle. Emmy og Karen ere raske. Den sidste længes noget efter Louise og hendes Børn. Begge sende dig og Dine kjærlige Hilsner.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 1 til Brev af 23/11 1883. ² Se Note 1 til Brev af 4/12 1883.

Gothersgade 9, 13./28. Mai 1884.

Min kjære Gamle!

Her sidder jeg da endnu i Kjøbenhavn; det er en Handelstraktat med Spanien, som Rigsdagen skulde se at faa færdig, og saaledes bliver den og jeg med den. Imorgen skal Sagen til første Behandling, men det lader ikke til, at der kommer noget ud af det hele. Det er jo meget kjedeligt; thi for det Første springe Træerne ud, for det andet skulde jeg ud paa Visitats. Naar jeg kommer saa sent ud, maa jeg gjøre Visitatsen mere sammenhængende, og derved bliver den mere trættende. Jeg er fremdeles temmelig skrøbelig. Affældigheden trænger ind paa mig. Derved er jo intet at gjøre, det er saa Naturens Orden. Det falder mig meget besværligt at gaa, men [jeg] haaber, at det skal blive bedre, naar jeg bliver færdig med en Forkjøelse, der har fattet en særlig trofast Kjærlighed til mig og paa ingen Maade vil forlade mig. Iøvrigt forekommer mine aandelige Evner mig at være usvækkede. Jeg kan arbeide en 8 à 9 Timer om Dagen. Hukommelsen, der altid har været svag, er blevet endnu svagere. Lægen siger, at mit Hjertes Functioner ikke forstyrres af det Onde, hvoraf jeg lider. Det er kun til mine Kære, at jeg skriver saa vidtløftigt om mit Helbred; thi skjönt de jo beholde mig altid, hvad enten jeg er her eller hisset, saa ville de dog nok gjerne have mig her en liden Stund endnu.

Emmy overraskede mig ved at komme ind at besøge mig Tirsdagen den 6te Mai. Hun er her endnu, men reiser sidst i denne Uge over Slagelse til Marienborg for at være med at høitideligholde sin Moders 74-aarige Fødselsdag. Der træffer hun sin ældste Søster, der ventes fra Schweiz. Paa Reisen vil hun besøge Otilie, som hun hidtil ikke har besøgt. Tutein er i denne Tid ilde faren. Hans paa-lidelige og samvittighedsfulde Godsforvalter Hansen er paa Oringe, thi han er blevet sindssyg, og Lægen erklærer, at han ikke kan komme sig. Hans høire Haand Kall, der staaer over det Hele, lider af en Halssyge og maa tage til Carlsbad. Det er derfor godt, at Fru Luckner vil være der under Kalls Fraværelse, thi det er en praktisk Dame, der vil kunne redde sin Fader ud af mange Vanskeligheder.

Emmy og jeg leve aldeles studentikost sammen; vi have kun to Værelser. Den kjære trofaste Hustru finder sig med stor Elskværdighed i de indskrænkede Forhold og i min Tobaksrøg. Karen og Johannes junior ere rigtig gode Venner og holde meget af hinanden. Det falder mig meget svært, at Johannes er saa taus, naar han er sammen med mig, og at jeg saa at sige maa trykke hvert Ord ud af ham. Naar han er sammen med Karen, saa staaer ikke Munden paa ham. Jeg haaber derfor, at han efterhaanden vil blive mere talende, naar han er sammen med mig.

Fra Viggo har jeg for nylig havt Brev. Han er for Tiden i en Avisfeide med nogle Spiritister i Palmerston; og denne Feide interesserer ham meget. Oscar er faldet ned fra et Ferskentæ, har forvredet et Ben, men nu er han allright.

Tak N. C. for Scandinavia for April, som rigtig er modtaget, men endnu ei læst. Jeg haaber, at Marie har faaet mit Brev. Nu er det jo en stor Pige. Hvor vilde jeg dog gjerne se hende, det kjære Barn. Jeg antager, at du nu har sluttet dig til den biskoppelige Kirke. Svar mig paa dette Spørgsmaal! — Ske Guds Villie! Hold fast her ved under alle Livets Omvexlinger. Han kan ogsaa lade Troens Lys opgaa i Vantroens dybeste Mørke. Kjærlig Hilsen til N. C. og Børnene fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

1 Viggo Monrads Søn, f. 18/9 1871.

Maribo, den 7. Juni 1884.

Jeg har, kjære Niels Christian, den Fornøjelse at sende dig hermed en Anvisning paa 26 Dollars. Denne Anvisning er erhvervet fra Maries Vemmetofte Penge, der forventes en af de første Dage. Regningen lyder saaledes:

26 Dol. à 3 – 80	98 – 80
Prov. og Stempel	1 – 40
	<hr/>
	100 – 20

De 20 Øre er en Present fra mig til Marie. Som du seer, er jeg for Tiden i Maribo. Jeg kom hertil den 5te om Aftenen og har igaar og idag visiteret Skolerne; imorgen skal jeg i Kirken. Det lader til, at jeg godt kan udholde Visitatsens Besværligheder, men begynder iøvrigt stærkt at mærke Affældighedens Skrøbeligheder. Navnlig faaer jeg, naar jeg gaer, stærke Smerter i Bryst, Hals og Arme. Det er jo kjedsommeligt nok, men er jo i Naturens Orden, at jeg begynder at mærke Alderdommens Svagheder, da jeg er over 72½ Aar gammel. Jeg maa være taknemlig for, at mine aandelige Evner ere efter mit eget Skjøn nogenlunde usvækkede. Jeg kan endnu arbeide 9 á 10 Timer om Dagen.

Jeg visiterer til den 22. Juni, og er kun hjemme den 11. og 12. Juni for at afgjøre Termins Sager. Man venter, at Rigsdagen vil blive opløst og nye Valg afholdt i den sidste Uge af Juni Maaned. Fra 3. til 27. Juli visiterer jeg atter. Først i Septbr. skal jeg ind til Kirkeaaedet og først i Oktbr. til Rigsdagen, saa at jeg iaar kun er i Hjemmet i Nykjøbing i August Maaned.

Det er min Agt atter at stille mig iaar. Jeg har faaet en Opfordring dertil af det overveiende Antal af Vælgerne i min Valgkreds. Hertil kommer, at jeg i Grunden er inderlig kjed af Nykjøbing, da hele min Omgangskreds bestaaer af arrige Høiremænd, der se skjævt til mig. Af Bispeembedet er jeg derimod ingenlunde kjed. Jeg troer ogsaa, at saavel Emmy som Karen kunne lide at være det halve Aar i Hovedstaden.

Emmys Overgang til at blive Matrone falder hende noget besværlig. Iøvrigt er hun rask. Hun er for Øieblikket paa Marienborg, hvor hendes to Søstre ere. Karen har det godt; hun og Johannes Monrad junior, hvis Helbred den senere Tid har været upaaklageligt, ere særdeles meget for hinanden.

Tak for Tidsskriftet, som jeg stadig læser. Glem ikke at sende mig Underretning om Anvisningens rigtige Modtagelse.

Bevægelsen synes at gaa bestandig mere i venstre Retning, men det er vanskeligt at sige, hvad Enden skal blive.

Kjærlige Hilsner til Adda og Børnene fra din hengivne Svigerfader

D. G. Monrad

R. A.

Nykjøbing p. F., 11. Juni 1884.

Min kjære Søn!

Jeg har den Fornøjelse herved at sende dig en Anvisning paa 50 £, og det er mig en særlig Glæde at kunne det. Min Grundsætning er ikke at lægge noget op, men at fordele, hvad der bliver tilovers, mellem Børnene. Hvad der for Øieblikket piner mig, er Johannes's Gjæld til Karen. Det var efter min Opfordring, at det lille Skind gjorde ham Laanet, men der er jo aldeles ingen Udsigt til, at han vil kunne tilbagebetale det. Jeg har derfor begyndt denne Termin at afbetale Beløbet, men det vil jo vare en Stund, inden jeg kan blive færdig dermed, og jeg vilde jo gjerne være færdig, før jeg gaaer bort.

Naar man er mellem 72 og 73, maa man være fattet paa ikke at have mange Aar tilbage. Jeg mærker da ogsaa, at Affældighedens Kræfter røre sig mægtigt hos mig. I Særdeleshed falder det mig vanskeligt at gaa. Naar jeg gaar, faar jeg Smerter i Brystet, der stige op til Halsen og brede sig ud i Armene. Dette kan kun tildels undgaaes, naar jeg gaar saa langsomt, som om jeg fulgte Lig. Jeg bliver vel ogsaa hurtigere træt [? Papiret her beskadiget, Blækket løbet ud] og maa hvile mig flere Gange om Dagen, men kan dog endnu arbejde en halv Snes Timer om Dagen. Dette Aar har været og er meget travlt. 31. Mai kom jeg hjem fra Rigsdagen, 6.—10. Juni Visitats, 11.—12. hjemme, 13.—22. Juni Visitats, 23.—26. Reise til Middelfart. Der skal være Valg den 25., 3.—27. Juli Visitats og Landemode. I September skal jeg møde i Kjøbenhavn til Kirkeraadet og i Oktbr. til Rigsdagen. Jeg er saaledes kun i Bispegaarden i August, og det er temmelig lidt.

Det eneste lyse Punkt i Politiken er, at Kongen af Sverig giver efter. Det vil dog maaske udøve nogen Indflydelse paa vor Konge. Nu faa vi se, hvorledes det vil gaa med Valgene.

Tak for dit Brev af 25. April. Din Tanke med Hensyn til din ældste Søn tiltaler mig meget. Johannes's [jun.] Helbred har været meget god, han hører til de Jævne i Skolen. Til Vinter skal han konfirmeres. Efter min Mening bør han tage Real-Afgangsexamen, men hvad saa? Han har Lyst til at være Gartner. Skal man sætte ham i Gartnerlære og derpaa ind paa Landbohøjskolen, for at han kunde tage Gartner-Examen? Eller: skal man lade ham lære Forst-væsnet, og lade ham blive Forstkandidat? Denne Tanke synes at tiltale Johannes. Herom vil jeg gjerne høre din og Olgas Mening. Dersom I veed nogen bedre Udvei, meddeler I mig Eders Tanke. Jeg vil ikke tage nogen Beslutning, naar den ikke bifaldes af Eder. Karen og Johannes er saare meget for hverandre. Han er jo ellers meget taus, men naar han sidder ene med hende, saa kan han lade Munden løbe, saa det er en Fornøielse at høre derpaa. Jeg har Hastværk med at faa de 50 £ afsted, derfor har han ikke havt Tid til denne Gang at skrive til Eder.

Emmy er for Tiden paa Marienborg, hvor hun er sammen med sine to Søstre, den ene fra Lybæk, den anden fra Lausanne.

Karen og Johannes sende kjærlige Hilsner. Hils din Hustru og alle Børnene fra

din hengivne Fader

D. G. Monrad

P. S. Svar mig, saasnart du har faaet dette Brev.

R. A.

Nykjøbing p. F., den 12. Juni 1884.

Min kjære Gamle!

Da jeg den 10. kom hjem fra Visitatsen, laa der et Brev til mig fra Viggo. Hvor har dog ikke jeg og Johannes og vi allesammen følt en levende Længsel efter at høre fra ham. Undertiden blev jeg grebet af Frygt for, at han var gaaet helt fra Koncepterne, anderledes kunde jeg ikke forklare mig den besynderlige Taushed. Sagen er vel den, at han har staaet i Underhandling om at sælge Carere og ikke vilde skrive, før den Sag var afgjort. Det er ikke blevet til Noget med Salget, og nu kommer han med fire Børn. Han skulde være afreist fra Ny Zealand den 7. Mai, men det Skib, hvormed han skulde have seilet, blev taget i offentlig Brug, og herved er hans Afreise blevet forsinket. Vi kunne nok først vente ham i Juli eller August til Dan-

mark. Han tager først med de fire smaa til Fru Hansen, Olgas Søster.¹ Hun elskede Olga saa høit, og sørger saa dybt over hendes Død, at det er blevet som en Livssag for hende at være Moder for en Slump af de Smaa, Olga har efterladt. Vi have tilbudt at tage Thekla,² men det er ret tvivlsomt, om Fru Hansen kan undvære hende, der bærer hendes Navn. Viggo sendte mig Fru Hansens Brev, og det gjør det Indtryk paa mig, at de Smaa i hende ville faa en sand Moder. —

Emmy har været tre Uger paa Marienborg og bliver der endnu til den 21de. Det gaaer saa stærkt tilbage med Tuteins legemlige og aandelige Kræfter, at hun ikke venter at beholde ham ret længe. Hertil kommer, at ogsaa Fru Tutein er temmelig svag og lider af stærke Ansigtssmerter. Det er derfor naturligt, at hun ønsker at være saa meget [som] muligt paa Marienborg, medens jeg er paa Visitats og kun kommer hjem en enkelt Dag. Imidlertid forestaar Karen Husets Styre. Karen Wiehe³ har været her under Emmys Fraværelse og oplivet Bispegaarden og navnlig Johannes. Iforgaars kom ogsaa Astrid Scheel;⁴ hun er som sædvanlig meget elskværdig.

Jeg er nu færdig med 12 Pastorater og har fire tilbage. Det er mig en stor Glæde at forkynde Guds Naades Ord i Skole og Kirke. Jeg har lidt af en noget haardnakket Forkjølelse, der ikke vil forlade mig; men jeg haaber, at den ikke skal lægge Hindringer i Veien for Fuldendelsen af Visitatsen, der ender den 23.

I dette Øieblik fik jeg Brev fra Louise og Bache, der har været paa St. Croix i 2½ Uge. Han siger, at disse Ture til St. Croix komme ham godt. Louise lider noget af Tandpine.

Lev vel, min kjære Gamle. Nu skal jeg til at pakke. Bring Mand og Børn en kjærlig Hilsen fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹Fru Thekla Hansen, g. m. Kaptajn Hansen og Søster til Viggo Monrads Hustru Olga, f. Berg. ² Agnes Thekla Monrad, f. 8/3 1873, Viggo Monrads Datter. ³ Karen Marie Wiehe, Malerinde, Datter af Skuespiller Johan Henrik Wiehe; blev 3/1 1896 gift med Religionshistorikeren Edvard Lehmann (1862—1930), der 1900 blev Docent ved Kbhvn.s Universitet, 1910—13 Prof. ved Berlins Universitet, 1913—27 ved Lunds Universitet (i »Teologisk Encyklopædi« 5: Religionshistorie). ⁴ Se Note 3 til Brev af 16/3 1884 til Viggo Monrad.

Nykjøbing, den 23. Juni 1884.

Kjære Gamle!

Ved min Hjemkomst forefandt jeg dit Brev af 28. Mai, og jeg glæder mig over, at det lader til, at I alle befinde Eder vel. Jeg haaber, at Marie har modtaget mit Lykønskingsbrev i Anledning af hendes Konfirmation, og at hun ikke lader vente altfor længe med at svare mig. I Begyndelsen af denne Maaned sendte jeg Niels Christian en Anvisning paa 27 Dol., der var erhvervet for Maries Hævning. Er denne Anvisning modtaget? Glem ikke at lade mig det vide.

Indlagt findes Blanketten, som henved December Termin bedes kvitteret af Frederiksen og mig tilsendt.

Idag fik jeg et Brev fra Johannes, hvori han melder mig, at han har fratraadt sin nuværende Stilling og søger nyt Erhverv. Det forekommer mig at være i høieste Grad letsindigt, at han opgiver det, han har, inden han har faaet det, han haaber. Dog derved er jo Intet at gjøre. Han er bestandig den Samme og volder mig altid nye Bekymringer.

Fra Viggo har jeg for nylig havt Brev, de befinde sig vel. Louise har derimod desværre havt Blodspytning, og det ængster mig lidt. Det er kjedsommeligt, at det varer saa længe, inden der kommer en Afgjørelse med Hensyn til Baches nye Stilling. Karen har det godt; hun har i denne Tid Besøg af Meta Constantin Hansen.¹ Emmys Befindende er ogsaa tilfredsstillende; hun har været ovre paa Marienborg en fjorten Dags Tid og været sammen med sine to Søstre. Tutein er jo noget svag og kan ikke mere tage sig af Godsets Bestyrelse. Godsforvalter Hansen er paa en Sindssyge-Anstalt; og Tuteins høire Haand, Inspektør Kall er meget skrøbelig. Det er, ligesom Alt styrter sammen. Da man paa Marienborg er meget høiresindet, saa er jeg ikke persona grata. Desuden er det saa min Skik kun at udtale mig, naar man spørger mig tilraads.

Denne Sommer er meget travl for mig. Jeg kom hjem 31. Mai, tog ud paa Visitats den 5. Juni, var hjemme den 11. og 12., visiterede atter fra den 13. til den 22. Igaarftes kom jeg hjem, og Kl. 3 reiser jeg over Slagelse — der overnattes hos Otilie — til Middelfart, hvor der skal være et foreløbigt Møde den 24.; den 25. Juni er Valgdagen. Jeg kommer hjem den 26. Juni om Natten og bliver hjemme til 2. Juli. Saa skal jeg til Landemode, og saa visiterer jeg til den 27. Juli. Først i September er der Kirkeraad² og først i Oktbr. Rigsdag.

Det lader til, at jeg godt kan udholde disse Besværligheder, men jeg er da ogsaa meget forsigtig og hviler mig to Gange om Dagen. Affældigheden banker paa, navnlig har jeg ofte stor Besværlighed ved at gaa. Jeg har stor Glæde af mine Visitatser, det er saa forfriskende for mig at forkynde Guds Ord i Menighederne, og jo høiere Alderdommen bliver, des lysere straalere det store Haab mig imøde.³

Venlig Hilsen til Niels Christian og Børnene. Emmy og Karen sende kjærlige Hilsener.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

P. S. Johannes junior er rask; det gaar jævnt paa Skolen.

R. A.

¹ Meta Constantin-Hansen, Datter af C. C. Constantin-Hansen. ² »Kireraadet« eller »Bispeeraadet« — dets officielle Betegnelse var »Det kirkelige Raad«, der oprettedes ved kgl. Resolution af 8. Oktbr. 1883. Det bestod af Rigets 7 Biskopper med Tiltrædelse af et Medlem af henholdsvis det teologiske og det rets- og statsvidenskabelige Fakultet, efter Indstilling fra de to paagældende Fakulteter beskikket af Kirkeministeriet. Beskikkelsen gjaldt for 6 Aar ad Gangen. Raadet samledes aarligt i København, i Almindelighed i sidste Halvdel af September. Det ophævedes ved kgl. Resolution af 23. August 1901. ³ Jvf. Nyholm, S. 458.

Nykjøbing p. F., den 9. Juli 1884.

Kjære Gamle!

Da jeg igaarftes kom hjem fra en Visitats, laa der et Brev til mig fra dig, og at læse det blev min første Gjerning i Hjemmet. Jeg vil haabe, at Marie har faaet sine Penge eller rettere at Niels Christian har faaet den til ham udstedte Anvisning paa 27 Dollars. Naar Marie har fyldt sit 18. Aar, skal hun selv kvittere, og saa blive Pengene sendte til hende. Jeg glæder mig meget over, hvad du meddeler mig om Marie. Det har altid været en rigtig god og sød Pige, og jeg har kun gode Minder om hende. Jeg glemmer aldrig, hvor hun gik og sang af Glæde, da hun havde faaet at vide, at du skulde komme hjem hertil fra Frankrig. Denne ordløse Glæde var saa vidunderlig skjøn.

Jeg vilde ret meget ønske, at Johannes vilde blive i sin nærværende Stilling, til han kunde faa en bedre; thi evig Gyldighed for Livet har den store Grundsætning, at man ikke skal kaste det skidne Vand bort, før man har det rene.

Emmy har det godt; hendes Ryg er artig. Hun er mig en rigtig god, trofast Hustru, der i høi Grad mildner mig Alderdommens Besværligheder. Karen er derimod i den senere Tid ikke rigtig rask. Hun føler sig saa træt og mat. Struckmann har nu taget hende under Behandling. Desværre er ogsaa min Amanuensis Krogh syg. Det er et kombineret Hals- og Maveonde. Aftenen før Landemodet fik han Feber og maatte blive hjemme; men da han havde skrevet alt det Fornødne, udøvede hans Fraværelse ikke nogen Forstyrrelse. Det er noget sørgeligt ved at se en saadan ung kraftig Mand gaa og sygne hen. Laura Grønbek befinder sig vel; hendes Bryst-Operation lader til at have havt et heldigt Udfald.

Hvad mig selv angaaer, da mærker jeg stadig min Skrøbelighed og har nogen Besværlighed ved at gaa hurtigt og gaa langt. Paa min Visitats har jeg imidlertid befundet mig særdeles vel. Jeg glæder mig til, over og efter min Visitats. Jeg har nu visiteret 9 Pastorater og har 6 tilbage. Det er mig en saadan Fornøielse at tale med Børnene i Skolen og faa deres Ansigter til at straaale, og ikke mindre Glæde er det mig at tale Guds levende Ord til Menighederne. Denne Glæde styrker mig. Men saa maa jeg jo rigtignok ogsaa tilstaa, at jeg omhyggelig sørger for at faa den fornødne Hvile. Jeg hviler mig to Gange om Dagen. Hvor kan dog ikke et Kvarters Søvn forfriske. Min Visitats har en Tilsætning, der er mindre behagelig. Jeg kan tydeligt mærke, at Præsterne, der jo alle ere ivrige Høiøremænd, se skjævt til min politiske Virksomhed og ønske, at jeg ikke var Rigsdagsmand. Men heri maa de virkelig finde sig. Jeg er den, jeg er, og kan ikke fornægte min Fortid.¹

Inden jeg slutter, maa jeg dog lade dig vide, at saavel Indbetalingen til Professorernes Enkekasse som til Livsforsikringen hidtil er betalte af mig, og at jeg vil vedblive dermed til min Død. Under tiden kommer man jo uvilkaarlig til at tænke paa Fremtiden, og derfor anseer jeg det for rigtigt ikke at lade dig være uvidende derom. Venlig Hilsen til N. C. og Børnene. Lev vel, min dyrebare Gamle!

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 458.

Kjære Gamle!

Jeg fik sendt Frederiksens Kvittering for Maries Hævning af Vemmetofte, og da jeg sendte den til Klosterskriveren, varede det atter en Stund, inden han sendte Pengene. Hermed følger en Anvisning paa 27 Dollars. Hermed sendes Blanketten til Kvitteringen for Hævningen til December. Pas vel paa den, og send mig den, forsynet med Kvittering først i November, for at den kan sendes til Vemmetofte sammen med Karens Kvittering.

Viggo er da reist fra Ny Zealand med alle Børnene. Det vil selvfølgelig være mig en stor Glæde at see alle disse Børnebørn, af hvilke jeg kun kjender Ditlev, saaledes som han var for 16 Aar siden. Det gjør Sjælen rigere at have seet dem, som man har kjær, uagtet man ikke har seet dem. Saa formaaer dog Mindet at fremmane deres Billede, og jo ældre man bliver, des mere lever man i Mindet. Hvilken Betydning har det ikke for mig at have lært dine og Louises Børn at kjende. Naar jeg tænker paa Marie, hører jeg hende saare ofte synge af Glæde over Budskabet, at du snart vilde komme. Det er mig derfor ogsaa saare kjært at gjøre Bekjendtskab med Viggos Flok. Men i denne Glæde blander der sig en spændende Tanke. Hvad vil Viggo stille op med denne Flok her i Danmark? Vi have tilbudt at tage Thecla. Men Alder og det splittede Opholdssted tillader os ei at gaa videre. Jeg tør heller ikke lægge altfor store Byrder paa Emmy. Fru Hansen¹ har tilbudt at tage foruden Thecla de tre mindste Drengene. Viggo har sendt mig hendes Brev. Det strømmer over af Kjærlighed til den afdøde Søster og af Glæde over at skulle være Moder for nogle af hendes Smaa. Men nu skriver Viggo i sit sidste Brev, at han er blevet bange for Hansen. Det forekommer mig dog ikke, at Fru Hansen kunde have gjort et saadant Tilbud, naar hun ei var forvisset om, at hun kunde sørge forsvarligt for de Smaa. Hvad vil nu Viggo gjøre? Det er den spændende Tanke. Nous verrons.

Igaar havde jeg Besøg af Tesdorpf.² Det er længe siden, at jeg har set ham. Efter at have pint mig en hel Time med sit uendelige, stammende Vrøvl, kom han da endelig frem med, hvad han ville. Det gik ud paa Intet mindre end at jeg skulde trække mig tilbage fra Politiken, da min politiske Virksomhed skadede min biskoppelige. Hvad synes du? Han sagde, at han talte paa Fleres Vegne, men nævnte ikke deres Navne. Han overgav mig en Adresse, hvori den

samme Tanke var udviklet, men under Adressen var der heller ikke noget Navn. Jeg svarede ham, at hvis et større Antal af Præster eller Menigheder delte hans Anskuelse, vilde jeg søge at entlediges som Biskop. Idag har jeg remitteret ham den anonyme Adresse. Hvad Sagen selv angaaer, da tror jeg, det er godt, at nogle af Kristendommens Forkyndere under den nuværende Kamp slutte sig til Venstre. Sluttede de sig alle til Høire, kunde Kristendommen let blive betragtet som en Høiresag. Hvor maa dog ikke Tesdorpf have store Tanker om sig selv! Saa uforskammet kan kun en Tysker være.³ — Karen har det ret godt, men klager noget over sine Nerver. Emmy har det godt, skjønt hun endnu ei er fri for Overgangstidens Besværligheder. Jeg lider af 5 Onder: 1) Hjerteonde, 2) En trofast Forkjølelse, 3) Hudløshed, hvor den nederste del af Laarene slutter sig til Benene, 4) Hæmorrhoider, 5) Søvnighed. Dog har jeg det i Grunden ret godt. Jeg har haft megen Glæde af at forkynde Guds Ord i Skoler og Kirker. — Nu er min Visitats endt, nu lever jeg atter sammen med Emmy og Karen og kan arbeide en 8, 9 Timer om Dagen. E. og K. hilse. Kjærlige Hilsener til N. C., D[itlev], J[ohan], M[arie] fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Fru Thekla Hansen, f. Berg, g. m. Kaptajn Hansen og Søster til Viggo Monrads afdøde Hustru Olga, f. Berg. ² Se Note 1 til Brev af 28/10 1871. ³ Jvf. Nyholm, S. 458 f.

Gothersgade Nr. 9, den 26. Septbr. 1884.

Kjære Gamle!

Kl. 9. Om en liden Stund skal jeg hen i Frelser's Kirke og bringe Fenger¹ min Afskedshilsen. Han var mig en trofast Ven. Han døde i Søndags den 21. Septbr., efterat have faaet et nyt apoplektisk Anfald. Søndagen den 14. tog jeg ud til Vedbæk, hvor han laa paa Landet. Han gjenkjendte mig, smilede til mig, hviskede »Bispeaadet«. Jeg lagde min Haand paa hans Hoved og lyste Guds Velsignelse over ham.

Saaledes gaa de gamle Venner bort, den ene efter den anden. Det er jo i Naturen. Enhver saadan Bortgang er en Paamindelse om, at det ikke kan vare mange Aar, inden man ogsaa selv bliver kaldet bort herfra. Jeg har skrevet min Tale over Fenger og skal se at faa Karen til at sende dig en Afskrift.

Kl. 12½. Nu har jeg talt over Fenger. Der var en talrig Forsamling og mange fine Personer, en Repræsentant for Kongen, Udenrigsministeren, Thingenes Formænd. Derpaa blev Liget ført hen i Frederiks tydske Kapel, hvor Theodor Fenger² kastede Jord paa det og sagde et Par Ord. Jeg er glad over, at Hosten lod mig i Ro, medens jeg talte, og at jeg kunde tale saa høit, at min Stemme kunde høres over hele Kirken. Naar man, eller rettere, naar jeg har talt, da har jeg næsten altid en Følelse af, at Noget er overstaaet. Det kan hænde enhver Taler at gaa fra det. Det er hændet Høien,³ der i mine Øine var en af de mest udmærkede Talere.

Jeg har været herinde i Byen siden den 9. Septbr. for at overvære Bisperaadets Forhandlinger. Jeg kan ikke nægte, at disse Forhandlinger have i det Mindste for mig været overordentlig trættende og langvarige. Det forekommer mig dog, at der er kommet noget Udbytte ud af dem, skjønt jeg ikke altid har været tilfreds med Resultatet. Jeg er kommet til at holde af Bisperaadets Medlemmer, ja endogsaa af en fanatisk Høiremand Professor juris Matzen. Det er jo ogsaa et Udbytte. Jeg er meget stolt af, at jeg uden Besvær er gaaet til og fra Bisperaadet, der holdtes paa Universitetet i Konsistoriums Sal. Naar jeg gaaer saaledes fremad, vil jeg tilsidst kunne løbe omkap med Puk. [Hunden].

Imorgen tidlig reiser jeg til Nykjøbing. Emmy og Karen har havt saare travlt med Indpakningen. Det Bohave, som vi tage med til Kjøbenhavn, fylder en hel Jernbane-Vaggon. Denne bliver pakket paa Mandag, og paa Tirsdag bryder hele Huset op. Hvis det gaaer efter Bestemmelsen, tager Emmy til Kjøbenhavn, Karen til Iselingen og jeg til Dorphs.⁴ Emmy seer ikke gjerne, at jeg kommer til Kjøbenhavn, før hun har faaet Huset i Orden. Den 5. Oktbr. skulle vi til Konfirmations Middag hos Wørishøffer,⁵ hvor Thyra skal konfirmeres. Ellen Glahn⁶ har faaet en sød Dreng, der betragter En med dybsindige Øine. Fanny⁷ var syg, da Begivenheden foregik, men er nu rask. Den 6. Oktbr. samles Rigsdagen. Tak for Unity (?), jeg har faaet saavel den som August Heftet af Skandinavia. Frederiksen bør virkelig ikke sætte Penge til paa et saadant Forehavende, hvor nyttigt og interessant det end kan være. Inden han gjør det, maa han have samlet en Formue. Kjærlige Hilsner til ham og Børnene fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Lægen og Politikeren C. E. Fenger (1814—84), se Note 1 til Brev af 10/2 1884. 2 Rasmus *Theodor* Fenger (1816—89), Broder til C. E. Fenger; sidst Spr. i Hvedstrup-Fløng 1872—89; Medudgiver af »Dansk Kirketidende« 1—8 Bd., udgav Svend Aagesens Danmarks Krønike og forskellige Samlinger af Sange og Salmer. 3 Kunst-historikeren, Prof. N. L. A. Høyen (1798—1870). 4 Se Note 4 til Brev af 27/6 1882. 5 J. A. Ph. F. Wørishøffer (1804—92), Officer; deltog i begge de slesvigske Krige; var i 1850 Stabschef ved de Mezas Division; i 1863 Brigadefører; fik i 1874 sin Af-sked med Generalløjtnants Rang. 6 Se Note 1 til Brev af 29/9 1883. 7 Fru Fanny Wiehe, se samme Note.

Frederiksberg Allé 25 A, den 16. Oktbr. [1884].

Kjære Gamle!

Her sidde vi da i Frederiksberg Alle, alle Flytningens mangehaande Besværligheder ere overstaaede. En Jernbanewaggon har bragt vort Tøi fra Nykjøbing, og det er blevet suppleret ved et Indkjøb for flere hundrede Kroner, saa nu er Huset nogenlunde udstyret og vi kunne tilbringe Tiden langt behageligere end paa et Hotel. Vi bo i Stuen, og det er meget behageligt for mig, der har stor Antipathi for Trapper. Emmy har et Par Dage mærket sin Ryg, har ligget en Dag, men er nu atter rask. Karen befinder sig vel og er glad over at være kommet sin Elise¹ saa nær. Idag har hun været i Lyngby, har besøgt de tre Smaas Grave, været paa Hummeltofte og i Virum, og betalt Tine [?] mit halvjaarlige Kontingent af 12 Kroner. Da Rigs-dagen er blevet udsat paa Grund af Christiansborg Slots Brand,² skulde vi jo egentlig være reist tilbage til Nykjøbing, men denne Flakken om mer er i den Grad modbydelig, at jeg søgte Ministeriet om Tilladelse til at blive i Kjøbenhavn, hvilket er mig naadigst bevilget.

I Mandags havde jeg Audients hos Kongen; han var meget naadig, men holder med Haand og Tand fast paa sin Estrup, og det er ikke muligt at faa ham til at forstaa, at det hverken er til Baade for Konge eller Folk at have Mænd til Ministre, der ikke formaa at sætte deres Villie igjennem.

Jeg har det ret godt, thi jeg kan endnu arbeide en ni Timer om Dagen, alle Livsfunctioner foregaa regelmæssigt; men jeg mærker jo nok mer eller mindre til mit Onde, maa hvile to Gange om Dagen, og kan gaa i Reglen uden Smerte, men gaaer saa langsomt, at jeg forbigaas af Alle. Jeg har i flere Maaneder havt en Forkjølelse, som jeg ikke kan blive fuldstændig af med. Den generer mig imidlertid ikke videre.

Igaar kom der Brev fra Fru Tutein. Tutein var om Natten faldet paa Trappen af Mathed, da han gik op fra Stuen til første Sal. Vel havde han ikke slaaet sig videre, men Forskrækkelsen gjorde, at han følte sig endnu mere afkræftet end sædvanlig. Jeg kan ikke nægte, at jeg med en vis Gru imødeser Affældighedens Dage, som man jo, naar man er over 70, hver Dag rykker nærmere. Det er min Bøn til Gud, at han, naar han tager Arbeidskraften, ogsaa vil tage Livet, thi jeg haaber jo at komme til ham, og med Spænding imødeser jeg, hvorledes den Tilværelse vil være, som vi kun kjende ved Billeder, hentede fra Sandseverdenen.

I dette Nu træder Emmy ind til mig; hun har faaet Brev fra sin Moder; Tutein har det godt, og Forskrækkelsens Følger ere hurtigt forvundne.

Nu kan du jo snart vente Besøg af din Svigermoder. Det er rigtignok en rask gammel Kone. En Svigermoder pleier jo at se paa Svigerdatteren med kritiske Øine; men Svigerdatteren bør huske, at hun skal ære sin Svigermoder som sin Moder, og at dette hører med ind under det fjerde Bud. Jeg vilde ønske, at jeg var rask og havde saa megen Tid som Fru Frederiksen, da fulgte jeg hendes Exempel. Thi jeg tænker hver Dag paa Eder og længes efter Eder, efter dig, min Gamle, og Niels Christian og Ditlev og Marie og Filosofen Johan. Bringer dem allesammen kjærlige Hilsener fra mig. Karen og Emmy sender Hilsener.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

P. S. Glem ikke at sende Kvitteringen for Maries Hævning.

R. A.

1 Elise, se Note 8 til Brev af 10/2 1884. 2 3. og 4. Oktober 1884.

Engtoftevei Nr. 1, Frederiksberg. Den 4. Novbr. 1884.

Jeg har siddet og skrevet en hel Del Breve, deriblandt ogsaa til Anna Gad¹ fra Søllerød med Anbefaling paa en Ansøgning om Understøttelse. Ovenpaa alt det Arbeide er det mig en Lise og Vederkvælgelse at skulle skrive til dig, min egen kjære Gamle!

Jeg kan godt forstaa, at der ved din Svigermoders² Besøg er op-

staaet hos dig mange Tanker paa Danmark og paa os alle herhjemme. Jeg kan mærke paa mig selv, at der ved Fru Frederiksens Reise er kommet Uro i mine Fødder. Jeg havde stor Lyst til at følge hendes Exempel, men saa sige Helbred og Forretninger og Studier klart og bestemt: Umuligt.

Igaar begynde Rigsdagen. Folkethingssalen³ er vel ret rummelig, men der er endnu megen Maleros. Luften var i det Hele meget ubehagelig, uagtet der siges at være sørget godt for Ventilation. Den legemlige Luft er et Billede paa den aandelige. Naar jeg begynder at fortryde, at jeg har stillet mig, saa trøster jeg mig selv med følgende Betragtninger: 1) Du har godt af ikke altid at sidde og hænge over Bøgerne, du trænger til at lufte dig. 2) Skjønt Ens Virksomhed ikke bevirker noget umiddelbart Resultat, saa er den dog ikke derfor betydningsløs. 3) Emmy og Karen kan have godt af at leve lidt i Kjøbenhavn.

Det er langt behageligere at bo for sig selv og føre egen Husholdning end paa et Hotel. Her boer jeg i Stuen og har en let Adgang til behagelige larmfri Spadseregange. Vi ere alle tilfredse med vor Bolig. Det kan imidlertid ikke nægtes, at Korridoren er meget snæver. To Personer kunne ikke komme forbi hinanden, og naar man lukker en Dør op, maa man gjøre det med Betænkksomhed for ikke at komme i Klemme. Anskaffelsen af manglende Husgeraad har kostet store Summer. Veien til Rigsdagen tager med Sporvogn over en halv Time og koster frem og tilbage 40 Ører. Sorrow og Glæde vandre tilhobe!

Jeg, Emmy og Karen befinde os som sædvanligt. Jeg har et Hjerte, Emmy en Ryg. Igaar satte Sorgen over Adelgundes Sønner sig i samme Ryg. Disse Knægte ville ikke gjøre Gavn. Hvor den ældste er, vides ikke. Hugo gaer det i alle Henseender meget slet, men efter Fortjeneste. Den yngste er vist ud af Skolen og er nu Skibsdreng. Det er, som om de vare fødte til Fordærvelse og Undergang. Constantin Petersen⁴ har Brystsye, ligger paa Kommunehospitalet; Otto troer ikke, at han kommer sig. Jeg var ude og besøgte ham. Han troer hverken paa en personlig Gud eller Udødelighed. Naar Mennesket gaer bort, forsvinder det som et Atom i Verdensaanden. Det er nu hans Tro. Jeg gjorde ham opmærksom paa, at man ved Livet i Bønnen faaer en fuld, umiddelbar Overbevisning om den personlige, selvbevidste Guds Tilværelse. — Jeg skal hilse dig fra [Fru] Scharling;⁵ jeg mødte igaar hende og hendes Mand. Lev vel, min kjære Gamle. Kjærlige Hilsener fra Emmy og Karen, og ditto til

N. C. og Børnene. *Glem ikke at sende mig Frederiksens Kvittering for Mariæ Vemmetofte Penge.*

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Uvist hvem. ² Fru Justitsraadinde Maria Frederiksen. ³ I en tidligere Kaserne i Fredericiagade. ⁴ Formentlig Broder til Læge Otto Petersen og saaledes Neve af Fru Emilie Monrad (Biskop M.'s første Hustru). ⁵ Formentlig Fru Elisabeth Marie Scharling, f. Tuxen (1842–94), gift med Prof., Dr. theol. C. Henrik Scharling.

Engtoftevei 1, den 17. Decbr. 1883.¹

Kjære Gamle!

Tak for dit Brev. Idag har jeg hævet Mariæ Vemmetofte Penge og sender en Anvisning paa 27 Dollars. ³ Kr. 60 Øre ere en Foræring fra mig.

Jeg lever i denne Tid i en Del Spænding. Emmy er for Tiden paa Marienborg; hun tog derover til sin Faders 87-aarige Fødselsdag. Han befinder sig ikke vel, hun er bange for at miste ham og vil derfor nødvendig reise, før der er indtraadt en Bedring. Jeg ved derfor ikke, naar hun kommer hjem. Den Dag, hun kommer om Aftenen, faar jeg Telegram Kl. 5. Hvad mig angaaer, da antager jeg, at det er en ny Affældighedsperiode, som Tutein er traadt ind i. En saadan Periode kan vare mange Aar, selv om han maatte holde Sengen hele Dagen.

Christian Monrad har faaet Mæslinger, Birgitte² er i den Anledning sendt herhen. Men nu begynder det lille Skind at befinde sig ilde; igaar havde hun Feber. Doctor Hørring hentedes, men han kunde jo ikke endnu sige, om det blev Mæslinger. Idag befunder hun sig bedre. Det er en lille kvik Pige. Trods sin Feber spillede hun igaar Sorteper med Tjeneren Rasmus, som hun kalder rascal. Han blev 8, hun 4 Gange Sorteper. Anden Juledag prædiker jeg i Helligaandskirken.

Idag har jeg meget travlt. Derfor Farvell! Glædelig Jul for dig og Dine, kjære Gamle! Kjærlige Hilsner til dem alle. Karen og Birgitte hilse.

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

P. S. Nu fik jeg Telegram, at Emmy kommer iaften; det er bedre med hendes Fader.

Pas vel paa medfølgende Blanket og send den i rette Tid kvitteret.

R. A.

¹ Hvis M.'s Meddelelse om, at Fru Monrad var paa Besøg hos sin Fader paa hans 87-aarige Fødselsdag er korrekt, maa Brevet være skrevet i 1884, da P. A. Tutein var født 10/12 1797. ² Birgitte Monrad, f. 29/11 1875, Johannes Monrads ældste Datter.

17. Decbr. [1884?].

I Dag seer Alt lysere ud i Bispegaarden. Kathrine [Husassistent] er oppe, Johannes gaaer i Skole. Han er iøvrigt endnu forkjølet. Jeg skammer mig over, i mit eget Sind stundom at blive utaalmodig over den lille Fyrs Skrøbelighed. Hans Nysen og Hosten irriterer mig, og dog er det ikke mig, men Emmy, der har Uleilighed og pleier ham. At jeg skammer mig er imidlertid et Tegn paa, at jeg vil forbedre mig. For at styrke mig selv skriver jeg til dig derom. Det er en meget elskværdig Dreng, men han skulde i Grunden være en Pige, dog det kan jo den lille Fyr ikke gjøre for.

Fra Sofie¹ havde jeg igaar et kjærligt Brev. Hun er meget glad over at have faaet eet, ja to Breve fra dig.

Igaar var Neergaard her, og vi læste den anden Trediedel af Shakespeares Venus og Adonis. Naar vi ere færdige med S., gaa vi over til hans Samtidige. Vi have alt forskrevet Marlowe ved Dyce. Det forekommer mig, at du burde læse Shakespeare med Marie. Hvis I blot læste en halv Time hver Dag, vilde I i Aarenes Løb faa ham læst. Saadan Læsning er meget sundere og mere frugtbringende for Aanden end den megen spredte Læsning.

Igaar modtog jeg den tyske Oversættelse af Laurentius Valla. Den skulde have været færdig til Paaske, saa til Pintse, men nu kom den da. Skade, at Photographiet af Laurentius Vallas Gravmæle ikke er gjengivet. Jeg tilstaar, at det er mig en behagelig Tanke, at denne Bog nu er indført i den tydske Litteratur.

Hvad der piner mig en Del i denne Tid er Tanken paa, hvorledes Ferdinand Tutein² skal slippe igjennem denne Termin. Han vil ikke henvende sig til sin Fader, der synes at have krænket ham

ved sine Bebreidelser. Han faaer 3000, men trænger uden Tvivl til 8000 Kr. for at komme igjennem. Ingen har talt til mig, og derfor har jeg ei heller talt til Nogen; men jeg kan ikke Andet end idelig at tænke paa F. Kjærlig Hilsen fra Emmy. Hils venligst Niels Christian, Ditlev, Johan, Marie fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Engelsk Dramatiker (1564—93). ² Monrads Søster. ³ Se Note 4 til Brev af 10/8 [1883?].

Den 16. Marts 1885.

Kjære Gamle!

Havde jeg Vinger, saa fløi jeg allerførst over til Chicago og saae, hvorledes Maria har det, og saa fløi jeg over til St. Thomas, og saa til Bache og Ditlev. Bache er faldet over Hovedet af Hesten, har forstuvet sin Tommelfinger, men skriver dog med den til Louises Sorg. Ditlev [Bache] lider af en stadig Diarrhoe. Og derpaa fløi jeg til Ny Zealand og fik Underretning om, hvad Viggo saa beslutter sig til. Jeg er bange for, at naar det kommer til Stykket, vil der vise sig alt for mange Vanskeligheder med Hensyn til den forsvarlige Besørgelse af Hus og Bedrift. At jeg paa denne min Flugt vilde tale med alle mine Kjære, det maa jeg dog føie til for ikke at støde min gamle Pige, hvem det vilde være mig saa inderlig kjært at se engang endnu med legemlige Øine. Dog selv om jeg havde Vinger, vilde jeg ikke forlade Hjemmet de første Dage. Emmy ligger idag og laa igaar. Hun har saa stort Besvær med at høre op med de Kvindevaner. Igaar sov hun omtrent hele Dagen; men idag befinder hun sig meget bedre og imorgen skal hun atter op. Vi skulde imorgen Aften til Fru Bache [Otto Baches Moder] og Onsdag Middag til Henry Werlin;¹ men Lægen har nedlagt Indsigelse mod, at hun kommer nogen af Stederne. Det er kjedeligt for mig at gaa ud og lade hende ene hjemme.

Karen har umaadelig travlt med sin Bager, og jeg beundrer hendes utrættelige Virksomhed. Ærlig talt er jeg led og kjed af samme Bager, men jeg taler ikke om det til noget Menneske. Jeg er stolt af min Datters Utrættelighed, men er mæt af aldrig at høre tale om Andet end Bageren. Og hermed maa jeg sige God Nat, min kjære Gamle. Nu er jeg da sikker paa, at jeg bliver straffet med inat at drømme om Bageren.

17. Marts Morgen. Nei, jeg drømte ikke om Bageren, men om Rufinus.² Desværre er Blødningen atter begyndt for Emmy, saa hun maa blive liggende i Dag. Karen kører om ½ Time ind til Bageren i en Droske, fyldt med alle hendes Sager, som hun har samlet ind rundt omkring fra. Rasmus³ følger med for at bære dem op. Et Sengetæppe, hvorpaa Emmy har arbeidet i lang Tid, og som var hendes Gave til Bageren, skulde Jacobsen⁴ stryge ud, men forbrændte det saaledes, at Karen ikke kan tage det med. Den Bager!

Den ledige Hospitalsforstanderplads forskaffer mig en Mængde Besøg, thi den skal jo besættes, og enhver Mand uden Beskjæftigelse, Landmænd, der ere komne fra Gaarden, afskedigede Jernbaneinspectører o. s. v. anse sig alle for særdeles kvalificerede.

Langfredag skal jeg prædike i Nykjøbing, og jeg kan mærke, at Tanken uvilkaarligt sysler med min Prædiken, saasnt den ikke er optagen af andre Gjenstande. Jeg er træt og mæt af Poli[ti]ken. Nu er jeg da ogsaa snart saa gammel, at jeg er berettiget til at søge Hvile og see at faa lidt færdigt af det, hvorpaa jeg har arbeidet i mange Aar. Kjærlige Hilsner fra Emmy og Karen. Hils N. C. og Børnene fra

din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 1 til Brev af 27/6 1882. ² Rufinus, latinsk Kirkefader (345—410), der især fik Betydning ved at oversætte en Række af Kirkelæreren Origines's Skrifter fra Græsk til Latin og derved danne et Bindeled mellem den østlige og den vestlige Del af den kristne Kirke. ³ Karl hos Monrad. ⁴ Formentlig Husjomfruen eller Husassistenten.

Nykjøbing p. F., den 30. April 1885.

Min kjære Gamle!

Det er idag en sand Høitidsdag for mig, thi Karen har været en hel Time oven Senge, og da hun gik i Seng, følte hun sig ikke videre træt. Det kjære Barn har i Sandhed lidt meget, og hun har baaret sine Lidelser saa stille og sagtomdigt. Hvor gjør det ondt at se En lide, som man har kjær. Saaret voldte hende ikke videre Smerte, men hun led af Kvalme og af Pine i Lemmerne, navnlig i Armene. At den ene Arm var bundet meget stramt for ikke ved sine Bevægelser at rive Saaret op forøgede i høi Grad hendes Lidelser. Saa fik hun et Mavetilfælde, som hun oftere har havt. Der var noget i Veien med Tyktarmen. Men nu ere da alle disse Lidelser lykkeligt

og vel overstaaede. Hun seer vel endnu dygtigt medtaget ud, men hendes Blik er klart, og hun har sit gamle Smil. Søster Anna har pleiet hende med stor Omhyggelighed, og Karen holder meget af hende.

Igaar kom dit Brev. Det glædede mig meget, at Marie atter er flink, og at det lader til, at det gaar mine to kjære Dattersønner godt med deres Studier. Idag havde jeg Brev fra Louise, der er saa inderlig glad over de tre Smaa, og da jeg jo kjender dem, kan jeg dele hendes Glæde. Baches Brev bedrøvede mig derimod meget; Hugo Luckner har atter drukket sig fuld, har atter mistet sin Stilling som Underforvalter. Bache mener, at hans Rygte er saa ødelagt, at det er umuligt at skaffe ham nogen ny Plads, og da han derfor er overbevist om, at han vilde gaa til Grunde, hvis han skulde blive i Vestindien, saa er han gaaet ind paa Hugos Ønske om at blive hjemsendt. Hans Moder vil ikke have ham over til Lybæk, og hvad vi skulle nu med ham her, veed jeg ikke. I min Forlegenhed har jeg skrevet til Holm¹ og udbedt mig hans Bistand. Hugo faar 900 Kr. om Aaret fra sin Moder og Bedstefader; men her har han gammel Gjæld paa 250 Kr., og mit Udlæg er henved 1000 Kr.

Overmorgen begynder jeg min Visitatsreise, der med nogle faa Dages Afbrydelse varer indtil den 24. Juni. Gud være med mig, at den maa kunne blive til Velsignelse for Præster, Menigheder og min egen Sjæl. Ifjor udholdt jeg godt Visitatsens Besværligheder trods min Skrøbelighed, og derfor haaber jeg, at det Samme vil blive Tilfældet iaar. Gangen falder mig bestandig vanskeligere. Men paa Visitatsen gaaer jeg slet ikke. Iøvrigt er jeg meget nedtrykt og bedrøvet over den nærværende politiske Situation. Grundloven er i Virkeligheden sprængt, og vi ere vendte [tilbage] til Absolutismen, og saaledes seer jeg det Arbeide tilintetgjort, hvorpaa jeg begyndte for 45 Aar siden. Et saadant Syn kan man ikke have, uden at føle sig nedtrykt. Saa tyer jeg til det faste Værn mod alle Livets Sorger og siger med et stille Suk: Ske din Villie.²

Johannes er kommet sig efter sin Forkjølelse og befinder sig vel. Emmy har det ogsaa godt. De og Karen sende mange kjærlige Hilsner. Fra Viggo har jeg endnu ikke faaet Svar. Hils N. C. og Børnene fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Uvist hvem. ² Jvf. Nyholm, S. 451.

Det er længe siden, Du hørte fra mig, min kjære Gamle. Min Tid har været saa stærkt optaget, at det ikke har været mig muligt at skrive. Jeg har været uafbrudt paa Visitats fra den 3. til den 22. Den 23. reiste jeg til Møen, overværede Fru Tuteins Fødselsdag, kom tilbage hertil idag, og skal imorgen atter ud paa Visitats, som varer til den 23. Juni. Den sidste Halvdel af Visitatsen vil imidlertid ikke være saa anstrengende som den første Halvdel, da der vil være flere smaa Afbrydelser. Jeg har meget stor Glæde af at forkynde Budskabet om Guds Naade i Kirkerne og Skolerne, og det forekommer mig, at saavel Menighederne som Børnene følge mig med Opmærksomhed. Mit legemlige Befindende har taalt ret godt Visitatsens Besværligheder, men jeg kan jo ikke nægte, at naar jeg ikke er i Virksomhed, saa lider jeg af Søvnighed. Denne Sygdom kurerer jeg da ved at sove. Det er utroligt, hvor meget jeg kan sove. Næste Aar vil jeg have flere Afbrydelser i min Visitats. Iaar har jeg skyndt mig, da jeg ventede Viggo i Juli Maaned; men jeg hører aldeles ikke noget fra Viggo. Undertiden er jeg bange for, at han er blevet saa syg, at han ikke kan skrive. Undertiden trøster jeg mig med, at han staar i Underhandlinger om at sælge Carere og ikke vil skrive, før Sagen er afgjort. Og saa ender jeg med at ty til de Ord, der er mit Værn mod alle Livets Sorger og Bekymringer: Ske din Villie!

Med Karens Befindende gaar det fremad; hun er fri for Smerter i Ryggen; men mærker jo nok, at hun har Armen. Det var en stor og saare ubehagelig Overraskelse for hende og ogsaa for mig og Emmy, at de havde skaaret hele hendes ene Bryst bort. Naar vi talte med Struckmann og Otto Pedersen, var der altid kun Tale om Knuden. Nu siger Struckmann, at det var nødvendigt, for at Knuden ikke skulde komme igen. Hun føler sig som lemlæstet, og det er hun jo ogsaa.

Johannes junior har det godt, han og Karen Wiehe,¹ der er her i Besøg tillige med Thora C.[onstantin] Hansen og Birgitte, finde megen Behag i hinandens Selskab.

Emmy har været otte Dage paa Marienborg og bliver der endnu 14 Dage. Hendes Moder, der bad mig om at bringe Dig en rigtig varm og hjertelig Hilsen, har lidt meget af heftige Ansigtssmerter, og hendes Fader kan kun være et Par Timer oven Senge og er led og kjed af Livet. Emmy siger selv, at hun har det godt, men ligger

dog hver Aften med Is paa Ryggen. Overgangen falder hende saa besværlig.

Glem ikke at sende mig Frederiksens Kvittering for Maries Vemmetoftepenge. Maaske den er underveis. Bring N. C., Marie, Ditlev, Johan og Maggie² en hjertelig Hilsen fra mig. Lev vel, min kjære Gamle. Det er et af mit Livs store Savn, at du og Dine ere saa langt borte. Karen sender Eder alle en kjærlig Hilsen. Lev vel, min kjære Datter.

Din

D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 2 til Brev af 12/6 1884. ² Maggie — uvist hvem.

Nykjøbing paa Falster, den 20. Juli 1885.

Kjære Gamle!

Tak for dit Brev; de gode Efterretninger om Børnene glædede mig meget. *Glem ikke næste Gang, Du skriver til mig, at lade mig vide, om Frederiksen har faaet eller ikke faaet en Anvisning paa 27 Dollars, Maries Vemmetofte Hævning.*¹

Den sidste Tid har været meget bevæget. Den 16. Juli reiste jeg til Slagelse og overnattede hos Otilie. Hun befandt sig ret vel, ligesom ogsaa Tøpfer. Den næst yngste Søn var faldet ned af en Altan paa Stenbroen, kastede op, var fortumlet, men den næste Dag befandt han sig vel, og Dagen derefter var Alt glemt. Den 17., Karens Fødselsdag — det gjorde mig meget ondt, at jeg maatte være borte fra Hjemmet den Dag —, reiste jeg til Middelfart, hvor der Klokken 4 var et stort politisk Møde. Foruden jeg talte Berg, Lassen, Holm. Min Tale er gjengivet meget godt i Morgenbladet, som jeg antager ogsaa kommer til Chicago. Her traf jeg Viggo, der var kommet fra Mørwick ved Flensborg. Inden jeg reiste hjemmefra, var Ditlev, Oscar og Harry ankomne til Bispegaarden, efter at have været en Dag paa Mørwick, hvor Viggo efterlod Thecla og de to yngste Drengene til Fru Hansens Varetægt. Der er ingen i Verden, der vil kunne elske disse Børn saa høit som Fru Hansen. Selv har hun ingen Børn, og de ere Børn af Olga, som hun elskede saa inderligt. Det var Viggos Agt at bringe ogsaa Datteren og de to mindste Drengene til Bispegaarden. Emmy har havt travlt med at tilveiebringe de fornødne Senge og Sengetæpper. Men da det kom til Stykket, vilde Hansen ei tillade, at de reiste herover. Viggo havde en svær Kamp,

men maatte tilsidst give efter. Der blev aabnet mig Udsigt til, at jeg skal faa dem at se til Vinter i Kjøbenhavn. Viggo er blevet meget gammel. Ansigtet er indfaldet og har en Mængde dybe Furer. Han seer ud som en Mand, der har døiet meget. Naar jeg betragter ham, faaer jeg Taarer i Øinene. Han er imidlertid livlig og ikke forknyt. Hans Fremtidsplaner ere meget ubestemte. Dog lader det til, at han vil reise til Ny Zealand med Ditlev og Oscar. Hvor længe han vil blive her, omtaler han ikke. Han ønsker, at Harry, der synes at være et lyst Hoved, skal blive i Danmark og studere. Noget Tilbud kan jeg ikke gjøre, før jeg har talt med Emmy, der er paa Marienborg. Oscar ligner Johannes; den lange, skjæggede Ditlev er meget elskværdig og har et rigtig godt Blik. — Den 18. Kl. 11 Formiddag reiste Viggo og jeg fra Middelfart og kom hertil om Natten. Det kan være, at jeg var træt. Karen, der befinder sig ret vel, er en ligesaa god Faster som Moster.

Da jeg den 16. Juli reiste til Middelfart, fulgte Emmy mig til Nørre Alslev for at tage derfra til Marienborg. Dagen i Forveien havde hun faaet Telegram om, at hendes Fader var død. Han var saa affældig, saa træt af Livet, at man, hvor meget man end holdt af ham, dog for hans egen Skyld ei kunde ønske hans Tilværelse forlænget. Overmorgen reiser jeg til Marienborg for at være tilstede ved hans Begravelse. Da Fru Tutein sidder i uskiftet Bo, vil der ikke indtræde nogen Forandring for os i oekonomisk Henseende. —

Dette var et indholdsrigt Brev. Lev vel, min egen kjære Gamle. Mange Hilsner fra Viggo, Karen og hele Flokken. Bring N. C., Marie, Ditlev, Johan en kjærlig Hilsen fra

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

1 Dette Punktum kursiveret af Monrad selv.

Nykjøbing p. F., den 13. August 1885.

Min kjære Gamle!

Jeg længes efter dig, din Mand og dine Børn, men herved er nu Intet at gjøre, thi jeg har ikke Fru Frederiksens ungdommelige Kraft. Desuden er jo min Tid stærkt optaget, og jo ældre jeg bliver, des karrigere bliver jeg med Tiden, da der jo er en Del, hvorpaa jeg har arbejdet længe, og som jeg ønskede at faa færdigt. Jeg kan vel ikke vente endnu at have mange Arbeidsaar tilbage.

Pas endelig paa Marie, at hun ikke overanstrenger sig. Det er Noget, hvortil unge Piger ere meget tilbøielige. Det mandlige Kjøn er ogsaa med Hensyn til aandeligt Arbeide mere haardført. For Tiden er Bispegaarden temmelig tom og beboes af Emmy, mig og Harold.⁴ Igaar ankom med Zampa Viggos tre Sønner: Ditlev,¹ Oscar² og Johannes.³ De havde været i Mørwick ved Flensborg og besøgt deres Søster og to smaa Brødre. Men i Stedet for, at de skulde have begivet sig til Bispegaarden, saa begav Ditlev, Karen og Viggo Tøpfer,⁵ der er her i Besøg, sig ned til Zampa, og saa seilede de alle sex til Stege, for derfra at tage til Møens Klint. De reiste hjem over Iselingen, hvor de blive nogle Timer, og komme her imorgen Nat med Jernbanen. Paa Mandag reiser Harold ind med Fru Frederiksen. Kort efter reiser Viggo ind med Oscar. Han skal anvende et halvt Aar for at forberedes til Konfirmation og lære Begyndelsesgrundene af et eller andet Haandværk. Midt i Februar reiser han tilbage til Ny-Zealand med Ditlev, der har forpagtet Carere af sin Fader. Naar man ikke kjender Ditlev, vil man jo finde det høist uforstandigt og betænkeligt at betro et saa ungt Menneske saa Meget. Men naar man kjender ham, saa faaer man et saadant Indtryk af Paalidelighed, at man ikke undrer sig over Viggos Beslutning. Naar jeg undtager det store Tab, som Viggo har lidt ved at miste Olga, saa forekommer det mig, at han iøvrigt har Grund til at være tilfreds med Tilværelsen. Han kan gjøre Regning paa en Indtægt af 350 à 400 £, og Ditlev, Oscar, Johannes ere alle meget elskværdige. Jeg kan ikke godt tænke mig en vakkere Flok. Det er jo rimeligt, at de tre, der ere paa Mørwick, men som jeg ikke endnu har seet, ligne dem. Viggo er livlig og glad. Hans Planer for hans eget Vedkommende ere endnu aldeles ubestemte, Emmy og jeg betragte Harold⁴ som vor Dreng. Han skal gaa i samme Skole som Christian⁵ og skal foreløbig være i Huset hos Fru Frederiksen. Naar vi komme til Kjøbenhavn, skal han være hos os.

15. Aug. De ere da lykkeligt og vel ankomne fra Møen og have moret sig fortræffeligt. De kom hjem en Dag tidligere, end det var bestemt og kom ikke til Iselingen, men seilede med et Dampskib fra Stege hertil.

Farvel, min kjære Gamle. Det er meget koldt. Jeg lægger i Kakkelloven, thi jeg kan virkelig ikke nøies med 10 °s Varme. Jeg befinder mig ret vel i legemlig Henseende, men jeg kan jo ikke nægte, at jeg føler mig noget trykket. Det er saa smerteligt at se det styrte sammen,

hvorfor jeg begyndte at arbejde, før du fødtes. Hele min Omgangskreds er fanatisk høiresindet, og jeg befinder mig ilde i dens Midte. Saa tyer jeg til mit gamle Værn og siger: Ske din Villie.

Kjærlige Hilsner fra dem alle, og til N. C. og Børnene fra

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Ditlev Gothard Monrad, f. 20/9 1866. ² Johannes Monrad, f. 10/11 1869. ³ Oscar Monrad, f. 18/9 1871. ⁴ *Harold* Viggo Monrad, f. 8/4 1876. ⁵ Søn af Johannes Monrad senior. ⁶ Formentlig gift med Hertha Tøpfer, der var Datter af Otilia Werlich, f. Monrad.

Marienburg, 27. August 1885.

Kjære Gamle!

Her sidder jeg da [paa] Marienburg første Gang, efterat Tutein er gaaet bort, og jeg kan jo ikke nægte, at der er en underlig Følelse af Tomhed. Jeg har anvendt min Tid paa at gjenemgaa det sidste Aars Regnskab. Regnskabsaaret slutter her den 30. April. Resultatet er, at der var en Tilbagegang af 1000 Kr. Tuteins Omgivelser fandt ham undertiden ret kneben. Ved at gjenemgaa Regnskabet seer jeg, at det var fornødent at passe paa, hvis Udgift ei skulde overstige Indtægt.

Den 25. August sendte jeg dig min lille Piece om Trosbekjendelsen, og jeg vil haabe, at den maa komme til dig i god Behold, og at du ikke maa kjede dig alt for meget ved at læse den. . . . .

[I et andet Brev (udateret), hvoraf kun sidste Side er bevaret, men som sandsynligvis ogsaa er skrevet paa Marienburg i 1885, skriver Monrad]: . . . . .

Jeg, ja, jeg bliver gammel. Lev vel, min kjære Gamle. Bring N. C. og Børnene en kjærlig Hilsen. Emmy og Fru Tutein hilse meget. Jeg antager, at Johannes senior kommer til at bo i Chicago. Fortæl mig udførligt om, hvorledes I alle have det. Kjærligheden gjør, at det Smaa bliver stort.

Her høstes paa Kraft; der kjøres ind med 39 Vogne; men Hveden er flau; kalifornisk Hvede trykker Prisen! Lykkeligst befinder jeg mig, naar jeg, glemmende alle Lavværg-Bekymringer, kan leve med Fædrene. Endnu engang Lev vel!

Din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

Kjære Gamle!

Her sidde vi nu da atter i Kjøbenhavn; Karen kommer paa Torsdag; hun er blevet tilbage for at paase Rengjøringen. Idag kom der Brev fra dig, min egen Adda; jeg har været i megen Uro og Bekymring for dig, mit elskede Barn. Gud ske Lov, at det nu er bedre, skjønt du lider af Træthed og Søvnighed og trænger til at hvile dig flere Gange om Dagen. Det er en Skrøbelighed, som du kan tro, at din Fader kjender. Det var mig idag ikke muligt at holde Øinene aabne paa Kirkeraadets Møde. Og det var ingen Under. Kl. 11 kjørte jeg til Kongen, antichambrede en halv Time, talte nogle Minutter med Majestæten, der var ret naadig, hvor uenige vi end vare i politisk Henseende. Jeg fortalte ham, at da jeg pralede af at have 20 Børnebørn, saa svarede man mig, at Kongen havde 22 Børnebørn. Nei, jeg har 27 Børnebørn, udbrød Majestæten. Kl. 12 forlod jeg Amalienborg, kom her tilbage Kl. 12½, ombyttede mit Ornat med Frakke, tog med en Sporvogn til Tivoli, og gik derpaa til Konsistoriets Sal, hvor Kirkeraadet holder sine Møder. Jeg kom derhen Kl. 1 til rette Tid. Men hvor var jeg træt! —

Det er rigtig fornøieligt, at det er gaaet dine Drenges saa godt. Jeg holder meget af alle dine Børn! Ditlev er saa klar, forstandig; Johan er en Original; alt da han var i Bispegaarden, forbausede han mig ved sine omfattende historiske Studier. Jeg har altid seet i ham en vordende Videnskabsmand. Mest holder jeg dog af Marie, det søde Barn. Jeg længes efter hende, ja, jeg længes efter Eder alle, og ikke mindst efter min egen Gamle.

Viggo og Harold bo hos os; vi betragte jo Harold som vort eget Barn. Han er en livlig, opvakt lille Fyr. Emmy og han komme godt ud af det sammen. Han siger selv, at det gaar ham godt paa Skolen; men jeg længes efter at se, om Skolen er af samme Mening. Oscar er i Huset hos Murmester Petersens, Ottos¹ Broder. Han gaaer paa et Snedkerværksted. Det er Viggos Ønske at faa ham konfirmeret, inden han reiser tilbage til Ny-Zealand med Ditlev. Sidstnævnte er paa Næsgaard og bliver der til Jul. Han er i Huset hos en Lærer Tuxen, der veileder ham i hans Studium af Landvæsnet, og deltager ogsaa meget i den Undervisning, der gives paa Skolen. Viggo reiser paa Søndag til Mørwick ved Flensborg og kommer tilbage efter et Par Dages Forløb med Thecla og de to mindste Drenges. Jeg har ingen Forestilling om, hvorledes Emmy vil anbringe dem.

Efter Planen skulde deres Tante komme og bringe dem tilbage til Flensborg. Viggo tænker saa smaat paa at søge en Plads ved det store kgl. Bibliothek som Assistent. Pladsen er for Tiden ledig og lønnes med 1200 Kr. Han vil ikke saa meget søge den for Lønnens Skyld, — Ditlev skal svare ham i Forpagtningsafgift i de første fire Aar 350 £ og senere 400 £, — som for at faa noget at bestille. Jeg har ingen Forestilling, om der er nogen Udsigt for ham til at faa sit Ønske opfyldt.

Jeg tænker, at Kirkeraadet vil vare til henimod denne Maanedes Slutning; saa kommer Rigsdagen og saa? Fremtiden staaer saa mørk og truende; jeg begynder at føle Modbydelighed for det politiske Vrøvl; jeg væmmes ved disse stinkende Eds- og Grundlovsbrud; men man maa jo gjøre sin Pligt. Emmy sender kjærlige Hilsner. Hils N. C. og Børnene fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

1 Lægen Otto Petersen.

Engtoftevej 1, Kjøbenhavn V. Den 15. Januar 1886.

Kjære Gamle!

Det var en stor Skuffelse for mig, at du ikke kommer. Jeg havde nu sat mig fast i Hovedet, at du vilde komme, og at Viggo og hans Børn vilde udøve en saadan Tiltrækningskraft paa dig, at du ikke kunde modstaa. Desværre er det jo din Skrøbelighed, der giver dig Modstandskraft. Hvor vilde det dog ikke have været mig kjært at se dig og tale med dig, min egen Gamle.

Her i Huset bliver vor eller i det Mindste min Glæde ikke lidet forstyrret ved Emmys vedvarende Skrøbelighed. Hun faaer et Anfald en Gang om Maaneden, lider af stærke Blodcongestioner til Hovedet, der gjør det i høi Grad besværligt for hende at tænke og endnu besværligere at tale. Efter saaledes at have ligget stille hen en fire, fem Dage, begynder hun vel at komme sig; men Kræfterne ere borte, hun er træt og mat. Og naar saa Kræfterne ere begyndte at vende tilbage, og hun kan gaa lidt ud, saa kommer der et nyt Anfald. Saaledes gaaer den ene Maaned efter den anden. Det forekommer imidlertid saavel mig som hendes Doktor Hørring, at Anfaldene efterhaanden tage noget af i Styrke, og jeg nærer jo det Haab, at de dog tilsidst skulle aldeles ophøre. At jeg lider ved at se hende

lide, og at det falder mig saare svært undertiden hele Dage igjennem ei at turde tale til hende, det behøver jeg da ikke at sige dig. Saa gribes jeg undertiden af en uvilkaarlig Rædsel for, at hun skal gaa bort, medens hun ligger stille hen.

Viggo er endnu ikke kommet ind i Noget. Han har begyndt at tage Timer hos en Englænder, Mac Gregor, sandsynligvis for at ud-danne sig til at blive Lærer i Engelsk. Samtidigt sysler han med Maoriernes Sagn for at undersøge, om det muligvis kunde interessere den danske Læseverden at blive bekendt med dem. Viggo er ufor-andret den gamle. Han er meget livlig og kan ikke blive træt af at disputere.

I Februarmaaned reiser Ditlev tilbage til Ny-Zealand for at over-tage Forpagtningen af Carere; gid det maatte [gaa] godt! Han gjør et sjældent Indtryk af fuldstændig Paalidelighed. Med ham følger en Jomfru Grønland, der skal giftes ovre paa Ny-Zealand. Karen, der efter mit Skjøn og eget Sigende har det godt, er henrykt over Ditlev. De to komme udmærket godt ud af det sammen, besøge Theatre, Musæer o. s. v.

Har jeg fortalt dig, at Fanny Wiehe er anden Gang blevet Bedste-moder? Fru Glahn har faaet Drengen Nr. 3 og befinder sig vel.

Ved du, hvad Oldingens værste Fjende er? Det er Livsleden, Savnet efter Livsglæden; Oldingen bliver let kjed af Livet, og det ganske uvilkaarligt, uden nogensomhelst ydre Foranledning. Livsleden har for mig en Allieret i de politiske Forholds Jammerlighed; men ved min Side staaer Kjærlighed til Hustru, Børn, Børnebørn, Kirke-fædrene. Bed for din Fader, at han maa seire!

Kjærlige Hilsner til N. C., Marie, Sønnerne og fra Emmy, Karen og Viggo.

Din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

Engtoftevei 1, Kjøbenhavn V. Den 31. Januar 1886.

Kjære Niels Christian!

Det var rigtignok en ligesaa uventet som glædelig Overraskelse, at Adda dog kommer. Denne Gang skriver jeg til dig og ikke til hende, thi jeg antager, at hun alt er paa Veien hertil, inden dette Brev naaer Chicago. Jeg begynder saa stærkt at føle Affældigheden og den aftagende Livskraft, at Tanken om Bortgangen fra denne Verden paatrænger sig af sig selv. Derfor kan du let indse, hvor

kjært det maa være mig, endnu engang, inden jeg gaaer bort, at se min kjære, elskede Datter, min Førstefødte, der om en tre Maaneder fylder sit 45. Aar, og som aldrig har gjort mig andet end Glæde. Det er i Særdeleshed paa en tiltagende Søvnighed, at jeg mærker Alderen. Jeg faaer mig en Søvn to Gange om Dagen. Desuden lider jeg af en haardnakket Forkjølelse, der har plaget mig over et halvt Aar. Ikke desto mindre kan jeg dog endnu arbeide en 8 Timer om Dagen. Jeg sysler nemlig med mit Arbeide om Troesbekjendelsen, hvoraf det andet Hefte for Tiden trykkes.

Med Maries Stigen op i en Klasse med høiere Hævning synes det at have lange Udsigter. Hun havde foran sig: 1884: 88, 1885: 72, 1886: 59. Karen har for Tiden 800 Kr. Til den næste Klasse (1000) havde hun foran sig 1883: 27, 1884: 20, 1885: 14, 1886: 9. Jo høiere de rykke op, des langsommere gaaer Avancementet, thi des færre have de foran sig.

Med Emmys Helbred er jeg ikke tilfreds; hun skranter og bliver ved at skrante. Bliver hun rask, saa varer det kun en kort Tid. Hvor er det besværligt at blive Matrone! Naar Emmy ikke er rask, kan jeg ikke være rigtig glad.

Karen har det godt; hun er sig selv lig. Som den gode Moster er hun henrykt over sine Brodersønner, navnlig Ditlev [Monrad]. Ogsaa jeg finder denne unge Herre meget elskværdig; han gjør et saa forunderlig paalideligt Indtryk. Den 6. Februar tiltræder han tilbage-reisen til Ny-Zealand. Oscar følger ham om nogle Maaneder, naar han er blevet konfirmeret. For sit eget Vedkommende har Viggo vist ikke for Tiden nogen bestemt Plan. Han synes nærmest at tænke paa at blive Lærer i Engelsk. Han har kun sig selv at sørge for; thi Ditlev og Oscar sørge selv for sig; vi sørge for Johannes og Harold, og Fru Hansen for de tre andre. Viggo synes at befinde sig ret vel, men er meget mager og rynket.

Vi have da i Virkeligheden faaet indført Absolutismen. Du kan nok tænke dig, at det smerter mig. Hvad jeg fra min Ungdom af har arbeidet for, er styrtet sammen. Min eneste Trøst er at sige: Ske din Villie som i Himlen, saa og paa Jorden.

Bring dine Børn en kjærlig Hilsen fra mig. Emmy og Viggo hilse.

Din hengivne Svigerfader
D. G. Monrad

R. A.

Nykjøbing, den 18. Febr. 1886.

Kjære Gamle!

Indlagt sender jeg dig efter Emmys Opfordring en Anvisning paa 160 Dollars. Efter din Svigermoders Opgivende skulde denne Sum være tilstrækkelig til at bestride Udgifterne ved din Reise hertil og Tilbagereisen.

Karen, jeg og den ene Pige ere da nu atter i Bispegaarden. Emmy har atter været sengeliggende og Lægen har ikke villet tillade hende at reise før overmorgen. Hun er derfor endnu i Kjøbenhavn med Rasmus¹ og een Pige. Jeg var derimod nødt til at reise igaar for Embedets Skyld.

Ditlev er nu i England paa Veien til Ny-Zealand. Harold² er flyttet hen til Fru Constantin-Hansen og skal den første Mai flytte derfra til Fru Frederiksen. Det er en livlig Knægt. Emmy savner hans Nær-værelse. Oscar, der har boet hos Emil Petersen³ og vundet hans og hans Kones Hjerte, er flyttet hen til Engtoftevei, hvor Viggo bliver boende. Det er jo en stor Hurlumhei; jeg længes meget efter, at Forholdene skulde blive mere rolige.

Karen er rask og har hele Sliddet, thi Dagmar,⁴ der skulde hjælpe hende, er blevet syg.

Lev vel, min kjære Gamle! Karen hilser. Bring din Mand og dine Børn en kjærlig Hilsen fra

din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Karl hos Monrad. ² Se Note 4 til Brev af 13/8 1885. ³ Broder til Læge Otto Petersen. ⁴ Formentlig Dagmar Sparre, Fru Monrads tidligere Plejebarn.

Nykjøbing p. F., den 21. Juni 1886.

Hjertelig Tak, min egen gamle Pige, for den store udsigelige Glæde, som dit Besøg forskaffede mig. Vær forvisset om, at jeg skal aldrig glemme det.

Hermed følger min Prædiken til Marie. Visitatsen besørgede jeg efter eget Skøn nogenlunde godt. I mit Befindende er der ikke foregaaet nogen Forandring.

Glem ikke at bringe Niels Christian og Børnene en kjærlig Hilsen fra din

hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

Min egen kjære gamle Pige!

Det var rigtignok et yndigt Besøg, min kjære Adda. Jeg har aldrig seet dig saa ung og livlig, saa sød og elskværdig. Det Besøg har voldt mig en utrolig Glæde, thi du kunde ei være saaledes, om du ei var lykkelig. Der gaaer næppe nogen Dag, uden jeg tænker paa den Glæde, du har forskaffet mig ved at komme over til mig. Tak for dit Brev fra den 9. Juli! Skriv snart til mig og send Niels Christians Kvitteing for Mariæ Vemmetofte Hævning til December.

I Bispegaarden glider Tiden stille hen paa vanlig Vis. For Tiden er Hanne Gardé¹ og Karen Wiehe² her. De ere begge meget elskværdige. Viggo er her ogsaa med Harold. Kristian og Birgitte³ have været her, men ere nu tagne til Fuglsang. Det er morsomt, hvor Emmy holder af Harold. Over Viggo er der udbredt noget underligt Usikkert og Ubestemt. Jeg kan, oprigtig talt, ikke forstaa ham. Han taler idelig om at reise, men den ene Uge glider bort efter den anden, og han bliver. Det forekommer mig, at han maatte være længselsfuld efter at faa Besked fra Holst, om han kan vente nogen Ansættelse ved Jernbanen. Han siger, at han ikke vil være paatrængende. Der har i lange Tider været Tale om, at hans tre Flensborger Børn skulde komme herover i Sommerferien; men det bliver ikke til Andet end Vrøvl frem og tilbage. Heri har dog Viggo ingen Skyld. Det er uden Tvivl den gale Hansen, hvis Bestemmelser hans Kone ikke tør modsætte sig. Emmy og Karen har det ret godt. Søbade forfriske dem. Emmy tager sit Søbad paa fastende Hjerte. Karen klager undertiden over Nervesmerter i Armene. Hvad mig angaaer, da staaer det for mig, som om jeg levede i en Drømmeverden i politisk Henseende. Den rene Absolutisme er indført. Jeg vilde have sat mit Liv i Pant paa, at det ikke vilde være kunnet ske under Kristian den Niende, thi det er jo i Grunden en skikkelig Mand. Men han bliver ført bag Lyset og narret, fordi de raabe: Leve Grundloven, idet de trampe paa den. Saa søger jeg min Trøst hos Kirkefædrene. Trykningen af det første Hefte af min Bog om Troesbekjendelsen er fuldendt, og Trykningen af det femte Hefte er begyndt. Bogen kommer til at bestaa af sex Hefter.

Hvad mit legemlige Befindende angaaer, da tager jeg efter Struckmanns Ordre et Styrtebad hver Morgen. Jernpillerne ere blevne afløste af Hatlers (?) Draaber. Jeg skjønner ikke, at disse Forandringer have tilveiebragt nogen Fremgang i Sundhed; Slimet plager mig dog

mindre. Jeg har nu visiteret fem Pastorater. I Eftermiddag tager jeg til Moseby, og naar jeg er færdig der, har jeg kun Horbelev tilbage. Jeg kan ikke mærke andet, end at mine Visitationer foregaa paa vanlig Vis. Herover maa jeg jo være meget glad; men dygtig træt bliver jeg. Emmy, Viggo og Karen sende kjærlige Hilsener. Bring Niels Christian og Børnene en hjertelig Hilsen

fra din hengivne Fader
D. G. Monrad

R. A.

¹ Se Note 2 til Brev af 29/6 1883. ² Se Note 2, S. 375. ³ Datter af Johannes Monrad senior, f. 29/11 1875.

Nykjøbing paa Falster, den 17. August 1886.

Du kan ikke forestille dig, min egen kjære Gamle, hvor ofte jeg tænker paa dit Besøg og paa den Glæde, som du beredte mig ved det. Jeg har faaet et saadant deiligt Billede af dig. Gid du dog om en to eller tre Aar atter maatte kunne forskaffe mig den samme Glæde. Nu træder ofte i Erindringer det deilige Billede frem for mig.

Efter Struckmanns Tilskyndelse har jeg nedlagt mit Mandat som Folkethingsmand. Saaledes er da min lange politiske Virksomhed afsluttet. Jeg føler ogsaa, at jeg aldeles ikke vilde kunne udrette Noget. Jeg tilstaaer, at det smerter mig at se Friheden knust og afløst af Absolutismen, og at det formelig er mig væmmeligt at høre dem raabe: Leve Grundloven, idet de trampe paa den.¹ Efter at have nedlagt mit Mandat vil det være mig langt lettere at tænke udelukkende paa min geistlige Gjerning og mine kirkehistoriske Studier.

Jeg har visiteret syv Pastorater og haaber i September Maaned at visitere det ottende. Den 13. September skal jeg ind til Kirkeaaedet, og naar det er endt, kan jeg slaa mig til Ro herovre hele Vinteren. I den senere Tid har jeg lidt meget af et Maveonde, en trofast Diarrhoe, men ved Struckmanns energiske Anstrengelser er det standset saa meget, at jeg haaber, at det ikke vil kunne lægge Hindringer i Veien for mine paaatænkte Reiser.

Nu er da Ferien (Skole) snart til Ende. Vi have haft Besøg af Hanne Garde og Karen Wiehe, af Christian og Birgitte Monrad. De tre første ere reiste. Imorgen reiser Karen med Birgitte til Fuglsang. Karen ønsker at være nogle Dage sammen med Fru Bønnelykke, der for Tiden er der med sine Børn.

Viggos Søn Harold bliver her; han er indmeldt i den herværende Latinskole og tiltræder overmorgen sin Skolegjerning. Det er en meget elskværdig Dreng, Emmys afgjorte Yndling. Gid det nu maa gaa ham godt paa Skolen, saa jeg kunde faa lidt Ære af ham. Jeg var altid Nr. 1 og saae gjerne, at i det Mindste een af mine Sønnesønner traadte i mit Fodspor. Det er saa kjedeligt altid at skulle nøies med $g \times$ eller mg^2 . Igaar havde vi et lille Besøg af Adelgunde Luckner og hendes Datter Adda paa Gjennemreisen til Lybæk med Zampa. Hun kom Kl. 6 om Aftenen og reiste Kl. 8 om Morgen.

God Nat, min Gamle! Gid du var her.

Den 18. August 1886.

God Morgen, min egen Gamle! Sove det kan jeg, men har ondt ved at faa udsovet. Viggo spadserer lange Ture med Johannes, en 3 à 4 Mil om Dagen. Jeg tænker, at Johannes skal have godt af at faa sig saaledes rørt. I Morgen begynder atter hans Skolegang.

Emmy er mig en rigtig god og trofast Hustru. Det er umuligt at kunne være mere opoffrende, end hun er. Undertiden gjør det mig ondt for hende. Det kan i Sandhed ikke være nogen Fornøielse at føre et saadant stille Liv med en gammel svag Mand. Men naar jeg begynder at tale derom, lægger hun Haanden paa min Mund. Tak Marie hjerteligt for hendes Brev af 20. Juli. Kjærlig Hilsen til hende, Niels Christian og Sønerne fra din hengivne Fader

D. G. Monrad

R. A.

¹ Jvf. Nyholm, S. 454.

FRA KONG CHRISTIAN IX's ARKIV

Kjøbenhavn, 11/2 64.

Deres Majestæt!

Der er faa Mænd, til hvem jeg har saa megen Tillid som Deres Majestæt. Tænk Dem derfor min Sorg og Bedrøvelse, da jeg ved Deres Majestæts Proclamation¹ maatte troe mig fremstillet for al Verden som en Mand, der har faret med Usandhed. Deres Majestæt tilgive mig; jeg skal herefter troe min Konge mere end mine egne Øren.

Allerunderdanigst

D. G. Monrad

¹ Uvist, hvad der hentydes til. Maaske kan der være tænkt paa det Udkast til en Proklamation, som Monrad paa Vej til Flensborg efter Dannevirkes Rømning havde gjort et Udkast til og tænkt sig udstedt af Kongen, muligvis tillige kontraseret af Krigsministeren. Krigsminister var fra 31/12 1863 til 18/5 1864 Oberst C. C. Lundbye (1812—73). Monrad havde her anvendt forskellige ret voldsomme Udtryk (»aaabent ligger Landet for Fjenden« — »Jeg staar ene i Verden med mit Folk« — »Den almægtige Gud give, at Hævnens Time snart maa slaa for al den Vold og Uret, der tilføjes mig og mit Folk.«) Monrad viste de Meza dette Udkast og mødte mærkeligt nok ingen Indvendinger hos ham; Udkastet blev derefter telegrafisk tilstillet Krigsministeren med Anmodning om at faa mulige Bemærkninger sendt til Sønderborg, hvortil Monrad var paa Vej. Da der ikke kom noget Svar fra Krigsministeren, forelagde Monrad sit Udkast for Kongen, der havde forskellige Indvendinger derimod og ønskede de stærke Udtryk afdæmpet — bl. a. at Vendingen om Danmarks fuldstændige Isolation blev afløst af Formlen: »Vi staa endnu ene med vort Folk,« og Slutningsordene erstattet af det mere jævne Ønske: »Den almægtige Gud give, at Sejren snart maa krone en retfærdig Sag.« Desværre blev det Monrads oprindelige Udkast, der blev offentliggjort i København allerede 6. Februar, da Krigsministeren betragtede Proklamationsudkastet som billiget af Kongen og paa Københavns Politidirektørs indtrængende Anmodning om en beroligende Meddelelse lod Udkastet offentliggøre med Kongens Underskrift og Monrads Kontrasignatur, skønt ingen af disse fandtes i det telegraferede Udkast (N. Neergaard, Under Junigrundloven II, 2, S. 1065 ff.).

Til Kongen

Kbhvn. 11/2 64.

Deres Majestæt!

Jeg maa ansee det for ønskeligt, at Kronprindsen skriver et Brev af omtrent følgende Indhold til Krigsministeren:¹

Deres Excellence!

»Jeg maa til Armeen. Jeg vil helst føre en Batallion og allerhelst den 13. (?). Kan jeg ikke faae en Batallion, saa lad mig faae et Compagnie, kan jeg ikke faae et Compagnie, saa lad mig faae en Deling, og kan jeg heller ikke faae en Deling, saa lad mig komme med som Menig. Jeg kan og vil ikke holde længere ud at blive her. Tal med min Fader idag og arrangeer det med ham.«

Idet jeg nu ganske henstiller denne Sag til allerhøieste Afgjørelse, maa jeg bekjende, at jeg har forsøgt at formaae Prindsen til at gjøre dette Skridt paa egen Haand. Jeg troer, at et saadant Brev, hvis Indhold meget snart vil komme ud i Publicum, vil gjøre en umaadelig Virkning. Deres Majestæt, jeg har været med 1848 at gjøre Frederik den 7de populair. Det er en Selvfølge, at Brevets Ophavsmand ei vil blive kjendt af Nogen, ikke engang af min kjære Ungdomshustru. —

Jeg er fuldkommen overbeviist om, at det er rigtigt, at Kronprindsen gjør dette Skridt. Skulde Sagen ikke behage Deres Majestæt, bedes De i Betragtning af den gode Mening tilgive

Deres allerunderdanigste

D. G. Monrad

¹ Fra 10/3 1864 kom Kronprinsen til at gøre Tjeneste ved General Hegermann-Lindencrones Stab (N. Neergaard, Under Junigrundloven II, 2, S. 1095).

Fra Monrads Privatarkiv

Bernstorff, d. 11te Juli 1864.

Naar jeg tilstiller Deres Høiærværdighed Decharge for de af Dem beklædte Poster som Conseilspræsident og Finantsminister, maa jeg udtale for Dem min oprigtige Paaskjønnelse af, at De paa en Tid, der tilbød saa overordentlige Vanskeligheder, overtog Ledelsen af Forretningerne, og min Anerkjendelse af den Nidkjerhed og Dygtighed, den Utrættelighed og aldrig svækkede Arbejdslyst, hvormed

De stedse har ledet og deltaget i disse saavel i Statsraadet som i de af Dem overtagne Ministerier.

Deres velvilligste
Christian R.

R. A.

¹ Om Kong Christian IX's Syn paa Monrad, jvf. hans Ord til Stiftsprovst Tobiesen (Bjørn Kornerup i Personalhistorisk Tidsskrift, 12. Række, III. Bind 1948, S. 148): »Ja, hans Dygtighed kjender jeg jo, jeg skylder ham jo Meget fra 1864; men da han mente, at vi skulde slaas lige til Kongens Nytorv, maatte jeg afskedige ham».

Til Kongen

Carere, Manawatu, New Zealand, den 1. Mai 1867.

Allernaadigste Konge!

Jeg er meget taknemmelig for den Meddelelse, som Deres Majestæt har ladet mig tilflyde gennem Cabinetsecretairen med Hensyn til mine to Sønners Ansættelse i den Ny-Zealandske Militi.¹ Den Uro, som jeg følte over, muligvis at have gjort Noget, der kunde mishage Deres Majestæt, aflagde et stærkt Vidnesbyrd for mig selv om, med hvilke uopløselige Baand jeg med Hensyn til min Tilfredshed er bunden til Deres Majestæts Naade og Velvillie, hvor langt jeg endogsaa er borte fra Danmark. Det har derfor været mig en stor Beroligelse og en sand Glæde at erfare, at min Konge ikke misbilliger det af mig gjorte Skridt.

Geheime-Etatsraad Trap har tillige ladet mig vide, at det ikke vilde være Deres Majestæt ukjært at erfare lidt nærmere om mit Befindende herovre. Jeg paaskjønner ret meget, at Deres Majestæt ikke har slaaet mig aldeles ud af Tanke, og det er mig en stor Fornøielse at opfylde Deres Majestæts Ønske.

Jeg har mødt overordentlig megen Velvillie herovre, langt mere end jeg kunde fornuftigviis gjøre Regning paa, undertiden næsten mere end jeg kunde ønske, da jeg sætter mest Priis paa det eensomme Liv. Denne Lyst vil jeg iøvrigt nu kunde (sic!) faae tilfredsstillet, da jeg har kjøbt en lille Eiendom hersteds ved Floden Manawatu, 25 Miil fra dens Udløb i det stille Hav, 70 engelske Miil Nord for Wellington. Eiendommen er aldeles raa, saaledes som den er kommen af Naturens Haand. Kun en 100 Tdr. er aabent Land, det øvrige er Skov. Jeg har nu at rydde, hegne, bygge Huus, indrette Have o. s. v., og da ulykkeligvis min Forvalter er druknet, og jeg ikke har kunnet

faae nogen anden Mand, til hvem jeg kunde have en saadan Tillid, i hans Sted, saa har jeg været nødt til at leve her i flere Maaneder under temmelig uciviliserede Forhold. Dog have ogsaa disse, naar man er omgivet af en mægtig, storartet Natur, noget vidunderligt tiltrækkende. Man værner sig let til at leve i Telt i et saa mildt Clima. Her er en utrolig Mængde Vildænder, Skovduer. Af og til skydes et Sviin, hvoraf mange leve her i en forvildet Tilstand. Imidlertid begynder Huset at reise sig og Eiendommen at befolkes med Heste, Køer, Faar, Sviin, Hunde, Katte o. s. v. Jeg beklager derfor ikke at have maattet leve saa mange Maaneder »in the bush«, især da min Hustru og to Døttre nu kun bo 25 engelske Miil herfra, saa jeg kan ride ind og besøge dem hver fjortende Dag. At komme frem paa anden Maade er ikke muligt, thi vor Landevei er endnu for Størstedelen Sti, der snoer sig gennem Skov og over Mark og Mose. Dagene gaae vidunderligt hurtigt, og jeg har ikke en eneste Time havt noget Ildebefindende. Desuagtet længes jeg rigtignok efter at faae Huset færdigt og Familien herop, hvilket forhaabentlig vil kunne skee i Løbet af en 6 à 7 Uger, og haaber, om Gud vil give sin Velsegnelse dertil, at vi ville kunne føre et tilfreds Liv her nogle Aar. Efter den Tids Forløb at vende tilbage til det politiske Liv i Danmark staaer endnu for mig som en Gru. Derimod vilde det have megen Interesse for mig at leve et Par Aar i et tropisk Clima for at kjende den tropiske Natur. Skulde Deres Majestæt derfor i Aarenes Løb finde en passende Stilling for mig i Vestindien, da vilde min Taknemmeligheds Gjæld til Deres Majestæt meget forøges.

Dog, jeg frygter for at misbruge Deres Majestæts Godhed ved at skrive saa meget om mig selv og er næsten bange for at gjøre det endnu mere ved at yttre, at jeg fremdeles er af den Mening, at en Forbindelse med den svenske Prindsesse, paa Grund af den Oscarske Æts Svaghed, vilde aabne Udsigten til Virkeliggjørelsen af en af mine kjæreste Drømme, der selv herovre beskæftiger mine Tanker.²

Anbefalende mig til Hendes Majestæts og Hans kongelige [Højhed] Kronprindsens Naade og med oprigtige Ønsker for Deres Majestæts og Deres kongelige Huses Lykke og Velvære.

Deres taknemlige og allerunderdanigste

D. G. Monrad

¹ I Juni 1866 var Monrads to Sønner, Viggo og Johannes Monrad blevet udnævnt til henholdsvis Premierløjtnant og Sekondløjtnant i den ny-zealandske Milit. ² Se Note 2 til følgende Brev af 7/8 1869.

Til Kongen

Brøndbyvester, 7. August 1869.

Allernaadigste Konge!

Da Deres Majestæt ikke giver Audients paa Mandag, saa haaber jeg, at De ikke vil tage det ilde op, at jeg skriftligt bevidner Deres Majestæt min Taknemmelighed for at have kaldet mig hertil.¹ Jeg vover at tilføie et oprigtigt Ønske om, at Deres Majestæts Glæde og Tilfredshed maa faae en rigelig Forøgelse ved Tilvæksten i det kongelige Huus.²

Allerunderdanigst

D. G. Monrad

¹ 2/7 1869 var Monrad blevet kaldet til Sognepræst i Brøndby V. og Ø. og virkede her, til han 15/2 1871 blev udnævnt for 2. Gang til Biskop over Lolland-Falsters Stift. ² Der sigtes formentlig til Kronprins Frederiks Forlovelse med Prinsesse Louise af Sverige-Norge.

Til Kongen

Nykjøbing p. F., 11. Decbr. 1873.

Allernaadigste Konge!

Jeg haaber, at jeg faaer Deres Majestæts Tilgivelse, naar jeg uden at henvende mig til nogen Anden, vover at udtale Ønsket om at blive kongevalgt Medlem af Landstinget. Det forekommer [mig], at Folkekirken dog burde kunne komme til Orde paa Rigsdagen gennem een Mands Mund, og jeg troer ogsaa i andre Henseender at kunne gjøre noget Gavn. Landstinget kræver saa lidt Tid, at jeg vilde faae Leilighed til at afbenytte Bibliothekerne, som jeg her savner; og det vilde være mig kjært, om mine to Døttre kunde komme nogle Maaneder til Kjøbenhavn.

Efter saaledes at have skriftet for Deres Majestæt Alt, hvad der ligger til Grund for mit Ønske, skal jeg kun tilføie, at jeg ingenlunde vil føle mig forbigaaet, om mit Ønske ikke bliver opfyldt,¹ da jeg fastholder Overbeviisningen ogsaa i dette Tilfælde, at Deres Majestæt bedst veed at ramme det Heles Vel.

Allerunderdanigst

D. G. Monrad

¹ Monrads Ønske blev ikke opfyldt; som Kongens Brev af 17/12 1873 viser, var de to ledige Landstingspladser blevet besat i et nylig afholdt Statsraadmøde.

Fredensborg, d. 17/12 73.

Da jeg i Fredags kom tilbage hertil fra Statsraadet, havde jeg den behagelige Overraskelse at forefinde Biskoppens Brev. En af de Sager, som afgjordes i dette Statsraadsmøde, var just Udnævnelsen af tvende kongevalgte Landsthingspladser, saa at jeg ikke kjendte Deres Ønske i saa Henseende, før disse allerede vare besatte; der-som jeg havde vidst det tidligere, saa havde jeg gjerne nævnt det for Conseilspræsidenten og som min Overbevisning, at De vilde kunne stifte Nytte, især for Folkekirken. — Jeg antager imidlertid, at der meget snart igjen vil indtræde en saadan vacant Plads, og da jeg nu kjender Deres Ønske, skal jeg til den Tid udtale det for den ovennævnte Minister, at Valget helst maatte falde paa Dem; om det da vil lykkes mig, kan jeg ikke love Dem, der jo godt veed, hvor tidt den constitutionelle Konge maa bøie sig for det ansvarlige Ministerium.

Idet jeg ønsker Dem Glæde og Velsignelse til den forestaaende Julefest, forbliver jeg

Deres hengivne
Christian R.

R. A.

Til Kongen

Bispegaarden ved Nykjøbing p. F., den 17. Febr. 1875.

Allernaadigste Konge!

Jeg tillader mig herved allerunderdanigst at melde Deres Majestæt, at jeg igaar blev viet til Enkefru Hage, født Tutein, og udbeder mig Deres Majestæts allernaadigst beskyttende Velvillie for den ind-gaaede Forbindelse. Navnlig vilde det være mig kjært, om Deres Majestæt vilde tilkendegive Deres allerhøieste Mishag, om Nogen skulde driste sig til at finde, at jeg var lovlig gammel til at gjøre noget Saadant, selv om De selv skulde være af samme Mening. Ved ikke at sysselsætte mine Kræfter ved politisk Virksomhed i Lands-thinget er det i Grunden Deres Majestæt selv, der har bevirket, i hvert Fald tildeels, at jeg ikke har kunnet modstaa Ønsket om at gjenfinde huslig Lykke i en trofast Kvindes Kjærlighed.

Allerunderdanigst
D. G. Monrad

¹ Monrad var 16/2 1875 blevet viet til Fru Emmy Hage, f. Tutein, Enke efter Byfoged i Stege Edvard Philip Hother Hage (død 9/2 1873), og Datter af Hofjægermester P. A. Tutein og Hustru Anna, f. Eckardt, Marienborg.

Kjøbenhavn, d. 21. Februar 1875.

Naar jeg idag takker Biskoppen for Deres Skrivelse med Underretningen om Deres afholdte Bryllup, saa kan jeg ikke nægte, at Efterretningen herom har overrasket mig, men da Deres Frue skal være i Besiddelse af udmærkede Hjertens Egenskaber og gode Aands-evner, saa er det mit Haab, at De vil finde en rigtig lykkelig Huuslighed, som De forhaabentlig i mange Tider uforstyrret maa nyde ved hinandens Side.

Med dette oprigtige Ønske forbliver jeg

Deres hengivne
Christian R.

R. A.

Til Kongen

Nykjøbing p. F., 15/10 1877.

Allernaadigste Konge!

Deres Majestæt tilgive mig, at jeg føler en Ængstelse for, at De kunde komme til at begaa Grundlovsbrud. Jeg har sagt mange Gange til mig selv, at det er umuligt, men den ængstelige Følelse vil ikke forlade mig. Saa tyer jeg til Deres Majestæts mig vel bekendte Naade og beder Dem tilgive, at det er blevet mig en Samvittigheds-sag at udtale for Dem min Angst.

»Dagbladet« tilraader muntert og uforbeholdent, at hvis Rigsdagen ei godkjender den provisoriske Finantslov, skal Regjeringen gjennem en Anordning give de fornødne finansielle Bestemmelser. Det vilde være et aabenbart Grundlovsbrud. »Fædrelandet« mener, at den provisoriske Finantslov ei mister sin Gyldighed, om den end forkastes af Folkethinget. Det vilde være et aabenbart Grundlovsbrud. Et Grundlovsbrud vil forberede Dynastiets Fald og Danmarks Undergang.

I ubetinget Tillid til Deres Majestæts Diskretion vover jeg at til-

føje, at det er mig bekjendt, at »Dagbladet«s Redaktør¹ staar i Brevvexling med den svenske Udenrigsminister.

Endnu engang beder jeg om Tilgivelse for disse Linjer, hvorved der tages en stor Byrde fra mig.

Deres Majestæts
oprigtigt og allerunderdanigst hengivne
D. G. Monrad

R. A.

¹ Vilhelm C. S. Topsøe (1840–81) var Redaktør af »Dagbladet« fra 1872 til sin Død i 1881.

Fredensborg, d. 25. Oktober 1877.

Den 17de d. M. har jeg haft den Fornøjelse at modtage Biskoppens Skrivelse, hvori De udtaler Ængstelse for, at jeg kunde komme til at begaa Grundlovsbrud, fordi »Dagbladet« og »Fædrelandet« tilraade Skridt, som De anser for aabenbart Grundlovsbrud.

Ministeriet Estrup er mig Borgen for, at dette Ministerium aldrig vilde tilraade mig Sligt; desuden kan jeg berolige Dem med, at Estrup og hans Ministerium ikke handler efter nogensomhelst Blandes Inspiration men efter egen moden Overveielse med Grundloven. Idet jeg saaledes haaber at kunne berolige Dem kan jeg ikke tilbageholde et Ønske; nemlig at De nu ikke vil optræde i denne politiske Strid hverken ved Skrift eller Tale medmindre, at De ved given Leilighed stiller Dem til Valg til Rigsdagen. De indtager nu en stor smuk Stilling som Biskop og Forfatter af gudelige Skrifter, hvilke sidste tjene til stor Opbyggelse baade her i Landet og selv i Udlandet. Det vilde derfor forekomme mig beklageligt, om De nu i Deres modne Alder og i Deres geistlige Stilling vilde befatte Dem med Politik.

Undskyld mit uforbeholdent udtalte Ønske og sluttelig min Tak for Deres Skrivelse, idet jeg forbliver

Deres hengivne
Christian R.

R. A.

Deres Majestæt!

Først maa jeg takke Dem, allernaadigste Konge, for, at De ei har taget op i Unaade mit dristige Brev, men endog værdiget at give mig et beroligende Svar. De nævnte Artikler i Bladene vise, at Atmosfæren i Kjøbenhavn er truende, og det er ei givet nogen Dødelig, i det Mindste ei nogen Undersaat, at unddrage sig Paa-virkningen af den Atmosfære, hvori man lever og aander. Et Grundlovsbrud kommer altid som en af Omstændighederne paabudt Foranstaltning, der er blevet nødvendig, fordi Oppositionen ei vil holde sig Grundloven efterrettelig.

Jo mere oprigtig Taknemlighed, jeg føler, des mere smerter det mig at være ude af Stand til at opfylde det af Deres Majestæt udtalte Ønske. At sige til en Skribent: »skriv ikke«, det er som at sige til en Fugl: »flyv ikke«, til en Fisk: »svøm ikke«. Jeg indrømmer, Deres Majestæt, at det var langt bedre, om jeg kun gav mig af med Theologi, men jeg er nu engang paa Grund af min Natur og min Fortid et Amfibium. Som den eneste tiloversblevne Martsminister, som den, der har gjort det første Udkast til Grundloven, anser jeg det som en hellig Forpligtelse at udtale mig, inden jeg gaaer bort, om Grundlovens rette Forstaaelse. Jeg maatte foragte mig selv, om jeg ei gjorde det. Allernaadigste Konge! Hvis det blev sagt mig: »Gjør du det, saa mister du dit Embede,« saa vilde jeg dog gjøre det og svare: »Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet.« Blev det sagt mig: »Gjør du det, kan du ei blive i Landet,« saa vilde jeg svare: »Helst vilde jeg, at mine Ben kom til at hvile i Danmark; men Verden er stor, og jeg kan finde mig tilfreds overalt i den hele vide Verden, i hvilkenensomhelst Stilling. Jeg veed det af Erfaring.« Hvis det blev sagt mig: »Gjør du det, saa mister du din Konges Naade,« saa vilde jeg svare: »Det smerter mig dybt, men saa er jeg sikker paa ei at blive draget dybere ind i Politiken, end jeg ønsker det, og naar jeg engang har lukket mine Øine, vil Kongen sige: Den Monrad var dog i Grunden en brav Karl og min tro Tjener.«

Naar Sagen stiller sig saaledes for mig, vover jeg at haabe, at Deres Majestæt ei vil fastholde Deres Ønske, og ei vil se med altfor unaadige Øine paa den lille Piece.«¹

Allerunderdanigst

D. G. Monrad

1 Der maa sigtes til Monrads »Politiske Breve« 9—13, som indeholdt foruden Artiklerne om »Svimmelhed« (Nr. 9), »Den provisoriske Finanslov« (Nr. 10), »Om Parlamentarismen« (Nr. 11), »Svar paa en (tænkt) Anmodning om ikke at offentliggøre politiske Breve« (Nr. 12) og »Rigsretsdommen i Theatersagen« (Nr. 13); det maa være Nr. 12, der tænkes paa.

Til Kongen

Marienburg pr. Stege, den 31. Dcbr. 1883.

Allernaadigste Konge!

Jeg er for et Par Maaneder siden blevet overfaldet af en saadan Affældighed, at jeg ikke har været i Stand til at forestille mig for Deres Majestæt, og uagtet der er indtraadt en Bedring i mit Befindende, vilde jeg dog ikke have formaaet det, om jeg end havde været i Byen den 1. Januar 1884.

Derfor vover jeg skriftlig at sende Deres Majestæt min Tak for naadig Overbærenhed i 1883 og mit Hjertes oprigtige Ønske, at 1884 maa blive et af Gud velsignet Aar for Deres Majestæt, for Danmark og for alle Deres andre Kjære.

Allerunderdanigst
D. G. Monrad

BREVE VEKSLET MELLEM DRONNING LOUISE
OG D. G. MONRAD
(*Dronning Louises Privatarkiv*)

3die Jan. 1864.

Kongen skriver mig idag til, at jeg skal bede Dem paa det indtrængste (sic!) at virke paa Conferencens snarest mulige Begyndelse, da vor Stilling ovre, er. ved den tiltagende Kulde meget farlig for Armée og Landet.

Jeg beklager uendeligen, at min Læge paa ingen Maade vil tillade mig at tale eller see nogen, men naar jeg er taalmodig, haaber jeg om faae Dage at turde see Dem og sige Dem, at intet glædede mig saa meget end (sic!) at see Dem i Spidsen, den Eneste, der kan styre med Klogskab og Mod vort elskede lille Land lige op til Elben, ikke sandt? *De Tydske* med deres Augustenborger *skal ikke* faa Lov at beholde et lille Stykke af vores Land, sagde Kong Frederik om Slesvig »det skal ei skee«, saa hjælp Kong Christian at sige det samme om Holsteen med, og da skal *Deres Navn staae høit over alle Navne*.

Det er min Nytaarshilsen til Conseilspræsidenten.

Louise

R. A.

Kjøbenhavn 4/1 64.

Deres Majestæt

modtage min hjertelige Tak for det naadige Brev, hvormed Deres Majestæt igaar bærede mig. Jeg forefandt det ved min Hjemkomst efter Dagens Arbeide. Desværre lyder en Depeche fra London, som idag er ankommen, meget krigersk. Russel (sic!)¹ troer ikke, at Krigen kan undgaaes. Dotézac² er misfornøiet med det Skridt, som vi agte at gjøre for at faa europæisk Mediation, men jeg haaber, at Keiseren vil indsee, at naar der er Ild i Huset, maa man see at faae den

slukket. Fra Petersborg meldes, at Keiseren af Rusland har vægret sig ved at modtage et Brev fra Prindsen af Augustenburg.

Allerunderdanigst

R. A.

D. G. Monrad

¹ John Russell, engelsk Statsmand, Udenrigsminister 1859—65. ² Dotézac, André Vincent Adolphe, Frankrigs daværende Gesandt i København.

[Udateret].

Deres Excellentzes to Breve modtog jeg naturligvis med forskjellige Følelser, men begge med inderlig Taknemlighed, at i al Deres Arbeide De kan finde Tid til at tænke paa mig og sende mig et lille Trøstens Ord ind til mig, der helbreder bedre end alle Lægens Raad.

Gud give sin Bistand i denne tunge Prøvelsens Tid er min *stadige* Bøn. Min Datter¹ skriver »Gud skee Lov, at Monrad nu er i Spidsen, han vil nok bringe Orden i vort dyrebare Land. Hils ham og sig ham: men lige op til Elben!« jeg skriver Dem dette ud af hendes Brev, stakkel, hun sparer ikke paa Ord i London for at hjælpe sit kjære Danmark!

I Haab om fremdeles at høre godt forbliver jeg Dem meget taknemlig.

Louise

R. A.

¹ Prinsesse Alexandra, g. m. Prinsen af Wales.

[Modtaget af D. G. M. 5/2 64, besvaret 9/2 64].

Jeg haaber, Conseilpræsidenten har hvilet i Nat og *styrker Legemet* for at vedligeholde den *aandelige Kraft*, som den nærmeste Tid udkræver og sikkerlig staaer mangel på en Kamp for os. Men jeg troer nok, at Deres *Ro og fast og bestemt Optræden* vil med Guds Hjælp frelse Danmark fra den Undergang, som *herhjemme* beredes vort dyrebare Fædreland. Dette betyder intet; men man maae holde Øie dermed. *Pressen* er en stor Arbeider, og bliver et slemt Vaaben i Pøblens Haand, der jo ikke ved, hvorfor de skal bruges!

Jeg beder kun, at De ikke overanstrenger Dem. De sagde mig selv »*Udholdenhed er Hovedsagen*«,¹ og det gjentager jeg for Dem selv, at Deres Kræfter ikke svigter i et saa alvorligt Øieblik.

Kongen har det godt og Aanden i Arméen ypperlig, der vil vi see hen.

Louise

R. A.

¹ Kursiveret af Dronning Louise selv ligesom i de to foregaaende Breve.

Deres Majestæt!

Ret mange Tak for de Linier, som jeg igaar Aftes modtog. Jeg har sovet fortræffeligt og er ved mine fulde aandelige og legemlige Kræfter, som jeg maaskee vil komme til at behøve paa Rigsdagen.

Intriguer gaaer ud paa at fremstille Kongehuset som conspirerende med Fjenden; naar man faaer et Slesvig-Holsten, saa er Kongehuset tilfreds. Til den Ende reiste Kongen og jeg til Slesvig for bag Krigsministerens Ryg at conspirere med de commanderende Generaler og formaae dem til at opgive Dannevirke uden Sværds slag. At dette er Tilfældet kan man vide deraf, at Deres Majestæt allerede i Begyndelsen af Ugen skal have udtalt, at Dannevirke var opgivet. Efterat være rykket denne Anskuelse stærkt paa Klingen støtter den sig paa følgende Punkter! 1) Deres Majestæt har sagt til Kammerherreinde Linnemann,¹ at Slesvig var taget. Den indhentede Oplysning viser, at D. M. har talt om Skibet Slesvig. 2) D. M. har sagt til Bang, at Dannevirke var taget. Oplysningen viser, at D. M. har sagt, at Forpostlinien var brudt. 3) D. M. har sagt til Professor Schouw² noget lignende, og her er sandsynligvis den samme eller en lignende Misforstaaelse. 4) D. M. har til en anseet Mand, hvis Navn jeg hidtil forgjæves har efterstræbt, brugt Udtrykket: die dumme Dänen; dette er naturligvis ogsaa en Misforstaaelse eller Bagvaskelse, men det vilde være mig overordentlig kjært, hvis det var D. M. muligt at skaffe mig noget Lys med Hensyn til dette Punkt, da jeg hidtil har gjort mig al optænkelig Umage for at komme efter Sandheden, uden at det er lykkedes mig. Jeg tvivler aldeles ikke om, at jeg skal gaae seirrig ud af denne Kamp med Fordreielser og Bagvaskelser, og nærer jeg det sikre Haab, at Enkeltes Ondskab og Frækhed ei vil kjølne Deres Majestæts Kjærlighed til det danske Folk. —

Jeg troer mig nu stærk nok til at gaae offensiv frem paa Rigsdagen og har idag gjort et stærkt, og som jeg haaber, heldigt Udfald paa Bille. Jeg haaber, at Kongen kommer imorgen, men veed ikke naar. Mine Colleguer længes meget efter at blive præsenterede.

Allerunderdanigst
D. G. Monrad

R. A.

¹ Uvist hvem, maaskee Fru Petrea Marie Frederikke, f. Beck, g. m. Borgmester, senere Nationalbankdirektør Stephan Linnemann. ² J. F. Schouw (1789—1852), Botaniker, Politiker.

Undskyld, at jeg ikke før takkede Deres Excellents for den, som mig synes saa gode Efterretning,² men jeg havde Hovedpine og kunde ikke skrive.

Kongen kommer ret tidlig imorgen, og jeg glæder mig over det heldige Resultat af hans lille Udflugt!

Med Høiagtelse
Louise

R. A.

¹ Sandsynligvis ca. 5/1 1864. ² At Dronning Louise ændrede sit Syn paa Monrad, — vel som Følge af det ulykkelige Udfald af Krigen 1864, kan ikke undre; det kommer bl. a. til Udtryk i et følelsesmæssigt stærkt Udbrud (et Brev af 20/4 1890, beroende i Diakonissestiftelsens Arkiv, hvor Dronningen om det af hende grundlagte Børnehjem »Louisestiftelsen« ved Sorø skriver: »Gud sendte sin Bistand til det lille Hus, og Grunden var det eneste, jeg havde at takke Monrad for, d. A. . . .«) Monrad var den, der som Indenrigsminister i 1861 overlod Louisestiftelsen en Byggegrund i Feldskoven ved Sorø Sø.

BREVE TIL GREVE F. M. KNUTH
(*tilhørende Greve F. M. Knuth, Knuthenborg*)

23. Feb. 1848.¹

Jeg er aldeles fortvivlet over, at mit Navn er kommet til at staae under Artiklen;² det vil skade og hæmme mig paa mangfoldige Maader; jeg havde Lyst til at hænge Krieger. Hvad der er det ærgerligste er, at jeg for ikke at gjøre galt mere maa lade som om Intet var skeet. — De seer af Kriegers Brev,³ at Mynster *tænkte* (ikke tænker) paa at stemme paa mig.⁴ Saaledes havde jeg bearbejdet Stemningen i den høiere Embedssfære; og nu ødelægger den dumme Streg mig saaledes, at jeg ikke de første 6 Maaneder vil kunne faae det oprettet. Gud bevare os for vore Venner. — Jeg sender Dem Kriegers Brev, for at De kan bedre see Stemningen, og beder om at faae det tilbage. — Skriv mig Deres Tanker til om de i Brevet fremhævede Punkter. Jeg sender dette Brev under Grevindens Adresse og venter at faae Svaret under min Kones Adresse.

I største Hast.

Deres hengivne
D. G. Monrad

¹ Grev F. M. Knuth (1813—56) var Udenrigsminister i Martsministeriet 23/3—15/11 1848. Dette Brev er trykt i Danske polit. Breve IV, 1848—49, S. 90. ² Altiklen: I »Fædrelandet« 21.—24. Februar 1848 om Reskriptet af 28. Januar 1848. Se Kongens Brev til Monrad 22.(?) Febr. 1848, trykt i Danske Magazin 7 R. III, 1940, S. 42 ff. ³ Det i forrige Note nævnte Brev. ⁴ Som en af Repræsentanterne for Gejstligheden i »De erfarne Mænds Forsamling«.

Den 16de Februar 1851.

Jeg vilde finde det meget passende, gode Grev Knuth, om De kom herind til Byen *snart* helst med Deres Familie, da et eenligt Ophold maaskee lettere kunde misforstaaes, men at *De* under alle Omstændigheder kom inden Ugens Udgang (eller paa Mandag).¹ —

Stillingen er meget compliceret. Jeg har ikke turdet gaae videre frem, end det er skeet ved min sidste Interpellation, og det har allerede kostet ikke liden Anstrængelse at faae det Svar, som blev givet, og hvorved efter min Mening først det sikke Fodfæste blev erobret. Det er mig nu ikke klart, hvorledes den af Dem antydede Stilling, hvis Fordeelagtighed jeg ikke miskjender, kunde *sikkres* ved en Anerkjendelse fra Ministeriets Side. Rigsdagen kunde vel forsøge paa at vedtage den ved en motiveret Dagsorden, men, naar Intet endnu skeete, vilde dog derved ikke synderligt opnaaes, hvortil kommer, at vor Stillings svagere Fordel vilde fremtræde paa en saavel for Hertugdømmerne som Diplomaterne foruroligende Maade. Paa den anden Side nægter jeg ikke, at her virkelig er en stor og overhængende Fare tilstede. Jeg kan endog betro Dem, at det lader til at være C. Moltkes² Mening, at Hertugdømmernes Stænder skulde have en besluttende Medvirkning, inden den fælles Forfatning kom i Stand. Da jeg gjorde ham opmærksom paa de hermed forbundne Farer, trak han sig saa hurtigt tilbage, at jeg blev end mere urolig. Hans Motiv er sandsynligvis, at der skulde være Ligelighed i Rigsdagens og Stændernes Stilling. Tschernings⁴ phantastiske Drømme vilde passe fortræffeligt hertil. Jeg har gjort mig megen Umage for at gjøre Ministeriet opmærksomt paa de store Farer, der fra denne Kant truer denne Plan. B. Christensen skal strax have tilbudt Ministeriet Alliance. — Jeg udøver endnu endeel Indflydelse paa Rigsdagen, men den bøier sig knurrende. Clausen⁵ er opbragt. Man arbejder fra mange Sider paa at ødelægge mig. Jeg har forfulgt et Rygte om, at jeg skulde være Minister, til L [?]s . . . . Fuldmægtig. Det er meget vanskeligt at gennemføre en Plan, der er fornuftig og som ei tilfredsstiller Lidenskaben, især naar man ikke kan undvære Lidenskaben.

Deres Venner længes efter at tale med Dem, see derfor ind til os, om det saa kun var et Par Dage!

Deres hengivne
D. G. Monrad

P. S. Paa Onsdag otte Dage skal Rigsdagens Medlemmer atter samles til et privat Møde. —

¹ Parentesen tilføjet over Linjen. ² Til Debatten om Monarkiets Ordning, jvf. Neergaard: Under Junigrundloven I, S. 675 ff. ³ Greve Carl Moltke (1798—1866), 21/1 1848 Gehejmestatsminister; i Juliministeriet 1851 Minister uden Portefølje

indtil Oktober s. A.; i Januarministeriet 1852—54 Minister for Slesvig; Tilhænger af den absolutistiske Helstatspolitik. 4 A. F. Tscherning, Officer, Krigsminister i Martsministeriet 1848. 5 H. N. Clausen, nationalliberal Politiker.

[Ingen Dato].

Først og fremmest Høistærede, maa jeg gratulere Dem til Deres Ansættelse (i) ved Legationen i London. Er den end kun midlertidig, saa tør man dog haabe, at den vil føre til yderligere Resultat, og jeg kan ikke nægte, at det vilde glæde mig overordentlig meget, om De kunde faae nogen Indflydelse paa Danmarks Diplomati. —

Herhjemme gaae Sagerne meget traurigt. Det bliver mere og mere sandsynligt, at Anliggenderne leder i en hemmelig slesvig-holstensk Retning, og Arvespørgsmaalet vil sandsynligvis blive en Pind til det nuværende Danmarks Ligkiste. Saaledes som en holstensk Stænderforsamling meget klogt og listigt har stillet Spørgsmaalet, saa gælder det Agnaternes Arverettighed ligeoverfor Cognaternes. Det er nemlig kun hines Ret, som den holstenske Stænderforsamling har taget i Forsvar. Man har indskrænket sig til at erklære Cognaterne for aldeles ikke at have nogen Arveret, og har ladet det henstaae som tvivlsomt, hvilken af Agnaterne der er arveberettiget, hermed har man søgt at vinde Ruslands Interesse. Naar man først har faaet fjernet det danske Kongehus, saa haaber man vel i Striden mellem Agnaterne at kunne sætte Hertugen af Augustenborg igjennem. Men Høistærede, for Dem behøver jeg ikke med et eneste Ord at antyde, hvilken Skjæbne der venter vort Fædreland, naar det saaledes bliver givet til Pris for russiske Intriguer.

Under disse Omstændigheder er det af stor Betydning, at Bønderne i Slesvig have udstedt medfølgende Protest, som ønskes optaget i de engelske Blade, og for at udvirke dette udbeder jeg mig Deres gode Medvirkning. Det er ikke mig, det er alle dem, der interessere sig for, at Slesvig bliver ved Danmark, der interessere sig meget levende for, at dette skal skee (Clausen, Schouw, Flor, Paulsen, Skau, Lehmann). Derimod er der Ingen uden jeg, som veed, at De anmodes om at medvirke hertil. Man vilde helst have Protesten optagen i Times, hvis ikke i et andet anseet *enkelt* Blad, f. Ex. Morning Herald. Man haaber, at der i alt Fald vil blive optaget i Times et Referat om Arvespørgsmaalets europæiske Betydning. De er den eneste danske Mand i England, som indseer, hvilke Farer, der true vort Fædreland, og De vil ogsaa formaae at henlede Europas Opmærksomhed

herpaa. Jeg behøver ikke at forsikkre om den dybeste Taushed. Opfyldelsen af dette vort Ønske, vilde De være saa god snarest muligt at underrette mig derom og beholde Protesten.

Med Hilsner til Grev Reventlow¹ og Familie, hvis jeg tør sende en saadan.

Deres hengivne

D. G. Monrad

¹ Greve Frederik (Frits) Ditlev Reventlow (1791–1851), dansk Gesandt i London fra 1841 til sin Død; jvf. Neergaard: Under Junigrundloven I, 323 f.

BREVE TIL HOFJÆGERMESTER H. R. CARLSEN

(*tilhører Carlsen-Langes Legatstiftelse, Gammel Kjøgegaard, Køge*)

Telegram 29/12 1863.

Hr. Hofjægermester Carlsen, Gl. Kjøgegaard pr. Kjøge.¹

Jeg tillader mig at anmode Deres Høivelbaarenhed om uopholdelig at begive Dem til Kjøbenhavn og søge mig i Ministeriet eller i mit Hjem.

D. G. Monrad

¹ H. R. Carlsen (1810—87) var Ejer af Gl. Køgegaard fra 1833 til sin Død; blev i 1841 gift med Komtesse Clara Sophie Krag-Juel-Vind-Frijs, der døde 1852. Carlsen indvalgte 1841 i Roskilde Stændersamling, fik 1855 Sæde i Rigsraadet, 1859 i Landstinget. Han fulgte ofte Bondevennernes nationale Fløj og var utilfreds med Halls nølende Politik i Aarene før 1864. Fra Maj til Juli 1864 Indenrigsminister i Monrads Ministerium. Efter Krigen ønskede han at bevare Juni-Grundloven; han faldt ved Landstingsvalget i 1866, men valgtes i Vejle til Folkethinget samme Aar og repræsenterede denne Kreds til 1869. Fra 1870 til sin Død kongevalgt Medlem af Landstinget. Var en Tid en af det nationale Venstres Førere, men nærmede sig efter 1870 mere og mere Højre.

Kbhvn., 23/3 64.

Kjære Carlsen!

Det gjør mig ondt, at De tog fra Byen, uden at jeg fik talt med Dem. Jeg er temmelig sikker paa, at jeg ved at sætte Dem ind i den hele politiske Situation vilde have overbevist Dem om, at jeg har handlet rigtigt. At skrive vilde blive for vidtløftigt, men saasart Deres Helbred tillader det, haaber jeg, at De gjør en lille Sviptur herind. Blicher det ikke muligt, haaber jeg at kunne see et Par Timers Tid ud til Dem. Jeg begynder i den senere Tid at confundere Dem med Deres Søster.¹ Jeg vilde gjerne i den dybeste Fortrolighed tale med Dem om den eventuelle Instrux til Conferentsen.²

Deres hengivne
D. G. Monrad

¹ Formentlig Fru Jutta Christiane Olivia Bertha, f. Carlsen, gift 22/7 1850 med Præsten Peter Rørדם i Lyngby, der døde 1866. ² London-Konferencen, der paa den engelske Regerings Initiativ søgtes afholdt efter Dannevirkes Rømning, men først kunde begynde sine Forhandlinger den 25. April, Ugedagen efter Dybbøls Fald.

26/3 64.

Jeg glæder mig meget til at see Dem hos mig til Middag paa Mandag Kl. 6 og beholde Dem hos mig om Aftenen.

Deres hengivne

D. G. Monrad

Høivelbaarne Hr. Hofjægermester Carlsen.

Kjøbenhavn 10/4 64.

Tak for de tilsendte Breve. Den Stemning, Rørdams¹ Brev omtaler, er en Følge af vore Partistridigheder; jeg seer ikke, at der er andet at gjøre end en jævn Bearbejdelse af den offentlige Mening... Naar Kongen gjør, hvad man forlanger, vilde det være et mageløst Despotie at fordre, at han i Motiveringer af sine Resolutioner ei maatte have sin egen Mening. At skifte Krigsminister og commanderende General vilde i et Øieblik som det nuværende være fuldstændig urigtigt. Jeg haaber endnu, at vi skulle kunne slaae en Storm paa Dyppel tilbage, naar den blot maatte komme snart, og jeg anseer Als for uindtagelig, men Gud i Himlen raader for Alt. — Jeg har al den Indflydelse paa Kongen, som jeg kan ønske, — at Krieger² er gaaet til London, beviser dette tilstrækkeligt; men jeg er et nøisomt og liberalt Menneske, for at jeg nu skal rose mig selv, jeg tager det ikke ilde op, om Kongen skulde ønske en anden politisk Linie mere end min, og jeg forlanger ikke at herske over hans Hjertelag. Det vil kun fremkalde Hykleri.

Endnu engang: Tak for Deres Brev og Deres Venskab.

Deres hengivne

D. G. Monrad

¹ Sandsynligvis forannævnte Pastor P. Rørdam, Lyngby, jvf. Note 1 til Brev af 23/3 1864. ² A. F. Krieger (1817—93), Jurist, Politiker, dansk Delegeret paa Londoner-Konferencen 1864.

Kbhvn. 7/4 64.

Maa jeg vente Dem Kl. 3 i Ministeriet.

Deres hengivne
D. G. Monrad

Høivelbaarne Hr. Hofjærgemester Carlsen.

Kjøbenhavn 14/4 64.

Forholdene ere i mange Henseender lidet glædelige, men det gjælder om at arbeide med, hvad man kan og faae det bedst mulige ud af Situationen.

Gerlach¹ har Overcommandoen over hele Armeen; Juuls Anskuelse om Skifte af en General Dagen før en Storm er — jeg fristes til at sige det — Vanvid. Hans Ytringer m. H. t. min politiske Stilling kunne være meget rigtige, men N. B. naar *Rigsraadet* er samlet.

Gud see i Naade ned til Danmark og alle dets Sønner. Jeg tænker Dag og Nat paa Dyppel.²

Deres hengivne
D. G. Monrad

Høivelbaarne Hr. Hofjærgemester Carlsen.

¹ Georg Daniel Gerlach (1798—1865), Officer, fik i 1864 Kommandoen over 1. Division paa Dannevirkestillingens venstre Fløj, udmærkede sig under Kampene ved Mysunde; efter General de Mezas Fratrædelse fra Overcommandoen udnævntes han til Overgeneral 24/2 1864. ² Denne sidste Sætning cit. Nyholm, S. 261.

Kbhvn. 3/5 64.

Kjære Hofjærgemester Carlsen!

Paa Conferencen¹ gaaer det slet; man vil have os til at gaae ind paa en uantagelig Vaabenstilstand. Antager man den ikke, lader det til, at Conferentsen vil gaae itu, uden at der er Udsigt til nogen effectiv Hjælp.

Fra Sverig hører jeg aldeles intet.

Jeg er dog endnu ved ret godt Mod, men kan ikke selv sige, hvorfor.

Deres hengivne
D. G. Monrad

¹ Se Note 2 til Brev af 23/3 1864, S. 420. — Brevet cit. Nyholm, S. 263.

8. Mai 1864.

Telegram.

Hr. Hofjægermester Carlsen, Kiøge.

Jeg maa tale med Dem snarest muligt, helst imorgen.

D. G. Monrad

Hummeltofte 24/9 1864.

Kjære Ven!

Dersom der ikke fra Deres Side er Noget derimod at erindre, kommer jeg med Aftentogtet den 1ste Octbr. og tager ind med Morgentogtet den 3die.

Deres hengivne

D. G. Monrad

Høivelbaarne Hr. Hofjægermester Carlsen.

Hummeltoft 15/12 64.

Ja, gid jeg, kjære Ven, kunde sige Dem Besked paa Alt, hvad De ønsker at vide. Om Nordslesvig vides Intet. Alt reducerer sig til en Formodning om, at Preussen for at kunne fortære Holsten og Syd-slesvig i Ro, vil give Nordslesvig fra sig.

Selve Forfatningssagen staaer meget tvivlsomt, da det ikke er afgjort, at der vil blive 66 Stemmer for det af Landstinget vedtagne Forslag. Der er en temmelig stærk Bevægelse i Folkethinget for, at Forslaget skulde kunne vedtages ved simpel Majoritet, men jeg troer dog ikke, at denne Bevægelse i Tide vilde kunne føre til et Resultat. Min Mening — at det nye Landsting skulde for at udtrykke mig kort, dannes halvt af Rigsdagens og halvt af Rigsraadets Landsting, dersom man ikke kan blive enig om noget bedre, — finder megen Anklang til Høire og Venstre, men modarbeides stærkt af Hattisterne.¹ Jeg har endnu ikke talt med en eneste Bonde, uden at han har erklæret sig tilfreds med en saadan Ordning. Det bliver altsaa Spørgsmaalet, om et saadant Forslag vilde kunne sættes igjennem i det Fælles-Udvalg, der rimeligvis bliver nedsat. Endnu er Regjeringen imod det, men der er Haab om, at Blu[h]me,² maaske ogsaa David³ vil kunne vindes. Selv om man ikke bliver enig om et saadant Forslag, er det ikke usandsynligt, at Folkethinget til Syvende og Sidst giver efter, nemlig for at undgaa en Opløsning. Bondevennerne ere deelte, og Bønderne have stor Lyst til at give efter. Hvorledes nu end

Sagen gaaer i Rigsraadet, saa er jeg overbevist om, at man ikke vil kunne sætte den uforandrede Grundlov igjennem, at man vilde kunne samle et stort Parti om et Mæglings-Forslag, og at man, naar man ikke i Tide gaaer aabent ind herpaa, vil havne i Rigsraadets Lands-thing, maaske i Absolutismen. Efter denne Overbevisning maa jeg handle, uden at bryde mig om Konge-Naade eller Folke-Gunst.

Dersom Venstre gik ind herpaa, skulde Sagen sættes igjennem med det Gode eller Onde. Opløses Rigsraadets Folkething, skulde man straks forelægge for Rigsdagen et privat Forslag om Forfatnings-Forandringen, Bondevennernes Førere følge uden Tvivl en anden Politik, og saa, ja saa trøster jeg mig med det Gamle Testamente.⁴ Jeg er færdig med Job og er kommen til det nittende Capitel i Jesaja. Det er mig sande Festdage, naar jeg kan komme til Jesaja.⁵

Hvad de større politiske Spørgsmaal angaaer, da maa man formentlig vente, til man seer, hvorledes det gaaer med Nordslesvig. Jeg glæder mig til snart at see Dem.

Deres hengivne
D. G. Monrad

¹ Ordet er formentlig dannet af den svenske Partibetegnelse »Hattene«, det Embedsmandsparti, der 1738 paa den svenske Rigsdag fremtraadte som Udtryk for, at man ved Hjælp af Frankrig ønskede Frihed og Selvstændighed overfor Rusland. ² C. A. Bluhme (1794—1866) afløste Monrad som Konseilspræsident (Juli 1864—November 1865). ³ C. G. N. David (1793—1874), Finansminister i Bluhmes Ministerium. ⁴ Efter at Monrad var traadt tilbage som Konseilspræsident, gik han i Gang med Oversættelsen af de gammeltestamentlige Salmer, Jobs Bog og Profeten Esajas's Bog. Dette Arbejde afsluttedes i 1865 kort før hans Afrejse til Ny-Zeeland. ⁵ Denne Sætning cit. Nyholm, S. 287.

Hummeltoft 7/7 65.

Gode Ven!

Jeg kunde til Nød være kommen til Kjøbenhavn, men jeg havde været der de to foregaaende Dage i Jernbanekommissionen, sad midt i den 68de Psalme, og var ærgerlig over, at De ikke holdt Løftet om at komme til Lyngby.

Efter Aftale har jeg talt med Bluhme; det forekom mig, at jeg gjorde noget Indtryk paa ham; men han tog sig væsentligt Sagen ad referendum. Skulde han ikke tiltræde vor Anskuelse, holder jeg dog fast ved vor Aftale. Siig Carl,¹ at naar han erindrer, at han er blevet desavoueret af sine Ministre, hver Gang han har yttret sig, saa vil han let kunne forklare sig min Holdning. . . . Jeg for min

Deel seer ikke nogen Betænkelighed ved det omtalte Giftermaal.² Det vil give Læ i Magsvejr og vil ikke forhindre noget i Stormvejr. — Jeg troer ikke paa Republikanisme i Europa, men nægter derimod ikke, at det staaer for mig, som om Store Belt vil kunne blive Grænsen mellem Rusland og Preussen, hvis den hele apathiske Tilstand i Vest-Europa skulde vedblive.³

Deres hengivne
D. G. Monrad

Høivelbaarne Hr. Hofjægermester Carlsen.

¹ Kong Karl XV af Sverige; om H. R. Carlsens Forhandlinger med Kong Karl om en skandinavisk Union, se Neergaards Artikel i Dansk biografisk Leksikon IV, S. 525 f. ² Mellem Prinsesse Louise af Sverige og Kronprins Frederik (VIII) af Danmark. ³ Brevets Slutning cit. Nyholm, S. 296.

Hummeltofte 8/8 65.

Kjære Carlsen!

Ved det mig tilsendte har jeg følgende Bemærkninger. Jeg har ikke tilraadet Deres Modforslag m. H. t. de Kongevalgte. Det er ganske rigtigt, at De tog mit Forslag ad referendum og inden Deres Afreise til Sverig meddeelte mig Deres Modforslag. Men jeg er aldrig kommet til at yttre mig om det. Min Mening er den, at jeg heller gjør Afkald paa Kongevalgte end at gaae ind paa en saadan Betingelse.

En Yttring i Deres fortrolige Circulære har gjort mig ondt, den nemlig: »og som du ikke vilde være ubetinget bunden ved et Forslag, som kun var et Mæglingsforslag.« Ved disse Yttringer faaer Overenskomsten Udseendet af en Intrigue, beregnet paa at fjerne Ministeriet.

Jeg skal imidlertid fastholde Deres oprindelige Forslag og arbeide ærlig for det, dog ikke saaledes, at jeg paatager mig noget politisk Hoved-Ansvar for Gjennemførelsen, hvorved jeg kom i Strid med min Livsplan. Løs Tanke til Overveielse: Adresse fra Folkethinget til Kongen med Bøn om, at Sagen maa blive forelagt Rigsdagen.

Slutningen af Deres Brev har ladet mig levende føle: Hvor vanskeligt det er for det ene Menneske at forstaae det andet, men derfor er jeg ligefuld

Deres trofaste, hengivne
D. G. Monrad

Brevet er vedlagt følgende skrivelse fra I. A. Hansen til Carlsen:

Høivelbaarne Hr. Hofjægermester Carlsen!

Monrad har nu besøgt mig, han vil Indbringelsen af en Adresse til Kongen, hvori andrages om at gaa til Rigsdagen med Forfatningssagen, og Forslaget til denne Adresse skulde indgives i *det første Møde*. Derimod vil han ikke selv indbringe den, hverken ene eller i Forening med andre. Han er enig i, at man, hvorledes det end gaaer med Adressen, maa stemme imod Forfatningen i Rigsraadet, saa længe den ikke har været *forhandlet* i Rigsdagen. Han har intet imod, at jeg *gjør vore Meningsfæller bekendt* med hans Samstemning med os i disse Spørgsmaal. Videre kunde jeg ikke bringe ham, men dette er allerede, antager jeg, Nok til at sikkre Adressens Vedtagelse. — Hvem bør nu indbringe Adresseforslaget? Der er ikke Tid til at faae Udenbysmedlemmer med, det skal indbringes strax, men jeg tænker paa at holde et Møde hos mig paa Søndag for at samtale med de to herværende Medlemmer. Giv os inden den Tid Deres Mening.

Med megen Høiagtelse

Ærbødigst

J. A. Hansen

¹ Jens Andersen Hansen (1806—77), Politiker, en af Lederne i Bondevennernes Selskab, forenede sig med Godsejerne under Grev Frijs's Ledelse om Dannelsen af et Landsting, der skulde hæmme de Nationalliberales Magt; Følgen heraf blev den reviderede Grundlov af 1866.

Kbhvn. 15/9 65.

Kjære Ven!

Det er gaaet meget uheldigt; et lille Mellemparti har revet sig løs fra Venstre, og dicerer Betingelserne. Det er saa fuldt af Vrede og Partihad, saa det er modbydeligt. Klein¹ logrer for samme Mellemparti for at vinde det, og det er uden Tvivl lykkedes. Han stemmer med dem til anden Behandling, for at det skal stemme med ham til tredje. Det, der ogsaa her mangler, er Staal i Characteren. Man taber strax Modet og giver tabt. Jeg gjorde mig den yderste Flid for at føre Forslaget igjennem, men jeg tilstaaer, at jeg er bundtræt af at see, hvorledes den bløde geléagtige Overbevisning berøver En alle Midler til forstandig Calcule. Lad mig en anden Gang betids vide, naar De kommer til Kbhvn., for at jeg kan faa Dem at see.

Deres hengivne

D. G. Monrad

¹ C. S. Klein (1824—1900), Jurist, Politiker, Justitsminister 1872—75 i Holsteins og Fonnebechs Ministerier.

15/10 65.

Kjære Carlsen!

De har fuldkommen Ret i, at det var besynderligt, at jeg ikke kom til at tale med Dem om Deres Modforslag. Det kan ikke falde mig ind at troe, at De skulde jage efter en Portefeuille, jeg har desværre haft saa mange Beviser paa, at De ikke sætter Pris paa den ministerielle Stilling. Paa den anden Side maa De ogsaa kunne indsee, at jeg vilde komme i en aldeles skjæv Stilling, hvis Resultatet af Minister-Skiftet blev den uforandrede Grundlov af 1849. Jeg føler mig let og fri, siden jeg har besluttet at reise, og har meget travlt med Psalmerne og Reise-Arrangement. Den 21de seer jeg Hansen.¹

Deres hengivne

D. G. Monrad

¹ J. A. Hansen, jvf. Note 1 til Brev (udateret), S. 426.

Kbhvn. 6/11 65.

Kjære Ven!

Tak for Deres Brev og det vedlagte, som følger hermed tilbage. Reisen er allerede for flere Uger siden bestemt; imorgen gaaer jeg til London for at træffe [. . .],¹ og i December heise vi vort Anker. Jeg kan kun skade ved at blive, thi jeg mangler Troen paa Danmarks Frelse, og hvad der ikke er af Tro, er Synd.²

Skulde jeg for det Første ikke mere faae Dem at see, da vær takket for alt Venskab og al Velvillie! Gud give, at De snart maatte slutte en karsk Søn i Deres Arme.³

Deres hengivne

D. G. Monrad

¹ Ulæseligt Navn. ² Romerbrevet Kap. 14, v. 23. ³ Ønsket gik ikke i Opfyldelse. H. Carlsens eneste Søn Jens Christen, f. 19/11 1846, døde 30/12 1865.

Udateret Brev.

Kjære Carlsen!

Tak for Deres Bog. Der er meget Sandt i den. Men — Deres Theori om Rigsraadets Ulovlighed, dersom den slog igjennem og Kongen antog den, vilde føre til Absolutisme i Fællessager. Dernæst seer De nok fuldkommen rigtigt, at hvad det kommer an paa, er at samle Folket, men De agter for aldeles Intet det national-liberale Parti og overseer, at naar det ei lykkes at tilveiebringe en Udsoning mellem dette Parti og Bondevennerne, saa vil Hoffet være eneherskende, og

vor indre Tilstand være jammerlig. De forsømte den beleilige Tid i Rigsdagens Landsthing, da burde De i Udvalget være kommet frem med Deres Forslag, og derfor gjorde De Ret i øieblikkelig ovenpaa at reise ud til Kjøge Snepper. Men nu maa De virkelig samle Dem og lægge en bestemt Plan og helst en saadan, hvorom jeg kan blive enig med Dem. En Forfatning, paa tvungen Bondevennerne ønsker jeg ligesaa lidt som De. Dersom da vi glemmer den store Sag i Kampens Hede, kan De ligesaa lidt som jeg ønske en Forfatning paa tvungen af Bondevennerne. Vi ere enige om Maalet; hvor let bevægelig De end er, saa er jeg dog fuldkommen overbeviist om, at De vil blive det troe indtil Døden. Du gode Gud! Kan De og jeg da ikke blive enige om et sølle Landstings S sammensætning? Send mig helst med omgaaende Post Deres Forslag formuleret! En Minister-Crise tilveiebragt indvendig fra er aldeles uberegnelig; jeg ønsker derfor under Deres Fraværelse at vinde Bluhme for min Plan, og hvis det ikke lykkes, da at vinde Tilhængere for den i det national-liberale Parti. Forslaget skal forelægges *Rigsdagens* Landsthing og gaa ud paa Forandringer i 5/6. [Junigrundloven].

Ofte er det et enkelt Øieblik, hvor et Menneskes Beslutning har stor Betydning for Fædrelandet. Det staaer for mig, som dette Øieblik er et saadant for Dem.

Deres hengivne
D. G. Monrad

Høivelbaarne Hr. Hofjærgemester Carlsen!

BREVE TIL C. F. ALLEN

(*tilhører Monrads Datterdatter, Fru E. Manniche*)

Hummeltofte 12/10 1864.

Kjære Allen!

Ret mange Tak for den mig tilsendte Bog,¹ som det skal være mig – derom nærer jeg ikke den ringeste Tvivl – en sand Fornøjelse at læse. Min Kone har været saa ivrig, at hun alt havde kjøbt det udkomne Hefte. Nu faar Viggo Værket. – Vi takker meget for Duerne, som Hans Jensen² skal afhente. Jeg haaber sikkert at faa dig og din [Kone] at see inden Eders Afreise.³

Din hengivne Ven

D. G. Monrad

¹ Carl Ferdinand Allen (1811–71) blev i 1832 Alumnus paa Regensen, hvor han kom til at dele Værelse med D. G. Monrad; det blev Indledningen til et livslangt Venskab mellem dem. I Januar 1836 tog Allen teologisk Embedseksamen. 1851 blev han, med Titel af Professor, ekstraordinær Docent i Historie, og 1861 Prof. ordinarius (Rostgardianus). Den tilsendte Bog, Monrad her omtaler, maa være 1. Bind af C. F. Allen: »De tre nordiske Riger under Hans, Christian den Anden, Frederik den Første, Gustav Vasa, Grevefejden« (1497–1536); det udkom 1864; de følgende Bind, hvoraf 3. og 4. Bind var delt i 2 Afdelinger, udkom 1865–72. Da 5. Bind blev udgivet, var Allen død (27/12 1871). Hans Venner maatte sørge for Udgivelsen af det ufuldendte Manuskript til dette sidste Bind. Allens Sygelighed var tiltaget under Udarbejdelsen af dette hans Livsværk, Unionstidens Historie. Hans Rejser til Syden i 1864–65 og 1868–69 havde vel givet ham midlertidig Bedring, men ikke Helbredelse. ² Karl hos Monrad. ³ Den under Note 1 omtalte Rejse til Syden 1864–65.

Med anden Skrift tilføjet:

omtrent Februar 1865.¹

Kjære Allen!

Dit Brev glædede Emilie, mig og Høiens meget. Vi ville ikke miste dig eller have dig svag, afkræftet eller skrantende, vi ville have dig ved fuld Kraft,² arbejdende løs paa dit Værk, hvis Begyndelse har skaffet os saa megen Fornøjelse.³ Jeg glæder mig til at læse det anden

Gang, inden Fortsættelsen kommer. Forleden Dag talte jeg med Hegel;⁴ han var meget tilfreds med Afsætningen paa din Bog, og har ogsaa al Grund dertil, da han har 500 Subskribenter. Hegel er bleven min Forlægger af en Oversættelse af Esaias, hvoraf nu de fem første Ark ere reent trykte. Efterat være gaaet af forrige Sommer kastede jeg mig over mit Ungdoms Studium, det gamle Testamente, og har deri fundet megen Glæde. Jeg har et lille Aftrædelses-Værelse inde i Kjøbenhavn; her lever jeg i visse Henseender som en Eremit, thi hvert Øieblik, som jeg ikke anvender paa Rigsdag og Rigsraad, gaaer udelukkende til Esaias. Revisionen med dens Veien, dens Vælgen og Vragen samt 1ste, 2den og 3die Correctur tage megen Tid, og til Paaske skulde Arbejdet ud. — Familien har paa sin Side meget travlt, thi førstkommende Maidag, vor Sølvbryllupsdag, skal jeg vie Frederiksen og Adda. Jeg er meget glad over Frederiksen; det er et dygtigt Menneske med en reen Character, og det hører til en af Livets store Glæder, naar man kan elske sine Svigerbørn som sine egne Børn. — Emilie har denne Vinter lidt meget af Gigt i sin ene Skulder, men iøvrigt befinder den hele Familie sig vel.

Rigsraadets og Rigsdagens Forhandlinger trække ud i det uendelige, og det er overordentligt vanskeligt at faae en Forfatning istand. I Stedet for simpelt hen at sammensmelte de to Landsting, hvorved Opgaven vilde være bleven meget simpel, vil man bruge den gode Leilighed til at tilveiebringe et fortrinligt Landsting. Dette kunde nu være meget godt, men Ulykken er, at naar Spørgsmaalet er om, hvad der er det bedste, saa er der lige saa mange Meninger, som der er Mennesker, og herved opstaaer der saa en ganske utrolig Forvirring med de fire lovgivende Forsamlinger. Dertil kommer, at selve Ministeriet er delt i to Leire, hvoraf den ene holder med Rigsdagen, og den anden med Rigsraadets Landsting. For at gøre Forvirringen complet er der idag stillet en Interpellation i den Heltzen-Hansen-Molzenske Sag,⁵ hvorom du sagtens har læst i Rigsraadets Landsting. Under denne Virvar er Kongemagten i Virkeligheden almægtig; i det Mindste er den istand til at danne sig et Ministerium ganske efter eget Behag enten til Høire eller Venstre. Hermed maa jeg, kjære Allen, sige dig Farvel denne Gang. Med venligst Hilsen til din Hustru fra Emilie, at I skal blive, hvor I er, saalænge vi have denne skrækkelige Kulde.

Din hengivne
D. G. Monrad

¹ Da den i dette Brev omtalte Interpellation blev stillet 21. Marts 1865 (og kom til Behandling i Rigsraadet 27. Marts 1865), maa Brevet være skrevet 21. Marts. ² Professor Allens Helbred var skrøbeligt og virkede ofte hæmmende ind paa hans Arbejde. ³ Se Note 1 til Brev af 12/10 1864. ⁴ F. V. Hegel (1817—87) Forlagsboghandler. ⁵ Hovedpersonen i denne mærkelige Sag, Justitsminister (og fungerende Kultusminister) E. S. E. Heltzen (1818—98) var en udpræget konservativ Politiker, skarp Modstander af de Nationalliberale, og havde i 1863 stemt mod Novemberforfatningen. Der var et Modsætningsforhold mellem ham og Flertallet af hans Kolleger i Ministeriet Bluhme. Det forstærkedes, efterhaanden som Heltzen nærmede sig Bondevennerne for ved deres Støtte at faa ændret visse Bestemmelser i 5. Juni-Grundloven; den almindelige Valgret skulde nok bevares, men Kongens Myndighed udvides og Embedsmændenes Valgbarhed til Rigsdagen skulde bortfalde. Herved haabede Heltzen at kunne svække de Nationalliberales Indflydelse og styrke det nye Dynasti ved en Alliance med de folkelige Partier. Herimod reagerede Ministeriets Flertal, især under Indflydelse af Finansministeren, Prof. C. N. David, og svingede over til den Opfattelse, at den nye Forfatning burde tilvejebringes ved en Forhandling med Rigsraadet, hvor de Nationalliberale havde den afgørende Indflydelse; Hovedpunktet i denne Forhandling maatte være Censurvalg til Landstinget. Saa kom den Hansen-Molzenske Affære Heltzens Modstandere til Hjælp. Det var med Uvilje og Mistænksomhed, Heltzen saa paa den ejendommelige private diplomatiske Virksomhed, som en Kopist i Justitsministeriet, Jules Hansen, under en Orlov udfoldede i Paris for at paavirke den franske Presse til Gunst for Danmark og Nordslesvig. Han fik Støtte heri fra nationalliberal Side, men Heltzen ansaa hans Virksomhed for farlig og bestemt af skandinaviske, antidynastiske Formaal, hvorfor han nægtede at forlænge Jules Hansens Orlov fra Justitsministeriet. Der opstod en voldsom Debat om hele denne Sag baade i Pressen og i Rigsdag og Rigsraad; det blev herunder ogsaa anført, at Heltzen, for at faa Jules Hansen til at ophøre med sin private diplomatiske Virksomhed, skulde have stillet ham et Herredsfogedembede i Udsigt. Hertil kom, at en meget omtvistet Intrigemager, Grosserer Matzen, blev indblandet i Sagen, hvorved det hele fik et yderligere mistænkeligt Skær. — Da Brygger J. C. Jacobsen d. 21. Marts 1865 anmeldte en Forespørgsel til Regeringen, og denne kom til Behandling i Rigsraadets Landsting 27. Marts 1865, lykkedes det ikke Heltzen at levere et fuldstændig tilfredsstillende Forsvar for sin Handlemaade. Da hans Kollegaer, paa en enkelt Undtagelse nær, var uvenligt indstillede overfor ham, maatte han, trods Kongens Modstand til det sidste, træde tilbage som Minister 30. Marts 1865. (Se iøvrigt Neergaard: Under Junigrundloven II, S. 1633—45, P. Munch i Schultz: Danmarkshistorie, Bd. V, S. 10—11; den udførligste Fremstilling findes i Aage Friis: Den danske Regering og Nordslesvigs Genforening med Danmark, Bd. I (1921), hvor Heltzen-Matzen-Hansen Affæren behandles i et særligt Afsnit (S. 58—77).

Wanganui 26/9 1866.

Kjære Ven!

Jeg vil haabe, at Du har anskaffet Dig et ordentligt Kort over Ny Zealand, hvorpaa Du seer Dig i Stand til at finde denne berømte

Stad, hvor jeg for Tiden befinder mig. For en Sikkerheds Skyld vil jeg lade dig vide, at den ligger paa Vestkysten af den nordlige Ø, to gode Dagsreiser Nord for Wellington.

Hvor blev jeg glad ved at see dine gamle trofaste Bogstaver, og hvor blev jeg bedrøvet ved af din egen Mund at faa stadfæstet den Efterretning, der allerede ad anden Vei var kommen til mig, at dit gamle Ildebefindende igjen havde indfundet sig. Jeg vilde i dit Sted ikke være tvivlraadig om, hvad jeg vilde gjøre. Jeg reiste med et Seilskib til Madeira, Palermo, Neapel eller et saadant andet for din Sundhed gavnligt Sted. Ved at reise med et Seilskib vilde du sandsynligvis være i Stand til uden betydeligt at fordyre Reisen at medtage hele dit Apparat. En saadan Beslutning vilde lægge Aar til dit Liv, og Du vilde ikke alene være retfærdig mod dit Livs Arbeide, men ogsaa gjøre et i økonomisk Henseende fordelagtigt Skridt. Spørg engang din Læge paa Ære og Samvittighed at erklære, hvor mange Aar han antog, at en saadan Beslutnings Udførelse vilde lægge til dit Liv, beregn saa Forskjellen mellem din Gage og din Hustrus eventuelle Pension, og jeg er overbevist om, at du vil give min Paa-stand Ret. Ja selv om du skulde gaa af paa Pension, er jeg overbevist om, at det vilde være rigtigt handlet.

Min Kones Hals har haft overordentlig godt af det forandrede Klima. Derimod lider hun rigtignok af og til af forskjellige andre Onder, saa hun ikke er saa rask, som jeg kunde ønske det. Jeg selv derimod er meget rask og synes undertiden at kunne mærke, at jeg bliver stærkere. Det er egentlig mod Naturens Orden, da jeg ved at faa en Sønnesøn er bleven anden Gang Bedstefader iaar.¹ Viggo og Johannes ere begge blevne Officerer i den Ny Zealandske Militi og have derved faaet gratis Adgang til 200 acres fortrinlig Jord hver. De ere surnumerære, og jeg haaber, at de ikke kommer til at gjøre Tjeneste. Paa den anden Side trækker det ogsaa noget hen, inden de kunne faae Jorden. Imidlertid søger Viggo at lære Landmaaling. Johannes er med Heie i Manawatu, der ligger midt imellem Wellington og her, og uddanner sig til Colonist in the bush. Paa Mandag tager jeg ud for at besøge dem for at lære denne Menneskeslægtes oprindelige Levevis at kjende. Karen befinder sig i bedste Velgaaende, kommer godt efter det Engelske, har Venner og Veninder blandt de engelske Smaapiger og de nyzealandske Hunde og Katte. Husene her ere af Brædder, staae en Fod over Jorden. Under vort Hus boede en lille herreløs Terrier, næsten vild som en Rotte. Karen har imid-

lertid tæmmet og civiliseret den. Hun sender en venlig Hilsen til dine Døttre.

1 D. G. Monrad blev første Gang Bedstefader 18/4 1866, da N. C. og Adda Frederiksen fik deres første Barn, Ditlev Gothard Monrad Frederiksen; anden Gang 20/9 1866, da Viggo og Olga Monrads første Søn, Ditlev Gothard Monrad blev født.

Paa samme Ark Brevpapir fortsætter Monrad:

29/9 66.

Kjære gamle Ven, hvor det regner idag! Hele Natten har det regnet uden Ophør, uden Standsning, men Veiret er mildt, og vi har ikke i Caminen. Det har megen Interesse at see disse tatoverede Indfødte med en tynd Fernis af Civilisation. Over Halvdelen af denne Ø er i deres udelukkende Besiddelse. De leve endnu i deres oprindelige Tilstand i Stammer og under Høvdinger. Englænderne ere i stor Forlegenhed med, hvad der skal gjøres med dem. De ville ikke gjerne udrydde dem, og det skjærer dem dog i Hjertet at see den megen deilige Jord ligge ubenyttet. For Tiden lader man dem gjøre hos sig selv, aldeles hvad de ville, og forlanger kun, at de skal lade Englænderne være i Ro. Vi have her et fuldstændigt parlamentarisk System med idelige ministerielle Criser. Hvor det tager sig pudsigt ud. Dette medfører igjen idelig Forandring i Behandlingen af de Indfødte, hvilket ikke kan andet end udøve en høist skadelig Indflydelse. — Jeg kan ikke ret følge Begivenhederne i Europa. Det gjør det Indtryk paa mig, at [Papiret er her ødelagt, og noget mangler, saa der kun kan læses]: den første Krig kun er Begyndelsen til en anden, som det ikke kan være andet, end at baade Frankrigs og Ruslands(?) Skinsyge maa blive vakt ved Preussens Held. Systemet fra 1815 styrtede virkelig sammen med Napoleon den Tredje. Dog det er i Grunden urimeligt at skrive om, hvad du, der staaer Begivenhederne nærmere, langt bedre maa forstaae. Jeg seer som en Afdød paa, hvad der foregaaer og sætter ikke liden Ære i at have vidst at døe til rette Tid, thi det er langt bedre end at leve til Skade. Jeg har med megen Fornøielse læst din Christian den Anden¹ høit for Familien, men Reisen fra Nelson² og Sønnesønnen har bevirket en Afbrydelse. Gid dog din Sundhed ei maatte lægge alt for mange Hindringer i Veien for dit Arbeide. Jeg har oversat Halvdelen af Jeremias, men ogsaa heri har Reisen gjort en stor Afbrydelse. —

MIn Kone sender Dig og Dine de hjerteligste Hilsner. Tak, gamle Allen, for dit trofaste Venskab!

Din hengivne

D. G. Monrad

P. S. Brevet er bagvendt, men er det [et] Under, naar det kommer fra en Antipode?

[Brevet er skrevet paa henholdsvis 4', 2' og 3' Side af Brevpapiret.]

¹ Af »De tre nordiske Rigers Historie« (1497—1536) var 4. Bind udkommet 1870.

² Hvor Monrad paa dette Tidspunkt opholdt sig — en By, der laa paa Nordsiden af den mellemste af Ny Zealands tre Øer.

Carere, Manawatu, Wellington, New Zealand, 2/12 67.

Kjære Allen!

Hvor vi bleve glade over at see din kjære gamle trofaste Haandskrift! Det er et Pust fra de gamle Dage. Jeg vil haabe, at dette Brev ikke vil finde dig i Norden, men i et sydligt Klima, saa at Du kan vende styrket og vederkvæget tilbage til dit store interessante Arbeide i Stedet for kun at have en Virksomhed at see tilbage paa, hvorom, naar man vil holde sig til Sandheden, man ei kan vide, om den har været mere til Skade end Gavn. Det er vistnok bedst, at Du seer at blive saa længe i Embedet, som du kan. Iøvrigt vilde Du jo, selv om Du gik, jo dog kunne gjøre Regning paa at beholde den Understøttelse, som du har havt i saa mange Aar og som har baaret saa store og gode Frugter for Videnskaben, men selv naar det tages i Betragtning, vilde Summen, som du vilde faa at leve af, være meget knap. — Hvorledes har dine Pigebørn det? Med Sygelighed følger Gnavenhed; jeg maa tilstaae, at jeg i det Mindste for mit eget Vedkommende har gjort denne Erfaring. Kan du modstaae denne Dæmon, saa er du stærkere end den, der indtager en Stad. Naar jeg er ilde tilpas, saa beder jeg mit Fadervor saaledes: Og fri mig fra alt Ondt, i Særdeleshed fra Gnavenhed, og jeg har sporet en overordentlig heldig Virksomhed af denne Fremgangsmaade. Saa meget desto bedre for dig, dersom Du ei trænger til dette Huusraad; for en Forsigtigheds Skyld har jeg troet at burde meddele dig det. — Jeg vinder bestandig mere den Overbevisning, at Europas nuværende Politik er en Modifikation af den, der traadte frem for Verdens Lys ved Polens Deling, og hvori Perioden 1815—1848 kun gjorde en kort

Afbrydelse. Man lader den Mægtige rane fra den Svage og fordrer saa Compensation ved Tilladelsen til at gjøre det samme. Dersom Preussen ikke giver Nordslesvig tilbage, saa er det, fordi Preussen vil have Nørrejylland og Fyen. Dog, hvorfor skal jeg politisere? Jeg er glad over, i det Mindste ikke nu at være til Hinder for, at en rigtig Politik følges.

Nogen egentlig Studering finder for Øieblikket ikke Sted, skjønt jeg jo læser mange gode Bøger. Jeg læser med Karen, studerer Maorisk i Forbindelse med Louise og arbejder i Mark og Have og befinder mig meget vel i Særdeleshed nu, efter at min Hustru atter har nyindrettet os et hyggeligt Hjem, mine Bøger opstillede, mine Raderinger tilgjængelige, Fortepianoet spilleligt for Datter og Svi-gerdatter. Den sidste opholder sig for Tiden her med en rask Sønne-søn paa en 14 Maaneder, der er en kjæk opvakt Knægt, som forstaaer at bringe Liv i det ganske Huus. Viggo er nemlig oppe i Patea, en to à tre Dagsreiser herfra, for at tage deres Jord i Besiddelse. De have nemlig faaet hver 200 acres, og de ere aldeles henrykte over deres Jords Beskaffenhed; de kunne imidlertid ikke forlade den de første 1½ Aar. Freden med Maorier er ikke saa ganske sikker, men da de kunne vente Underretning, naar et Udbrud forestaaer, saa er Opholdet dog ikke forbundet med nogen Fare. Min Hustru har det i det Hele godt, skjønt hendes Helbred jo ogsaa har sine svage Sider. Det friske Liv lader til at bekomme hele Familien vel. Hun beder om at hilse dig og din Kone uhyre meget.

Lev vel, min gamle Trofastel!

Din hengivne
D. G. Monrad

Brøndbyvester 3/1 71.

Kjære Ven!

Jeg lukker i dette Øieblik Fjerde Bind's anden Afdeling og takker dig for den Nydelse, som Du har skjænket mig i Juletiden. Jeg faaer det Indtryk som af en mægtig, jævnt rullende Flod. Man føler sig tryk; thi det Hele bæres af en dyb og klar Sandhedskjærlighed, og for den simple Storhed i Fremstillingen af Begivenheder og Characterer giver man med Glæde Afkald paa aandrige Luner. Slemst var det, at jeg gjorde Bogens sidste Ord til et Varsel for det kommende Aar: »Mangen bekymret og urolig Time«. Vel, det være saa. Jeg prædiker nu i begge Kirker; min Tilstand er ikke lidende, men

kjæmpende. Emilie har snart i otte Dage lidt af Ørepine. I denne Tid har vi Adda og fire Børnebørn. Saalænge det er saa koldt, tager jeg kun ud i Forretninger; første Gang jeg kommer til Kbhvn. seer du

din gamle hengivne

D. G. Monrad

¹ Det er i Forbindelse med Omtalen af Christian II's gentagne og udholdende Forsøg paa at genvinde Kongemagten, at Allen herom bruger de af Monrad citerede Afslutningsord: »De kunde nok bringe Kong Frederik [I] og hans Venner »mangen bekymret og urolig Time«.« (»De tre nordiske Rigers Historie«, 4. Bind, 2. Afd., S. 540).

BREVE TIL CHR. RICHARDT

(*Det kgl. Bibliotek*)

B. V. 22/1 70.

Deres sidste Arbeide,¹ for hvis Oversendelse jeg for længst skulde have takket Dem, viser uagtet Digtenes Skjønhed og mange smukke Enkeltheder, at De ikke duer til at være Literat. Kunsten at lave en Bog, uagtet De egentlig ikke har Noget at sige, vil De som en Følge baade af Mangler og gode Egenskaber aldrig komme efter.

At leve som Digter, navnlig naar man ikke er Novellist, gaar ikke for os; bedre ikke at digte end at digte for at leve. Naar et Digt gjør sig selv, tvinges det ikke tilbage af ydre Livsforhold, og gode Digte gjøre sig selv.

Den præstelige Virksomhed er ingenlunde ugunstig for Udvikling af digterisk Begavelse, navnlig naar Retningen er af den Beskaffenhed som Deres. Man føler idelig Livets friske Pulsslæg og kommer i stadig Berøring med en Mængde Mennesker. Ingen kan være Præst hele Dagen igjennem; Alle trænge til Hvile. Hvilen søges paa mange forskjellige Maader, i at spille L'hombre, gaae i Selskaber, ryge Tobak, passe Avlingen, læse Noveller, skrive politiske Afhandlinger; den kan ogsaa søges i at digte. Hvad har Grundtvig ikke skrevet?

Ved Forholdene i Nykjøbing er der Intet særligt at bemærke. Den har en lærd Skole.

Thi eragtes:

Hr. cand. theol. Chr. Richardt bliver Capellan i Nykjøbing paa Falster.²

Jeg troer at have et ganske bestemt umiddelbart Løfte af Vor Herre, at han vilde give mig Kræfter til at prædike i begge mine Kirker. Hidtil har min Tro ikke skuffet mig. Beed til ham og bliv ikke træt; maaskee han svarer Dem i en stille Nattetime. Han forstaaer bedre at svare end

Deres hengivne
D. G. Monrad

1 Uvist, hvilket Værk Monrad her sigter til; maaske Bogen »Det hellige Land«, der havde været trykt som en Rejsebog i Prosa og Vers i »Nordisk Universitets-Tidskrift«, IX, 1863 og blev udgivet som Bog i 1870. 2 Det blev Richardt nu ikke, jvf. Note 1 til Brev af 19/10 1870.

B. V. 19/10 70.

Kjære Ven!

Jeg glæder mig meget over Deres admodum I.,¹ det er dog et Bidrag til, at det ydre theologiske Stempel kommer bedre til at svare til den indre Gehalt.

Jeg glæder mig fremdeles over at sende Dem to Elever, hvoraf Simon er min Ven; han er blød, elskværdig, maaske noget grinagtig, han kan noget Engelsk og er meget lærelysten. Den anden kjender jeg ikke. Fædrene have været Gaardmænd og leve nu af deres Capitaler.

Livet tynger mig. Emilie² har nu været tre Uger paa Hospitalet. Mit Bryst lægger mig Hindringer i Veien for Besørgelsen af mit Embede. Menigheden er mig kjær; jeg vilde nødig forlade den og atter heise Anker; men efter saa kort Tid vilde jeg ogsaa nødig have Capellan. Fiat voluntas Dei! Men hvad er hans Villie? See det er Trykket. Jeg begynder at blive træt af at kastes mellem modsatte Tankegange og vilde dog gjerne døe med det Yndlings-Udtryk, jeg havde som ungt Menneske: Kamp og Seir!

Deres hengivne
D. G. Monrad

1 Admodum laudabilis, »meget rosværdig«, en Karakter ved den homiletiske Prøve, som theologiske Kandidater skulde aflægge for at kunne søge Præsteembede. Ernst Christian Richardt (1831–92) blev cand. theol. 1857, deltog iøvrigt i Studenterlivet og var en Tid ledende Senior i Studenterforeningen, 1858–64 Dirigent i Studentersangforeningen; fik 1861 det Anckerske Legat og drog paa en Udenlandsrejse, der over Schweiz og Italien førte ham til Palæstina. Hjemrejsen gik over Smyrna, Konstantinopel, Athen, Venedig og Tyrol. Efter en Tid som Musik- og Teateranmelder i »Dagbladet« blev han 1866 Forstander for Tune Højskole. Gerningen her laa dog ikke for ham, han var for upraktisk og distræt og kunde ikke ret faa Kontakt med Eleverne, hvorfor han 1871 forlod Højskolen og forberedte sig til en Præstegerning ved et Ophold hos sin Hustru Onkel, Pastor H. P. C. Dorph i Ø. Egesborg. 1872 blev han Kapellan pro loco i St. Hedinge og virkede her i 4 Aar. 1876 forflyttedes han til Ørsted (paa Vestfyn) og var Sognepræst her til 1886, da han blev Præst paa Vemmetofte Kloster til sin Død i 1892 (se iøvrigt J. K. Carlsen: Christian Richardt, 1928). 2 Emilie, f. Lütthans, Monrads I. Hustru, (død 9/9 1871).

Kjære Richardt!

Vil De adoptere Barnet, opdrage det, udstyre det, have Glæde og Sorg, Indtægt og Udgift af det, betragte det i alle Henseender som Deres eget, saa er det godt; hvis ikke, bar jeg mig ad med det som de chinesiske (?) Fædre; thi jeg vil aldeles ikke have noget med det at gjøre. —

Simon¹ er blød og godhjertet, men mangler Energi; han er et forkjælet Barn, der har meget ondt ved at gjøre sig fortrolig med Begrebet Pligt. Han ønsker nu at komme i Huset hos en Skolelærer for at forberedes til Seminariet. Naar det blot nu maa gaae; han er aldeles ikke vant til at anstrenge sig.

Vi glæde os til at see Dem, og jeg haaber, at min Kone maa faae en god Periode.

Med venligst Hilsen

D. G. Monrad

¹ Se Brev af 19/10 1870, hvor den nævnte Simon omtales som en af de to Elever, Monrad glædede sig til at sende til Tune Højskole.

Glædeligt Nytaar!

Kjære Ven!

Indlagte Brev, som jeg havde afsendt for lang Tid siden, opdagedes af Louise i en Bog. Jeg maa bede Dem tilgive min Forsømmelighed.

Jeg længes efter at høre, hvorledes De har det, og har med en vis Spænding seet, at Deres Kald er ledigt. Gaa op til Kronprindsen med Deres Bøger og see at vinde hans Interesse, bearbejd samtidig Martensen.¹ Paa Grund af Deres Stilling som nepos² til Hall kommer denne maaskee til at trænge til Støtte udefra, for ei at blive beskyldt for Nepotisme. Jeg har faaet et Tilbagefald af mit gamle Onde, ikke saa stærkt som før, men stærkt nok til at gjøre mig udygtig til den Deel af min Embeds-Gjerning, hvortil Stemmen skal bruges.

Mine Døttre have det godt. Med venligst Hilsen til Marie og Hammerichs.

Deres hengivne

D. G. Monrad

¹ H. L. Martensen (1808—84), Biskop over Sjællands Stift 1854—84. ² Chr. Richardts Hustru, Marie Koës, f. Hammerich, var Datter af Professor Martin Hammerich, hvis Hustru Anna Mathea, f. Aagaard, var Datter af Assessor Aagaard

og Hustru Frederikke, f. Koës; hendes Plejesøster var Augusta Marie Frederikke Brøndsted, Datter af Prof. P. O. Brøndsted; efter sin Moders tidlige Død blev hun opdraget hos Assessor Aagaard og Hustru Frederikke, f. Koës, Iselingen, i 1832 blev hun gift med daværende Auditør, senere Generalauditør og titulær Professor C. C. Hall, 1857 Konseilspræsident og 1858 tillige Udenrigsminister indtil 1863 (med en kort Afbrydelse 1859–60). Fru Richardt var Datter af Fru Halls Kusine. Nepos er her anvendt i videre Betydning: Slægting.

Nykjøbing 16/7 72.

Kjære Richardt!

Det er kun undtagelsesvis, at Biskopperne blive hørte om Ansøgere af Embeder i deres Stifter, og jeg troer derfor ikke, at der vil blive givet mig Leilighed til at yttre mig om C. Lange.¹ At skrive til Ministeriet *propria manu*² om en Mand udenfor Stiftet vilde være noget Uhørt og kunde kun retfærdiggjøres, naar hans Ansættelse var af Vigtighed for det kirkelige Liv i Stiftet eller var et personligt Hjerte-Anliggende. Iøvrigt synes C. Lange at være uskikket til det ensomme Øliv og hans Tilbøielighed synes at trænge til en Modvægt af selskabeligt Liv og Samqvem med Embedsbrødre. Jeg glæder mig til at see Dem, inden De tager til Storeheddinge. Et Værelse i Huset er af Folkene døbt Richardts Værelse. Kunde De ikke tage Deres Familie med Dem? Jeg befinder mig i det hele vel, men kunde nok trænge til nogen mere Livslyst.

Med venligst Hilsen fra Louise og til Marie, Hammerichs — specielt Magdalene — og Dorfs [Dorphs].³

Deres hengivne
D. G. Monrad

Til Hr. cand. theol. Richardt.

¹ Christian Carl August Lange, Spr. paa Femø 29/7 1872, Døllefjelde og Musse 2/3 1882, entl. 14/5 1907. ² Af egen Drift. ³ Pastor H. P. C. Dorph (1810–91), Ø. Egesborg, g. m. Frederikke Marie, f. Aagaard (fra Iselingen).

17/7 72.

Kjære Ven!

Vær saa god snarest muligt at skrive mig lidt omstændeligt om P. W. Hansen, C. p. l. i Greve og Kildebrønne; han søger at blive C. p. l. i Nysted.¹ Skuffer min Erindring mig ikke, har De givet ham

et fordelagtigt Skudsmaal. Deres Brev skulde (eventuelt) forelægges Christiani og maaske indsendes privatim til Cultusministeren.

Deres hengivne
D. G. Monrad

¹ Hos A. C. E. Christiani (1817—1901), Spr. i Nysted og Herridslev 1871—86.

Nykjøbing p. F. 13/2 73.

Ved Nytaarstid, da man, naar man har Raad til det, betaler sine Regninger, ventede jeg at faae Underretning fra Dem, kjære Richardt, om, hvorledes De og Deres befinde Dem i den gode Stad Storeheddinge. Navnlig vil jeg gjerne vide Besked om, hvorledes Deres Muse befinder sig, og om hun virkelig skulde være saa skinsyg, at hun havde forladt Dem, fordi De har viet Dem til Kirken. At De befinder Dem vel i Deres præstelige Gjerning, derom nærer jeg aldeles ingen Tvivl. — Herovre have vi det ved det Gamle, og jeg lever mig mere og mere sammen med Louise, der desværre ikke er saa rask, som jeg kunde ønske det, men med hvem det dog synes at gaae fremad. — Svar mig: Naar kommer De til Iselingen ☉: Nykjøbing p. F. Jeg har en særlig Grund til at ønske at vide det. — Hilsener fra Louise og til Fru Marie.¹

Deres hengivne
D. G. Monrad

¹ Se Note 1 til Brev af 31/12 71.

Nykjøbing 6/4 75.

Jeg sendte Dem, kjære Ven, ikke noget Kort, da det var min Bestemmelse at skrive til Dem, og saa er den ene Dag gaaet efter den anden uden at Forsættet er blevet udført.

Jeg finder, at det er aldeles i Orden, at man skumler over, at en saa gammel Herre gifter sig;¹ jeg kan selv gjøre det; ja hvad mere er, jeg anerkjender, at det kun at elske eengang er langt mere fuldkomment, langt nærmere Idealet. Men jeg vilde finde det uforsvarligt, om jeg, for at bevare et falsk Skin af Fuldkommenhed, vilde skyde fra mig, hvad min Samvittighed berettiger mig til at ansee for en god og velsignet Guds Gave, der styrker min Livslyst og Arbeidskraft. Jeg kan føre et fuldt aandeligt Samliv med min Hustru. Vi begynde vor Dag med at knæle ned og bede vort Fadervor sammen,

og naar vi om Aftenen ende Dagen paa samme Maade, saa har ingen Mislyd forstyrret vort Samliv Dagen igjennem. Naar jeg nu siger, at jeg finder hende mageløs i alle Henseender, saa vil De smile og sige, at jeg er bedaaret. Idet jeg nu i al Fortrolighed indrømmer, at jeg er bedaaret, saa er jeg dog tillige inderlig overbevist om, at hun er saaledes, som jeg seer hende. Vi have begge Minder, som ere os kjære, og vi skjule det ikke for hinanden. Nu er det Efteraar for os; engang var det Foraar og Sommer, men hvor kan ikke Efteraaret have blide velsignede Dage. Forholdet mellem hende og Børnene er saa godt og smukt, som jeg kunde ønske det. Altsaa summa summarum er jeg saa lykkelig, at jeg føler en dyb Skamfuldhed over, at jeg har faaet langt mere, end jeg fortjener. Derfor kan jeg da ogsaa godt taale noget Skumleri, skjønt jeg meget paaskjønner, at man herovre er næsten uden Undtagelse glad over mit Ægteskab.

Jeg arbejder meget flittig paa et lille Værk, hvis Titel er: »Caspari og Troesbekjendelsen. Har Grækerne havt det apostolske Symbol? Det oldromerske Symbol.«² Jeg venter ikke at blive færdig iaar, da der er meget at gjenemgaae og alle Kilder skulle granskes. Det forekommer mig at staae fast, 1) at Romerne have faaet Symbolet fra Grækerne, 2) at det gamle Symbol i flere Henseender afvige fra det, vi nu have, skjønt Afvigelserne ikke vedrøre Troes-Indholdet. Der er mange dunkle og uklare Punkter, deriblandt det af Dem berørte: Tausheden paa Konciliet i Nikæa. Det gjælder fremfor alt om ikke at vise Skarpsind ved at opstille Formodninger, men omhyggelig sammenstille Kjendsgjernerne. — Mit lille Skrift om Bønnen ligger for Tiden hen efter første Udarbeidelse. Jeg haaber, at jeg vil finde det uværdigt til Omarbeidelse, naar jeg atter kommer til det. — Tak for deres sidste Digt-Samling;³ vi have læst den høit om Aftenen og glædet os meget over den. Efter mit Skjøn er det ubetinget det betydeligste Arbeide, der i de sidste Par Aar er fremkommet i vor æstetiske Literatur. Naar De kommer til Iselingen, haabe vi at see Dem.

Med venligst Hilsen til Marie og fra Emmy og Louise til Dem og hende.

Deres hengivne
D. G. Monrad

Velærværdige Hr. Pastor Richardt.

¹ Monrad var 16/2 1875 blevet gift med Enkefru Emmy Hage, f. Tutein. ² Der maa herved sigtes til Bogen »Den første Kamp om den apostolske Troesbekjendelses Oprindelse« (1875). ³ Der maa sigtes til »Billeder og Sange« (1874).

Kjære Richardt!

Tak for Deres Brev af 29. Feb. Da jeg sendte Dem min lille Bog,¹ sagde Louise: »Nu faaer du da Brev fra Richardt«. Og hun havde Ret, men det varede jo noget længe. Dog dette behøver ikke at tilgives, da det ikke var blevet anseet for nogen Forseelse. Jeg giver den forskjellige Individualitet et vidt Spillerum, og det vilde ikke engang have været mig kjært at faa Brev fra Dem, naar det skulde have kostet Dem Selvoervindelse. Naar De kommer til Iselingen, maa De og Marie see at svippe lidt over til os. Det er jo gjort i en Haandevending, og vi ville alle blive saa glade derover. Jeg har en udtrykkelig Indbydelse at overbringe fra min Kone til Dem og Marie. Det glæder mig saavel for Deres som Heises Skyld, at De er blevet færdig med Marsk Stigs Døttre.² Jeg kunde nok unde Dem nogen mere Tid til digterisk Virksomhed, skjønt jeg troer, at denne vinder i Inderlighed og Dybde ved ligesom at trænges noget tilbage. Det er langt bedre at mangle Tid til sine Ideer, end Ideer til sin Tid. Sorø vilde vist være et Kald, der passede ypperligt for Dem. Skriv til mig, hvis De skulde beslutte Dem til at søge Noget. Jeg troer nok, jeg har nogen Indflydelse i Kultusministeriet.

Louise er ret rask; en tidligere af Lægen tilraadet Emser-Reise findes nu ikke fornøden af ham. Hun er for Tiden paa Hummeltofte, hvor en Dattersøn er ankommet. Paa Torsdag d. 21. Marts reise vi til Kjøbenhavn, hvor hun saa støder til os, hvis Addas Befindende tillader det. Vi blive nogle Dage ind i April i Kjøbenhavn. Skulde De i den Tid komme til Byen, haaber jeg, at De ikke vil glemme at see op paa skandinavisk Hotel.

Hvad Deres Bemærkninger om »Fra Bønnens Verden« angaaer, da er jeg ikke fri for den almindelige Forfatter-Svaghed. Hvad godt De siger om Bogen, finder jeg godt sagt, hvad ondt De siger, finder jeg slet sagt. Denne Bemærkning er holdt i for stor Almindelighed, naar De kommer herover, skal det være mig kjært at høre Deres Udtalelser mere udførligt. Tag Bogen med, og sæt Streger eller Prikker i Marginen ved, hvad der især har foranlediget denne Anke.

Jeg har i denne Tid »Politiske Breve« Nr. 5—7 under Trykken.

Iøvrigt arbejder jeg stadig paa et Værk: »Troesbekjendelsens Liv i den kristne Kirke i de første fem Hundrede Aar efter K. F.« og læser i denne Anledning den ene Kirkefader helt igjennem efter den anden. Jeg er ikke sikker paa, at jeg bliver færdig, inden jeg dør,

og gjør derfor af Forsigtighed de enkelte Afsnit helt færdig til Trykken, efterhaanden som jeg skrider frem.³

Mit Brøndbyvester-Onde har jeg lidt af siden midt i December, skjønt ikke i høi Grad; nu er jeg saa godt som rask. Med venligst Hilsen til Marie.

Deres oprigtig hengivne
D. G. Monrad

¹ Der maa være tænkt paa »Fra Bønnens Verden« (1876). ² Richardt skrev Dramaet »Drot og Marsk« (1878) som Tekst til Heises Opera af samme Navn. ³ Bogen »Et Bidrag til den apostolske Troesbekjendelses Historie« udkom først i 1886.

Nykjøbing p. F., 17. Septbr. 1876.

Jeg finder det ganske naturligt, at De, kjære Pastor Richardt, blev ubehageligt berørt ved Ministerens¹ kolde Modtagelse. Inden jeg fik Deres andet Brev, skrev jeg til ham og haaber, at Modtagelsen næste Gang vil blive en anden. Jeg skrev paa Sengen. Jeg har været temmelig haardt angrebet. Idag er det første Gang, jeg giver mig af med at skrive Breve. Det gjør os alle meget ondt, at De ei kan komme til Louises Bryllup. Origenes² interesserer mig i høi Grad. Min Sygdom har været mig ret lærerig. Med venligst Hilsen til Fru Marie.

Deres hengivne
D. G. Monrad

Velærværdige Hr. Pastor Richardt.

¹ Kultusminister var 1875—80 J. C. H. Fischer (1814—85). I Brev af 6/9 1876 (trykt i Kirkehistoriske Samlinger 6. R., 3. Bd., 2. Hefte, 1940, S. 324/f.) havde Monrad skrevet til Fischer: »Jeg tillader mig at lægge et godt Ord ind for Pastor Richardt. Han har hjulpet mig ved Udarbejdelsen af en Oversættelse af Esaias, Hiob, Psalmerne, og jeg har offentligt udtalt min Anerkjendelse af ham som en fint udviklet og skarpt tænkende Theolog. Han er for Tiden *Danmarks største religiøse Digter* [Understregn. af Monrad]. Derom er der aldeles ingen Tvivl. Han er i Besiddelse af gode, meget gode theologiske Kundskaber, og jeg har tilbragt mange Timer med ham, samtalende om theologiske Gjenstande. Han er særdeles begavet som Taler og fik admodum laudabilis for Prædiken. Han er efter min Mening et Bispemne. At han fik haud II viser kun, at man ikke altid kan stole paa Examens-Karakter. »Voilà la vérité, rien que la vérité, et toute la vérité!«
² Græsk Kirkelærer (182—251).

Nykjøbing p. F., 5/10 76.

Kjære Pastor Richardt!
Til Lykke med den Lille!

Send Ministeren »som Bilag til Deres Ansøgning« alle Deres Værker, indbundne med forgyldt Snit. Kan De ikke faa Martensen til at tale med ham? Jeg har faaet Brev fra ham, og jeg troer ikke, at der behøves meget, for at han opfylder Deres Ønske. Tak for Sangen. Venlig Hilsen fra Emmy og til Marie.

Deres hengivne
D. G. Monrad

Velærværdige Hr. Pastor Richardt.

Nykjøbing p. F., 28. Febr. 1878.

Kjære Pastor Richardt!

De faar snart Brev fra mig. Alt, hvad De siger om Grundtvig, er efter min Opfattelse sandt; men De vil støde saa mange Mennesker, at det for Deres egen Skyld ikke kan forsvares at optage det i Samlingen. Gjem det! Adda har været farlig syg, er nu ude af Fare.

Med venlig Hilsen til Marie.

Deres hengivne
D. G. Monrad

Nykjøbing p. F., 3. April 1878.

Tak for Drot og Marsk. Jeg skal iaften begynde at forelæse den. Jeg har læst nogle Blade. Den er lutter Musik. Den synger af sig selv. Af Digtet om Grundtvig vilde jeg lave to Digte, et begeistret, et kritisk. Begge med en hel, fuld, udelt Stemning. Retfærdighed og »Menner«, Indskrænkninger og Begrænsninger passe ikke til Lyriken. Det ene: »Du er en af Verdens store Mænd«, det andet: »Du er en stor Vindbeutel«. Vil De have begge Bedømmelser, saa lav en Dialog. Jeg er irriteret over, 1) at han fremhæver det Almen-Kristelige, og saa kommer med ny Aabenbaring, hvorved det bliver partikuralistisk; 2) at han kan fælde saadanne Domme over det Sprog, som taltes af Augustin, Ambrosius, Hieronimus etc., og over det store Verdensfolk Romerne. Undskyld!

Det gjør mig meget ondt for Bartholin,¹ der maa opgive sin Forpagtning. Jeg holdt saa meget af hans Kone. Det vilde have været et haardt Slag for hende, hvis hun havde levet. Meincke² sidder uden Tvivl ogsaa meget trykket.

Min Slægt spreder sig over Jorden. Johannes er reist med Familien til Ny Zealand. Jeg troer, at han vil have godt af at arbeide ved Siden af Viggo, der har forskjellige Egenskaber, som han mangler, hvorimod han i andre Henseender har Fortrin. Louise synes ikke nogensinde at være helt rask, men hun er lykkelig over sin Mand og sit Barn. Det store Spørgsmaal, der holder mig i nogen Spænding, er, om Adda med Børnene skal reise til Amerika. Og dette Spørgsmaal staaer i Forbindelse med et andet, om Frederiksens Boghandel vil trives eller styrte sammen. Da jeg antager det Sidste, vilde jeg jo med Bekymring see hans Familie reise, og vil under disse Omstændigheder ikke bidrage en Øre dertil. Sender F[rederiksen] Reisepenge, saa reiser Adda med Børnene, thi hun hænger med stor Trofasthed ved sin Mand.

Jeg er fremdeles nedsænket i det kirkefaderlige Ocean.³ Tiden flyver afsted under det stille Studium. Min største Sorg er for Øieblikket, at Universitetet slet ikke har Galladius' bibliotheca veterum patrum, og at Kongens Bibliothek kun har de tolv første og mangler de to sidste Bind. Saa spørges Reitzel: »Kan De skaffe Galladius og hvad vil han koste?« Svar: »Jo, 800 Reichsmark.« Nyt Spørgsmaal: »Kan jeg faa de to sidste Bind tillaans for Betaling?« Paa Besvarelsen af dette Spørgsmaal gaar jeg og venter i stor Spænding. Det er for mig, som om al Visdom fandtes netop i disse to sidste Bind. Jeg maa og vil have et Stævnemøde med dem. Bare det nu ikke gaaer mig som Tjeneren i de »Usynlige«.⁴

Vinteren har havt diverse Sorger, meget lidt Fornøielse, men desuagtet megen Glæde.

Jeg beder Dem om at bringe Marie en hjertelig Hilsen fra Adda og
Deres hengivne
D. G. Monrad

Til min kjære Ven Hr. Chr. Richardt.

1 Uvist hvem. 2 Rim. J. H. Meincke, Søholt. 3 Se Note til Brev af 10/3 1876.
4 Komædie af Ludvig Holberg.

Nykjøbing p. F., 29/5 80.

Kjære Pastor Richardt!

Inden jeg om et Kvarter tager ud paa Visitats, maa jeg dog sende Dem min Tak for Deres Brev af 22. f. M. og Deres venlige Bedømmelse af min lille Piece, der nu ogsaa er udkommen i tydsk Over-

sættelse.¹ Efter min Overbevisning er der i 5te Bøn en Braad til Bearbejdelse af Sjælen, og naar vi føle, at vi kunne bede Bønnen, en Forvisning om, at Gud tilgiver os vor Synd. Efterhaanden er jeg stødt paa en hel Række af Ytringer hos Kirkefædrene, der gaar i samme Retning. Nogle ere alt trykte i Kalkars Tidsskrift, andre vente paa at blive optagne. Paa mig selv gjør dette store Chor af Fortidens Røster et gribende Indtryk, men jeg veed ikke, om det forholder sig saa med andre. Jeg troer, at man, naar man faaer et eller andet nyt genialt theologisk Indfald, altid gjorde vel i først at spørge Choret tilraads.

31/5 80.

Saa langt kom jeg, og saa maatte jeg afsted og har tilbragt et Par behagelige Dage med at visitere Vindeby Kirke og Skole. Et Spørgsmaal, der sysselsætter min Tanke, er: Begrænder ikke Menneskenes Frihed Guds Forudseenhed, ligesom den begrænder hans Almagt. Turde jeg antage dette, blev mangan Gaade lysere. Gud faaer dog sin Villie frem, da han seer Mulighederne og har sine Midler tilrede, hvormed han imødegaaer dem. Jeg drister mig dog ikke til at give denne Tanke Rum, da den ikke støttes af Fortidens Røster.

Jeg tilbragte en fornøielig anden Pintsedag paa Iselingen, men kunde have Lyst til at indgive en Petition om at faa Indbydelsen forandret til en Tid, da jeg kunde træffe Dem og Deres.

Jeg beder Dem om at bringe Marie en hjertelig Hilsen fra
Deres hengivne
D. G. Monrad

¹ Formentlig »Tro, Daab, Gjerning, Tilgivelse« (1879).

Nykjøbing p. F., den 25. Jan. 1881.

Kjære Ven!

Tak for Deres Brev! som jeg skal besvare med det Første. Vær saa venlig at læse medfølgende Værk og giv Forfatteren en Kjendelse. Maaske det er et Martyrium, men husk, at ogsaa Storheden har sit Martyrium. Tak for Digtene.¹ For Tiden glæde vi os ved at læse dem om Aftenen. Venligst Hilsen til Dem og Fru Marie fra Kone, Datter og

Deres hengivne
D. G. Monrad

¹ Sandsynligvis »Kantater og Digte« (1880).

Nykjøbing p. F., den 27. Juni 1884.

Kjære Ven!

Vær saa venlig:

- 1) At sende mig Deres Bemærkninger om vedlagte Forslag inden Midten af August;
- 2) Næste Valgdag at være hjemme og sende en Vogn til Stationen efter mig;
- 3) At kysse Marie paa Haanden med venlig Hilsen fra

Deres hengivne

D. G. Monrad

Nykjøbing p. F., den 9. Marts 1886.

Kjære Pastor Richardt!

Hermed har jeg den Fornøjelse at sende Dem det andet Hefte af min Bog om Troesbekjendelsen.¹

Jeg har havt den Sorg at have min trofaste Hustru sengeliggende og lidende af voldsomme Underlivssmerter i fjorten Dage. Nu er hun da, Gud være lovet, i Bedring. Med kjærlig Hilsen til Marie.

Deres oprigtigt hengivne

D. G. Monrad

¹ Der maa tænkes paa »Et Bidrag til den apostolske Troesbekjendelses Historie« (1886).

Nykjøbing p. F., den 23. Mai 1886.

Kjære Richardt!

Hermed 3. Hefte af min Bog om Troesbekjendelsen.¹ Min Kone har været tre Uger paa Diakonisse-Anstalten og bliver der endnu tre Uger. Jeg selv befinder mig ilde. Det er, som jeg smuldrede hen. Det er Affældigheden, og i den maa man jo finde sig, naar man er 74½ Aar gammel. Med venlig Hilsen til Marie.

Deres hengivne

D. G. Monrad

¹ Jvf. Note 1 til Brev af 9/3 1886.

Nykjøbing p. F., den 19. April [uden Aarstal].

Kjære Ven!

De er selv Skyld i, at De først nu faaer Brev. Da jeg nemlig modtog Deres Brev, blev jeg saa glad over det, at jeg sagde til mig selv: »Det fortjener rigtignok et godt, langt Brev«, men naar jeg saa skulde

til at udføre Beslutningen, saa gøs jeg tilbage og sagde: Idag er du ikke oplagt, du maa [vente] til imorgen, og saaledes er det da skeet, at den ene Dag er gaaet efter den anden, indtil jeg idag bryder over tværs og lader Brevet blive, som det kan, godt eller daarligt, langt eller kort. Nærmest Anledning til den helttemodige Beslutning er vel Fru Maries Brev til Adda, der foruroliger mig. Jeg kan slet ikke lide Svimmelhed, Opkastelser og vilde gjerne vide, hvad der er Grunden til disse Phænomener, og hvad det egentlig er, De feiler. Der er indtruffet saa mange Dødsfald blandt mine Bekjendter, at jeg er blevet ængstelig. Ved at læse Gregorius fra Tours¹ er jeg oftere kommet til at tænke paa Dem, sigende til mig selv: »Hvis Richardt vilde behandle det, hvor vilde det blive nydeligt.« Jeg vil anføre et Par Exempler. En Moder faaer endelig en Søn efter mange Bønner. Hun har lovet Herren ham, han kommer til Klosteret, bliver Kordreng, men bliver kort efter syg og dør. Moderen er aldeles utrøstelig. Da aabenbarer Klosters Patron, en Martyr, sig for hende og lover hende, at hvis hun vil være fornuftig, saa skal hun faa at høre den Afdøde synge med i Choret. Hver Gang hun gaaer i Kirke, hører hun nu Sønnens Røst, naar Koret synger, og saaledes vender Glæden tilbage til hendes Sjæl. — Clemens Romanus² forvises først til Thracien, senere bindes et Anker om hans Hals, og han kastes i Havet. Men een Gang om Aaret træder Havet tilbage, da valfarter man til hans Lig, hvorover er reist et Monument. To Forældre faaer deres Søn med derud, men da de komme i Land, og Havet er vendt tilbage til den vante Plads, er Sønnen ikke med, han er blevet derude. Næste Aar gjøre de sorrigfulde en Valfart; de haabe at finde en Levning af ham. Da ligger han der slumrende, rødmusset og udbryder: »Jeg har nok sovet lidt«. Jeg er overbevist om, at De vilde kunne faa noget rigtig smukt ud af disse to Fortællinger, som jeg herved forærer Dem, hvis De ei alt kjender dem. Helst saa jeg, at De vilde læse selve Hr. Gregorius. Jeg er overbevist om, at De vilde finde meget andet Stof. Jeg er fremdeles begravet i Kirkefædrene. Jeg er bange for, at jeg har slaet op et Brød saa stort, at jeg ikke faaer det bagt. Jeg har købt en fuldstændig Samling af Kirkefædre og har derved grundig ødelagt mine Finantser. Nu siger jeg som den rige Bonde: »Æd, drik og vær glad«, men gribes undertiden, naar mit Hjerte lader sig for stærkt mærke, af Frygt for, at der ogsaa skal blive sagt til mig: Du Daare, inat kræves din Sjæl af dig. Tiden farer imidlertid afsted med en utrolig Hastighed. Der ligger nu i dette

Øieblik Hr. Neopharus(?) og skjæver til mig og siger: »Hvor bliver du af, Klokken er jo strax sex«. Ja, jeg kan virkelig ikke længer blive hos Dem, kjære Richardt, hvor megen Pris jeg end sætter paa Deres Selskab. Farvel!

¹ Frankisk Historieskriver (ca. 540—594). ² En af »de apostolske Fædre«, Biskop i Rom, skrev bl. a. et Brev (ca. Aar 95) i den romerske Menigheds Navn til den korinthiske Menighed.

20. April.

Naar jeg paa nogen Maade har Tid, anvender jeg 1½ à 2 Timer paa et Arbejde, der skulde handle om 1864, men for Klarhedens Skyld drives jeg længere og længere tilbage i Tiden, saa jeg nu er ved at drukne her ligesom i Kirkefædrene. Travlheden er saaledes Plagen. Ja, var jeg 30 Aar yngre, saa behøvede jeg ikke at have travlt. Louise har det nogenlunde. Det staaer endnu hen, om de allesammen komme en Tour herover iaar. Vi havde sikkert ventet, at Adda med Datter skulde være kommet til at reise til Amerika iaar. Hendes Kufferter vare allerede sendte til New York, men saa kom han ud af den Stilling, som han og vi andre ansaa for fast, og dermed gik Reisen overstyr. Der har derfor været en Del Spænding i Vinteren. Viggo og Johannes have det godt. Af mine to Svogre er den ene, Ferdinand,¹ betænkelig syg; den anden, Erhard,² kan ikke komme til Ro og er nu reist til Udlandet. Min afdøde Kones Søster, Fru Winther, ligger paa Frederiks Hospital, Adda tog igaar ind for at se til hende, hun kan ikke leve. Jeg selv maa dog ogsaa ind og sige hende Farvel. Hun har altid været en saadan god kjærlig Sjæl, der aldrig har tænkt paa sig selv. En halvt sindssyg Datter, der nu er anbragt hos en Dr. Maar i Fyen, har været hendes Livs Kors. For at dog ikke alt skal være Skygge, maa jeg tilføie, at Glæden over min Hustru er uforstyrret, og at vi ved at bære tilsammen Livets Tilskikkelser voxer bestandig mere sammen. Hun sender en venlig Hilsen. De bedes bringe Marie og Børnene en kjærlig Hilsen

fra Deres trofaste og hengivne

D. G. Monrad

¹ Frederik Christian Ferdinand Tutein (1830—1912), Politiker, købte 1865 Høgholt i Vendsyssel, som han dog maatte sælge 1899, blev derefter i 1903 Klasselotteri-

kollektør i Randers. Medlem af Rigsraadets Folketing 1864—66 og af Rigsdagens Folketing Juni-Oktbr. 1866; valgtes som Venstres Kandidat 1887, 90 og 92 i Nørresundby; nedlagde sit Mandat i 1893 paa Grund af Sygdom; søgte forgæves Valg i 1898. 2 Erhard Frederiksen (1843—1903), Landøkonom, Broder til Monrads Svigersøn N. C. Frederiksen; Medstifter af Sukkerfabrikken Lolland og landøkonomisk Leder af den 1872—77; 1880—1902 Medredaktør af »Ugeskrift for Landmand«.

NAVNEREGISTER

D. G. Monrad, hans Hustru, Børn, Svigerbørn og Søstre er ikke medtaget i Registret. Personer, til hvem der blot sendes Hilsner, er i Almindelighed kun medtaget en enkelt Gang.

- Aagaard, Johan, 243
 Ahlefeldt, Grevinde, 299, 301
 Aischylos, græsk Tragedieforfatter, 191
 Allen, C. F., Historiker, 35, 429 f, 434
 Andrassy, Julius, østrig-ungarsk Statsmand, 231
 Anger, Edv. Julius, Sognepræst, 287
 Arendrup, Henrik Christian, Oberst, Guvernør i Dansk Vestindien 1881—93, 262
- Bache, J. A., Sognepræst, 167 — hans Enke, 308
 Bachevold, C. S. A., Præst, 222
 Ballin, A. C. F., Grosserer, 88, 89, 141
 Barfod, Immanuel, Sognepræst, Forf., 155 — Poul Frederik, Politiker, Forf., 308
 Bauer, Helene, f. Tesdorpf, 288
 Bechmann, Doron J. A., Sognepræst, 232
 Bentzon, Edouard, Købmand, Vicekonsul, 114, 121, 129, 131, 146 — Fru, g. m. ovennævnte, 272 — Sofie, Datter af Købmand E. B., 279 — Wilhelm, Søn af Købmand E. B., 298
 Berg, C., Venstrepolitiker, 218, 290
 Bille, E. Steen Andersen, Redaktør, senere Amtmand, 158
 Bindsbøll, Anna Caroline, Enke efter Biskop Bindsbøll, 91, 111 — S. C. W., Biskop, 90, 125
- Bing, uvist hvem, 141, 150, 162
 Birch, F. C., Rektor ved Metropolitan-skolen 1871—82, 349
 Bloch, lollandsk Præstesøn, 10, 35 — Carl Heinrich, Maler, 282
 Blædel, N. G., Præst, Forf., 165
 Boisen, Boghandler i Chicago, 275 —
 Boie F. Outzen, Sognepræst i Sakskøbing, 105, 106 — Lars Nannestad, Sognepræst i Vesterborg, 105, 106 — Otto Harald Benedict, Sognepræst i Vignæs, 105, 106 — Peter Outzen, Kapellan hos Grundtvig i Vartov, 99, 100 — Poul Th. Benedict, pers. Kap. i Vesterborg-Birket, 99, 100
 Bojsen, Frederik (Frede) Engelhardt, Højskoleforstander, Politiker, 218
 Bolwig, J. H., Sognepræst i Vaalse, senere i Fanefjord, 147
 Brammer, Bankbestyrer, Nykøbing F., 323, 341
 Brandes, Georg, Forf., 115
 Brandt, C. J., Præst ved Vartov, 329
 Brix, H. F. J., Socialistfører, 146
 Broberg, C. A., Skibsreder, Politiker, 81, 82
 Brun, Agnete, g. m. Godsejer A. J. Tesdorpf, 284 — Helene, Søster til ovennævnte A. B., 284
 Brøndsted, A. C., Sognepræst i Skovlænge-Gurreby 1842—75, 137

- Busck, Gunni, Sognepræst i Brøndby V.-Ø. 1844—69, 57, 58
- Busk, J. A., Venstrepolitiker, 290
- Bønnelykke, Købmand, g. m. Elisabeth Kirstine Friderichsen, en Niece af Adda Frederiksen, 257, 400
- Calixtus, Georgius, evangelisk Teolog, 161
- Callisen, Hans, en af Monrads Hjælpere paa Ny-Zealand, 47, 48, 50, 78
- Carlsen, H. R., Godsejer, Politiker, 420 ff
- Caspari, Carl Poul, teol. Professor ved Kristiania Universitet, 176
- Christensen, Balthazar, Overretsprokurator, Politiker, 287 — H. P. Chr., Præst i Toreby o. fl. St., 256
- Christiani, A. C. E., Sognepræst i Nysted, 105, 122, 153, 257
- Chrysostomus, Johannes, østerlandsk Kirkelærer, 252
- Collin, Edvard, Embedsmand, Samler, 180
- Constantin-Hansen, C. C., Maler, 81, 94, 95, 239 — Elise, Datter af ovennævnte, Malerinde, 156, 157, 363 f
- Dahlerup, Christian Georg, Sognepræst i Ø. Ulslev-Godsted 1835—86, 341 — Hans, Søn af ovennævnte C. G. D., pers. Kap. i Magleby, Møen, sen. Sognepræst, 166—67
- David, C. G. N., Politiker, Finansminister i Min. Bluhme Juli 1864—November 1865, 423
- Dons, C. A., Sognepræst i Radsted 1843—84, 272 f, 341
- Dorph, H. P. C., Sognepræst i Ø. Egesborg 1844—88, 295, 380
- Elmquist, A. F., Adjunkt i Nykøbing F., 324
- Engelsted, C. S. M. Neergaard, Marine-læge under Trearskrigen, sen. Overlæge, 192—93
- Estrup, J. B. S., Indenrigsminister 1865—69 i Min. Frijs, Konseilspræsident 1875—94, 171, 255, 381, 409
- Euripides, græsk Tragediedigter (484—406 f. Kr.), 191
- Evens, Otto F. Theobald, Billedhugger, 281 f
- Fenger, C. E., Læge, Politiker, 67, 78, 225, 307, 309, 313, 349, 360, 379 — H. M., Dr. theol., res. Kap. ved Vor Frelseres Kirke 1880, ved Garnisons Kirke 1888, Holmens Provst 1900, 309 — Johanne Amalie, Komponist, 305—06 — P. A., Sognepræst ved Vor Frelseres Kirke, 85 — Rasmus Theodor, Sognepræst, Hvedstrup-Fløng, 380 f
- Fensmark, Colonist paa Ny-Zealand, 36
- Feveile, Læge, 280, 282
- Fibiger, Johannes, Præst, Forf., 257, 276
- Fischer, J. C. H., Kultusminister 1875—80, 192, 444
- Fjord, N. J., Docent, Forsøgsleder, 309
- Fog, Carl, Sognepræst, Skjold, 215
- Fonnesbech, C. A., Godsejer, Politiker, 171
- Frederiksen, Erhard (Broder til N. C. Frederiksen), Nøbbøllegaard, Landbrugskonsulent, 151, 154 — Johan Ditlev, Baadesgaard, en Tid økonomisk Leder af Sukkerfabrikken Lolland, senere Leder af Chr. D. Ammentorp Hansens Filialfabrik i New York og Little Falls 157, 181, 183, 197, 330, 354 — Marie, f. Hansen, Enke efter Justitsraad J. D. Friderichsen, 157, 166, 205, 207, 307 f, 326 — Elisabeth *Kirstine*, Lærerinde, Redaktør, Formand for Dansk Kvindesamfund, 93, 115, 139 f, 153, 166, 271
- Friderichsen, N. J., Ejer af Stensgaard, Forpagter af Fuglsang, 138, 146, o. fl. St.
- Friis, Aage, Prof. Rostgardianus, 9
- Frijs, Christian, E. Krag-Juel-Vind, Lensgreve, Konseilspræsident og Udenrigsminister 1865—70, 39, 66 — Frederik Julius Krag-Juel-Vind, Greve, Juellinge, 334—35
- Fritsche, Thorvald, Adjunkt, sen. Overlærer i Roskilde, 121, 129
- Frølich, Lorenz, Tegner, Maler, 360 f

- Gad, J. M. E. K., Nationaløkonom, Medstifter af det saakaldte »Mellemparti«, 72 f — John Thomsen, Sognepræst i Kettinge-Bregninge, Provst, Stiftsprovst over L.-F. Stift 1868—79, 105
- Galschiøt, Christian I., Sognepræst i Stokkemærke fra 1833, 264 f
- Garde, Hanne, Datter af nedennævnte, 335, 337, 399 — J. A., Søofficer, Guvernør i Dansk Vestindien 1872—81, 262, 361
- Geleff, Poul, socialistisk Agitator, 146
- Glahn, Ellen, f. Wiehe, g. m. Pastor, sen. Provst Glahn, 347, 380 — Poul Egede, Officer, deltog i Krigen 1864, 309
- Grey, George, engelsk Guvernør paa Ny-Zealand, 10, 235
- Grønbeek, Amanuensis paa Bispekontoret, 173, 271, hans Hustru, 147, deres Datter Laura, 275
- Graae, Gomme F. A., Sognepræst i Søllested, senere i Idstrup, 269, 283 — Thomas Christian, Søn af ovennævnte, Journalist, Forf., 302
- Haderup, V. F. N., Læge, Tandlæge, 304
- Hage, Alfred, Godsejer, Politiker, 119 — Hother, Byfoged, 211 — Johannes, Godsejer, 82, 119 — Marie Amalie, Enke efter Peter Anton Alfred Hage, 352 — Vilhelmine (Ville), g. m. P. A. Heise, 233, 234
- Hagerup, Ejler Th., Præst, 264 f
- Hall, C. C., Politiker, 29, 78, 125, 155, 173, 221, 231
- Hammerich, Anna Mathca, f. Aagaard, g. m. Martin Hammerich, Skolebestyrer, sen. Godsejer, 104 — Holger, Ingeniør, Søn af ovennævnte, 271 — Johannes, Broder til Holger H., Forpagter af Iselingen, 180 — Meta Magdalene, Søster til Holger Hage; 1891 g. m. Overlæge V. E. Schepelern, 103, 104—05, 180
- Hans, Prins af Glücksborg, 268, 286
- Hansen, Godsforvalter, 370 — Kaptajn, 37, 38, 39 — C. C. Constantin, se Constantin-Hansen — J. A., Venstrepolitiker, 426 — Magdalene Barbara, f. Købke, g. m. ovennævnte C. C. C. H., 309, 313 — Thekla, f. Berg, 229, 262
- Hauch, A. G. Ø., Rektor, 298
- Haugwitz, Curt, Greve, 142
- Hegermann-Lindencrone, Cai, Officer, 171
- Heiberg-Jürgensen, Thomasine Elisabeth Johanne, f. Koch, Enke efter Stiftsprovst P. A. H.-J., 295, 300
- Heie, G., Forvalter hos Monrad paa Ny-Zealand, 10, 11, 12, 37
- Heise, P. A., Komponist, 233
- Heltzen, E. S. E., Embedsmand, Politiker, 430—31
- Helveg, H. F., Sognepræst i Købelev, fra 1886 til sin Død 1899, tillige Stiftsprovst, 25 — Th., Søn af ovennævnte, en Tid Præst i Nordamerika, fra 1906—17 i Idstrup, 264—65
- Hieronimus, Kirkefader, 201
- Holm, Forpagter, 315
- Holsten, Edle Sophie Elisabeth, Baronesse, 113 — Frederik Christian, Baron, Broder til ovennævnte, Stiftamtmand, 271, 273
- Holstein-Holsteinborg, L. H. C. H., Lensgreve, Politiker, 78, 158, 174, 218
- Holstein-Ledreborg, J. L. C. C. F., Lensgreve, Politiker, 219
- Holten, C. V., Direktør for Polyteknisk Lærestalt, sen. Universitetets Rektor, 347
- Horneman, C. F. E., Komponist, 349
- Hornemann, C. J. E., Læge, 237, 240
- Howitz, Frantz J. C., Læge, 84, 85, 86, 89
- Huultain, Oberst, Ny-Zealand, 53
- Høier, Skovkasserer, 286, 304
- Hørring, Læge, 395 — H. E., Jurist, Politiker, Konseilspræsident 1897—1900, 313
- Høyen, Edele Birgitte, f. Westengaard, 1832 g. m. N. L. A. H., 33, 68, 69, 316 — N. L. A., Kunsthistoriker, 76, 192
- Haar, H. F. Th., Sognepræst i Nykøbing F.-Systofte, 91, 284
- Ingerslev, Axel, O. V., Læge, 272

- Ipsen, g. m. Charlotte, f. Aagaard, Ise-lingen, 190 f.
- Jacobi, C. L. Th., Sognepræst i Stubbe-købing, 153, 155
- Jensen, Prokurator, 138 — Sindssyge-læge, 308 — Bernth Frederik, Adjunkt, sen. Overlærer, 347 — Hans, Karl hos Monrad, 73, 103, 239 — Laura, f. Lütt-hans, g. m. ovennævnte B. F. J., 347
- Jespersen, Ove, Skolekammerat med Jo-hannes Monrad jun., 278
- Jørgensen, Anna Dorthea Johanne, f. Jacobsen, g. m. Provst J. L. V. Jørgen-sen, Sognepræst i Maribo, 279, 280, 281 — H. F., Missionær i Grønland, sen. Lektor i Grønlandsk, 77—78
- Kalkar, Chr. A. H., Dr. phil. & theol., Sognepræst, Udg. af Teologisk Tids-krift, 144
- Kall, Inspektør paa Marienborg, 370
- Kayser, C. J. H., Politiker, Prof., 84, 85
- Kierkegaard, P. Chr., Biskop, 19—20
- Klein, C. S., Jurist, Justitsminister, 279
- Koch, H. Chr. Elers, Sognepræst, 268 — H. L. S. P., Præst, Provst, 99—100, 297 — H. P. G., Præst, Provst, 99, 100, 105, 325 — Johan Buntzen, Sognepræst, 147 — P. F., Godsforvalter, 364
- Kofoed-Anker, Sognepræst, Provst, 276; hans Datter 275
- Kofoed-Hansen, Præst, Provst, Stifts-provst, 131, 138, 257, 279 f. — Astrid, Datter af ovennævnte, 105, 272
- Kornerup, lollandsk Præstesøn, der fulgte med Monrad til Ny-Zealand, 35, 49
- Krieger, A. F., Jurist, Minister, 78, 279, 307
- Krogh, Amanuensis, 377 — A. L., Sogne-præst, 109, 119 — Inger, Datter af oven-nævnte A. L. K., 193, 266 f.
- Købke, Læge, 119, 127
- Larsen, A. C., cand. theol., Bibliotekar, 268
- Laurent, Harald, Sognepræst, 317
- Lehmann, C. C., Overlæge, 349 — Ed-ward, Prof., 374 — Orla, Politiker, Mi-nister, 35, 67, 85
- Lindsdorff, Gaardejer i Brøndby-Ø, 109
- Listov, A. L. C., Præst, Forf., 330 — R. C. L., Rektor, 126 f., 286, 344, 345, 353, hans Hustru 272
- Lorenz, Fru, 337
- Louise, Prinsesse af Sverige-Norge, sen. Kong Frederik VIII's Dronning, 405 —06
- Luckner, Adelgunde, f. Tutein, 258 — Carl F. E. Alexander, Greve, g. m. ovennævnte A. L., 258 — Charlotte Mathilde (»Lolly«), g. m. Læge L. H. Feveile, 257, 264, 272, 280, 323 — Hugo, 264, 289, 291, 298, 300, 301 ff. — Peter, Officer, Broder til Lolly og Hugo L., 264
- Lund, P. M., Sognepræst, 335
- Lütken, Otto H., Søofficer, Marinemini-ster 1864—65, 67, 307
- Mac Gregor, engelsk Kolonist paa Ny-Zealand, 41
- Madelung, C. D. F. B., Præst, 108
- Marlowe, Christopher, engelsk Drama-tiker, 337
- Martensen, H. L., Biskop, 220, 348
- Matthison-Hansen, H., Domorganist, 127 — W. W., Organist, 126, 176
- Matzen, Henning, Jurist, Politiker, 380
- Meincke, Fru, g. m. Læge Haderup, 304 — J. H., Forpagter, sen. Godsejer, 119, 271
- Meyer, Bill, Agent i London, 56, 254
- Meza, Christian de, Overgeneral, 402
- Michelsen, tysk Præst, Oversætter, 321
- Mynster, Forf., 321
- Møller, Lydia, Plejebarn hos Emmy Mon-rad, 202 — Marie Louise Hulda, f. Sidenius, Enke efter Stiftsprovst H. Ulrik Møller, 93, 122
- Maar, Læge, 291
- Neergaard, Holger C. F., Adjunkt, sen. Overlærer, og Hustru 275, 286 — Ma-rie, Søster til nedennævnte R. V. N., 147, 174, 176, 272 — R. V. N., Godsejer,

- 121, 129, 131, 160, 176, 236, 271, 276, 299, 385
- Nielsen, D. G., Monrads Sagfører, 93 — Rasmus, Prof. i Filosofi, 348
- Nobel, E. F., Tobaksfabrikant, 66, 70
- Nyholm, C. K. V., Jurist, Politiker, 72, 73
- Olsen, P. Chr., Læge, 111, 115, 141
- Palmer, Husjomfru i Bispegaarden, Nykøbing F., 302
- Paludan, H. J. P. Dorph, Sognepræst, Vestenskov, 325
- Paludan-Müller, C. P., Rektor, Prof., 112 — Frederik, Digter, 208
- Petersen, C. L., Overlærer, Prof., 81 — Christian Severin, Sognepræst, Nakskov, 288 — Constantin, Broder til nedennævnte Læge Otto P., 359, 383 — Ernst, Murmester, ligeledes, 394, 398 — Fanny, g. m. Skuespiller Johan Henrik Wiehe, 298 f. — Otto, Læge, 308, 315, 349
- Petersen, Viggo Hjalmar, Præst i Nykøbing, sen. i Ringkøbing, Provst, 284 f., 286, 298, 306, 324, hans Hustru 324
- Pio, Louis, socialistisk Agitator, 146
- Platou, Herredsfoged, Byrådsmedlem, 271
- Ploug, Parmo Carl, Journalist, Politiker, Forf., 115, 192, 314
- Poggio, Francesco Braccialini, italiensk Humanist, 170
- Pontoppidan, C. L. F., Borgmester, Byfoged, 114, 122, 138
- Poulsen, C. M. J., Sognepræst, Provst, 147—148 — Carl Ludvig, Sognepræst, Provst, 288
- Puggaard, C. R., Storkøbmand, Skibsreder, 81
- Rasmus, Karl hos D. G. Monrad, 387
- Rasmussen, Medhjælper hos D. G. Monrad, 48
- Reisz, C. M., Prof., Overmedicus, 350, 354, 362, 369
- Reitzel, C. A., Forlægger, 145
- Renan, fransk Orientalist og Religionshistoriker, 115 f.
- Reventlow, Benedicte Christiane, Enkegrevinde, Christianssæde, 268
- Richardt, Chr., Præst, Digter, 26, 77, 104, 111, 123, 180
- Rosenfeldt, Musiker, 337
- Rosenørn-Lehn, Otto D., Lensbaron, Godsejer, Udenrigsminister 1870—92, 78 f., 255 f.
- Rufinus, latinsk Kirkefader, 387
- Russell, John, engelsk Politiker, flere Gange Minister, 66 f.
- Rørdam, lollandsk Præstesøn, 10, 35 — Peter, Sognepræst, 34 — Th. Skat, Sognepræst, Provst, Sjællands Biskop, 24, 307
- Raasløff, V. R., Officer, Politiker, 76, 155
- Scharling, Elisabeth Marie, f. Tuxen, g. m. Prof. Dr. teol. Henrik Scharling, 383 f.
- Scheel, Astrid, f. Kofoed-Hansen, 272, 349, 360, 364
- Schepelern, G. S. F., Præst, senere Holmens Provst, 307
- Sidenius, Chr., Sognepræst i Nykøbing, derefter i Østofte, 72, 341 — Isakine, rim. hans Datter, 164—65, 166, 167, 169
- Skovgaard, P. C., Landskabsmaler, 104—05
- Skytte, Borchers, Landboforeningsmand, 110
- Skaarup, F. K. K., Musikkdirektør, Organist, 266
- Sodemann, G. V., Sognepræst, sidst i Nørholm, 99 f.
- Sophokles, græsk Tragedieforf., 191
- Sparre, Dagmar, Plejebarn af Fru Emmy Monrad, 235, 260, 263, 266
- Spielhagen, F., tysk Romanforf., 118—19
- Stampe, Kirsten Marie Elisabeth (Elise), Baronesse, Forfatterinde, 129, 148, 170, 299—300
- Struckmann, Læge, 124, 138, 156, 195, 201
- Svendsen, Magna, rim. Fejlskrift for Suenson, Magna C. C., f. Lütken, g. m. Direktør Edvard Suenson, 307—08

- Sørensen, C. Th.. Kaptajn, krigshistorisk Forf., 280
- Tesdorpf, A. V., Godsejer, 284 — Edward, Godsejer, 105, 115, 122, 131, 138, 146, 233, 284 f., 384 — Mary, f. Büsch, g. m. ovennævnte T., 131 f., 142, 192 f.
- Thiers, Adolphe, fransk Statsmand og Historiker, 60, 117, 139, 141
- Thomsen, Lærer, 290
- Tobiesen, C. L., Sognepræst, Provst, 130
- Topsøe, Sigrid Marie Elisabeth, g. m. Erhard Frederiksen, 151 — Vilhelm C. S., Forf., Redaktør, 151, 156, 165
- Toxværd, Christian J., Arkitekt, 53, 76, 240, 269 f.
- Tscherning, A. F., Officer, Politiker, 15, 129, 417
- Tutein, Adelgunde, g. Luckner, 291 — Anna, Datter af C. D. E. T., 313 — Anna, f. Eckard, g. m. P. A. Tutein, 236, 291, 303, 389, 391 — C. D. E., Godsejer, Frenderupgaard, 311 — Ejnar, Emmy Monrads Brodersøn, 309 — Ferdinand F. Chr., Høgholt, 304, 362, 363 —64, 385 — P. A., Godsejer, Politiker, 157, 161, 303, 314, 364, 376, 393 — Viggo, Broder til ovennævnte Ejnar T., 309
- Tuxen, Medindehaver (sammen med Holger Hammerich) af Maskinfabrik i Nakskov, 273, 326, 336 — N. E., Søofficer, Politiker, Direktør, 67, 69, Note 2
- Tøpfer, Hertha, f. Werlich, Datter af Ottilie W., 152, 153 — Viggo, g. m. ovennævnte H. T., 392
- Valla, Laurentius, italiensk Humanist, 168, 170, 171, 172, 177, 385
- Vedel, P. A. F. S., Direktør for Udenrigsministeriet, 9, 14, 23, 66, 307
- Verliin, Henry, Søn af Præsten Chr. Verliin og Hustru Julie, f. Lüthans, 294, 313, 347, 386 — Ida, Søster til ovennævnte, 294
- Wanscher, Clara, 307
- Watson, engelsk Kolonist paa Ny-Zealand, 54
- Wegener, J. S., Sognepræst, 334 f., 341
- Westengaard, Hanne, 248, 307, 317
- Wiehe, Ellen, g. m. Pastor, sen. Provst Otto Glahn, 347 — Fanny, f. Petersen, g. m. Skuespiller Johan Henrik Wiehe, 293, 308, 396 — Karen, Malerinde, g. m. Prof. Edvard Lehmann, 374, 389, 399 — Michael, 299, 339
- Winther, Prokurator, 36 — Chr., Digter, 14, 208 — Gert, Politiker, 15
- Wiwel, Niels, Tegner, Maler, 168, 172
- Wolseley, engelsk General, 353
- Worsøe, V. F. C., Sognepræst, 147
- Worsaae, J. J. A., Arkæolog, Minister, 179 f
- Wørishøffer, J. A., Officer, 380 f.

Stamtavle over D. G. Monrads familie

D. G. Monrad (f. 24/11 1811 † 28/3 1887)
gift I 1/5 1840 med **Emilie Nathalie**, f. Lütthans
(f. 21/7 1815 † 9/9 1871)
gift II 16/2 1875 med **Emmy**, f. Tutein
(f. 4/10 1832 † 24/1 1894)

I   **Adda Marie Monrad** (1841—1915)
gift 1/5 1865 med **Docent, senere Prof. N. C. Frederiksen** (1840—1905)

Ditlev Gothard Monrad Frederiksen (f. 18/4 1866)
Johan Ditlev Monrad Frederiksen (f. 19/7 1867)
Maria Magdalene Frederiksen (f. 1/1 1869)
Emilie Nathalia Frederiksen (f. 5/2 1870 † 2/4 1876)
Niels Høyen Frederiksen (f. 4/6 1871 † 29/3 1876)
Inge Margrethe Frederiksen (f. 15/5 1876 † 9/6 1876)
Hother Frederiksen (f. 26/2 1877 † 10/4 1877)

II   **Viggo Monrad** (f. 28/7 1842 † 24/8 1923)
gift 1865 med **Olga Marie**, f. Berg († 1885)

Ditlev Gothard Monrad (f. 20/9 1866 † 7/2 1908)
Johannes Monrad (f. 10/11 1869 † 31/10 1900)
Oscar Monrad (f. 18/9 1871)
Agnes Thekla Monrad (f. 8/3 1873)
Harold Viggo Monrad (f. 8/4 1876 † 29/3 1901)
Frank David Monrad (f. 23/2 1879 † 30/8 1958)
Peder Christian Monrad (f. 21/9 1880)

III   **Louise Dorothea Monrad** (1845—1921)
gift med **Otto Bache** (1845—15/10 1943)

Emily Bache
Ditlev Gothard Monrad Bache (f. 6/9 1880 † 10/7 1964)
Karen (f. 1882)

IV Johannes Henrik Monrad (f. 4/8 1849 † 13/8 1915)
gift 19/10 1872 med Anna Maria Louise, f. Frederiksen (f. 26/10 1851)

Christian Fenger Monrad (f. 23/9 1873)
Viggo Monrad (f. 2/10 1874 † 27/10 1874)
Birgitte Johanne Monrad (f. 29/11 1875)
Emilie Nathalia Monrad (f. 31/1 1877)
Margrethe Monrad f. 21/6 1878)
Anna Maria Monrad (f. 24/6 1880)

V Karen Birgitte Monrad (1858–1927)
gift med Grosserer Carl Neergaard Frederiksen

Følgende Medlemmer af Familien Friderichsen¹⁾ (Frederiksen) er omtalt i Monrads Breve:

Johan Ditlev Friderichsen (f. 30/6 1791 † 7/3 1861), Justitsraad, Ejer af Nøbbøllegaard, g. I m. Elsebeth Kirstine, f. Dahl († 1837), g. II m. Maria, f. Hansen (f. 24/7 1811). Af deres 11 Børn er følgende omtalt i Monrads Breve:

- 1) David Peter Friderichsen, Ejer af Kjærstrup paa Lolland, Jægermester
- 2) Gofredine Caroline Jacobine Friderichsen, g. m. Niels Jessen Friderichsen, Ejer af Steensgaard og Forpagter af Fuglsang.
- 3) Niels Christian Frederiksen (f. 22/3 1849 † 4/11 1905), Professor i Statsøkonomi og Statistik, 1/5 1865 g. m. Adda Marie, f. Monrad.
- 4) Christian Erhard Frederiksen (1842–1903), 28/5 g. m. Sigrid, f. Topsøe. Landøkonom. Medstifter af Sukkerfabrikken Lolland. Redaktør »Landbrugstidende«. Medredaktør af »Ugeskrift for Landmænd«. Forf. af flere Landbrugsbøger.
- 5) Elisabeth Kirstine Frederiksen (1844–1903), Lærerinde ved Frederiksberg Skolevæsen, pædagogisk Forf., en Aarrække Redaktør af »Kvinden og Samfundet«, Medstifter af Femmers Forskolelærerinde-Seminarium.
- 6) Johan Ditlev Friderichsen (1846–1926), Landbrugskandidat, Medstifter af Sukkerfabrikken »Lolland«, udvandrede til U. S. A. og blev her Bestyrer af Chr. D. A. Hansens Laboratorium i New York, senere i Little Falls.
- 7) Anna Maria Louise Frederiksen (f. 26/11 1849), 19/10 1872 g. m. Johannes Monrad (1849–1915), Kolonist paa Ny-Zealand, senere Leder af Chr. D. A. Hansens Laboratoriums Kontor i Chicago og sin Tids betydeligste mejerifaglige Skribent i Nordamerika.

¹⁾ Efter 1864 kaldte nogle af Familien Friderichsen sig Frederiksen, se Stamtavle over en Familie Friderichsen, trykt som Manuskript af stud. jur. M. M. Friderichsen 1881.

EFTERSKRIFT

Nærværende Samling af Breve er for Størstedelen skrevet af D. G. Monrad til hans to Børn, Sønnen Viggo Monrad og Datteren Adda Frederiksen, f. Monrad. De bærer tydeligt Præg af at være private Breve, skrevet af en Familiefader, der søger at opretholde en nær Kontakt med sine Børn, som i en lang Aarrække havde deres Hjem fjernt fra Danmark, henholdsvis på Ny-Zealand og i U. S. A. Man faar gennem dem Indblik i en Side af Monrads Liv, som hans offentlige Fremtræden ikke lod en faa Kendskab til. I Modsætning til den Tilknappethed, som i Reglen prægede hans Færd over for Offentligheden, faar man i disse Breve aabenhjertige Udtryk for rent personlige Forhold og Meninger, hvorfor de bidrager til at give et fyldigere Billede af Mennesket D. G. Monrad end det, mange har dannet sig af ham ud fra hans Virksomhed, især som Politiker, Præst og Biskop.

Disse Breve er hidtil kun i meget begrænset Omfang blevet benyttet i Skildringer af Monrads Liv og Virke. En Del Citater forekommer i 3 af de Monrad-Biografier, som er fremkommet i de senere Aar. Det gælder saaledes Asger Nyholm: Religion og Politik, en Monrad-Studie (1947); P. Stavnstrup: Politiker og Gejstlig (1948) og P. Lauritzen: D. G. Monrad, Grundlovens Skaber og Folkefrihedens Bannerfører (1950). Tidligere Udgaver af Monradske Breve er af overvejende politisk Art. Det gælder naturligt nok »Danske politiske Breve I–IV«, omhandlende henholdsvis Breve fra 1830–40 (Bind I), 1841–42 (Bind II), 1845–47 (Bind III) og 1848–49 (Bind IV), udgivet 1945–58 af Povl Bagge, Engelstoft og Johs. Lomholt-Thomsen. Det samme maa siges om A. F. Kriegers, D. G. Monrads og P. Vedels indbyrdes Brevveksling 1846–88, udgivet af Aage Friis og Just Rahbek i Danske Magazin 7, III 1940. Et mere personligt Indtryk af Monrad selv faar man i »Bispebreve til Kultusminister J. C. H. Fischer« ved Bjørn

Kornerup (Kirkehistoriske Samlinger 6' Række, III 2' Hæfte 1940). I dette Arbejde S. 319—387 bringes i Brevene Nr. 1—45, vekslet mellem den daværende Kultusminister og D. G. Monrad, ofte »en virkelig Tankeudveksling om personlige eller endnu oftere om Tidens brændende politiske Spørgsmaal« (B. Kornerups Karakteristik).

En særlig Interesse har de »Bidrag til D. G. Monrads Levned I—II«, som B. Kornerup har fremdraget i Personalhistorisk Tidsskrift 12' Række 3' Bind (1948) S. 36—61 og 12' Række 4' Bind (1949) S. 52—70. Disse Bidrag gengiver af Nicolai Bøghs efterladte Papirer (i de Rahbekske Mindestuers Haandskriftssamling) et lille Hæfte »Hørt og oplevet«, paabegyndt i 1885 og indeholdende dels egne Erindringer om Monrad, dels hvad han havde hørt af andre, især af Provst, senere Stiftsprovst C. L. Tobiesen, Dannemare, hvis Søn, Provst L. E. L. Tobiesen, var gift med en Søster til Nic. Bøgh. Af særlig Interesse er her Breve fra Monrad til Provst H. P. G. Koch, fordi de viser, at Monrad allerede i 1850'erne var stærkt optaget af at lære engelsk kirkelig Litteratur at kende. I sin Skoletid havde Monrad lært sig selv baade Engelsk og Tysk, og kunne f. E. læse Shakespeare paa Originalsproget. Han var blevet interesseret i at faa tilvejebragt en Oversættelse af den kendte Skolemand Thomas Arnolds Prædikener. Tanken herom var udgaaet fra den unge cand. theol. H. G. Clausen-Bagge, Søn af Sognepræst Nicolai Clausen-Bagge i Tirsted-Skørringe-Vejleby paa Lolland. Som Huslærer hos den danske Gesandt i London havde han opholdt sig i England 1847—50 og derfra hjembragt det Eksempplar af Arnolds Prædikensamling, som blev benyttet ved Oversættelsen. Cand. Clausen-Bagges tidlige Død (som 30-årig) gjorde, at det ikke blev ham, der fik dette Arbejde udgivet, men derimod Provst H. P. G. Koch, saa i 1855 udkom »Prædikener af Dr. Th. Arnold, forhen Rektor i Rugby, oversat fra Engelsk af H. P. G. Koch.« Med Rette gør B. Kornerup opmærksom på, at det sikkert er i høj Grad betegnende for Monrad, for hvem et rummeligt Kirkebegreb var ejendommeligt, at han netop omfattede en saa typisk Forkæmper for engelsk Bredkirkelighed som Th. Arnold med megen Sympati.

Som Eksempel fra de senere Aar paa Interessen for D. G. Monrad kan nævnes den engelske Biografi, udgivet paa Ny-Zealand i April 1965 af Konsul G. C. Petersen under Titlen: D. G. Monrad, Scholar, Statesman, Priest and New Zealand Pioneer and his New Zealand Descendants (151 S.). Endvidere en Artikel i Lunds Stifts Julbok 1967 (S. 183—90) af Hovprædikant Gunnar Dahmén, Stockholm, under

Titlen: Se, der kommer Drømmeren! Den tager sit Udgangspunkt i Monrads to Forelæsninger i December 1869 »Politiske Drømmerier« og søger at tegne et Billede af Monrad, dog med Forbigaaelse af Monrads store Indsats paa det indenrigspolitiske Omraade som Indenrigs- og Kultusminister.

Foruden Brevene til Monrads Søn og Datter er i nærværende Samling medtaget en Brevveksling med Kong Christian IX og Dronning Louise samt Breve fra Monrad til Greve F. M. Knuth, Martsminister i 1848, til Hofjægermester H. R. Carlsen, Gl. Kjøgegaard, til Ungdomsvennen Prof. C. F. Allen og til Præsten og Digteren Chr. Richardt, som især i Monrads 2' Bispeperiode kom til at staa ham nær. Disse seks forskellige Brevgrupper giver hver paa sin Vis interessante Strejflys ind over hans Personlighed. De to første, Brevene til Kong Christian og Dronning Louise giver supplerende Bidrag til Belysning af hans Forhold, især til Christian IX, også efter 1864, mens Brevene til F. M. Knuth, Hofjægermester H. R. Carlsen, C. F. Allen og Chr. Richardt viser, at han, trods sin ofte saa tillukkede Adfærd over for andre, havde Muligheden for at aabne sig i Tillid og Ven-skab over for Mennesker, han gennem et mangeaarigt nært Forhold havde lært at kende. Det er derfor af Værdi at medtage disse Vidnes-byrd om Mennesket D. G. Monrad, naar man vil prøve at danne sig et sandt Billede af, hvordan denne undertiden saa gaadefulde, men rigt udrustede Personlighed var.